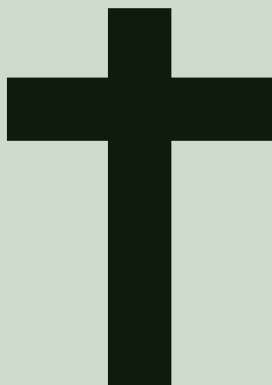


# SIŊGI ÂLIP EKAP



The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea

# SINGI ÂLIP EKAP

## The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Komba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

8e5b8dff-a54f-5e56-9b8c-1906f06b22d1

## Contents

MATAIO . . . . .	1
MAREKO . . . . .	68
LUKA . . . . .	109
YOHANE . . . . .	179
APOSOLO . . . . .	233
ROMA . . . . .	299
1 KORINTI . . . . .	333
2 KORINTI . . . . .	365
GALATA . . . . .	386
EPESO . . . . .	397
PILIPI . . . . .	407
KOLOSAI . . . . .	414
1 TESALONIKE . . . . .	422
2 TESALONIKE . . . . .	429
1 TIMOTEO . . . . .	433
2 TIMOTEO . . . . .	442
TITO . . . . .	448
PILEMON . . . . .	452
HEBIRAIO . . . . .	454
YAKOBO . . . . .	478
1 PETERO . . . . .	486
2 PETERO . . . . .	495
1 YOHANE . . . . .	501
2 YOHANE . . . . .	509
3 YOHANE . . . . .	510
YUDA . . . . .	512
DEN TIKŅĀ . . . . .	515

## Yesugât singi âlip Mataionâ kulengoip.

*Yesugât sâkurâpnâ,  
zenġât kutziñâ.*

*(Lu 3:23-38)*

1 A danġonñâ danġonñâ muyagem gane Yesu Kristo, zâk Abaram sot Dawidi, zekât kiun muyageip.

2 Abaramġâren gâbâ Isaka âsageip. Isakagâren gâbâ Yakobo muyageip. Yakobogâren gâbâ Yuda sot âtâ murâpnâ âsagiwe.

3 Yudagâren gâbâ Perese sot Sera âsagiwet. Zekât mamzik kutñâ Tama. Pere-segâren gâbâ Hesoroñ muyageip. Hesoroñgâren gâbâ Ram âsageip.

4 Ramgâren gâbâ Aminadaba âsageip. Aminadabagâren gâbâ Nason muyageip. Nasongâren gâbâ Salomonġâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamñâ kutñâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamñâ kutñâ Ruti. Obedegâren gâbâ Yese âsageip.

5 Salomonġâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamñâ kutñâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamñâ kutñâ Ruti. Obedegâren gâbâ Yese âsageip.

6 Yesegâren gâbâ a kutâ Dawidi muyageip. A kutâ Dawidigâren gâbâ Salomo muyageip. Dawidi zâk Uriagât ambân zo mei Salomo âsageip.

7 Salomogâren gâbâ Rehabeam muyageip. Rehabeamġâren gâbâ Abia âsageip. Abiagâren gâbâ Asa âsageip.

8 Asagâren gâbâ Yosapata muyageip. Yosapatagâren gâbâ Yoram muyageip. Yoramgâren gâbâ Usia muyageip.

9 Usiagâren gâbâ Yotam âsageip. Yotamgâren gâbâ Ahasi muyageip. Ahasigâren gâbâ Hisikia âsageip.

10 Hisikiagâren gâbâ Manase muyageip. Manasegâren gâbâ Amon âsageip. Amongâren gâbâ Yosia muyageip.

11 Yosiagâren gâbâ Yekonia sot âtâ murâpnâ âsagiwe. Kâsaziñâ Yuda a gâsum diizingâm Babilonia hânân âine âsagiwe.

12 Oi zoren Yekoniagâren gâbâ Salatie muyageip. Salatiegâren gâbâ Serubabe muyageip.

13 Serubabegâren gâbâ Abidu muyageip. Abidugâren gâbâ Eliakim âsageip. Eliakimgâren gâbâ Aso muyageip.

14 Asogâren gâbâ Sadoko âsageip. Sadokogâren gâbâ Akim muyageip. Akimgâren gâbâ Eliudu muyageip.

15 Eliudugâren gâbâ Eleasa muyageip. Eleasagâren gâbâ Matan muyageip. Matanġâren gâbâ Yakobo muyageip.

16 Yakobogâren gâbâ Yosepe âsageip. Zâk Mariagât apñâ oip.

Mariagâren gâbâ Yesu âsageip. Zâkkât kutnjâ Kristo sâmen. Kutnjâ zorat topnjâ itâ. Zâk bâlinjan gâbâ mâkâningâbab.

17 Âsaâsagiņ zo itâ âsagiwe. Abaramgâren gâbâ âsagem gane Dawidi âsageip, tenjâziņâ kiin kimembut uap. Oi Dawidigâren gâbâ muyagem gane Yuda a Babilonia hânân âiwe, zo tenjâziņâ kiin kimembut uap. Oi narâk zoren gâbâ âsagem gane Kristo muyageip, zo yatigâk kiin kimembut uap.

*Yesu muyageip, zorat den sinji.*

*(Lu 2:1-7)*

18 Yesu Kristo muyageip, zorat topnjâ itâ. Mamnjâ Maria Yosepegât sinji sâne ândeip. Sinji sânetâ tirik tirik ândiwet. Ândeitâ Tirik Kaapumnjâ Maria sot pâlâtân oi kâmbonjâ oip.

19 Maria zâk kâmbonjâ oi ko Yosepenjâ nângip. Oi zorat topnjâ mân nângipkât nângi mân dâp oip. Yosepe a târâraknjâ ândeipkât umņan itâ nângip, “Nâ dinjâ a ambân mâteziņan sa aņun opapkât tigâk birâbat.”

20 Yatâ upat sâm nângâm ândei Kembangât sumbem a nâinjâ umanân muyagem itâ sâm dukuip, “Yosepe, Dawidigât kiunnjâ, ambingâ mimbam um zagât mân upan. Tirik Kaapumnjâ zâk sot pâlâtân oipkât kâmbonjâ op katep mimbab.

21 Nannjâ mimbab. Mei ko zâkkât kutnjâ Yesu sâban. Zâknjâ a ambân gakârâpnjâ bâlinjanjât tâgân gâbâ olanziņgâbab.”

22 Kut nâi nâi muyageip, zo Propete a nâinjâ Kembangât sâtkât den itâ sâip, zo bonnjâ oip,

23 “Nângânek. Ambân sigan nâinjâ kâmbonjâ op nannjâ mimbab. Zâkkât kutnjâ Imanue sâbi (Niin denân ko Anutuņâ nen sot ândiap).”

24 Yosepe zâk umanân gâbâ zaatnjâ sumbem aņâ den dukuip, zo lum Maria diim mirâņan zari ândiwet.

25 Ka ap ambin ândiandinj, zo yatâ mân ândiwet. Yatâ op ândeitâ kâtep muyagei Yosepenjâ kutnjâ Yesu sâip.

## 2

*Nângânângâ a, zen hân kârebân gâbâ gawe.*

1 Yudaia hânân Herode a kutâ ândeip, narâk zoren Yesu zâk Betelem kamânân Yudaia hânân âsageip. Oi narâk zoren mirâsinj takâtakâņan gâbâ nângânângâ a, zen Yerusalem kamânân gawe.

2 Gamnjâ sâm mâsikâziņgâm sâwe, “Katep mâik âsagiap, zâk Yuda a zenjât a kutâ upap, zâk ikâ taap? Nen ândi hânniņan gâbâ sâņgelaknjâ ekņâ mâpâsinam gen.”

3 Yatâ sânetâ Herode sot Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik nângâm pârâkparâwe.

4 Herodenâ den zo nângâm Anutugât tirik namâ galem a patâ sot Kembangât guru-min den zorat galem a sot a sâtñâ minduzingâm itâ sâm mâsikâzingip. “Kristo zâk ikâ muyagibapkât sâsân?”

5 Mâsikâzingi itâ sâm dukuwe, “Betelem kamânân, Yudaia hânân. Zorat Propete ñâinâ itâ sâm kulengoip,

6 ‘O Betelem, kamân mâik Yudaia hânân, gâ Yudaia zenngât kamân giginâ bunâ. Gâgâren a kutâ patâ muyagem Isirae a ambân gakârâpnâ kembu otzingâbap.’ ”

7 Den zo sâne nângâm Herodenâ nângânângâ a diizingâm ziinjik âim mulunâk mâsikâzingip. Sângelak muyageip, zorat narâkñâ mâsikâzingi dukuwe.

8 Dukune nângâm zen Betelem kamân âibigât sângonzângom sâip, “Zen âimñâ kârum katep muyagemñâ ga dâtnobi. Oi nângoot yatik âi mâpâsibat.”

9 A kutânâ den yatâ sâi zen âiwe. Oi sângelak hânziñan gâbâ igâwe, zorân kândom otzingâm âimñâ katep zeip, zorat mirâ kwâkñan âi tâip.

10 Oi zen sângelak zo ekñâ sâtâre patâ urâwe.

11 Oi mirin bagim katep sot mamñâ Maria zikit umzik topñan gei mâpâsiwe. Mâpâsemñâ irâziñan gâbâ kut ñâi ñâi âlipñâ mem pindâwe. Kât âlipñâ goide sot too wârânñâ âlip, sângânñâ patâ, zo pindâwe.

12 Oi Kembangâ umanân kwâkâzingi zen Herodegâren mân âi muyagem mâtâp ñâin gâbâ hânziñan âiwe.

*Kembangâ Yesu katep lilâugip.*

13 Nângânângâ a, zen âburem kamânziñan âine ko Kembangât sumbem a ñâinâ Yosepe umanân itâ dukuip, “Gâ zaat katep sot mamñâ diizikâna Aigita hânân âi tap nâgât dengât mambât ândibi. Nângâ. A kutâ Herode, zâk katep kârumñâ muyagem kumbat sap.”

14 Sâi Yosepenâ zaatñâ katep sot mamñâ diiziki ñâtigânâk tik âim Aigita hânân âiwe.

15 Oi zen zoren ândinetâ a kutâ Herode moip. Propete ñâinâ zorat Kembangât sâtkât itâ sâip, zo bon oip, “Nannâ Aigita hânân gâbâ konsa gâip.”

16 Nângânângâ a, zen Herode kâitkum âinetâ nângâm kuk imbanâ oip. Yatâ op kâwali a sângonzângoi Betelem kamân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âim katep kendonziñ zagât, zo zângom nanngâwe. Nângânângâ a zen sângelak âsageip, zorat narâk sâwe, zorat dâp sâi katep zângom nanngâwe.

17 Oi Propete Yesaianâ mârurñan den sâip zo narâk zoren bon oip,

18 “Rama kamânân den kwamit patâ muyagiap. Âigirâp patâ uap. Mamârâpziñ

zen murarâpziņangât umbâla op âigirâp op zem tatne hiriņsâbigât sâm osiziņge. Wangât, murarâpziņ buņ op naņge, zorat.”

19 Herode moi Kembugât sumbem a nâiņâ Yosepe Aigita hânân umanân itâ sâm dukui,

20 “Gâ zaat. Katep sot mamņâ diizikâna Isirae hânân âburem âinek. Katep kunat sâwe, a zo muwe.”

21 Yatâ sâi Yosepeņâ katep sot mamņâ diiziki Isirae hânân âburem âiwe.

22 Âburemņâ Yosepeņâ den nâi itâ nâņgip, “Akelau zâk ibâņâ Herode, zâkkât gebâkņan Yudaia hângât a kutâ op ândiap.” Den zo nâņgâm zo ândibam keņgât oip. Oi umanân den nâņgâmņâ Galilaia hânân arip.

23 Zoren kamân nâi kutņâ Nasarete zeip, zoren âi ândeip. Oi Propete zeņgât den itâ ziap, zo bon oip,

“Zâk Nasarete kamânân gokņâ sâbi.”

### 3

*Yohaneņâ nep topkwâip.*

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Yo 1:19-28)

1 Ândim zâim ko Yohaneņâ Yuda a zeņgâren muyagem gâip. Gamņâ Yudaia zeņgât mirâ âtâņan, a mân ândiândiņan, zoren âi ândim den siņgi itâ sâm dâzâņgom ândeip,

2 “Anutu um topņan ândinatkat narâk mâte uap, zorat zen umziņ melâņnek.”

3 Yohanegât Propete Yesaianâ mârumņan den itâ sâm kulemguip, zo bon oip,

“Mirâ kamân âtâņan a nâiņâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâm kubiknek. Oi kârâm kwârakune kelâlunâ oik.’”

4 Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipņâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Hâmbâ kamele sâmotņandâ tuuwe, zo mem ândeip. Oi kâmbatņan inzut nâi lap ândeip. Nalemņâ ko kumbon sot bâņsat, zo nem ândeip.

5 Oi Yerusalem kamânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbut nâmbut, zeņgâren gâbâ a gâbâreyangâm zâkkâren âimarâwe.

6 Zâkkâren âimņâ bâliņâziņâ sapsune Yodaņ toin saņgonziņgip.

7 Oi Parisaio a sot Sadukaio a donbepņâ too saņgonam gane ziņgitņâ itâ mâsikâziņgip, “O mulumgât kiurâp, zen bâliņâziņangât hâuņâ mâte otziņgâbâmap, zo nâiņâ dâzâņgoi bâliņâziņ birâbi?”

8 Zen umziņ melâņâ orot mâmeziņâ kubik ândibi.

9 Zen umziņan itâ mân nâņgâbi, ‘Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpņoot mân otniņgâbap.’ Nâ dâzâņgua nâņgânek. Anutuņâ sâbâ sâm

sâi kât zirânâ Abaramgât ki-  
urâpñâ op âsagibi.

<sup>10</sup> Zorat sa nânghânek. Nak  
ñâi bonñâ âlipñâ mân upap,  
zo ko mariñandâ kârâm  
kârâp oi simbap. Nângha zo  
mârum nak topñan pâi ziap.

<sup>11</sup> Zen umziñâ melânje  
toin sanjonziñgâman. Ka ñâi  
bet gam taap, zâk imbanâ  
patâ zemñânghap. Nâ yatâ  
zorân irânâ sikumñâ goribat,  
zorâgoot ko mân dâp upap.  
Zâkñâ Tirik Kaapum sot  
kârâp sanjonziñgâbap.

<sup>12</sup> Zâk gâbâgâbâriñoot  
gamñâ nalem gwapgwapñâ  
gâbârem mindubap. Nalem  
bonñâ mirânjan pâmbap. Ka  
gwapgwapñâ, zo ko gâbârem  
kârâbân pâi simbap. Oi  
kârâp zo mân bâpsâbap.”

*Yohanenâ Yesu too  
sanjonñanji.*

*(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)*

<sup>13</sup> Narâk zoren Yesu zâk  
Galilaia hânân gâbâ Yodañ  
toin âimñâ Yohanenâ too  
sanjonñanji gâbap kât dukuip.

<sup>14</sup> Dukai ko Yohanenâ  
nânghi mân dâp oi itâ dukuip,  
“Wangât nâghâren ga sat?  
Gânâ nâ sanjonina dâp  
opap.”

<sup>15</sup> Sâi Yesuñâ den itâ  
mâburem dukuip, “Nânghâm  
kwâkâ mân ot. Net Anutugât  
sâtñâ lugitâ dâp upap.”  
Yatâ sâi Yohanenâ diñâ lum  
sanjonñanji.

<sup>16</sup> Too sanjonñanji Yesu  
zâk toin gâbâ koptam egi  
sumbem pâron sâi Anutugât  
Kaapumñâ nii kembâ yatâ

opñâ gem gam kwâkñan  
pâip.

<sup>17</sup> Oi zorenâk sumbemân  
gâbâ den ñâi itâ muyageip,  
“Zi nannâ âlipñâ. Umnâ  
zâkkâren kinmap. Eknâ  
umnâ âlip opmap.”

## 4

*Satanñâ Yesu mâsikip.*

*(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)*

<sup>1</sup> Kaapumñâ Yesu okñanji  
mirâ kamân âtânjan arip.  
Satanñâ mâsikânjan gâbap kât  
okñanji arip.

<sup>2</sup> Oi zoren Yesu zâk ñâtik  
sot sirâm 40 umñan nâlem  
buñ ândeip.

<sup>3</sup> Oi sarâ mariñandâ  
zâkkâren gamñâ itâ sâmb  
dukuip, “Gâ Anutugât nanñâ  
ândiat oi ko sâñandâ kât  
zirân nalem oi ne.”

<sup>4</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâmb  
dukuip, “Den kulem ñâi itâ  
ziap,

‘Anâ nalemmâk nem mân  
ândinat. Nalem  
nem sot den Anu-  
tugâren gâbâ gâmap,  
zo nânghâm ândim  
kwâtâtinat.’”

<sup>5</sup> Yatâ sâi Satanñâ diim  
âim kamân patin takâm tirik  
namâ pum kwâkñan pâip.

<sup>6</sup> Pamñâ itâ dukuip, “Gâ  
Anutugât nanñâ ândiat oi ko  
zibâ pâtan gei. Oi den kulem  
ñâi itâ ziap, zo nânghâ,

‘Zâkñâ sumbem arâp zengât  
bitziñan gâbanbap.  
Ziñâ bitziñandâ  
mingim geine kâtñâ  
mân gobap.’”

<sup>7</sup> Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâip,  
“Oi den kulem ñâi itâ ziap,



'Kembu Anutugâ zâizâin mân okñanğâban.'

8 Sâi Satanğâ bak kêrep patâ nâin diim zâi kin hân dâp a kâmut kâmutğâ sot sikum kut nâi nâi âkñâleñoot, zo tirâpkoip.

9 Tirâpkum itâ sâip, "Gâ nâgât umnâ topñan gei pindinsâm mâpâseninandâ hân sot kut nâi nâi, zi aksik gâ gibat."

10 Sâi Yesuğâ den mâburem itâ dukuip, "Satan, gâ birânim âi. Den kulem nâi itâ ziap,

'Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Oi zâk kânok,' kore okñanğâban.'

11 Yatâ sâi Satanğâ birânanğâm ari sumbem a zen gam on galem okñanğâwe.

*Yesuğâ Galilaia hânân âi nep tuugip.*

*(Mk 1:14-20; Lu 4:14-15; 5:1-11)*

12 Yohane tâk namin panetâ Yesuğâ zorat sinği, zo nânğâm Galilaia hânân arip.

13 Oi Nasarete kamânân ândeip, zo birâm Kapenaum kamân âi ândeip. Kamân zo saru sâtñan Sebulon sot Naptali, zeñgât hânân tâip.

14 Yatâ oi Propete Yesaia zâkkât den nâi itâ ziap, zo bon oip,

15 "Sebulon sot Naptali hân saru sâtñan Yodañ too nâmbutken ziap, Galilaia hân torenñan, zoren hân nâin gokñâ zen ândime.

16 A zo nâtâtigân ândiwe, zen kârâp âsakñâ patâ ikse. Mumunğânğât sinği op nâtâtigân ândiwe, zen âsakñâ muyageziñgap."

17 Narâk zoren Yesuğâ topkwapñâ sinği âlip dâzângom a itâ dâzângom ândeip, "Anutugât um topñan ândinatkat narâkñâ mâte uapkât umzin melângek."

18 Oi sirâm nâin Yesuğâ Galilaia saru sâtñan âim gam tap a zagât, âtâ mun zikirip. Nâi Simon, kutñâ nâi Petero. Nâi ko munğâ Andrea. Zet saruyân zuugât irâ pam kirâwet. Zet inğânğât nep tuum ândiwet.

19 Yesuğâ zikitñâ dâzâkom sâip, "Zet ga nâgât a op molinigit. Oi zet inğânğât nep tuum ândiabot, zo yatik a zeñgâren nep tuum ândibabot."

20 Sâi zorenâk irâzikñâ birâm molim âiwet.

21 Oi Yesuğâ mâik nâi âimñâ a âtâ mun zagât muyagezikip. Yakobo sot munğâ Yohane, zet Zebedaiogât nanzatñâ. Zet ibâzikñoot wañğâyân tap irâziñâ kubik tarâwe.

22 Yesuğâ dâzâkoi zorenâk wañğâ sot ibâzikñâ birânanğâm molim âiwet.

23 Yesuğâ Galilaia hânân kamân toren toren âim gam mâpâmâpâse namin zâim den sinği âlip dâzângom ândeip. Oi a ambân sisi mâsekziñoot kubikziñgâm ândeip.

24 Yatâ op ândei sinğinğâ Siria hânân lañ kârâm ari

nângâm a ambân sisi mâsek sot wâkeziņoot sot kin bitz-ijâ mumujâ zâkkâren di-izingâm gane kubikzingâm nanġip.

<sup>25</sup> Oi Galilaia hânân gâbâ sot kamân bâzagât Yodaņ too nâmbutken tâibân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbutken gâbâ, a ambân kâmut patâņâ mindumņâ moliwe.

## 5

*Yesuņâ bâkņan den sinġi âlip dâzâņgoip.*

*(Lu 6:20-26)*

<sup>1</sup> Yesuņâ a ambân kâmut patâ zingitņâ bâkņan zâi tâi arâpņâ zen um topņan âiwe.

<sup>2</sup> Âinetâ sinġi âlip itâ sâm dâzâņgoip,

<sup>3</sup> “A nâmbutņâ umziņanġât nânġâne gigin opmap, zengât nânġa sâtâreņoot uap. Zo zinjâ sumbemân Anutu um topņan ândibi.

<sup>4</sup> A nâmbutņâ isem umbâlâ op ândime, zengât nânġa sâtâreņoot uap. Zen zo umâlep kwatzingâbap.

<sup>5</sup> A nâmbutņâ zâizâiņâ mân op ândime, zengât nânġa sâtâreņoot uap. A zo zinjâ hân patâ zi galem upi.

<sup>6</sup> A nâmbutņâ ândiândi târârakât otziņgi ândime, zengât nânġa sâtâreņoot uap. Zen gâtâm bonņâ muyagibi.

<sup>7</sup> A nâmbutņâ zen um lâklâk op a toren tânzâņgome, zengât nânġa

sâtâreņoot uap. Zen zo Anutuņâ zo yatik otzingâbap.

<sup>8</sup> A nâmbutņâ umziņ salek ândime, zengât nânġa sâtâreņoot uap. Zen zo Anutu ek ândibi.

<sup>9</sup> A nâmbutņâ lumbeņanġât nep tuum ândime, zengât nânġa sâtâreņoot uap. Zen zo Anutuġât murarâpņâ sâbi.

<sup>10</sup> A nâmbutņâ târârakziņanġât op kâmbamân sot tâk namin âibi, zengât nânġa sâtâreņoot uap. Zen zo sumbemân Anutu um topņan ândibi.

<sup>11</sup> A nâmbutņâ nâġât opņâ a zinjâ den bâliņ top topņâ dâzâņgom zâņgom molimoli otzingâme, zengât nânġa sâtâreņoot uap.

<sup>12</sup> Zen sumbemân sânġân patâ mimbi, zorat umâlep patâ op sâtâre upi. Wangât, Propete a mârumņan yatik zâņgom molizingâwe, zorat.”

*Nen a zengât sii sot kârâp âsakņâ yatâ utnat.*

*(Mk 9:50; 4:21; Lu 14:34-35; 8:16; 11:33)*

<sup>13</sup> “Zen a zengât sii op ândibi. Ka siigât naamņâ buņ oi ko dap oindâ naamņâ dum upap? Zo buņâ. Sii bâliņâ zo yatâ mo yatâ orotņâ, zo mân ziap. Sii zo yen hânân lokine giari a ambân zinjâ lânbi.

<sup>14</sup> Oi zen a zengât kârâp âsakņâ op ândibi. Kamân nâi bak kârep nâin tâi wan mo wanņâ mân kwâtepkubap.

<sup>15</sup> Zen kârâp sâumņâ âmaņân mân kwârakume.

Buñâ. Zo tâtatñan pane tâpmap. Oi mirâ kâligen zime, zo âsageziñgâmap.

<sup>16</sup> Zen zo yatâ a zeñgât âsakñâ op ândibi. Oi a zen ândiândiziñâ ikne âlip oi sumbem Ibâziñâ sâm âlip kwâkñangâbi.”

*Yesu zâk Mosegât gurumin den kumbam mân geip.*

<sup>17-18</sup> “‘Mosegât gurumin den sot Propete zeñgât den kumbam geip,’ nâgât yatâ sâm? Nâ mân kumbam gewan. Nâ zo lubatkât gewan. Den zo bon op kut ñâi ñâi muyagem nañgâbap. Nâ perâkñak dâzângobâ. Mosegât gurumin den murukñâ ñâi mân buñ upap. Gurumin den zo tâi hân sumbem, zet buñ upabot.

<sup>19</sup> Oi a ñâi, zâk gurumin den murukñâ ñâi mân lumñâ a toren yatik upigât dâzângobap, zo ko sumbemân a ândibi, zeñgât ombenñan a gigiñ op ândibap. Oi ñâiñâ ko den zo lum a nâmbut zo yatik upigât sâbap, zo ko sumbemân a ândibi, zeñgât patâziñ op ândibap.

<sup>20</sup> Zorat dâzângua nâñgânek. Zen gurumin den galem a sot Parisaio a, zen ândiândiziñ âlip mân ândim walâziñgâm sumbengât siñgi mân upi.”

*Gurumin den, zorat topñâ sâip.*

*(Lu 12:57-59)*

<sup>21</sup> “Sâkurâpziñ zen den itâ dâzângowe, ‘Gâ kâmbam mân

kumban. Nâi zâk kâmbam kumbap, denân pambi.’

<sup>22</sup> Ka nâñâ itâ dâzângobâ. Nâi zâk bukuñâ um kuk nâñgâñangâbap, zâk den nepñangât siñgi upap. Nâi zâk bukuñâ den bâliñâ dukubap, zo ko a sâtñâ zeñgât minduminduyân pambi. Nâi zâk bukuñâ den kârok bâliñâ dukubap, zo ko sim kârâpkât siñgi upap.

<sup>23</sup> Zorat ko gâ kut ñâi ñâi Kembugât siñgi pâmbam itâ nâñgâban, ‘Bukunet kâsâp osetnikñan ziap.’

<sup>24</sup> Zo yatâ nâñgâm kut ñâi zo birâm âi bukugoot den sâm kusik tuumñâ âburem kut ñâi zo Kembugât siñgi pâmban.

<sup>25</sup> Gâ a ñâi sot kâsâp op dinzikiñâ zo kek kubikpabot. Top likuliku a zâkkâren mân âim kâsagoot den sâm kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ den zo top likuliku agâren sâi nâñgâm kâwali a gakârâpñâ sâi gâ gâsugim tâk namin gâbanbi.

<sup>26</sup> Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ zoren tapñâ yen mân giban. Kâsaganğât tosa mâkâm nañgâm gem gâban.

<sup>27</sup> Sâkurâpziñâ itâ dâzângowe, ‘Ap ambin, zet mân birâyanğâbabot.’

<sup>28</sup> Ka nâñâ ko itâ dâzângobâ. A ñâiñâ ambân ñâi ek âkñâlênangâbap, zo ko zâk zik ambin zo umñandâ birâñangâbap. Zâk tosa mimbap.

<sup>29</sup> Zorat siñgâ ñâiñâ bâliñan gâbanbâ sâi sum

lâmuŋ birâban. Hâlâlu ândim simân geibatkat laŋ siŋgâ toren sum lâmuŋban.

<sup>30</sup> Bikâ bongenŋâ bâliŋan gâbanbâ sâi kârâm mânâŋgât pâmaban. Sâk hâlâlu ândim sim kârâpkât siŋgi opatkât laŋ bikâ kârâm mânâŋgât pâmaban.

<sup>31</sup> Den sâŋŋiŋâ itâ ziap, 'Nâi zâk ambinnâ birâbam ekap pindâm molibap.'

<sup>32</sup> Ka nânâ ko itâ dâzâŋguan. A nâi ambin birâbap, zo ko zâk târotârozik mânâŋgât tosa patâ mimbap. Ka ambân zo a nâi sot ândeip oi ko tosa zo apŋaŋgât mân upap. Oi nâi zâk ambân birâbirâŋ zo mimbap, zo ko zâk tosa patâ mimbap.

<sup>33</sup> Zen nânge. Sâkurâpziŋâ itâ dâzâŋgowe, 'Gâ Anutu mâteŋan den nâi sarâ mân sâban. Kembu mâteŋan den nâi sâmŋâ lunandâ bonŋâ upap.'

<sup>34</sup> Nanâ ko itâ dâzâŋguan. Anutu mâteŋan den sâsânâ, zo itâgât birâm nanŋâbi. Sumbem, zo Anutugât tâtat mâme uap.

<sup>35</sup> Hânân kwap sâme, zo itâgât op birâbi. Hân, zo Anutugât kombânŋâ. Oi Yerusalem kamânân kwap sâsânâ, zo itâgât op birâbi. Yerusalem kamân, zo Kembu patâgât kamân.

<sup>36</sup> Oi kâukziŋan kwap sâsân, zo birâbi. Zen kâukziŋ sâmotŋâ kâu nâi dukune sumun upap? Mo sumun nâi dukune kâu upap? Yatâ buŋâ.

<sup>37</sup> Zorat dinziŋâ bonŋan sâne bonŋâ upap. Buŋâ sâne buŋâ upap. Den târokwap sâme, zo Satanŋâren gâbâ gâmap."

*Hâukâu mân upi.*

*(Lu 6:29-30)*

<sup>38</sup> "Den nâi itâ sâsânâ, zo nânge, 'Nâiŋâ siŋgâ sum lâmuŋi gâŋgoot siŋâ sum lâmuŋban. Nâiŋâ sâtkâ kwâki gâŋgoot sâtnâ hâuŋâ kom kwâkâban.'

<sup>39</sup> Nânâ ko itâ dâzâŋguan. Zâŋgonâ sâne sâkziŋâ mân aŋgân kârâbi. Gât ko a nâiŋâ pâlomgâ toren koi toren nâi pindâna kumbap.

<sup>40</sup> Oi nâiŋâ gâ sot kâsa op hâmbâgâ kwâkŋan mei umŋan yatik pindâban.

<sup>41</sup> Oi a nâiŋâ gâ irânâ mem pânkânogân âi pâmbangât sâi gâŋâ târokwap kârebân âi pam gâban.

<sup>42</sup> Oi a nâiŋâ kut nâi nâi nibangât sâi pindâban. Oi yen mem ândim gibat sâi nânŋaŋgâban."

*Kâsarâpziŋ buku otziŋgâbi.*

*(Lu 6:27-28, 32-36)*

<sup>43</sup> "Den nâi itâ sâsânâ, zo nânŋame, 'Gâ bukugâ buku okŋaŋgâban, ka kâsagâ kâsa miŋaŋgâban.'

<sup>44</sup> Ka nânâ ko itâ dâzâŋgobâ. Kâsarâpziŋ buku otziŋgâbi. Oi a zâŋgom moliziŋgâme, zengât op ninâu sâbi.

<sup>45</sup> Zen zo yatâ op ândim sumbem Ibâziŋaŋgât nan bârarâp bonŋâ op ândibi. Zâkŋâ yatik sâi maanŋandâ

a orot mâmezij bâlijâ sot âlipjâ aksik âsageziŋgâmap. Oi yatik sâi mapjâ a orot mâmezij bâlijâ sot âlipjâ aksik ziŋgâmap.

46 Zen buku otziŋgâme, zorik buku otziŋgâbi, zo ko Anutuŋâ sâŋgânjâ wan ziŋgâbap? Bâlij mâme a, zen yatâ op ândime, zo ka.

47 Zen torerâpziŋâ zorik mâŋganziŋgâbi, zorat sâŋgânjâ wan ziŋgâbap? Um kâtik a, zen yatâ upme.

48 Zorat zen ko walâm sumbem Ibâziŋandâ târârak ândimap, zo yatik op ândibi.”

## 6

*Ninâu sânam sâk mâmeyân mân sâbi.*

1 “Zen siŋgi âlip lumjâ kut ñai ñai âlipjâ upme, zo ziŋgitne âlip upapkât a mâteyân mân mem ândibi. A mâteyân yatâ op ândine Anutuŋâ sâŋgânjâ mân ziŋgâbap.

2 Zorat gâ a âlip otziŋgâm a nâmbutjandâ gek nâŋgâbigât lâmun mân waatpan. A sarâŋâ, zen mâpâmâpâse namin sot kamân sombemân a ziŋâ sâm âlip kwatziŋgâbigât yatâ upme. Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Zen sâŋgânziŋâ mârûm mine âkip.

3 Bukugâ ñai kut ñai pindâbam tik pindâm bukugâ ñai mân dukuban.

4 Yatâ upan, zo ko orot mâmegâ tik zimbap. Yatâ otna Ibâgandâ kut ñai ñai

tik ek nâŋgâmjâ hâuŋâ sâŋgânjâ gibap.”

*Ninâuŋât den.*

*(Lu 11:2-4)*

5 “Zen ninâu sânam a sarâŋâ, zen yatâ mân upi. Zen mâpâmâpâse namin sot a minduminduyân ninâu sânam bâbalaŋ upme, zo ko aŋâ ziŋgitpigât yatâ upme. Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Yatâ ziŋgitne ko zorâŋak sâŋgânziŋâ opmap.

6 Gâ ko ninâu sâbâ sâm mirâgan zâi hâŋgi dooŋgumjâ Ibâgâ tik ândimap, zâkkâren ninâu sâban. Oi Ibâgâ tigâk kut ñai ñai ek nâŋgâmapjâ bonjâ muyagem gibap.

7 Oi zen ninâu lâuyâk mân sâbi. Ninâu sâmjâ târokwap mân sâm âine kârep patâ upap. Um kâtik a, zen ninâu yatâ sâme. A zo ziŋâ den doŋbep sâm arindâ nâŋgâniŋgâbap sâme.

8 Gât ko zen a zo zen yatâ mân upi. Zen ninâu mân sâne Ibâziŋâ zâk kut ñai ñai um nâŋgânŋgâziŋan ziap, zo kek ek nâŋgâmap.

9 Oi zen itâ sâm ninâu sâbi, ‘Ibâniŋâ sumbemân taat, gâgât kutkâ hâlâlû zimbap.

10 Gâ gamjâ um dâp hân dâp kembu otŋiŋgâban. Sumbemân gâgâren sât lulu ziap, zo yatik hânân neŋgâren zimbapkât otŋiŋgap.

11 Gâ sirâm ziren nalem dâpniŋan niŋgâban.

12 Nen a zengât tosa biren zo yatik tosanîjâ birâban.

13 Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban. Bâliñjâ mariñangât bikñan gâbâ mâkâniñgâban.’

14 Zen a zengât tosa birânetâ Anutuñjâ yatik tosaziñ birâbap.

15 Ka zen a zengât tosa mem ândinetâ Anutuñjâ zengât tosa yatik mem ândibap.”

*Nalem birâm kendon ândiândigât den.*

16 “Zen nalem birâm kendon ândim si sânğânziñ kuk sen sen mân upi. A sarâñjâ, zen yatâ upme. A nâmbutñjâ, zen nâlem birâm kendon ândiândiziñjâ ziñgitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen zorat sânğânñjâ mârûm mine âkap.

17 Gânjâ ko nalem birâm kâukâ kendâm si sânğângâ too sanğonñjâ ândiban.

18 Yatâ otna a ziñjâ nalem birâm ândiândigâ mân ek nânğâbi. Sumbem Ibâgâ tik ândimap, zâk zikñik nânğâbap. Oi zâk tik ândim kut ñâi ñâi ek nânğâmapñjâ sânğânñjâ gibap.”

*Sikumgât âkñâle mân utnat.*

*(Lu 11:34-36; 12:33-34)*

19 “Zen hângât sikum kut ñâi ñâi donbep mân mindubi. Hângât kut ñâi ñâi kabâtñjâ niniñjâ sot alâalâgiñ sot anjâ kâmbu mime, zorat nânğânetâ mân zâibap.

20 Zen sumbemân kut ñâi ñâi mindum ândibi. Sumbemgât kut ñâi ñâi, zo kabâtñjâ mân niniñjâ sot mân alâalâgiñ sot anjâ kâmbu mân orotñjâ, zorat nânğâne zâibap.

21 Kut ñâi ñâiziñ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap.

22 Siñgâ so sâkkanğât âsakñjâ. Siñgâ âlip tâi sâkkâ âsakñjâ ek ândiban.

23 Ka siñgâ bâliñ oi ko sâkkâ ñâtâtik upap. Zorat sa nânğânek. Umğangât âsakñjâ ñâtâtiksâbap, zo ko oponj ñâtâtik patâ muyagei kwakmak op ândiban.

24 A kânokñjâ a kutâ zagât, zekât kore âlip mân upap. Zâkñjâ ñâi buku okñangâm ñâigât âkon upap. Oi zâk ñâi sot pâlâtân op ñâi kândâtkubap. Zen yatik Anutuğât nep sot kât sikum âkñâlegât nep, zo dap yatâ mâtâkâziñgâm mem ândibi?”

*Sâkkât kut ñâi ñâi, zorat mân nânğâm kwâkâban.*

*(Lu 12:22-32)*

25 “Zorat torenñjâ ñâi zi dâzângua nânğânek. Zen ândiândiziñangât nânğâm itâ mân sâbi, ‘Wan wan mem nem ândinat?’ Mo sâkziñangât nânğâm itâ mân sâbi, ‘Wan mo wan lap ândinat?’ Kut ñâi ñâi zorat mân nânğâm kwâkâ upi. Zorat zen sânek. Ândiândiziñandâ bonñjâ mo nalemñjâ bonñjâ? Sâkziñandâ bonñjâ mo sâk pâkenjâ bonñjâ?

26 Zen nii zingitnek. Nii zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nalem mân mindune tâpmap. Oi sumbem Ibâziñandâ nalem muyagem zingâmap. Oi dap dap? Zen nii zeñgât ombeziñan? Buñâ.

27 Oi zen nâñgânâñgâziñ kâtikñâ ziap oi ko sânetâ sâkziñ kâtigei narâkñâ pânkânok târokwap ândibi?

28 Yatâ orotñâ mân ziabân wangât sâk pâkegât doñbep nâñgâme? Zen pâliñpâliñ neule hibukñan zemap, zorat topñâ nâñgâbi. Zâk sâk pâke mân tuumap.

29 Zorat sa nâñgânek. A kuta Salomo mârumñan ândeip, zâk sikum patâ sot neule âlip zemñangip. Ka Salomo zâk sâkñâ neulenootñâ neule âlipñâ yatâ zo mân mem ândeip.

30 Oi hibuk bâloñâ zo irak muyagem mukan âkâm gemap. Anutuñâ sâi neule âlipñâ zo muyagemap. Oi zen dap nâñge? Anutuñâ sâk pâke âlip mân muyagem zingâmap? Zen nâñgâm pâlatânziñ lotñâ.

31 Zorat zen nâñgâ kwâkâ op itâ mân sâbi, 'Nen wan wan nem ândinat. Neñ wan wan mem lap ândinat?'

32 Um kâtik a, zen um nâñgânâñgâziñ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziñandâ wan wangât kwakse, zo nâñgâm nanğâmmap.

33 Zen sumbem Ibâziñangât um topñan ândiândiñ

sot zâkkât mâtâp târârak ândiândiñ, um nâñgânâñgâziñ zoren pane zimbap. Zo yatâ utne sâkkât kut ñâi ñâi zingâmap.

34 Zen mukangât nâñgâ kwâkâ mân upi. Nâñgâ kwâkâ zo mukangât siñgi. Sirâm ñâigât kâbâ yâmbât, zo sirâm zorat siñgi upap."

## 7

*Den hâuñâ mân sâm siñan giban.*

*(Lu 6:37-38, 41-42)*

1 "Zen a hâuñâ den mân sâm siñziñan gibi, zo ko Anutugoot zen yatigâk mân sinziñan giban.

2 Zen a hâuñâ den sâm kwâkâziñgâbi, zorat dâp yatigâk Anutuñâ zen sâm kwâkâziñgâmap. Zen a kut ñâi ñâi otziñgâbi, zorat dâp yatik Anutuñâ mâburem zingâmap.

3 Gâ wangât bukugangât siñan gwapgwap zo ekñâ gikâ siñgan nak sâmbañâ zo mân ek nâñgat?

4 Nak sâmbañâ gikâ siñgan zeï dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap? 'Gâ nâñgâna siñgan gwapgwap ziap zo, mem pambâ.'

5 Sarâ a gâ. Kândom gikâ siñgan nak sâmbañâ zo mem pamñâ gwapgwap bukugangât siñan zeï mem pâna dâp upap.

6 Gâ a nâmbutñâ Anutu kândâtkume, zen siñgi âlipkât kut ñâi ñâi âlipñâ, zo mân zingâban. Zen wâu bâu

yatâ opnâ kut nâi nâi âlipnâ zo birâm âburem gibegât.”

*Ninâu sâmbândim kut nâi zo mimbi.*

*(Lu 11:9-13)*

<sup>7</sup> “Ninâu sâmbândim kut nâi zo mimbi. Kârum ândim bonnâ muyagibi. Hângiyân kom ândine mirâ mâriñandâ mem pâmbap.

<sup>8</sup> Nâi zâk ninâu sâmbândim kut nâi memap. Nâi zâk kârumapnâ bonnâ muyagemap. Nâi zâk mâtabân kom ândei mariñandâ mâtap mem pâmbap.

<sup>9</sup> Zengâren gâbâ nâiñâ nanñâ nalemgât sâi kâsaget pindâbap?

<sup>10</sup> Mo zengâren gâbâ nâiñâ nanñâ iñangât sâi guk mo mulum pindâbap?

<sup>11</sup> Bunâ. Zen a bâliñandâ murarâpziñâ kut nâi nâi âlipnâ yatâ otziñgâme. Oi Ibâziñ sumbemân walâwalâñandâ kut nâi nâi âlipnâ ziñgâbap. Zen zâkkâren ninâu sâne kut nâi nâi âlipnâ walâm ziñgâbap.

<sup>12</sup> Zen a ziñâ kut nâi nâi otziñgâbigât otziñgâmap, zorat dâp otziñgâbi. Zorânâ Mosegât gurumin den sot Propete zengât den zo mind-uap.”

*Mâtapkât den.*

*(Lu 13:24)*

<sup>13</sup> “Zen mâtap pâlâtân sumbemân bagibi. Tâmbetagoa komkâsâm a ambân siñgi âlip dâzângowen. Gâgât kutkâ sâmbândim wâke moliziñgâwen. Gâgât kutkâ sâmbândim nep patâ tuuwen.”

<sup>14</sup> Ândiândi kamângât mâtap, zo pâlâtân. Zoren a ambân bituktânâ âime.”

*Propete sarânâ, zengât den.*

*(Lu 6:43-46; 13:25-27)*

<sup>15</sup> “Propete sarânâ, zen holi tobatziñâ râma yatâ ka umziñâ wâu kâtiknâ kâwaliziñoot. Zo nângâm galem ândibi. Zen zengât orot mâmeziñangât sen kwapnâ topziñâ nângâbi.

<sup>16</sup> Bolep sângerân bonnâ oi nime? Mo zâlâliyân sam bonnâ oi nime?

<sup>17</sup> Zo bunâ. Nak âlipnân bonnâ âlipnâ âsagemap, ka nak bâliñan bonnâ âlipnâ mân âsagemap.

<sup>18</sup> Nak âlipnân bonnâ bâliñâ mân muyagemap. Nak bâliñan bonnâ âlipnâ mân âsagemap.

<sup>19</sup> Zorat nak nâi zâk bonnâ âlipnâ mân oi kârâm kârâbân umbi.

<sup>20</sup> Nâ zorat op san. A zengât orot mâmeziñ ekñâ topziñ nângâbi.

<sup>21</sup> Kembuniñâ, Kembuniñâ nonsâme, ka zengâren gâbâ nâmbutñandâ sumbemân mân zâibi. Ibânâ sumbemân, zâkkât den lume, zen ziinjk sumbemân bagibi.

<sup>22</sup> Narâk zoren a donbep patânâ ziñâ itâ sâmbândim, ‘Kembunâ, Kembunâ, gâgât komkâsâm a ambân siñgi âlip dâzângowen. Gâgât kutkâ sâmbândim wâke moliziñgâwen. Gâgât kutkâ sâmbândim nep patâ tuuwen.’



23 Yatâ sâne nâ itâ sâmbân dâzângobat, 'Nâ zengât kutz-ijâ mân nângan. Bâliņ mâme a, zen birânim âinek.' "

*Nângânângâ a sot a kwakmak.*

(Lu 6:47-49)

24 "A nâinjâ dinnâ zi nângâm lubap, zâk a nângânângânoot upap. Zâk a nâinjâ bâkņan mirâņâ kâtikņâ tuugip yatâ.

25 Mirâņâ tuugi tâi map pibâ patâ gam kom osei mirâ zo kâtigem kirip. Lâmbân kârep esâm tandâ pâi giari sârakoip, zorat kâtigem kirip.

26 Oi a nâi dinnâ zi nângâm birâbap, zâk a kwakmak zi yatâ. A kwakmak nâinjâ mirâņâ too sâtņan tuugip.

27 Mirâņâ tuugi tâi map patâ too uuruņņoot takâm koi giligâlaksâm naņgip."

28 Yesuņâ den zo sâmbân a ambân kâmut patâ zen den sâip, zorat nângâne imbanâ oip.

29 Oi itâ sâwe, "Zâk Kembugât gurumin den zorat galem a, zen walâzingâm sap." Yesu zâk imbanâņņootņâ den singi âlip dâzângoip, zorat yatâ sâwe.

## 8

*Yesuņâ sâk bâlâ a nâi kubikņangip.*

(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

1 Yesuņâ bâkņan gâbâ gem gâi a ambân kâmut patâ molim âiwe.

2 Oi a nâi, sâk bâlâ a, zorâņ um topņan âim gei pindiņsâm itâ sâmbân dukuip,

"Kembu, gâ imbanâgâ ziap, zorat kubikņibâ sâmbân âlip kubikņiban."

3 Yatâ sâi Yesuņâ bikņandâ weemņâ sâip, "Nângâgigangât sâkkâ âlip oik." Sâi zorenâk useņâ sogei sâkņâ âlip oip.

4 Yesu zâk yatâ okņangâm sâip, "Gâ zirat singi a ambân mân dâzângoban. Gâ âi tirik namâ galem a sâkkâ tirâpkuna ikpap. Oi Mosenâ den sâip, zo lum nii mo zuu nâi Kembugât singi sâmbân pâmban. Sâkkâ âlip uap, zo a ambân ek nângabigât yatâ otnan."

*Yesuņâ kore a nâi kubikņangip.*

(Lu 7:1-10)

5 Oi Yesu zâk Kapenaum kamânân zari kâwali a galem a nâinjâ zâkkâren gam itâ sâip,

6 "Kembu, kore anâ sâknâm yâmbât okņangi kiņ bik bâliņ oi mirin zem taap."

7 Yatâ sâi Yesuņâ itâ sâmbân dukuip, "Nâ gam kubikņangâbat."

8 Yatâ dukui kâwali a nâ den itâ mâburem dukuip, "Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. Gâ ziren tapņâ yen denâk sâna ari kore anâ âlip upap.

9 Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziņ luman. Oi nâgât ombenan nâgât kore a ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âinan sa âibap. Nâi gânan sa gâbap. Kore anâ nâi nep zo tuu sa tuubap."

10 Yatâ sâi Yesuñâ den zo ñângi imbanâ oip. A molim âiwe, zo itâ dâzângom sâip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Isirae a zengâren nângâm pâlâtânziñâ itâ mân ekman.

11 Zorat itâ dâzângobâ. Hân toren toren gâbâ a donbep mindum Anutugât um topñan Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen sot tap sii nalem nimbi.

12 Oi Isirae a nâmbutñâ mârum sumbengât sinji sâmb zingâzingânâ, zen ko âkñan ñâtâtigân âimñâ umbâlâ opñâ isem ândibi.”

13 Yesuñâ yatâ sâmbñâ kâwali a patâ itâ sâmb dukuip, “Gâ âi. Nângâm pâlâtânğanğât bonñâ muyagegibap.” Yatâ sâmb zorenâk kore a âlip oip.

*A ambân nâmbutñâ mâsekziñoot kubikziñgip.*

*(Mk 1:29-34; Lu 4:38-41)*

14 Yesuñâ Peterogât mirin zâim Petero sibunñâ mâsek kârâpñoot op zei egip.

15 Ekñâ bikñan weegi mâsekñâ buñ oip. Oi ambân zo zaatñâ nalem om Yesu pindip.

16 Oi mirâ ñâtiksâisâi a ambân wâkeziñoot donbep diizingâm gawe. Diizingâm gane Yesuñâ den sâmb wâkeziñâ molizingip. Oi a ambân sisi mâsekziñoot zo kubikziñgip.

17 Yatâ oi Propete Yesaianñâ den itâ kulengoip, zo bonñâ oip,

“Zâk lotñâniñ betniñan mem mâsekniñ âkoip.”

*Yesu molinatkât den.*

*(Lu 9:57-60)*

18 A ambân donbepñâ Yesugâren gam haamgum kine Yesuñâ zingitñâ arâpñâ saru nâmbutken âibigât dâzângoip.

19 Ânam utne Kembangât gurumin den zorat galem a ñâiñâ Yesugâren gam itâ sâmb dukuip, “Patâ, gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.”

20 Sâi ko Yesuñâ itâ mâburem dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângootziñan ândime. A bonñâ, nâ ko isen korem zo buñâ ândiman.”

21 Yesugât arâpñâ, zengâren gâbâ ñâiñâ itâ sâmb dukuip, “Kembu, nângânina âi ibânâ hangum gâbat.”

22 Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuip, “Gâ birâm molinina mumuñâ ziñak hanagonek.”

*Pibânñâ Yesu sâtñâ lugip.*

*(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)*

23 Yatâ sâmb wangâyân zari arâp zâine âiwe.

24 Âim tatne saruyân pibâ patâ gâi saru bâlim kirip. Oi saruñâ wangâ umñan giarip. Yesu zâk uman zem tâip.

25 Zem tâi arâpñâ zen âi mângim dukuwe, “Kembu, betniñan me. Saruyân geinamen.”

26 Sâne itâ sâmb dâzângoip, “Nângâm pâlâtânziñ lotñâ, zen wangât umziñ kenğât uap?” Yatâ sâmb oksâm zaat pibâ sot saru den dâzâkoi hiriñsâm ziwet.

27 Arâpñâ zen zo ekñâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Sâi

pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen sâtñâ lume. Zâk a dap yatâ?”

*Yesunâ a zagât wâkezikñâ moliziki âiwet.*

*(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)*

28 Oi saru nâmbutken âim Gadara a zengât hânân âi takip. Taki a zagât, zet wâkezikñoot gam Yesu muyagiwet. Zet a mumunâ zengât kwagân gâbâ gawet. Zet kwagân ândim kâwali mem ândeitâ a zen zekât kengât op gootzikñan mân âimarâwe.

29 Zet den yu kamban sâim itâ sâwet, “Yesu Anutugât nannâ, wan otningâbam neñgâren gaat? Gâ narâk mân mâte oi sâknam patâ niñgâbam gaat?”

30 Oi kêrebân bâu kâmut patâ, zen gendâk nem ândiwe.

31 Zorat wâke ziñâ Yesu itâ dukuwe, “Moliningâbâ sâim sângonnângona bâu umziñan geinâ.”

32 Sâne ko itâ sâim dâzângoip, “Ba âinek.” Yatâ sâi a umzikñan gâbâ gam bâu umziñan geiwe. Baginetâ bâu zen aksik patâ bâkñan gâbâ tembatñan konkon geim dengânân gei mom nanngâwe.

33 Oi bâu galem a, ziñâ kamânân zâim bâu zengât siñgi sot a zagât zekât den siñgi, zo dâzângom nanngâwe.

34 Den siñgi zo dâzângone a ambân aksik patâ, zen Yesu iknam kamânân gâbâ geiwe. Gei ekñâ Yesunâ birâzingâm âibapkât dukuwe.

## 9

*Yesunâ a nâi kubigip.*

*(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)*

1 Yatâ utne Yesu zâk wangâyân zâim zikñâ kamânân âbureip.

2 Gâi a kiñ bik mumunâ nâi helân aam pam mem gawe. Oi Yesunâ nângâm pâlâtânziñangât topñâ ekñâ a zo itâ sâim dukuip, “Nannâ, mân kengât ot. Tosagâ mârûm biran.”

3 Yatâ sâi Kembangât gurumin dengât galem a nâmbutñâ, zen den zo nângâm umziñan itâ nângâwe. “Zâk Anutu hutkum sap. Zâk Anutu yatâ op sap.”

4 Yatâ nângâne Yesunâ umziñan ekñâ itâ sâim dâzângoip, “Wangât umziñan nângânângâ bâliñâ nângânige?”

5 Zen dap nânge? Nep ikâ zorân bâbâlan? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik?

6 A bonñâ, nâ hânân ândim tosa gulipkubatkât imbanâ zemniñap. Zorat topñâ ikpigât yatâ sâim dukuan.” Yatâ sâimñâ a kiñ bik bâliñ itâ sâim dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ mem kamângan âi.”

7-8 Sâi a zo zaatñâ kamânñan arip. Oi a ambân kâmut patâ, zen ekñâ kâwaliziñ buñ oi Anutunâ imbanâ zo a bikñan pâipkât mâpâsem sâim âlip kwâkñangâwe.

*Yesu zâk bâliņ mâme a zengâren arip.*

*(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)*

<sup>9</sup> Yesu zâk zobâ âim kât mimiņ a nâ muyagenigip, kutnâ Mataio. Nâ kât mimiņ namânan ta nekņâ itâ dâtnogip. “Gâ nâ sot pâlâtâr op molini.” Yatâ sâm dâtnogi zaatņâ moliwan.

<sup>10</sup> Oi nâ Yesu mirânan nalem nimbapkât diim zaria kât mimiņ a sot bâliņ mâme a donĵep gamņâ Yesu sot arâpņâ nen sot nalem ârândâņ niwen.

<sup>11</sup> Yatâ oindâ Parisaio a nâmbutņâ, zen niņgitņâ Yesugât arâpņâ mâsikâniņgâwe, “Patâziņâ zâk wangât kât mimiņ a sot bâliņ mâme a, zen sot tap nalem niap?”

<sup>12</sup> Sâne Yesuņâ den zo nâņgâmņâ dâzâņgoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zâk a sâkziņ âlip, zengâren nep mân tuumap. Mâsekziņoot, zengârenâk nep tuumap.

<sup>13</sup> Zen ko Anutugât den ziap, zorat topņâ nâņgâbi. Den zo itâ,

‘Zuu bâu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziņgâbigât otnimap.’

A ziņaņgât nen âlipņâ sâme, nâ zengât buņâ. Nâ bâliņ mâme a diiziņga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

*Nalem birâm kendon ândiândiņaņgât sâwe.*

*(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)*

<sup>14</sup> Narâk zoren Yohanegât arâpņâ, zen Yesugâren

gam itâ sâm mâsikâwe, “Nen sot Parisaio a narâk nâmbutņan nalem birâm kendon ândimen. Ka gâgât arâpkâ ko wangât nalem mân birâm ândime?”

<sup>15</sup> Yatâ sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “A kutâ, zâk a ambân gakârâpņoot ândei dabân umbâlâ op nalem birâm ândibi? Gâtâm a kutâ betziņan mine, nârâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

<sup>16</sup> Nen hâmbâ sâņgiņan, zo hâmbâ uņakņâ mân pam gârimen. Hâmbâ uņakņandâ sâņgiņâ diigi oloņbapkât yatâ mân upmen.

<sup>17</sup> Zen waiņ too uņakņâ hâkop sâņgiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too uņakņandâ hâkop sâņgiņâ kunziri hâkop sot waiņ ârândâņ buņ upabot. Waiņ too uņakņandâ hâkop uņakņan gune giari âlip opmabot.”

*Yesuņâ Yairo bâratņâ mu-  
munjan gâbâ mângeip.*

*(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)*

<sup>18</sup> Yesuņâ yatâ sâm dâzâņgom kiri mâpâmâpâse namâ galem a ñai gam um topņan pindiņsâm dukuip, “Bâratnâ irabot zi muap. Diigiga âi sâkņan weenandâ âlip op zaatpap.”

<sup>19</sup> Yatâ dukum ari Yesu zâk zaat sâi arâpņâ zâk sot Yairo molim âiwen.

<sup>20</sup> Mâtâbân arindâ ambân ñai gâip. Ambân zo gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Ambân zorâņ

kândâtņan gamņâ Yesugât hâmbâ murukņan weegip.

21 Ambân zo umņandâ itâ nâņgip, “Hâmbâņik weemņâ âlipnâ upat.”

22 Yesuņâ puriksâm ambân zo eknâ sâip, “Bâratnâ, gâ mân keņgât ot. Nâņgâm pâlâtâņ kwatnigat, zorat op âlip uat.” Yesuņâ yatâ sâi zorenâk ambân zo âlip oip.

23 Oi Yesu zâk âimņâ galem agât mirin zâimņâ girâp kwamit nâņgip. A ambân doņbep patâ, zen girâp isem tarâwe.

24 Yesuņâ nâņgâm itâ sâm dâzâņgoip, “Zen zaat geim naņgânek. Ambân zâk mân muap. Zâk yen uman zem taap.” Yatâ sâm dâzâņgoi girâņņaņgâwe.

25 Sâi a ambân kâmut patâ zo geim naņgâne kâmbârâņâ zeibân âim bikņan gâsui mu- muņan gâbâ zaarip.

26 Oi zorat den siņgi hân zoren denân denân âragum naņgâwe.

*A sinzik bâpsâsâņ sot a wâkeņoot kubikziņgip.*

27 Oi Yesu zâk kamân zo birâm ari a sinzik bâpsâsâņ zagât, zet molimņâ den kâtik sâm den sâwet, “Gâ Daw- idigât kiunnâ, nekât umgâ bâliņ oik.”

28 Oi âimņâ mirin zari a zagât zet zâkkâren zaritâ mâsikâzikâm sâip, “Sinzikņâ kubikpatkât imbaņâ zem- nigap, zo nâņgobot?” Oi zet sâwet, “Oņ, Kembu, net nâņgâgiget.”

29 Yatâ sâitâ sinzikņan weemņâ sâip, “Nâņgâm pâlâtâņzikņaņgât bonņâ muyagezikik.”

30 Sâi zorenâk sinzikņâ ânâņgârip. Oi Yesuņâ mân sâbabotkât den kâtikņâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet zirat siņgi a ambân mân dâzâņgobot.”

31 Oi a zagât, zet den zo nâņgâmņâ âim laņ dâzâņgom naņgitâ siņgi zo hân dâp laņ kârâm arip.

32 Oi zet aritâ zorenâk a ñâi wâkeņoot Yesugâren diim gawe. Zâk wâkeņâ okņaņgi kopa oip.

33 Yesuņâ wâke zo molei a zo den sâip. A ambân kâmut zoren tarâwe, zen zo ikne imbaņâ oi sâwe, “Isirae neņgâren mârûm kut ñâi itâ zo mân âsagei igâwen.”

34 Parisaio a ziņâ ko Yesugât itâ sâwe, “Wâke zeņgât patâziņandâ imbaņâ pindâm mam okņaņgi wâke moliziņgâmap.”

*Nep a kâruziņgâm sâip.*

35 Oi Yesu zâk yatâ opņâ kamân patâ sot mâik aksik ândim naņgip. Oi mâpâmâpâse namâ dâp zâim Kembu um topņan ândiândiņaņgât den dâzâņgom a ambân sisi mâsekziņoot kubikziņgâm ândeip.

36 Yesuņâ a ambân kâmut patâ zo ziņgitņâ umņâ nâņgip. Zâkņâ ziņgiri râma galem aņâ buņâ yatâ gulip- malip ândine ziņgiri.

37 Oi zorat arâpñâ den sumbuñâ ñâi itâ sâm dâtnânçoip, “Kâlamân bonñâ donbep ziap, ka nep a ko bituktâ.

38 Zorat nep mariñâ zâkkâren ninâu sâne nep a muyagem sânğonzânğoi nebân bagim kâlamân bonñâ mem ândibi.”

## 10

*Yesu arâpñâ kutziñâ.*

*(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)*

1 Yesuñâ arâpñâ kiin zagât nânğonsâi gâindâ wâke moliziñğânatkât sot sisi mâsek kubikziñğânatkât imbanñâ niñgip.

2 Aposolo kiin zagât, nenğât kutniñâ itâ. Kândom Simon kutñâ ñâi Petero, munñâ Andrea, Zebedaioğât nanzatñâ Yakobo sot munñâ Yohane.

3 Pilipo sot Batolomaio, Toma sot kât mimiñ a nâ, kutnâ Mataio, Yakobo Alipaiogât nanñâ sot Tadaio.

4 Simon Zelote sot Yuda, Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpziñğoi gâsuwe.

*Yesuñâ arâpñâ nep diñ sâm ziñgip.*

*(Mk 6:7-13; Lu 9:1-5)*

5 Yesuñâ arâp kiin zagât, nen sânğonnânğom sâip, “Zen hân ñâin mân âibi. Samaria zenğât kamânân mân zâibi.

6 Isirae a kâmurân gâbâ râma yatâ gulipmalip ândiândiñ, zo zenğârenâk âibi.

7 Âim siñgi âlip itâ sâm dâzânğom ândibi, ‘Anutugât um topñan ândinatkat narâk mâte uap.’

8 Sisi mâsek kubikziñğâbi. Mumuñâ mânğiziñğâbi. Sâk bâlâ kubikziñğâne âlip upi. Wâkeziñğoot moliziñğâbi. Oi Anutuñâ kut ñâi ñâi sânğân buñ ziñgip, yatigâk zenğoot a otziñğâbi.

9 Kât patâ mo mâik mân mem âibi.

10 Mâtâpkât irâ mân mem âibi. Hâmbâ zâgât mân mem âibi. Kipâke buñ, sot tân mân mem âibi. Bet bâsañâk âibi. Nep a zen nalem mot sânğân buñâ ziñğâne dâp upap.

11 Kamân patâ mo mâigân takâm mirin tâtat mâme upi, zorat topziñâ sâm mâsikâziñğâbi. A ñâigât ek nânğâne âlip oi zâkkât mirin zâim tâtat mâme op tap ko kamân zo birâm âibi.

12 Mirâziñan zâim itâ sâm dâzânğobi. ‘Um lumbenñâ zenğâren zimbap.’

13 Oi mirâ mariñandâ ândei dâp oi dinziñâ zâkkâren bonñâ upap. Ka mirâ mariñandâ ândei mân dâp oi lumbenñâ dinziñanğât bonñâ âburem ziñan gâbap.

14 Oi mirâ kamân ñâin birâziñğâm dinziñanğât âkonziñgi kinziñan gwapgwap lânne gei birâziñğâm âibi.

15 Nâ perâkñak dâzânğobâ. Den kubikkubik narâkñan Anutuñâ Sodom sot Gomora kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otziñğâbap. Ka kamân zorat a, zo

ko hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap.”

*Kâmbamgât den.*

16 “Nângânek. Râma wâu hulin zengât oserân mân sânngonzângozângoñ, zo nânâ ko zen sânngonzânguan. Zorat zen a sarâ buñâ, nânngânângâziñoot târâarak ândibi.

17 Zen a ziñ tâmbetzângobegât gasâziñ kârâm ândibi. A zen den sâsân namin di-iziñgâm âibi. Mâpâmâpâse namâziñan zâmbamñâ lapitziñgâbi.

18 Oi zorigâk buñâ. Zen nâgât a ândie, zorat opñâ a kutâ zengâren diiziñgâm âine den nep tuubi. Oi zen zengât mâteziñan kinñâ a kutâ sot hân nânin gokñâ nâgât topnâ sapsun ziñgâbi.

19 Zen a kutâgâren zâmbane den dap sâna sâm mân nânngâm kwâkâ upi. Narâk zoren den sâbi, zo Kaapumñâ ziñgâbap.

20 Yatâ otziñgi den sâne zo zengât den mân upap. Ibâziñangât Kaapum umziñan pâmbap, zâkkât den upap.

21 Narâk zoren âtânâ nâiñâ munñâ sâi kumbi. Oi ibâ nâiñâ sâi nanñâ kumbi. Oi nan bârat, zen ibâ mam kâsa otziñgâm sâne zângobi.

22 Kutsiñginangât op a donbepñâ zengât um kâlak nânngâziñgâbi. Oi nâi zâk den siñgi âlip mem kâtigem kinbap, zâk narâk âki sumbem kamânân bagibap.

23 Zen kamân nânin ândinetâ zângom moliziñgânetâ kâmân nânin âibi. Nâ perâkñak dâzângobâ. Isirae kamân dâp tap ariap, zo âine mân âki a bonñâ nâ takâbat.”

*Yesu okñangâwe, zo yatik otniñgâbi.*

(Lu 12:2-9)

24 “Ekap namin katepñâ a kwâkâm pindâmap, zâk mân walâmap. Kore anâ a patânâ mân walâmap.

25 Ekap namin katepñâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Kore anâ patânangât holi zorik mei dâp upap. Bâliñ mâme a, ziñ nâgât Bezebulu sâwe. Sâm bâliñ kwatniwe yatik mâte pirik mem zâi kwap otziñgâbi.

26 Zorat sa nânngânek. A zo zengât op mân kenngât upi. Kut nâi nâi tik ziap, zo zemñâ mân zimbap. Kut nâi nâi kwârakukun, zo zemñâ mân zimbap. Zo aksik mâbâlakñem nangâbi.

27 Nâ nâtigân den tik dâzângoman, zo a kâmut zengât mâteziñan sapsubi. Den halop dâzângowan, zo sombemân kin dâzângobi.

28 Sâkziñik zângobi, zengât mân kenngât upi. Zen um dâpziñ mân tâmbetkubi. Nâigât kenngât upi. Sâkkâ sot um dâpkâ ârândân sim kârâbân gâbanbapkât imbanâ zemñangap, Anutu, zâkkât kenngât op ândibi.

29 Nii sâmbâlâle, zâk sânngânñâ patâ buñâ. Kât kuriñâ mâik kânok

pam zagât mimban. Oi Ibâziñandâ mân nânji ko dap op sâmbâlâle nâi gei kumbap?

30-31 Anutu zâk a zengât kâukziñ sâmotñâ zorat tengânâ nânghâm nangâmop. Zorat zen kengâtziñ buñ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buñâ. Zen a. Anutu zâk zengât umñâ patâ kinmap.”

*Anâ sinji âlipkât hâuñâ minat.*

*(Lu 12:51-53; 14:26-27)*

32 “Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan sâm âlip kwatnibap, zâk yatigâk nânâ sumbem Ibânangât mâteñan sâm âlip kwâkñangâbat.

33 Nâi zâk a ambân zengât mâteziñan kwâimbânigi zâk nânâ yatigâk sumbem Ibânangât mâteñan kwâimbânigangâbat.

34 Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbe muyag-ibapkât geip.’ Nâ lumbeñâ buñâ, kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpzingobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi.

35 Zorat nanñâ sot ibânâ, zet kâsâpagobabot. Bâratñâ sot mamñâ, zet kâsâpagobabot. Iranñâ sot sibunñâ, zet kâsâpagobabot.

36 A nâi zâkkât kiñ topñan gâbâ kâsa okñangâbi.

37 Oi nâi zâk umñâ ibâ mamzik zet sot pâlâtân op nâ sot bituk pâlâtân upap, zâk zo nâgât sinji mân op ândibap. Nâi zâk umñâ murarâp zen sot pâlâtân op nâ sot bituk pâlâtân upap,

zâk yatik nâgât sinji mân ândibap.

38 Oi nâi zâk zikñâ poru nakñâ mân lum nâgât mâtâp lânbpap, zâk zo yatik nâgât sinji mân upap.

39 Nâi zâk ândiândiñâ angân kâri gulipkuñangâbap. Oi nâi zâk nâgât opñâ hânân ândiândiñâ birâm ândiândiñâ âlipñâ muyagibap.”

*Yesugât opñâ buku otziñgâbi.*

*(Mk 9:41)*

40 “A nâiñâ zen galem otziñgâbap, zâk zo yatik kore otnibapñâ sângonnogip yatik okñangâbap.

41 Nâi zâk Propete a nâi on galem okñangâbap, zâk Propetegât dâp yatik sângân mimpap. Nâi zâk a târârakñâ galem okñangâbap, zâk a târârakñangât dâp sângân mimpap.

42 Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâiñâ a giginâ zengâren gâbâ nâgât sinji ândiap, zo too paten aam pindâbap, zo ko sângânñâ buñ mân zimbap.”

## 11

*Yohane arâpñâ zen Yesugâren âiwe.*

*(Lu 7:18-35)*

1 Yesunâ arâpñâ kiin zagât den dâtnângom nangâm kamân nâin sinji âlip dâzângobam arip.

2 Yohane tâk namin tap Kristonâ nep tuugip, zorat sinji nânghâm arâp den mâsikâbigât sângonzângoi Yesugâren âiwe.



3 Yesugâren âimnâ itâ sârn mäsikâwe, “Mârumnjan Propete a, zinâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâigât mambât ândinat?”

4 Sâne Yesunâ itâ sârn dâzângoip, “Zen âburem âimnâ kut nâi nâi ek nânge, zorat sinji Yohane dukubi.

5 Sen nâtâtiknâ sinzin ânânngâtsap. Kinzin bâlinâ mâtâp lân âim ge. Sâk bâlâ a sâkzin âlip uap. Kindapzin bâpsâsân, zo den nânge. Mumunandâ zaatse. A ambân kanpitâ, zen lâunan gâbâ den sinji âlip nânge.

6 Nâi zâk nâgât nânge mân âkon upap, zâkkât nânge sâtâreñoot uap.”

7 Oi Yohanegât arâp, zen âburem âine Yesunâ a ambân zâk sot ândiwe Yohanegât topnâ itâ sârn dâzângoip, “Zen mirâ kamân âtânjan, a mân ândiândinjan wan iknam âiwe? Gerâ nâi pibânâ koi âim gam kiri iknam âiwe?

8 Mo a nâi hâmbâ neulenoot iknam âiwe? Zen nânge. A hâmbâzin neulenoot, zen a kutâ zenngât mirin tapme.

9 Mo zen Propete nâi iknam âiwe? Zorat nâ dâzânghua nânghânek. Zen a igâwe, zo Propete nâmbutnâ zenngât dâp bunâ. Zâk tobat nâi. Nâmbutnâ zo walâzingap.

10 A zorat den kulem nâi itâ ziap,

‘Nânghâ. Nâgât kore a nâi sângongua kândom ot-gibap.

Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubik-pap.’

11 Nâ perâknak dâzânghobâ. Ambân zenngâren gâbâ âsagiwe, nâmbutnâ zenngâren gâbâ nâinâ Yohane mân wâlap. Ka a giginâ nâinâ Anutu um topnjan ândibapnâ, zâk walâbap.

12 Yohane too sanjon nep topkwâip, narâk zoren gâbâ a ambân donbep, zen sumbe-mgât sinji upigât kâtigiwe. Oi a kâwalizinootnâ sumbem kamân zo baginam kâtigie.

13 Propete a sot Mose, zen zorat den kânjan sârn kulemgum gane Yohanegâren âkip.

14 Den zi umzinâ gâsui nânghânâ sârn, nânghânek. Elia gâbapkât sâwe, zorat bonnâ Yohane gâip.

15 Nâi zâk kindapñootnâ den zi nânghâbap.

16 A kâmut zi, waniñ zen sot dâpkwap sâbâ? Zen katep yatâ. Katep zinâ ek birâ, nânghâm birâ upme. A ambân kâmut zi zo yatâ. Katep, zen kamân sombemân tap bukurâpzin itâ sârn dâzânghome,

17 ‘Kep meindâ wangât mân kue? Nen umbâlâ kep meindâ wangât mân isie?’

18 Yohane zâk nepnâ topkwap too kâtik sot nalem birâm ândei eknâ sâwe, ‘Zâk wâkenoot ândiap.’

19 A bonnâ nânâ gamnâ nalem sot too nia neknâ itâ sârne, ‘Iknek. A zi kât mimiñ a sot bâlin mâme a, zenngât buku.

Waij sot nalem nem mân birâmap.' Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ bon asâgem topnâ mem kâknan kwâpmap."

*Yesunâ Galilaia a zengât girem sâip.*

*(Lu 10:13-15)*

20 Narâk zoren Yesunâ kamân nâmbutken nep tuugi eknâ umziñ mân melânâwegât den topkwap sâm topziñ itâ sâm muyageip,

21 "Yei, Koraziñ mâirâp, Yei, Besaida mâirâp, zengâren nep patâ kulem top top muyageip. Kulem yatâ zo Tiro sot Sidon kamânân muyagei sâi zen mâruman isem umbâlâ opnâ umziñ melânbe.

22 Zorat dâzângua nângânek. Tiro Sidon kamân mâirâp, zen den kubikkubik narâknan hâuñâ diim gei otziñgâbap. Zen ko hâuñâ mem zâi pam otziñgâbap.

23 Kapenaum mâirâp, zen dap upi? Sumbemân zâibi? Buñâ. Zen sim kârâbân kâbakneziñgâbap. Zengâren kulem top top muyageip. Kulem zo Sodom sot Gomora kamânân muyagei sâi kamân zo mân buñ op narâk ziren tok tâpap.

24 Zorat dâzângua nângânek. Den kubikkubik narâknan Sodom kamân mâirâp, zen hâuñâ mem gei kwap otziñgâbap. Zen ko hâuñâ mem zâi kwap otziñgâbap."

*Yesunâ Ibânâ sâm bâbâlan kwâknanjip.*

*(Lu 10:21-22)*

25 Narâk zoren Yesunâ Kembangâren den itâ sâip, "Ibâ, hân sot sumbem mariñâ, gâ âlip opmat. A ziiñâ nângânângâziñangât nângâne zâizâiñ opmap, zo diñgâ tik kwatziñgâmat. Ka a umziñan giginâ upme, zen ko diñgâ sâm muyageziñgâmat. Oi nâ zorat sâm âlip kwatgi-gan.

26 Kembu, gâ yatâ muyagem âibapkât nângâna âlip oip."

27 Ninâu yatâ sâmñâ arâpñâ nen itâ sâm dâtnânngoip, "Ibânâ, zâk kut nâi nâi nâgât siñgi sâm bitnan pam nanjip. Umnan den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Ibânâ zâk ziknjik nângap. Oi Ibânangât umnan den sot nângânângâ ziap, zo mân nânge. Nâ ninik nângan. Oi nâñâ a nâmbutnâ Ibânangât topnâ sâm muyageziñga âlip nângâm kwâkâbi."

*Yesunâ diiniñgâbap.*

28 "Kut nâi nâi yâmbâtnâ tuum kâbâ yâmbât sot sâknam nângâm ândime, zen aksik nâgâren gane gâsuziñga um sâkziñâ sânduksâbap.

29 Nâ umnandâ mulun op giginâ op ândimangât nâgâren gane nep ârândân tuum ândinat. Oi um dâpziñandâ lumbenâ muyagem ândibap.

<sup>30</sup> Nâ sot kin nep tuutuun, zo bâbâlan. Nâgât nep, zo bâbâlan.”

## 12

*Yuda zengât kendongât den.*

*(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)*

<sup>1</sup> Narâk zoren Yesuñâ kândom otniñgi kendonân kâlamân obândiwen. Âimñâ arâp nen tepniñangât opñâ segoñ keet namuñ niwen.

<sup>2</sup> Yatâ oindâ Parisaio a, ziñ zo ekñâ Yesu dukum sâwe, “Ek. Arâpkâ ziñ kut zo ue, zo kendonân mân orotñâ.”

<sup>3</sup> Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Dawidi sot arâpñâ, zen tepkât opñâ urâwe, zo sâlâpkum nângâme mo buñâ?

<sup>4</sup> Zâk Kembu Anutugât namâ zo zâim nalem hâlâlu sâsânâ, zo mei niwe. Nalem zo zâk sot arâpñâ niwe. Zo mân orotñâ. Namâ galem ziñjik nimbigât sâsân.

<sup>5</sup> Anutugât gurumin den ekabân den itâ sâlâpkum nângâme? Tirik namâ galem a, zen Yuda zengât kendonân tirik namin âim nep tuum gurumin den zo kume, zorat tosanâ mân opmap.

<sup>6</sup> Zen Kembugât namâ zo hâlâlu sâme, Ka nânâ ko dâzângua nângânek. Nâ mâteziñan kinzan, nâ walâwalân. Namâ zo giginâ.

<sup>7</sup> Anutugât den kulem nâi itâ ziap,

‘Bâu zuu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziñgâbigât otnigap.’

Zen den zirat topñâ nângâm sâi a toszaiñ buñâ den lan nâi mân dâzângobe.

<sup>8</sup> A bonñâ, nâ kendongât mariñâ op ândian.”

*Yesuñâ kendonân a nâi kubiñgip.*

*(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)*

<sup>9</sup> Yatâ sâmñâ zobâ âim mâtâmâtâse namin zariñ.

<sup>10</sup> Zoren a nâi tâip. Zâk bikñâ humutñik. Oi a ziñâ Yesu mâsikâm sâwe, “A kendonân kubikziñgâziñgân, zo orotñâ mo mân orot?”

<sup>11</sup> Sâne Yesuñâ lâuziñan mem itâ sâm mâsikâziñgip, “Zengâren gâbâ a nâiñâ râmanâ kânok lâmân giari ko kendongât op birâbap? Yatâ mân upap.

<sup>12</sup> Râma zâk yenñâ. A zen ko bonñâ, zorat kendonân âlip orotñâ.”

<sup>13</sup> Yatâ sâmñâ a zo itâ sâm dukuiñ, “Bikâ tâñtân pa.” Sâi bikñâ tâñtân pâi âlip op toren yatâ oip.

<sup>14</sup> Yatâ oi Parisaio a, zen zo ekñâ âimñâ zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

*Yesugât den sâsân, zo bonñâ oip.*

<sup>15</sup> Yesuñâ den zo nângâm kamân zo birâm nâin arip. A donbep patânâ molinetâ kubikziñgâm nanñgip.

<sup>16</sup> Zen zâkkât topñâ zo a ambân mân dâzângobigât den sâm kâtigeip.

<sup>17</sup> Yatâ oi Propete Yesaianâ mârumin Anutugât den kulemgoip, zo bonñâ oip. Den zo itâ,

18 “Zen nannâ iknek. Nâ zâk gâsum sâlâpkuan. Zâk nannâ âlipnâ. Zâkkât umnâ kinmap. Nâ Kaapumnâ pinda beknan mei hân toren toren a zenğâren den kubikkubiknâ sâm hanpâmbap.

19 Zâk den sârek mân sâbap. Kamân sombemân mân kwamitagoi nânğâbi.

20 Gerâ âbâbângum, zo mân kârâm mânângât pâmbap. Oi kârâp tirâp mân biri bâpsâbap. Yatâ op nep tuum ândim den târârak sâm kubikmubik oi târârak op kâtigem zimbap.

21 Yatâ oi a ambân hân toren toren, zen zâkkât kutsinğınan târokwapi.”

*Yesunâ wâke nâi moleip.*

(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

22 Nârâk zoren wâkenâ a nâi oknangi kopa op sin bâpsâsân op ândei Yesugâren diim âiwe. Âine Yesunâ a zo kubigi sinâ ânângâri eknâ den sâip.

23 A ambân kâmut kirâwe, zen zo eknâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Dawidigât kiun gâbapkât sâsânâ, zo zi mot nâi.”

24 Sâne Parisaio a, ziñâ den zo nânğâm itâ sâwe, “Zo sarâ. Wâke zenğât a kutâ kutnâ Bezebulu, zâknâ mam oknangi wâke molizingâmap.”

25 Zen yatâ sâne Yesunâ umziñan eknâ itâ dâzângom sâip, “Hân nâigât a, zen kâsa utnetâ hânziñ zo kwamen

zimbap. Oi kamân nâigât a mo mirâ nâigât a, zen kâsa utne mirâ kamânziñ buñ upap.

26 Satân sot arâpnâ, zen kâsa utnetâ nepziñâ dap yatâ kâtigem zimbap?

27 Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknangi wâke molizingâmap.’ Oi zenğât narâpziñâ nâinâ mam otzinci wâke molizingâme? Sarâziñangât topnâ zo narâpziñandâ muyagibi.

28 Nâ ko Anutugât Kaapumnâ mam otnigi wâke molizingâman. Anutugât um topnan ândiândigât narâknâ mâte otzinci mân nânge.

29 A nâi, zâk mirânjan kâwali op tâi dap yatâ a nâinâ zâim sikum beknan mimbap? Yatâ buñâ. Kâwali a zo komnâ kiñ bik saam pamnâ sikumnâ âlip beknan mimbap.” (Yesunâ den zo Satangât op sâip.)

30 Yatâ sâmnâ itâ sâip. “Nâi zâk buku mân otnibapnâ, zâk kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ mân galem upapnâ, kândanğap.

31 Zorat dâzângua nânğânek. Bâliñâ top top sot den sumunñâ top top, zorat tosa birâbirânğ ziap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâliñ kwâpap, zâkkât tosa birâbirânğ mân ziap.

32 Nâi zâk a bonnâ nâ sâm bâliñ kwatnibap, zâkkât tosa âlip gulipkubap. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâliñ kwâpap, zo ko tosanğâ hânân

sot Sumbemân mân gulip-kubap.

33 Zen nak n̄aigât âlipn̄â sâmbonņanġât yatik âlipn̄â sâbi. Mo nak n̄aigât bâlin̄â sâmbonņanġât yatigâk bâlin̄â sâbi. Nak zo bonņandâ nak topn̄â sâmbonņanġâm.

34 Zen mulumġât kiurâp. Bâlin̄andâ wan den âlipn̄â sâbi. Umziņan kut n̄ai n̄ai zemap, zo yatik lâuziņan kopġâm.

35 A târârakn̄ândâ umņan ġâbâ den âlipn̄â kopġâm. A n̄ai n̄anġânġâ bâlin̄â, zâkkât umņan ġâbâ den bâlin̄â kopġâm.

36 Nâ dâzângua n̄anġânek, Den kubikkubik narâkņan den sarâ top top, zorat hâuņâ Anutuņâ ziņġâbap.

37 Den sâmat, zorâņ topkâ sâmbonņanġâm ġâsu ġobap. Mo den sâmat, zorâņ topkâ moyagei birâġibap.”

*Yesu kulem top topkât dukuwe.*

*(Mk 8:12; Lu 11:29-32)*

38 Yatâ sâmbonņanġâm dâzângoip Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a nâmbutn̄â, zen itâ mâburem dukuwe, “Patâ, top lâkulâku kulem n̄ai tuuna âsagei iknâ.”

39 Sânetâ itâ sâmbonņanġâm dâzângoip, “A kâmut zi orot mâmeziņâ bâlin̄â sot Kembangât den birâbirâņ. A yatâ zorâņ top lâkulâku kulemġât sâme. Zen kulem n̄ai mârâtņâ buņâ. Propete

Yonagâren moyageip, zo yatâ moyagei ikpi.

40 Yona zâk sirâm karâmbut saru zuu patâġât umņan ġeizip. Zo yatigâk a bonņâ, nâ sirâm karâmbut hân umņan zimbap.

41 Zorat ko den kubikkubik narâkņan Niniwe kamân mâirâp, zen gam a kâmut zi zengât topziņ sâne hâuņâ yâmbâtņâ patâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonâ den ġirem dâzângoip n̄anġâm umziņâ melânawe, zorat. Na sa n̄anġânek. Nâ zi kinzan, nâ Yona wâlan.

42 Oi ambân kutâ hân torenġen ġâbâ Salomogâren ġâip, zâk yatik den kubikkubik narâkņan kâmut zi zengât tosaziņ sapsubap. Wangât, ambân zorâņâ hân kârebân ġâbâ gam Salomogâren den n̄anġânġâ bonņâ mimbam ġâip, zorat. Oi nâ zi kinzan, nâ Salomo wâlan. Zen wangât op nâġât den birâme?”

*Wâke, zâk ġebâkņan puriksâm a tâmbetkubap.*

*(Lu 11:24-26)*

43 “Wâkeņâ a umân ġâbâ takâm gam hân a mân ândiândiņan âi ândim tâtat mâmeņâ kârubap.

44 Kârumņâ sâbap, ‘Nâ mirânâ birâm ġâwan, zoren âibâ.’ Sâmņâ âburem âi ikpap. Eġi mariņâ buņâ, saņġon kubikkubikņâ.

45 Yatâ ekņâ âim wâke bukurâpņâ nâmburân zagât, zikņâ dâp buņâ, bâlin̄ kâtikņâ, zo sâi ġa mirâ

zorenâk tâtat mâme upi. Oi a zo mârum bâliņâ ândeipņâ bet bâliņ op kwâtâtibap. Bâliņ mâme a kâmut zi, zengâren yatik muyagibap.”

*Yesugât mam murâpņâ.*

*(Mk 3:31-35; Lu 8:19-21)*

46 Yesu zâk den yatâ sâm dâzângom kiri kândâtziņan Yesugât mam murâpņâ, zen gam den dukunam mambât kirâwe.

47 Mambât kinetâ a nâiņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Nâņgâ. Mamgâ murâpkâ, zen den dâgonam kândâtziņan ga kinze.”

48 Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Mam murâpnâ waniņ ziņâ?”

49 Yatâ sâmņâ arâp kirâwe, zengâren bikņâ pamņâ itâ sâm dâzângoip, “Ziņgitnek. Mamnâ murâpnâ zi te.

50 Sumbem Ibânanğât sâtņâ nâņgâm lume, zen ko nâgât mamârâpnâ mun garâpnâ ue.”

## 13

*Keet maamaandiņgât den.*

*(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)*

1 Sirâm zoren Yesuņâ mirin gâbâ gem saru sâtņan âi tâip.

2 Âi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindune ziņgit waņgâ nâin zarip. Oi zâk waņgâyân tâi a ambân doņbep patâ, zen sagân kirâwe.

3 Zen sagân kinetâ den sumbuņâ top top sâm dâzângoip. Nâi ko itâ sâip, “Nâņgânek. A nâiņâ keet maandiņbam nebân arip.

4 Âi maandiņi keet nâmbutņâ mâtâbân gei zei nii ziņâ ga niwe.

5 Oi keet nâmbutņâ hân sinjtņan gei zeip. Zoren hân mâiktârâ kwâkņanâk, zorat kek takip.

6 Ândâņâ kêrep mân giari maanğâ egi hâlâlâņsâm moip.

7 Keetņâ nâmbutņâ hibuk osetņan gei zeip. Gei zemņâ kâmņâ taki hibukņâ kwârakoipkât moip.

8 Keet nâmbutņâ ko hân âlipņan gei zem bonņâ doņbep âsageip. Topņâ nâigât keetņâ 1 handeret. Topņâ nâigât keetņâ 60. Topņâ nâigât 30. Bonziņâ yatâ âsageip.

9 Zorat nâi zâk kin-dapņootņâ den zi nâņgâbap.”

*Yesuņâ den sumbuņanğât sâm dâzângoip.*

*(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)*

10 Den yatâ sâm dâzângoip arâpņâ nen um topņan gam mâsikâm sâwen, “Gâ wangât den sumbuņâ dâzângomat?”

11 Sâindâ zâkņâ itâ dâtnângoip, “Anutu um topņan bagibagiņâ, zorat den sumbuņâ ziņğâ nâņgâm kwâtâtibigât sâsâņ. A nâmbutņâ, zen buņâ.

12 Nâi zâk den nâņgânâņgâņâ, zo mem ândei Anutuņâ târokwap pindâbap. Oi nâņgânâņgâ patâ upap. Ka nâi zâk den nâņgânâņgâ pindip, zo mân mem ândei bekņan mimbap. Oi yen ândibap.

13 A nâmbutņâ, zen sinziņâ ekņâ mân ek kwâtâtibi. Oi kindapziņandâ den nâņgâm mân nâņgâm kwâtâtibi. Zorat op den sumbuņâ dâzâņgoman.

14 Oi mârumņan Propete Yesaianâ kânņan den sâip, den zo bonņâ uap. Den zo itâ,

'Kindapziņandâ den nâņgânâņgâ, zo nâņgâbi. Ka umziņandâ ko mân nâņgâm kwâtâtibi. Sinziņandâ igikņâ, zo ikpi. Ka zorat topņâ, zo mân ek kwâtâtibi.

15 A ambân kâmut zi, zen um kâtik. Kindapziņ bâpsâsâņ. Sinziņandâ mân ek kwâtâtibi. Umziņandâ mân nâņgâm kwâtâtibi. Umziņ mân melâņne ko nâ dap yatâ kubikziņgâbat?'

16 Zen ko sinziņâ âlip ikme. Kindapziņ âlip nâņgâme.

17 Zorat zeņgât nâņga âlip uap. Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Mârumņan Propete sot a târârakņâ doņbep, zen kut ļai ļai zen ek nâņgâme, zo ek nâņgânam osimņâ mân ek nâņgâwe."

*Keet maamaadiņ, zorat topņâ sâm dâzâņgoip.*

(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

18 "Oi zi keet maamaadiņ den, zorat topņâ dâzâņgua nâņgânek.

19 Keetņâ mâtâbân gei zeip, zorat dâp a nâmbutņâ ândime. Zen sinġi âlip naņgâne umziņan mân ġiari bâlîņâ mariņandâ gamņâ zo bekņan memap.

20 Keetņâ hân sinġitņan gei zeip, zorat dâp a nâmbutņandâ ândime. Zen sinġi âlip nâņgâm âkņâlem ândime.

21 Umziņan ko ândâņâ mân ġâsuipkât narâk paņkânok mem ândine sâknam mo zâņgom tâk namin pâpan, zo âsagei kektâ lorem birâme.

22 Keetņâ hibuk kwâkņan gei zeip, a nâmbutņâ zen yatâ ândime. Zen sinġi âlip zo nâņgâmņâ sâkkât kut ļai sot kât sikumġât âkņâle op ândine umziņan bon mân âsagei bonņâ buņ op gukupitņâ upap.

23 Keetņâ hân âlipņân gei zeip, zo a nâmbutņâ zo yatâ ândime. Zen den sinġi âlip nâņgâm umziņan gei mem ândime. Oi ļaiġâren bonņâ 1 handeret, ļaiġâren 60, ļaiġâren 30. Bonņâ yatâ âsagemap."

*Nebân hibuk takip, zorat den.*

24 Yesuņâ den sumbuņâ ļai itâ sâm dâzâņgoip, "Sumbe-ġât den sinġi âlip, zorat mâtâp zi itâ. A ļaiņâ nepņan âi keet maandenġip, zoren dâpkwap sâbâ.

25 Keetņâ maandiņâ ari a uman zine narâk zoren kâsaņâ gam hibuk keetņâ maandiņâ arip.

26 Oi keet zo takâm bon upâ sâi hibuk ârândâņ takâwe.

27 Oi kore a, zen zo ekņâ nep mariņâ dukum sâwe, 'Patâniņâ, ġâ nepkan keet âlipņâ maandenġin. Oi Hibuk zo waniņ ġâbâ tâkap?'

28 Mâsikâne sâip, 'Kâsa nâinâ maandenji âsageip.' Yatâ sâi mâsikâwe, 'Nen âi sâmbum panâ?'

29 Sâne itâ dâzânngoip, 'Buñâ. Zen hibuk sâmbum kâmñâ zo sâmbubegât birâbi.

30 Zo yenâk zimbabot. Oi bonñâ mimiñ narâk oi nep a itâ sâmbum dâzânngobat, "Kândom zen hibuk zo sâmbum buran saam kârâbân umbi. Bet ko bonñâ âlipñâ mine mirânan zâibap." ' ' "

*Wakum sot sii danğât, zekât den.*

*(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)*

31 Den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzânngoip, "Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo wakum keetñâ yatâ. A nâinâ keetñâ zo nepñan pâip.

32 Keetñâ zo mâiktârâ. Keetñâ nâmbutñâ zengât ombeziñan. Zo kâmñâ takâm zâim walâziñgâm nak patâ opmap. Oi nii zen gam bâranñan pam tapme."

33 Oi den sumbuñâ nâi itâ sâmbum dâzânngoip, "Sumbemgât den sinji âlip, zorat mâtâp, zo sii danğât naamñâ yatâ. Ambân nâinâ nalemân sii danğât zâtki giari nalem aksik naam op nanğip."

*Nebân hibuk takip, zorat topñâ.*

34 Yesuñâ den dâzânngoip, zo sumbuñik dâzânngoip. Den muyap mân sâmbum muyagem dâzânngoip.

35 Yatâ oi Propete a nâinâ den sâip, zo bonñâ oip. Den zo itâ,

"Lâunan den sumbuñâ top top muyagei sâbat. Hân muyageibân gâbâ den tik zeip, zo sâmbum muyagibat."

36 Yesuñâ a ambân zâmbari âine mirin zarip. Zâi tâi arâpñâ nen zâimñâ dukum sâwen, "Kâlamân hibuk muyageip, den sumbuñâ zorat topñâ sâna nânğânâ."

37 Dukoindâ itâ sâmbum dâtnânngoip, "A keet âlipñâ pâip, zo a bonñâ nânğânâ pârâwan.

38 Nep, zo han patâ zi. Keet âlipñâ, zo sumbemgât sinji a ambân kâmut.

39 Hibuk, zo bâlinâ marinâ, zâkkât kâmut. Kâsa zâk nebân hibuk keetñâ maandinip, zâk Satañ. Bon mimiñ narâkñâ, zo hâuñâ mimiñ narâkñâ. Nep tuuñ a, zen sumbem a.

40 Hibuk sâmbum kârâbân uwe, zo yatigâk hâuñâ mimiñ narâkñan âsagibap.

41-42 A bonñâ, nânğânâ kâwali arâpnâ sângonzângua a ambân zengâren gâbâ bâlin mâme a ambân sot guru-min den kukuñâ a ambân, zo gâbâzeziñgâm kârâp tâmbânjan zâmbane geibi. Zen zoren umbâlâ op isem ândibi.

43 A târârak zen ko Ibâziñanğât um topñan âsakñoot maa yatâ âsagem ândibi. Nâi zâk kin-dapñootñâ den zi nânğânâbap."

*Kune kinsagât den.*

44 "Sumbemgât den sinji âlip mâtâp, zo itâ. Kune kinsa nâi hibukñan tik zei



a n̄ai zoren âi muyageip. Muyagemn̄a umâlep patâ n̄angâm kwâarakum âi kut n̄ai n̄ai tâknan̄gip, zo pam kât mem nan̄gâm hân zo kwâlip.”

*Kunegât den sumbuñâ.*

45 “Sumbemgât sin̄gi âlip mâtâp, zo itâ. A n̄ai kunegât kârum ândeip.

46 Kârum ândim kune n̄ai tipnan̄ kurum, zo muyageip. Muyagemn̄a kut n̄ai n̄ai gakânâ, zo a zo pindi kune zo zâkkât oip.”

*Saru zuu irâ, zorat den sumbuñâ.*

47 “Sumbemgât sin̄gi âlip, zorat mâtâp, zo in̄angât irâ yatâ. A zen irâ zo saruyân pane giari zuu topn̄a topn̄a piksâwe.

48 Piksâne sâmbune âknan̄ zarip. Oi in̄an ninin̄a, zo wan̄gâyân parâwe. Mân ninin̄a ko birâm pane saruyân giarip.

49-50 Narâk patâ mâte oi ko zo yatâ muyag-ibap. Narâk zoren sumbem a, zin̄a a hânñâ hânñâ kâsâpzan̄gomn̄a bâlin̄ mâme a minzin̄gâm kârâp patin zâmbane geibi. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

51 Yatâ sâmn̄a mâsikânin̄gip, “Zen zo aksik n̄angâm nan̄ge mo buñâ?” Sâi nin̄a sâwen, “Nen n̄angâm nan̄gen.”

52 Sâindâ dâtnân̄goip, “Zen dinnâ n̄angâm kwâtâtemn̄a sin̄gi âlipnan̄gât mâtâp n̄angâm kwâkâbi. Zen mirâgât mariñâ yatâ opn̄a

kabân̄an gâbâ kut n̄ai n̄ai âlip s̄an̄gin̄a sot un̄akn̄a lândim pambi.”

*Nasarete kamânân Yesu kândâtkuwe.*

(Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

53 Yesu zâk den sumbuñâ top topn̄a zo sâm nan̄gâm mirâ kamân zo birâm arip.

54 Âi kamânnan̄ Nasarete, zoren âi takâm mâpâmâpâse namin zâim den sin̄gi âlip sâm dâzân̄goi a zen n̄angâm imban̄azin̄ buñ oi sâwe, “Zâk n̄angân̄ngâ zot imban̄a zo waniñ gâbâ muyageip.

55 Nen topn̄a n̄angen. Zâk mirâ tuutuun̄ a nann̄a. Mamn̄a Maria. Murâpn̄a kutzin̄a Yakobo, Yose, Simon̄ sot Yuda.

56 Garâpn̄a nen sot ârândân̄ ândien. Zâk kut n̄ai n̄ai zi ikâ zoren muyageip?”

57 Zen yatâ n̄angâm kwakn̄a zâkkât n̄angâne geip. Oi Yesun̄a sâm dâzân̄goip, “Propete a n̄ai zâk kutsin̄gin̄a hân toren̄gen lan̄ kârâm ari kamârâpn̄a sot torerâpn̄a, zen zâkkât n̄angâne gei birân̄an̄gâme.”

58 A zen umzin̄ an̄gân kârâwegât Yesun̄a kamân zoren kulem top top don̄bep mân tuugip.

## 14

*Heroden̄a sâi Yohane kuwe.*

(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20; 9:7-9)

1 Nârâk zoren a kutâ Herode, zâk Yesugât sin̄gi n̄angip.

2 Sinji zo nângâmñâ a sâtnâ gakârâpnâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâ itâ nânğan. Yohane too sanjonzingip, zâk mumunjan gâbâ zaat kâwaliñoot ândiap.”

3 Den zo yen mân sâip. Mârumjan Herode zâk munñâ Pilipogât ambân beknjan meip, kutñâ Herodia. Ambân zâkkât opñâ sâi Yohane kiñ bik saam tâk namin pane zeip.

4 Wangât, Yohaneñâ den itâ dukui, zorat, “Gâ ambân zo mein, zo mân orotñâ.”

5 Oi Herodeñâ Yohane kumbam nângip. Ka a ambân ziñâ Yohanegât nângâne Propete op ândeip, zorat kenğât op birip.

6 Oi Herode âsaâsagin narâk oi omo nâne patâ utnam utne Herodiagât bâratñâ, zâk Herode sot a sâtnâ tarâwe, zengât mâteyân kep ândei Herode ek âknâlem itâ sâm dukui,

7 “Nâ den zi sâm kâtigian. Gâ wan mo wangât sâna gibat.”

8 Oi ambân zâk mamñandâ den dukui itâ sâip, “Yohane too sanjon nep tuugip, zâkkât gânduñ kom mânânğâtñâ kâukñâ hâkobân pam mem ga ni.”

9-11 Yatâ sâi a kutâ zâk nângâm pârâkpâip. Nânji mân dâp oip. Ka zâk a sâtnâ zengât mâteziñan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât nep a sanjonzânngoip Yohane tâk namin tâi gânduñâ kârâm mânânğât

kâukñâ hâkobân pam mem ga Herodia bâratñâ pindâwe. Ambân zo memñâ mamñâ pindip.

12 Yohane kune moi arâpnâ zen gamñâ kâambarânâ mem hangumñâ âi Yesu den sinji dukuwe.

*Yesuñâ a 5 tausen nalem zingip.*

*(Mk 6:31-44; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)*

13 Yesuñâ den sinji zo nângâm wangâyân zâim hân a mân ândiândiñan, zoren ândibam arip. Ari a ambân donbep patâ kamân nâin nâin gâbâ, zen sinjiñâ nângâm saru sâtnjan âim muyagiwe.

14 Yesuñâ wangâyân gâbâ gemñâ a ambân kâmut zo zingitñâ umñâ nângâmñâ a ambân sisi mâsekziñoot, zo kubikzingip.

15 Yatâ op ândei mirâ oi Yesugât arâpnâ niñâ dukum sâwen, “Zi a mân ândiândiñan ândeindâ mirâ nâtikisâbâmap. Gât ko a ambân zâmbana kamânân âim nalem muyagibi.”

16 Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Wangât âibigât se? Ziñâ nalem zingânek.”

17 Yatâ sâm dâtnânngoip sâwen, “Nen zi nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem ândien. Nen nalem nâmbutñâ buñâ.”

18 Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nalem zo nâgâren mem ganek.”

19 Yatâ sâmñâ a dâzânngoip hibuk luatñâ tap âiwe. Yesuñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo mem

sumbemân egi zari sâiwap sârnâ namun arâpnâ ninji ninâ kâsâpkum a zingâwen.

<sup>20</sup> A pisuk nem âkon urâwe. Oi buputnâ zeip, zo meindâ irâ kiin zagât piksâip.

<sup>21</sup> A naleme niwe, zo tengâzinâ 5 tausen yatâ. Ambâ murarâpzinâ mân sâlâpzângowen.

*Yesu saru kwâknan lân lân arip.*

*(Mk 6:45-52; Yo 6:15-21)*

<sup>22</sup> Yatâ opnâ Yesunâ arâpnâ sâi wangâyân zâi saru nâmbutken âinam âiwen. Yesu zâk a ambân zâmbari âibigât zoren tâip.

<sup>23</sup> Oi a ambân zâmbari âinetâ zâk ziknjik ninâu sâbam bâknan zarip. Yatâ op ândei nâtiksâi zâk ziknjik zoren ândeip.

<sup>24</sup> Wangânâ âim saru tânâmnan takip. Oi pibâ patâ zâk âiwenân gâbâ gam saru kunziri wangâ mem kâbaknei âinam osiwen.

<sup>25</sup> Mirâ hanjsâsâgât Yesunâ saru kwâknan lân lân ga muyageningip.

<sup>26</sup> Zâk zo yatâ gâi arâp ninâ eknâ kenngât ninâ op wâke gaap sâm den kâtik kambânâwen.

<sup>27</sup> Yatâ oindâ den itâ sâm dâtnânngoip, “Umziņ diim geik. Zi ninak gaan. Mân kenngât utnek.”

<sup>28</sup> Sâi Peteronâ sâtnan mem itâ sâip, “Kembu, ninak gaan sâna too kwaknjik lân gabâ.”

<sup>29</sup> Sâi Yesunâ sâip, “Ga.” Sâi Peteronâ wangâyân

gâbâ geim saru kwâknan Yesugâren arip.

<sup>30</sup> Peteronâ âim tâi pibâ patâ nâi gâi kenngât op geibam op Yesu konsâm sâip, “Kembu, gâ gâsuni.”

<sup>31</sup> Sâi zorenâk Yesunâ gâsum sâip, “Gâ wangât nângâm pâlâtângâ lotnâ oi um zagât uat?”

<sup>32</sup> Yatâ sâm gâsui wangâ kâligen kopgâtâ pibâ hirinsâip.

<sup>33</sup> Oi a wangâyân tarâwen, nen Yesu um topnan âi pindiņsâm sâwen, “Gâ perâknan Anutugât nanjâ.”

<sup>34</sup> Oi saru nâmbutken âimnâ Genesarete hânân takâwen.

<sup>35</sup> Zoren a zen Yesu eknâ den pane kamân nâin nâin ari a ambân sisi mâsekziņoot diizingâm zâkkâren gawe.

<sup>36</sup> Oi zen Yesu itâ dukuwe, “Nângâna hâmbâgâ muruknan gâsum mâsekziņ bun upap.” Yatâ urâwe, zorânâ sâkziņâ âlip op nanjip.

## 15

*Kut nâi nâi nininândâ a um mân sumunkomap.*

*(Mk 7:1-23)*

<sup>1</sup> Narâk zoren Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembugât gurumin den galem a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe,

<sup>2</sup> “Arâpkâ, zen wangât sâkurâpniņ zengât den kom bitziņâ mân too sanjon naleme mem nime?”

<sup>3</sup> Yatâ sâm mâsikâne Yesunâ itâ sâip, “Zen ko wangât ziinâ sâkurâpziņangât

den lum Anutugât den kume?

<sup>4</sup> Anutugât den itâ ziap, 'Gâ ibâ mam sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi nâi zâk ibâ mam den bâliñâ dâzâkobap, zâk mân ândibap. Zâk kune mumbap.'

<sup>5</sup> Zen ko itâ sâme, 'Nâi zâk ibâ mam itâ dâzâkobap, "Kut nâi zikâbam, zo Anutugât sinji sâm paan." Zâk zo yatâ opñâ on galem mân otkikâbap.'

<sup>6</sup> Zen yatâ opñâ Anutugât den birâne giari sâkurâpziñangât den zorik lum ândime.

<sup>7</sup> Sarâ a, zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâm kulengoip,

<sup>8</sup> 'A kâmut zi lâuziñandik mâpâsenime. Umziñandik ko birânime.

<sup>9</sup> Oi den bonñagât hâuñâ a ziñ den sâm kwâkâyangâme. Zen lâuziñandik mâpâsenime. Nâ zorat nânga yen opmap.'

<sup>10</sup> Yesu zâk zo yatâ sâm dâzângom a ambân sâi gane itâ dâzângom sâip, "Nâ den dâzângua nângâm kwâtâtinek.

<sup>11</sup> Kut nâi nâi nine geimap, zo mân sumunkomap. Ka lâuziñan gâbâ kopgâmap, zorânâ sumunkomap."

<sup>12</sup> Yatâ sâi arâpñâ niñâ zâkkâren âim mâsikâm sâwen, "Den yatâ zo sâna Parisaio a zen nângâm bâliñ kwatgige, zo nângat?"

<sup>13</sup> Sâindâ sâip, "Nebân kut nâi zo sumbem Ibânandâ

mân kâmerip, zo sâmbum nanğâbap.

<sup>14</sup> Zen yen birâziñgânek. Parisaio zen sinziñ nâtâtikñâ. Zengât mâtâp kândom a sen bâpsâsân zagât di-iañgâm âibabot, zo ko mâtâp tâpâkum ârândân lâmân geibabot."

<sup>15</sup> Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, "Den sumbuñâ dâzânguât, zorat topñâ sâna nângânâ."

<sup>16</sup> Sâi Yesuñâ dâtnângoip, "Zen tok um nângânângâziñ mân pâronjsâi ândie, mo dap?"

<sup>17</sup> Topñâ itâ mân nânge? Anâ kut nâi nâi nine tep kâamboziñan giari mem kubigi mâtâpñan geimap.

<sup>18</sup> Ka umziñan gâbâ den bâliñ top top lâuziñan takâmap, zorânâ ko umziñ sumunkomap.

<sup>19</sup> A umân gâbâ kut nâi nâi kop gâmap, zo itâ. Nângânângâ bâliñâ, âkñâlê nep, kâmbam ku, kâmbu konda, den sarâ, ambân mem birâbirân sot den sumunñâ.

<sup>20</sup> Kut nâi nâi yatâ, zorân sumunkomap. Oi bet mân sanjon kut nâi nâi nine, zorânâ mân sumunkomap.

*Kanaan ambân nâiñâ Yesu konsâm mâpâseip*  
(Mk 7:24-30)

<sup>21</sup> Oi Yesu zâk kamân zo birâm Tiro sot Sidoñ kamân zagât, zo zengâren arip.

<sup>22</sup> Zengâren ândei Kanaan hânân gokñâ ambân nâi gam Yesu konsâm sâip, "Kembu gâ Dawidigât kiunñâ, nâgât

umgâ bâliņ oik. Bâratnâ, zâk wâkenâ mâte pirik okņanġâm.

<sup>23</sup> Yatâ sâi Yesuņâ nânġâm den hâuņâ mân dukui. Yatâ oi arâpņâ nen zâkkâren gam dukum sâwen, “Ambân zo molina arik. Zâk kândâtniņan den sâm gaap.”

<sup>24</sup> Sâindâ dâtnânġoip, “Nâ Isirae kâmut râma yatâ gulip op ândime, zo zengârâk sâņgonnogi gem gâwan.”

<sup>25</sup> Sâi ambân zorâņ um topņan âi siminņâ liim pindisâm sâip, “Kembu, gâ laņ betnan me.”

<sup>26</sup> Yatâ sâi ko itâ sâm dukui, “Katep zengât nalem betziņan mem wâu ziņġâziņġâņ, zo mân dâp upap. Nâ Isirae a kâmut, zengât gem gâwan.”

<sup>27</sup> Sâi ambân zo itâ sâip, “Kembu zo âlip sat. Oi marirâpziņandâ nalem nem tatne gwapgwap gei wau zen laņ nime.”

<sup>28</sup> Yatâ sâi Yesuņâ dukum sâip, “O ambân nânġâm pâlâtânġâ patâ, sat zorat dâp muyagegigik.” Sâi zorenâk bâratņâ âlip oip.

*Yesuņâ a donġep kubikziņġip.*

*(Mk 7:31-37)*

<sup>29</sup> Yesu zâk hân zobâ âburem gam Galilaia saru sâtņan âim bâkņâ nâin zâi tâip.

<sup>30</sup> Zâi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindum gawe. Zen sâkziņâ gigiņâ, sinziņ bâpsâsâņ, kin bitziņ bâliņâ, kopa sot

sisi mâsekziņoot diiziņġâm Yesuġât um topņan zâmbane kubikziņġip.

<sup>31</sup> Yatâ oi kopa, zen dinziņâ sâwe. Kin bitziņ bâliņ, zen mâtâbân âim gawe. Sâkziņ gigiņandâ âlip urâwe. Sinziņ bâpsâsâņandâ sinziņ igâwe. Oi a ambân kâmut, ziņâ zo ekņâ nânġâne imbaņâ oi itâ sâwe, “Nen Isirae a kâmut nenġât Anutu mâpâsinâ.”

*Yesuņâ a 4 tausen nalem gumuziņġip.*

*(Mk 8:1-10)*

<sup>32</sup> Yesuņâ arâpņâ sâi ġâindâ itâ sâm dâtnânġoip, “Nâ a zengât umnâ nânġan. Zen nâ sot ândine sirâm karâmbut oi tepkât mue. Oi nalem buņâ sâņgonzânġoindâ âi mâtâbân tâmbetagogegât umnâ girem uap.”

<sup>33</sup> Sâi arâpņâ niņ itâ sâwen, “Nen hân a mân ândiândiņan ândim nalem ikâ ġâbâ mem a kâmut zi ziņġindâ nine dâp upap?”

<sup>34</sup> Yatâ sâindâ Yesuņâ mâsikâniņġâm sâip, “Zengâren nalem dabutâ ziap?” Sâi niņâ sâwen, “Nalem nâmburân zagât sot saru zuu zagât mo karâmbut ziap.”

<sup>35</sup> Oi Yesuņâ nânġâm sâi a ambân zen mindum hânân ge tarâwe.

<sup>36</sup> Yatâ utnetâ Yesu zâk nalem nâmburân zagât sot saru zuu, zo mem sâiwap sâm namuņ arâp niņġi kâsâpkum a ambân ziņġâwen.

<sup>37</sup> Nen ziņġindâ a ambân aksik nem âkon urâwe. Oi buputņâ tap arip, zo

sânduindâ irâ nâmburân zagât piksâip.

<sup>38</sup> Nalem niwe, a zo 4 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñ mân sâlâpziñgowen.

<sup>39</sup> Yesunâ a ambân zâmbari âine ziknâ wangâyân zâim Magadan hânân âi takip.

## 16

*Yesunâ kulem nâi tubapkât sâne kwâkâziñgip.*

*(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)*

<sup>1</sup> Parisaio a sot Sadukaio a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, “Gâ sâna top lâkulâku kulem nâi âsagei iknâ.”

<sup>2</sup> Sâne dâzângom sâip, “Mirâ nâtiksâbâ sâi sumbem kuriñkoi sâme, ‘Muka maa upap.’

<sup>3</sup> Mo hanjsâi sasa mem doonjubap, zo ko map gâbap sâme. Sarâ a, zen. Sumbemgât tobatnâ eknâ nângâme. Ka nâgât topnâ ko mân nângâm kwâtâttime.

<sup>4</sup> A ambân ândi mâmanziñ bâliñâ, zen kulem tobat nâi iknat sâme. Zen kulem nâi unaknâ bunâ. Yonanâ Niniwe a umziñ melânbigât kulem yatâ oip. Narâk ziren Yona kulem oip zo yatâ nânâ muyagia ikpi.”

*Parisaio a sot Sadukaio a, zengât girem dâzângoip.*

*(Mk 8:14-21)*

<sup>5</sup> Oi arâpnâ nen nalemgât nelâmnângoip Yesu sot saru nâmbutken arindâ Yesunâ itâ sâm dâtnângoip,

<sup>6</sup> “Zen Parisaio sot Sadukaio a zengât sii dangât

nalemziñan mân pam om nimbi.”

<sup>7</sup> Yatâ sâm dâtnângoip nen kwaknâ itâ sâm ârâguwen, “Nalem zei birâm gen, zorat dâtnânguap.”

<sup>8</sup> Yatâ sâindâ Yesugât kindapñan giari nângâm itâ sâm dâtnângoip, “O nângâm pâlâtânziñ lotnâ. Zen wangât nalem birâm ge, zorat âragum te?”

<sup>9</sup> Kut zo orâwan, zo mârum nelâmnângoip mân nânge? Nâ nalem bâtnâmbut zorânâ a 5 tausen ziñga nem âkon utne buputnâ sândune irâ dabutâ piksâip?

<sup>10</sup> Nalem nâmburan zagât, zorân a 4 tausen ziñga nem âkon utne buputnâ sândune irâ dabutâ gei piksâip?

<sup>11</sup> Nâ nalemgât mân dâzânguan. Zo wangât mân nângâm kwâtâttime? Parisaio a sot Sadukaio a, zengât sii dangât nalemziñan mân pam nimbi.”

<sup>12</sup> Arâpnâ nen den yatâ nângâm kwâtâttime sâwen, “Zâk sii dangât pam niniñangât sap, zo Parisaio sot Sadukaio den sâsâziñangât op sap.”

*Peteronâ Yesugât topnâ sâim muyageip.*

*(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)*

<sup>13</sup> Kaisarea kamân a kutâ Piliponâ sâi tuuwe. Yesu zâk âi zo mâte upam arâp dâtnângom sâip, “A ambân, zen a bonnâ nâgât nâi sâme?”

<sup>14</sup> Sâi ninâ dukum sâwen, “Nâmbutñandâ Yohane too sanjon nep tuugip sâme.

Nâmbutņandâ Elia sâme. Nâmbutņandâ Yeremia mo Propete a ņai sâme. Gâgât yatâ sâme.”

<sup>15</sup> Yatâ sâm dukoinđâ mâsikâņņgip, “Ka ziņņâ ko nâgât ņai sâme?”

<sup>16</sup> Mâsikâņņgi Simon Peteroņâ sâip, “Gâ Anutu ândiândiņ mariņņgât nanņâ. Bâliņan gâbâ mâkâņņgâban. Gâ Kristo.”

<sup>17</sup> Sâi Yesuņâ itâ sâm dukui, “Simon, Yonagât nanņâ, gâgât nânģa sâtâreņoot uap. Nânģânânģâ zo agâren gâbâ mân muyagegigap. Zo sumbem Ibânandâ sâm muyagem gigip.

<sup>18</sup> Zorat dâgoga nânģâ. Gâgât kutkâ Petero (niņ denân ko Kât). Oi nânģâ kât zorat kwâkņan a ambân kâmut gakârâpnâ zâmbansa simģât imbanâņandâ mân walâziņģâbap.

<sup>19</sup> Oi nâ sumbem mâtâp konkonņâ gibat. Oi hânân saasaanĶ nep tuuna sumbemân bonņoot upap. Oi hânân olaņolaņĶ nep tuuna sumbemân bonņoot upap.”

<sup>20</sup> Yatâ sâmņâ arâņĶ den kâtikņâ dâtnânģom sâip, “Nâ Kristo ândian, zorat den a ambân mân dâzânģobi.”

*Yesu momņâ zaatpap, zorat den kânģan sâm muyagem ziņģip.*

*(Mk 8:31–9:1; Lu 9:22–27)*

<sup>21</sup> Narâk zoren Yesuņâ topkwap kut ņai ņai gâtâm âsagibap, zorat arâp sâm

muyagem niņģip. Oi Yesuņâ Yerusalem kamânân zari galem a sot tirik namâ galem a sot Kembuģât gurumin den zorat galem a, ziņĶ kut ņai ņai sumunĶ okņanģâm kune mom sirâm karâmbut zem zaatpap, zorat diņĶ dâtnânģom nanģip.

<sup>22</sup> Dâtnânģoi Petero zikņik diim âimņâ kwâkâņņģâm sâip, “Kembu, AnutuņĶ galem otģigi kut ņai yatâ zo mân âsagegibap.”

<sup>23</sup> Sâi puriksâm Petero itâ sâm dukui, “Sataņ, ĝâ siriksâm âi. Gâ mâtâp doonģubâmat. Den sat, zo Anutugâren gâbâ buņĶ. Zo a den.”

*Yesu molimoliņģât den.*

<sup>24</sup> Narâk zorenâk Yesuņâ târokwapņĶ arâp itâ sâm dâtnânģoi, “Zen nâ molinâ sâm um sâkziņņģât den birâm poru nakziņ lum nâgât mâtâp, zo lânģi.

<sup>25</sup> Zen ândiândiziņ anģân kârane zo ko gulipzânģobap. Ka zen nâgât op ândiândiziņ birâne muyageziņģâbap.

<sup>26</sup> Zen hânģât kut ņai ņai, zorik mem ândine ândiândiziņĶ buņ oi wan âlipņĶ muyageziņģâbap? Zen dap yatâ ândiândiziņ suup mei târokwap ziņģâbap?

<sup>27</sup> Nânģânģek. A bonņĶ, nâ Ibânânģât neule âsakņoot âsagem sumbem arâpnâ diiziņģâm gem gam a aksik patâ ândi mâmanziņņģât dâp hâuņĶ ziņģâbat.

<sup>28</sup> Nâ perâkņak dâzânģobâ. A zi kinzeyân ĝâbâ

nâmbutɲandâ mân munetâ a bonɲâ nâ gem kembu patâ op tâka nikpi.”

## 17

*Yesuɲâ holi tobat ɲâi oip.*  
(Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)

<sup>1</sup> Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot munɲâ Yohane, zen ziiɲik diizingi bâkɲan zâiwe.

<sup>2</sup> Oi zoren Yesu zâk mâteziɲan kinɲâ tobat ɲâi oip. Oi si sâɲgânɲâ maa yatâ âsageip. Hâmbânâ kâukom âsakɲâ yatâ âsagem nanɲip.

<sup>3</sup> Oi Mose sot Elia, zet zorenâk âsagem kin Yesu sot den den urâwe.

<sup>4</sup> Yatâ utnetâ Peteroɲâ Yesu itâ sâm dukuiɲ, “Kembu, mat ɲâi ziren ândien. Zorat nânɲâna ziren silep karâmbut tuuga, gâgât ɲâi, Mosegât ɲâi, Eliagât ɲâi.”

<sup>5</sup> Yatâ sâm kiri sasaɲâ âsakɲoot gem kwâtepzânɲoip. Oi sasa kâligen gâbâ den ɲâi itâ gâip, “Zi nannâ âlipɲâ. Umnandâ gâsumap. Zen diɲâ nânɲâm biranɲbi.”

<sup>6</sup> Oi arâpɲâ zen den zo nânɲâm sâɲgânziɲ hânân gei tutukum kenɲât op sânnâm sânsân urâwe.

<sup>7</sup> Yatâ utne Yesuɲâ zengâren âim weeziɲgâm sâip, “Zen zaatɲâ kenɲât buɲ ândinek.”

<sup>8</sup> Yatâ sâi sinziɲâ lum za ikne Yesu zikɲik kiri igâwe.

<sup>9</sup> Oi bâkɲan gâbâ gem tap Yesuɲâ den itâ sâm dâzânɲoip, “Kut ɲâi sen mârât ikse, zorat den sinɲi

a ambân mân dâzânɲom ândine a bonɲâ nâ mumuɲan gâbâ zaatpat.”

<sup>10</sup> Yatâ sâm dâzânɲoip arâpɲâ zen mâsikâm sâwe, “Elia zâk Kristo kândom okɲanɲâm gâbap. Kembugât gurumin den galem a zen wangât yatâ sâme?”

<sup>11</sup> Sâm mâsikâne itâ sâm dâzânɲoip, “Elia zâk kândom gam kut ɲâi ɲâi kubikpapkât sâwe, zo bonɲâ.

<sup>12</sup> Oi zorat dâzânɲua nânɲânek. Elia zâk mârurum gam ândei mân ek nânɲâm kut ɲâi lan okɲanɲâwe. Oi a bonɲâ, nâ yatigâk nom sâknam nibi.”

<sup>13</sup> Yatâ sâi arâpɲâ ziɲâ itâ nânɲâwe. Eliagât sap, zo Yohane too saɲgon nep tu-upip, zâkkât op sap.

*Arâpɲâ a ɲâi kubiknam osiwe.*

(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

<sup>14</sup> Oi bâkɲan gâbâ gem gam a kâmut zengâren ganetâ a ɲâi Yesugâren gam pindiɲsâm sâip,

<sup>15</sup> “Kembu, gâ nannanɲât umgâ bâliɲ oik. Zâk mom gwâlâ op kârâbân sot toin geimap.

<sup>16</sup> Oi arâpkâ zengâren mem ga kubiknam osie.”

<sup>17</sup> Sâi Yesuɲâ itâ sâip, “O a kâmut, zen nânɲâm pâlâtânziɲ buɲ. Den kwâkâ a. Nâ zen sot âsâbân ândim âkom diizingâmâmbat?” Yatâ sâmɲâ katep mem ganek sâip.



18 Oi yatâ utnetâ Yesuñâ wâke den dukui pam ari zorenâk katep âlip oip.

19 Bet arâp nen Yesugâren gam tik sârn mäsikâwen, “Nen wangât wâke molinam osien?”

20 Sâindâ dâtnânngoip, “Nângâm pâlâtânziñâ lolotñâ, zorat yatâ ue. Nâ perâkñak dâzângua nângâne. Nângâm pâlâtân bonñâ, mâiktârâ ñâi, mundo keetñâ yatâ zemziñgi bakñâ ândiren zi dukunetâ âbângum ândirengen âibap. Zen wan mo wangât mân kwakpi.

21 Wâke zo yatâ, zo wan wannâ buñâ, nalem birâm ninâu sot ândimñâ âlip moliziñgâbi.”

*Mom zaatpapkât sârn dâzânngoip.*

*(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)*

22 Yesugât arâp, nen Galilaia hânân Yesugâren minduindâ itâ sârn dâtnânngoip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zâibat.

23 Zaria none momñâ sirâm karâmbut zem zaatpat.” Den yatâ sâi arâpñâ nen den zo nângindâ makñâ oip.

*Peteroñâ iñan lâuñan gâbâ kât meip.*

24 Oi Kapenaum kamânân takindâ tirik namâgât kât memarâwe, a zo ziñâ Peterogâren gam mäsikâm sâwe, “Patâziñandâ tirik namâgât kât kânok pâmap mo buñâ?”

25 Sâne Peteroñâ sâip, “Ee, pâmap.” Yatâ sârnñâ mirin zâim den mân dukui Yesu zikñak mäsikâm sâip, “Simon, gâ dap nângat? Hângât a kutâ, zen waniñ zengâren kât mime? Narâpziñâ zengâren mo a nâmbutñâ zengâren?”

26 Mäsiki a nâmbutñâ zengâren mime sâi Yesuñâ itâ sârn dukui, “Âlip sat. Zorat a kutâ narâpziñ, zen yen ândibi. Niññâ yatik Anutu kutâgât narâp ândien.

27 Oi niññangât nângâne bâliñ opapkât saruyân geim kela tâgân saam pânandâ giari saru zuu kândom zibap, zo sâmbuna kopgâi lâuñâ kwâsatñâ kât ñâi muyagiban. Zo niikñâ sinji kom ziñgâban.”

## 18

*Katep zengât holi yatâ ândibi.*

*(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)*

1 Narâk zoren arâpñâ nen Yesugâren âim itâ sârn mäsikâwen, “Anutu um topñan, zo ñâiñâ patâ op ândibap?”

2 Yatâ sâindâ Yesuñâ katep mâik ñâi sâi gâi osetniñan pam itâ sârn dâtnânngoip,

3 “Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen umziñ diim gem katep zengât holi yatâ mân ândibi, zo ko sumbem kamânân mân zâibi.

4 Ñâi zâk katep zi yatâ op ândibap, zâk zo ko sumbemân patâ op ândibap.

5 Oi nâi zâk nâgât op katep zi itâ galem okņanğâbap, zâk nâ kore otnibap.”

*Bâliņanğât den.*

*(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)*

6 “Nâi zâk katep gakârâpnâ zengâren gâbâ kânoktâ sâi bâliņ upap, zâk mârumņan kât patâ nâi gânduņan saam saruyân pane giari sâi zo bâbâlan opap.

7 Yei, bâliņanğât nep tuutuun, zo yâmbâtnâ. Bâliņanğât nep tuutuun muyagibap. Zo dap op yen zimbap. Ka a nâi bâliņanğât nep tuubap, Yei, Anutuņâ dap dap okņanğâbap?

8 Zorat bikandâ mo kiņgandâ bâliņ upâ sâi mânânğât pâmban. Ândiândi kâtikņan zâibâ sâm zâibam kwakņâ birâm ândiban. Kiņgâ bikâ hâlâluyâk ândim kârâp kâtikņan geibatkat yatâ upan.

9 Mo siņgandâ bâliņâ nâi ek nânğâbâ sâi ketârapkum pâmban. Ândiândi kâtikņan âiban, zorat op siņgâ bâpsâi ândiban. Sen hâlâlu ândim kârâbân geibatkat yatâ upan.”

*Yesugât katep gakârâp, zengât den.*

*(Lu 15:3-7)*

10 “Umziņ girem oi mulun ândim katep gakârâpnâ, zengât nânğâne giginâ mân upap. Nâ zorat dâzânğua nânğânek. Sumbemân katep zengât galem a ândie. Zen sumbem Ibânanğât mâtenan ândime.

11 A bonņâ, nâ a ambân tâmbetagoagonan gâbâ kubikziņğâbam gem gâwan.

12 Zen dap dap nânge? A nâi râma gakârâp 1 handeret ândibi, oi zengât osetziņan gâbâ kânok buņ oi birâbap? Mo 99 zo zâmbamņâ kânok barin buņ upap, zo âi kârum muyagibap?

13 Nâ perâkņak dâzânğobâ. Zâk âi kârumņâ muyagemņâ 99 zengât buņâ, buņ upap, zorat op umâlep patâ nânğâbap.

14 Zo yatâ zengâren gâbâ katep nâi tâmbetagoi sumbem Ibâziņandâ nânği mân dâp upap.”

*Kubikkubik sot ninâugât den.*

*(Lu 17:3)*

15 “Bukugâ nâiņâ gâgât tosa muyagei gâ tik âi dukuban. Zâkņâ diņgâ nânği âlip oi buku upabot.

16 Ka diņgâ biri ko a kânok mo zagât sâna gâ sot âinetâ a zâk sot dinziņ kubikne âlip upap.

17 Oi a zorâņâ dinziņâ zo biri Kembugât a kâmut zengât bitziņan pane dinziņâ kwâki nânğânğâne a um kâtik mo orot mâme bâliņ a yatâ upap.

18 Nâ perâkņak dâzânğobâ. Zen hânân saasaa nep tuune sumbemân zo yatik bonņâ upap. Mo zen hânân olaņolaņ nep tuune sumbemân yatik bonņâ upap.

19 Oi dum dâzânğua nânğânek. Zengâren gâbâ a

bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, ziņ umziņ mâtakâm wan mo wangât ninâu sânetâ sumbem Ibâziņandâ muyagem ziņgâbap.

<sup>20</sup> A bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, zen nâgât op mindune nâ osetziņan tâpat.”

*Kore a bâliņaņgât den.*

*(Lu 17:4)*

<sup>21</sup> Yesuņâ den yatâ sâi Pertonâ zâkkâren âim mâsikâm sâip, “Kembu, bukunâ nâiņâ bâliņ otnigi tosaņâ sâp dabutâ birâbat? Nâmburân zagât oi bira dâp upap?”

<sup>22</sup> Sâm mâsiki Yesuņâ sâip, “Nâmburân zagât oi birâbangât sat. Nâ yatâ buņâ, 70 oi birâbangât san. Oi yatigâk buņâ, walâm doņbep patâ oi birâban.

<sup>23</sup> Zorat siņgi âlipkât mâtâp, zo a kutâ nâiņâ oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ zo arâpņâ tosaņâ namuņ pindâbigât sâi gawe.

<sup>24</sup> Oi nâi diim gawe, zâkkâren tosa patâ nâi zeip. Kât 10 tausen yatâ.

<sup>25</sup> Oi a zo kât buņ oi a kutâ zâk a zo zikņâ sot ambin murarâpņâ sot kut nâi nâi a ziņ sâņgân mine zâkkât upapkât sâip.

<sup>26</sup> A kutâņâ yatâ sâi kore aņâ um topņan gei itâ sâm dukuip, ‘A kembunâ, gâ birânina kât zo mulunâk muyagem gibat.’

<sup>27</sup> Yatâ sâi a kutâņâ umņâ nâņgâm tosaņâ birip.

<sup>28</sup> Yatâ oi kore a zo mirin gâbâ gem bukunâ nâi

muyageip. Zâkkâren tosa mâik nâi kât 1 handeret yatâ tâip. Zâk muyagem gâduņan gâsum kârâpņoot sâip, ‘Tosa zo kek melâj ni.’

<sup>29</sup> Oi a zo bukunâņgât um topņan geim itâ sâip, ‘Gâ birânandâ mulunâk tap kât zo muyagem gibat.’

<sup>30</sup> Yatâ sâi diņâ mân nâņgâm itâ sâm bukunâ zo tâk namin pâip, ‘Tosa zo kwâkâm naņgâna âki birâgibat.’

<sup>31</sup> Oi kore a bukurâpņâ, zen zo eknâ umziņ bâliņ oi âi a kutâziņâ siņgi dukuwe.

<sup>32</sup> Oi a kutâ, zâkņâ nâņgâm kore a zo sâi gâi itâ sâm dukuip, ‘Kore a bâliņ kâtik kâtikņâ, gâ.

<sup>33</sup> Nâ gâgât umnâ nâņgâm tosaņâ biran. Oi nâņâ tosaņâ biran, zo yatik bukuganņgât tosaņâ birâbat?’

<sup>34</sup> Yatâ sâmņâ kuk op kâwali a bitziņan pam sâip, ‘Tâk namin pane ândim zâim nâgât tosa patâ, zo kwâkâm naņgi birâne gibat.’

<sup>35</sup> Zen zo yatik um bâbâlaņâk a bukuziņâ, zâkkât tosa mân birâne sumbem Ibânandâ zo yatâ yâmbâtnâ otziņgâbap.”

## 19

*Ambân mem birâbirâgât den.*

*(Mk 10:1-12; Lu 16:18)*

<sup>1</sup> Yesu zâk den top top zo sâm naņgâm Galilaia hân birâm Yudaia hân Yodaņ too nâmbutken arip.

2 Ari a ambân kâmut patâ molim âiwe. Oi hân zoren ândim sisi mâsek a kubikziŋgip.

3 Oi Parisaio a, zen mâsikânam ga itâ sâm mâsikâwe, “Kembugât den kâtik, zo dap ziap? A nâi, zâk ambinŋâ wan mo wangât op biri dâp upap?”

4 Mâsikâne sâip, “Kembugât ekabân den ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Zâkŋâ mârumŋan a sot ambân muyagezikip.

5 Muyagezikâmŋâ itâ sâip, “Zorat ko a nâinŋâ ibâ mam birâzikâm ambinŋanŋâren pâlâtâŋ oi zet um sâk kânok op ândibabot.’

6 Oi zet zagât buŋâ, kânok op ândibabot. Zorat sa nâŋgâne. Anutuŋâ mâpotzikipkât a zen mân kâsâpâkobi.”

7 Yatâ sâm dâzânŋoi zen itâ sâwe, “Mose zâk den itâ sâip, ‘A nâi ambân birâbam ekap kulemgum pindâm birâbap.’ Zo wangât yatâ sâip?”

8 Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânŋoi, “Mose zâk um kâtikziŋanŋât op yatâ sâip. Mârum topkwâkkwatŋan yatâ mân zeip.

9 Zorat nâ dâzânŋua nâŋgâne. A nâi, zâk ambân birâm nâi mimbap, zâk târotârozik mânânŋât tosa patâ mimbap. Ka mârum ambânŋâ a nâi sot ândeip oi ko tosa zo agât mân upap.”

10 Yatâ sâi arâpŋâ nen dukum sâwen, “Ap ambin, zekât topzikŋâ yatâ oi anâ

ambân mân mem yen ândibâ sâm âlip ândibap.”

11 Sâindâ ko Yesuŋâ itâ sâm dâtnânŋoi, “Den zi a aksik zenŋât buŋâ. Zorat imbanŋâ zemziŋgap, zen mem umziŋan gibi.

12 A nâmbutŋâ, zen mam kâmbu kâligen gâbâ ambân buŋâ ândibigât gukupitŋik âsagiwe. A nâmbutŋâ, zen anâ katep mân mimbigât otziŋgawe. Oi a nâmbutŋâ, zen sinŋi âlip nepkât op ambân mân mime. Nâi zâk zorat imbanŋâ zemŋanŋap oi den zi nâŋgâm umŋan gibap.”

*Yesuŋâ bikŋandâ katep kâukziŋan pâip.*

*(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)*

13 Oi a ambân zen murarâpziŋ Yesugâren diiziŋgâm âim Yesuŋâ bikŋandâ kâukziŋan gâsum ninâu sâbapkât dukuwe. Oi arâpŋâ nen kenŋât minziŋgawen.

14 Yatâ oindâ Yesuŋâ itâ sâip, “Birânetâ katep zen nâgâren ganek. Mân pâke panek.

15 Katep yatâ zo, zen sumbemgât sinŋi sâsâŋ.” Yatâ sâmŋâ bikŋandâ kâukziŋan pamŋâ hân zo birâm nâin arip.

*A sikum patâ, zâk Yesu kândâtkuip.*

*(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)*

16 Oi a nâinŋâ Yesugâren gam mâsikâm sâip, “Nâ wan nep âlipŋâ tuumŋâ ândiândi kâtikŋanŋât sinŋi upat?”

17 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Gâ wangât nâgâren gam âlip orotñangât mâsikânigat? Âlipñâ mariñâ Anutu kânok. Gâ ândiândi kâtikñangât sinji upâ sâm Kembugât gurumin den zo lum ândiban.”

18 Sâi a zorâñâ wan gurumin dengât sat sâm mâsikip. Sâi Yesuñâ itâ sâip, “Gâ kâmbamñâ a mân kumban. Ap ambin, zet mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan.

19 Gâ bukugangât sarân sâsânj mân sâban. Gâ ibâ mangâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi gikangât otgimap, zo yatik a torenñâ zengât otgibat.”

20 Sâi a sigan zorâñâ itâ sâm dukui, “Den sat, zo âlip op gâwan. Oi nâi dap dap târokwap upat?”

21 Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Gâ tosanâ buñ upap sâm kut nâi nâi tatgigap, zo pam kât memñâ a kanpitâ zingâban. Zingâmñâ ga moliniban. Gâ yatâ opñâ sumbemân sikumgoot upan.”

22 Yatâ sâi a zo nângâm umñandâ bâlij oi arip. Zâk sikum a op ândeip, zorat op umbâlâ op arip.

23 Ari Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâtnângoip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. A sikum patâñootñâ sumbem kamânân baginam kwakpi.

24 Nâ zorarâk dâzângobâ. Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpñan bagibagin, zo

yâmbâtñâ yatâ. Ka a kât sikum patâñâ sumbem kamânân bagibagin, zo yâmbâtñâ walâwalânâ.”

25 Arâpñâ nen den zo nângâmñâ kwakmak op sâwen, “Zo yatâ zorâñ dap yatâ sumbemân baginat?”

26 Sâindâ Yesuñâ ningitñâ sâip, “Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuñâ mâtâpñâ âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

*Yesugât op kut nâi nâi birâm hâuñâ minat.*

27 Yatâ sâm dâtnângoi Peteronâ itâ sâm mâsikip, “Nângat. Nen kut nâi nâiniñâ aksik birâm gâ moligigen. Oi zorat hâuñâ wan muyageningâbabap?”

28 Yatâ sâm mâsiki Yesuñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Gâtâm den kubikkubik narâkñan a bonñâ, nâ kembu tâtatnan ta nâ moliniwe, zen yatik a kembu tâtat kiin zagât, zoren tapñâ Isirae a kâmut kiin zagât, zengât den sâm kwâkâbi.

29 Oi nâi zâk nâgât opñâ âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, nan bârat, mirâ kamân mo hân birâbab, zâk hâuñâ donbep mimbap sot ândiândi kâtik ândibap.

30 Oi a kândom, zengâren gâbâ donbepñâ bet upi. A bet, zengâren gâbâ donbepñâ kândom upi.”

## 20

*Wain nep tuutuun a, zengât den sinji.*

1 “Sumbemgât mâtâp, zorat siŋgi, zo waiŋ nep mariŋâ ŋâiŋâ nep a gâsuziŋgâbam arip, zoren dâpkwapâ. Mirâ haŋsâi nep mariŋâ zâk nep a muyageziŋgâbat sâm arip.

2 Oi a nâmbutŋâ gâsuziŋgâm sirâm kânokkât bâtnâmbut sâi nâŋgâne dâp oi nepŋan sâŋgonzâŋgoi âiwe.

3 Mirâsiŋ takâm tânâmŋan zari dum âi a nâmbutŋâ kamân sombemân muyageziŋgâbat.

4 Ziŋgitŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, ‘Waiŋ nep ziap. Âi tuune sâŋgânŋâ ziŋgâbat.’ Yatâ sâi nâŋgâm waiŋ nepŋan âiwe.

5 Oi mirâ bâkŋan opŋâ, mirâ torengen oi âim dum gâsuziŋgip.

6 Oi ŋâtiksâisâi dum âim a nâmbutŋâ muyageziŋgâm itâ sâm mâsikâziŋgip. ‘Zen wangât sirâm patâ yen ândinetâ mirâ ŋâtiksâbam uap?’

7 Mâsikâziŋgi zen itâ sâwe, ‘Nen nep ŋâi mân sâm niŋge.’ Sâne dâzâŋgom sâŋgonzâŋgom sâip, ‘Waiŋ nepŋâ ziap. Zo âi tuunek.’

8 Nep mariŋandâ yatâ oi ŋâtiksâi nep galem a dukum sâip, ‘Gâ nep a diiziŋgâna gane kât ziŋgâban. Oi bet ge, zengâren topkwap ziŋgâm âim ziŋgâm naŋgâban.’

9 Oi bet gawe, zo sâi gawe. Gane bâtnâmbut bâtnâmbut ziŋgâm naŋgip.

10 Ziŋgi kâdom gawe, zo ekŋâ sâŋgân mem zâi pam niŋgâbâmap sâne galem a bâtnâmburâk ziŋgip.

11 Kât yatâ memŋâ nep mariŋâ den bâliŋ dukum kuk okŋaŋgâwe.

12 Oi itâ sâwe, ‘Bet ge, zen nep bituk tuuge. Nen ko sirâm patâ nebân sâknam patâ nâŋgâm kirindâ ŋâtiksap. Oi wangât bet a zengât dâp yatik niŋgat?’

13 Yatâ sâne nep mariŋandâ zengâren gâbâ ŋâi itâ dukuip, ‘Buku, nâ mân mem bâliŋ gigan. Kât bâtnâmbut sa nâŋgâna âlip uap, zo ka.

14 Zorat kâtkâ mem âi. Nâ bet ge, zen sot kât dâbâk ziŋgâbatkât nâŋga âlip uap.

15 Ninâ kut ŋâi ŋâi, zorân yatâ upâ sâm âlip upat. Nâ âlip uan, zorat umgâ bâliap?’

16 Zo yatik a betŋâ kâdom upi. A kâdomŋâ bet upi.”

*Mom zaatzaat, zorat den dâzâŋgoip.*

*(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)*

17 Oi Yesuŋâ Yerusalem kamânân zâibam arâpŋâ kiin zagât diiniŋgi niiniŋk âiwen. Mâtâbân âim itâ sâm dâtnâŋgoip,

18 “Zen den nâŋgânek. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Zoren a bonŋâ, nâ tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât bitziŋan zariandâ mumbatkât sâbi.

19 Zen um kâtik zengât bitziŋan nâbane ziŋâ nom sinnan gemŋâ poru nagân none mumbat. Mom sirâm karâmbut zem zaatpat.”

*Yohane sot Yakobo, zet patâ utat sâwet.*

*(Mk 10:35-45)*

20 Narâk zoren Zebedaio ambinnandâ nanzatnâ di-izikâm Yesugât um topņan âi simin liim pindiņsâm dukuip.

21 Oi Yesuņâ mäsikâm säip, “Gâ wangât otgigap?” Säi ambân zorâņâ säip, “Gâ a kutâ tâtarân tâtna nanzatnâ, zikņâ gâgât âsangâ toren toren tâpabot.”

22 Säi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Zen den topņâ mân nâņgâm itâ se. Nâ too kâlakņâ nimbat, zo zet âlip nimbabot?” Säi zikņâ itâ säwet, “Net âlip nindat.”

23 Sâitâ dâzâkom säip, “Too kâlakņâ nimbat, zo âlip nimbabot. Ka âsannan tâtatnâ, zorat den nâgâren mân ziap. Ibânandâ sâm ziņgip, a zorâņâ tâtat zoren tapi.”

24 Oi arâp bâzagât, nen den zo nâņgâm kuk otzikâwen.

25 Oi Yesuņâ säi gâindâ itâ sâm dâtnângoip, “Hân a kutâ, zen kembu otziņgâm kore aziņ gâsuziņgâme. Oi a zâizâiņ, zen a gigiņ walâziņgâm a kutâ upme. Zo nâņgâme.

26 Zen ko yatâ mân upi. Zengâren gâbâ a nâiņâ a kutâ upâ sâm a gigiņâ yatâ op ândibap.

27 Nâi zâk a sâtņâ upâ sâm kore otziņgâm ândibap.

28 A bonņâ, nâ zo yatik ziņâ kore otnibigât buņâ. Ninak a doņbep zengât kore opņâ suupziņ mimbatkât gewan.”

*Yesu zâk a zagât sinzikhâ*

*kubikzikip.*

*(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)*

29 Yesu sot arâpņâ, nen Yeriko kamân birâm arindâ a doņbepņâ moliniņgâm âiwe.

30 Oi a zagât sinzikhâ bâpsâsâņ mâtâbân tapņâ Yesu gam ariap sâne nâņgâm den kâtikhâ den sâm säwet, “Kembu, gâ Dawidigât kiunņâ, nekât umgâ bâliņ oik.”

31 Den doņbep sâitâ a ziņâ kwerâzikhâ säwe. Hirinșâm tâpabotkât säwe. Oi zet nâņgâm tâtâlim säwet, “Kembu, Dawidigât kiunņâ, nekât umgâ bâliņ oik.”

32 Yesu zâk mâtâbân kin säi gâitâ mäsikâzikip, “Dap otzikâbatkât sabot?”

33 Säi itâ säwet, “Kembu, sinnikhâ mânâņgâtna iktâ.”

34 Sâitâ Yesuņâ umņâ nâņgâmņâ sinzikhâ weegi zet sinzikhâ igâwet. Oi Yesu molim ba âiwet.

## 21

*Yesu zâk doņgi kwâkņan tap Yerusalem kamânân zarip.*

*(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)*

1 Oi nen Yerusalem kamânân takânam urâwen. Oi Betepage kamân Oliwa bakņâ topņan tâip, zoren takâmņâ Yesuņâ arâpņâ neņgâren gâbâ a zagât sâņgonzâkoip.

2 Zâk itâ säip, “Zet kamân ândiren âimņâ doņgi mamņâ sot sigan tâgân saane kinz-abot, zo zikitņâ olaņ diizikâm gâbabot.

<sup>3</sup> Zet yatâ oitâ nâinâ zikitsâi sâbabot, 'Kembuniŋanġâren nep nâi muyagei zirat sap.' Yatâ sâitâ ziki diim ġâbabot."

<sup>4</sup> Zo yen buŋâ. Propete nâinâ den sâip, zo bonnâ oip. Zâk den itâ sâip,

<sup>5</sup> "Zen Yerusalem kamân, Sioŋ mâirâp dâzâŋgonek, 'Iknek. A kutâziŋâ giginâ op zengâren gaap. Zâk donġi sigan kwâkŋan tap gaap. Sikum lamap, zorat kwâkŋan tâi gabot.' "

<sup>6-7</sup> Oi a zagât zo Yesugât den lum âiwet. Âimnâ donġi mam murarâ diizikâm ġâitâ hâmbâniŋ kwâkŋan pâindâ Yesuŋâ zâi tâip.

<sup>8</sup> Oi a kâmut patâ, zengâren ġâbâ donġbepnâ hâmbâziŋ kwâkâm mâtâbân parâwe. Oi a nâmbutnandâ ġâlŋġât sot lâkom ilumnâ mânâŋġât pam diim âiwe.

<sup>9</sup> Oi a kâmut patâ, zen mem oset kwâkŋanġâm itâ sâm pam diim âiwe,

"Oe, Dawidigât kiunnâ gam niŋġap. Kembuġât sâtkât gaatkât sâm âlip kwatġinâ. Oe, sumbem mâriŋâ."

<sup>10</sup> Yerusalem kamânân zari kamân mâirâpziŋâ umziŋâ zari sâwe, "A zi nâinâ ġâi ue?"

<sup>11</sup> Sâne a ambân kâmut ġâwe, zorâŋ itâ sâm dâzâŋgowe, "Propete Yesu, zâk Galilaia goknâ, Nasarete kamânân ġâbâ gaap."

*Yesu zâk tirik namâ hâlâlu sâip.*

*(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)*

<sup>12</sup> Yesuŋâ tirik namin zari kut nâi nâi anġâġwanġâ op ziwe, zo moliziŋġi âiwe. A nâmbutnâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap anġâġwanġâ op kirâwe. Kât tâtatnâ sot kembâ mâirap zengât tâtat, zo kom kâbakŋem dâzâŋgom sâip,

<sup>13</sup> "Kembuġât den kulem nâi itâ ziap,

'Namânâ zi ninâu namâ upap.'

Zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki silep yatâ uap."

<sup>14</sup> Oi zoren ândei a sinziŋ bâpsâsân sot kinziŋ bâliŋâ, zen zâkkâren âine kubikziŋġip.

<sup>15</sup> Yatâ oi tirik namâ galem a patâ sot Kembuġât gurumin den galem a, zen kulem zo igâwe. Oi katep zen tirik namin zâi den kâtiknâ sâm sâwe, "Oe, Dawidigât kiunnâ, ġâ gam niŋġat." Yatâ sâne Parisaio sot gurumin den galem a, zen nânġâm bâliŋ kwâkŋanġâwe.

<sup>16</sup> Oi Yesu itâ dukum sâwe, "Den sâm te, zo nânġat?" Sâne sâip, "Ee, nânġan. Oi Kembuġât ekabân den nâi ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Den zo itâ,

'Katep sot namân goknâ, zengât um mem bâbâlân kwatna lâuziŋan ġâbâ ġâġât sâtâre muyagiap.' "



17 Yata dâzângom birâzingâm Yerusalem kamânân gâbâ geim Betania kamânân zari nâtiksâi zeip.

*Yesunâ wakum nak dukui moip.*

*(Mk 11:12-14, 20-24)*

18 Hanğârâk Yesunâ kamân patin puriksâm tepnangât oip.

19 Oi mâtâbân âim wakum nak nâi eknâ topnan âi keetnâ kârui buņ oi ilumņik kiri egip. Eknâ nak itâ sâm dukui, "Gâgâren bongâ mânâk âsagibap." Yata sâi zorenâk ilumnâ mom hâlâlânsâm kirip.

20 Oi arâpnâ nen zo eknâ imbanâniņ buņ oi sâlâpniņan zim kirâwen. Oi itâ sâwen, "Nak zi dap opnâ kek hâlâlânsap?"

21 Yata sâindâ Yesunâ sâip, "Nâ perâknak dâzângobâ. Zen um zagât mân opnâ nângâm pâlâtânziņâ bonņâ op ândibi. Yata op ândine sâi nagân kulem âsagiap, zorik buņâ. Zen baknâ ândi dukubi, 'Baknâ, gâ pâuksâm saruin gei.' Yata sâne dinziņâ lubap.

22 Oi nângâm pâlâtânziņ bonņoot ândim wan mo wangât ninâu sâne muyageziņgâbap."

*Yesu sot a kâuknâ mâsikâyanğâwe.*

*(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)*

23 Oi Yesunâ âimnâ tirik namin zâim den siņgi âlip dâzângom tâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ,

zen zâkkâren gam itâ sâm mâsikâwe, "Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtkât opmat? Nâinâ dâgogi opmat?"

24 Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângom sâip, "Nâ den kânok mâsikâziņga dâtnone nângoot yatik nâigât sâtkât kut nâi nâi opman, zorat dâzângobat.

25 Yohane too sanğon nep tuugip, zo nâigât sâtkât nep tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?" Yata sâm mâsikâziņgi zen ziņik den dap sâná sâm um zagât op itâ âraguwe, "Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, 'Wangât diņâ mân luwe?'"

26 Agât sâtkât tuugip yata sânam a zenğât keņgât urâwe. Wangât, a zen aksik patâ Yohanegât Propete sâme, zorat.

27 Zen yata sâm Yesu itâ sâm dukuwe, "Nen mân nângen." Sâne Yesunâ itâ mâburem dâzângom sâip, "Den zo dâtnoge sâi ko nângoot nâigât sâtkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân dâtnoge, zorat nângoot mân dâzângobat."

*Katep zagât, zet walâgilâ urâwet.*

28 "Den nâi dâzângua nângânek. A nâigât nanzatnâ zagât ândiwet. Oi ibâņandâ nanņâ nâi itâ sâm dukui, 'Nannâ, gâ irak âi waiņ nep tuuban.'

29 Dukui sâip, 'Âlip âi tuubat.' Yata sâmņâ âi gulip op ândeip.

30 Oi ibânandâ nannâ nâi yatik dukum sânngonguip. Sâi, nâinâ âi tuubap, yatâ sâmñâ bet umñâ nânngâm lañ âi tuugip.”

31 Yatâ sâmñâ Yesuñâ mâsikâziñgip, “Zen sânek. Nâi katepñâ ibânangât den lugip?” Sâi ziñâ dukum sâwe, “Den bet dukuip, zorânâ.” Yatâ sâne Yesuñâ sâip, “Nâ perâknak dâzânngobâ. Kât mimiñ a sot lañ mâme ambân, zen Anutugât um topñan bagine zen ko kândâtñâ upi.

32 Yohane takâmñâ târârak ândiândigât mâtâp tirâpzânngoi zen birânangâne bâliñ mâme a sot lañ mâme ambân, zen zâkkât den nânngâm kwâtâtiwe. Yatâ utne zen ziñgitñâ umziñ mân âbureip.”

*Waiñ nep galem a bâliñâ, zengât den.*

*(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)*

33 “Nâ den sumbuñâ nâi sa nânngânek. A kutâ nâinâ hân nâin waiñ nep kârâm kâmit dâmân paset tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlîbapkât âmañ patâ tuum galem a zengât mirâ tuugip. Tuum nanngâm galem a bitziñan pam hân nâin âi ândeip.

34 Zoren ândei bonñâ mimiñ narâk oi kore arâpñâ bonñâ nâmbutñâ mimbigât sânngonzânngoi galem a zengâren gawe.

35 Gane galem a ziñâ a zo gâsuziñgâm nâi kom kâbakñiwe. Oi nâi gâsum

kune moip. Oi nâi kâtñâ kuwe.

36 Yatâ utne nep mariñandâ nânngâm a donbep sânngonzânngoi âine yatik otziñgâwe.

37 Oi bet zikñâ nannâ, zo itâ sâm sânngonguip, ‘Nannâ ari ekñâ hurat kwâknangâbi.’

38 Oi galem a, zen nannâ zo ekñâ itâ sâm âraguwe, ‘Zâknâ gâtâm nep zi mariñâ upap, zorat nen komñâ nep zi mârîñâ oindâ nenngât upap.’

39 Yatâ sâmñâ nebân gâbâ kom geim kune moip.

40 Nep mariñandâ gamñâ galem a dap otziñgâbap?”

41 Yesuñâ yatâ sâi a ziñâ itâ dukuwe, “Kut nâi nâi sumunñâ okñangâwegât zâkoot yatik otziñgâbap. Oi nepñan galem a âlipñâ zâmbari zen narâk dâp nalem bonñâ pindâm ândibi.”

42 Yatâ sâne Yesuñâ itâ târokwap dâzânngoi, “Kembugât ekabân den itâ ziap, zo sâlâpkum nânngâme?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ekñâ âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zo mem namîn kwânâñgi kinzap. Kembuñâ sâi yatâ âsageip. Niñâ egindâ mârâtñâ nâi uap.’

43 Nâ zorat dâzânngua nânngânek. Anutu um topñan ândiândiñâ, zo zen betziñan mem a kâmut unakñâ ziñgâbap. Oi ziñâ bonñâ muyagibi.

44 ('A n̄ai zâk kunkun zorân kom sâkñâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorânâ a n̄ai kwâkñan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.' ”)

45 Den sumbuñâ yatâ sâi tirik namâ galem a sot Parisaio a, zen nânğâm sâwe, “Zo nenğât op sap.”

46 Yatâ nânğâm gâsum kunat sâm nânğâm, a zen Yesugât Propete sâmarâwe, zo nânğâm kenğât op birâwe.

## 22

*A hâmbânâ buñâ, zâkkât sinji.*

*(Lu 14:16-24)*

1 Yesu zâk den sumbuñâ n̄ai târokwap itâ sâip,

2 “Sinji âlipkât mâtâp, zo itâ. A kutâ n̄ainjâ sii nalem oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ, zâk nannjâ ambân pindâbam sii nalem mei gâip.

3 Yatâ opñâ kore arâpñâ sângonzânğoi zen zop kânñan sâsânjâ, zo diizingânam âiwe.

4 Âi sâne mân nânğâne kore a dum sângonzânğom sâip, ‘Zen âimñâ a zop sâsânjâ, zo dâzânğonek, “Zen nânğânek. Patâniñâ itâ sap, ‘Nâ sii nalem mia gaap sot bâu makau sa gaam ue. Oi kut n̄ai n̄ai mem târâkbârâk uen, zorat zen ganetâ a ambân mâpotzikâm nem sâtâre utnat.’ ”’

5 A zen âim yatâ dâzânğone den zo nânğâne yenñâ oi a n̄ai zâk nepñan arip. N̄ai zâk hibukñan arip.

6 A nâmbutñandâ ko kore a kâsa otziñğâm zânğone muwe.

7 Yatâ utne a kutânjâ nânği bâlei kuk yâmbâtñâ op kâwali a gakânjâ sâi âimñâ a zânğomñâ kamânziñjâ kârâp une seip.

8 Oi a kutâ, zâk kore a itâ sâm dâzânğoi, ‘Sii nalem zo mârum kubiksen. Oi a zenğât zop sâsânj, zo âkonziñgi bire.

9 Zorat zen mâtâp kâukñan âim a muyageziñğâm zen aksik diizingâm gabi.’

10 Sâi arâpñâ zen mâtâp kâukñan âi tap a âlipñâ sot a bâliñjâ, zo aksik diizingâne gam mirâ piksâm tarâwe.

11 Tatnetâ a kutânjâ ziñgitpam zâimñâ a n̄ai kendongât hâmbâ âlipñâ mân pam tâi egip.

12 Ekñâ itâ sâm dukui, ‘Arâ, gâ dap op hâmbâ buñ ga taat?’ Sâi a zo suluk mem tâip.

13 Oi a kutânjâ arâpñâ dâzânğom sâip, Zen kin bikñâ saam âkñan n̄atâtigân kâbakñine giarik. Zoren gemñâ umbâlâ op isem zimbap.’

14 Kembuñâ a ambân zop dâzânğomap, zo dorñbep. Ka mem sâlâpziñğomap, zo bituktâ.”

*Yesu kâtkât topñâ mâsikâwe.*

*(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)*

15 Yesuñâ yatâ sâm dâzânğoi Parisaio a, zen dennjâ dap sâm saanat sâm den sâm kubigâwe.

16 Yatâ opnâ arâpziñâ sot Herodegât a nâmbutnâ sângonzângone zen Yesugâren âim itâ sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Den sarâ mân sâmb, den bonjik sâmat. Oi Anutugât mâtâp, zorat a zâizâin gigin pisuk târârak dâtnângomat. A patâ mân walâziñgâm den mân sâmat.

17 Zorat mâsikâgindâ dâtnângo. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotnâ mo mân orotnâ?”

18 Yatâ sâne Yesunâ sarâziñgât topnâ nângâm itâ sâmb dâzângoip, “Sarâ a zen. Zen wangât denñâ saanige?”

19 Zen kât pame, zo tirâpnone ikpâ.” Sâi kât nâi mem tirâpkuwe.

20 Yesunâ mâsikâziñgâm sâip, “Zo nâigât holi tobat sot kutnâ ziap?”

21 Sâi zinâ sâwe, “Zi a kutâ Sisagât.” Sâne itâ sâip, “Sis-agât sinji, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât sinji, zo Anutu pindâbi.”

22 Yatâ sâmb dâzângoi zen nângâne imbanâ oi birâm âiwe.

*Mom zaatzaat, zorat Yesu mâsikâwe.*

*(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)*

23 Sirâm zoren Sadukaio a, zen Yesugâren gawe. A zo momnâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. Zen Yesu den mâsikâm itâ sâwe,

24 “Patâ, Mose zâk den itâ sâmb kulengoip, ‘A nâinâ ambân mem kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zo

mimbap. Oi âtânangât sinji katep muyagibap.’

25 Oi neñgâren âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâzin kunñâ ambân memñâ kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip.

26 Zâk yatigâk kiun buñ ândim moi munñandâ malâ zorik meip. Yatâ opnâ âtâ mun nâmburân zagât, zo ambân kânok zorik mem mom nângâwe.

27 Bet ambân malâzinâ, zo moip.

28 Oi zen aksik patâ ambân zorigâk miwe, zorat mumuñan gâbâ zaatzaat narâkñan ambân zo nâigât upap?”

29 Sâne Yesunâ itâ sâmb dâzângoip, “Zen Kembugât den sot Kembugât imbanâ kârum den sâmb gulipkume.

30 Zaatzaat narâkñan a ambân, zen mân miangâm ândibi. Sumbem a yatâ op ândibi.

31 Oi zen zaatzaatnangât sâme, zorat dâzângobâ. Anutunâ den itâ sâmb dâzângoip, zo zen sâlâpkum nângâme mo buñâ? Den zo itâ,

32 ‘Nâ Abaram sot Isaka sot Yakobo, zeñgât Anutu.’ Nâ zorât sa nângânek. Zâk mom buñ urâwe, zeñgât Anutu buñâ. Gwâlâ ândie, zeñgât Anutu. Zorat Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen mân buñ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie.”

33 Yesunâ den yatâ sâi a ambân kâmut patâ, zen sinji âlip sâip, zorat nângâne imbanâ oip.

*Yesu Kembugât gurumin dengât mâsikâwe.*

*(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)*

<sup>34</sup> Yesugât denjâ Sadukaio a walâziŋgip, zo Parisaio a zen nângâmjâ mindue.

<sup>35</sup> Zeŋgâren gâbâ bukuziŋjâ nâi Kembugât gurumin den nângânâŋgâ a, zâk dukune zâk Yesu mâsikâmjâ sâip,

<sup>36</sup> “Patâ, Kembugât den gurumin ikâ zorâŋ kâukjâ patâ uap?”

<sup>37</sup> Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “ ‘Gâ um dâpkâ sot nângânâŋgâgâ, zo hâlâluyâk Kembu Anutugâ pindâna zimbap.’

<sup>38</sup> Gurumin den zorâŋ patâ uap.

<sup>39</sup> Oi torenjâ nâi itâ ziap. Zo itâ, ‘Gâ gikâŋgât otgimap, zo yatik a toren zeŋgât otgibap.’

<sup>40</sup> Gurumin den zo, zet Mose sot Propete zeŋgât den topjâ uabot.”

*Yesu zikjak Kristogât mâsikâziŋgip.*

*(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)*

<sup>41</sup> Parisaio a, zen mindum tatne Yesujâ itâ sâm mâsikâziŋgip,

<sup>42</sup> “Zen Kristogât dap dap nângâme? Zâk nâigât kiun?” Sâi ziŋjâ sâwe. “Zâk Dawidigât kiunjâ.”

<sup>43</sup> Sâne Yesujâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Dap op Kaa-pumjâ Dawidi nângânâŋgâ mâtâp pindi Kristogât kembunâ sâip?

<sup>44</sup> Zo itâ sâip,  
‘Kembujâ nâgât kembu  
itâ sâm dukuip,

“Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziŋga kiŋŋaŋgât kombâŋ upi.” ’

<sup>45</sup> Dawidi zâk Kristogât kembunâ sâip, zorâŋ dap op kiunjâ uap?”

<sup>46</sup> Yatâ sâm mâsikâziŋgi den hâujâ sânam kwagâwe. Narâk zoren gâbâ a zen dum mâsikânam keŋgât op birâwe.

## 23

*Den siŋgi âlip lum sâk mâme mân upi.*

*(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46; 20:45-46)*

<sup>1</sup> Narâk zoren Yesujâ arâpŋjâ sot a nâmbutjâ itâ sâm dâtnâŋgoip.

<sup>2</sup> “Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen Mosegât gebâkŋan tapme.

<sup>3</sup> Zorat den dâzâŋgome, zo lum ândibi. Ka zeŋgât ândiândiziŋan mân ândibi. Wangât, zen den sâme, zo mân lum ândime, zorat.

<sup>4</sup> Zen kut nâi nâi yâmbâtnjâ, zo saam a ambân kwâkziŋan pam ziŋjâ bet bâsaŋ ândime.

<sup>5</sup> Kut nâi nâi upme, zo aŋjâ ziŋgit nângâbigât upme. Zen ninâu kârep sâme. Zen Mosegât den lum Kembugât den ekabân kulemgum mâteziŋan sot bâranziŋan saam ninâu sâme. Oi hâmbâziŋan neule top topjâ mem ândime.

<sup>6</sup> Oi mâpâmâpâse namin sot sii nâlem mindumin-duyân a sâtnjâ tâtarân tâtnat sâme.

<sup>7</sup> Oi sombemân a ambân sâm âlip kwâtningâbigât ândime. Oi kutniñâ patâ nânngonsâbigât kindap kwap ândime.

<sup>8</sup> Zengât ko a ambân ziñâ patâ sâne mân dâp upap. Patâziñâ, zâk kânok. Zen patâ buñâ. Zen aksik omberjan.

<sup>9</sup> Oi hânân zi a nâigât Ibâniñâ mân sâbi. Ibâziñâ sumbemân ândiap, zâk kânok.

<sup>10</sup> Oi zen a nâigât a kembu patâ mân sâbi. A kembuziñâ Kristo, nâ kânok.

<sup>11</sup> Zengâren gâbâ a nâi patâ upapñâ, zâk a nâmbutñâ zengât kore op ândiap.

<sup>12</sup> Nâi zâk zikñangât nânji zari diim gibap. Ka nâi zâk zikñangât nânji gibap, zo diim zâibap.”

*Yesuñâ Parisaio a girem den sâm dâzângoip.*

*(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52; 20:47)*

<sup>13</sup> “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen sarâ a. A ambân, zen sumbemân zâinam utne zen mâtâp laj doongume. Zi-ñâ mân zâim zâk ziñâ baginâ sâne kenjât minziñgâme.

<sup>14</sup> Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Zen malâ mandu zengâren ninâu kêrep sâm mirâ motziñâ laj mime. Zorat Anutuñâ hâuñâ yâmbâtñâ otziñgâbap.

<sup>15</sup> Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisio, zen sarâ a. Zen a kânok zengât a upapkât

saru sot hân walâm âime. Oi a yatâ zorân zengâren târokwap ândim simgât sinji upap. A zorat bâliñandâ wâlâziñgâbap.

<sup>16</sup> Yei, a sâtñâ sinziñ bâpsâsân. Zen itâ sâme, ‘Tirik namin kwap den sâm kâtigime, zo tabânâ. Tirik namin neule mot taap, zoren kwap den sâm kâtigime, zorân kâtigem bon upap.’

<sup>17</sup> Zen a sinziñ bâpsân sot nânngânânngâziñ buñâ. Tirik namâ, zo tirik taap. Neulenâ, zo yatik tirigâk uap. Zorat ko ikâ zorânâ bonñâ uap? Namâ mo neulenâ?

<sup>18</sup> Oi nâi itâ sâme, ‘Kembugât sinji nalem pâpanñâ, zoren kwap den sâm kâtigime, zo tabânâ. Nalem mot pame, zoren kwap den sâm kâtigime, zo bonñâ.’

<sup>19</sup> A sinziñ nâtâtik, zen. Nalem pâpanñâ, zo hâlâlu taapkât nalem kwâkñan pame, zo tirik uap. Zorat ikâ zorânâ bonñâ uap? Nalem pâpanñâ mo nalemñâ?

<sup>20</sup> Zorat nâi zâk nalem pâpanñan mândâm sâm kâtigei nalem pâpanñâ sot kut nâi nâi kwâkñan taap, zo ârândân dâbâk upabot.

<sup>21</sup> Oi nâi zâk tirik namin kwap sâm kâtigei namâ zikñâ sot umñan ândiap, zet ârândân dâbâk upabot.

<sup>22</sup> Nâi zâk sumbemân kwap sâm kâtigei Anutugât tâtatñâ sot tâtat zorat mariñoot dâbâk upabot.

<sup>23</sup> Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Pari-

saio, sarâ a, zen. Zen dangât sot kângan sot zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembangât sinji sâm pame. Oi zorat toren bonjâ, gurumin den luluŋ sot a buku otziŋgâziŋgâŋ sot nângâm pâlâtân sot târârak ândiândiŋ, zo birâne gei komap. Zo toren toren luzikâne dâp upap.

24 A sâtjâ sinziŋâ nâtâtik sâsânâ, zen kabât mâik mâik, zo ikme. Ka bâu mo kut nâi nâi patâ, zo mân ikme.

25 Yei, Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Hâkop sâkŋik too saŋgon kubik tume. Oi umŋan ko kâmbu sot sâkziŋanġât âkŋâlê bâliŋâ, zo piksâm ziap.

26 O Parisaio a, zen sinziŋ nâtâtik. Hâkop umŋan bâliŋâ ziap, zo saŋgonne âlip oi sâkŋan âlip upap.

27 Yei, Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen a mumuŋâ zengât kwagân ziap yatâ. Kwakŋâ zo kwâkŋan kâsâget pane neulenoot zemap. Umŋan ko a sinjit sot guk maŋgulen ziap.

28 Zen yatik sâkziŋandâ a mâteziŋan târârak ândime. Umziŋan ko sarâ sot gurumin den kukuŋâ piksâm ziap.

29 Yei, Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, sarâ a zen. Zen Propete a kwagân pitâme. Zen a târârakŋâ zengât kwagân neule pam ândime.

30 Zen itâ sâme, 'Sâkurâpnîŋâ ândiwe, narâk zoren ândim sâi ko betziŋan mem Propete mân zângobem.'

31 Zen yatâ sâm Propete zângowe, zengât kiun ândime. Zengât topziŋâ sâm muyagime.

32 Sâkurâpziŋ zen tosa kwâkŋan kwâkŋan pam gawe. Zen yatik târokwapkwap utnetâ tosaziŋ dâbâk upap.

33 Mulungât kiurâp zen. Tosagât hâuŋâ kârâbân geigeiŋ narâk oi waniŋ âi tik pambi?

34 Zorat sa nângânek. Nâ ninak zengâren Propete sot nângânâŋgâ a sot Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutjâ sâŋgonzâŋgua zengâren gane nâmbutjâ zen zângom sâknam ziŋgâbi. Oi nâmbutjâ poru nagân zângobi. Oi nâmbutjâ mâpâmâpâse namâziŋan lapitziŋgâne kamân nâin nâin âine moliziŋgâm âim zângobi.

35 Yatâ utnetâ a târârak gilâmziŋ hânân geip, zorat hâuŋâ zengâren muyageziŋgâbap. Mârumŋan Abegâren gâbâ kâmbam topkwap târokwâi târokwâi kom gam Berekia nanjâ Sakaria, zâk tirik namin komŋâ kâmbam zo kune âkip.

36 Nâ perâkŋak dâzângobâ. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi ziŋâ hâuŋâ mimbî."

*Yesuŋâ Yerusalem zengât umŋâ nângip.  
(Lu 13:34-35)*

37 “O Yerusalem mâirâp, wangât Propete a kâmbamjâ zângome? A sângonzângua zengâren âine kâtjâ zângone mume. Kurukjâ gwarâpjâ gâbareziŋgâm lâmbamzângomap, zo yatik nâjâ umnâ topŋan a ambân minduziŋgâbat sa kwâkâme.

38 Dâzângua nângâne. Nâ birâziŋga mandu yatâ op ândibi.

39 Zen dum zagât mân nek ândimjâ itâ sâm nikpi, ‘Kembugât sâtât gaap, zâk sâm âlip kwâkŋanġânâ.’ ”

## 24

*Yesu takâbapât den sâip.  
(Mk 13:1-21; Lu 21:5-6)*

1 Yesu zâk tirik namin gâbâ gem ari arâpjâ nen zâkkâren âimjâ namâ tuutuujâ ek nângâbapât dukuwen.

2 Oi den itâ mâburem dâtnânġoip, “Namâ zi tâi ek mâpâsime, zorat nâ perâkŋak dâzângobâ. Kâsaziŋâ gam kândaŋne giligâlaksâm buŋ op nanġâbap.”

3 Oi Oliwia bâkŋan zâi tâi arâpjâ niŋjik um topŋan âimjâ mâsikâm sâwen, “Sat, zo wan narâkŋan âsagibap? Oi gikâ gâban narâkŋâ sot hân âkâbapât narâkŋâ oi wan wesâk ŋâi âsagibap?”

4 Yatâ sâindâ Yesu itâ sâm dâtnânġoip, “Um gulip kwatziŋgâbegât gasâziŋ kârâm ândibi.

5 A doŋbepjâ gam itâ sabi, ‘Nâ Kristo. Bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbapât sâsân, zo nâ.’ Yatâ sâmjâ a

ambân doŋbep patâ um gulip kwatziŋgâbi.

6 Zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâmjâ mân kenġât upi. Kâmbam zo yatâ muyagibapât sâsân. Oi yatâ muyagem zeï narâk kek mân âkâbap.

7 Hânjâ hânjâ a kâmut mâik sot patâ, zen kâsa op agom âibi. Oi hânjâ hânjâ pu patâ sot wârîŋ mem zim-bap.

8 Kut ŋâi ŋâi zo sâknam patâ zorat topkwâkwatjâ. Zo yatâ nângâm ândibi.”

*Kâsa otziŋgâbi, zorât den.*

9 “Narâk zoren sâknam kwatziŋgâm zângone mumbi. Zen nagât opjâ hânjâ hânjâ a, zen um kâlak otziŋgâbi.

10 Kut ŋâi ŋâi yatâ zo âsagei a doŋbepjâ siŋgi âlip birâm kâsa oraŋgâbi.

11 Oi propete a sarâŋâ asâgemjâ a doŋbep um gulip kwatziŋgâbi.

12 Gurumin den kukujâ, zorân laŋ kâri a doŋbepjâ buku orotjâ, zo birâbi.

13 Nâi zâk den siŋgi âlip mem kâtigem ândei narâkŋâ âki sumbem kamânân bag-ibap.

14 Oi Anutu um topŋan ândiândigât siŋgi âlip, zorân laŋ kârâm hânjâ hânjâ âim a topziŋâ sâm muyagei hângât narâkŋâ âkâbap.”

*Kut ŋâi sumunġâ muyag-ibap.*

*(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)*



15 “Gâtâm tâmbet tâmbet gâsum sâlâpzânngoip, zo um kâuknâ tirik nâmin kwânângânegulip kwatziņgânâ osibi. kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nânngâbi.) Zo yatâ âsagibapkât Propete Danienjâ mârûm kânņan sâm kulemguip.

16 Zo yatâ âsagei eknâ Yudaia hânân ândibiņâ barâ kâtikņan sârârâk kârâm âibi.

17 Njâi zâk mirâ sombemân ândibapņâ sikumņâ mimbam mirin mân zâibap.

18 Oi a njai nebân tâpapņâ âburem hâmbânjâ mimbapkât kamânân mân gâbap.

19 Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gok, zen dap upi?

20 Zen Kembugâren ninâu sâne nânģi âiâiziņâ, zo map narâkņan mo kendonân mân muyagibap.

21 Narâk zoren sâknâm patâ muyageziņgâbap. Zorat dâp hân muyageibân gâbâ mân muyageip. Oi dum mân muyagibap.

22 Kembuņâ sâknâm narâkņâ zo mân mânângâri sâi a aksik buņ upe. Kâmut gakârâpņangât opņâ Kembuņâ narâk zo mânângât pap.”

*Propete a sarâņjâ muyagibi.*

23 “A ziņâ Kristo ziren âsagiap mo ândiren âsagiap sâne mân nânģâbi.

24 A sarâņjâ âsagem nâ Kristo sâbi. Propete a sarâņjâ, zen âsâgem kut njai njai sen mârât tuunetâ a um gulip kwatziņgâbi. Oi Anutuņjâ

gâsum sâlâpzânngoip, zo um gulip kwatziņgânâ osibi.

25 Nâ kânņan dâzânģuan, zorat ko muyageziņģi mân kwakpi.

26 Kristo barâ kâtikņan âsagei iksen sânetâ mân âibi. Oi Kristo mirâ zoren mo zoren âsagiap sâne mân nânģâbi.

27 Hânpanņjâ âsagem hân toren torenņan aksik âsagem kwâkâmap, zo yatâ a bonņâ, nâ âsagibat.

28 Bâu mo zuu kârôkņâ njai zei zoren nii keņ, ziņâ ninâm mindume.”

*Wesâk âsagibap.*

*(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)*

29 “Sâknâm narâkņâ âki mirâsiņ sumunkoi kâin âsakņâ buņ upap. Oi sâņģelak, zen sumbemân gâbâ âkâm gibi. Oi Anutuņjâ sumbem mânģei olayaņģâm imbanjâ buņâ upap.

30 Narâk zoren a bonņâ, nâgât kulem sumbemân âsagei a hânņâ hânņâ umbâlâ op isem zine a bonņâ, nâ sumbem unumunum kwâkņan kâwali mem âsakņânoot tâka nikpi.

31 Oi lâmun kwamit patâ âsagei sumbem a gakânâ sâņģonzânģua hân toren toren gâbâ kâmut gakârâpnâ minduziņģâbi.”

*Narâk patâgât den.*

*(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)*

32 “Dâģap nak ziap, zorat topņâ nânģâbi. Iinņâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme.

33 Zen yatigâk kut nâi nâi zo âsagei itâ nângâbi. 'Zâk mâte otniŋgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.'

34 Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. A kâmut zi mân mune kut nâi nâi âsagibap.

35 Sumbem sot hân buŋ up-abot. Ka nâgât den ko mân buŋ upap.

36 Kut nâi nâi muyagibap, zorat sirâm narâkŋâ a nâiŋâ mân nâŋgap. Sumbem a, zen mân nâŋge. Oi nanŋâ, nâ mân nâŋgan. Ibânâ, zâk zikŋik nâŋgap.

37 Noa ândeip, narâk zoren kut nâi urâwe, zo yatik a bonŋâ, nâgât takâtakâŋ narâknan yatik upi.

38 Uurupŋâ mân gâi sii nalem nem ândiwe. A ambân aŋgâgwanŋâ op mianŋgâwe. Gulip op ândine Noanŋâ wanŋâyân zarip

39 Oi zen gulip op ândine too uurupŋâ gwâkâziŋgip. A bonŋâ, nâgât takâtakâŋ narâknan zo yatâ upi.

40 Narâk zoren a zagât nebân kiritâ, nâi gâsum, nâi birâbat.

41 Ambân zagât zet nalem sobem tâitâ, nâi gâsum, nâi birâbat.

42 Kembuziŋâ, nâ narâk zoren mo zoren takâbat, zorat mân nâŋgegât umziŋandâ galem oraŋgâm ândibi.

43 Zen topŋâ itâ nâŋgânek. Kamân nâigât a, zen kâsa nâtik zoren takâbi, narâk yatâ nâŋgâm um wâgân ândim kamânziŋ galem upi.

44 Oi a bonŋâ nâgât narâknâ mân nâŋgâne gâbat, zorat zen um wâgân ândibi." Yatâ sâmŋâ zorat den sum-bunâ nâi itâ sâm dâtnâŋgoip,

45 "A patâ nâiŋâ kore a gakârâpŋâ zeŋgât galem a nâi pam itâ sâm dukubap, 'Nâ âi ândia galem otziŋgâm ândim narâkŋan nalem dâpziŋanâk ziŋgâm ândiban.' A zo ândiândiŋâ dap yatâ ândei galem a nâŋgânâŋgânŋoot sot sât lulunŋoot sâsânâ?

46 Galem a, zâk patânâ nep diŋ sâm pindip, zo dâŋâk lum ândei patânâ gâbabân galem a yatâ zorat nâŋgi âlip upap.

47 A kutânâ galem a zo patâ pam zâkkât kut nâi nâi aksik galem op ândibapkât sâbap.

48 Ka a nâiŋâ galem a bâliŋ ândim umŋandâ itâ nâŋgâbap, 'Patânâ, zâk kârebân âimŋâ kek mân gâbap.'

49 Yatâ nâŋgâm kore a ambân zâŋgom mem nâi nâi otziŋgâm too tewarân âi laŋ ândim um gulip op ândibap.

50 Oi a kutânâ gâbap, zorât narâkŋâ mân nâŋgâm ândei zâk gâbap.

51 Gâmŋâ tâkŋâ imbanâ lapitŋâ sarâ a zeŋgât oserân pâi ândibap. Zoren umbâlâ op isem ândibi."

## 25

*Ambân sigân âsakŋâ toonŋanŋât kârûwe.*

1 "Siŋgi âlipkât mâtâp, zo ambân sigan bâzâgât zeŋgâren dâpkwap sâbâ.

Zen a kutâ mâtâbân âi muyaginam kârâpziņ mem âiwe.

<sup>2</sup> Ambân sigân bâtnâmbut, zen nâņgânâņgâziņ buņ. Bâtnâmbut, zen nâņgânâņgâziņoot.

<sup>3</sup> Ambân nâņgânâņgâziņ buņ, zen kârâp siņitņik mem âiwe.

<sup>4</sup> Ambân nâņgânâņgâziņoot, zen kârâp sot âsakņangât tooņâ ârândâņ mem âiwe.

<sup>5</sup> Oi a kutâ, zâk mulun ândei zen mambât tap uman ziwe.

<sup>6</sup> Zinetâ ñâtik tânâmņâ oi den ñâi itâ âsageip, 'Hai, a kutâ gaap. Zen zaat zâkkâren âinek.'

<sup>7</sup> Oi ambân sigan, zen nâņgâm zaat âsakņâziņâ kubigâwe.

<sup>8</sup> Oi ambân nâņgânâņgâziņ buņâ, zen nâņgânâņgâziņoot itâ sâm dâzâņgowe, 'Nen kârâpniņâ bâpsâbâmap, zorat zen too ñâi gum niņgânek.'

<sup>9</sup> Sânetâ ambân nâņgânâņgâziņoot, Oi bukunâ ekap zagât zen itâ sâm dâzâņgowe, 'Buņâ. Zeņgât dâp buņâ. Nen dâpniņan mem gen. Zen âi aņgâgwanğâ namin kwâlânek.'

<sup>10</sup> Oi zen âsakņangât too kwâlânam âinetâ a kutâ gam ambân nâņgânâņgâziņoot, zorik diiziņgi âiwe. Oi kamânân âim mirin zâimņâ hâņgi dooņgum sii nalem nem tarâwe.

<sup>11</sup> Tatnetâ ambân nâņgânâņgâziņ buņ, zen gamņâ den sâm sâwe, 'Patâniņâ, mâtâp mem pa.'

<sup>12</sup> Sâne dâzâņgoip, 'Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Nâ zeņgât topziņ mân nâņgâman.' "Den sumbuņâ zo sâmņâ itâ sâm dâzâņgoip. "Zen narâk mân nâņgegât umziņ galem oraņgâm ândibi."

*A kât ekap ziņgip, zeņgât den.*

*(Lu 19:11-27)*

<sup>14</sup> "A kutâ ñâi oip, zo yatâ gâtâm âsagibap. A kutâ ñâiņâ kamân kârebân âibamņâ kore aņâ min-duziņgâm kâtņâ galem upigât kâsâpkum ziņgip.

<sup>15</sup> A ñâi kât ekap bâtnâmbut pindip. Ñâi zagât. Ñâi kânok. Zo nepkât imbaņâ zem ziņgip, zorat dâp ziņgip. Kât ziņgâmņâ kamân kârebân âi ândei.

<sup>16</sup> Ari a kât ekap bâtnâmbut meip, zoraņ nep pindi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip.

<sup>17</sup> Oi bukunâ ekap zagât meip, zâkņâ yatik oi târokwap zagât âsageip.

<sup>18</sup> Ka a ekap kânok meip, zo ko hân umņan esâm kwârakui zeip.

<sup>19</sup> Oi a kutâziņâ narâk kârep ândim puriksâm gâip. Puriksâmņâ kore a kât ziņgip, zorat op min-duziņgip.

<sup>20</sup> Oi a kât ekap bâtnâmbut pindip, zâkņâ nepņâ tuugi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip, zo tirâpkumņâ sâip, 'Patanâ, gâ ekap bâtnâmbut niņin, zo nep pindandâ

ekap bâtnâmbut târokwap âsagiap.'

21 Sâi patânandâ itâ sâmbu dukuip, 'Gâ kore a âlipnâ, sât lulugoot. Kut nâi yennangât galem âlip oingât nânâ kut nâi bonnangât galem gâbanbat. Zorat ko patâgâ, nâgât umnâ topnan bagim sâtâre op ândiban.'

22 Yatâ sâi a kât ekap zagât pindip, zo gam sâip, 'Patânâ, gâ kât ekap zagât nigin. Zorat nepnâ tuugandâ ekap zagât târokwap muyageip.'

23 Sâi patânandâ itâ sâmbu dukuip, 'Gâ kore a âlipnâ, sât lulugoot. Gâ kut nâi yennangât galem âlip oingât nânâ kut nâi bonnangât galem gâbanbat. Zorat gâ patâgâ, nâgât umnâ topnan bagim sâtâre op ândiban.'

24 Sâi bet a ekap kânok pindip, zâk gamnâ sâip, 'Patâ, nâ topkâ itâ nângâman. Gâ a bâlinâ. Gâ nep mân kârâm kâmitmat. Nalem muyagem nibi sâmat. A nâmbutnâ zengât kâlamân nalem nibigât sâmat.'

25 Nâ zorat kenngâtngât op kâtkâ hân kendâm hangua ziap. Oi zi mâburem gibâman.'

26 Yatâ sâi patânâ den itâ sâmbu dukuip, 'Gâ kore a bâlinâ, konam. Lâugan gâbâ den mâburem dâgobâ. Nâgât itâ nângâmat. Nâ nep mân kârâm kâmit yen tap nalem muyagenibi sâman. A zengât nebân nalem meman.'

27 Nâgât yatâ nângâm kâtnâ anngawanngâ zengâren

pâna kâtnâ nep tuugi âsagei ga membam.

28 Zorat zen kât ekap beknan mem bâzagât mem ândiap, zo pindânek.

29 Nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mem galem op ândei târokwap pindâpindân. Oi gom sambe muyagenngâbap. Ka nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mân mem ândei beknan mei yen ândibap.

30 Kore a konam, zo ko gâsum nâtâtigân zo pane geibap. Zoren umbâlâ op isem zimbap.' "

*Yesunâ gâtâm kâsâpnângobap.*

31 "Gâtâm a bonnâ, nâ sumbem âsaknânoot sot sumbem a zengât oserân gamnâ tâtatnâ âlipnâ, zoren zâi tâpat.

32 Oi a ambân hânngâ hânngâ, zo minduzingâ nâgât mâtenan mindubi. Mindunetâ râma galem a râma nonin kâsâpzângomap, zo yatik upat.

33 Oi râma nonin kâsâpzângom râma bongen zâmbam nonin yangâgen zâmbanbat.

34 Yatâ op a kutâzinâ, nâ bongen zo itâ sâmbu dâzângobat, 'Zen Ibânandâ mâsop minzingip. Zen gam Kembangât um topnan bagim ândibi. Zo mâruman hân muyageibân gâbâ zengât sinji sâip.

35 Zen itâ otniwe, zorat. Tepnangât ua nalem niwe. Toogât mua too niwe. Nâ

lomba yatâ ândiandâ zen galem otniwe.

<sup>36</sup> Nâ sâk bârak ândia zen hâmbâ mot mem niwe. Nâ mâsek zia zen galem otniwe. Nâ tâk namin ta zen ga nigâwe.'

<sup>37</sup> Yatâ sa a târârak ziņâ den itâ mâburem dâtnobi, 'Kembu, gâ wan narâkņan nalemgât otgigi nalem nâi giwen? Wan narâkņan toogât otgigi nen too giwen?

<sup>38</sup> Gâ wan narâkņan lombâ yatâ ândina nen galem otgiwen? Gâ wan narâkņan hâmbâgât kwakna hâmbâ nâi giwen?

<sup>39</sup> Gâ wan narâkņan mâsek mo tâk namin tâtna ga gigâwen?'

<sup>40</sup> Yatâ sânetâ a kutâziņâ, nâ itâ sâm dâzângobat, 'Kâmurâpnâ zeņgâren gâbâ a gigiņâ nâi galem okņangâwe, zo nâ otniwe uap.'

<sup>41</sup> Yatâ sâm a yangâgen, zo itâ sâm dâzângobat, 'Sâit miangâwe, zen kârâp kâtikņan gei ândibi. Kârâp zo Satâņ sot sumbem arâpņâ zeņgât sinġi oip. Zoren gei ândibi.

<sup>42</sup> Zen itâ otniwe, zorat. Nâ tepnaņgât ua nalem mân niwe. Nâ toogât nânġa too mân niwe.

<sup>43</sup> Nâ lomba ândia mân galem otniwe. Hâmbâgât kâruandâ mân niwe. Mâsegân sot tâk namin ta mân ga nigâwe.'

<sup>44</sup> Yatâ sâm dâzâņgua ko yangâgen ziņ itâ sâbi, 'Kembu, gâ wan narâkņan nalem too buņâ sot hâmbâ

mirâ kamân buņâ ândina gek mân nânġânġgâ urâwen? Mo ikâ zoren mâsek mo tâk namin tâtna gekņâ mân galem otgiwen?'

<sup>45</sup> Yatâ sâne itâ dâzângobat, 'Nâ perâkņak dâzângobâ. Arâpnâ zeņgâren gâbâ gigiņâ nâi ek mân galem okņangâwe, zo nâ otniwe uap.'

<sup>46</sup> Oi a yangâgen zen âi sâknam tâmbânġâ nânġâm ândibi. A ambân târârakņâ, zen ko ândiandi kâtikņan bagim ândibi."

## 26

*Yesuņâ mumbapkât sinġi dâzâņgoip.*

(Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

<sup>1</sup> Yesu zâk den so aksik sâm nanġâm arâpņâ itâ sâm dâtnânġoip,

<sup>2</sup> "Nânġe. Sirâm zagât tap Pasowa kendon upap. Oi narâk zoren a bonņâ, nâ kâsa zeņgât bitziņan zaria poru nagân none mumbat." Yesuņâ den yatâ sâip

<sup>3</sup> Narâk zoren tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkât namin zâim minuwe.

<sup>4</sup> Zen Yesu tik gâsum kuman den sâm kâtnġ urâwe.

<sup>5</sup> Oi itâ sâwe, "Kendonân kâmbam laņ âsagebapkât kegâk gâsunat."

*Ambân nâiņâ Yesu too wârân âlip mem sanġonņanġip.*

(Mk 14:3-9; Yo 12:1-8)

6 Yesu zâk Betania kamânân âim Simon, sâk bâlâ a, zâkkât mirin zâim nalem neip.

7 Nalem nem tâi ambân nâinâ too wârân âlip belonjoot, sângân patâ, zo mem gam too wârânjoot zo kâuknjan lokei giari sanjorip.

8 Yatâ oi arâpnâ nen eknâ sâwen, "Too sângân zâizâin zi wangât tâmbetkuap?"

9 Too zo pam kât patâ mem a kanpitâ zinjip sâi ko dâp opap."

10 Yatâ sâindâ Yesunâ nângâmñâ itâ sâm dâtnânjoip, "Zen wangât ambân den oknjanje? Zâknâ otnigi âlip uap."

11 A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk kârep mân ândibat.

12 Nâ mua hanobi, zorat dâp sâknâ sanjori âlip uap.

13 Nâ perâknak dâzângobâ. Kembugât den sinji âlip zi hânñâ hânñâ sâm âim ambân zirânñâ uap, zorat sinji ârândân sâne lanj kârâbap."

*Yudanâ Yesu tirâpzângobap kâknjik kât meip.*

*(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)*

14 Oi arâpnâ kiin zagât nenjâren gâbâ a nâi kutñâ Yuda, Karioto kamânân goknâ, zâknâ tirik namâ galem a patâ, zengâren arip.

15 Âimñâ itâ sâm dâzângoip, "Nâ tirâpzângobat, zorat kât dabutâ nibi?" Mâsikâzinji zinâ kât ekap 30 yatâ sâlâpkum pindâwe.

16 Yudanâ zo memñâ Yesu tirâpzângoi gâsubigât ek kârûm ek molim ândeip.

*Yesu zâk arâpnoot nalem niwe.*

*(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)*

17 Pasowa kendon narâk topkwâtnam arâpnâ nen Yesu mâsikâm sâwen, "Nen itârân mirâ ikâ zoren Pasowa nalem unat?"

18 Sâindâ itâ sâip, "Zen kamânân âimñâ a nâi muyagem itâ sâm dukunek, Patâniñâ gâgât sap, "Narâknâ mâte uap, zorat nâ sot arâpnâ, nen gâgât mirin gam Pasowa nalem ninat." "

19 Oi arâpnâ nen Yesunâ den sâip, zo lumñâ Pasowa kendongât nalem uwen.

20 Mirâ nâtiksaî Yesu sot arâpnâ kiin zagât, nen mirâ zoren zâimñâ Pasowa nalem niwen.

21 Nem tapñâ Yesunâ itâ sâm dâtnânjoip, "Zengâren gâbâ nâinâ nâ kâsa a tirâpzângoi gâsânobi."

22 Yatâ sâi arâpnâ nen umniñ bâlei nâigoot ziknik kâknjik mâsikâyangâm sâwen, "Kembu, nâgât sat?"

23 Sâindâ zâknâ sâip, "A zo nâ sot ârândân niet, zâknâ yatâ otnibap."

24 A bonñâ, nâ Kembugât ekabân den kulem ziap, zo yatik upat. Ka a bonñâ, nâ tirâpzângoi gâsunibi, yei, zâk hâunâ yâmbâtnâ mim-bap. A zo mam kâmbonj kâligen gâbâ mân âsageip sâi bâbâlanj opap."

25 Yatâ sâi Yudaŋâ mâsikâm sâip, “Patâ, nâgât sat?” Sâi dukuip, “Gâ sat, zo.”

*Yesuŋâ nalem sot too zingip.*

*(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)*

26 Nalem nem tâindâ Yesuŋâ nalem ŋâi mem sâiwap sâm namuŋ arâp itâ sâm ŋingip, “Mem ninek. Zi sunumnâ.”

27 Yatâ sâmŋâ waiŋ hâkop mem sâiwap sâmŋâ itâ sâm ŋingip, “Zen aksik ninek.

28 Zi târotâroniŋaŋgât gilâmnâ. Zo a ambân doŋbep patâ, zenŋât tosaziŋ buŋ upapkât hânân gibap.

29 Oi dâzâŋgua nâŋgânek. Waiŋ too itârâŋ nia âkap. Oi dum zagâtŋan mân nemŋâ lbânŋgât um topŋan zâim zen sot ârândâŋ waiŋ mârâtŋâ ŋâi ninat.”

*Gezemanê kâlamân âiwe.*

*(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34; Yo 13:36-38)*

30 Oi Kembugât mâpâmâpâse kep ŋâi mem kamânân gâbâ âimŋâ Oliwa bâkŋan zâiwen.

31 Mâtâbân âimŋâ Yesuŋâ itâ sâm dâtnâŋgoip, “Ŋâtik ziren a ziŋ gâsuninetâ zen nâŋgâm pâlatâŋziŋ lolot, zorat op âksik birânim âibi. Kembugât den kulem ŋâi ziap, zo bon upap. Den zo itâ, ‘Nâ râma galem a kua râma zen siŋsururuŋ op âim nâŋgâbi.’

32 Nâ sa nâŋgânek. Nâ mu-muŋan gâbâ zaatŋâ Gâlilaia âi kândom otziŋgâbat.”

33 Sâi Peteroŋâ itâ sâm dukuip, “A nâmbutŋâ, ziŋ birâgibi. Nâ ko mân birâgibat. Buŋ kâtikŋâ.”

34 Yatâ sâi Yesuŋâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkŋak dâgobâ. Gâ ŋâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kurukŋâ diŋ sâbap.”

35 Yatâ sâi Peteroŋâ itâ sâip, “Gâ gomŋâ nâ nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpŋâ nâmbutŋâ, nen den yatik sâwen.

36 Nen âimŋâ nak kalâm ŋâi kutŋâ Gezemanê, zoren takâm Yesuŋâ arâpŋâ itâ sâm dâtnâŋgoip, “Zen ziren tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.”

37 Yatâ sâmŋâ Petero sot Zebedaioŋâ nanzatŋâ diiziŋgi âiwe. Âimŋâ Yesuŋâ umŋâ yâmbârei ken bet kakit oip.

38 Yatâ op dâzâŋgom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuŋâ otnigap. Zen nâ sot tap um wâgân ândinek.”

39 Yatâ sâmŋâ mâik ŋâi âim si sâŋgân hânân ge tutukum itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, nâŋgânim sâknam kâmut zi betnan mena buŋ oik. Oi nâgât den buŋâ, gâgât den, zo kâtigibat.”

40 Yatâ ninâu sâmŋâ puriksâm arâp karâmbut zingiri uman zem tatne Petero itâ sâm dukuip, “Zen nâ sot gwâlâ mâik ŋâi ândibigât dâp buŋâ?”

41 Zen mâsimâsikâyân loribegât um gwâlâ ândim ninâu sânek. Umŋâ

bâbâlan opmap. Sâknâ ko yâmbâremap.”

42 Dum âimnâ den itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ, sâknam zi betnan mimbangât nângâna mân dâp oi lan gâgât den, zo kâtigibap.”

43 Yatâ ninâu sâmnâ âburem arâp karâmbut, zen sinziñâ uman oi zinetâ ga muyageziñgip.

44 Zâmbamñâ âi ninâu sâi sâp karâmbut oip. Den mârum sâip zo yatik ninâu sâip.

45 Ninâu sâm nanngâm arâp zenngâren puriksâm itâ sâm dâzânngoip, “Zen uman tok zem te? Zi mârum narâk uap. A bonñâ, nâ bâliñ mâme a zenngât bitziñan zâibâman.

46 Zaatne âinâ. Iknek. A sâi gâsunim nobi, zo mâte otniñgap.”

*Kâsa ziñâ Yesu gâsuwe.*

*(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)*

47 Den yatâ sâm kiri arâp kiin zagât, nenngâren gâbâ a nâi, kutñâ Yuda, zâknâ a kâmut kândom otziñgi gawe. A kâmut zo tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, ziñâ sângonzânngone kâmbam sot sâu patâziñâ mem gawe.

48 Oi Yudanâ den kânñan itâ sâm dâzânngoip, “Nâ lum mângansa zi sâm gâsubi.”

49 Oi gamñâ zorenâk Yesugâren âim O patânâ sâm lum mângarip.

50 Yatâ oi Yesuñâ den nâi itâ sâm dukuip, “Buku, nep tuubam gaat, zo tuum nanngânan.” Yatâ sâi a kâmut,

zen Yesugâren ga gâsum saawe.

51 Oi Yesu sot ândiwen, nenngâren gâbâ nâiñâ sâuñâ sâmbum tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapñâ kârâm kwâkip.

52 Yatâ oi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Sâugâ mirânjan hanguna giarik. Nâi zâk sâuñâ zânngoi hâuñâ kumbi.

53 Nâgât dap nânngat? Nâ Ibânangâren ninâu sa sâi ko sumbem kâwali a kâmut kiin zagât, zo kegâk sâi gem galem otnibe.

54 Oi zen gem ga galem ot-nine Kembugât ekabân den ziap, zo dabân bon opap?”

55 Yatâ sâmnâ a kâmut gâsunam gawe, zo itâ sâm mâsikâziñgip, “Nâgât dap nânngat? Zen nâgât nânngâne kâmbam ku oi kâmbam sot sâuziñâ mem ga gâsânoge? Zorat sa nânngânek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin zen Kembugât den sinji dâzânngoman. Oi zen zoren mân gâsânowe.

56 Oi zi Propete zenngât den kâtigibapkât âsagiap.” Oi Yesugât arâpñâ, nen aksik Yesu birânjanngâm sinjururun âiwen.

*Yesu a sâtnanngât namin diim âiwe.*

*(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)*

57 Kâwali a zen Yesu gâsum tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe. Zâkkât namin Kembugât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ mindum tarâwe.



58 Zen Yesu diim âinetâ Petero zâk kândâtziñan bet molizingâm arip, Âi takâmñâ tirik namâ galem a patâgât dâmân kâligen bagimñâ kore a zeñgât oserân itâ nâñgâm kwâkâm getâip, “Yesugât den dap sâbi? Zorat ziren tap nâñgâbat.”

59 Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen aksik tapñâ Yesugât den sâkñanâk sâk kunatkât den sâk kâruwe.

60 Oi a donbep den sarâ donbep sâk bonñâ mân muyagiwe. Oi bet a zâgât gawet.

61 Zet gamñâ itâ sâwet, “A zirâñâ itâ sâip, ‘Nâ Kembangât tirik namâ kândañâ sirâm karâmbut umñanâk dum tuubat.’ ”

62 Yatâ sâitâ tirik namâ galem a patâ, zâk zaatñâ Yesu itâ sâk mâsikip, “Gâgât den se, zorat den hâuñâ sâban mo mân sâban?”

63 Sâi Yesuñâ den mân sâk kirip. Yatâ kiri tirik namâ galem a patâ, zâkñâ itâ sâk dukui, “Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât mâteñan mâsikâgiga sâk kâtigenan. Gâ Kristo, Anutugât nanñâ mo a nâi?”

64 Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâk dukui, “Zo sat, zo. Oi nâi dâzâñgua nâñgânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbanñâ mariñâ, zâkkât âsanñâ bongen tap sumbem unumunum kwâkñan gem ga nikpi.”

65 Yatâ sâi tirik namâ galem a patâ den zo nâñgi bâliñ oi hâmbânñâ mem

molon arâpñâ itâ sâk dâzâñgoip, “Zâk Anutu yatâ op sap. Wangât den zagât sâk kârunat. Den sap, zo aksik nâñge.

66 Den zo nâñgâm dap dap nâñge?” Mâsikâziñgi ziñâ itâ sâwe, “Zâk mumuñangât siñgi uap.”

67 Yatâ sâkñâ tâpziñandâ Yesu si sâñgânñan tâpkumñâ bitziñandâ kom kâbakñiwe. Oi a nâmbutñandâ bitziñ tipñandâ pâlomñan kunzirâwe.

68 Oi itâ sâk dukuwe, “Kristo, gâ Propete ândiat oi ko sânan. A gogap, zo kutñâ nâi?”

*Peteronñâ Yesu kwâimbip.*

*(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Yo 18:15-18, 25-27)*

69 Yatâ op tatne Petero zâk namâ sombemân tâip. Tâi kore ambân nâiñâ zâkkâren âim sâip, “Gâ ko Galilâia a, zâk sot ândimat.”

70 Yatâ sâi Peteronñâ a tarâwe, zeñgât mâteziñan kwâimbâm sâip, “Gâ den sat, zo nâ nâñgâm kwaksan.”

71 Yatâ sâkñâ geibâ sâi kore ambân nâiñâ ekñâ a itâ sâk dâzâñgoip, “A zi Yesu Nasarete gokñâ, zâk sot ândimap.”

72 Yatâ sâi Peteronñâ kwâimbâm den sâk kâtigeip. Oi sâip, “Nâ a zo mân ekman.”

73 Yatâ sâk mâik nâi kinñâ a ziñâ Peterogâren âim sâwe, “Gâ perâkñak zeñgât kâmurân gokñâ. Nen diñgâ holiñâ nâñgen.”

74 Sânetâ dum Anutu mâtenjan sâ m kâtigem den laj sâ m itâ sâ m dâzân goip, "Nâ a zo mânâk ekman." Sâi zorenâk kuruknâ dij sâip.

75 Oi Yesunâ den mâr um sâip, zo Peteronâ nân gip, "Gâ sâp karâmbut kwâimbânina kuruknâ dij sâbap." Den zo nân gâm umbâlâ op âknan âim girâp patâ iseip.

## 27

*Yesu zâk Pilatogâren diim âiwe.*

(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Yo 18:28-32; Apo 1:18-19)

1 Hansâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen mindum Yesu koindâ mumbapkât den sâwe.

2 Oi sâne Yesu biknâ saamñâ diim âim Roma a kutâ Pilato, zâkkâren parâwe.

3 Mumbapkât sâ m kâtigine Yuda, zâk zo ekñâ wangât yatâ uan sâ m umñâ bâlei kât pindâwe, zo mem âim tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ mâburem zingip.

4 Oi itâ sâ m dâzân goip, "Nâ laj opñâ a târârakñâ zi bitziñan paan." Yatâ sâi ziñâ sâwe, "Wangât nen gâren ga sat? Zo gikak."

5 Yatâ sâ m kât zo birânetâ mem tirik namin lum pam âi sip miangip.

6 Tirik namâ galem a patâ, zen kât zo memñâ sâwe, "Kât zi kâmbangât sângân, zorat tirik namin pâindâ mân dâp upap."

7 Oi kât zo mem dap utnat sâ m âragum hân nâi kwâlâwe. Hân zo âman

tuutuun agât hân sâmarâwe. Hân zo kamân nân gâbâ ga ândiândiñ, zo mune zoren hanzân gobigât sângân miwe.

8 Oi narâk zoren hân zorat kutñâ nâi kâmbam hân sâne kâtigeip.

9 Oi Propete Yermia zâkkât den kânñan sâip, zo bon oip. Den zo itâ,

"Isirae a zen a sângânñangât kât sâwe.

10 A sângânñangât kât ekap 30, zorân âman tuutuun agât hân, zo sângân miwe. Kembunñâ dâtnogip, yatik urâwe."

*A kutâ zâk Yesu poru nagân mumbapkât sâip.*

(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Yo 18:33-38)

11 Zen Yesu diim âine a kutâ Pilato, zâkkât mâtenjan kiri itâ sâ m mâsikip, "Topkanğât dâtno. Gâ Yuda zenğât a kutâ?" Sâi Yesunâ sâip, "Sat, zo."

12 Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, ziñâ den sâknanâk sâ m kine den hâuñâ mân sâip.

13 Yatâ oi Pilatonâ dukum sâip, "Gâgât den donbep sânetâ wangât den hâuñâ mân sat?"

14 Oi Yesunâ den hâuñâ nâi mân dukui a kutânâ nân gi imbânâ oip.

15 Pasowa kendon narâk dâp a kutâ zâk Yuda a tâk namin tâpmarâwe, zen gâren gâbâ nâi olan zingâmâip.

16 Oi narâk zoren kâmbam ku a bâliñâ nâi tâk namin zeip, kutñâ Baraba.

17 Oi a mindumñâ kinetâ Pilatonâ mâsikâzingâm sâip,

“Nâi olanbatkât nânge? Baraba mo Yesu kutnâ nâi Kristo sâme?”

<sup>18</sup> Yuda a sâtnâ, zen Yesugât um kâlak nânghânghâm kâwali a bitziñan pâip.

<sup>19</sup> A kutâ, zâk den sâm kubikkubik tâtarân tâi ambinñandâ zâkkâren den itâ pâi gâip, “Gâ a târârak zo, zâkkât den mân mâsâsuatpan. Nâ itârân umânân nânghâm zâkkât op sâknam donbep nânghan.”

<sup>20</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen a umziñan gem sâwe, “Zen sâne Baraba olanñâ ko Yesu ko koi mumbap.”

<sup>21</sup> Oi a kutâ zorânj dum mâsikâziñghâm sâip, “Nâi mo nâi olanbatkât se?” Sâi ziñâ sâwe, “Baraba.”

<sup>22</sup> Sânetâ itâ sâm mâsikâziñgip, “Yesu, kutnâ nâi Kristo sâme, zâk dap okñanghâbat?” Sâi zen lâu mâtâkâm aksik sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

<sup>23</sup> Sâne a kutânâ dum mâsikâm sâip, “Wan tosagât?” Yatâ sâi den kâtik sâm sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

<sup>24</sup> Yatâ utnetâ Pilatonjâ sâi den mânâk nânghâm den donbep sâne sâi too pindânetâ mâteziñan bikñâ too sanjonñâ sâip, “A târârak zirat tosa nâghâren zimzap, zo zengât siñgi uap.”

<sup>25</sup> Sâi a ambân kâmut, zen itâ sâwe, “Tosa zo nen sot kiurâpniñ neñghâren zimzap.”

<sup>26</sup> Yatâ sâne a kutânâ Baraba olan zingip. Yesu ko sâi inzut kuupñoot, zorânj lapitne poruyân kumbigât kâwali a bitziñan pâip.

*Kâwali a, zen Yesu kom eksâwe.*

*(Mk 15:16-20; Yo 19:2-3)*

<sup>27</sup> Oi a kutâgât kâwali a, zen Yesu namîn gâbâ diim gem kâwali a zengât namâ sombemân âim sânetâ kâwali a ziñâ aksik minduwe.

<sup>28</sup> Mindumñâ Yesugât hâmbâ mâkâm kâwali a zengât hâmbâ kuriñâ giñanghâne giarip.

<sup>29</sup> Oi tâk sâtmam gonkom kâukñan pane giarip. Oi bikñan tân nâi pindâne bikñâ bongen mem kirip. Yatâ opñâ kâwali a zen zâkkâren gam simin liim itâ sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.”

<sup>30</sup> Oi tâpziñâ tâpkum tân bekñan mem kâukñan kuwe.

<sup>31</sup> Yatâ kom eksâmñâ kâwali a zengât hâmbâ, zo mâkâm zikñâ hâmbâ du giñanghâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

*Yesu poru nagân kune moip.*

*(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Yo 19:17-27)*

<sup>32</sup> Diim âim mâtâbân a nâi muyagiwe, kutnâ Simonj, Kirene kamânân gokñâ. Zâk okñanghâne Yesugât poru nak bekñan mem lugi âiwe.

<sup>33</sup> Âimñâ hân nâi kutnâ Goligata (niin denân ko kâuk siñji), zoren takâwe.

<sup>34</sup> Zoren takâmñâ wainj too sot um gulip too mâpot

pindânâ sâne nem ekñâ birip.

35 Yatâ oi poru nagân kuwe. Kune kiri hâmbânjângât wenzu pam igâwe. Ikne muyageip dâp miwe.

36 Yatâ opñâ galem tarâwe.

37 Oi kâukñâ kwâkñan poru nagân topñâ itâ kulemgune zeip, “Zi Yesu, Yuda zengât a kutâ.”

38 Oi kâmbam ku a zâgât poru nagân zâkom, ñâi toren, ñâi toren kwânângâzikâwe.

39 Oi a ambân zoren âim gawe, zen sâm sinjan gem den top topñâ dukum kâuk birâm sâwe,

40 “Bâi, gâ tirik namâ kândañ sirâm karâmbut tuum nanğabat sâin. Bâi, gikâ sâkkâ sâna poru nagân gâbâ âkâm geik. Oi gâ Anutu nanñâ ândiat oi poru nagân gâbâ pâtan ge.”

41 Oi tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot a sâtñâ, zen yatik dukum sâwe,

42 “A nâmbutñâ tâmbetagonam utnetâ tânzângomap. Zikñangât ko kwaksap. Zâk Isirae a nenğât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi zâkkât diñâ nângânat.

43 Zâk nâ Anutugât nanñâ sâm, nângâm pâlâtânâ Anutugâren pâi zeip, zorat Anutunñâ zâkkât nângap oi ko poru nagân gâbâ kwâki geik.”

44 Oi kâmbam ku a zâkowe, zet yatik den mot dukuwet.

*Yesunâ moip.*

*(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Yo 19:28-30)*

45 Yatâ okñangâne mirâ bâkñan zoren ñâtâtik muyagem zei mirâ oi âkip.

46 Mirâ oi Yesunâ den kâtikñâ den sâm sâip, “Eli, Eli lama sabatini (niin denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?”

47 Oi kirâwe, zengâren gâbâ a nâmbutñâ ziñâ sâwe, “Zâk Elia konsap.”

48 A ñâinñâ nângâm sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem ga winiga too kâlakñoot sum kapinikum pindip.

49 Oi a nâmbutñâ itâ sâm dukuwe, “Nen tap iknâ. Elia perâkñak ga mâkâbap mo buñâ?”

50 Oi Yesu zâk dum den kâtikñâ den sâi Kaapumñâ takâm arip.

51 Moi tirik namin sângum patâ, zo uren gâbâ oloñ gei kwâkip. Oi wâriñ mei kât âbângum nanğip.

52 Oi a zengât kwak, zo pâronşâi Kembugât sinji a ândim muwe, zo zengâren gâbâ nâmbutñandâ zaarawe.

53 Oi Yesu zâk kândom op zaari zen kwagân gâbâ zaatñâ kamân kâukñan zo âim a donbep muyageziñgâwe.

54 Oi kâwali a galem sot arâpñâ kirâwe, zen wâriñ sot kut ñâi ñâi zo ekñâ imbanâziñ buñ oi sâwe, “Perâkñak a zirân Anutugât nanñâ ândeip.”

55 Yesu kuwe, narâk zoren ambân donbep kârebân kin kut ñâi ñâi zo ek nanğâwe. Ambân zo, zen Yesu molim

kore okṅaṅgâm Galilaia hânân gâbâ gawe.

<sup>56</sup> Maria, Madala kamânân gokṅâ sot Maria, Yakobo sot Yose zekât mamzikṅâ. Oi ambân ṅâi Zebedaio nanzatṅâ, zekât mamzikṅâ. Zen ârândân tarâwe.

*Yesu hanguwe.*

(*Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42*)

<sup>57</sup> Mirâ ṅâtiksâisâi Ari-mataia kâmânân gokṅâ sikum a ṅâi Yesugât a op ândeip, kutṅâ Yosepe, zâk gâip.

<sup>58</sup> Gamṅâ Pilatogâren âim Yesugât kâmbarâṅâ zorat dukum sâi Pilatoṅâ kâwali a sâm dâzâṅgoi pindâwe.

<sup>59</sup> Yosepenâ kâmbarâṅâ zo memṅâ sâṅgum kâu uṅakṅandâ kâpim lum arip.

<sup>60</sup> Lum âim kât mâtâpṅâ zik singi ṅâi tuugip, zoren pamṅâ kât patâ ṅâi kâbakṅei âi mâtâp dooṅgoi arip.

<sup>61</sup> Oi kwak naṅgâmṅan Maria, Madala kamânân gok sot Maria ṅâi, zet zo tap igâwet.

<sup>62</sup> Kendongât kut ṅâi ṅâi kubikkubik narâk, zo âki ko haṅsâi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio a, zen Pilatogâren âiwe.

<sup>63</sup> Âimṅâ sâwe, "Patâniṅâ, nen den ṅâi nâṅgen, zo dâgonâ. Sarâ a zâk wâgân ândeibân itâ sâip, 'Momṅâ sirâm karâmbut zem tap zaatpat.'

<sup>64</sup> Zorat arâpṅâ zinjâ âi kâmbarâṅâ mem âimṅâ mumuṅan gâbâ zaatsap

sarâ sâbegât kâwali a sâṅgonzâṅgona kwagân âi galem kinetâ sirâm karâmbut âkâbap. Mârum den sarâ zeip, zorat den sarâ kwâkṅan zari lâmbatpapkât girem op dâgogen."

<sup>65</sup> Sâne Pilatoṅâ itâ sâm dâzâṅgoip, "Kâwali a zingân. Diizingâm kwagân âim ziiṅak dap mo dap nâṅge, zo yatâ dooṅgune tâpap. Yatâ sâi kâwali a zen sot âimṅâ kwagân zo winzip pam galem tarâwe.

<sup>66</sup> (-)

## 28

*Yesu mumuṅan gâbâ zaarip.*

(*Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Yo 20:1-18*)

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon âki haṅsâsâgât Maria, Madala kamânân gokṅâ sot Maria bukunâ, zet kwagân iktam âiwet.

<sup>2</sup> Aritâ wâriṅ patâ mei Kembangât sumbem a ṅâiṅâ sumbemân gâbâ gem kât patâ mem kâbakṅei ari kât kwâkṅan tâip.

<sup>3</sup> Tobatṅâ âsakṅoot hânpân yatâ. Hâmbâṅâ kâu timan.

<sup>4</sup> Kâwali a, zen zo ekṅâ sânamziṅ sâmbui keṅgât op hânân gei zem ândiwe.

<sup>5</sup> Oi ambân zagât zo, zet âi takitâ aṅâ itâ dâzâkom sâip, "Zet keṅgât mân oit. Nâ nâṅgan. Zet poru nagân kuwe, zo iktam gabot.

<sup>6</sup> Oi zâk zi mân taap. Zâk mârum sâm dâzâṅgoip, zo

yatâ op mumunjan gâbâ zaatsap.

<sup>7</sup> Zet kek âi arâpnâ dâzângobobot, 'Yesu zâk mumunjan gâbâ zaatsap. Galilaia hânân âi kândom otziŋgâbap. Zen zoren âi ikpi.'

<sup>8</sup> Sâi zet kek kwak zo birâm kenġât sot sâtâre op arâp den sinġi dâzângoram sârârâk kârâm âiwet.

<sup>9</sup> Aritâ Yesuġâ mâtâbân muyagezikâm itâ sâm dâzâkoip, "Umzik âlip oit." Yatâ sâi zet um topġan âi pindiŋsâm mâpâsem kinjan ġâsuwet.

<sup>10</sup> Oi Yesuġâ itâ sâm dâzâkoip, "Zen mân kenġât oit. Zet âi arâpnâ dâzângoitâ Galilaia hânân âi nikpi."

<sup>11</sup> Ambân zagât, zet ar-itâ kwagân galem kirâwe, zenġâren gâbâ nâmbutġâ zen âim kamân patin takâmġâ tirik namâ galem patâ kut ġâi âsageip, zorat sinġi dâzângowe.

<sup>12</sup> Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtġâ, zen mindum kâwali a zen kât doġbep ziŋġâwe.

<sup>13</sup> Ziŋġâm itâ sâwe, "Zen itâ sâbi. Nen ġâtigân uman zeindâ arâpnâ ziġ gam kâmbârġâ mie.

<sup>14</sup> Den zo Roma a kutâġâ nâŋġâbapġât kenġât mân upi. Âlip niġâ dukunat."

<sup>15</sup> Yatâ sâm dâzângone kâwali a zen den lum kât zo mem âiwe. Den sarâ zo Yuda a zenġâren zeipġak tok ziap.

*Yesuġâ bâkġan arâpnâ muyageziŋġâm nep diġ sâm*

*ziŋġip.*

<sup>16</sup> Yesuġât arâp kiin kânok, nen Galilaia hânân bakġâ ġâin Yesuġâ den kânġan dâtnângoipġât zoren zâiwen.

<sup>17</sup> Zâimġâ zikġâ ekġâ pindiŋsâm mâpâsiwen. Nâmbutġandâ ko um zagât urâwe.

<sup>18</sup> Oi Yesuġâ gootniġan gam itâ sâm dâtnângoip, "Anutuġâ imbaġâ top top aksik sumbemġât sot hâŋġât nâ nigip.

<sup>19</sup> Zorat ko zen hânġâ hânġâ, a kâmutġâ kâmutġâ, zenġâren âim nep tuune dinnâ lum nâġât a ambân upi. Oi Ibâ sot nanġâ, nâ sot Tirik Kaapum, nenġât korân târokwap too saŋgon ziŋġâbi.

<sup>20</sup> Den dâzângom ândiwan, zo aksik lubigât dâzângom ândibi. Oi ġâi dâzângua nâŋġânek. Nâ sirâmġâ sirâmġâ, âsâbâġ zen sot ândia hâŋġât narâkġâ âkâbap."

Zo yatik.

## Yesugât den sinji âlipnâ Marekonâ kulemguip

*Yohanegât den sinji.*

*(Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17;  
Yo 1:19-28)*

<sup>1</sup> Yesu Kristo, zâk Anutugât nanjâ, zâkkât den sinji âlipnâ, zo topkwapnâ.

<sup>2</sup> A sânginjâ Propete Yesaianjâ mârûm nâi Anutugâren gâbâ den itâ nângâm kulemguip,

“Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua gâ kândom otgibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.

<sup>3</sup> Barâ kâtik, mirâ âtânjan ândim den itâ sâbap, ‘Kembugât mâtâp kârâm pitâne gânduj oik.’”

<sup>4</sup> Den zorat bonjâ ko Yohanenâ âsagem barâ kâtik mirâ kamân âtânjan ândim den itâ sâm dâzângomâip, “Umzinâ melânje too sanjonziŋga Anutuŋa tosaziŋ birâbap.”

<sup>5</sup> Yatâ sâm dâzângoi ko Yerusalem kamân mâirâp sot Yudaia hânân a ambân ândiwe, zen gâbâreyangâm zâkkâren âiwe. Zen bâliŋâziŋâ sapsune Yohanenâ Yodaŋ toin sanjonziŋgâmâip.

<sup>6</sup> Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip.

Yohanegât hâmbâ zo bâu kamele sâmotjandâ tuune pam ândeip. Ka pânjan ko inzut nâi bâu sâknâ tuutuunâ, zo lap ândeip. Kumbon sot bânjat, zo nem ândeip. Ândim itâ zo sâm dâzângom ândeip,

<sup>7</sup> “Betnan a nâi gam taap. Zâk kâwalinâ nâi yatâ zemjângap. Nâ yatâ zorân irâ sikumjâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap.

<sup>8</sup> Nâ tooyâk sanjonziŋgan. Ka zâknâ ko Kaapum bonjâ sanjonziŋgâbap.”

*Yohanenâ Yesu too sanjori ari Sataŋnâ mâsikip.*

*(Mt 3:13-17; 4:1-11; Lu 3:21-22; 4:1-13)*

<sup>9</sup> Narâk zoren Yesuŋâ Nasarete kamânân gâbâ Galilaia hân birâm Yodaŋ toin Yohanengâren takip. Âi taki ko Yohanenâ Yodaŋ toin sanjonziŋgip.

<sup>10</sup> Yesu zâk toin gâbâ kopga egi sumbem pâronsâi Anutugât Kaapum zâk nii kembâ yatâ opnâ Yesu kwâkjan gem pâip.

<sup>11</sup> Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranmap. Oi geknâ umnâ âlip opmap.”

<sup>12</sup> Op ko narâk zorenâk Kaapumjâ Yesu okŋanji barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan arip.

<sup>13</sup> Zoren Sataŋnâ mâsikâm ândei hilâm 40 âkip. Yesuŋâ zuu osetziân ândeip. Ândei ko Anutugât sumbem a ziŋâ on galemjâ okŋanġawe.

*Yesunâ nep topkwap arâpnâ gâsuzingip.*

*(Mt 4:18-22; Lu 4:14-15)*

14 Yohane tâk namin pane tâi ko Yesu zâk Galilaia hânân gamnâ Anutugât den sinji âlipnâ itâ dâzângom ândeip,

15 “Anutugât um topnjan ândiândigât narâknâ mâte uap, gât ko umzinâ melân Anutugât den sinji âlipnâ zirat nângâne bon upap.”

16 Yesunâ Galilaia saru sâtņan âim tap ko Simonj sot munnâ zikirip. Zet injangât nep tuum ândiwet. Zikiri injangât irâ pam kirâwet.

17 Yesunâ zâkonsâm itâ sâip, “Zet ga nâ târokwatnigit. Nânâ den âlip kwâkâm zika ândim ko zet injangât nep tuum ândiabot, yaticgât a zengâren tuum ândiabot.”

18 Yatâ sâi irâziknâ birâmņâ Yesu molim ba âiwet.

19 Yesunâ mâik nĭi âim ko Zebedαιο nanzatņâ Yakobo sot Yohane zikirip. Zet wanğâyân tapņâ injan mâme irâziknâ kubik tarâwet.

20 Yesunâ zâkonsâi nângâm ibâziknâ sot nep a wanğâyânâk tatne zâbamņâ gem Yesu molim ba âiwet.

*Yesu Kapenaum kamânân nep tuugip.*

*(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15, 31-37)*

21 Op ko zen Kapenaum kamânân âiwe. Yuda zengât kendon mâik zorat narâknâ oi Yesu zâk mâpâmâpâse namin zâim sinji âlipnâ sâm dâzângoip.

22 Den dâzângoip Yesugât nângâne imbanâ oip. Yesu zâk sinji âlip den dâzângoip, zo Anutugât gurumin den zorat galem a zin sâmarâwe, yatâ mân sâip. Zo walâm yatâ dâzângoip.

23 Narâk zorenâk mâpâmâpâse namin a wâkeņoot nĭi tâip.

24 Zâknâ den yu kambânâ sâm itâ sâip, “Yesu Nasarete goknâ, gâ dap otningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Gâgât topkâ nângen.

25 Gâ Anutugât tirik a.” Sâi Yesunâ den yatâ mân sâbapkât dukum sâip, “Gâ hirinsâm ayân gâbâ takâm ba âi.”

26 Yatâ sâi wâke zorân a zo okņanĭi kâkâksâm ze wâke zo yu kambân sâm ko takâm ba arip.

27 A ambân zen zo ekņâ imbanâzin buņ oi âragwârâgu opņâ sâwe, “A zi dap dap yatâ? Topņâ nĭi. Den unĭakņâ sap.

28 Zâk a kâwalinâ patâ wâke sorâk den dâzângoip sâtņâ lume.” Yatâ sâm sinĭinĭi âragunetâ Galilaia hânân a ambân aksik nângâwe.

*Yesunâ use mâsek kubikzingip.*

*(Mt 8:14-17; Lu 4:38-44)*

29 Yesu sot Yakobo sot Yohane, zen mâpâmâpâse namin gâbâ gemņâ Simonj sot Andrea, zekât mirin zâiwe.

30 Simonj sibunņâ, zâk mirin mâsek kârâpņoot op zeip.



31 Yesu zâk mirin zari dukuwe. Dukune zâkkâren âi bikñan gâsum mem zaarip. Oi sâknâ sânduksâip. Sânduksâi ko nalem om zingji niwe.

32 Nâtiksâisâi kamân mâirâp zen a wâkeziñoot sot sisi mâsekziñoot a ambân gâbâreziñgâm Yesugâren gawe.

33 A ambân aksik mirâ sângânñan ga mindum tarâwe.

34 Yesuñâ a ambân donbep mâsek top top kubikziñgip. Oi wâkeziñoot wâke zo moliziñgi âiwe. Wâke zen Yesugât topñâ nângâwe. Oi zo sâm muyagibegât dâzângoip.

35 Yesugât arâpnâ uman zem tatnetâ nâtigân Yesuñâ zaatñâ zâmbam hân nâi a mân ândiândiñan ba arip.

36 Âim ko ninâu sâm ândeip. Hajsâi Simoñ sot bukurâpnâ, zen Yesu kârum âim muyagemñâ sâwe,

37 “A ambân zen aksik kârugige.” Sânetâ Yesuñâ itâ sâip, “Kamân ginñan ginñan âinâ.

38 Zoren den sinji âlipñâ dâzângobarâk. Oi nep zo tubat sâm gem gâwan.”

39 Yatâ sâmñâ Galilaia hânân kamân dâp âim gam mâpâmâpâse namâziñan zâim sinji âlip den dâzângomñâ wâkeziñoot moliziñgâm ândeip.

*Yesuñâ sâk bâlâ nâi kubikñangip.*

*(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)*

40 Sâk bâlâ a nâi Yesugâren âimñâ um topñan simin liim pindiñsâm sâip, “Gâ imbanjâgâ ziap, zorat gâ kubikniñbâ sâm âlip kubikniñban.” Yatâ sâi Yesuñâ umñâ nângâm ko sâknan gâsum sâip,

41 “Nâ nângâgigan. Bâi sâkkâ âlip oik.” Yatâ sâi ko useñâ sojei âlip oip.

42-43 Oi Yesuñâ zorat sinji zo a ambân torenñâ mân dâzângobapkât sâm kâtigem sângongoip.

44 Itâ dukuip, “Gâ nângâ. Zorat den sinji a ambân lan mân dâzângoban. Mârum nâi Moseñâ den nâi sâip, zo luban. Gâ tirik namâ galem agâren âi sâkkâ tirâpkuna egi ko nii mo zuu nâi mem ko Anutugât sinji sâm a sâtnâ zo pindânan. Usegâ sogiap, zo a ambân ek nângâbigât yatâ otnan.”

45 Sâi ko a zo zâk âim ko Yesugât diñâ kwâkâm a ambân pisuk âi dâzângoip. Zorat opñâ a ambân zinâ Yesugâren mindum gabegât Yesu zâk kamân patin mân âim gâip. Birâm hibuk mâttâp âim gam ândeip. Yatâ ândei ko a ambân kamân nângâm nângâm tarâwe, zenjak zâkkâren âimarâwe.

## 2

*Yesuñâ a nâi kiñ bik mu-muñâ kubikñangip.*

*(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)*

1 Yesu zâk mâik nâi ândim ko Kapenaum kamânân âbureip.

<sup>2</sup> Âburem mirin zâi tâi ko kamân mâirâp zen nânġâmġâ zâkkâren mindum mirâ piksâmġâ mirâ sâġġânġan mindumġâ mirâ mââtâġâ dooġġuwe.

<sup>3</sup> Yesu zâk mirin den dâzâġġom tâi a kimembut bukuziġâ ġâi kin bik mumuġâ, zo lum gawe.

<sup>4</sup> Oi a ambân nâmbutġâ zen sot gawe. A kâmut patâġâ mirâ mââtâp dooġġune ko lum mirâ kwâkġan zâim ogep kwâsat temġoorâk pane Yesugât kiġ topġan geip.

<sup>5</sup> Pane gei zeï ko Yesuġâ nânġâm pâlatânziġanġât bonġâ zo ekġâ a zo itâ dukuip “Nannâ, tosaġâ biran.”

<sup>6</sup> Yatâ sâi ko Anutugât gurumin den zorat galem a tarâwe, ziġâ itâ nânġawe,

<sup>7</sup> “A zi wan den sap? Zâk Anutu mem ge kwap sap. Op ko Anutu zâizâiġ okġânġap. Anutu, zâk kânokġâ tosanġâ birâmap.” Yatâ nânġâm tatnetâ Yesuġâ umziġan nânġâm itâ sâm dâzâġġoip,

<sup>8-9</sup> “Zen umziġan wangât den zo yatâ nânġe? Zen dap nânġe? Nep ikâ zorânġâ bâbâlanġ? Tosa birâbirânġ mo sâk kubikkubik?”

<sup>10</sup> Yatâ sâmġâ Yesuġâ itâ sâip, “A bonġâ nâ hânân ândim a ambân zeġġât tosaziġ birâbatkât imbanġâ zemniġap, zorat topġâ ikpiġât den zo dukuan.”

<sup>11</sup> Yatâ dâzâġġomġâ puriksâm a kiġ bik mumuġ zo itâ dukuip, “ġâ zaat isen koreġġâ zo mem ko ba

kamânġan âi.”

<sup>12</sup> Yatâ sâi zaatġâ mâteziġanâk isenġâ zo mem ko ba arip. A ambân zen ekġâ kâwaliziġâ buġ oi Anutu mâpâsem sâwe, “Kulem zi itârânġ âsagei ikxen, zi sen pup ikxen.”

*Yesuġâ bâliġ mâme a zen sot buku oip.*

*(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)*

<sup>13</sup> Yesu zâk yatâ op ko dum Galilaia saru sâtġan ġiarip. Zoren a ambân mindum ganetâ den siġi âlip sâm dâzâġġoip.

<sup>14</sup> Dâzâġġom âim ko Ali-paiogât nanġâ Lewi egi kât mimiġâ namîn tâi itâ sâm dukuip, “ġâ nâ sot pâlatânġ op molini.”

<sup>15</sup> Sâi zâk zaatġâ bekġan sâip. Lewiġâ sâi Yesu mirin zâi tâi Lewi bukurâġġâ kât mâme a sot bâliġ mâme a tatnetâ Yesu sot arâġġâ zen sot nalem niwe. Kât mâme a zen kât memġâ nâmbutġâ kâmbu memarâwe. A zo yatâ zo doġbepġâ Yesu molim zâk sot ândim pâlatânġ kwarâwe.

<sup>16</sup> Parisaio a kâmurân ġâbâ Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutġâ, zen iknetâ Yesu zâk kât mimiġ a sot bâliġ mâme a osetziġan tap nalem neip. Parisaio a zen ekġâ Yesu arâġġâ itâ sâm mâsikâziġġawe, “Wangât patâziġâ zâk bâliġ mâme a zen sot tap nalem niap?”

<sup>17</sup> Sâne Yesuġâ nânġâm itâ sâm dâzâġġoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zen a sâkziġâ wâġân zeġġâren nep

mân tuume. A mâsekziñoot zenğârenâk tuume. A ziinğat nen âlipnâ sâme, nâ zenğat mân gem gâwan. Nâ bâliñ mâme a diizinga nâgâren gabigât sâm gem gâwan.”

*Nalem birâm kendon ândiândiñğat Yesu mâsikâwe.*

*(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)*

18 Narâk zoren Yohane arâpnâ sot Parisaio a, zen nalem birâm kendon ândiwe. A nâmbutnâ zinjâ Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwe, “Yohanegât arâpnâ sot Parisaio zenğat arâpziñâ, zen nalem birâm ândime. Arâpkâ zen ko wangât nalem mân birâm nemjik ândie?”

19 Yatâ sâm mâsikâne Yesunâ itâ sâm dâzânğoip, “A kutâ, zâk arâpñoot ândei dap yatâ nalem birâm ândibi? A kutâziñoot ândim yatâ mân upi.

20 Gâtâm a kutâ betziñan mine kârubi, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

21 Nen hâmbâ sânğinjâ oloñoloñan zo unaknâ mân pam gârimen. Wangât, unakñandâ sânğinjâ zo diigi oloñi mâtâp patâ opap sâmnâ mân upmen.

22 Wâiñ too kâtik unaknâ hâkop sânğinjâ mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiñ too kâtiknâ zorân hâkop kunziri hâkop sot waiñ ârândân buñ upabot. Waiñ unakñandâ hâkop unakñan giari dâpnâ upap.”

*Kendongât den.*

*(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)*

23 Yuda zenğat kendon narâk nâin Yesu sot arâpnâ kâlamân obândiwe. Âim ko arâpnâ zen segoñ burotñâ namuj niwe.

24 Yatâ utne Parisaio a zinjâ Yesu itâ sâm dukuwe, “Ziñgitnan. Zen kendonân mân orotñâ ue.”

25-26 Sânetâ Yesunâ itâ sâm dâzânğoip, “Dawidi sot arâpnâ, zen nalemğat mom ko urâwe. Zen den zo sâlâpkum nânğame mo buñâ? Abita tirik namâ galem a ândeip, narâk zoren Dawidiñâ Anutugât tirik namin zâim Anutugât sinji nalem parâwe, zo mem nem ko arâpnâ zingji niwe. Zen mân orotñâ urâwe. Tirik namâ galem a, zen ziinjik nalem zo nimbigât sâsânj.”

27 Yatâ sâmnâ itâ dâzânğoip, “Kendon zo agât op âsageip.

28 Ka anâ kendongât mân op âsagiwen. Oi a bonñâ, nâ kendongât sot kut nâi nâigât mariñâ ândian.”

### 3

*Yesunâ kendonân a nâi kubikñangip.*

*(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)*

1 A nâi biknâ humutnjik mâpâmâpâse namin zâi tâi Yesu zâk zoren zarip.

2 A nâmbutnâ ek tatnetâ kubikñangi ko denân pânâ tarâwe.

3 Yesunâ a biknâ humutnjik zo itâ dukuip,

4 “Gâ zaatnâ a ambân mâteziŋan ga kin.” Sâi zari Yesuŋâ a ambân itâ mâsikâziŋgip, “Mâsikâziŋga sânek. Kendonân nep ikâ zorâŋ âlip tuutuun? A kubikziŋgâziŋgân mo a tâmbetzâŋgozâŋgoŋ?”

5-6 Yatâ sâi zen den hâuŋâ mân sâwe. Mân sânetâ purikgurik op kin ziŋgitnâ um kâtikziŋaŋgât op umnâ bâleip. A zo itâ dukuip, “Bikâ tâŋtâŋ pa.” Sâi a biknâ pâi âlip oip. Yatâ oi eknâ Parisaio a, zen âimnâ Herode arâpŋâ zen sot zorenâk zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

*A ambân kâmutnâ kâmutnâ Yesugâren gam nanŋâwe.*

7-8 Yesu sot arâpŋâ saru sâtŋan âine a ambân kâmut patâ Galilaia hânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Idumaio hânân gâbâ sot Yodaŋ too nâmbut zeŋgâren gâbâ sot Tiro Sidon zeŋgâren gâbâ, a kâmut patâ zo, ziŋâ Yesugât den siŋgi nâŋgâmŋâ ga Yesugâren minduwe.

9 Yesuŋâ ziŋgitnâ arâpŋâ itâ sâm dâzâŋgoip,

10 “Waŋgâ nâi ga gootniŋan tâik.” A kâmut zorâŋ lâŋ kwândâlenibegât sâm waŋgâgât sâip. A donŋbep kubikziŋgâmâip, zorat op a mâsekziŋootnâ gootŋan âinam agom kâbakŋeyanŋâwe.

11 Ka a wâkeziŋoot zorâŋ ko hânân gei pindiŋsâm zem

kambâŋ sâm sâwe, “Gâ Anu-tugât nannâ op ândiat.”

12 Yatâ sânetâ Yesuŋâ ziknâ topnâ zo a ambân laŋ mân dâzâŋgobigât sâm kâtigeip.

*Yesuŋâ a kiin zagât gâsuziŋgip.*

*(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)*

13 Yesu zâk baknâ nâin zâim a umŋandâ nâŋgâm sâlâpziŋgoip, zo zâŋgonsâi zâkkâren gawe.

14 Ganetâ a kiin zagât zâk sot ândibigât sâip. A kiin zagât zo itâ sâm dâzâŋgoip, “Zen âimnâ a ambân den siŋgi âlipnâ dâzâŋgobi.”

15 Yatâ sâm ko wâke moli-bigât imbânâ ziŋgip.

16 A kiin zagât zo, zeŋgât kutziŋâ itâ, Simon, Yesuŋâ kutnâ nâi Petero sâm pindip.

17 Zebedaiogât nanzatnâ Yakobo sot munŋâ Yohane, zekât kutziknâ Boanegesi sâip (niin denân ko, dinziknâ kundundun yatâ opmap).

18 Andrea, Pilipo, Batolomaio, Mataio, Toma, Ali-paiogât nannâ Yakobo sot Tadaio sot a nâi Simon Zelote sot Yuda Karioto kamânân goknâ.

19 Yuda zâk ândim Yesu tirâpziŋgoi kâsa zin gâsuwe.

*Yesugât nâŋgâne kwakmak oip.*

*(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10)*

20 Yesu sot arâpŋâ mirin zâimnâ nalem om ninat sânetâ a ambân kâmut patâ mindune ko nalem mân niwe.

21 Yesugât torerâpñâ zinj itâ sârn gâsunam âiwe. A nâmbutñandâ Yesugât umñâ gulip uap sâwe.

22 Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen Yerusalem kamânân gâbâ gam itâ sâwe, “Wâke zengât patâziñâ Bezebuluñâ umñan gei kin, zorâñ imbanñâ pindi wâke moliziñgâmap.”

23 Sânetâ Yesunâ zângonsâi zâkkâren âine den sumbuñâ itâ sârn dâzângoip,

24 “Satanñ zâk âlip zikñak moliangâbap mo? Hân ñâigât a zen ziiñak agom kâsâpagone hânziñâ kwamen zimbap.

25 A ñâi sot warâpñâ, zen sârek op kâsa utne kâsâp âsagibap.

26 Satanñâ arâpñâ zângom moliziñgi sâi ko zâkkât nep kamânñâ zorâgoot gulip opap.”

27 Yesunâ yatâ sârnñâ Satanñât den sumbuñâ ñâi itâ sârn dâzângoip, “Mirâ marinñâ, zâk kâwali op mirin tâi ñâinñâ zâim sikum kut ñâi ñâi lañ mimbap? Zo mân orot. A zorâñâ kâwali a zo kom kin bik saam pam ko sikumñâ âlip beknñan mimbap.”

28-30 Op ko Anutugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu umñan wâke ândiap sâwe, zorat itâ sârn dâzângoip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Den bâliñ top top zorat tosa birâbirâñ, zo ziap. Ka a ñâi zâk Tirik Kaapum mem gei kwâkñangâm den bâliñ sâbap, zorat tosa ko

mân birâbirâñ. Zo ko narâk dâp tap zâibap.”

*Yesugât mamñâ murâpñâ.  
(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)*

31 Den yatâ dâzângom tâi Yesugât mamñâ murâpñâ sombemân ga kin gibapkât den pane zarip. Oi Yesunâ a ambân osetziñan tâi dukuwe,

32 “Mamgâ sot mun gatkâ ga kin gem gânan se.”

33 Sâne a ambân tarâwe, zo zingitñâ itâ sârn dâzângoip, “Nâgât mamnâ sot murâpnâ, zo waniñ zinjâ?

34 Nâgât mamnâ mun garâpnâ zi te.

35 Anutugât sâtñâ nângâm lume, zen nâgât mamnâ mun garâpnâ ue.”

## 4

*Arik maamaandingât dâzângoip.*

*(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)*

1 Yesunâ saru sâtñan geim den sinji âlipñâ dum dâzângoip. A ambân donbep patâ mindune birâm wangâyân zâi tâip. A ambân zen sagân tarâwe.

2 Yesu zikñâ wangâ kwâkñan tapñâ den sinji âlipñâ sârn dâzângoip.

3 Den sumbuñâ top top dâzângoip. Nâi itâ sârn dâzângoip, “Nâ sa nângânek.

4 A ñâi keet maandinñbam nebân arip. Âi maandenji ko keetñâ nâmbutñâ mâtâbân gei zeip.

5 Zei nii zinjâ ga nem nanğâwe. Keet nâmbutñâ ko

hân sinjitan gei zeip. Kât kwâknan zeipkât kek takip.

<sup>6</sup> Zo mirâsin takâm maa irikirik pâi moip. Ândânâ kât kwâknan zeipkât maa egi hâlâlânâsâm moip.

<sup>7</sup> Keet nâmbutnjâ hibuk osetjan gei zeip. Oi kâmnjâ taki hibuknjâ kwârakuipkât bonnjâ buj oip.

<sup>8</sup> Keetnjâ nâmbutnjâ ko hân kelâknoorân gei zeip bonnjâ takâmnjâ bonnjâ imbanjâ oip. Topnjâ nâigât 30 oi, nâigât 60 oi, nâigât 1 handeret. Bonzinja yatâ âsagiwe.”

<sup>9</sup> Den yatâ sâmnjâ itâ sâip, “A nâi kindapnootnjâ ko den zi nângâbap.”

*Den sumbuñik dâzângomâip, zorat den.*

*(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)*

<sup>10</sup> A ambân donjeb patâ âim nanngâne a nâmbutnjâ sot Yesu arâpnjâ zen ziinjik tapnjâ den sumbuñangât topnjâ mâsikâwe.

<sup>11</sup> Mâsikâne sâip, “Anutugât um topnan bagibaginangât den sumbuñâ, zo zen nângâm kwâkâbigât sâsârj. Ka a nâmbutnjâ ko topnjâ mân nângâbigât den sumbuñâ dâzângoman. A sânginjâ Yesaianjâ den nâi itâ sâm kulemguip,

<sup>12</sup> ‘Umziñ mân âburei ko tosaziñ zemziñgâbapkât zen sinziñandâ igiknjâ ko ikpi, ka mân nângâm kwâkâbi. Kindapziñandâ nângâbi, ka mân nângâm kwâtâtibi.’

<sup>13</sup> Zen ko den sumbuñâ san, zorat topnjâ mân nânge? Den sumbuñâ nâmbutnjâ sa dap dap yatâ nângâm kwâkâbi? Den sumbuñâ san, zo topnjâ itâ.

<sup>14</sup> Keetnjâ maandenip, zo ko den sinji âlipnjâ yatâ.

<sup>15-16</sup> Keetnjâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutnjâ yatâ ândime. Zen den sinji nângâne Satanjâ ga betziñan mem âimap.

<sup>17</sup> Keetnjâ hân sinjitan gei zeip, zo ko a nâmbutnjâ zo yatâ ândime. Zen den sinji âlipnjâ nângâm âkñâlem ândine ko umziñan mân gâsui ko narâkñâ pânkânok mem ândibi. Sinji âlipkât kâmbam gâi ko loremnjâ kektâ birâbi.

<sup>18</sup> Keetnjâ nâmbutnjâ hibuk osetjan gei zeip, zo ko a nâmbutnjâ yatâ ândim den âlipnjâ nângâm sâkziñangât kenngât donjeb op ândime.

<sup>19</sup> Hângât sikum zorat âkñâle sot bâlinjâ top top, zo umziñan geim sinji âlipnjâ zo koi bonnjâ buj opmap.

<sup>20</sup> Keetnjâ nâmbutnjâ hân kelâknan ge zeip, zorat dâp a nâmbutnjâ zen den âlipnjâ mem ândim bonnjâ muyagime. Nâmbutnjândâ 30, nâmbutnjândâ 60, nâmbutnjândâ 1 handeret. Bonnjâ yatâ muyagime.”

*Âsaknan ândiândigât den.*  
*(Lu 8:16-18)*

<sup>21</sup> Den nâi itâ târokwap sâip, “Zen kârâp sâum mirin zâim âmanân mân pam kwârakume. Kârâp sâum

tâtatnâ gobetnjan mân pame. Buñâ. Tâtatnjan panetâ tapnâ ko âsaknâ âsagibap.

<sup>22</sup> Kut nâi nâi hânân tik ziap, zo zemnâ tik mân zim-bap. Zo âsagem kagibap.

<sup>23</sup> A nâi, zâk kindapnootnâ den zi nângâbap.

<sup>24</sup> Zen den nânge, zo nângâm kwâtâtibi. A nâi, zâk den nângâm kwâtâtei Anutunâ nângânângâ âlipnâ târokwap pindâbap.

<sup>25</sup> A nâi nângânângânoot, zo Anutunâ târokwap pindâbap. Ka a nâi zâk den mân nângâm kwâtâtei ko Anutunâ birâm bekjan mimbap.”

*Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zorat den sumbuñâ.*

<sup>26</sup> Yesunâ den nâi itâ sâip, “Anutugât sinji âlip zorat mâtâp, zo itâ.

<sup>27</sup> A nâinâ nebân keet maandenmap. A zo nâtik hilâm ândim zari keet zo kâmnâ takâm zâimap.

<sup>28</sup> A zo topnâ mân ek nângi ko hânâ too sot nalempindi ko kâmnâ takâm zâimap.

<sup>29</sup> Zâim ilum opnâ bonnâ opmap. Oi zobâ bon sâlâpagoi sândum memap.”

*Anutugât sinji âlipkât mâtâp zo ko nak keetnâ yatâ.*

*(Mt 13:31-35; Lu 13:18-19)*

<sup>30</sup> Yesunâ den nâi târokwap itâ sâip, “Anutugât sinji âlip zorat mâtâp zo ko wanân dâpkwap sâbâ?

<sup>31</sup> Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zo nak keetnâ yatâ. Keet zo wakum keetnâ

yatâ. Keet zo nak nâmbutnâ ombenjan. Keet zo mâiktâra.

<sup>32</sup> Oi hânân kendindâ hibuk walâzingâm naknâ patâ lâmbatmap. Bâranjan nîi ga pam sânduknjan tapme.”

<sup>33</sup> Yesu zâk den sumbuñâ top top sâm, den âlipnâ sâm dâzângoip.

<sup>34</sup> Nângânângâziñanngât dâp dâzângoip. Oi sâm muyagem mân dâzângoip. A ambân âim nañgâne ko Yesu sot arâpnâ ziinik tap sâm muyagem dâzângoip.

*Pibânâ Yesugât den lugip.  
(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)*

<sup>35</sup> Hilâm zorenâk nâtiksaîsâi Yesunâ wañgâyân tap ko arâpnâ itâ sâm dâzângoip,

<sup>36</sup> “Saru torengeñ âinâ.” Yatâ sâi zorânjak wañgâyân zâim a ambân kâmut zâmbam âiwe. Âinetâ wañgâ nâmbutnâ zen molimoli âiwe.

<sup>37</sup> Âinetâ pibâ patâ koi saru âbângum wañgâ kâligen giarip.

<sup>38</sup> Wañgâ kâligen gei piksâbam oi Yesu ziknâ wañgâ muruknjan koremnâ kâuk kombân pam uman zem tâip. Zem tâi ko arâpnâ zen mânggim dukum sâwe, “Kembuninâ, nen saruyân geinamen. Gâ neñgât mân nângâm zem taat?”

<sup>39</sup> Yatâ sâm mânggine zaat pibâ sot saru itâ sâm dâzâkoip, “Hiriñsâm zeit.”

<sup>40</sup> Sâi hiriñsâm ziwet. Oi arâpnâ itâ mâsikâzingip, “Zen wangât kenngât ue?

Zen dap yatâ mân nângâm pâlâtâj kwatnime?"

<sup>41</sup> Sâi zen kenġât yâmbât op âragum sâwe, "Pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen dijâ lume. A zi zâk dap yatâ?"

## 5

*Wâkejâ bâu umziġan geiwe.*

(Mt 8:28-34; Lu 8:26-39)

<sup>1</sup> Zen waġġâyân zâim ko ba saru nâmbutken âiwe. Âim ko Gerasene hânân takâwe.

<sup>2</sup> Takâm hân kârâkġan zâine ko a nâi wâkeġoot, zâk mumuġâ zengât kwagân gâbâ gâip.

<sup>3</sup> A munetâ kât mâtâpġan zâmbanmarâwe. Oi a zo zâk zoren zânzeku op ândei ko a zij gâsum tâk kâtikġandâ kin bikġâ saane ko tâk tiriktâruk ba âimâip.

<sup>4</sup> Anġâ mân gâsum saabe yatâ. A zo kâwali imbaġâ mem ândeip. Nâtik sot hilâm dâp a zengât kwagân sot mirâ kamân âtâġan zânzeku op ândeip.

<sup>5</sup> Den sâm kambâġ sot kât memġâ zikġâ agoyaġġâmâip.

<sup>6</sup> A zorâġâ Yesu kârebân gâi ekġâ sârârâk kârâm ga pindiġsâip.

<sup>7-8</sup> Gâi ko Yesuġâ itâ sâip, "Wâke, gâ a umġan gâbâ takâm ba âinan." Yatâ sâi ko a wâkeġoot, zâk den itâ sâm kambâġip, "Yesu Anutu patâġât nanġâ, gâ dap otnibam gaat? Anutugât mâteġan dâġobâ. Gâ sâknam mân niban."

<sup>9</sup> Sâi ko Yesuġâ wâke mâsikip, "Gâ kutkâ nâi?"

Mâsiki sâip, "Nen kutniġ kâmut. Nen ko doġbepġâ ândien."

<sup>10</sup> Yatâ sâm Yesuġâren itâ sâip, "Mânâk moliniġġana hân nâin âinat."

<sup>11</sup> Oi hân zoren bâu kâmut patâ parâġan gendâk nem ândiwe.

<sup>12</sup> Wâke zen Yesuġâ sâi ayân gâbâ takâm âi bâu umziġan geibigât dukuwe.

<sup>13</sup> Oi Yesuġâ nâġġiġi ko wâke zen a umġan gâbâ takâm bâu umziġan geinetâ bâu aksik zen sârârâk kârâm âi simân geim saruyân geim mom naġġawe. Bâu bituk buġâ, 2 tausen yatâ muwe.

<sup>14</sup> Bâu galem a, zen zo ekġâ sârârâk kârâm âimġâ mâtâbân a ambân dâzâġgom âiwe. Ziiġ kamânziġan âim den siġi zo yatik dâzâġgowe. A ambân zij siġi zo nâġġamġâ iknam âim minduwe.

<sup>15</sup> Zen Yesuġâren âim igâwe. A wâkeġoot ândeipġâ Yesu kiġ topġan petġâ lapġâ nâġġanâġġoot op a lumenġâ op tâip. Yatâ tâi ekġâ ko a gawe, zo zijâ kenġâtziġaġât urâwe.

<sup>16</sup> Ka a nâmbut, a zo ek nâġġawenġâ ko agât den siġi sot bâu zengât siġi dâzâġgowe.

<sup>17</sup> Den zo nâġġamġâ ko Yesuġâ zen sot mân ândibapkât sâm dukuwe.

<sup>18</sup> Yesuġâ waġġâyân zâibam oi a wâkeġoot ândeipġâ Yesu sot âibat sâm kâtigeip.



19 Sâi ko Yesunâ kwâkânjan gâmwëegip. Ambân zo zâk itâ itâ sâip, “Gâ âburem nânngâm ko oip.

kamânjan âim a torerâpkâ zen sot ândiban. Oi Kembunâ âlipnan kwatgigap, zorat sinji torerâpkâ dâzân goban.”

20 Sâi a zo âim Yesunâ kubiknan gip, zorat sinji kamân bâzagât tarâwe, zoren ândim a ambân dâzân goi nânngâm imbanâzin buj oip.

*Yesunâ ambân katep nâi mumunan gâbâ mângeip.*

*(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)*

21 Yesunâ wan gâyan zâimnâ saru nâmbutken âim ko sagân gei kiri a ambân eknâ ga minduwe.

22 Mindunetâ mâpâmâpâse namâ galem a nâi, kutnâ Yairo, zâknâ gam Yesugât kinj topnan geim pindijsâm itâ sâm kâtigeip,

23 “Bâratnâ mumbam uap, gât ko âi biknan gâsuna âlip op zaat ândibap.”

24 Yatâ sâm dukui Yesu zâk sot arip. A ambân donbep, zinâ mem oset kwâkânjan gâm âiwe.

25 Ambân nâi osetzinjan ândeip, zâk gilâm gem ândeip. Yatâ op ândei kendon patâ kiin zagât yatâ âkip.

26 Oi kubikkubik a zin nep tuum osimnâ mân kubigâwe. Kubiknan gânâ sâne zorânak patâ oip. Sângân nâ kwâlâzingâm gâi kât sot sikum motnâ buj op nan gip.

27 Ambân zorânâ Yesugât den sinji nânngâm ko a ambân osetzinjan gâbâ Yesu kândâtjan gam hâmbânjan

28 Hâmbânâ weebat, zo ko âlipnâ upat sâip.

29 Weem zorânak gilâm kârâksâi sâknâ âlip oi nân gip.

30 Oi Yesu zâk imbânâ nâi gei nân gip. Nânngâm puriksâm mâsikâzingâm sâip,

31 “Nâinâ hâmbânjan weegap?” Sâi arâpnâ zen dukuwe,

32 “Wangât sat? A ambân donbep patâ haamgoge, zo ka.” Sânetâ Yesu zâk ambân weegip, zo ek kâruip.

33 Oi ambân zo mâsek âlip oi nân gip, zorat umnâ sâtângui sânam sâmbui Yesugât kinj topnan gei pindijsâm nâ topnâ sâm muyageip.

34 Sâm muyagei Yesunâ itâ sâm dukui, “Gâ nânngâm pâlâtân kwâtnimat, zorat op âlipkâ uat. Âlip op ko umgâ diim gei ândiban.”

35 Yesunâ ambân zo yatâ dukum kiri a nâmbutnâ mâpâmâpâse namâ galem a mirin gâbâ gam sâwe,

36 “Bâratkâ muap, zorat patâ mirâgan mân diim zâiban.” Yatâ sâne Yesu zâk den zo nânngâm mâpâmâpâse namâ galem a itâ dukui,

37 “Mân ken gât ot. Gâ nâgât nânngâm pâlâtân kwatnina bâratkâ âlip upap.” Yatâ sâim nâ a ambân kâmut zo mân gabigât sâm zâmbam arip. Petero sot Yakobo sot zâkkât mun nâ Yohane, zen jagâk sâi ârândân âiwe.

38 Âi takâne mirin a ambân

zen âigirâp patâ op tatne zingirip.

<sup>39</sup> Zingit ko mirin zâimnâ a ambân itâ dâzângoip, “Wangât isem te? Ambân zi mân muap. Zâk yen uman zem taap.”

<sup>40</sup> Sâi nângâm girânngâwe. Oi sâi geim nângâne ambân katepkât ibâ mam sot arâpnâ karâmbut sâi ambân katep zeibân bagiwe.

<sup>41</sup> Yesunâ ambân zo biknjan gâsumnâ ziiņ denân sâip, “Talita kumi (niin denân ko, Ambân dâgoga zaat).”

<sup>42</sup> Sâi zorenâk ambân zo zaat âim gâip. Ambân katep zo kendonnâ kiin zagât yatâ. Yatâ oi eknâ imbanâziņ buņ oi sâlâpziņan zim kirâwe.

<sup>43</sup> Yesunâ sinņi zorat a ambân laņ mân dâzângobi sâm kâtigeip. Oi ambân zo nalep pindâne nimbapkât sâm dâzângoip.

## 6

*Nasarete kamân goknâ, ziiņ Yesu birânngâwe.*

*(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)*

<sup>1</sup> Yesu zâk mirâ kamân zo birâm kamânņan ari arâpnâ molim âiwe.

<sup>2</sup> Âi ândei Yuda zengât kendon narâknâ oi mâpâmâpâse namin zâi sinņi âlipnâ sâm dâzângoi a donbep ziiņ den sinņi âlipnâ nângâm imbanâziņ buņ oi itâ sâwe, “Den sinņi âlipnâ zi nâinâ kwâkâm pindap? Nâinâ nângânângâ patâ zi pindap? Kut nâi nâi tuutuunâ, zo topnâ dap yatâ?

<sup>3</sup> Zâk mirâ tuutuunâ a. Zo Mariagât nannâ. Zâkkât murâpnâ Yakobo, Yose, Yuda, sot Simon, zengât âtâziņâ zo. Ka garâpnâ osetniņan ândie.” Yatâ sâm zâkkât nângâne giginâ oip.

<sup>4</sup> Oi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Propete nâi zâk kutsinņiņâ kamân dâp laņ kârâm ari kamârâp sot torerâpnâ, ziiņ ko nângâne yennâ opmap.”

<sup>5</sup> Yatâ ândiwegât Yesunâ zengâren nep patâ tuubam kwagip. Zâk a mâsekziņoot kânok kânok weezinņi âlip urâwe.

<sup>6</sup> A ambân donbep patâ umziņandâ anġân kârâwegât nângi yâmbât oip. Oi kamân torennâ ginņen, zengâren âi den sinņi âlipnâ dâzângoip.

*Arâpnâ kamân dâp den sinņi âlipnâ sâbigât sângonzângoip.*

*(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)*

<sup>7</sup> Yesunâ sâi arâpnâ gane ko zagât zagât âi den sinņi âlipnâ sâbigât sângonzângoip. Wâke molizingâbigât imbanâ ziiņgâm itâ sâm dâzângoip,

<sup>8</sup> “Zen tânziiņik mem âibi. Zen mâtpkât nalep sot kât sot irâ mân mem âibi.

<sup>9</sup> Ki pâke zo ko mem ândibi. Hâmbâ ko umņan sâkņan buņâ, kânogâk mem âibi.”

<sup>10</sup> Yatâ sâmnâ dâzângoip, “Kamân nâi âimnâ mirâ zâibi, zorenâk tâtat mâme opnâ gem kamân nâin âibi.

<sup>11</sup> Kamân nâi takâne a ambân ziiņâ mân buku

otziŋgâmñâ dinziñâ birâne kândâtzâŋgom ko kinziñan gwapgwap lân gâbârine gei topziñâ nâŋgâbi. Zen yatâ opñâ kamân zo birâm âibi.”

12 Yatâ sâi zen âimñâ a ambân umziñ melânbigât den sâm dâzâŋgowe.

13 Wâke donbep moliziŋgâwe. A mâsekziñoot donbep kelâk saŋgonziŋgâm kubikziŋgâwe.

*Herodenâ sâi Yohane kuwe.*

*(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9)*

14 Yesugât den siŋgi laŋ kârâm a kutâ Herodegâren ari nâŋgip. A nâmbutñâ ziñâ Yesugât itâ sâwe, “Yohaneñâ too saŋgonziŋgip, zâkñâ mu-muñan gâbâ zaat kâwaliñoot ândiap.”

15 A nâmbutñandâ Yesugât itâ sâwe, “Zâk Elia zaat ândiap.” Sâne nâmbutñandâ itâ sâwe, “Zâk Propete ñai, Propete saŋgiñâ yatâ.”

16 Herodenâ den zo nâŋgâm sâip, “Buñâ. Yohane sa gânduñ kârâm mânâŋgârâwe, zâkñâ zaat ândiap.”

17 Herode zâk mârumñan kâwali a saŋgonzâŋgoi Yohane gâsum tâk namin parâwe. Mârum ombenjan Herodenâ munñâ Pilipo zâkkât ambinñâ Herodia beknjan meip. Ambân zâkkât opñâ Yohaneñâ Herode itâ dukuip.

18 “Gâ mungaŋgât ambân mein, zo mân dap uap.”

19 Yatâ sâi ko Herodegât ambinñâ Herodia, zâk Yohaneñâ um kâlak nâŋgâm ândeip. Yohane kumbat sâm mâtâp kârûm ândeip.

20 Herodenâ ko Yohane a târârak sot âlipñâ sâmñâ hurat kwâkñangâm galem ândeip. Herodenâ Yohaneñâ den nâŋgâm um zagât oip. Oi laŋ diñâ zo nâŋgâm âkñâleip.

21 Oi Herodianâ Yohane kumbap sâm matâp itâ muyageip. Herodegât âsaâsagiñ narâkñâ mâte oi sii nalem om a sâtñâ sot kâwali a patâ sot Galilaia hânân gâbâ a zâizâiñâ min-duziŋgâm nalem ziŋgip.

22 Mindunetâ ko Herodia bâratñâ, zâk mâteziñan zâi kep ândeip. Kep ândei Herode sot arâpñâ ziñ ekñâ âkñâliwe. Herodenâ ambân itâ sâm dukuip, “Gâ wan mo wangât otgigap? Sâna gibâ.”

23 Yatâ sâm a patâ mâteziñan sâm kâtigeip, “Wan mo wangât otgigi âlip sâna gibat. Hânangât sâna âlipñâ mânâŋgât toren gibat.”

24 Ambân zo âkñan âi mamñâ mâsikâm sâip, “Nâ wan wangât sâbâ?” Sâi mamñandâ dukuip, “Yohane too saŋgonziŋgip, zâkkât gânduñâ mânâŋgât kâukñâ niban.”

25 Sâi ambân zo sârârâk kârâm âim a kutâgâren itâ sâip, “Yohane too saŋgonziŋgip, zâkkât gânduñ mânâŋgât kâukñâ hâkop patin pam ni.”

26 Herodenâ den zo nânghâm pârâkpm umñâ bâleip. Zâk a sâtnâ zengât mâteziñan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât sâi diñâ nânghip.

27-28 Kegâk kâwali a ñâi Yohanegât kâukñâ mem gâbapkât sânghonguip. Kâwali a zo tâk namin âim Yohane gânduñ mânânghât kâukñâ hâkop patin pam mem ga ambân zo pindip. Ambân zorân memñâ mamñanghâren mem arip.

29 Oi Yohane arâpñandâ sinji zo nânghâm âi kâambarânâ mem hanguwe.

*Yesu arâpñâ âburem gawe.*

30 Aposolo zen âburem ga Yesugâren mindum ko kut ñâi ñâi urâwe, zorat den sinji dukum nanghâwe. Den sinji âlipñâ sâwe, zorat dukuwe.

31 Narâk zoren donbep patâ târotâroyâk mindum âim gawe. Âim ganetâ zen dap op nalem nimbe. Zorat Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâzânghoip, “Zen ganetâ a mân ândiândiñan âi ândeindâ sâkniñ sânduksâik.”

32 Oi zen ziiñik wanğâyân zâim a mân ândiândiñan ba âiwe.

33 Ka a ambân kâmut zingitnetâ âine kamânñâ kamânñâ mindum sârârâk kârâm âim ziñon âim takâwe.

*Yesuñâ a 5 tausen yatâ nalem zingip.*

*(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)*

34 Oi Yesuñâ wanğâyân gâbâ gem gamñâ a ambân

kâmut patâ zingiri râma galem a buñâ, yatâ ândiwe. Yesuñâ zo yatâ zingitñâ umñâ nânghip. Yatâ zingitñâ zorânak den sinji âlipñâ donbep dâzânghoip.

35-36 Mirâsiñ geibâ sâi arâpñâ ziñâ Yesugâren âim sâwe, “Zi mân ândiândiñan ândeindâ ñâtiksapkât a ambân zâmbana kamân tap ariabân âim nalem sânghân mem nimbi.”

37 Sânetâ itâ sâm dâzânghoip, “Wangât âibigât se? Ziñâ nalem ñâi zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nen âim kât 2 handeret yatâ zorân nalem kwâlâm ga zingânatkât sat?”

38 Sâne itâ sâm mâsikâzingip, “Zengâren nalem dabutâ ziap, zo âi iknek.” Sâi zen âi ekñâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuuñâ zagât.”

39 Sânetâ Yesuñâ sâi a zen hibuk kwâkñan kâmutñâ kâmutñâ ge tarâwe.

40 Tengâ ñâi 1 handeret, tengâ ñâi 50, yatâ tarâwe.

41 Tatnetâ Yesuñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem sinñâ sumbemân ek sâiwap sâm sonpam zingip. Nalem zo mamuñ arâp zingit ziñâ kâsâpkum a zingâwe. Saru zuuñâ kâsâpkum zingit yatik urâwe.

42 Oi zen aksik nem âkon urâwe.

43 Nalem sot zuu buputñâ tâip, zo mine irâ kiin zagât piksâip.

44 A nalem niwe, zo ko 5 tausen yatâ.

*Yesunâ saru kwâkñan lân lân arip.*

*(Mt 14:22-23; Yo 6:15-21)*

45 Oi Yesunâ sâi arâpnâ wangâyân zâim ândiren Besaida kamânângen âiwe. Yesu zik ko a ambân zâmbanbam tâip.

46 Yesunâ kândâtziñ ke-likñâ ninâu sâbam bâkñan zarip.

47 Nâtiksâi wangâ saru tânâmñan âim tâi Yesu zikñik saru sâtñan tâip.

48 Oi pibâ sângânziñan gâbâ gâi âinam osim biranâwe. Oi Yesunâ zingitñâ hañsâsâgât ñâtikñâ saru kwâkñan lân lân zengâren âim walâziñgâbam oip.

49 Yesunâ saru kwâkñan ari ek wâke gaap sâmb kenngât urâwe.

50 Zen aksik ekñâ kenngât patâ urâwe. Yatâ utne den itâ sâmb dâzânngoip, “Zen umziñ diim geik. Ninak gaan. Zen mân kenngât utnek.”

51 Yatâ sâmb wangâyân zari pibâ hirinjsâip. Hirinjsâi a zen imbanziñ buñ oip.

52 Nalem zingip, zorat topñâ mân nângâwe. Nângânângâziñ mân pâronjsâip, zorat.

53 Saru nâmbutken âim Genesarete hânân takâm wangâ saawe.

54-55 Wangâyân gâbâ gine zorâñak a ambân ziñ Yesu ekñâ kamân dâp âimñâ a mâsekziñoot helân aam minziñgâm Yesugâren gawe.

56 Yesunâ kamân patin sot mâik mâigân ari ko a ambân mâsekziñoot sombemân

zâmbane âi hâmbâ murukñan gâsum âlipziñ up-igât Yesu dukune nângip. Dukune nângi hâmbânjan gâsum âlipziñ urâwe.

## 7

*Parisaio a sot Yesu, zen den âraguwe.*

*(Mt 15:1-9)*

1 Parisaio sot Yerusalem kamânân gâbâ Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yesugâren ga minduwe.

2 Oi Yesu arâpnâ osetziñan gâbâ nâmbutñandâ Parisaio a zengât den mân luwe. Zen bitziñ mân sañgon nalem nine zingirâwe.

3 Parisaio sot Yuda a aksik patâ, zen bitziñ sañgon nalem nemarâwe. Sâkurâpziñ zengât den lum yatâ opmarâwe.

4 Zen mindumindu sombemân gâbâ gam too sângonñâ nalem nemarâwe. Oi zorik buñâ. Amañ sot hâkop sañgonsañgon sot kut ñâi ñâi nâmbutñangât sâkurâpziñangât den, zo lum ândiwe.

5 Zorat Parisaio sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Arâpkâ wangât sâkurâpniñ zengât den kom bitziñ mân sañgon nalem nime?”

6 Sânetâ itâ sâmb dâzânngoip, “Sarâ a zen. Zengât op Propete Yesaianñâ Anutugât den itâ sâmb kulengoip, ‘A kâmut zi lâuziñandik mâpâsenime. Umziñandâ ko birânime.

7 Oi den bonņangât hâuņâ a ziiņ den sâm kwâkâm angâme. Zen lâuziņandik mâpâsenime, nâ zorat nânģa yen opmap.’

8 Zen Anutugât gurumin den zo birâne gei a denâk lum ândime.

9 Zen ziņâ nânģânâņģâyân gâbâ den zo mem ko Kembugât gurumin den zo birâm mâtâp nâin âime.

10 Mose zâk Anutugât gurumin den itâ sâm dâzânģoip, ‘Gâ ibâ mamģâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Nâi zâk ibâ mamņâ sâm bâliņan kwatzikâbap, zo kune mum-bap.’

11 Zen ko itâ sâme, ‘A nâi zâk ibâ mamņâ itâ dâzâkobap. Kut zo zo zikâbam, zo Anutugât siņģi sâm paan.’

12 Yatâ dâzâkoi zen diņģâ mem kâtikņan pam mam ibâņ kore otzikâbâ sâi mâtâp pâke kwâkņangâme.

13 Yatâ op Anutugât den komņâ sâkurâpziņangât den lum game. Oi zorik buņģâ kut nâi nâi nâmbutņâ yatik upme.”

*Kut nâi nâi niniņandâ a um mân sumunkomap.*

*(Mt 15:10-20)*

14 Yesuņâ yatâ sâm a ambân dum minduziņģâm itâ sâm dâzânģoip, “Nâ den dâzânģua zen aksik nânģâm kwâkânek.

15 Kut nâi nâi nine tep kâamboziņan geimap, zorâņ mân sumunkomap. Ka

umziņan gâbâ kopģâmap, zorâņâ ko sumonkomap.

16 A kindapņoot zorâņ den zi nânģâbap.”

17 Yatâ sâmņâ birâziņģâm mirin zari arâpņâ ziņâ den sumbuņģâ topņangât mâsikâwe.

18 Mâsikânetâ sâip, “Zen yatik um nânģânâņģâziņģâ buņģ ândime? Topņâ itâ mân nânģâme? Kut nâi nâi tep kâamboziņan geimap, zorâņ dabân sumunkomap?

19 Zorâņ umziņan mân âimap. Zo yen tep kâamboziņan giari mem kubigi mâtâpņan geimap.” Yesu zâk yatâ sâm nalemgât den sâm nâmbâsâpkoip.

20 Oi den nâi itâ sâip, “Umziņan gâbâ kopģâmap, zorâņâ ko sumunkomap.

21 A umân gâbâ den itâ kopģâmap. Nânģânâņģâ bâliņâ, âkņâle nep, kâmbu.

22 Kâmbam ku, ambân mem birâbirâņ, sarâ, zâizâiņģâ, um kâtik, den bâliņâ sot bâliņâ top topņâ.

23 Bâliņâ sâlâpkuan, zorâņâ a umziņan gâbâ kopģâi sumunkomap.”

*Grik ambân nâi Yesuģâren gâip.*

*(Mt 15:21-28)*

24 Yesu zâk kamân zo birâm âim Tiro Sidonģ kamân zagât zo zengâren takip. Takâm mirâ nâin zâim tik tap nânģâbat sâip. Oi dap yatâ tik tâpap?

25 Taki zorenâk ambân nâi zâk siņģi nânģip. Zâkkât bâratņâ wâkeņâ zâk sot

ândeipkât ga Yesugât um topņan pindijsâip.

<sup>26</sup> Ambân zo Grik ambân Siro-Poinika gokņâ. Zâk bâratņanğât umņan wâke zo molibapkât dukuip.

<sup>27</sup> Dukui Yesuņâ itâ sâip, “Katep zeņğât nalem wâu ziņgindâ mân dâp upap. Katep zen nalem ninetâ ko buputņâ zo mem wâu ziņğânat.”

<sup>28</sup> Sâi ambânņâ den itâ mâburem pindip, “Kembu, zo nânğan. Ka katep ziņâ nalem nine gwapgwapņâ gei wâu zen laņdâ nime.”

<sup>29</sup> Oi Yesugoot itâ sâm dukuip, “Den zo yatâ sat, zorat op ko nânğâgigan. Âi eknan. Wâkeņâ bâratkâ birânğap.”

<sup>30</sup> Sâi ambân zo âimņâ mirâņan zâim egip. Wâkeņâ bâratņâ pam ari nânzam tâip.

### *A diņ buņ kubikņanğip.*

<sup>31</sup> Yesu zâk Tiro kamânân gâbâ puriksâm Sidonj kamân walâmņâ kamân bâzagât zeņğâren takâmņâ Galilaia saruyân takip.

<sup>32</sup> A nâmbutņâ, ziņâ a nâi kopa, kindap bâpsâsâņ diim gam Yesuņâ weebapkât dukuwe.

<sup>33</sup> Dukune nânğâm a zo diimņâ ginņan pâi zikņik kiri Yesu zâk bikņandâ kindapņan weemņâ bikņan tâpkum nâmbâlamņan weegip.

<sup>34</sup> Yatâ opņâ sumbemân egi zaari yaak memņâ ziņ denân

sâip, “Epata (niņ denân ko, pâroņsâ).”

<sup>35</sup> Yatâ sâi a kindapņâ pâroņsâi nâmbâlam âburei den âlip sâip.

<sup>36</sup> Oi Yesu zâk den siņgi zo mân sapsubigât dâzânğoi. Yatâ sâi zen ko kâtigem sâne laņ kârâm arip.

<sup>37</sup> Zen âiwap pamņâ itâ sâwe, “Kut nâi nâi tuugi âlip opmap. Kindapziņ bâpâsâņ kubikziņğamap. A dinziņ buņ den muyagem ziņğamap.”

## 8

*Yesuņâ a ambân 4 tausen nalem ziņgip.*

*(Mt 15:32-39)*

<sup>1</sup> Narâk zoren a ambân kâmut patâ Yesugâren mindum nalem buņ ândine Yesuņâ arâpņâ minduziņğâm dâzânğoi,

<sup>2</sup> “A ambân kâmut zi sirâm karâmbut nen sot ândimņâ tepziņanğât mue, zorat umnâ nânğan.

<sup>3</sup> Zen nalem buņâ sâņgonzânğoiindâ sâi mâtâbân âim nalemğât tâmbetagobe. Nâmbutņâ zen kamân kârebân gâbâ gawe, zorat.”

<sup>4</sup> Yatâ sâi arâpņâ ziņ itâ sâm dukuwe, “A mân ândiândiņan ândiengât dap yatâ nalem muyagem ziņğânat?”

<sup>5</sup> Sâne itâ mâsikâziņgip, “Zeņğâren nalem dabutâ ziap?” Sâi ziņâ sâwe, “Nâmburân zagât ziap.”

<sup>6</sup> Dukune sâi a ambân mindumņâ hânân ge tarâwe.

Ge tatne Yesuñâ nalem nâmburân zagât zo memñâ sâiwap sâmbonpam namuñ zingip. Arâpñâ zingip mem kâsâpkum a ambân zingâwe.

7 Oi Yesu arâpñâ zen saru zuuñâ mâik bitugâk zagât mo karâmbut yatâ zo Yesu pindâne mem sâiwap sâmbonpam a ambân zingâbigât arâpñâ dâzângomñâ zingip.

8 A ambân kâmut, zen nalem nem âkon urâwe. Yesu arâpñâ zen nalem buputñâ tap arip, zo mindune irâ nâmburân zagât zoren gei piksâip.

9 A ambân niwe, zo 4 tausen yatâ. Nine ko Yesuñâ sângonzângom zâmbâri ba âiwe.

*Yesuñâ Parisaio a girem dâzângoip.*

*(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)*

10 Yesuñâ a ambân sângonzângoi âine sâp kânok zikñâ sot arâpñâ wangâyân zâim Dalimanuta hânân âi takâwe.

11 Zoren ândinetâ Parisaio a, zen Yesugâren gam zâk sot âraguwe. Zinâ itâ dukuwe, “Sumbemân gâbâ imbanâ ñâi gei sen mârât kulem ñâi kona iknâ” Zo mâsikâm topñâ iknam sâwe.

12 Yatâ sâne Yesuñâ yaak op mâsikâzingâm sâip, “Nârâk ziren a zen wangât op top likuliku kulem âsagibapkât se? Perâkñak dâzângobâ. A zo zen kut zo mânâk tirâpângobat.”

13 Yatâ sâmñâ birâzingâm arâpñâ diizingi wangâyân zâim saru nâmbutken âiwe.

14 Arâpñâ zen nalemgât nelâmzângoi âiwe. Nalem kânogâk wangâyân tâip.

15 Oi Yesuñâ arâpñâ girem den itâ dâzângoip, “Zen Parisaio sot Herode zengât sii dangâtñâ nalemzignan mân pam om nimbi.”

16 Yesuñâ yatâ sâmbonpam dâzângoi ko kwakñâ âragum sawe, “Nalemgât nelâmnângoi birâm gen, zorat sap?”

17 Den yatâ sâmbonpam Yesugât kindapñan giari nângâm itâ sâmbonpam dâzângoip, “Nalemgât nelâmzângoip, zorat wangât âragum te? Zen den zorat topñâ mân nânge? Umziñâ mân pâronsap?”

18 Zen sinziñandâ mân ikme? Kindapziñandâ den mân nângame? Kut zo orâwan, zo mârum nelâmzângoi mân nânge?

19 Nâ nalem bâtnâmbut kâsâpkum a 5 tausen zingâwan. Oi buputñâ zo sândune irâ dabutâ giarip? Mâsikâzingi sâwe, “Kiin zagât.”

20 Sâne sâip, “Nalem nâmburân zagât kâsâpkum a ambân 4 tausen zingindâ buputñâ sândune irâ dabutâ piksâip?” Mâsikâzingi dukum sâwe, “Nâmburân zagât.”

21 Sâne dâzângoip, “Wangât umziñ tok mân pâronsap?”

*A sinâ bâpsâsâñ mem kubikñangip.*

22 Yesu sot arâpñâ, zen âi Besaida kamânân takâne a



sen n̄at̄atik n̄ai Yesuḡaren diim gam bik̄nand̄a weebap̄k̄at dukuwe.

<sup>23</sup> Dukunet̄a Yesuñ̄a a siñ b̄ap̄as̄aŋ zo bik̄n̄an ḡasum̄n̄a kam̄an gin̄nan aim̄ siñan t̄ap̄kum bik̄nand̄a k̄auk̄nan pam it̄a dukuip, “Ḡa kut n̄ai n̄ai, zo eksat mo buñ̄a?”

<sup>24</sup> Yat̄a m̄asiki ek̄n̄a s̄aip, “N̄a a ziŋgitsand̄a nakk̄at tobat yat̄a op̄ aim̄ gam kinze.”

<sup>25</sup> Dum zaḡat̄n̄a Yesuñ̄a siñan weegi a zo siñ̄a ân̄aŋḡari k̄areb̄an sot p̄aŋk̄anoḡan, zo ek kw̄at̄ateip.

<sup>26</sup> Oi Yesuñ̄a s̄aŋgongum s̄aip, “Ḡa kam̄an patin m̄an z̄aim tiḡak mir̄agan z̄ai.”

*Peteron̄a Yesuḡat top̄n̄a s̄am k̄ak̄nan kw̄aip.*

*(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)*

<sup>27</sup> Yesu sot ar̄ap̄n̄a, zen Kaisarea kam̄an pat̄a a kut̄a Pilipon̄a s̄ai tuuwe, zorat kam̄an m̄aik m̄aik, zen̄ḡaren aiwe. M̄at̄ab̄an aim̄ Yesuñ̄a ar̄ap̄n̄a m̄asik̄aziŋḡam s̄aip, “A zen n̄agat̄ n̄ai s̄ame?”

<sup>28</sup> M̄asik̄aziŋgi it̄a s̄am dukuwe, “Yohane too zaŋgonziŋgip s̄ame. N̄ambut̄nanzen n̄agat̄ op̄n̄a sot den siŋgi âlipk̄at op̄ ândiândiziŋ bir̄abi, zo ko ândiândi bon̄n̄a muyagibi.”

<sup>29</sup> S̄anet̄a ko m̄asik̄aziŋgip, “Ka ziiñ̄a ko n̄agat̄ n̄ai s̄ame?” S̄ai Peteron̄a it̄a dukuip, “B̄aliñan ḡab̄a m̄ak̄aniŋḡaban. Ḡa Kristo.”

<sup>30</sup> Yat̄a s̄ai ko a n̄ambut̄n̄a laŋ m̄an d̄az̄aŋgobigat̄ s̄am k̄atigeip.

*Yesu z̄ak mumbap̄k̄at siŋgi den d̄az̄aŋgoip.*

*(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)*

<sup>31</sup> Nar̄ak zoren topkwap̄n̄a den it̄a s̄am muyageziŋgip, “A bon̄n̄a, n̄a ḡat̄am s̄aknam n̄aŋḡabat. A pat̄a sot tirik nam̄a galem a pat̄a sot Anutuḡat gurumin den zorat galem a, ziñ̄a ḡas̄anom none mom̄n̄a sir̄am kar̄ambut tap̄n̄a zaatpat.”

<sup>32</sup> Den zo s̄am k̄ak̄nan pam d̄az̄aŋgoip. D̄az̄aŋgoi ko Peteron̄a diim kw̄ak̄aŋaŋḡam dukuip.

<sup>33</sup> Dukui Yesuñ̄a puriks̄am ar̄ap̄ ziŋgit̄n̄a Petero kw̄ak̄aŋaŋḡam s̄aip, “Sataŋ, ḡa siriks̄a. Ḡa den sat, zo Anutuḡat den buñ̄a. Zo a den.”

*Yesu sot ândiândiŋaŋgat den.*

<sup>34</sup> Yesuñ̄a s̄ai a amb̄an k̄amut tar̄awe, zen sot ar̄ap̄n̄a gane it̄a s̄am d̄az̄aŋgoip, “Zen n̄a molinin̄a s̄am um s̄akziŋaŋgat den bir̄am poru nakziŋ lum̄n̄a n̄agat̄ m̄at̄ap, zo laŋbi.”

<sup>35</sup> Zen ândiândiziŋ aŋḡan k̄ar̄abi, zo ko gulipz̄aŋgobap. Zen n̄agat̄ op̄n̄a sot den siŋgi âlipk̄at op̄ ândiândiziŋ bir̄abi, zo ko ândiândi bon̄n̄a muyagibi.

<sup>36</sup> Zen h̄anḡat kut kiŋ kiŋ mem ândiândiziŋ buñ̄ oi wan wan âlip̄n̄a zemziŋḡabap?

<sup>37</sup> Zen dap yat̄a ândiândiziŋ suup mei t̄arokwap ziŋḡabap?

<sup>38</sup> Zen̄ḡaren ḡab̄a n̄ai z̄ak a amb̄an ândi m̄amanziŋ b̄aliñ̄a zi, zen̄gat̄ oser̄an ândim

kwâimbânibap mo dinanġât nânġi anjunġoot upap, zâkkât a bonġâ, nânâ Ibânanġât sumbem âsakġâ sot kâwali a zen sot gamġâ a zo yatik kwâimbânġanġâbat.”

## 9

*Yesuġâ holi tobat âlipġâ oip.*

*(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)*

<sup>1</sup> Yesuġâ itâ sâm dâzânġoip, “Nâ perâkġak dâzânġobâ. A kinze zi, nâmbutġâ zen mân mune Anutu um topġan ândiândiġanġât narâk oi zorânâ imbanġanġoot âsagei ikpi.”

<sup>2</sup> Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot Yohane diizingi bak kârebân zâiwe. Zen ziiġik zoren tatne Yesuġât holi tobatġâ nâi âsageip.

<sup>3</sup> Yesuġât hâmbânâ zo kâu timan timan. Anġâ mân tuu-tuunġâ yatâ oip.

<sup>4</sup> Oi Mose sot Elia zorenâk muyagem gam Yesu sot den den urâwet.

<sup>5</sup> Oi Peteroġâ Yesu den itâ sâm dukuip, “Patâniġâ, mat nâi zi ândien. Zorat silep karâmbut tuunâ. Gâġât nâi, Moseġât nâi, Eliagât nâi.”

<sup>6</sup> Yesu arâpġâ zen kenġât op sânmziġ sâmbui Peteroġâ lanġ sâip.

<sup>7</sup> Yatâ utnetâ sasa nâi gei kwâtepzânġoip. Sasa kâligen gâbâ den nâi itâ âsageip, “Zi nannâ. Umnâ zâkkâren kinzap. Ziġâ diġâ nânġâm biranġbi.”

<sup>8</sup> Arâpġâ zen den yatâ nânġâm zorânġak ek kârune buġ oi Yesu zikġik kiri igâwe.

<sup>9</sup> Bâkġan gâbâ gem gam tatne Yesuġâ arâpġâ itâ sâm dâzânġoip, “Zen wan wan ikse, zo a ambân mân dâzânġone a bonġâ, nâ mumunġan gâbâ zaatpat.”

<sup>10</sup> Yatâ sâm dâzânġoi arâpġâ zen den zo nânġâm kwakġâ itâ âraguwe, “Mumunġan gâbâ zaatzaat sap, zorat top dap yatâ.?” Oi kut nâi igâwe, zorat sinġi a ambân mân dâzânġowe.

<sup>11</sup> Zen Yesu itâ mâsikâm sâwe, “Kembuġât gurumin den zorat galem a, zen wânġât itâ sâme? Elianġâ Kristo kândom okġanġâm takâbap.”

<sup>12</sup> Yatâ sâm mâsikâne sâip, “Elia perâkġak kândom gam kut nâi nâi ek kubik-papkât sâsânġâ. Oi bet ko a bonġâ nâ sâknam patâ nim kâbakġenibi. Nâġât op Kembuġât ekabân dapġât op yatâ kulemguwe?”

<sup>13</sup> Eliagât itâ dâzânġobâ. Elia mârum ga ândei kut nâi nâi zo lanġ okġanġâwe. Anutuġât ekabân den kulemguwe, zo yatik okġanġâwe.”

*Yesu arâpġâ, zen wâke molim osiwe.*

*(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)*

<sup>14</sup> Yesu sot arâpġâ karâmbut bâkġan gâbâ gem arâpġâ nâmbutġâ zenġâren gam igâwe. A ambân donġbep patâ haamzânġom kine Kembuġât gurumin a zen

Yesugât arâpñâ sot âragum tarâwe.

<sup>15</sup> A ambân aksik, zen Yesu ekñâ pârâkpam zâkkâren sârârâk kârâm âim sâtâre okñangâwe.

<sup>16</sup> Yesuñâ mâsikâzingip, “Zen wan den sâm ârague?”

<sup>17</sup> Sâi a zenğât oserân gâbâ a nâinâ itâ dukuip, “Patâ, wâke kopañâ nannangât umñan gei tâi gâgâren diim gaan.

<sup>18</sup> Wâkenâ narâk dâp katep zo sâknam kwâkñangâm mem kâbakgwâbakñe okñangi lepâuñâ gei sâtñâ zim kâtiñsâi kiñ bikñâ kâtigem kinmap. Oi gâgât arâpkâ ziñâ molibigât sa ko molinâ sâm kwakñâ bire.”

<sup>19</sup> Sâi Yesuñâ arâp dâzânğoip, “Zen nângâm pâlâtânziñ buñâ. Nâ narâk dabutâ zen sot tap âkom di-izingâm ândimâmbat? Katep zo nâgâren diim ganek.”

<sup>20</sup> Sâi katep zâkkâren diim gane wâkenâ Yesu ekñâ katep mem nâi nâi okñangi hânân gei kom purik op zeï lepâuñâ gem zeip.

<sup>21</sup> Yesuñâ katepkât ibânâ mâsikâm sâip, “Narâk dabutin oip?” Sâi ko ibânandâ sâip, “Katepñan gâbâ muyageip.

<sup>22</sup> Wâkenâ katep tâmbetkubat sâm kârâp sot tooyân mem kâbakñei geimap. Gâ imbanğâgâ zemgigap oi ko nekât umgâ bâliñ oi betnikñan me.”

<sup>23</sup> Yatâ sâm mâpâsei Yesuñâ itâ dukuip, “Imbanğangât satkât sa nângâ.

Nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnim ândibapñâ kut nâi nâi sâi âlip âsagenğangâbap.”

<sup>24</sup> Yesu zâk yatâ sâm dukui zorânak katepkât ibânandâ sâip, “Nâ nângâm pâlâtân kwatgigan. Gâ gikak nângâm pâlâtânñâ lotñâ, zo mem kâtikñan pa.”

<sup>25</sup> Oi a ambân donbep mindum ga kine Yesuñâ zingitñâ wâke molim sâip, “Wâke kopa gâ dâgoga takâm âi. Oi dum mân puriksâm ga geiban.”

<sup>26</sup> Yesuñâ yatâ sâi wâkenâ den kâtik sâm katep lân kâbakñem ari katep hânân gei mumbam op zeip. A ambân zen zo ekñâ katep muap sâwe.

<sup>27</sup> Yatâ sânetâ Yesuñâ katep bikñan gâsum mem zaari kirip.

<sup>28</sup> Yesu zâk mirin zari arâpñâ zen mâsikâm sâwe, “Nen dapkât op wâke molim osien?”

<sup>29</sup> Sâne dâzânğoip, “Wâke yatâ zo ko ninâuñâ ko âlipñâ molimolinâ. Ka kut zo nâmbutñandâ ko buñâ.”

*Yesu mumbapkât siñgi den dâzânğoip.*

*(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)*

<sup>30</sup> Oi hân zo birâm ba Galilaia hân walâm âiwe.

<sup>31</sup> A ambân, ziñâ nângâbegât tigâk âiwe. Âimñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâzânğom ândeip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zaria gâsunim none momñâ sirâm karâmbut tap ko zaatpat.”

32 Yatâ sâmb dâzângoi den zo nângâm topnangât mäsikânam kwaknâ birâwe.

*A sâtnâ ândiândinangât den.*

(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

33 Oi Kapenaum kamân takâm mirâ nâin zâim Yesunâ arâpnâ mäsikâzingâm sâip, "Mâtâbân gam wan den sâmb ârague?"

34 Mäsikâzingi zen kwak tarâwe. Wangât, zen mâtâbân gam osetniñan gâbâ nâinâ a sâtnâ upap sâmb âraguwe, zorat op kwak tarâwe.

35 Yesu zâk ge tapnâ arâp kiin zagât minduzingâm itâ dâzângom sâip, "Osetziñan gâbâ a nâi a sâtnâ upat sâmb zengât ombezniñan ândim kore otzingâbap."

36 Yatâ sâmbnâ katep mâik nâi diim osetziñan pam itâ sâmb dâzângoip,

37 "Nâi zâk nâgât nângâm katep mâik itâ zo galem oknangâbap, zo ko nâgât yatik kore otnibap. Kore otnibap, zo ko nâyâk bunâ, sângonnogip, zâk kore ârândân oknangâbap."

*Simgât den dâzângoip.*

(Mt 18:6-9; Lu 9:49-50; 17:1-2)

38 Yohaneñâ Yesu itâ dukui, "Patâ, a nâi zâk gâgât kutkâ sâmb wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânangên."

39 Sâi Yesunâ itâ sâmb dâzângoip, "Mân kwâkânangâbitopnân bagiban.

Nâi zâk nâgât korân nep nâi imbânangoot tuubap,

zâknâ dap yatâ sâmb bâliñan kwatnibap?

40 Nepniñ mân kârâm kândanbapnâ buku op betniñan mimbap.

41 Nâ perâknak dâzângobâ. Nâi zâk zen nâgât sinji op ândie, zorat too aam zingâbap, zo ko sângân bun mân upap. Biken mimbap.

42 Nâi zâk katep mâik nâi nâ nângâm pâlâtân kwatnimap, zo dukui bâliñ upap, zo ko a zo zâk tosâ yâmbâtnâ mimbap. A yatâ zo zâk mârûm kât sumun patâ gândunân saam saruyân pane giari sâi ko âlip opap.

43 Bikandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi bikâ mânangât pâmban. Gâ bikâ hâlâlu ândim sim kârâbân geibatkât lan bikâ kârâm mânangât ândim ândiândi kâtikñan âiban.

44 Sim kârâbân nane zingâ sunumziñ nemâmbap sot kârâp zâk mân bâpsâbap.

45 Kingandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi kârâm mânangât birâban. Gâ kingâ hâlâlu ândim simân geibatkât lan kingâ kârâm mânangât pâmban.

46 Simân nane zingâ mân mumbap sot kârâp mân bâpsâbap.

47 Singandâ mâtâp bâliñan diigim âibâ sâi sum lâmunban. Gâ singâ âlip ândimnâ simân geibatkât lan sen bap ândim Anutu um

48 Sim kârâbân nane sot kârâp mân bun upap.

49 Zen sii mem nalem kwâkñan pame, zo yatigâk Anutu zâk kârâp sanjonziñgâbar Râsâp zâkobi.”

50 Sii zâk naamñâ. Ka sii naamñâ buñ oi dap utne dum naamñoot upap. Zen sii yatâ naamziñoot ândibi. Zen um lumbenja op ândibi.”

## 10

*Ambân mem birâbirâgât den.*

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

1 Yesu zâk zobâ zaat ba Yudaia hân walâm Yodan too nâmbut âi takip. Taki a ambân kâmut patânâ min-duwe. Oi op ândeip yatigâk den singi âlip sâmbâ dâzân goip.

2 Oi Parisaio a nâmbutñâ, zen Yesu dennâ saanat sâmbâ gam mâsikâm sâwe, “Kembugât den kâtik zo, dap ziap? Ambân birâbirân, zo âlip orot mo mân orot?”

3 Mâsikâm sâne hâunja itâ mâburem dâzân goip, “Mose zâk zorat den dap dap sapsam ziñgip?”

4 Yatâ sâi ziñâ sâwe, “A nja ambân birâbâ sâmbâ ekap kulemgum pindâm molibap. Mose zâk yatâ sâip.”

5 Sâne Yesuñâ itâ sâip, “Mose zâk um kâtikziñgân gât opñâ gurumin den zo sâmbâ kulemgui.”

6 Ka topkwapñâ Anutuñâ a ambân muyagezikâmñâ itâ sâip,

7-8 ‘Zorat ko a njañâ ibâ mam birâzikâm ambinjoorâk ândei zet um sâk kânok op ândibot.’ Den yatâ ziapkât zet zagât buñâ. Kânok op ândibot.

9 Zorat sa nângânek. Anutuñâ mâpotzikip, zo anja mân Râsâp zâkobi.”

10 Yesuñâ yatâ sâi ko zâk sot arâpñâ, zen mirin zâine ko arâpñâ zen zorarâk dum mâsikâwe.

11 Mâsikâne itâ dâzân goip, “A njañâ ambinnâ birâmñâ nja mimbap, zâk târotârozikñâ mânân gât tosâ patâ mimbap.

12 Ambân njañâ apñâ birâm a nja mimbap, zâk yatik târotârozikñâ mânân gât tosâ patâ mimbap.”

*Yesuñâ katep mâsop minziñgip.*

(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

13 A ambân, zen katep gakâziñâ Yesugâren minziñgâm gam Yesu bikñandâ kâukziñan gâsubapkât sâne Yesu arâpñâ, ziñ kengât minziñgâwe.

14 Yatâ utnetâ Yesuñâ ziñgitñâ umñâ bâliñ oi arâpñâ itâ sâmbâ dâzân goip, “Zen birâne katep zen nâgâren ganek. Mâtâp mân doongunek. A ambân katep zi itâ, zo zen Anutu gât um topñangât singi sâsânâ.

15 Njañâ zâk katep yatâ mân ândibap, zâk Anutu gât kin topñan mân bagibap.”

16 Yatâ sâmbâ minduziñgi gane bikñandâ kâukziñan pam Anutuñâ galem otziñgâbapkât sâip.

*A sikumñoot njañâ Yesu sot ândibam okñangip.*

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

17 Yesu zâk âibam oi a njañâ sârârâk kârâm âi

Yesugâren takâm um topņan gei pindiņsâm sâip, "Patâ âlipņâ, nâ dap dap op ândiândi kâtikņangât singi upat?"

18 Sâi Yesuņâ itâ sâm dukui, "Gâ wangât nâgât âlipņâ sat? Âlip mariņâ Anutu kânok.

19 Gurumin den zo nâņgâmat. Zo itâ, 'Kâmbam mân kumban. Ap ambin mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. Buku-gaņgât sârân sâsâņ mân sâban. Oi a ambân zengât kut nâi nâi, zorat sarâ sâm mân mimban. Ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban.' "

20 Sâi a zorâņâ itâ dukui, "Gurumin den zo pisuk katepnan gâbâ lum gâwan. Nâi mân bira ziap."

21 Sâi Yesuņâ ekņâ umņâ zâkkâren tâi itâ dukui, "Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ âim sikumgâ mem a ziņgâna kwâlâne kât zo mem a kanpitâ ziņgâban. Kât zo ziņgâmņâ birâm ga nâ sot ândiban. Gâ yatâ opņâ sumbemân sikumgoot upan."

22 Yesuņâ yatâ sâm dukui a zo umņâ bâliņ oi nâņgi yâmbârei arip. Zâk sikumņâ patâ, zorat yatâ oip.

23 Ari ko Yesuņâ puriksâm arâņņâ ziņgitņâ itâ sâm dâzâņgoip, "A sikumziņ patâ, zen Anutugât um topņan baginam kwakpi."

24 Yesuņâ yatâ sâi arâņņâ zen pârâkpam imbaņâziņ buņ oi dum dâzâņgoip,

"Katep gakânâ, Anutugât um topņan bagibagiņ, zo yâmbâtņâ.

25 Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpņan bagibap, zo yâmbâtņâ. Ka a sikum patâņâ Anutugât um topņan bagibagiņ, zo yâmbâtņâ walâwalân."

26 Yatâ sâi ko arâp ziņâ imbaņâziņ buņ oi sâwe, "Zo yatâ zorâņ dap yatâ Anutugât um topņan baginat?"

27 Sâne Yesuņâ ziņgitņâ sâip, Aņâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuņâ mâtâp âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap."

*Yesugât opņâ kut nâi nâi birâm, zorat hâuņâ minat.*

28 Peteroņâ den zo nâņgâm Yesu itâ sâm dukui, "Nâņgat. Nen kut nâi nâiniņâ kândâtkom gâ moligiwen."

29-30 Sâi Yesuņâ sâip, "Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk nâgât opņâ mirâ kamân mo âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, murarâ mo hânņâ birâbap, zâk kut nâi nâi doņbep mimbap. Hânân zi mirâ sot âtâ mun gat, mam murarâp sot hân, zo sâknam kwâkņan mimbap. Gâtâm narâk patin zâk ândiândi tâmbâņâ mem ândibap." Yesuņâ zo sâmņâ mâtakâm sâip,

31 "Ka kâdom a zengâren gâbâ doņbep ziņâ bet upi. Bet a zengâren gâbâ doņbepņâ kâdom upi."

*Yesu, zâk mumbapkât den sinji dâzânngoip.*

*(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)*

<sup>32</sup> Zen Yerusalem kamânân âinam zâim tarâwe. Yesuñâ kândom ari arâpñâ imbanjâziñ buñ oi âine a nâmbutñâ molizingâweñâ kenğât urâwe. Oi Yesuñâ arâpñâ kiin zagât zo minduziñgi tatne kut ñâi ñâi âsagibap, zorat den sâm muyageziñgâm itâ sâm dâzânngoip,

<sup>33</sup> “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi zoren a bonñâ nâ mumbatkât sâm Roma a kutâ zâkkâren nâbanbi.

<sup>34</sup> A kutâ arâpziñâ den top top dâtnom ko sinnan tâpkum inzut mem lapitnim none mubat. Oi sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*A sâtñâ ândiândigât den.*

*(Mt 20:20-28)*

<sup>35</sup> Oi Zebedaioğât nanzatñâ Yakobo sot Yohane, zet Yesugâren âimñâ sâwet, “Net kut ñâi ñâigât sâitâ zo âlip nânğânîkâban?”

<sup>36</sup> Sâitâ mâsikâzikip, “Wan wan oztikâbâ sa ko sabot?”

<sup>37</sup> Sâi zet itâ dukuwet, “Gâ nânğâna imbanjâganğât âsakñâ muyagei âsangâ toren toren tâtat.”

<sup>38</sup> Sâitâ Yesuñâ dâzâkoip, “Zet topñanğât kârum yatâ sabot? Nâ too kâlakñâ nimbabot, zo âlip zet nimbabot? Oi too sanjonibi, zo zet yâtik sanjonzikâbi?”

<sup>39</sup> Sâi zet sâwet, “Âlip utat.” Sâitâ Yesuñâ dâzâkoip, “Too nimbabot, zo zet nimbabot.

Too sanjonibi, zo yatik sanjonzikâbi.

<sup>40</sup> Ka âsannan tâtatñâ, zorat den sâsân, zo nâgâren mân ziap. Zorat sinji kwatziñgâziñgânâ, zo zen zoren tapi.”

<sup>41</sup> Yatâ oitâ arâp nâmbutñâ zen den zo nânğâm Yakobo sot Yohane kuk oztikâwe.

<sup>42</sup> Oi Yesuñâ minduziñgâmñâ itâ sâm dâzânngoip, “Nânge, Hân a kutâ, zen zâizâiñ op kore a gâsâzânğom ândime. Oi hânân a patâ, zen a kutâ otziñgâme.

<sup>43</sup> Zengâren ko yatâ mân âsagibap. Zengâren gâbâ a ñâi a sâtñâ upâ sâm bukurâp zengât kore a op ândibap.

<sup>44</sup> Oi zengâren gâbâ a ñâi a kutâ upat sâm bukurâp zengât kore mâman ândibap.

<sup>45</sup> Yatigâk a bonñâ, nâ ziñâ kore otnibigât mân gewan. Ninak zengât kore opñâ a donbep zengât suupziñ memñâ ândiândinâ buñ upapkât gewan.”

*Yesuñâ Yeriko kamânân a ñâi sinjâ bâpsâsânj kubikñanğip.*

*(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)*

<sup>46</sup> Yesu sot arâpñâ, zen Yeriko kamânân âi takâwe. Âi kamân zo walâm kamân ginñan âine a sinj bâpsâsânj ñâi mâtâp ginñan tâip, kutñâ Batimaio, Timaiogât nanñâ. A ambân, zen Yesu Nasarete gokñâ, zâk gam ariap sâwe.

<sup>47</sup> Sâne nânğâm den sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kinunñâ, nâgât umgâ bâleik.”

48 Den yatâ sâmb tâi a nâmbutjandâ hirinjâmb tat sâmb dukuwe. Dukune dinzjâ birâmb kambânâ sâmb, “Yesu gâ Dawidigât kiunnâ, nâgât umgâ bâleik.”

49 Yatâ sâmb Yesunâ nângâm mâtâbân kinjâ sâmb, “Sâne gâik.” Sâmb a zinjâ sen njâtâtik zo konsâmb sâwe, “Umgâ bâbâlâj oi zaat ga. Patânâ goonsap.”

50 Oi sen njâtâtiknâ den zo nângâm hâmbânâ birâmb pam oksâmb zaatnâ ba Yesugâren arip.

51 Âmb taki Yesunâ itâ sâmb mâsikip, “Dap otgibatkat sat?” Sâmb a sen njâtâtiknâ sâmb, “Patânâ, sinnâ âlip upapkât otngap.”

52 Sâmb Yesunâ itâ dukuij, “Gâ âinan. Nângâm pâlatân kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” Sâmb zorenâk sinjâ ekjâ Yesu molim arip.

## 11

*Yesu, zâk donji bâu kwâknjan Yerusalem kamânân zarip.*

*(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)*

1 Yesu sot arâpnâ, zen âimnâ Yerusalem kamân mâte opnâ Oliwa bâknjan takâwe. Baknâ topnjan kamân zagât Betepage sot Betania tarâwet. Zoren takâm Yesunâ a zagât sângonzâkom sâmb,

2 “Kamân ândi, zoren arit. Âmb takâm nâ donji sigan nâmb tâgân kinzap, zo muyageit. Donji zo a kwâknjan mân

tâtatnâ, zo iraknâ. Zo muyagem olañ diim gâit.

3 Olanitâ a nâinjâ wangât olañsobot sâmb mâsikâzikiki itâ sâmbobot, ‘Kembuninjângâren nep muyagiap. Oi kek pâmb âburem gâbap.’”

4 Yatâ sâmb dâzâkoi a zagât zet âim mirâ nâmb sângânñan donji sigan nâmb saane kiri olañâwet.

5 Olanitâ a nâmbutjandâ zikit mâsikâzikâm sâwe, “Wangât olañsobot?”

6 Sâne Yesunâ den sâmb, zo dâzânngoitâ nângâne âkip.

7 Donji zo Yesugâren diim aritâ arâpnâ zinjâ hâmbâzinjâ donji kwâknjan pane Yesunâ kwâknjan zâmb tap arip.

8 A donjbep patâ zinjâ hâmbâ motzjâ mâtâbân lîngat âiwe. Oi nâmbutjandâ gâlângât sot lâkom ilumnâ mânângât nâmb mâtâbân pam âiwe.

9 A ambân kâmut patâ, zinjâ Yesu mem oset kwâknjan gâwe. Zinjâ itâ sâmb pam diiwe, “Oe, Kembangât sâtkât gam ninjap, zâk sâmb âlipnjan kwâknjan gâ.”

10 Sâkuninjâ Dawidinjâ kembu otzjângâm galem otzjâgip, zo yatâ otningâbap. Zorat sâtare utnâ. Oe, Anutu u sumbemân.”

11 Yatâ op âine Yesunâ Yerusalem kamân takâm Anutugât tirik namin zarip. Zâimnâ kut nâmb nâmb ek nanji mirâsinjâ geibam oi gem arâpnâ diizinjâ Betania kamânân âiwe.

*Wakum naknâ nâmb Yesugât*



*sâtkât hâlâlânsâip.*

*(Mt 21:18-19)*

12 Haņsâi Betania kamânân gâbâ gemņâ Yesu tepņangât oip.

13 Oi kârebân siņandâ egi wakum nak nâi kiri egip. Ekņâ bonņâ kinzap sâi âi kâruip. Bonņâ orot narâk buņâ, zorat ilumņik kirip.

14 Yatâ ekņâ nak zo itâ dukuip, "Gâgâren gâbâ bonņâ niniņâ zo a nâiņâ mânâk nimbap." Den yatâ sâi arâpņâ nâņgâwe.

*Yesuņâ tirik namâ hâlâlu sâip.*

*(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)*

15 Zen Yerusalem kamânân zâiwe. Oi Yesuņâ tirik namin zâim a kut nâi nâi aņgâgwanğâ op kine moliziņgip. A nâmbutņâ, zen Roma zeņgât kât sot Yuda zeņgât kât, zo hâukwap aņgâgwanğâ op kirâwe. Kât pâpanņâ zo kom giligâlak mem kembâ aņgâgwanğâ urâwe, zeņgât tâtatņâ zo kom kâbakņei gei zeip.

16 Oi tirik namin kut nâi nâi mân mem âim gabigât sâip.

17 Itâ sâi dâzâņgoip, "Anu-tugât den kulem nâi itâ ziap, 'Namânâ zi a eluņ zeņgât ninâu namâ upap.'

Ziņâ ko utne kâmbu a zeņgât kât ki yatâ uap."

18 A ambân zen Yesugât diņâ nâņgâne imbaņâ oip, zorat Parisaio sot Kembugât gurumin den sâsâ a kândâtzâņgowe. Yatâ utne a

sâtnâ ziņ Yesu dap op koindâ moik sâi kimuņâ miwe.

19 Nâtiksaî Yesu sot arâpņâ, zen kamân patâ zo birâm ba âiwe.

*Kembu nâņgâm pâlâtâņ kwap ninâu sânat.*

*(Mt 21:20-22)*

20 Mirâ haņsâi wakum nak kiribân âi igâwe. Nak zo mom kirip.

21 Peteroņâ ekņâ Yesu den sâip, zo nâņgâm itâ dukuip, "Patâ, eknan. Wakum nak den dukuin, zo mom kinzap." Sâi Yesuņâ itâ dâzâņgoip,

22 "Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Zen Anutu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândibi. Zen um zagât mân opņâ nâņgâm pâlâtâņziņ bonņâ op ândibi. Zen yatâ op ândim bakņâ ândi dukubi,

23 'Bakņâ, gâ âbâņgum saruin gei.' Yatâ sâne dinziņâ lubap.

24 Zorat ko itâ sa nâņgânek. Zen wan mo wangât nâņgâm ninâu sâi, zo mârur mien sâi nâņgâne âlip muyageziņgâbap.

25 Zen ninâu sâi sâi a zeņgât tosa mem ândie oi ko birâbi. Yatâ utne ko Ibâziņâ sumbemân ândiap, zâkņâ yatik tosaziņâ birâbap.

26 Zen a zeņgât tosaziņâ mân birâne ko sumbem Ibâziņangoot zeņgât tosâziņâ mân birbap."

*Yesu sot a sâtnâ âragwârâgu urâwe.*

*(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)*

27 Yesu sot arâpñâ, zen dum Yerusalem kamânân gawe. Puriksâm gamñâ Yesuñâ tirik namâ umñan âim gam kiri ko a sâtnâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot patârâpziñâ, zen Yesugâren gam mâsikâm itâ sâwe,

28 “Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtkât opmat?”

29 Sânetâ itâ mâburem dâzânngoip, “Nâ den kânok mâsikâziñga dâtnone ko nânngoot nâigât sâtkât opman, zo dâzânngobat.

30 Yohane too sanjon nep tuugip, zo nâigât sâtkât nep tuugip. Anutugât sâtkât mo agât sâtkât? Zen sâne nânngâbâ.

31 Mâsikâziñgi zen dap sâñâ sâñ kwakñâ ziiñik itâ sâñ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât sâindâ sâbap, ‘Wangât diñâ mân luuwe?’

32 Agât sâtkât nep tuugip, yatâ sâindâ sâi ko a ziñ nânngobe.” Wangât, zen a ambân zengât kenğât urâwe, zorat. A ambân zen aksik Yohanegât nânngâne Propete oip.

33 Zorat ko ziñâ Yesu itâ sâñ dukuwe, “Nen mân nânngen.” Sâne Yesuñâ itâ dâzânngoip, “Den zo dâtnoge sâi ko nânngoot nâigât sâtkât opman, zo dâzânngobam. Ka zen mân se, zorat nâ mân dâzânngobat.”

## 12

*Nep galem a bâliñâ.*

*(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)*

1 Yesuñâ topkwapñâ den sumbuñâ nâi itâ sâñ dâzânngoip, “A nâiñâ wainj tâk nep kârâm kâmirip. Kârâm kâmit dâmân pâit tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlibapkât âmañ patâ tuum galem a zengât mirâ tuumñâ nep zo bitziñan pam hân nâin arip.

2 Âi ândei bonñâ orotñâ narâk oi kore a nâi sâñgongoi bonñâ nâmbutñâ mimbapkât arip.

3 A zo âi taki galem a ziñâ gâsum kom moline bet bâsan âburem arip.

4 Ari ko kâlam mariñâ zâk kore a nâi sâñgongoi ari galem a ziñâ kâukñâ kunzit mem nâi nâi okñanğawe.

5 Kâlam mariñâ dum kore a nâi sâñgongoi ari kuwe. Kunetâ mariñandâ yatigâk a doñbep sâñgonzânngoip âinetâ galem a ziñ kâmbam mamun zânngowe. Oi nâmbutñâ sâbâ sâbâ zânngowe. Ka nâmbutñâ ko sâseñgât zânngowe.

6 Zânngonetâ nanñâ kânok ândei, zo zikñâ nanñâ. Umñâ zâkkâren kirip. Zâk bet itâ sâñ sâñgonguip, ‘Galem a ziñ hurat kwâkñanğâm mân kumbi.’

7 Sâñ sâñgongoi ari galem a zen nanñâ ekñâ âragum sâwe, ‘A zirânâ gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat koindâ kâlam zi niñjâ upap.’

8 Yatâ sâñ gâsum kune moi kâmbarânñâ kâlam âkñan pane zeip.

9 Oi kâlam mariñâ zâk dap upap? Zâk gamñâ galem

a zângom tâmbet otzingâm kâlamân galem a ujaknâ zâmbanbap.

<sup>10</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, zo sâlâpkum nângâme?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun nâi ek âkon op birâwe. Kembunâ kunkun zorânâ mem namin kwânângip.

<sup>11</sup> Kembunâ sâi yatâ âsageip. Niñâ egindâ mârâtñâ nâi uap.’ ”

<sup>12</sup> Yesunâ den yatâ sâm dâzângoi ko patâziñâ gâsum tâk namin pânat sâm nângâmñâ a ambân zenğât kenğât urâwe. A patâ, zen itâ nângâm kwâkâwe. Den zo nengât sap sâwe. Oi gâsunam kwakñâ birâm âiwe.

*A zen Yesu kâtkât mäsikâwe.*

(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

<sup>13</sup> Yuda a sâtñâ, zen Parisaio a sot Herode arâp nâmbutñâ Yesugât diñâ saabigât sângonzângowe.

<sup>14</sup> Sângonzângone Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den sarâ mân sâm bonnjigâk sâmat. Gâ den nâi mân sâna gânğonemap. Gâ a zâizâiñ gigin aksik Anutugât mâtâp âlip dâtnângom kubikmat. Den nâi sâindâ nângâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ?

<sup>15</sup> Kât pindâpindân mo mân pindâpindân, zorat dâtnângo.” Yatâ sâne Yesunâ sarâziñangât topñâ

ek nângâm dâzângoip, “Zen wangât denñâ saanige? Kât nâi mem nine ikpâ.”

<sup>16</sup> Sâi ko kât nâi mem pindânetâ mäsikâzingâm sâip, “Holi tobat zo nâigât?” Sâi ziñâ sâwe, “A kutâ Sisagât.”

<sup>17</sup> Sâne itâ sâm dâzângoip, “Sisagât sinji, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât sinji, zo Anutu pindâbi.” Yatâ sâm dâzângoi zen diñâ mâpâsiwe.

*Mom zaatzaatñangât Yesu mäsikâwe.*

(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

<sup>18</sup> Sadukaio a nâmbutñâ Yesugâren gawe. A zo ziñâ mom zaatzaat zo mân ziap sâmarâwe. Ziñâ gam sâwe.

<sup>19</sup> “Patâ, Mosenâ itâ sâm kulemguip, “A nâi, zâk ambân memñâ katep mân muyagem moi ko munñandâ malânâ mem âtânangât sinji katep mimbap.”

<sup>20</sup> Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziñâ kunñâ ambân memñâ murarânâ buñ ândim moip.

<sup>21</sup> Moi ko munñandâ malânâ zo mem yatigâk murarâ buñ ândim moip.

<sup>22</sup> Moi munñâ nâiñâ malâ zorigâk mem moip. Yatigâk âtâ mun zo nâmburân zagât zen ambân zorigâk mem murarâziñ buñ mom nangâwe. Oi bet malâziñâ zo moip.

<sup>23</sup> Oi a nâmburân zagât zen aksik patâ ambân zo miwe, zorat gâtâm narâk patin zaatnetâ ambân zâk nâigât upap?”

24 Sâne Yesunâ itâ sâm dâzânngoip, “Zen den nânngâm gulipkume. Anutugât den sot Anutugât imbanjâ mân nânngâme.

25 Gâtâm mumuñan gâbâ zaatjâ a ambân dum mân mianngâbi. Zen sumbem a yatâ op ândibi.

26 Momjâ zaatzaatjanngât sâme, zorat dâzânngobâ. Mosegât ekabân den singi zi sâlâpkume mo bujâ? Mose zâk nagân kârâp bâlam ekjâ ari Anutuñâ den itâ sâm dukuip, ‘Nâ Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.’

27 Zorat sa nânngânek Anutu zâk a buj urâwe, zengât Anutu bujâ. Gwâlâ ândie, zengât Anutu. Zorat Abaram, Isaka sot Yakobo, zen mân buj urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie. Zen ko den nânngâm gulipkume.”

*Gurumin dengât Yesu masikâwe.*

*(Mt 22:34-40)*

28 Yesu sot Sadukaio a den âragune ko Kembangât gurumin den galem a nânjâ Yesugât den zo nânngi âlip oi itâ sâm mâsikip, “Kembangât gurumin den ikâ zorânjâ ko kâukjâ uap?”

29 Yatâ sâm mâsiki Yesunâ sâip, “Kembangât gurumin den patâ itâ ziap, ‘Isirae a ambân, zen nânngânek. Anutu Kembunijâ kumbu kânok.

30 Zorat um dâpkâ sot nânngânngâgâ sot imbanjâgâ, zo Kumbu Anutu zo hâlâluyâk pindâna zimbap.’

31 Den zorat torenjâ itâ ziap, ‘Gâ gikanngât otgimap, yatigâk a torenjâ zengât otgibap.’ Anutugât gurumin den zagât zi patâ uabot. Gurumin den nân mân ziap.”

32 Yatâ sâi Kembangât gurumin den galem anâ den zorik mâburem Yesu dukuip, “Patâ, gâ den zo sâna nânnga âlip uap. Anutu, zâk kumbu kânok. Oi nân mân taap.

33 Oi zâk kânok nânngânngâ sot imbanjâ hâlâlu pindânat. Oi gikanngât otgimap, yatik a toren zengât otgibap. Den zagât zirânjâ kut zo zorânjâ Kumbu pindâpindânj zo wâlâp.”

34 A zo yatâ sâi Yesunâ nânngi âlip oi itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât um topñan gaat.” Sâi narâk zoren gâbâ Yesu den mâsikânam nânngâne yâmbârei kenngât op birâwe.

*Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.*

*(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)*

35 Yesu zâk tirik namin zâim a den singi âlip dâzânngom itâ sâm mâsikâziñgip, “Kembangât gurumin den zorat galem a, zen itâ sâme, ‘Kristo, zâk Dawidigât kiunngâ.’

36 Dapkat sâme? Tirik Kaa-pumñâ Dawidi nânngânngâ pindi itâ sâip,

‘Kembunjâ nâgât kumbu itâ sâm dukuip, “Gâ âsannâ bongen ge tâtna kâsarâpkâ minduziñga kiñganngât kombânj upi.” ’

37 Dawidiñâ Kristogât kembunâ sâipñâ dap op Kristo zâk Dawidigât kiunñâ uap?" Yesu zâk den yatâ sâmbâ dâzânçoi a kâmut patâ zen nânçâm âkñâlê urâwe.

*Yesuñâ Kembangât gurumin galem a zengât girem dâzânçoi.*

*(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47)*

38 Yesuñâ den yatâ sâmbâ den nâi itâ târokwap dâzânçom sâip, "Zen Kembangât gurumin a zengât holi yatâ mân upi. Zen hâmbâ kârep mem ândim kamân sombemân âim a muyageziñgâne sâmbâ âlip kwatziñgâbigât umziñ kinmap.

39 Oi zen mâpâmâpâse namin sot sii nalem mindu-minduyân a sâtñâ tâtarân tâtnat sâmbâ nânçâm.

40 A yatâ zorânç ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi lañ betziñan mime. Zen sarâ sâmbâ ninâu kârep sâmbâ tosaziñ kwârakume. A zo zen gâtâm tosaziñçgât hauñâ yâmbâtñâ mimbi."

*Malâ nâiñâ kâtñâ tirik namin pâip.*

*(Lu 21:1-4)*

41 Yesu zâk tirik namin tap ek tâi a ziñâ ga Kembangât siñgi kât pane giarip. Oi ko sikum a donçbep zen ga kât imbanñâ pane giarip.

42 Oi ambân malâ kanpitâ nâiñâ gam kât kuriñâ mâik zagât pâi giarip.

43 Yesu zâk zo ekñâ arâpñâ minduziñçâm itâ sâmbâ

dâzânçoi, "Nâ perâkñak dâzânçobâ. Ambân malâ kanpitâ zâk kât paap, zirânç a torenñâ walâziñçap.

44 A nâmbutñâ zen kât patâ tâi torenñik pe. Ka ambân kanpitâ, zâk zemñançip, zo aksik paap. Yenâk ândiap."

## 13

*Yesu âburem gâbapçât den sâip.*

*(Mt 24:1-44; Lu 21:5-36)*

1 Yesu zâk tirik namin gâbâ gem tâi arâpñâ zengâren gâbâ a nâiñâ itâ dukuip, "Patâ, eknan. Namâ tuutu-una zo kât neulenâ âlipñâ hikpârâkñootñâ tuuwe."

2 Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukuip, "Namâ patâ tâi eksat? Gâtâm kâsaziñç gam kom kândañe giligâlaksâm nançâbap."

3 Bet Yesu sot arâpñâ, zen Oliwa bâkñan zâi tap too nâmbutken tirik namâ zo ikne ândi tâip. Zoren tapñâ Petero sot Yakobo, Yohane sot Andrea, ziñâ Yesu mâsikâm sâwe,

4 "Dâtnânçoi. Kut nâi sat, zo narâk ikâ zoren âsagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?"

5 Yesuñâ itâ topkwap dâzânçoi, "Um gulip kwâtziñçgâbegât galem orançâm ândibi.

6 A donçbep muyagem gam sâbi, 'Nâ Kristo. A bâliñan gâbâ mâkâziñçgâbapçât sâsân, zo nâ.' Yatâ sâmbâ a donçbep mem um gulip kwatziñçgâbi.

7 Oi zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâm umziņ mân keņgât upap. Kâmbam zo yatâ âsagibapkât sâsânâ. Yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap.

8 Hânņâ hânņâ a kâmutņâ kamutņâ, zen kâsa opņâ agom âibi. Oi hân nâin nâin wâriņ mimbap. Oi pu patâ âsageziņgâbap. Kut nâi nâi âsagibap, zo sâknam topkwâkwatņâ.

9 Ka zen ko galem orangâm ândibi. Zen denân zâmbanbi sot mâpâmâpâse namin lapitziņgâbi. Oi zorik buņâ a patâ sot a kutâ zeņgâren diiziņgâm âine mâteziņan kinņâ nâgât topnâ sapsun ziņgâbi.

10 Oi narâk kândom den sinġi âlip hân dâp a zeņgâren âibapkât sâsânâ. Bet ko hângât narâkņâ âkâbap.

11 Oi a kutâ zeņgâren diiziņgâm âine den dap sânat sâm mân nanġâm kwâkâ upi. Narâk zoren Tirik Kaapumņâ umziņan den pâmbap, zorik sâbi. Yatâ opņâ den sânetâ zeņgât den mân upap. Zo Kaapumġât den upap.

12 Oi a ziņ itâ zo upi. Âtânġâ nâinġâ sâi munņâ ġâsum kumbi. Ibâ nâinġâ sâi nanġâ ġâsum kumbi. Murarâpziņ zen ibâ mam kâsa minziņgâm sâne zâņgobi.

13 Zen nâgât kut sinġinanġât op a ambân ziņâ um kâlak nâņġâziņgâbi. Ka nâi zâk sinġi âlip mem kâtigem ândei narâk âki ko sumbem kamânân bagibap.

14 Ģâtâm tâmbet tâmbet kâukņâ mân kinbap sâsânan, zoren kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nâņġâbi.) Yatâ âsagei ekņâ Yudaia hânân ândibiņâ barâ kâtikņan sârârâk kârâm âibi.

15 Nâi zâk sombemân tâpapņâ sikum mimbam mirâ umņan mân zâibap.

16 Nâi zâk nebân mo hibukņan ândibapņâ hâmbâ mimbam kamânân man âibap.

17 Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokņâ, narâk zoren zen dap upi?

18 Zen Kembuġâren ninâu sâne nâņġi âiâiziņâ zo map narâkņan mân muyagibap.

19 Narâk zoren sâknam patâ âsagibap. Zo yatik Anutunġâ a muyageibân ġâbâ mân âsageip. Oi dum mân muyagibap.

20 Oi Kembu zâk narâk zo mân mânânġâri sâi a ambân aksik buņ upe. Ka Kembuņâ a ambârâpņâ zeņgât op ko narâk mem pânġânok pâmbap.

21 A ziņâ Kristo ziren âsagiap, ândiren âsagiap, den yatâ sânetâ mân nâņġâbi.

22 Narâk zoren a sarânġâ âsagem nâ Kristo sâbi. Oi Propete sarânġâ âsagem kulem sen mârât muyaginetâ a um gulip kwatziņgâbi. Anutunġâ ġâsum sâlâpzânġoip, zo um gulip kwatziņġânâ osibi.

23 Kut nâi nâi zo mân âsagei kânņan dâzânġuangât umziņ galem op ândibi.

24 Sâknam patâ narâknâ zo âki mirâsiņ sumunkumbap. Oi kâin âsaknâ buņ upap.

25 Sâņgelak âkâm hânân gibi. Oi Anutuņâ sumbem mângei olayaņgâm imbaņâ buņ upap.

26 Oi a bonņâ, nâ âsaknâ imbaņânoot unumunum kwâkņan ga nikpi.

27 Oi sumbem a sâņgonzâņgua zen a ambân kâmut gakânâ hân ginņâ toren toren gâbâreziņgânetâ mindubi.

28 Nak dâgap zorat top nâņgâbi. Zâk iinņâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme.

29 Oi yatigâk zen den dâzâņguan, kut nâi nâi zo muyagem naņgi itâ nâņgâbi, 'A bonņâ mâte otniņgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.'

30 Nâ perâkņak dâzâņgobâ. A ambân ziren ândie, zen ândinetâ kut nâi nâi zo âsagem kwâkâbap.

31 Sumbem sot hân, zet buņ upabot. Nâgât den ko mân buņ upap.

32 A bonņâ nâ gâbat, zorat narâknâ zen mân nâņge. Sumbem a zen yatigâk mân nâņge. Ninanņoot mân nâņgan. Ibânâ Anutu, zâk zikņik nâņgap.

33 Zen narâk mân nâņgegât galem oraņgâm ninâu sâm ândibi.

34 A nâiņâ mirâ sot nepņâ birâm kamân kârebân âibam kore a gakânâ nep sâm mânâņgât ziņgâbap. Kut nâi nâi galem upigât dâzâņgobap. Kore a nâiņâ

mirâ mâtâbân tapņâ mirâ mariņâ gâbapkat galem ek tâpapkât dukubap.

35 Zeņgoot yatik galem oraņgâm ândibi. Mirâ mariņâ, zâk nâtiksâi mo nâtik tânâmņan mo haņsâsâgât, mo haņgât gâbap, zo mân nâņge, gât ko san, zo op ândibi.

36-37 Zen uman zine ga muyageziņgâbatkât zen sot buku toren itâ dâzâņguan. Um wâgânâk ândibi."

## 14

*Yesu kunam sâm kâtâņ urâwe.*

*(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)*

1 Yuda zeņgât kendon patâ Pasowa sot sii nalem om niniņâ narâknâ sirâm zagât ombenjan oi tirik namâ galem a zeņgât patârâpziņâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtâņ urâwe.

2 Oi itâ sâwe, "Kendonân kâmbam laņ muyagebapkat kegâk gâsunat."

*Ambân nâiņâ Yesu too hitomņoot saņgorip.*

*(Mt 26:6-13; Yo 12:1-8)*

3 Betania kamânân sâk bâlâ a nâi ândeip, kutņâ Simoņ. Oi Yesuņâ zâkkât mirin zâi tâip. Zoren nalem nem tâi ambân nâiņâ too hitomņoot âlipņâ, zo sâņgânņâ patâ be-loņoot mem zâim karâpņâ kunzit Yesu kâukņan lokei gi-arip.

4 Yatâ oi nâmbutņâ tarâwe, ziņâ itâ nâņgâm um

kâlak nângâwe, “Wangât tâmbetkuap?”

<sup>5</sup> Zo sângân patâ. Too hit-omņoot zorâñâ sângân mem a kanpitâ ziñgi dâp opap.” Yatâ sâmñâ ambân zo den kârâpņoot okņangâwe.

<sup>6</sup> Sâne Yesuñâ nângâm itâ sâm dâzângoip, “Zen ambân den mân dukunek. Zen wangât sâm siñan giname? Ambân zorâñâ âlip otnigap.

<sup>7</sup> A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândine galem ot ziñgânâ sâm âlip otziñgâbi. Nâ ko zeñgâren narâk kêrep mân ândibat.

<sup>8</sup> Ambân zâk orotñâ dâp otnigap. Nâ mua hannobi, zorat sâknâ sañgonsap.

<sup>9</sup> Nâ perâkñak dâzângobâ. Den siñgi âlip hânñâ hânñâ sâne lañ kârâm âibap, zo yatik ambân zi sañgonigap, zorat den siñgi sâne lañ kârâm âibap.”

*Yuda, zâk Yesu tirâpzângobap kât dâzângoip.*

*(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)*

<sup>10</sup> Yesugât arâp kiin zagât zeñgât oserân gâbâ Yuda Karioto kamânân gokñâ zâkñâ tirik namâ galem a patâ zeñgâren âim Yesu gâsubigât sapsum ziñgip.

<sup>11</sup> Yatâ sâi nângâm umziñâ âlip oi kât pindânam sâwe. Oi sâne nângâm Yesu tigâk tirâpzângobap kât ek molim ândeip.

*Yesu sot arâpñâ, zen kendongât sii nalem niwe.*

*(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)*

<sup>12</sup> Yuda zeñgât kendon patâ narâkñâ oi râma gwamñâ kom om sii nalem om nemarâwe. Zorat narâk oi arâpñâ ziñ Yesu mâsikâm sâwe, “Sii nalem zo mirâ ikâ unat?”

<sup>13</sup> Yatâ sânetâ Yesuñâ a zagât itâ sâm sângonzâkoip, “Zet kamânân âim a ñai too âmañ lum âim tâi ekñâ molibabot.

<sup>14</sup> Mirin zari zâi mirâ mariñ itâ dukuit, ‘Patâ zâk gâgât itâ sap, “Nâ sot arâpnâ mirâ umñâ ikâ zoren sii nalem ninat?” ’

<sup>15</sup> Yatâ sâm dukuitâ mirâ um patâ ñai kian tâtatñâ kubikkubikñâ tirâpzâkoi zoren sii nalem umbabot.”

<sup>16</sup> Oi a zagât zet den zo lum kamânân âim Yesuñâ sâip dâp muyagem sii nalem uwet.

<sup>17</sup> Nâtiksâi Yesu sot arâp kiin zagât, zen mirâ zoren zâiwe.

Oi nalem nem tatne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Zeñgâren gâbâ ñainñâ kâsa dâzângoi ga gâsunim nobi. A zo nâ sot nalem nem taap.”

<sup>19</sup> Sâi arâp ziñ umziñâ bâliñ oi zikñjik zikñjik mâsikâm sâwe, “Gâ nâgât sâbat? Nâgât sâbat?”

<sup>20</sup> Yatâ sâne dâzângoip, “A zeñgâren gâbâ ñainñâ nâ sot nalem ârândân niet, zâkkât san.

<sup>21</sup> A bonñâ nâgât Anutugât ekabân den ziap, zo yatâ upâman. Nainñâ sâi a bonñâ gâsunim nobi, Yei, a zo hâuñâ ko tosa yâmbâtñâ mimbap. A



zo mam kâmbonjan gâbâ mân âsâgei sâi bâbâlanj opap.”

*Yesuñâ nalem sot too zinjip*

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

<sup>22</sup> Nalem nem tatne Yesuñâ nalem nâi mem sâiwap sâi namun arâpnâ itâ sâi zinjip, “Zi sunumnâ. Mem ninek.”

<sup>23</sup> Yatâ sâi wainj hâkop mem sâiwap sâi zingi aksik niwe.

<sup>24</sup> Nine itâ sâi dâzânjoip, “Gilâmnâ zi a donbep zenjât opnâ hânân gibap. Zorat ko târotâroninj op kâtigibap.

<sup>25</sup> Nâ perâkñak dâzânjobâ. Nâ wainj too itârânj nia âkap. Oi dum zagâtñan mân nemñâ Ibânangât um topñan zâim wainj too mârâtñâ nâi nibat.”

*Gezemanê kâlamân âiwe.*

(Mt 26:31-46; Lu 22:31-46; Yo 13:36-38)

<sup>26</sup> Mâpâmâpâse kepñâ nâi mem ko Oliwa bâkñan zâiwe.

<sup>27</sup> Zâine Yesuñâ itâ sâi dâzânjoip, “Itârânj zen aksik nânjâm pâlatânziñj lorei birânibi. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

‘Nâ râma galem a kua râma  
zen sibinjsâbanj op  
âibi.’

<sup>28</sup> Oi sa nânjânek. Nâ mumunjan gâbâ zaatñâ ko Galilaia hânân âi kândom otzingâbat.”

<sup>29</sup> Yatâ sâi Peteronjâ itâ dukui, “Zen aksik patâ nânjâm pâlatânziñj lorei birâgibi. Ka nâ ko yatâ mân otgibat.”

<sup>30</sup> Sâi ko Yesuñâ itâ sâi dukui, “Nâ perâkñak dâgobâ. Itârânj nâtigân kuruk anjâ sâp zagât mân diñsâi gâ sâp karâmbut kwâimbâniban.”

<sup>31</sup> Yatâ sâi Peteronjâ kâuk birânangâm sâip, “Gâ gomñâ na nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpnâ nâmbutñandâ den yatik sâwe.

<sup>32</sup> Oi Gezemanê hânân âi takâm Yesuñâ arâpnâ itâ sâi dâzânjoip, “Zen zi tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.”

<sup>33</sup> Yatâ sâi Petero, Yohane sot Yakobo diizingi âine Yesu umñâ yâmbârei ken bet kakit oip.

<sup>34</sup> Yatâ okñangi dâzânjom sâip, “Umnâ yâmbârei mumunjâ otnigap. Zen ziren nâ sot tap um wâgân ândinek.”

<sup>35</sup> Yatâ sâi torengên âim si sângânñâ hânân gei tukum sâknam kâmut zo mân muyagibapkât ninâu sâip.

<sup>36</sup> Oi itâ sâip, “O Ibânâ, gâ kut nâi nâi tuubam mân kwakmat, gât ko sâna sâknam kâmut zi buñ upap. Oi nâgât den buñâ, gâgât den kâtigibap.”

<sup>37</sup> Ninâu sâi âburem âi uman zine zingit Petero itâ sâi dukui, “Gâ uman ziat? Gâ mâiktârâ nâi wâgân mân ândiban?”

<sup>38</sup> Zen mâsimâsikâyân loribegât um wâgân tap ninâu sânek. Umñâ bâbâlanj. Sâkñâ ko yâmbâriap.”

<sup>39</sup> Yatâ dâzânjom âi ninâu sâip. Den mârûm ninâu sâip, zo yatik du ninâu sâip.

40 Ninâu sâmburem umanâk zine ga ziŋgirip. Umanân gâbâ sen birâbirâ op zaatjâ dap yatâ dukube.

41 Oi dum âi ninâu sâmburei sâp kârâmbut oi dâzângoip, “Zen umanâk zem te? Mârum narâk mâte uap. A bonjâ, nâ bâliŋ mâme a zeŋgât bitziŋan âibâman.

42 Bâi, zaatne âinâ. A sâi gâsumnim nobi, zo mâte ot-ningap.”

*Kâsaziŋâ Yesu gâsuwe.*

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

43 Yesujâ yatâ dâzângom kiri zorenâk arâp zeŋgât kâmurân gok Yuda karioto kamânân gokjâ, zâkŋâ kâsa diiziŋgi a kâmut patâ gawe. Tirik namâ galem a sâtjâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot patârâpziŋ, zen a kâmut zo sâŋgonzângone kâmbam sot sâu patâ mem gawe.

44 Yudaŋâ kânŋan itâ sâmbâ dâzângoip, “Lum mângansa ek ko zo gâsum diim âibi.”

45 Yuda zâk ga takâm Yesugâren âim o patânâ sâmb lum mângarip.

46-47 Oi Yesu arâpŋâ zeŋgâren gâbâ nâiŋâ sâuŋâ sâmbum a sâtŋaŋgât kore a nâi kindap kârâm kwâkip.

48 Oi Yesujâ itâ sâmb mâsikâziŋgip, “Zen nâgât dap nâŋge? Zen nâgât nâŋgâne kâmbam ku oi sâu kâmbamziŋoot ga gâsânoge?

49 Nâ zorat sa nâŋgânek. Nâ sirâmŋâ sirâmŋâ tirik namin a den siŋgi âlipŋâ dâzângoman. Oi zoren mân

gâsânowe. Oi laŋ otnine Kembangât ekabân nâgât den kulem ziap, zo kâtigibap.”

50 Sâi arâpŋâ zen aksik birâŋaŋgâm siŋsururuŋ âiwe.

51 A siŋan nâi sâŋgum kâu lapŋâ Yesu sot gâi gâsuwe.

52 Gâsunetâ sâŋgum kwâkâm pam sâk bârak arip.

*Yesu tirik namâ galem a patâziŋaŋgât mirin diim âiwe.*

(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

53 A kâmut, ziŋ Yesu gâsum diim patâziŋaŋgât mirin âiwe. Zâkkât mirin tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen mindum tarâwe.

54 Âine Petero zâk kândâtziŋan bet moliziŋgâm âim a patâziŋaŋgât poŋ kâligen bageip. Bagimŋâ galem a osetziŋan tap kârâp nâŋgâm tâip.

55 Tirik namâ galem a patâ sot a patâziŋâ aksik mindum Yesugât den sâkŋanâk sâmb, kâmbamân pânâmb den sâmb kârûm tarâwe. Oi bonjâ mân muyagiwe.

56 A donjbeŋjâ Yesugât den sarâ nâi nâi sâmb âiwe.

57 Sânetâ a nâmbutŋâ ziŋâ den sarâ itâ sâwe.

58 “Itâ sâi nâŋgâwen, ‘Na tirik namâ zi kândaŋâ bit-nandâ mân tuubat, yen din-nandâ sa sirâm karâmbut umŋan âsagibap.’”

59 Ka dinziŋâ zo kânok buŋâ. Den nâi nâi sâwe.

60 Yatâ utne tirik namâ galem a zeŋgât a patâŋâ zaat kinŋâ Yesu mâsikâm sâip,

“Den se, zorat hâuñâ sâban mo mân sâban? A zi ziñâ gâgât den se, zo nânğâna dap uap?”

<sup>61</sup> Sâi Yesuñâ lâunjan mân mem diñ buñ kirip. Oi du a patânâ mâsikâm sâip, “Gâ Kristo, Anutu sâm âlip kwâkñanğâmen, zâkkât nannâ mo nâi?”

<sup>62</sup> Sâi ko Yesuñâ sâip, “Sat, zo yatâ. Oi nâi sa nânğânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbânâ mariñâ zâkkât âsanñâ bongen tapñâ sumbemgât unumunum kwâkñan ga nikpi.”

<sup>63</sup> Yatâ sâi tirik namâ galem a zengât patâziñâ, zâk diñâ nânğı kâlak oi hâmbânâ mem moolon arapñâ itâ sâm dâzânğoi, “Den dum mân sânat.

<sup>64</sup> Zâk Anutu hutkum sap. Ziñâ dap sâbi?” Yatâ mâsikâziñgi zen aksik sâwe, “Mumuñanğât sinğı uap.”

<sup>65</sup> Yatâ sâmñâ a nâmbutñâ Yesu sinjan tâpkuwe. Oi nâmbutñandâ si sângânñâ kwâtepkum bitziñandâ kom sâwe, “Nâiñâ gogap? Gâ Propete ândiat, zorat ko sâm muyage.” Yatâ sânetâ galem a zen bitziñandâ si sângânñan kuwe.

*Peteroñâ Yesu kwâimbânğip*  
(Mt 26:69-75; Lu 22:52-62; Yo 18:15-18, 25-27)

<sup>66</sup> Oi Petero zâk sombemân tâi tirik namâ galem a patâgât kore ambân nâi gâip.

<sup>67</sup> Gâi ko Petero kârâp nânğâm tâi ekñâ dukuip, “Gâ Nasarete gokñâ Yesu sot ândimat.”

<sup>68</sup> Sâi ko Peteroñâ kwâimbâm sâip, “Gâ den zo dap sat? Sâna kwaksan.” Sâmñâ âkñan ari kurukñâ diñsâip.

<sup>69</sup> Ari kore ambân zâk dum ekñâ a kirâwe, zo itâ dâzânğoi, “A zi zâk zengât kâmurân gokñâ.”

<sup>70</sup> Sâi Peteroñâ kwâimbâm biranjip. Mâik nâi tap ko a tarâwe, ziñâ dukum sâwe, “Perâkñak gâ zengât kâmurân gokñâ. Gâ Galilaia gokñâ.”

<sup>71</sup> Sâne Peteroñâ kwâimbâm Anutu mâtenjan sâm kâtigem sâip, “A kutñâ se, zo nâ mânâk ekman.”

<sup>72</sup> Sâi zorenâk kuruk diñsâi sâp zagât oip. Oi Yesuñâ mârûm den itâ dukuip, “Kurukñâ sâp zagât mân diñsâi gâ kwâimbânina sâp karâmbut upap.” Peteroñâ den zo nânğâm umñâ bâlei isem bâliñ oip.

## 15

*Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.*

(Mt 27:1-2, 11-26; 23:1-5, 13-25; Yo 18:28-19:16)

<sup>1</sup> Hañsâi tirik namâ galem a patâ sot a patârâpziñâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot galem a nâmbutñâ, zen mindumñâ Yesugât den sâwe. Den sânetâ a nâmbutñâ zen Yesu gâsum bikñan saam diim âi Roma a kutâ Pilatogâren âi parâwe.

<sup>2</sup> Panetâ kiri Pilatoñâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkanğât dâtno.

3 Gâ Yuda zengât a kutâ?" Mâsiki Yesuñâ sâip, "Sat, zo yatâ." Sâi ko tirik namâ galem a patâ zinjâ Yesu den donbep sâm sinjan giwe.

4 Yatâ utnetâ Pilatonjâ Yesu mâsikâm sâip, "Nângat? Zen gâgât den yâmbâtñâ sânetâ gâ den hâuñâ sâban mo mân sâban?"

5 Sâi Yesuñâ den hâuñâ mân sâm den nâj kiri Pilatonjâ nângâm kwâkâm tâip.

6 Yuda zengât kendon patâ narâk dâp a tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok olañi arip.

7 A nâmbutñâ zen Roma a kutâgât âkonziñgi kâmbam kom a nâmbutñâ zângone tâk namin zâambarâwe. Oi osetziñan a nâi kutñâ Baraba.

8 Oi a ambân kâmut, zen a kutâgâren ga mindum kendon dâp sâne opmâip, yatâ upapkât dukuwe.

9 Dukune Pilatonjâ mâsikâziñgâm sâip, "Yuda zengât a kutâ olañsa ari nângâne dâp upap?"

10 Tirik namâ galem a patâ, zen Yesugât um kâlak nângânangâm zâkkâren parâwe, zo nângâm mâsikâziñgip.

11 Sâi ko tirik namâ galem a zen a ambân kâmut zo itâ dâzângowe, "Zen sâne Baraba olañbap." Yatâ sâne dinziñâ luwe.

12 Oi Pilatonjâ dum mâsikâziñgip, "Yatâ se, zorat ko Yuda zengât a kutâ sâme, zo dap okñangâbatkât se?"

13 Mâsikâziñgi aksik patâ itâ sâwe, "Zâk poru nagân

kune moik."

14 Sâne Pilatonjâ sâip, "Wan tosgât?" Sâi zen aksik patâ lâuziñ mâtakâm den kâtik sâwe, "Zâk poru nagân kune moik."

15 Yatâ sâne Pilatonjâ umziñâ âkâbapkât Baraba olañ zingip. Ka Yesu ko sâi inzutñâ lapitñâ poru nagân kune mumbapkât kâwali a bitziñan pâip.

*Yesu kom mem nâi nâi okñangâwe.*

*(Mt 27:27-31; Yo 19:2-3)*

16 Oi kâwali a zen Yesu mirin gâbâ diim ga kâwali a zengât namâ sângânñan dâmân kâligen bagiwe. Bagim sâne kâwali a aksik mindum gawe.

17 Oi kâwali a zengât hâmbâ kuriñ nâi giñangâne giarip. Oi tâk sâtmam goñkom Yesu kâukñan pane giarip.

18 Yatâ opñâ pam diim sâwe, "Oe, Yuda zengât a kutâ."

19 Den yatâ dukum kâukñan kom zâkkâren tâpkuwe. Siminziñ liim kwap sarâ sarâ mâpâsiwe.

20 Yatâ kom sinjan gem kâwali hâmbâ kwâkâm zikñâ hâmbâ giñangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

*Yesu poru nagân kune moip.*

*(Mt 27:32-56; Lu 23:26-49; Yo 19:17-30)*

21 Âi mâtâbân a nâi muyagiwe, kutñâ Simonj, Kirene gokñâ. Alesande sot Rupu, zekât ibâ. Zâkñâ

kamân mâigân gâbâ gâi kâwali a ziņ muyagem sâne Yesugât poru nak lugi âiwe.

22 Diim âim hân nâi kutņâ Goligata (niņ denân ko, kâuk siņit), zoren takâwe.

23 Zoren takâm waiņ too kâtik sot um gulip too mâpot pindânâ sâne birip.

24 Oi poru nagân kuwe. Kune kiri kâwali a zen hâmbânâ minam wenzu pane muyageip dâp mem nanġâwe.

25 Mirâ haņsâi mirâsiņ dâp nâmburân kimembut oi ko kuwe.

26 Kune kiri kâukņan poru nagân den itâ kulemguwe, “Zâk Yuda zeņġât a kutâ.”

27 Oi kâmbam ku a zagât zâkom, nâi toren nâi toren zâkone kirâwet. (

28 Kembuġât ekabân den itâ ziap, zo bonņâ oip. Den zo itâ, “Zâk bâliņ mâme a oserân pamņâ sâwe, ‘A zi zen bâliņ mâme a.’”)

29-30 A ambân mâtâbân âim gam mem ge kwâkwat den dukum sâwe, “Tirik namâņ kândaņâ sirâm karâmburâk tuum nanġâbat sâin, zorat poru nagân gâbâ âkâm ge.”

31 Tirik namâ galem a patâ sot Kembuġât guru-min a, zen Yesugât sâm, mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A ambân nâmbutņâ tâmbetagonam utnetâ tânzâņgomâip. Zikņanġât ko kwaksap.

32 Zâk Kristo, Isirae a neņġât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi ekņâ diņâ nânġâm, nânġâm

pâlâtâņ kwâkņanġânat.” A zagât poru nagân zâkowe, zekoot yatik sâm bâliņ kwâkņanġâwet.

33 Mirâ bâkņan oi nâtâtik muyagem hân dâp op ze mirâ oi âkip.

34 Mirâ oi Yesuņâ den sâm kambân sâip, “Eloi, Eloi, lama sabatini (niņ denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?”

35 Yatâ sâi a ambân kirâwe, nâmbutņâ ziņâ nânġâm sâwe, “Zi nânġânek. Elia konsap.”

36 Yatâ sâm a nâi sârârâk kârâm âim saruġât kâmon mem sum kapiņkum ga winigâ too kâlakņoot Yesu lâuņan pamņâ bukurâp itâ sâm dâzâņgoip, “Nen tap iknâ. Elianâ perâkņak ga mâkâbap mo buņâ?”

37 Oi Yesu zâk doņbep kambân moip.

38 Moi ko tirik namin sâņġum patâ kinmâip, zo oloņ gei kwâkip.

39 Oi kâwali a zeņġât galem a, zâk mâte kin egi moi sâip, “A zi zâk perâkņak Anutuġât nanņâ ândeip.”

40 Ambân nâmbutņâ kârebân kin ek nânġâwe. Zeņġât oserân Maria Madala kamân gokņâ sot Maria Yakobo zâk sigan sot Yose, zekât mamzikhâ sot ambân nâi, kutņâ Salome. Zen ârândâņ kirâwe.

41 Ambân zen mârur Yesu Galilaia hânân molim kore okņanġâm ândiwe. Oi zenâk buņâ. Ambân

nâmbut ârândân Yesu molim Yerusalem kamânân gam ândiwe. Zen aksik ek kirâwe.

*Yesu hanguwe.*

(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

<sup>42</sup> Mirâsin geibâ sâi Yuda zengât kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk oip.

<sup>43</sup> Narâk zoren Yosepe Arimataia kamânân goknâ, zâk gâip. Zâk a sâtñâ zengât kâmurân ândeipñâ Anutugât um topñan ândiândigât umñâ patâ kirip. Zâknâ kenğât buñ Pilatogâren âim Yesugât kâambarânğât ninan sâm dukuip.

<sup>44</sup> Dukui ko Pilatonjâ mârur muap mo taap sâmnâ kâwali a zengât galem a zo sâi gâi mâsikip, "Mârur muap mo taap?"

<sup>45</sup> Oi kâwali a galem zâknâ sâip, "Mârur muap." Yatâ sâi Pilato zo nângâm Yosepenjâ mem hangubapkât sâip

<sup>46</sup> Sâi Yosepenjâ sângum kâu nâi kwâlâm âim Yesu kâambarânjâ poru nagân gâbâ kwâkâm sângumñâ kâpeip. Kâpim mem âim kât mâtâpnâ uñakñan pâip. Kât mâtâp zo a nâinâ kârâm kubigip. Pamñâ kât patâ nâi mem kâbakñei âi kwârakuip.

<sup>47</sup> Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Yosegât mamñâ, zet ârândân egitâ hanguiip.

*zaarip.*

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Yo 20:1-10)

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon âki ko Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Yakobogât mamñâ sot Salome, zen Yesugât kâambarânj sanjonam too sot kelâk wârân âlipñâ, zo sângân miwe.

<sup>2</sup> Yuda zengât kendon âki ko mirâ hanşasâgât ambân karâmbut zo, zen zaatñâ Yesugât kwagân âine mirâsin takip.

<sup>3</sup> Oi zen itâ âraguwe, "Nâinâ kât patâ zo mem pâi ko kât mâtâpnan baginat?"

<sup>4</sup> Yatâ sâmnâ kwagân takâm igâwe. Kât patâ nâi zo kâbakñine zeip.

<sup>5</sup> Kât mâtâp zo pâronşâm kiri ekñâ bagimñâ bongen a nâi hâmbânjâ kâu tâi ekñâ pârâkpam imbanâzin buñ oip.

<sup>6</sup> Oi a zorânjâ itâ sâm dâzânğoip, "Mân kenğât utnek. Zen Yesu Nasarete goknâ poru nagân kuwe, zo iknam ge. Zâk zi mân ziap. Zâk zaatsap. Gebâknjik zi iknek.

<sup>7</sup> Zen âimñâ Petero sot arâpnjâ nâmbutñâ itâ sâm dâzânğonek. "Zâk Galilaia hânân âi kâdom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi." "

<sup>8</sup> Sâi ambân zen sânamzin sâmbui kenğât opñâ kwagân gâbâ gamñâ sârârâk kârâm âiwe. Oi umziñ kenğât oi sinji zo a mân dâzânğowe.

## 16

*Yesu mumuñan gâbâ*

*Yesunjâ arâpnjâ zengâren*

*âsageip.*

(Mt 28:16-20; Lu 24:13-49; Yo 20:11-23)

<sup>9</sup> Yuda zenğât kendon âki hañsâsâgât Yesu zâk zaatñâ Maria Madala kamânân gokñâ muyageñangip. Mârumñan wâke nâmburân zagât ambân zorat umñan gei ândine Yesuñâ molizingip.

<sup>10</sup> Yesuñâ âsageñangi arâpñâ ziñ isem umbâlâ op zine ambân zo âi siñgi dâzângoip.

<sup>11</sup> Arâpñâ zen Yesu zaatñâ ambân muyageñangip, den zo nângâmñâ nângâne bon buñ oip.

<sup>12</sup> Oi azatñâ kamân ñain âiram aritâ muyagezikâm zâkkât holi tobat ñai oi igâwet.

<sup>13</sup> Muyageziki zet âburem âi arâp nâmbutñâ dâzângoitâ nângâne bon buñ oip.

<sup>14</sup> Zorâñ bet arâp kiin kânok zen mindumñâ nalem nem tatne muyageziñgip. Muyageziñgâmñâ itâ sâm dâzângoip, “Zaarâwan, zorat den siñgi dâzângone zen wangât umziñ kâtik oi den zo nângâne bon buñ oip?”

<sup>15</sup> Yatâ sâmñâ itâ sâip, “Zen hân dâp âim a ambân ândie, zo zen siñgi âlipñâ dâzângobi.

<sup>16</sup> A ñaiñâ nângâm pâlâtân kwatnigi too sañgonñangâne zâk sumbemgât siñgi upap. Ka nângâm pâlâtân mân upap, zo ko sim kârâpkât siñgi upap.

<sup>17</sup> Nângâm pâlâtân kwatnim ândibi, zo imbañâ ziñga

nâgât kutnâ sâm nep itâ tubi. Wâke molibi sot den gându unakñâ ñai sâbi.

<sup>18</sup> Zen mulum kâtik bitziñandâ gâsuziñgâne mân tâmbetzângobi. Oi zen too ñai a ku, zo nine mân tâmbetzângobap. Sisi mâsek zenğât kâukziñan bitziñandâ gâsune âlip upi.”

*Yesuñâ sumbemân zarip*

(Lu 24:50-53; Apo 1:9-11)

<sup>19</sup> Kambu Yesu zâk den yatâ sâm dâzângoip ko Anutunñâ mem sumbemân zarip. Zoren Anutugât âsanñâ bon-gen tap ândiap.

<sup>20</sup> Oi arâpñâ zen ko âimñâ kamân dâp siñgi âlipñâ sâm âiwe. A ambân zen siñgi âlip den nângâne bon upapkât Kembuñâ mam otziñgâm imbañâ ziñgi sen mârât top top tuunetâ mem kâtikñan pâip.

Zo yatik.

## Yesugât den sinji âlipnâ Lukanâ kulemguip.

*Lukanâ Yesugât den sinji  
kulemgum Teopilo pindip.*

<sup>1</sup> A donbep, zen kut nâi nâi bonnâ osetniñan âsageip, zorat den sinji kulemguwe.

<sup>2</sup> Yesugât arâpnâ, zen zâk sot tapnâ kut nâi nâi zo ek nanğâmñâ dâzângone kulemguwe.

<sup>3</sup> Oi nânğoot yatik topñan gâbik kut nâi nâi muyagem gâip, zo mulunâk sâm pitinğum nânğâm nanğâm, Teopilo a patânâ, gâgât den sinji zo kulemgubâman.

<sup>4</sup> Oi zo sâlâpkum itâ nânğâm kwâtâtiban. Den sinji otgiwe, zo bonnâ.

*Anutugât sumbem a nâinâ  
Sakariagâren âsageip.*

<sup>5</sup> Herodenâ Yuda hânân a kutâ ândeip, narâk zoren Anutugât tirik namâ galem a nâi ândeip, kutnâ Sakaria. Zâk Abia zâkkât kâmurân goknâ. Ambinnâ Elisabete zâk Aaronğât kiurâpnâ zengâren goknâ.

<sup>6</sup> Zet Anutu mâtenjan târârak ândiwet. Anutugât gurumin den aksik lum târâraknâ ândiwet.

<sup>7</sup> Elisabete zâk kâpin ândeipkât murarâ buñ ândim a ambân sombâ urâwet.

<sup>8-9</sup> Oi hilâm dâp tirik namâ galem a nâi tirik namin bagimñâ nalem wârânñoot

kârâbân oi sei kâbak hitom âlipnâ zâimâip. Oi Sakaria ândei ko zâkkât a kâmut zo zen tirik namâ galem upigât narâknâ mâte oi tirik namin baginam wenzu pane muyageip dâp namin zâimarâwe.

<sup>10</sup> Sakaria zâk tirik namin zâi om tâi a ambân donbep zen âkñan tap Kembugâren ninâu sâm tarâwe.

<sup>11</sup> Kembugât sumbem a nâinâ zâkkâren âsageip. Sumbem a zo nalem kâbak uunâ kândâtnan bongen âsagem kirip.

<sup>12</sup> Âsagem kiri Sakaria ekñâ pârâkpam kenğât oip.

<sup>13</sup> Yatâ oi ko sumbem a zorânâ itâ sâm dukuip, "Sakaria, gâ mân kenğât ot. Kembunâ ninâuğâ nânğipkât ambingâ Elisabete kâmbonâ op nangâ mimbap. Zâkkât kutnâ Yohane sâban.

<sup>14</sup> Umgâ sâtâre upan. Âsagei a ambân donbepñâ umâlep nânğâbi.

<sup>15</sup> Zâk Anutu mâtenjan patâ opñâ ândibap. Oi zâk mamñanğât kâmbu kâligen zei Tirik Kaapumñâ topkwap umñan piksâbap. Zâk waiñ sot too kâtikñâ mânâk nimbap.

<sup>16</sup> Zâknâ den dâzânğoi Isirae a donbep zen umziñ melânğ Kembugât a upi.

<sup>17</sup> Zâknâ Propete Elia yatâ Kaapum sot imbanâñoot op Kambu kore okñanğâbap. A patâ zengât umziñâ melânği katep zengâren âi gâsubap. Oi a um kâtik zen umziñ melânği târârak zengât holi



yatâ op ândibi. Zo yatik Kembugât sinji a ambân kubikziŋgi ândibi.”

18 Sumbem aŋâ yatâ sâi Sakaria itâ mâburem dukui, “Nâ sot ambinâ, net a ambân sombâ, zorat dap op gâgât den nânŋa bonŋâ upap?”

19 Sâi sumben aŋâ itâ sâm dukui, “Nânŋâ. Nâ kutnâ Gabirie. Nâ Anutu mâtenjan kinman. Zâkŋâ sâŋgonnogi gem ga sinji den âlipŋâ zi dâgogan.

20 Zorat nânŋâ. Dinnâ nânŋâna mân bon uapkât zorat hâuŋâ kopa op diŋgâ buŋ op ândina den dâgogan, zo bonŋâ muyagibap.”

21 Sakaria zâk tirik namin narâk kêrep tâi a ambân zen âkŋan mambât tapŋâ nânŋâm kwâkâm tarâwe.

22 Yatâ utne Sakaria zâk gemŋâ den dâzâŋgobam kwagip. Kwagi ekŋâ itâ nânŋawe, “Zâk tirik namin sen mârât eksap.” Yatâ nânŋâne Sakarianâ bikŋandik dâp otziŋgip. Oi diŋâ buŋ op ândeip.

23 Yatâ op ândim gâi nep tutuun narâkŋâ âki kamânân puriksâm arip.

24 Oi bet ambinŋâ kâmbonŋâ oip. Oi kâin bâtnâmbut tik ândeip.

25 Oi itâ sâip, “Kembu zâk sâi narâk ziren a ambân mâteziŋan aŋunnâ buŋ upap.”

*Sumbem a nâiŋâ Maria muyaŋaŋgip.*

26 Kâin bâtnâmbut âki Kembuŋâ sumbem a Gabirie

sâŋgongoi Galilaia hânân, Nasarete kamânân arip.

27 Zoren ambân sigan nâi ândeip, kutŋâ Maria. Maria zâkkât a sinji zo Dawidigât kiunŋâ Yosepe. Zâkkât sinji sâne ândeip.

28 Oi sumbem a zo Mariagâren muyagem itâ sâm dukui, “Kembuŋâ umâlip otgibap. Gâ zorat sâtâre ot. Kembuŋâ gâ sot ândiap.”

29 Sumbem aŋâ yatâ sâm dukui nânŋi kwakmak oip. Umŋan itâ nânŋip, “Den zo topŋâ dapkât sap?”

30 Yatâ nânŋi sumbem aŋâ itâ sâm dukui, “Maria, gâ mân kenŋât ot. Anutuŋâ geŋi âlip uat.

31 Nânŋâ. Gâ kâmbogâ op nangâ mimban. Zâkkât kutŋâ Yesu sâban.

32 Zâkŋâ patâ oi sumbem mariŋaŋgât nanŋâ sâbi. Kembu Anutuŋâ sâkunŋâ Dawidi, zâkkât gebâkŋan pâmbap.

33 Oi Isiraegât kiurâp, zengât a kutâ op ândibap. Op ko zâk narâk buŋâ ândim zâibap.”

34 Sâi Marianâ itâ sâm dukui, “Nâ a buŋâ ândianân den sat, zo dap op âsagibap?”

35 Yatâ sâi sumbem aŋâ den itâ mâburem pindip, “Tirik Kaapumŋâ gâ sot gei tâpap. Oi sumbem mariŋaŋgât imbaŋandâ mamŋâ tatgibap. Zorat nangâ zo Anutugât nanŋâ sâbi.

36 Oi n̄ai d̄agoga n̄an̄gâ. Bukugâ Elisabete, zâk ambân sombânâ nan̄jâ mimbap. Elisabeten̄jâ kâmbon̄jâ tâi kâin n̄amburân kânok âkip. Zâk kâpin ambân̄jâ yatâ uap.

37 Anutu zâk kut n̄ai n̄ai tuubam mân kwakmap.”

38 Yatâ sâi ko Marian̄jâ itâ sâm dukuip, “Nâ Kembangât kore ambân. Zorat a ambân zen sâm bâbâlan̄ kwatnibi.” Yatâ sâi sumbem an̄jâ birân̄jângâm arip.

*Marian̄jâ Elisabetegâren âi egip.*

39 Maria zâk mâik n̄ai ândim zaatn̄jâ Yuda zengât barin kamân n̄ai tâip, zoren arip.

40 Âi takâm Sakariagât mirin zâim Elisabete sâm sâtâre okn̄jângip.

41 Yatâ m̄angari n̄an̄gi umn̄an katep seron̄koip. Oi Tirik Kaapum̄jâ Elisabete umn̄an piksâi den kâtikn̄jâ sâm itâ sâip,

42 “Bukunâ, Anutun̄jâ m̄asop mingibap. Ambân n̄ambut zengât m̄asop yatâ buñâ. Walâm mingibap. Oi kâmbogâ kâligen muyagem ziap, zâk yatik m̄asop miñan̄jâgabap.

43 Opon̄, Gâ kembun̄jângât mam̄jandâ n̄agâren gaat.

44 Gâ m̄angannina kâmbonan katep sâtâre op âim gâi n̄an̄gan.

45 Gâ Kembangât den n̄an̄gâna bon oip, zorat gâgât n̄an̄ga sâtâren̄joot uap.”

*Marian̄jâ m̄apâm̄apâse den sâip.*

46 Oi Marian̄jâ itâ sâip, “Nâ umnandâ Kembu sâm âlip kwâkn̄jângan.

47 Um dâpnandâ Anutu kubikkubiknâ sâm sâtâre okn̄jângan.

48 Nâ zâkkât kore ambân gigin̄jâ ua ko nâ mem zâi kwatnigap. Zorat a ambân zen sâm bâbâlan̄ kwatnibi.

49 Kembu zâk kâwalin̄jootn̄jâ n̄agâren kulem mârât̄joot kuap. Kutsin̄jâ hâlâluyâk ziap.

50 Hurat kwâkn̄jângâme, zen um lumben̄jângât opn̄jâ kisân̄goit, sâkurâpn̄in̄ zengâren gâbâ on galem otz̄in̄gâm gâip.

51 Imban̄jângât opn̄jâ a umzin̄jângât zâizâin̄jâ op ândime, zo zân̄gom kâbakn̄ei sin̄sururun̄j âime.

52 A kutâ zen ko kâbakn̄ezin̄gi gineta a gigin̄jâ minz̄in̄gâm zâi zâmbanmap.

53 A ambân kâbâ kanpitâ, zo kâbâ kwatzin̄gâmap. Oi sikumzin̄ patâ, a zo kâbakn̄ezin̄gi bet bâsan̄j âime.

54 Oi Isirae kore a ambân gakân̄jâ um lumben̄jângât op tânzân̄goip.

55 Sâkun̄in̄jâ Abaram sot kiurâpn̄jâ ândibi, zen um lumben̄jângât den dâzân̄goip. Zorat yatâ otn̄in̄gip.”

56 Oi Maria zâk kâin karâmbut Elisabete sot ândim kamân̄n̄an̄jâ aburem arip.

*Yohane âsageip.*

57 Elisabete zâk katep mimiñ narâk oi nan̄jâ meip.

58 Katep âsagei ko kamârâpnâ sot torerâpnâ, zen Kembu umâlepnanğât bonjâ zâkkâren muyageipkât umâlip nânğâwe.

59 Katep âsagei sirâm nâmburân zagât tapnâ karâmbujan a ambân zen mindumjâ katep kwabâ kwâknanğâwe. Oi ibânâ Sakariagât kutnâ pindânam sâwe.

60 Sâne mamjandâ kwâkâzingâm sâip, “Bunâ. Kutnâ Yohane sânat.”

61 Sâi itâ dukuwe, “Torerâp zengâren kot yatâ zo mân ziap.”

62 Sâm kwâkâyanğâm Sakaria zâk nanjanğât kutnâ sâbapkât betnâ dâp oknanğâwe.

63 Oknanğâne ekap nibigât bikjandâ dâp tuugi pindâne zitâ kulemguip, “Kutnâ Yohane.” Yatâ kulemgui zen eknâ pârâk parâwe.

64 Oi zorânjak nâmbâlamnâ puriksâi den sâm Anutu mâpâseip.

65 Oi ko kamân toren toren a ambân tap âiwe, zo den zo nânğâne imbanjâ oip. Oi Yuda zengât barin ândiwe, zo zen sinji âragum nanğâwe.

66 Oi zen den zo nânğâm itâ sâwe, “Katep zo lâmbatnâ dap upap?” Sâne Kembunâ katep zo galem oi ândeip.

*Sakarijanâ den sâm Kembu mâpâseip.*

67 Ibânâ Sakaria zâkkât umjan Tirik Kaapum piksâi mâpâmâpâse den itâ sâip,

68 “Isirae a ambân nen Kembuninâ Anutu mâpâsinâ. Zâknâ arâpnâ nen ninğitnâ tâbanin miap.

69 Oi kore anâ Dawidi, zâkkât kiurâpnâ nenğâren gâbâ a nâi bâlinan gâbâ mâkâningâbapkât sâi âsagiap. A zo zaat betninan mimbap.

70 Mârumjan sâi Propete gakârâp den kânjan sâwe, zorat dâp yatâ âsagiap.

71 Zâknâ kâsa otninğame, zengât bitzinan gâbâ betninan mimbap. Um kâlak otninğame, zengât bitzinan gâbâ gâbâreninğabap.

72 Sâkurâpninâ zen sot um lumbegât târotâro oip, zo nânğâmjik otninğabapkât sâip.

73 Kâsarâpninâ zengâren gâbâ mâkâningâbapkât sâkuninâ Abaram sâm kâtigenanğip.

74-75 Yatâ otninği sâknin sânduksâi um hâlâlu, um salek ândim ninâu sâm ândim munat.

76 Oi katep, gâ sumbem marijanğât Propete a op ândiban. Oi Kembu kândom oknanğâm mâtâp kârâm kubikpan.

77 Oi Kembugât a ambân kâmut kubikkubik den dâzânğona nânğâm unzin melânje Kembu zâk tosazin gulipkubap.

78 Anutu zâk umjâ patâ nenğâren ziapkât sâi nâtâtigân gâbâ hanşâbap.

79 Mârum n̄âtâtigân ândim munam urâwen. Irak ko âsakn̄a niŋgâbap. Âsakn̄a âsagei lumben̄angât mâtâp ekn̄a lân̄nat.”

80 Oi katep zâk um sâkn̄a lâmbarip. Oi mirâ kamân âtân̄an ândei nep narâk mâte oi Isirae a ambân zen̄gâren âsageip.

## 2

*Yesu katep âsageip.  
(Mt 1:18-25)*

1 Narâk zoren Roma zen̄gât a kutâ Augusto zâkkât den itâ zeip, “A ambân hân dâp kutziŋ kulemgum sâlâpkubi.” Nep zo mârum̄nan mân tuuwe.

2 Kwirinio zâk Siria hânân a kutâ op ândei nep zo topkwarâwe.

3 A ambân ândiwe aksik kutziŋâ kulmegunam utne kamân topziŋan âiwe.

4 Yosepe zâk Dawidigât kiun, zorat Galilaia hânân Nasarete kamân birâm Yudaia hânân Dawidigât kamân Betelem, zoren zarip.

5 Oi ambân siŋiŋâ Maria, zâk zot kutzikn̄a kulemgubâ sâi kâmbon̄oot diigi âiwet.

6 Âi takitâ Maria katep mimiŋ narâkn̄a oip.

7 Narâk oi kândom nann̄a memn̄a sâŋgum̄nâ kâpim̄nâ bâu patâ makaugât waŋgâyân pâi gei zeip. A ambân zen zâk lomba mirâ piksâwegât kian̄ kârum̄nâ makaugât waŋgâyân pâitâ gei zeip,

8 Oi n̄atik zoren kamân nan̄gâm̄nan a nâmbutn̄a râma galem tarâwe.

9 Galem tatnetâ Kembangât sumbem a n̄ain̄a zen̄gâren âsagei Kembangât âsakn̄andâ âsageziŋgi ken̄gât don̄bep urâwe.

10 Oi sumbem a zorân̄ itâ sâm dâzân̄goip, “Zen mân ken̄gât utnek. Nân̄gânek. Nâ zen̄gât den siŋgi âlip memgan. A ambân zen zo nân̄gâm̄nâ sâtâre upi.

11 Itârân̄ sirâm ziren kubikkubik mariŋâ, Kembu Kristo, Dawidigât kamânân âsageziŋgap.

12 Oi sâm mânân̄gât ziŋga nân̄gânek. Zen katep mâik n̄ai sâŋgum̄nâ kâpim̄nâ makau zen̄gât nalem ninin̄ waŋgâyân ziap, zo âi ikpi.”

13 Den yatâ sâi zorenâk sumbem a kâmut patâ bukuziŋan̄gâren gemn̄a Anutu itâ sâm mâpâsiwe,

14 “Anutu u sumbemân sâm âlip kwâkn̄an̄gânâ. Zâkn̄a hânân a buku otziŋgap, zen̄gâren um lumbe muyagibap.”

*Râma galem a, zen Yesu âi igâwe.*

15 Sumbem a, zen âburem zâine galem a zen itâ sâm âraguwe, “Nen Betelem kamânân zâim Kembun̄a den sap, zorat bonn̄a iknâ.”

16 Yatâ sâm kek zâim̄nâ Maria sot Yosepe muyagezikâm katep mâik makau waŋgâyân zeigâwe.

17 Oi âimnâ a ambân sumbem anâ den sâip, zo dâzânngowe.

18 Oi galem a zengât den nânngâwe, zo nânngâne imbânâ oip.

19 Marianâ ko den zo nânngâm kwâtâtem ândeip.

20 Râma galem a, zen âburem âim sumbem agât den sot Yesu katep igâwe, zorat Anutugâren sâiwap sâm mâtâsiwe.

*Simeon sot Hana, zekât den.*

21 Yesu katep âsagem zeirâm nâmburân karâmbut oi kwabâ kom kutnâ Yesu sâwe. Mârum Maria mân kâmbon oi ko kot zo sumbem a nâninâ sapsun dukuip.

22 Mosegât den zeip, zo luwe. Marianâ kendon ândimnâ Yosepe sot Yesu katep mem Yerusalem kamânân zâim mamnâ sot nanjâ, zet Mosegât den lum sâkzik salek upapkât Anutugâren lâmban uwet.

23 Zorat Kembangât ekabân gurumin den nâi itâ ziap,

24 “Kâdom narâpziñâ âsagine Kembangât sinji sâbi. Sâmnâ kembâ patâ zagât mo mâik zagât, zo mem Kembangât sinji sâm kom umbi.”

Oi zet Kembangât gurumin den zo wâratkum urâwet.

25 Oi Yerusalem kamânân a nâi ândeip, kutnâ Simeon. Zâk a târârak ândim Isirae a zengâren lumbenâ muyagibapkât mambât ândeip. Oi Tirik Kaapumnâ umnan gei

piksâm den itâ sâm muyagem pindip,

26 “Gâ mân mona Kambu Kristo muyagei ikpan.”

27 Oi Tirik Kaapumnâ oknanji tirik namin zarip. Zari Maria sot Yosepe, zet Mosegât den lum Yesu katep mem zâiwet.

28 Mem zaritâ Simeonâ katep zo lumnâ Anutu itâ sâm mâtâseip,

29 “O Kambu, den sâin, zorat bonnâ âsagiap. Zorat umnâ âlip oi mumbat.

30 Sinnandâ kubikkubik a zi eksan.

31 Kubikkubik a zi hân dâp anâ ambânñâ zinâ ikpigât muyagiat.

32 Zâknâ kwakmak a ambân kamân nâin nâin ândie, zen âsaknâ zingâbap. Isirae a nengât kutsinjininâ lum zaatpap.”

33 Yesu katepkât yatâ sâi ibâ mamnâ ziknâ nânngitâ imbanâ oip.

34 Oi Simeonâ Anutu âlip otzingâbapkât sâm Maria itâ sâm dukuip, “Katep zirânâ Isirae a nâmbutnâ zâmbari gine nâmbutnâ ko lum zaatzingâbap. Yatâ oi a nâmbutnandâ sâm bâlin kwâknangâbi.

35 Zo yatâ âsagei a donbep nânngânngâzinangât topnâ muyagibap. Oi gâ ko sâknam kâlaknâ nânngâban.” Simeonâ Maria den yatâ zo sâm dukuip.

36 Oi ambân nâi ândeip, kutnâ Hana, Panuegât bâratnâ. Aseregât kiurâp zengâren goknâ. Katepnan

gâbâ a mem zâk sot ândei kendon nâmburân zagât âki moip.

<sup>37</sup> Malâ ândim zari kendonjâ 84 oi sombâ oip. Ambân zo Propete ambân. Zâk tirik namin âsâbânjâ ândimjâ nalembirâm Anutugâren ninâu nep tuum ândimâip.

<sup>38</sup> Ambân zorânjâ narâk zoren tirik namin zâim katep ekjâ Anutu sâmbâlip kwâknanjip. Yerusalem kamânân Kristo muyagibapkât mambât ândiwe, zen Yesu katepkât sinji dâzânjoip.

<sup>39</sup> Maria sot Yosepe zet Kembangât gurumin den sâsânjâ, zo op nanjâm Galilaia hânân, Nasarete kamânân puriksâm âiwet.

<sup>40</sup> Zoren ândeitâ Anutunjâ katep galem oknanngi lâmbatjâ kâtigem nanjânngânjâ dâzâkoip, patâ oip.

*Yesu katep kendongât Yerusalem kamânân zarip.*

<sup>41</sup> Maria sot Yosepe zet kendon patâ dâp Yerusalem kamânân zâimarâwet. Yuda zengât kendon patâgât zâimarâwet.

<sup>42</sup> Oi Yesu katep kendonjâ kiin zagât oi kendongât zâizâinjâ narâk mâte oi diigitâ ârândânjâ zâiwe.

<sup>43</sup> Zâi ândine kendon âki Maria Yosepe, zet Yesu katep mân nanjâm Yerusalem kamânân pâitâ ândei zikjâ puriksâwet.

<sup>44</sup> Puriksâm a oserân mârumbâriap sâmbâi mâtâbân

buku torerâpzik zengâren kârumbândeitâ nâtiksâip.

<sup>45</sup> Zengâren mân muyagemjâ âburem Yerusalem kamânân kârumbâiwet. Kârumbândeitâ sirâmbâzagât âkip.

<sup>46</sup> Âki ko sirâmbâkarâmbujan tirik namin tâi muyagiwet. Zâk zoren Kembangât gurumin den zorat galem a, zengât oserân tap dinzinjâ nanjâm topnanjât mâtiksâingip.

<sup>47</sup> Oi a tarâwe, zen aksik nanjânngânngânngât sot dinjânngât nanjâmjâ imbanâzinjâ buj oip.

<sup>48</sup> Zengât oserân tâi ibâ mamjâ zet ekjâ parâk parâwet. Oi mamjandâ itâ sâmbâdukuip, “Katep, gâwangât yatâ otnikat? Oi ibâgoot, net umbâlâ op kârumbâgim ândiet.”

<sup>49</sup> Sâi Yesujâ itâ sâmbâdâzâkoip, “Zet wangât kârumbâgim ândiabot? NâIbânngât nebân ândibatkat sâmbângip. Zet zo dap yatâ mân nanjâgobot?”

<sup>50</sup> Yatâ sâi den zo nanjâm kwagâwet.

<sup>51</sup> Oi ibâ mamjoot Nasarete kamânân âburem arip. Zoren sâtzik lum kore otkâm ândei. Mamjâ mârumbâkkât dinjâ nanjip, zorat nanjâmngik ândei.

<sup>52</sup> Yesu zâk nanjânngânngâ sot sâknâ ârândânjâ lâmbat ândei Anutu sot a, zen ek nanjâmne âlip oip.

### 3

*Yohane nep topkwâip  
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Yo*

1:19-28)

1 Tiberia Sisa zâk kendonjâ kiin bâtnâmbut Roma a kutâ op ândei Yohanejâ nepjâ topkwâip. Narâk zoren Pontio Pilatonjâ Yuda hânân a kutâ ândeip. Herodejâ Galilaia hânân a kutâ op ândeip. Zâkkât munjâ Pilipo, zâk Ituraia sot Trakaniti hânân a kutâ op ândeip. Lisania zâk Abilene hânân a kutâ ândeip.

2 Narâk zoren Hanasi sot Kaipa, zet tirik namâ galem a zengât patâziñjâ op ândiwet. A zo a kutâ sot a sâtnjâ ândiwe. Narâk zorenâk Sakariagât nanjâ Yohane mirâ kamân âtânjan ândei Anutunjâ nep diñ sâmb pindip.

3 Nep diñjâ sâmb pindi Yodañ too nâmbut nâmbut âim gam ândim a ambân umziñ melânje too sanjonziñgi tosañjâ buñ upapkât dâzânjom ândeip.

4 Propete Yesainjâ mârum ekabân den nâi itâ sâmb kulemgui ziap, zorat bonjâ muyageip. Den zo itâ,

“Mirâ kamân âtânjan a nâinjâ âsagem den patâ itâ sâmb muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâne târârak oik.

5 Sin dâwe, zo kârâm kwâarakune gânduñ oik. Bak patâ sot mâik kârâm kubikne kelâlun oik. Mâtâp gângonâ, zo târârak op nanjâbap. Bakjâ sinjâ kâpunjâ kârâm kubiknek.

6 Oi a ambân aksik Anutugât kubikkubikjâ, zo ikpi.’ ”

*Yohanejâ a den girem dâzânjoip.*

7 Oi a ambân kâmut patâ Yohanejâren âi too sanjonziñgâbapkât sâne dâzânjom sâip, “Mulumgât kiurâp zen. Bâlinjâziñgât hâuñjâ takâziñgâbam uap, zo nâinjâ dâzânjoip bâlinjâziñjâ birâbi?”

8 Zen umziñ melân orot mâme âlipjâ utnek. Oi umziñjan itâ mân nânjâbi, “Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpñoot mân ot-ningâbap.” Nâ dâzânjua nânjânek. Anutu zâk sâbâ sâmb sâi kât zirân âlip Abaramgât kiurâp upi.

9 Zorat sa nânjânek Nak nâi bonjâ âlipjâ mân upap, zo ko mariñandâ kârâm kârâbân umbamap. Nânja zo mârum nak topñjan pâi taap.”

10 Yatâ sâmb dâzânjoip a ziñ mâsikâm sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzânjoip,

11 “A nâi hâmbâ zâgât mem ândim a nâi hâmbâ buñ ândei nâi pindâbap. A nâi nalemgât yatâ upap.”

12 Oi kât mimiñjâ a, zen yatik gamjâ too sanjonziñgâbapkât mâsikâm sâwe, “Patâ, nen dap utnat?”

13 Sâne dâzânjoip, “A kutânjâ sâip, yatik mimbi. Walâmñjâ mân mimbi.”

14 Oi kâwali a zen yatik gam sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzânjoip, “Zen a lanj mân zânjom sâkziñjanâk sâmb kut nâi nâiziñjâ mân mimbi. Patâziñandâ kâtziñjâ

ziŋgâbap, zorik nângâne âkâbap.”

*Yohaneŋâ Yesugât topŋâ sâmbuyageip.*

15 A ambân zen Yohanegât um zagât opŋâ umziŋan itâ sâwe, “Zâk Kristo mot ŋâi.”

16 Sâne Yohaneŋâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Nâ tooyâk saŋgonziŋgan. Ka kândâtŋan ŋâi gam taap. Zâk kâwali ŋâi zemŋaŋgap. Zâk patâ. Nâ yatâ zorâŋ irâ sikumŋâ laŋaŋga mân dap upap. Zâkŋâ gamŋâ Tirik Kaapum sot kârâp saŋgonziŋgâbap.

17 Zâk sombem gâbâgâbâriŋoot gamŋâ nalem gwapgwapŋâ gâbârem mindubap. Oi nalem bonŋâ kubikŋâ mirâ umŋan pâi tâpap. Iisâk ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

18 Yohaneŋâ girem den zo sot den nâmbutŋâ dâzângom ândeip.

19 Den yatâ dâzângom ândimŋâ a kutâ Herode kwâkâŋaŋgâm dukuip. Wangât, zâk munŋaŋgât ambân Herodia bekŋan meip sot bâliŋâ nâmbutŋâ oip, zorat op ko yatâ dukuip.

20 Zorat kwâkŋan Herodeŋâ bâliŋâ târokwap Yohane tâk namin pâip.

*Yohaneŋâ Yesu too saŋgorip.*

*(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)*

21 Yohane tâk namin mân tâip, narâk zoren a donbep patâ Yohanegâren gane too saŋgonziŋgi ko Yesu zâk yatigâk ari saŋgonŋaŋgip.

Saŋgori kin ninâu sâmbâ sumbem pâronŋsâi Tirik Kaa-pumŋâ tobatŋâ nii kembâ yatâ op zâkkâren gem gam kwâkŋan pâip.

22 Oi sumbemân gâbâ den ŋâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranŋap. Gekŋâ umnâ âlip opmap.”

*Yesugât sâkurâpŋâ.*

*(Mt 1:1-17)*

23 Yesu zâk kendon 30 upâ sâi nepŋâ topkwâip. Oi a ziŋâ zâkkât nângâne Yosepegât nanŋâ oip.

24 Yesugât âseŋâ Eli, zâk Matatagâren gâbâ âsageip. Matata zâk Lewigât kiun. Lewi zâk Melikigât kiun. Zâk Yanaigât kiun. Zâk Yosepegât kiun.

25 Zâk Matatiagât kiun. Zâk Amongât kiun. Zâk Nahumgât kiun. Zâk Esiligât kiun. Zâk Nagaigât kiun.

26 Zâk Maatagât kiun. Zâk Matatiagât kiun. Zâk Simeingât kiun. Zâk Yosegât kiun. Zâk Yudagât kiun.

27 Zâk Yoanaŋgât kiun. Zâk Resagât kiun. Zâk Serubabegât kiun. Zâk Salatiegât kiun. Zâk Nerigât kiun. Zâk Melikigât kiun.

28 Zâk Adigât kiun. Zâk Kosamgât kiun. Zâk Eli-madamgât kiun. Zâk Eregât kiun.

29 Zâk Yosugât kiun. Zâk Eliesegât kiun. Zâk Yoringât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Lewigât kiun.

30 Zâk Simeoŋgât kiun. Zâk Yudagât kiun. Zâk Yosepegât



kiun. Zâk Yonamgât kiun.  
Zâk Eliakingât kiun.

<sup>31</sup> Zâk Meliagât kiun.  
Zâk Menagât kiun. Zâk  
Matatagât kiun. Zâk  
Nataŋgât kiun. Zâk Daw-  
idigât kiun.

<sup>32</sup> Zâk Yesegât kiun. Zâk  
Obedegât kiun. Zâk Boasigât  
kiun. Zâk Salagât kiun. Zâk  
Nasongât kiun.

<sup>33</sup> Zâk Aminadabagât  
kiun. Zâk Adamingât kiun.  
Zâk Aranigât kiun. Zâk  
Hezorongât kiun. Zâk  
Peresegât kiun. Zâk Yudagât  
kiun.

<sup>34</sup> Zâk Yakobogât kiun.  
Zâk Isakagât kiun. Zâk  
Abaramgât kiun. Zâk  
Teragât kiun. Zâk Nahogât  
kiun.

<sup>35</sup> Zâk Serukkât kiun. Zâk  
Reugât kiun. Zâk Pelekkât  
kiun. Zâk Ebergât kiun. Zâk  
Selagât kiun.

<sup>36</sup> Zâk Kenangât kiun.  
Zâk Apaksatkât kiun. Zâk  
Semgât kiun. Zâk Noagât  
kiun. Zâk Lamekkât kiun.

<sup>37</sup> Zâk Metuselagât kiun.  
Zâk Henokkât kiun. Zâk  
Yeretkât kiun. Zâk  
Malaleligât kiun. Zâk  
Kenangât kiun.

<sup>38</sup> Zâk Enosigât kiun. Zâk  
Setkât kiun. Zâk Adamgât  
kiun. Adam, zâk Anutugâren  
gokŋâ.

#### 4

*Satanâ Yesu mâsikip.*  
(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

<sup>1</sup> Tirik Kaapumŋâ Yesu  
umŋan piksâm okŋaŋgi

Yodaŋ too birâm barin mirâ  
kamân âtanjan âi ândeip.

<sup>2</sup> Oi zoren ŋâtik sot  
sirâm 40 ândei Sataŋŋâ  
mâsikâm ândeip. Oi narâk  
zoren nalem buŋ ândimŋâ  
teŋŋagât oip.

<sup>3</sup> Teŋŋagât oi Sataŋŋâ itâ  
sâm dukuip, “Gâ Anutugât  
nannâ ândiat oi ko kât zirâŋ  
sâna nalem oi ne.”

<sup>4</sup> Yatâ sâi ko Yesuŋâ itâ  
sâm dukuip, “Kembugât  
ekabân den ŋâi itâ ziap,  
‘Anâ nalemâk nem mân  
ândinat.’”

<sup>5</sup> Sâi ko Sataŋŋâ bak kârep  
ŋâin diim zâim hân dâp a  
kâmut kâmutŋâ sot sikum  
kut ŋâi ŋâi âkŋâleŋoot, zo  
tirâpkoip.

<sup>6</sup> Oi itâ sâm dukuip,  
“Imbaŋâ sot kutsiŋgiziŋ  
patâ zemziŋgâm ariap, zo  
gâ gibat. Zo nâgât bitnan  
pâipkât ŋâi mo ŋâi pindâbâ  
sâm âlip pindâbat.

<sup>7</sup> Zorat gâ umnâ topŋan  
ga pindiŋsâna gâgât op  
naŋgâbap.”

<sup>8</sup> Sâi Yesuŋâ itâ sâm  
dukuip, “Den kulem ŋâi itâ  
ziap, ‘Gâ Kambu Anutugâ  
kânok mâpâsiban. Zâk kânok  
kore okŋaŋgâban.’”

<sup>9</sup> Sâi Sataŋŋâ Yerusalem  
kamânân tirik namâŋ pum  
kwâkŋan pâi kiri itâ sâm  
dukuip, “Gâ Anutugât nannâ  
ândiat oi ko zibâ pâtan gei.

<sup>10</sup> Den kulem ŋâi itâ zo  
ziap, zo naŋgâ, ‘Anutu  
zâkŋâ sumbem arâp zeŋgât  
bitziŋan gâbanbap.

11 Zinjâ bitziṅandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.’”

12 Sâi Yesuṅâ itâ sâm dukuiṅ, “Den ṅâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâiṅ mân okṅaṅgâban.’”

13 Sataṅṅâ den top topṅâ sâm mâsikamṅâ birâm narâk ṅâigât mambât ândeip.

*Yesuṅâ Nasarete kamânân den dâzâṅgoip.*

*(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)*

14 Tirik Kaapumṅâ Yesu mam okṅaṅgi Galilaia hânân âbureip. Âburei den siṅgiṅâ kamân dâp nâṅgâm naṅgâwe.

15 Oi kamân dâp mâpâmâpâse namin zâimṅâ siṅgi âlip dâzâṅgomâip. Dâzâṅgoi a ambân zinjâ sâm bâbâlanṅ kwâkṅaṅgâwe.

16 Ândim âimṅâ kamânṅâ Nasarete, zoren âi yatik kendon ṅâin mâpâmâpâse namin zariṅ. Zâk kendon dâp yatâ opmâip. Namâ kâligen zâim den sâlâpkum ziṅgâbam zaariṅ.

17 Zaari ko Propete Yesaia, zâkkât ekap pindâwe. Pindâne mâbâlakṅem den itâ zeip, zo muyageip.

18 “Kembugât Kaapumṅâ nâgâren ga tap nep itâ sâm nigip, ‘A gigiṅâ siṅgi âlip dâzâṅgoban. Tâk namin zâambarâwe, zo olaṅziṅgâban. Sinziṅ bâpsâsâṅ sinziṅ mem kubikziṅgâban. A kâbakṅeziṅgâwe, zo luziṅgâban.

19 Kembu betniṅan mim-bapkât narâkṅâ mâte uap, zorat dâzâṅgoban.”

20 Den yatâ sâlâpkumṅâ Yesuṅâ ekap namuṅ ekap galem a pindâm ge tâip. Tâi ko a mâpâmâpâse namin tarâwe, zen aksik patâ zâkkâren sen kwap Yesu igâwe.

21 Oi den itâ topkwap dâzâṅgoip, “Kembugât den sâlâpkua nâṅge, zo itârâṅ bonṅâ âsagiap.”

22 Sâi zen diṅâ nâṅgâne kelâkṅoot oi imbaṅâziṅ buṅ oip. Oi ko itâ sâwe, “A zi Yosepegât nannâ, zo ka.”

23 Sâne itâ sâip, “Zen nâgât den sumbuṅâ kom itâ sâbi, ‘Gâ sisi mâsek kubikkubik a ândiat oi ko gikâ sâkkâ kubikpan. Kapenaum kâmânân a ambân kubikziṅgâna siṅgiṅâ nâṅgâwen. Zo yatik kamâṅgan tuuna iknâ.’”

24 Yatâ sâmṅâ sâip, “Nâ perâkṅak dâzâṅgobâ. Propete ṅâi zik kamânṅan nep tuugi nâṅgâne yennâ opmap.

25 Oi perâkṅak dâzâṅgobâ. Propete Elia ândei maa patâ kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok yatik kiri pu patâ âsagem hân dâp op zeip. Oi narâk zoren Isirae hânân ambân malâ doṅbep ândiwe.

26 Ka Anutuṅâ Elia sâṅgongoi Sareta kamân Sidonṅ hânân ambân malâ ṅâi ândeip, zâkkâren arip.

27 Oi Propete Elisa ândeip, narâk zoren Isirae hânân sâk bâlâ a doṅbep ândiwe. Oi

zenġären gâbâ nâinâ mân âlip oi Naeman, Siria hânân gok, zâk kânok âlip oip.

28-29 Yatâ sâmbân dâzânġoi a ambân mâtâmâtâpâse namin tarâwe, zen kuk opnâ Yesu gâsum diim kamân kândâtņan âim baknâ sim nâi kiribân pânâ urâwe.

30 Pânâ utnetâ zâknâ puriksâm osetņan gâbâ arip.

*Yesunâ Kapenaum kamânân nep tuugip.*

*(Mk 1:21-28)*

31 Galilaia hânân kamân nâi tâip, kutnâ Kapenaum. Yesu zâk zoren âi takâm kendonân den sâmbân dâzânġoi.

32 Den dâzânġoi a ambân zen dinâ nânġâmņâ itâ nânġâwe, “Zâk sinġi âlip mariņâ yatâ den imbanâņoot sâmbân dâtnânġuap.” Yatâ nânġâm imbanâziņ buņ oip.

33 Oi mâtâmâtâpâse namin a wâkeņoot nâi tâip. Wâkeņâ Yesu eknâ den yu kambân sâmbân sâip,

34 “Yei, Yesu Nasarete goknâ, wan otningâbam gaat? Gâ tâmbetnânġobam gaat? Nâ topkâ nânġan. Gâ Anutugât tirik a.”

35 Yatâ sâi Yesunâ den okņanġâm sâip, “Gâ hiriņsâmņâ ayân gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi wâkeņâ a laņ kâbakņei a ambân mâteziņan gei zeï arip. Oi a zo mân tâmbetkoip.

36 Oi a zen eknâ imbanâziņ buņ oi âragwârâgu op sâwe, “Den zi dap dap? Zâk imbanâ

patânâ wâke den dâzânġoi takâm âime.”

37 Oi sinġiņâ kamân dâp laņ kârâm arip.

*Yesunâ Simon sibunņâ sot a nâmbutņâ kubikziņġip.*

*(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)*

38 Yesu zâk zaat mâtâmâtâpâse namin gâbâ gemņâ Simonġât mirin zariņ. Zoren Simon sibunņâ mâsek okņanġi sâknâ kârâp op zeip. Oi zâkkât opnâ Yesu dukuwe.

39 Oi Yesunâ gootņan âi kinņâ mâsek den dukui birânġip. Oi ambân zo zorenâk zaat nalem om ziņġâziņġâ oip.

40 Mirâsinġi giari a ambân ziņâ bukurâpziņ sisi mâsek, zo Yesugâren diiziņġâm gane biknâ kâukziņan pam mâsek mem sândukņan kwatziņġip.

41 Oi a ambân doņbep wâkeziņâ moliziņġip. Wâke zen a zenġären gâbâ gam den kambânâ sâmbân itâ sâwe, “Gâ Anutugât nanņâ.” Yatâ sânam utne mân sâbigât dâzânġoi. Zen topnâ nânġâne Kristo oip. Zo sapsubegât sâip.

42 Mirâ hanjâi mirin gâbâ gemņâ a mân ândiândiņan, zoren arip. Oi a ambân zen kârûm âim muyagem zen sot ândibapkât anġân kârâne itâ sâmbân dâzânġoi,

43 “Kamân toren toren zie, zoren âi Anutugât um topņan ândiândigât den sinġi âlipņâ dâzânġobat. Nâ nep zo tuubatkât sanġonnogi gewan.”

44 Yatâ sâmbân Yuda zenġât mâtâmâtâpâse namâ tap arip

dâp den sinji âlip dâzângom ândeip.

## 5

*Yesugât sâtjâ lum sarugât zuu donbep miwe.*

*(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)*

1 Narâk nâin Yesu Gene-sarete saru sâtjan âi kiri a ambân Anutugât den nângânam ga minduņangâwe.

2 Minduņangâne kiri waņgâ zagât saru sâtjan tâitâ egip. Waņgâ mâirâp, zen waņgâyân gâbâ gem irâ too sanĝon kirâwe.

3 Yesuņâ waņgâ zo egip. Nâi Simoņgât sinĝi, zorân zâim dukuĭ waņgâ zo mâik nâi aline ari zoren kin sinĝi âlip sâmb dâzângoip. Oi a ambân zen sagân tapjâ nângâwe.

4 Dâzângomjâ Simoņ itâ sâmb dukuĭ, "Saruyân âimjâ zuu sâmbubigât irâ pane giarik."

5 Sâi Simoņâ itâ sâmb dukuĭ, "Patâ, nen nâtik nep tuum ândim zuu nâi mân mien. Lanĝ gâgât sâtkâ lum âi irâ dum pâmbat."

6 Oi irâ pane giari zuu donbep piksâne sâmbum osine irâ ânângâtpam oip.

7 Sâmbum osimjâ bukurâpziņ waņgâ nâin tarâwe, zengât kwâbâlap tuune gam betziņan miwe. Zo sândune waņgâ zagât piksâm saruyân geibam oip.

8 Simoņ Petero, zâk zo ekjâ kenĝât op Yesugât um topņan âi pindijsâm sâip,

"Kembu, nâ bâliņ mâme a, zorat gâ birânim âi."

9 Zuu imbaņâ zo ekjâ imbaņâjâ buņ oi ko yatâ sâip.

10 Oi bukuzatjâ Zebedaiogât nanzatjâ Yakobo sot Yohane sot a nambutjâ, zen yatik imbaņâziņ buņ oip. Oi Yesuņâ Simoņ itâ sâmb dukuĭ, "Gâ mân kenĝât ot. Gâ saru zuugât nep tuum ândein, yatigâk ayân nep tuum ândiban."

11 Yatâ sâi zengât waņgâ sagân sâmbune zari kut nâi nâi zo birâm Yesu molim âiwe.

*Yesuņâ sâk bâlâ a nâi kubitigip.*

*(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)*

12 Yesu zâk kamân nâin âi ândei sâk bâlâ a nâinjâ ekjâ ga kiņ topņan pindijsâm zem itâ sâmb mâpâseip, "Kembu, gâ imbaņâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâmb âlip kubikniban."

13 Sâi Yesuņâ bikjandâ sâkņan weemjâ sâip, "Nâ nângâgigan. Bâi, sâkkâ âlip oik." Sâi zorenâk sâkņâ âlip op useņâ soĝeip.

14 Oi Yesuņâ den itâ sâmb dukuĭ, "Gâ âlip uat, zorat den sinĝi a ambân mân dâzângom âim sâkkâ tirik namâ galem a tirâpkuna ikpap. Oi âlip uat, zorat Mosegât den zo lum nii mo zuu nâi mem ko Kembangât sinĝi sâmb tirik namâ galem a pindânan. Usegâ soĝiap, zo a ambân ek nângâbigât yatâ otnan."

15 Oi a âlip oip, zorat den sinji kamân dâp ari a zen nângâm Yesugât diñâ nângâbigât sot kubikziñgâbapkât zâkkâren mindum gawe.

16 Ka Yesu ko barâ katikñâ mirâ kamân âtârjan âim ninâu sâm ândimâip.

*Yesuñâ a kiñ bik mumuñâ kubigip.*

*(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)*

17 Sirâm ñain Yesuñâ a den sinji âlip dâzângom tâi Galilaia hânân gâbâ, Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen ga a osetziñan tarâwe. Tatne Kembugât imbanjandâ Yesu mam okñanji a kubikziñgip.

18 A nâmbutñandâ a kiñ bik mumuñâ helân aam pam mem gawe. Oi mirâ kâligen baginam utnetâ a donbep mindum tatne kwagâwe.

19 Yatâ opñâ mirâ kwâkñan zâim ogep kwâsat pane a zo helânoot pane Yesugât sâhgânñan geip.

20 Yatâ utnetâ Yesuñâ nângâm pâlâtânziñangât topñâ ekñâ a zo itâ sâm dukuip, "Arâ tosgâ biran."

21 Sâi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen den zo nângâm itâ nângâwe, "A zi dap yatâ? Zâk Anutu hutkum sap. Tosa birâbirân, zo Anutu zik kânok."

22 Yatâ nângâne Yesuñâ umziñan den zo nângâm itâ

sâm dâzângoip, "Umziñan wangât den yatâ zo nânge?"

23 Zen dap nânge? Nep ikâ zorân bâbâlân? Tosa birâbirân mo sâk kubikku-bik?

24 A bonñâ nâ hânân ândim tosa birâbatkât imbanjâ zem-nigap, zorat topñâ ikpigât den zo dukuan." Yatâ sâmñâ a kiñ bik mumuñâ itâ sâm dukuip, "Nâ dâgoga zaat isen koremgâ mem kamângan âi."

25 Yatâ sâi zorenâk mâteziñan zaatñâ isenñâ mem âim Anutu mâpâseip.

26 Oi a zen zo ekñâ nângâne imbanjâ oi Anutu mâpâsem keñgât op sâwe, "Itârân sen pup muyagei iksen."

*Yesuñâ Mataio gâsuip.*

*(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)*

27 Oi Yesu mirin gâbâ gemñâ arip. Âimñâ kât mimiñ a ñai, kutñâ Lewi, kât pâpan mirânjan tâi ekñâ itâ sâm dukuip, "Gâ nâ sot pâlâtân op molini."

28 Sâi Lewi zâk zaatñâ kut ñai ñainjâ birâm Yesu molim arip.

29 Lewiñâ mirânjan Yesugât sii nalem om kât mimiñ a donbep sot a nâmbutñâ sâi ârândân ga niwe.

30 Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen gamñâ nângâne mân dâp oi Yesugât arâpñâ itâ sâm mâsikâziñgâwe, "Zen wangât kât mimiñ a sot bâliñ mâme a, zen sot nalem nie?"

31 Sâne Yesuñâ nângâm itâ sâm dâzângoip, "Sisi mâsek

kubikkubik a zen a sâk gwâlâ zenğâren nep mân tuume. A mâsekziņoot zenğâren âimņâ nep tuume.

<sup>32</sup> A ziinangât sâme, 'Nen âlipņâ.' Nâ zenğât buņâ. Bâliņ mâme a diizinga umz- inĵa melânbigât gem gâwan."

*Nalem birâm kendon ândiandinangât den.*

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

<sup>33</sup> Yesuņâ den yatâ sâi zen itâ sâm dukuwe, "Yohane arâpņâ, zen nalem birâm ninâu sâm ândime. Parisaio zenğoot yatik upme. Ka gâgât arâpkâ, zen ko nalem too laņ nime."

<sup>34</sup> Yatâ sânetâ itâ sâm dâzângoip, "A kutânĵa arâpņoot ândei zen nalem mân birâm ândibi.

<sup>35</sup> Ândimņâ a kutâ betziņan mine kârubi, narâk zoren ko umbâlâ op nalem birâm ândibi."

<sup>36</sup> Yatâ sâmņâ den sum- buņâ torenņâ itâ sâm dâzângoip, "Nâiņâ hâmbâ uņakņan gâbâ mânangât hâmbâ sâņgiņan gâribap? Nâi zo yatâ op sâi hâmbâ uņakņâ zo tâmbetkubap. Oi hâmbâ irakņandâ sâņgiņan ari tobat nâi opap.

<sup>37</sup> Oi waiņ too uņakņâ hâkop sâņgiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too uņakņâ zorânĵa hâkop sâņgiņâ kunziri waiņ sot hâkop ârândân buņ upabot.

<sup>38</sup> Zorat waiņ too uņakņâ hâkop uņakņan giari dâp upap.

<sup>39</sup> Oi nâi zâk waiņ sâņgiņâ nemņâ umņâ oip, zâk

uņakņâ nem birâbap. Oi zâk itâ sâbap, 'Sâņgiņâ nia naam uap.'

## 6

*Kendongât den.*

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

<sup>1</sup> Kendon nâin Yesu sot arâpņâ, zen kâlamân obândiwe. Âimņâ arâp zen segoņ bonņâ kânok kânok kwâkâm niwe.

<sup>2</sup> Yatâ utne Parisaio a ziņâ ziņgitņâ sâwe, "Zen wangât kendonân mân orotņâ ue?"

<sup>3</sup> Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzângoip, "Dawidi sot arâpņâ nalemgât mom urâwe, zo sâlâpkume mo buņâ?"

<sup>4</sup> Dawidi zâk Kembangât namâ zoren zâimņâ Anu- tugât nalem hâlâlu sâsâņ, zo mem nemņâ arâp ziņgi niwe. Zo mân orotņâ. Nalem zo tirik namâ galem a ziinjik nimbigât sâsâņ. A nâmbutņâ mân nimbigât sâsâņ. Dawidi sot arâpņâ zen nalem zo laņ niwe."

<sup>5</sup> Yatâ sâmņâ sâip, "A bonņâ nâ kendongât marinĵa ândian."

*Yesuņâ kendonân a nâi ku- bikņangip.*

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

<sup>6</sup> Oi kendon nâin Yesuņâ mâpâmâpâse namin zâim den siņgi âlip dâzângoip. Oi zoren a nâi tâip, zâk bikņâ bongen humutņik.

7 Oi Kembangat gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen kendonan a nâi kubigi ekna denan panat sam ek tarawe.

8 Oi Yesuna nangganangazinan ek a bik humutjik ita sam dukui, "Zaat mateyak kin." Sai zaat kirip.

9 Oi Yesuna a ita sam dazangoip, "Na masikazinga sanek. Kendonan nep ikâ zorâj alip tuutuun? A kubikzingazingan mo a tambetzangozangoj?"

10 Yata sam purikgurik op kin zingitna a zo ita sam dukui, "Bika tararak pa." Sai a zo yata oi bikna alip oip.

11 Oi zen zo ek nangam kuk opna dap mo dap oknangana sam araguwe.

*Yesuna a kiin zagat gasuzingip.*

*(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)*

12 Narak zoren Yesu ninau sâbam baknan zarip. Natik Anutu ninau dukum tai hanasâip.

13 Hanasai arap minduzingam zengat oseran gabâ a kiin zagat gasum salapzangoip. Oi kutzina Aposolo saip.

14 Kutzina ita, Simon, kutna nâi Petero pindip. Zâk sot munna Andrea, Yakobo, Yohane, Pilipo, Batolomaio.

15 Mataio, Toma, Yakobo Alipaogât nanja sot Simon Zelote.

16 Oi Yuda Yakobogât nanja sot Yuda Karioto kamanan gok. Yuda zâk

andim Yesu tirapzangoi gasuwe.

17 Yesuna a zo diizingam gem han gandunan ga kin Yesugât a ambârâpnâ donbep sot Yuda hanan gabâ sot Yerusalem kamanan gabâ sot Tiro Sidon saru satnan zengaren gabâ a ambân donbep, zen takam dina nangabigât sot masekin kubikzingabapkat zakkaren minduwe.

18 Oi wakezinoot zo kubikzingip.

19 Yesugât imbanananda zengaren ari kubikzingip, zorat a ambân aksik sâknan gasunam urawe.

*Hâuna minatkat den.*

*(Mt 5:1-12)*

20 Yesuna arâpnâ zingit ita saip, "Kanpita andime, zengat nanga satârenoot uap. Zen Anutugât kin topnan andibigât singi ue.

21 Narak itaran tepkat op andime, zengat nanga satârenoot uap. Zo zen gatam nalem nem akon upi. Narak ziren isem wej andime, zengat nanga satârenoot uap. Zen gatam satâre op giran andibi.

22 A zina zen a bonna nagat op um kalak otzingam kabaknezingam sam balinan kwatzingabi, zorat zengat nanga satârenoot uap.

23 Yata otzingane narak zoren umâlep op satâreyan kep kumbi. Wangat, gatam sumbemân sangân patâ mimi, zorat. A maruman

ândiwe, zen yatik Propete sâmbâliŋ kwatziŋgâwe.

<sup>24</sup> Ka narâk ziren sikumziŋ patâ ândime, yei, zen wannâ mem sândukŋan kwatziŋgâbap?

<sup>25</sup> Narâk itârân sii nalemm gom sambe ândime, yei, zen gâtâm tepkât op ândibi. Narâk ziren umâlibân girân ândime, yei, zen gâtâm âigirâp muyagem ândibi.

<sup>26</sup> A ambân zen aksik sâmbâlipŋan kwatziŋgâme, yei, zen dap upi? A mârumbândiwe, zen propete sarânâ yatik sâmbâlip kwatziŋgâmbândiwe.”

*Zen kâsarâpziŋ buku otziŋgâbi.*

*(Mt 5:38-48)*

<sup>27</sup> “Dinnâ nânġâm te, zen dâzânġobâ. Zen kâsarâpziŋ buku otziŋgâbi. Um kâlak otziŋgâme, zo ziŋâ âlip otziŋgâbi.

<sup>28</sup> Sâmbâlipŋan kwatziŋgâme, zo ziŋâ sâmbâlipŋan kwatziŋgâbi. Bâliŋ otgime, zeŋġât op ninâu sâban.

<sup>29</sup> A nâi pâlongâ kunziri toren pindâban. Nâiŋâ hâmbâgâ kwâkŋan meikâligen mân anġân kârâban.

<sup>30</sup> Oi a nâiŋâ wan mo wangât sâi pindâban. Nâiŋâ kut nâi zo bekan meimâburem nibangât mân sâban.

<sup>31</sup> A torenŋâ ziŋ âlip otgibigât nânġâmat, yatigâkġânġoot a torenŋâ otziŋgâban.

<sup>32</sup> Zen a toren umziŋâ ġâsâzânġone zeŋġoot umziŋâ ġâsuziŋġâmap. Zen yatâ

upi, zo ko Anutuŋâ sângânġâmbân ziŋġâbap. Bâliŋ mâme a, ziŋ yatâ upme, zo ka.

<sup>33</sup> Zen buku otziŋġâme, zorik otziŋġâbi, zo ko Anutuŋâ sângânġâmbân ziŋġâbap. Bâliŋ mâme a zen yatâ upme, zo ka.

<sup>34</sup> Kut nâi nâi a ziŋġâm zorat hâuŋâ sâne ziŋġâbi, zorat Anutuŋâ hâuŋâmbân ziŋġâbap. Bâliŋ mâme a zen bukurâpziŋâ itâ sâmbâlip otziŋġâme. ‘Ġâtâmġânġoot hâuŋâ mâburem niban.’

<sup>35</sup> Zen ko walâm itâ upi. Zen kâsarâpziŋ umziŋandâ ġâsâzânġom buku otziŋġâbi. Kut nâi nâi ziŋġâm zorat hâuŋâmbân mimbi. Yatâ utnetâ Anutuŋâ sângânġâmbân ziŋġâbap. Ziŋi ko zen Kembuġât nan bârat op ândibi. Kembuŋâ a gulipŋâ sot bâliŋ mâme a, zo âlip otziŋġâmap.

<sup>36</sup> Sumbem Ibâziŋandâ um lâklâk ândiap, yatigâkzeŋġoot hânân um lâklâk ândibi.

<sup>37</sup> A torenŋâ zeŋġât top likuliku mân utne Anutuġoot zeŋġât topziŋâmbân likubap. Ġâ a torenŋâ mem ġe kwâkwat mân otziŋġâna ko Anutuġoot ġâ mem ġe kwâkkwat mân otgibap. Zen a zeŋġât tosa birânetâ Anutuŋâ zeŋġât tosa yatik birâbap.

<sup>38</sup> Zen a kut nâi nâi ziŋġâne Anutuŋâ yatigâk kut nâi nâi donġep patâ ziŋġâbap. Oi zorat dâp bunâ, walâm ziŋġâbap. Zen a otziŋġâne Anutuŋâ zo yatik



zen otziŋgâbap.”

*Den sumbuŋâ dâzâŋgoip.*

*(Mt 7:1-5)*

<sup>39</sup> Den sumbuŋâ ŋâi itâ târokwap dâzâŋgoip, “A sen ŋâtâtik ŋâiŋâ a bukuŋâ sen ŋâtâtik mâtâp tirâpkubap? Buŋâ. Zet mâtâbân âim ârândâŋ simân geibabot.

<sup>40</sup> Ekap namin katep ŋâiŋâ kwâkâm pindâmap, zo mân walâbap. Ka katep zâk nâŋgâm nâŋgâm ândim kwâkâm pindâm ândibap, zâkkât holi yatâ upap.

<sup>41</sup> Gâ wangât bukuganġât siŋan gwapgwap zo ek gikâ siŋan nak sâmbaŋâ mân ek nâŋgat?

<sup>42</sup> Nak sâmbaŋâ siŋan zei dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap, ‘Buku, nâŋgâna siŋan gwapgwap ziap, zo mem pambâ.’ Gâ sarâ a. Gikâ siŋan nak sâmbaŋâ ziap, zo mem pam ko bukuganġât siŋan gwapgwap mem pâna dâp upap.”

*Nakkât topŋâ.*

*(Mt 7:17-20; 12:33-35)*

<sup>43</sup> “Nak âlipŋan bonŋâ bâliŋâ mân muyagemap. Nak bâliŋan bonŋâ âlipŋâ mân muyagemap.

<sup>44</sup> Nakkât bonŋandâ sapsumap. Sângerân boleŋ bonŋâ âsagei minat mo? Zâlâliyân sam bonŋâ muyagei mimbi mo?

<sup>45</sup> A âlipŋandâ umŋan gâbâ den âlipŋâ sâmap. A bâliŋandâ umŋan gâbâ den bâliŋâ sâmap. A umŋan kut

ŋâi ŋâi ziap, zo yatik lâunŋan gâbâ kopgâmap.”

*Mirâ tuutuugât den.*

*(Mt 7:24-27)*

<sup>46</sup> “Zen wangât lâuziŋandik Kembuniŋâ, Kembuniŋâ sâmŋâ den dâzâŋgoman, zo mân lume?

<sup>47</sup> Nâgâren gam dinnâ nâŋgâm lume, zen mirâ tuutuun a ŋâi, zâkkâren dâpkwap sa nâŋgânek.

<sup>48</sup> A zorâŋ mirâ tubam tandâ kêrep esi giari kât muyagem kwânâŋgâm sâratkui kirip. Oi mirâ tuum naŋgi kiri map narâk oi pibâ patâ koi mirâ zo kâtikŋâ tuugipkât kom osei kirip.

<sup>49</sup> Ka a dinnâ nâŋgâm birâme, zen a ŋâi mirâ lolot tuugip, zo yatâ. A zo mirâ tubam tandâ sarâ sarâ esi giari ko mirâ tuugip. Oi map narâkŋâ oi pibâ patâ gamŋâ mem sânsân tuugi kom giligâlak meip.”

## 7

*Yesuŋâ kore a ŋâi mâsekŋoot kubigip.*

*(Mt 8:5-13)*

<sup>1</sup> Yesu zâk a ambân den dâzâŋgomŋâ Kapenaum kamânân bageip.

<sup>2</sup> Zoren kâwali a patâziŋâ zâkkât kore a mâsek op mumbam op zeip. Kâwali a patâ, zâk kore a zorat elun okŋanġip.

<sup>3</sup> Zorat Yesugât den siŋgi nâŋgâm Yuda a patâ ziŋâ Yesu diine ga mâsek a kubikŋanġâbapkât sâm dâzâŋgoip.

4 Yuda a patâ Yesugâren gamnâ itâ sâmb dukuwe, "Kâwali a patâ, zâk ândiândi târârak ândimapkât dinâ nânghâban.

5 Zâk umnâ Yuda nenghâren kinmap. Mâpâmâpâse namâniñâ muyagibapkât zâkñak kâtigem kât pâi muyageip."

6 Yatâ sâne Yesunâ zen sot arip. Âimnâ mirâ mâte upâ sâi kâwali a zo bukurâpnâ sângonzângoi Yesugâren gam itâ sâmb dukuwe, "Kâwali anâ itâ sap, 'Gâ nâghâren mân ghâban. Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân ghâban.

7 Ninanghât nângha mân dâp oi gâghâren ghâbam kwaksan, ghât ko gâ zorenâk tap ko denâk sâna kore anâ âlip upap.

8 Nâ a kutâ zenghât kore a ândim sâtziñ luman. Oi ombenan kore arâpnâ ândie. Oi zenghâren ghâbâ nâi âi sa âibap. Nâi ga sa ghâbap. Oi kore anâ yatâ tuuban sa tuubap.' "

9 Yesunâ den zo nânghi imbanâ oi a ambân kâmut kirâwe, zenghâren puriksâm itâ sâmb dâzânngoip, "Nâ dâzânghua nânghânek. Isirae a zenghâren nânghâm pâlatân itâ nâi mân muyageman."

10 Yatâ sâi ko kâwali a bukurâpnâ zen âburem âim mirin zâim igâwe. Iknetâ kore a zo âlip oip.

*Yesunâ katep nâi mu-munjan ghâbâ mângeip.*

11 Mâik nâi ândim Yesunâ kamân nâi kutnâ Naiñ, zoren

ari arâpnâ sot a ambân kâmut patâ molim âiwe.

12 Kamânân baginam ut-netâ a mumunâ nâi lum gawe. Ambân malâ nâigât nanñâ kânok, zâk moip. Zâk hangunam kamânân ghâbâ a ambân donbep gem gawe.

13 Oi Kembunâ ambân malâ zo ekñâ umnâ nânghâmñâ sâip, "Mân ise."

14 Yatâ sâmbnâ âi omboñan ghâsui mem kine itâ sâip, "Katep, dâgoga zaat."

15 Yatâ dukui mumunandâ zaatnâ den den oip. Oi Yesunâ mamñâ pindip.

16 Oi a ambân, zinjâ zo ekñâ kenghât op Anutu mâpâsem itâ sâwe, "Propete patâ osetniñan âsagem ândiap." Oi nâmbutñandâ itâ sâwe, "Anutu, zâk a ambân gâkârâp galemniñ opmap."

17 Oi zorat den sinjñâ Yuda hânân sot kamân toren toren dâp op arip.

*Yesunâ Yohanegât den sâip.*

*(Mt 11:2-9)*

18 Yohane zâk tâk naminiñ tâi arâpnâ zen Yesugât den sinji zo âi dukuwe.

19 Den zo nânghâm azatnâ zagât Kembu itâ sâmb mâsikâbabotkât sângonzâkoip, "Mârumñan Propete a zinjâ a nâi ghâbapkât sâwe, zo ghâ mo nâi ghâbapkât ek ândinat?"

20 Sângonzâkoi Yesugâren âim itâ sâwet, "Yohane too sanjonziñgip, zâk itâ sâmb sângonnâkuap, 'A ghâbapkât sâsânâ, ghâ mo nâigât mambât ândinat?' "

21 Narâk zorenâk Yesu zâk a sisi mâsekziņoot sot sinziņ bâpsâsân a doņbep kubikziņip. A wâkeziņoot zo wâke moliziņip.

22 Oi Yohanegât azatņâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet âimņâ kut ñâi ñâi ek nângabot, zorat den sinġi Yohane dukuit. Sinziņ bâpsâsân, zen ikme. Kinziņ bâliņâ, zen obândime. Um sâk bâlâ, zen âlipziņ upme. Kindapziņ bâpsâsân, zen den nângâme. Mumuņâ, zen zaatme. A ambân kanpitâ, ziņâ den sinġi âlipņâ nângâme.

23 Ñâi zâk nâgât nâņgi mân âkon opmap, zâkkât nâņga sâtârenġoot upap.”

24-25 Oi Yohanegât azatņâ zet aritâ Yesuņâ a amban ândiwe, zo Yohanegât topņâ itâ sâm dazaņgoip, “Zen barâ kâtikņâ mirâ kamân âtâņan wan iknam âiwe? Zen gerâ ñâi pibâņâ kom kâbakņei iknam âiwe? Mo a ñâi hâmbâņâ neuleņoot iknam âiwe? Nâņge. A hâmbâ neuleņoot mem ândime, zen a kutâ namin tâtat mâme âlip tapme.

26 Mo Propete ñâi iknam âiwe. Zorat nâ dâzâņgua nângânek. A igâwe, zo Propete nâmbutņâ zen yatâ buņâ. Zâk Propete a nâmbutņâ walâziņgap.

27 Zâkkât den kulem ñâi itâ ziap,

‘Nâņgâ. Nâgât kore a ñâi sâņgongua kândom otgibap. Zâkņâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

28 Nâ perâkņak dâzâņgua nângânek. Ambânân gâbâ âsagiwe, zeņgâren gâbâ a ñâiņâ Yohane mân walip. Ka Anutugât kiņ topņan a ândibi, narâk zoren a giginâ ândibi, ziņâ ko walâbi.”

29 A ambân aksik sot kât mimiņ a, zen ârândâņ Yohanegât den nângâmņâ Anutugât den nângâne bon oi Yohaneņâ too saņgonziņip.

30 Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen ko Yohanegât too birâm Anutugât den kândâtkune zeņgâren bon buņ oip.

31 Yesuņâ itâ sâip, “A narâk ziren ândie, zen ikâ zo zeņgâren dâpkwap sâbâ? Zen dap yatâ?

32 Zen katep yatâ ek birâ, nângâm birâ upme. Kâtep zen kamân sombemân tapņâ bukurâpziņâ itâ sâm dâzâņgome, ‘Nen kep meindâ zen wangât mân kue? Nen umbâlâ kep mem iseindâ wangât mân isie?’

33 Yohane too saņgonziņip, zâk waiņ sot nalem mân nem ândei ekņâ sâwe, ‘Zâk wâkeņoot ândiap.’

34 Ka a bonņâ, nâņâ gamņâ nalem sot waiņ nem ândia nekņâ sâme, ‘Zâk kât mimiņ a sot bâliņ mâme a zeņgât buku. Nalem sot waiņ nem mân birâmap.’

35 Ka sa nângânek. Anutugât nângânâņgâ ko a ambârâpņâ ziņâ topņâ nângâm lum zaatne bonņâ âsagemap.”

*Ambân nâinjâ Yesu kinjâ sanjorip.*

<sup>36</sup> Parisaio a nâinjâ Yesu diim mirânan zari nalem niniñâ tâtarân tâip.

<sup>37</sup> Oi kamân zorat ambân laj mâman ambân nâi, zâk Yesu Parisaio gât mirin zari sinjinjâ nângâmñâ too hitom âlip nâi belonoot mem zarip.

<sup>38</sup> Oi Yesugât kândâtñan kin isei sinjâ tooñandâ Yesugât kinan giari kâuk sâmotñandâ sanjori âron oip. Kinan mânganñâ too wârânñâ âlip, zo sanjonñangip.

<sup>39</sup> Ambân zo yatâ oi Parisaio a Yesu diigip, zâkñâ ekñâ umñandâ itâ sâip, “Ambân zirat orot mâme bâlinjâ. Yesu zâk Propete ândim sâi ko ambân zirat topñâ ek nângâbap.”

<sup>40</sup> Yatâ nângi ko Yesunâ itâ sâm dukuip, “Simon, den nâi dâgoga nângâ.” Dukui sâip, “Patâ, sâna nângâbâ.”

<sup>41</sup> Oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Sikum a nâi a zagât kât tosa zikip. A nâi kât 5 handeret pindip. A nâi ko kât 50 pindip.

<sup>42</sup> Oi hâunjâ pindârat sâm kâtzikñâ buñâ, zorat ko tosazik birip. Oi zekâren gâbâ nâinjâ sikum patâ a zorat umñandâ gâsum biranbap? Gâ nâigât sat?”

<sup>43</sup> Mâsiki Simonjâ itâ sâip, “Kât donbep pindip zâkkât san.” Sâi Yesunâ itâ sâip, “Gâ âlip sat.”

<sup>44</sup> Yatâ sâm ambângâren puriksâm Simonjâ itâ sâm dukuip, “Ambân zi eksat?

Mirâgan kopga ki sanjon too nâi mân gum paat. Ambân zâkñâ ko kinnâ sinj toonñandâ giari sanjonnim kâuk sâmotñandâ sanjori âron uap.

<sup>45</sup> Gâ mân mângannigat. Ka ambân zâkñâ ko kinnan narâk kârep mângannim taap.

<sup>46</sup> Gâ kâuknan kelâk mân sanjonmigat. Ka ambân zorânjâ ko kinnan too hitom âlip sanjonsap.

<sup>47</sup> Zorat dâgobâ. Ambân zâk umñâ gâsunim yatâ otnigap kât topñâ itâ nângâ. Zâk tosanjâ patâ ândeip, zo biran. Nâi zâk tosanjâ mâik nâi birâbirânjâ, zâk âkñâlem mâik nâi tâkñangâbap.”

<sup>48</sup> Yatâ sâmñâ ambân itâ sâm dukuip, “Tosagâ biran.”

<sup>49</sup> Yatâ sâi a nalem ârândân nem tarâwe, ziq umziñandâ itâ nângâwe, “Zâk a dap dap yatâ, gât ko tosa birâbirânñangât sap?”

<sup>50</sup> Oi Yesunâ ambân zo itâ sâm dukuip, “Nângâm pâlâtñ kwatnigat, zorat âlip uat. Umgâ diim gei âi ândi.”

## 8

*Ambân nâmbutñâ Yesu molîwe.*

<sup>1</sup> Narâk zorat kwâkñan Yesunâ kamân patâ sot kamân mâik, zengâren obândim Anutu um topñan ândiândigât den sinji âlipñâ dâzângom ândeip. Arâp kiin zagât, zen molim âiwe.

<sup>2</sup> Oi ambân nâmbutñâ mârurum wâkeziñoot sot

mâsekziṅpoot zo kubikziṅgip, zen molim âiwe. Zengâren gâbâ ambân ṅâi kutṅâ Maria, Madala kamânân gok. Zâkkât wâke nâmburân zagât moliziṅgip.

<sup>3</sup> Oi ambân ṅâi kutṅâ Yoana. Herodegât galem a Kusa, zâkkât ambinṅâ. Zet sot ṅâi kutṅâ Susana sot ambân nâmbutṅâ dorḅep, zen kât sikumziṅâ zemziṅgip, zo zâk sot arâpṅâ ziṅgâne nalem kwâlâm nem ândimarâwe.

*Keet pâpangât den.*

*(Mt 13:1-23; Mk 4:1-20)*

<sup>4</sup> Kamân kamânṅâ a ambân Yesugâren mindunetâ den sumbuṅâ ṅâi itâ sâm dâzângoip,

<sup>5</sup> “A ṅâi keet pâmbam nebân arip. Âimṅâ keet maandenṅi nâmbutṅâ mâtâbân gei zeï a ziṅ lân kunzirâwe. Oi nii ziṅ ga nem naṅgâwe.

<sup>6</sup> Keet nâmbutṅâ hân siṅitṅan gei zeip. Oi hân toonṅâ buṅangât kâmpṅâ takâm moip.

<sup>7</sup> Keet nâmbutṅâ hibuk os-etṅan gei zeip. Oi kâmpṅâ takâm kopgâi hibunṅâ takâm langi moip.

<sup>8</sup> Keetṅâ nâmbutṅâ hân kelâkṅan gei kâmpṅâ takâm zâim bonṅâ imbanṅâ âsageip. Topṅâ ṅâigât keetṅâ 1 handeret. Topṅâ nâigât keetṅâ 1 handeret. Bonziṅâ yatâ muyageip.” Den zo sâm kwâkâm den kâtikṅâ sâip, “Ṅâi zâk kindapṅootṅâ den zi nângâbap.”

<sup>9</sup> Arâpṅâ den sumbuṅâ zorat topṅâ mâsikâne itâ sâm dâzângoip,

<sup>10</sup> “Anutu um topṅan bagibaginṅâ, zorat den sumbuṅâ zo ziṅâ nângâm kwâtâtibigât sâsânṅ. Ka a nâmbutṅâ zen topṅâ mân nângâbigât den sumbuṅâ dâzângoman. Zorat ko,

‘Sennâ igikṅâ, zo ikpi, ka mân ek kwâtâtibi. Kindapziṅandâ den naṅgâm mân nângâm kwâtâtibi.’

<sup>11</sup> Den sumbuṅâ san, zo topṅâ itâ. Anutugât denṅâ keet yatâ uap.

<sup>12</sup> Keetṅâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutṅâ zo yatâ ândime. Den siṅgi âlip, zo nângâne Satanṅâ ga nângâm pâlatân kwâkṅangâm sumbemgât siṅgi upegât betziṅan memap.

<sup>13</sup> Keetṅâ hân siṅitṅan gei zeip, a nâmbutṅâ zo yatik ândime. Zen den siṅgi âlip nângâm âkṅâlem ândîbi. Oi ko umziṅan ândânṅâ mân gâsuapkât narâk pânkânok mem ândine mâsimâsikâ gâbabân birâbi.

<sup>14</sup> Keetṅâ nâmbutṅâ hibukṅan gei zeip, a nâmbutṅâ zo yatik ândime. Den siṅgi âlipṅâ, zo nângâbi. Oi sâkkât kut ṅâi ṅâi zorat nângâne zâizâiṅâ oi kât sot sikumgât sambe muyageziṅgi den siṅgi âlipṅâ, zo bonṅâ mân opmap.

<sup>15</sup> Keetṅâ nâmbutṅâ hân kelâkṅan gei zeip, a nâmbutṅâ zo yatik ândime. Zen den siṅgi âlipṅâ nângâm

umziņ kubik mem ândim kâtigem bonņâ muyagime.”

*Kârâp âsakņangât den.*

*(Mk 4:21-25)*

16 “Zen kârâp sâumņâ âmaņ umņan pam kwârakume mo tâtatņâ gobetņan pâme? Zo buņâ. Âsakņâ zo kian tâtatņâ kwâkņan pane mirâ umņan âsakņâ âsagei a kopga mirâ umņan âlip ikpi.

17 Kut nâi nâi tik ziap, zo zem mân zimbap. Zo gâtâm âsagem naņgâbap. Kut nâi nâi kwârakwârakuņ ziap, zo zem mân zimbap. Zo mâbâlakņibap. Zo mâbâlakņem kagibap.

18 A nâi, zâk den nâņgâm kwâtâtibap, Anutuņâ zâk nâņgânâņgâ âlip târokwap pindâbap. Ka a nâi mân nâņgâm kwâtâtei bekņan mem naņgâbap. Zorat den sinġi zi kindap kwap nâņgâm biranġi.”

*Yesugât mamņâ murâpņâ.*

*(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)*

19 Narâk nâin a ambân kâmut patâ Yesu haamgum kine Yesugât mamņâ sot murâpņâ, zen gam Yesugâren âinam a ambân zeņgâren kwakņâ âkņan kirâwe.

20 Yata utnetâ a nâinġa ziņgitņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Mamġâ murâpkâ giknam âmbi ga sombemân kinze.”

21 Sâi Yesuņâ a ambân itâ sâm dâzâņgoip, “Mamnâ murâpnâ, zorat sa nâņgânek. Anutugât den nâņgâm

lume, zen nâgât mamnâ murâpnâ.”

*Yesuņâ sâi pibâ sot saru hiriņsâwet.*

*(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)*

22 Hilâm nâin Yesu sot arâpņâ waņgâyân zâiwe. Yesuņâ waņgâyân zâim itâ sâm dâzâņgoip, “Nen saru nâmbutken âinâ.” Sâi nâņgâne âiwe.

23 Âimņâ Yesu umangât okņanġi ge zeip. Uman zem tâi pibâ patâ koi saru bâliņ op tooņâ waņgâ kâligen giari saruyân geinam urâwe.

24 Oi Yesu mâņgim itâ sâm dukuwe, “Patâ, nen saruyân geinamen.” Sânetâ zaatņâ saru sot pibâ den dâzâkoi hiriņsâm ziwet.

25 Oi keņgât op imbanġazin buņ oi sâwe, “Opoņ, pibâ sot saru sot kut nâi nâi den dâzâņgoi diņâ lume. Zâk a dap yatâ?”

*Yesuņâ wâke moliziņgi bâu umziņan geiwe.*

*(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)*

26 Galilaia hân birâm saru nâmbutken âim Gerasene a zeņgâren takâwe.

27 Zoren âimņâ kârâkņan zari a nâi zâkkâren gâip. A zorat umņan wâke doņbep ândine narâk kârep sâk bârak ândeip. Oi mirin mân zemâip. A zeņgât kwak kât kiyân zânzeku op ândimâip.

28 A zo Yesu ekņâ den kâtik sâm hânân gei Yesu kiņ topoņan zem den itâ sâip, “Yesu, Anutu sumbem mariņanġât nannâ, gâ wan otnibam gaat? Narâk mân

mâte uapkât sâknam patâ mân niban.”

<sup>29</sup> Yesunâ wâke itâ sâm dukui, “Wâke, gâ ayân gâbâ takâm âi.” Zorat op ko sâip. Wâkenâ narâk dâp a zo mem âbabibi kwâkņanggi a ziņ gâsum tâk kâtikņâ kiņ bikņâ saam galem op ândiwe. Oi wâkenâ okņanggi tâk tiriktâruk mem barâ kâtikņan âi ândimâip.

<sup>30</sup> Oi Yesunâ mâsikâm sâip, “Gâ kutkâ nâi?” Mâsiki sâip, “Nâgât kutnâ kâmut patâ.” Wangât, wâke donbep zen a umņan ândiwe, zorat.

<sup>31-32</sup> Hân zoren bâu kâmut patâ zen bâkņan gendâk nem ândiwe. Wâke zen moliziņgi simân geibegât wâke zen bâu umziņan geibigât Yesu dukuwe. Dukune nângâziņgi wâke zen ayân gâbâ takâm âiwe.

<sup>33</sup> Wâke zen a umņan gabâ takâm bâu umziņan geine bâu kâmut patâ zo sârârâk kârâm simân geim saru denġânân gei mom naņgâwe.

<sup>34</sup> Bâu galem a zen zo ekņâ sârârâk kârâm kamânân sot nebân a ambân ândiwe, zorat den siņgi dâzângowe.

<sup>35</sup> Dâzângone a ambân zen a wâkeņoot ândeip, zo iknam gawe. A wâkeņoot ândeipņâ hâmbâņoot sot nângânângâņoot Yesu kiņ topņan tâip. Oi ekņâ keņgât op kirâwe.

<sup>36</sup> Kinetâ a ek nângâweņâ a wâkeņoot ândeipņâ âlip oip, zorat den siņgi dâzângowe.

<sup>37</sup> Oi Gerasene hânân kamân dâp a ambân,

zen keņgât op Yesu zâk kamânziņâ zo birâm âibapkât dukune waņġâyân âburem zarip.

<sup>38</sup> A wâkeņoot ândeip, zâkņâ Yesu sot âibapkât sâi Yesunâ itâ sâm kwâkâņanggi,

<sup>39</sup> “Gâ kamângan âimņâ torerâpkâ Anutuņâ kubikgi-gap, zorat siņgi dâzângom ândiban.” Sâi a zo puriksâm Yesunâ kubikņanggi, zorat siņgi kamânņan a ambân dâzângom naņgi.

*Ambân katep nâi moi Yesunâ mângeip.*

*(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)*

<sup>40</sup> A zen Yesugât mambât ândine gâi ekņâ sâtâre urâwe.

<sup>41</sup> Oi mâpâmâpâse namâ galem a nâi kutņâ Yairo, zâk gamņâ Yesugât kiņ topņan ge tap itâ sâm dukui, “Gâ mirânan gâban.”

<sup>42</sup> Zâkkât bâratņâ kânok, kendonņâ kiin zagât, zâk mumbam op zeipkât Yesu dukui. Oi Yesunâ nângâm ari a ambân donbep mem oset kwâkņangâne âiwe.

<sup>43</sup> Osetziņan âmbân nâi ândeip. Ambân zâk gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Oi kubikkubik a ziņâ kubik osiwe.

<sup>44</sup> Ambân zorâņâ Yesu kândâtņan âim hâmbâ murukņan weegip. Weegi zorâņak gilâmņâ kârâksâip.

<sup>45</sup> Oi Yesunâ mâsikâziņgâm sâip, “Nâiņâ weenigap?” Sâi a ambân kwâimbâne Peteroņâ itâ sâip, “Patâ,

a ambân ziñâ mem oset kwatgim weegige, zo ka.”

46 Yesuñâ itâ sâip, “Nâiñâ weenigi imbanânâ ari nângan.”

47 Ambân zorânâ topnâ muyagiap sâim ken bet sânsân opnâ Yesugât kin topnan gei pindiñsâm tap mâsekñangât den sot hâmbâ muruknan gâsum âlip oip, zorat den sinji sâim muyagei nângâwe.

48 Sâi Yesuñâ itâ sâim dukuip, “Bâratnâ, nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat op âlip uat. Umgâ diim gei âi.”

49 Yesu yatâ sâim kiri mâpâmâpâse namâ galem a, zâkkât mirin gâbâ a nâi ga itâ sâip, “Bâratkâ muap, gât ko sâna patânâ mân gâbap.”

50 Yesuñâ den zo nângâm galem a itâ sâim dukuip, “Mân kengât ot. Nângâm pâlâtân kwâtnina bâratkâ âlip upap.”

51 Yatâ sâimñâ mirin takâmñâ nâmbutñâ sâi kinetâ ko Petero sot Yohane sot Yakobo sot katep ibâ mamñâ, zenjak zâk sot zâiwe.

52 Oi a ambân âgirâp patâ donbep isem zem tatne itâ sâim dâzângoip, “Mân isenek. Ambân katep zâk yen uman zem taap.”

53 Sâi zen moip zo nângâm kâtigem girânangâwe.

54 Oi Yesuñâ ambân katep zo biknan gâsum konsâm sâip, “Ambân, gâ zaat.”

55 Sâi zorânjak dâpñâ puriksâi zaarip. Zaari nalem

pindâne nimbapkât den dâzângoip.

56 Ibâ mamñâ, zikñâ ek nângâm imbanâzikñâ buñ oip. Yesuñâ zorat sinji a ambân mân dâzângebogât dâzângoip.

## 9

*Yesuñâ arâpñâ nep diñ sâim zingip.*

*(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)*

1 Yesu zâk arâpñâ sâi gane wâke molizingâbigât sot mâsek kubikzingâbigât imbânâ zingip.

2 Oi a ambân Anu-tugât um topnanngât den dâzân gom mâsekziñoot kubikzingâbigât sângonzân goip.

3 Den itâ sâim sângonzân goip, “Zen mâtâpkât tân sot irâ, nalem, kât mân mem âibi. Hâmbâ umnan sâknan buñâ. Kânogâk mem âibi.

4 Kamân nâin âimñâ mirâ tapi, zorenâk tâtat mâme op gem âibi.

5 Kamân nâin âine zingit mân nângâne kinziñan gwapgwap lân gâbârine gei topziñâ ek nângâbi. Zen yatâ opnâ kamân zo birâm âibi.”

6 Yatâ sâim dâzân goi zen âiwe. Kamân toren toren âim a ambân den sinji âlip dâzân gom a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm ândiwe.

*Herodenâ Yesugât sinji nângip.*

*(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)*

7 A kutâ Herode, zâk Yesuñâ kut nâi nâi oip, zorat den sinji nângâm kwagip.



Wangât, a nâmbutjandâ itâ sâwe, zorat, “Yohane, zâk mumuŋan gâbâ zaatjâ ândim kut nâi nâi zo uap.”

8 Nâmbutjandâ Elia zaat ândiap sâwe. Ka nâmbutjandâ sâwe, “Zâk Propete sânginjâ nâinjâ zaatjâ ândiap.”

9 Sânetâ Herodenâ itâ sâip, “Nâjâ sandâ Yohane gândujâ mânângârâwe, zo ko zi nâinjâ oi sînginjâ nângâman?” Yatâ sâm Yesu ikpatkât nângâm ândeip.

*Yesujâ a 5 tausen nalem zingip.*

*(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Yo 6:1-13)*

10 Aposolo zen âburem gam nep tuuwe, zorat Yesu dukum nanjâwe. Den sîngi zo dukunetâ Yesujâ diizingâm Besaida zengât hânân ziiŋik ândibigât âiwe.

11 Âine a ambân zen sîngi nângâm molizingâm âiwe. Oi Yesugâren takâne buku otzîngi ândiwe. Ândinetâ Anutu um topjângât den dâzângom a sisi mâsekziŋoot zo kubikzîngip.

12 Yatâ op ândinetâ mirâsiŋ geibâ sâi arâpnâ kiin zagât, zen Yesugâren âim itâ sâm dukuwe, “Ziren mân ândiândijan ândiengât a zâmbanna kamân toren toren âim mirâ sot nalem muyaginek.”

13 Yatâ sânetâ ko itâ sâm dâzângoip, “Wangât âibigât se? Ziiŋak nalem zîngânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuujâ

zagât yatiktâ ziap, zorat dap utnâ. Nen kamânân âimjâ a kâmut zi zengât nalem sângân minat?”

14 A doŋbep, 5 tausen yatâ ândiwegât den yatâ sâwe. Sânetâ itâ sâip, “A dâzângone tenjâ nâi 50, tenjâ nâi 50, yatâ ge tatnek.”

15-16 Sâi zen yatâ sâne tatne nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo memjâ sumbemân ekjâ sâiwap sâm sonpam namujâ arâp zîngi zîjâ kâsâpkum a zîngâwe.

17 Oi zen aksik patâ nem âkon urâwe. Oi buputjâ zeip, zo sândune irâ kiin zagât piksâip.

*Peteronâ Yesugât topjâ sâm muyageip.*

*(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)*

18 Narâk nâin Yesu zâk ninâu nep tuum tâi arâpnâ zâkkâren âiwe. Oi Yesujâ mâsikâzîngip, “A ambân zîjâ nâgât nâi sâme?”

19 Mâsikâzîngi itâ sâm dukuwe, “Nâmbutjâ zîjâ Yohane too saŋgonzîngip sâme. Nâmbutjâ zîjâ Elia sâme. Oi nâmbutjâ zîjâ Propete sânginjâ nâi zaat ândiap sâme. Gâgât yatâ sâme.”

20 Sâne mâsikâzîngâm sâip, “Ka zen ko nâgât nâi sâme?” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ Anutugâren gokjâ. Bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâban. Gâ Kristo.”

21 Yatâ sâi a ambân zikjâ topjâ mân dâzângobigât sâm kâtigeip.

22 Oi itâ târokwap dâzângoip, “A bonjâ, nâ

sâknam patâ nângâbat. Yuda zengât a patâ sot a sâtnâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a zen kâbaknenine Roma a kutâgâren aria none momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.”

*Yesu molim ândiândiņangât den.*

(Mt 16:24-28; Mk 8:34-9:1)

<sup>23</sup> Yesu zâk a ambân aksik itâ dâzângoip, “Zen nâ molinâ sâm um sâkziņangât den kândâtkum sirâmņâ sirâmņâ poru nakziņâ lum nâgât mâtâp lânbi.

<sup>24</sup> Zen ândiândiziņ angân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândiziņ birâbi, zo ko muyageziņgâbap.

<sup>25</sup> Zen hângât kut nâi nâi aksik mem ândine ândiândiziņ koi moi wan wan bonņâ zemziņgâbap?

<sup>26</sup> Zengâren gâbâ nâi zâk kwâimbânibap mo dinnangât nâņgi aņunņoot upap, zo ko a bonņâ, nâņâ gâtâm Ibânâ sot sumbem a zengât âsakņâ sot a bonņâ nâgât âsaknoot gamņâ a yatâ zo kwâimbâziņgâbat.

<sup>27</sup> Nâ perâkņak sa nâņgâne. A zi kinze, zengât oserân gabâ nâmbutņâ mân mune Anutu um topņan ândiândiņangât narâk mâte oi ikpi.”

*Yesuņâ sumbemgât holi tobatņâ meip.*

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

<sup>28</sup> Yesu den zo sâm naņgi sirâm nâmburân kârâmbut âki ninâu sâbam Petero sot

Yohane sot Yakobo diiziņgi bâkņan zâiwe.

<sup>29</sup> Zâi ninâu sâm tâi holi tobatņâ nâi âsageip. Oi hâmbânâ kâukom kwâtâteip.

<sup>30</sup> A zâgât Yesu sot muyageitâ den sâm kirâwe, kutzikņâ Mose sot Elia.

<sup>31</sup> Zet sumbem âsakzikņoot gam Yesu Yerusalem kamânân zâim ândim sot sumbemân zâibap, zorat den sâwe.

<sup>32</sup> Oi Petero sot bukuzatņâ zen umangât otziņgi zemņâ zaat igâwe. Yesu âsakņâņoot sot a zagât zâk sot kiritâ ziņgirâwe.

<sup>33</sup> Oi a zagât zo âiram oitâ Peteroņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, mat nâi ziren ândien. Silep karâmbut tunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.” Zo mân nâņgâm laņ yatâ sâip.

<sup>34</sup> Sâi sasa nâi ge kwâtepzângoip. Kwâtepzângoi arâp zen kenġât op kirâwe.

<sup>35</sup> Oi sasa kâligen gâbâ den zitâ muyageip, “Zi nannâ mem sâlâpkuwan. Zen diņâ nâņgâm kwâtâtibi.”

<sup>36</sup> Den zo nâņgâmņâ iknetâ Yesu zikņik kiri igâwe. Oi arâpņâ zen zo igâwe, narâk zoren a mân dâzângom ziņik nâņgâm ândiwe.

*Arapņâ ziņâ wâke molim osiwe.*

(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

<sup>37</sup> Haņsâi bâkņan gâbâ gine a ambân kâmut patâ kândiaņgâwe.

<sup>38</sup> Zengâren gâbâ a nâiņâ Yesu konsâm den kâtik itâ

sâm dukui, “Patâ, gâ dinnâ nânghâm nannâ eknan. Nâ nannâ kânok.

<sup>39</sup> Nânghâ. Wâke nâinâ okñanji den kambân sâmap. Oi diim mem nâi nâi okñanji lepâuñâ gemap. Oi wâke zorânâ mân birânghâm kom mem nâi nâi okñanghâm.

<sup>40</sup> Oi arâpkâ molibigât dâzângua zen molinâ sâmkwakñâ bire.”

<sup>41</sup> Sâi Yesunâ itâ sâmkdâzângoip, “O, a kâmut nânghâm pâlâtânziñ buñ, narâk dabutâ zen sot ândim âkom diizingâm ândibat?”

<sup>42</sup> Sâmnâ a zo itâ sâmkdukuip, “Nânghâ diim ga.” Sâi Yesugâren diim âim tatne wâkenâ okñanji hânân gei um gulip op zeip. Oi Yesunâ wâke den dukui ari katep zo âlip oi ibânâ pindip.

<sup>43</sup> Oi a ambân zen Anutugât imbanâ zo ekñâ âiwap parâwe.

*Mumbapkât den sapsum zingip.*

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Oi a zinâ Yesu kut nâi oip, zorat âiwap pam zine Yesu sot arâp ziiñjik tap itâ sâmkdâzângoip,

<sup>44</sup> “Den zi dâzângua nânghânek. A bonñâ nâ a zengât bitziñan zâibat.”

<sup>45</sup> Yatâ sâmkdâzângoi arâp zen den zo nânghâm topñâ mân nânghâwe. Den zorat topñâ nânghâbegât pâkekoip. Oi Yesu mâsikânam nânghâm kwakñâ birâwe.

*A sâtñâ ândiândigât den.*  
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-40)

<sup>46</sup> Yesugât arâpnâ zengât osetziñan a nâinâ a sâtñâ ândibap, zorat sâmkârâguwe.

<sup>47</sup> Âragune Yesunâ nânghânghâzinâ ek nânghâm katep mâik nâi diim ga gootñan pâi tâi itâ sâmkdâzângoip,

<sup>48</sup> “Nâinâ katep mâik itâ zo galem okñanghâbap, zo ko nâ kore otnibap. Kore otnibap, zorânâ sângonnogip, zo yatik kore okñanghâbap. Oi zengâren gâbâ a nâi giginâ op ândibap, zo ko Anutunâ zâkkât a patâ sâbap.”

<sup>49</sup> Sâi Yohanenâ itâ dukui, “Patâ, nen a nâinâ gâgât kot sâmkwâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânghen.”

<sup>50</sup> Sâi Yesunâ sâip, “Mân kwâkânghâbi. Nepziñâ mân kândanbapñâ ko buku op betziñan mimbap.”

*Samaria a zinâ Yesu mirâ anghân kârânghâwe.*

<sup>51</sup> Yesu sumbemân puriksâbam narâk mâte oi Yerusalem kamân âibam kâtigem arip.

<sup>52</sup> Âibamñâ arâpnâ nâmbutñâ sângonzângoi kândom âiwe. Kândom âimñâ Samaria a zengât kamân nâin takâmñâ Yesugât mirâ nâin muyagibigât dâzângowe.

<sup>53</sup> Yesu zâk Yerusalem kamân âibap, yatâ nânghâm mirâ anghân kârâwe.

<sup>54</sup> Mirâ anghân kârâne Yakobo sot Yohane, zet zo nânghâm Yesu mâsikâm sâwet, “Kembu gâ nânghâna sâitâ

sumbemân gâbâ kârâp gei zinggesibap.”

<sup>55</sup> Yatâ sâitâ Yesuñâ puriksâm kwâkâzikip.

<sup>56</sup> Oi kamân zo birâm kamân nâin âiwe.

*Yesu molim ândiândiñangât den.*

*(Mt 8:19-22)*

<sup>57</sup> Oi âine a nâinâ muyagezingâm Yesu itâ sâm dukui, “Gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.”

<sup>58</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hângetziñan zime. Ka a bonñâ, nâ ko isen korem zo buñ ândiman.”

<sup>59</sup> Oi Yesuñâ a nâi muyagem itâ sâm dukui, “Gâ ga molini.” Sâi a zorân itâ sâm dukui, “Kembu, nânğâna âi ibânâ hangum gâbat.”

<sup>60</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Birânandâ mu-muñandâ ziiñak hanagonek. Gâ ko âimñâ Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den sâna lañ kârâbap.”

<sup>61</sup> A nâinâ ko Yesu itâ sâm dukui, “Kembu, nâ moligibatkat otnigap. Gâ nânğâna puriksâm âim tor-erâpnâ kândâtziñ kelikñâ gâbat.”

<sup>62</sup> Sâi Yesuñâ itâ dukui, “A nâi kamân nâi âibamñâ mâtâbân âim um zagât op puriksâm kândâtñan ikpap, a yatâ zorân Anutu um topñan bagibagiñ, zorat dâp buñâ.”

## 10

*Arâp donbep singi âlip dâzângobigât sângonzângoip.*

<sup>1</sup> Narâk zorat kwâkñan Yesuñâ arâp 70 gâsum sâlâpzângom nep diñ sâm zingip. Oi zikñâ kamân zo âibat sâip, zoren a zagât zagât sângonzângoip.

<sup>2</sup> Oi itâ sâm dâzângoip, “Kâlamân kut nâi nâi bonñâ donbep, ka nep tuutuun a bituk. Zorat zen nep mariñangât sâne nep a muyagezingi nepñan âibi. Nebân âim bonñâ kwâkâm mimbi.

<sup>3</sup> Zen âim itâ nânğâbi. Râma gwamñâ zen wâu ulin zeñgât oserân mân sângonzânğua âibe. Yata zo lañ zen sângonzânğuan.

<sup>4</sup> Zen irâ kipâke sot kât mân mem âibi. Oi mâtâbân âim a muyageizingâm zen sot kin den mân upi.

<sup>5</sup> Mirâ nâin zâinam mâirâp itâ sâm dâzânğobi, “Mirâ umñan lumbenâ zimbap.”

<sup>6</sup> Sânetâ mirâ zoren a nâi lumbenangât singi ândei lumbenâ dinziñangât bonñâ zâkkâren muyagem zimbap. Buñ oi ko lumbenâ dinziñâ, zorat bonñâ ziiñan âburibap.

<sup>7</sup> Mirâ zâibi, zoren tâtat mâme utne nalem zingâne nimbi. Nep a zen nep sângânñâ minetâ dâp upap. Mirâ lañ mân zâibi.

<sup>8</sup> Kamân nâin âinetâ buku otzingâm nalem zingâne nimbi.

<sup>9</sup> Zoren a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm kamân mâirâp itâ sâm

dâzânġobi, ‘Anutu um topņan ândiândiņ mâte otziņġap.’

10 Ka kamân nġain takâne ziņġit mân nânġânġġâ utne kamân sombemân kin itâ sâm dâzânġobi.

11 ‘Kinniņan zeņġât ġwapġwap taap, zo lânġ ġâbâreindâ zemziņġâbap. Zorat topņâ itâ nânġânek. Anutu um topņan tâtatņâ mâte otziņġi bire.’

12 Zorat sa nânġânek. Ģâtâm den kubikkubik narâkņan Sodom kamân mâirâp, zen hâuņâ mem ġei kwap otziņġâbap. Ka kamân zorat mâirâp, zen hâuņâ mem zâi kwap otziņġâbap.

13 Yei, Koraziņ kamân mâirâp, zen sâknam yâmbât nânġâbi. Yei, Besaida kamân mâirâp, nep patâ zeņġâren muyagewan, zo yatâ Tiro Sidon zeņġâren muyagei sâi ko mârûm âġirâp patâ op umziņ melânġe.

14 Zorat ko den kubikkubik narâkņan Tiro Sidon a ambân, zen hâuņâ mem ġei kwap otziņġâbap. Ka Koraziņ sot Besaida kamân mâirâp, zen ko hâuņâ mem zâi kwap otziņġâbap.

15 Oi Kapenaum kamân mâirâp, zen dap upi? Zen sumbemân zâibi? Buņâ. Zen simân ġeibi.”

16 Yâtâ sâmņâ Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzânġoip, “Nâi zâk zeņġât den nânġâbapņâ nâġât den nânġâbap. Ka nâi zâk birâziņġâbapņâ yatik birânibap. Oi nâi zâk

nâ kândâtnom birânibapņâ sâņġonnogipņâ yatik kândâtkom birânġaņġâbap.”

*Arâpņâ puriksâne Yesuņâ Ibânâ mâpâseip.*

17 Yesuġât arâp 70, zen âburem gam sâtâre op Yesu den siņġi okņaņġâwe. Itâ sâm dukuwe, “Ģâġât korân sâindâ wâke sot kut nâi nâi, ziņâ dinniņâ lume.”

18 Yatâ sânetâ itâ sâm dâzânġoip, “Sataņ zâk sumbemân ġâbâ hânġân yatâ ġei koi egâwan.

19 Nânġe. Zen mulum sot yaņġi sot Sataņġât kut nâi nâi ġakârâpņâ, zo lânġe mân tâmbetzânġobapġât imbaņâ ziņġâwan.

20 Oi wâkeņâ sâtziņ lume, zorat zen mân sâtâre upi. Ka kutziņâ sumbemân kulemgui ziap, zorat sâtâre upi.”

21 Narâk zoren Tirik Kaapumņâ Yesu okņaņġi sâtâre op den itâ sâip, “Ibânâ, sumbem sot hân mariņâ, mâpâseġigan. Ģâ a nânġânġġâziņaņġât nânġâne patâ opmap, a yatâ zo ko diņġâ mem tik kwatziņġâmat. Ka a umziņaņġât nânġânetâ katep opmap, zo ko diņġâ sapsûm ziņġâmat. Oi nâ zorat mâpâseġigan. Ģâ yatâ muyagem âibap sâm kâtigein.”

22 Yatâ sâmņâ itâ sâm dâzânġoip, “Ibânandâ kut nâi nâi zo aksik nâġât bitnan pâip. A zen nannâ topnâ mân nânġâm kwâtâtime.

Ibânâ, zâk zikņik nek topnâ nânġâmap. Oi yatik a zen Ibânanġât topņâ mân nânġâm kwâtâtîme. Nanņâ ninak nânġâm kwâtâtîman. Oi nanņâ nânâ a nâmbutņâ Ibanâ tirâpzanġua âlip nânġâbi.”

<sup>23</sup> Yatâ sâmņâ Yesuņâ arâpņâ zengâren puriksâm itâ sâm dâzânġoip, “Zen kut nâi nâi sen pup tuuga ikse, zorat umâlip nânġâbi.

<sup>24</sup> Nâ dâzânġua nânġânek. Propete a sânġiņâ sot a kutâ donġbep, zen kut nâi nâi ikse, zo ek nânġânâ osiwe. Den sinġi âlip zo nânġânâ urâwe. Oi mân nânġâwe.”

*A nâiņâ kâsanġa buku okņanġip.*

(Mt 22:35-40; Mk 12:28-31)

<sup>25</sup> Kembangât gurumin den zorat galem a nâiņâ Yesu itâ mâsikip, “Patânâ, dap op ândiândi tâmbânġânġât sinġi upat?”

<sup>26</sup> Sâi Yesuņâ den hâuņâ itâ mâsikip, “Kembangât gurumin denân dap yatâ zei sâlâpkum nânġâmat?”

<sup>27</sup> Mâsiki sâip, “Gâ um dâpkâ sot imbanġâ sot nânġânânġâgâ, zo Kembangâ Anutu hâlâluyâk pindâna zimbap. Oi gikanġât otgimâp, yaticġâk a torenņâ zengât otgibap. Den yatâ zo ziap.”

<sup>28</sup> Sâi Yesuņâ dukuip, “Den âlip sat. Zorik lum ândiândi tâmbânġânġât sinġi upan.”

<sup>29</sup> A zo a ambân mâteziņan zâizâiņ upam opņâ Yesu

itâ mâsikip, “Oi nâigât yatâ buku okņanġâbat?”

<sup>30</sup> Sâi Yesuņâ den sinġi nâi itâ okņanġip, “A nâiņâ Yerusalem kamânân ġâbâ Yeriko kamânân ġeibam mâtâbân arip. Ari ko a kâtik, kâmbu a, zen muyagem komņâ hâmbânġâ sot kut nâi nâi ġakânġâ beknan mem birânġânġâne mâtâbân mumbam op zeip.

<sup>31</sup> Zei tirik namâ galem a nâiņâ mâtâbân âi ekņâ walâm arip.

<sup>32</sup> Zâk ari ko tirik namâ galem zengât kore a nâi, Lewigât kâmut zengâren ġokņâ, zâkņâ yatik mâtâbân âim ek walâm arip.

<sup>33</sup> Oi Samaria hânân ġokņâ, a nâi mâtâbân âi ekņâ umņâ nânġip.

<sup>34</sup> Oi ekņâ zâkkâren âim useņâ kelâk sânġon, waiņ too sanġon kâpeip. Oi donġi kwâkņan pamņâ diim âi lomba namin pamņâ galem oip.

<sup>35</sup> Hanġsâi âibamņâ lomba namâ galem a kât pindâm itâ sâip, ‘Gâ a zi galem okņanġâban. Kât ġigan, zorat nânġâna mân dâp oi âburem ġâbarân kât ġibat.’”

<sup>36</sup> Yesuņâ den sinġi yatâ sâm sâip, “A karâmbut zo zengâren ġâbâ nâi nânġâna a kuwe, zo buku okņanġip?”

<sup>37</sup> Mâsiki sâip, “Galem okņanġip, a zorânġ.” Sâi Yesuņâ itâ dukuip, “Gâ âim yatâ op ândiban.”

*Maria sot Mata, zekât den sinġi.*

38 Yesu sot arâpnâ, zen âim kamân nâin takâne ambân nâi kutnâ Mata, zâknâ sâi Yesu mirin zarip.

39 Oi Matagât gatnâ nâi ândeip, kutnâ Maria. Zâknâ Kembangât kiñ topnan ge tâi den sinji âlip sâi nângip.

40 Matâ zâk nalem om kinjâ itâ nângip, "Nep patâ zei gatnâ mân betnan miap." Yatâ nângâm Yesugâren âimnâ sâip, "Kembu, gatnandâ birânigi ninak kore uan. Gâ dukuna ga betnan meik."

41 Sâi Yesunâ itâ dukuip, "Mata, Mata, gâ kut nâi nâigât nângâm kwâkâm kinzat. Nângâ. Kut nâi nâi bâbâlaj upan, zorânâ dâpnan. Maria zâk den sinji âlip nângâm taap. Zâk mân sa birâbap."

42 (-)

## 11

### *Ninâugât Den.*

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

1 Yesu zâk hân nâin âim ninâu sâim tâi arâpnâ zengâren gâbâ a nâinâ itâ sâip, "Kembu, Yohanenâ arâp ninâu kwâkâm zingip, zo yatik kwâkâm ningâ."

2 Sâi Yesunâ itâ sâim dâzângoip, "Zen ninâu sânam itâ sâbi,

'Ibâ, gâgât kutkâ hâlâlu zimbap. Gâ gamnâ hân dâp um dap kembu otningâm ândimâmban.

3 Sirâm dâp nalem dâpniñan ningâban.

4 Tosaniñ birâban. Nengoot yatik a zengât tosaziñ birâmen, zorat. Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban.' "

5 Yatâ sâmnâ itâ târokwap dâzângom sâip, "Zengâren gâbâ nâinâ nâtik tânâmnân a bukunâ konsâm dukubap, 'Bukunâ, gâ nalem karâmbut ni.

6 Bukunâ nâinâ nâgâren gâi nalem pindâbam kâruan.'

7 Yatâ sâi mirâ mariñâ, zâk mirinâk tap sâbap, 'Gâ wangât uman gwâlâ kwâtnigat? Mirâ mâtâp doongudoongun sot katep uman zie. Zorat ko nâ mân zaat nalem gibat.' "

8 Yesu zâk yatâ sâmnâ sâip, "Nâ sa nângânek. Mirâ mariñâ, zâk bukunâ sâi mân nângâm uman zimbap, zo ko sâi âim âim ko zaatnâ kut nâi nâi sap, zo mem pindâbap.

9 Zorat nânâ torennâ nâi dâzângua nângânek. Zen Kembangâren ninâu sâne ma ko kut nâi nâi zingâbap. Zen kut nâi nâi kârum ma ko muyagibi. Zen mirâ hângiyân kom kine ko mariñâ mirâ mâtâp mem pâmbap.

10 Nâi zâk ninâu sâi ma ko bonnâ pindâbap. Nâi zâk kârum manâ manâ ko bonnâ muyagibap. Nâi zâk mirâ hângiyân kom kiri ko mariñâ mâtâp mem pâmbap.

11 Zengâren gâbâ a nâinâ nanñâ saru zuugât sâi mulum pindâbap?

12 Mo kuruk keetnangât sâi yanji pindâbap? Zo bunâ.

Zen a ambân bâliņâziņoot yatâ zorâņ murarâpziņ kut nâi nâi âlipņâ ziņgâme.

13 Ibâziņâ sumbemân walâwalâņandâ zen Tirik Kaapungât sânetâ walâm ziņgâbap.”

*A ziņâ wâke molimoliņangât Yesu mâsikâwe.*

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

14 A nâi wâkeņâ okņangi kopa oip. Oi Yesuņâ wâke molei a zo den âlip sâip. Yatâ oi a ambân ziņ ekņâ nâņgâne imbaņâ oip.

15 Ka a nâmbutņâ, zen zâkkât itâ sâwe, “Wâke zeņgât a kutâ Bezebulu, zâkņâ imbaņâ pindi wâke moliziņgâmap.”

16 Sâne nâmbutņâ ziņâ Yesu top likuliku kulem nâi tuubapkât nâņgâwe.

17 Oi zâkņâ umziņan ekņâ dâzâņgoip, “Hân nâin zoren kâmbam muyagem kamân dâp kâsa utne kamân zo kwamen zimbap. Mirâ nâin a âmbân ândie, zen kâsa op kâsâpagone mirâziņ kwamen zimbap.

18 Sataņ sot arâpņâ agonetâ nepziņ dap op kâtigem zimbap? Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluņâ mam okņangi wâke moliziņgâmap.’ Zorat san.

19 Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluņâ mam okņangi wâke moliziņgâmap.’ Zorat mâsikâziņga sânek. Narâpziņâ zen ko nâiņâ imbaņâ ziņgi wâke moliziņgâme? Narâpziņâ zen sarâziņangât topņâ sâm muyagime.

20 Nâņâ ko Anutugât imbaņandâ wâke moliziņgâman. Zorat ko Anutugât um topņan ândiândigât narâk, zo mâte otziņgi mân nâņge.

21 A kâwaliņootņâ timbâ kâmbamņâ mem mirâ kamânņâ galem op ândei hâlâluyâk zimbap.

22 Oi a kâwaliņâ patâņâ gamņâ zâkņak kâtigem kom sikum kut nâi nâi beķņan memņâ kâsâpkubap.

23 Nâi zâk nâ buku mân otnibapņâ kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ on galem mân upapņâ kâdanņap.

24 Wâkeņâ ayân gâbâ takâm hân a mân ândiândiņan âim tâtatņâ kârubap. Kârum mân muyagemņâ sâbap, ‘Mirânâ birâm gâwan, zorenâk âburem dum âibâ.’

25 Yatâ sâm âburem âi ikpap. A umņâ sanjon kubikkubikņâ zimbap.

26 Zo zei ekņâ a bukurâpņâ nâmburân zagât, zikņâ dâp yâtâ buņâ, bâliņ kâtikņâ, zo diiziņgi ga a umņanâk zo tâtat mâme upi. Oi a zâk mârurum bâliņâ ândeipņâ bet bâliņ op kwâtâtibap.”

27 Den yatâ sâm kiri a oserân gâbâ ambân nâiņâ den kâtikņâ den sâm sâip, “Ambân nâi mingimņâ nam gigip, zâkkât nâņga sâtâreņoot uap.”

28 Sâi Yesuņâ nâņgâm itâ sâip, “Ee. Ka nâņâ sa nâņgânek. A ambân Anutugât den nâņgâm lume, zeņgât nâņga sâtâreņoot uap.”



*Kulemgât kâuk birânjanjâne* pame. Âmanj kâligen mân pam kwâarakume. Zo bujâ.

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

<sup>29</sup> A ambân donjebep, zen zâkkâren mindunetâ topkwap den itâ sâm dâzânjoip, “A ambân narâk ziren ândie, zo nânjânânjâziñ bâlîñâ oi top lâkulâkugât kulem iknam kâuk birâme. Oi zen kulem nâi bujâ. Propete Yona, zâk Niniwe zenjâren kulem oip, zo yatâ âsagei ikpi.

<sup>30</sup> Mârumjan Yona zâk Niniwe a zen bâlîñâziñ kândâtkom Anutu mâte okjanjâbigât girem den dâzânjoip. A ambân narâk ziren ândie, zen yatâ upigât den dâzânjoman. Nâ zenjât kulem nâi op ândian.

<sup>31</sup> Hân torenge mâruman ambân kutâ nâi ândeip. Den kubikkubik narâkjan ambân kutâ zorânj zaatjâ a kâmut narâk ziren ândie, zenjât bâlîñâziñâ sapsugi hâuñâ mimbi. Zo yen bujâ. Ambân zo Salomogâren gâbâ nânjânânjâ âlipñâ mimbat sâm hân torenge gâbâ gâip. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian. Nâ Salomo wâlan. Ziñ wangât op nâgât den birâme.

<sup>32</sup> Niniwe kamân mâirâpñâ, zen zo yatigât den kubikkubik narâkjan zen zaatjâ a kâmut zi zenjât bâlîñâziñâ sapsune hâuñâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonagât den nânjâm umziñ melânâwe, zorat. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian, zirânj Yona wâlan.

<sup>33</sup> Zen kârâp sâum mân tik

âsagei a zen zâim ikpi.

<sup>34</sup> Siñgâ zo sâkkanjât âsakñâ. Siñgâ âlipñâ tâi ko sâkkâ zâk âsakjan tâpap. Ka siñgâ nâtâtik kâri ko sâkkâ nâtâtik muyagibap.

<sup>35</sup> Zorat ko zen galem orangâm ândibi. Umziñan nâtâtik muyagebapkât yatâ op ândibi.

<sup>36</sup> Zen um sâk nâtâtik bujâ. Âsakñik op nanjâbabân hâlâluyâk âsagem nanjâbap. Kârâp âsakñandâ âsagemap yatâ.”

*Singi âlip sâkñik mân lubi.*

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

<sup>37</sup> Den zo sâm nanjâm ândei Parisaio a nâiñâ nalem nimbapkât sâi mirin zâim nalem niniñan tâip.

<sup>38</sup> Yesu zâk bikñâ mân sanjon zâi tâipkât Parisaio a zâk nânji mân dâp oip.

<sup>39</sup> Oi zorat Kembujâ itâ dukuip, “Parisaio a zen hâkop sâkñik sanjonme. Umziñan ko on kâmbu sot bâlîñâ piksâm ziap.

<sup>40</sup> Zen a nânjânânjâziñ buj. Dap nânge? Anutu zâk kut nâi nâi zorat sâkñâ muyageipñâ umñâ mân muyageip?

<sup>41</sup> Zorat zen a kanpitâ zenjât umziñ patâ ze kut nâi nâi âlipñâ, zo mem zinjâm umziñâ salekkubap.

42 Yei, Parisaio, zen danğât sot kânğan, zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât sinji sâm pame. Zorat torennâ den târâraknâ sot Anutugât umziņ patâ nânğanânğâ, zo birâme. Nâi lumnâ nâi lubi. Zo yatâ upi.

43 Yei, Parisaio, zen mâpâmâpâse namin a sâtņâ tapmeyân mâte tâtnat sâme. A ambân sombemân sâm âlip kwatniņgâbigât umziņ patâ kinmap.

44 Yei, Parisaio, zen a hanzânğowe kwak yatâ hibuk op zei a zen mân ek kwâkņan âim game. Zen zo yatâ. Umziņan bâliņâ kâraknâ ziap. Oi a ambân ziņâ sâkziņâ ikne âlip opmap.”

*Propete a zânğowe, zeņgât den.*

45 Yesu zâk den yatâ sâi Kembugât gurumin a nâiņâ sâtņan mem itâ sâip, “Patâ, gâ den yatâ sânanđâ Kembugât gurumin a neņgât den sâm bâliņ kwatniņgat uap.”

46 Yatâ sâi. Yesuņâ hâuņâ itâ mâburem dukuip, “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a, zen kut nâi nâi yâmbâtņâ a kwâkziņan pam ziņ bet bâsaņ ândime.

47 Yei, Sâkurâpziņ zen Propete zânğowe, zeņgât kwagân kât kâsaget mindune kiri neule mot tuume.

48 Yatâ op sâkurâpziņ zeņgât nânğâne âlip oi ziņâ zânğowe, zo zeņgât kwagân neule mot tuume.

49 Zorat Anutugât nânğanânğâyân den nâi itâ muyageip, ‘Nâ zeņğâren Propete sot Aposolo sânğonzânğua gine nâmbutņâ zânğom moliziņgâm a nâmbutņâ zânğone mumbi.’

50 Oi zorat mârumņan a muyamuyagiņ narâkņan topkwap Propete zânğone gilâmziņ geip, zorat tosa zo narâk zi ândie, zeņğâren mâkâbap.

51 Kâmbam zo mârumņan Abegâren gâbâ târokoi gam Sakaria, zâk tirik namin Kembugât sinji nalem uuņâ zo naņgâmņan kuwe. Nâ perâkņak sa nânğâne. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi zeņğâren mâkâbap.

52 Kembugât gurumin a zen nânğanânğâ âlipkât mâtâp dooņguwe. Mâtâp dooņgumņâ naņgo mem pâpan mem âiwe. Ziinjak naņgoyân mân bagiwe. Oi a ambân baginam utne mâtâp pâke kwarâwe.”

53 Den yatâ sâm ari Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen topkwap ândei ândim yatâ op den sâi kâitkum mâsikâm âiwe.

54 Oi lâuņan gâbâ den nâi nânğâne bâliņâ oi denân pânatkât ek galem op ândiwe.

## 12

*Yeusņâ Parisaio a sarâziņanğât girem dâzânğoiņ.  
(Mt 10:26-27)*

1 Oi a ambân donjep patâ Yesugâren mindum pâlâtân kin kiyân lân lân urâwe. Yatâ op kine topkwap arâp den itâ sâmbâlâle, “Zen Parisaio zengât arik bâlin zengâren âsagebapkât kârum ândibi. Sarâziņgât op san.

2 Kut nâi nâi tik ziap, zo mân tik zimbap. Zo nâran mâbâlâkņibap. Oi kut nâi nâi tik pâpanņâ, zo nâran kag-ibap.

3 Nâtigân den tik sâme, zo gâtâm maayân âsagibap. Mirâ umņan halop den sâme, zo gâtâm sombem kabâņan sâm muyagibi.”

*Yesuņâ kenġât den dâzânġoip.*

*(Mt 10:28-31)*

4 “Bukurâpnâ, nâ itâ dâzânġobâ. A sâkziņik zânġobi, zengât mân kenġât upi. Zen um dâpziņ mân tâmbetkubi.

5 Nâigât kenġât upi, zorat dâzânġua nânġânek. Zâk gomņâ kâbakņei simân geibangât imbaņâ zemņangap, Anutu, zâkkât kenġât op ândibi.

6 Nii sâmbâlâle, zo sângân patâ buņâ. Kât kuriņâ mâiktârâ zagât pam bâtnâmbut mimban. Oi Anutu zâk zen pisuk patâ ziņgit nanġâmâp.

7 Zâkņâ a zengât kâukziņ sâmotņâ aksik tenġâziņ ek nânġâm nanġâmâp, zorat kenġât buņ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buņâ. Zen a. Anutu zâk umņandâ gâsuziņġâmâp.

8 Oi nâi dâzânġua nânġânek. Nâi zâk a ambân mâteziņan sâm âlip kwatnimap, zo ko a bonņâ, nâ yatigâk Anutugât sumbem arâpņâ zengât mâteziņan sâm âlip kwâkņangâbat.

9 Oi nâi zâk a ambân mâteziņan kwâimbânibap, zo ko a bonņâ, nânġoot yatigâk sumbem a mâteziņan kwâimbânangâbat.”

*Kaapumġât den.*

*(Mt 12:32; 10:19-20)*

10 “Nâi zâk a bonņâ nâ sâm bâlin kwatnibap, zâkkât bâlinâ zo âlip birâbirâņâ. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâlin kwâkņangâbat, zâkkât tosa zo Anutuņâ mân birâbap.

11 Gâtâm mâpâmâpâse namâziņan mo a kutâ zengâren diiziņġâm âine den toren dap sânat sâm nânġâ kwâkâ mân upi.

12 Narâk zoren den sâbi, zo Tirik Kaapumņâ sapsum ziņġâbap.”

*Kât sikumġât âkņâlê mân upi.*

13 A osetziņan ġâbâ a nâiņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Patâ, âtânâ zâk ibânanġât bet boi zikņik mem ândiap, zorat ġâ dukunandâ kâsâpkum torenņâ nâ nibap.”

14 Sâi Yesuņâ itâ dukuip, “Nâiņâ nâ a sâtnâ mo a kutâ nâbaripkât nâġâren ga sat?”

15 Yatâ sâm den itâ târokwâip, “A nâmbutņâ kut nâi nâi patâ zemziņap, zo ko ândiândi bonņâ mân

zingâbap. Yatâ opnâ umzin galem op ândibi. Zen kât sikumgât âknjâle mân op ândibi.”

16 Yatâ sâmņâ den sum-bunâ nâi itâ dâzângoip, “Sikum a nâigât kâlamņan gom sambe patâ zemņangip.

17 Oi umņandâ itâ nângip, ‘Nâ dap upat? Kut nâi nâi donbep patâ zemnigap, zorat mirânâ mân kinzap.’

18 Yatâ nângâm sâip, ‘Itâ upat. Nâ nailem silep kândan nĭlip patâ tuumņâ zoren âi pa tâpap.

19 Gomsambe zemni-gapkât mulunâk tâi narâk kârep om nem zâibat. Zorat sâtâre kwâkņan ândibat.’

20 Yata sâi Anutuņâ itâ sâm dukui, ‘O, a nângânângâgâ bunâ, nâtik ziren ândiândigâ bekan mimbat. Kut nâi nâi minduin, zo nâigât upap?’

21 Zorat sa nângânek. Nâi zâk yatik Anutugât mân nângânângâ op zikņâ singi sikum kut nâi nâi mindui tâkņangâbap, zo ko Anutuņâ zo yatik okņangâbap. Anutuņâ a yatâ zo egi kanpitâ upap.”

*Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nângâm kwâkâm ândibi. (Mt 6:25-34)*

22 Yesuņâ arâpņâ itâ dâzângom sâip, “Zorat op dâzângebâ. Itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Mo sâkziņangât itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan mem ândinat?’

23 Nalemņâ bon bunâ. Ândiândiņâ bonņâ. Sâk

pâkeņâ bonņâ bunâ. Sâkziņandâ bonņâ.

24 Zen nii zingit nângâbi. Zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nailem mân mindune tâpmap. Oi lan Anutuņâ nailem muyagem zingâmap. Zen ko nii yatâ bunâ. Zen a. Anutu, zâk umņandâ gâsuzingâmap.

25 Zen ândiândiziņangât nângâm kwâkâm ko âlip ândine âi topņan subap?

26 Zen kut nâi mâik, zo âlip mân galem upme, zorânâ wângât kut nâi nâi torenņangât nângâm kwâkâ upme?

27 Zen pâlinpâliņgât neulenâ âsagemap, zo ek nângânek. Zâk hâmbâ nep mân tuumap. Oi sa nângânek. A kutâ Salomo, zâk sikum patâ sot neule âlip zemņangip. Ka zâk hâmbâ neulenoot zo yatâ mân mem ândeip.

28 Oi neule âlip, zo hibukņan itârân muyagei muka sâmbum pane kârâbân simbap. Anutuņâ sâi neule âlipņâ muyagemap. Oi zeņgât sâk pâke mot mân muyagem zingâbap sâme? Nângâm pâlatânziņ bunâ, zen. Kembuņâ ko âlip galem otzingâbap.

29 Oi zen itâ mân nângâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Nalemgât nângâ kwâkâ mân op ândibi.

30 Um kâtik a ambân hân dâp, zen um nângânângâziņ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziņandâ

wan wangât kwakse, zo ek nângâmâp.

<sup>31</sup> Anutu um topņan ândibi, zorat umziņ pane zimâp. Yatâ utneta sâkkât kut nâi nâi aksik ziņgâbap.

<sup>32</sup> Râma gakânâ, zen keņgât mân op ândibi. Ibâziņâ zâk um topņanġât siņgi kwaziņgip.

<sup>33</sup> Zen kut nâi nâi zemziņgap, zo a ambân kanpitâ ziņgâbi. Yatâ opņâ sumbemân sikum bonņâ, zinziņâ, zo mimbi. Zoren kâmbu a ziņ mân mimbi. Zoren wâsâsâņ ziņ mân tâmbetkubi.

<sup>34</sup> Kut nâi nâi ziņâ zemabân, zoren yatik umziņ pane zemâp.”

*Um wâgân ândiândigât den.*

<sup>35</sup> “Zen petziņ lapņâ kârâpziņ sâune sei mambât ândibi.

<sup>36</sup> Kore a zen a kutâziņandâ hân kârebân gâbâ âburem gam hâņgiyân koi mâtâp mem pambigât mambât ândibi. Zen yatâ op ândibi.

<sup>37</sup> A kutâ, zâk âburem gâi kore arâpņâ um gwâlâ ândine muyageziņgâm zeņgât nâņgi sâtâreņoot upap. Nâ perâkņâk dâzâņgobâ. Zâk nepkât pet lapņâ nalem tap niniņan zâmbari nalem nimbigât kore otziņgâbap.

<sup>38</sup> A kutâ, zâk nâtik tânâmņan mo haņsâsâgât purikâsm gâi um wâgân ândine muyageziņgâbap, zo ko âlip upap.

<sup>39</sup> Zen itâ nâņgânek. Kamân nâigât a zen kâsa nâtik ziren takâbi, narâk zo yatâ nâņgâm um wâgânâk ândim kamânziņ galem upi.

<sup>40</sup> Oi a bonņâ nâ puriksâbatkât narâkņâ mân nâņgâm ândie. Narâknâ mân nâņgâm tâtne gâbat, zorat mambâtnim um wâgân ândibi.”

*Kore a bâliņanġât den.  
(Mt 24:45-51)*

<sup>41</sup> Yesu zâk den yatâ sâi Peteroņâ itâ sâm mâsikip, “Kembu, gâ den alotņâ zi niņjik mo ârândâņ niņanġât sat?”

<sup>42</sup> Mâsiki Kembuņâ den sumbuņâ nâi itâ sâip, “A kutâ nâi zâk kore a gakârâpņâ zeņgât galem a nâi pam itâ dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziņgâm ândim narâkņan nalem dâpziņanâk ziņgâm ândiban.’ Oi zâk dap ândei galem a nâņgânâņgânoot sot sât lulunoot sâsâņâ?”

<sup>43</sup> Galem a zâk nep sâm pindâpindâņ, zo dâņâk galem oi patâņandâ gâbap, galem a yatâ zorat nâņgi âlip upap.

<sup>44</sup> Nâ bonņâ sa nâņgânek. A kutâ zâkņâ galem a zo patâ pam kut nâi nâi galem upapkât sâm pindâbap.

<sup>45</sup> Oi galem aņâ umņan itâ nâņgâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimņâ kek mân gâbap.’ Yatâ nâņgâm kore a ambân zâņgom mem nâi nâi otziņgâbap. Otziņgâmņâ nalem om nem too kâtik nem um gulip op ândibap.

46 A kutânâ gâbapkât mân nângâm gulipmalip ândibap oi a kutâ zo gam kom kâbaknei bâliņ mâme osetziņan âi ândibap.

47 Kore a nâi zâk patâņangât den nângâm diņâ kwâkâbap, patâņâ zâk tâkņâ lapitpap. Oi hâuņâ mem zâi kwap pindâbap.

48 Oi nâi zâk patâņangât den mân nângâm den kwâkâbap, zo zâk tâkņâ lapitpap. Zo hâuņâ mem gei kwap pindâbâp. A nâi zâk kut nâi nâi yâmbâtņâ pindâpindâņ, zo bonâ yâmbâtņik muyagei dâp upap. Oi nâi zâk nep patâ sâm pindipņâ nep patâ zo tuugi dâp upap.”

*Yesuņâ kârâp mem geip.*  
(Mt 10:34-36)

49 “Nâ hânân kârâp ua sem kut nâi nâi bâliņâ sem pitņikubapkât gem gâwan.

50 Too saņgon niibi, zorat nângâm ândim umnâ yâmbâriap.

51 Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumben muyagibapkât geip,’ Yatâ buņâ. Nâ kâmbam âbâņgubapkât gewan. Nâ kâsâpzâņgotkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi.

52 Oi itârâņ topkwap itâ muyagibap. Mirâ nâigât a ambân bâtnâmbut, zen âbâņgum toren zagât toren karâmbut upi.

53 Nanņâ ibanâ, zet kâsâpagobabot. Oi mam bârat, zet kâsâpagobabot. Iran sibun, zet kâsâpagobabot.”

*Kembugât kulem ikpi.*  
(Mt 5:25-26; 16:1-4)

54 Yatâ sâmņâ a ambân aksik itâ sâm dâzâņgoip, “Mirâ sumunkoi zen itâ sâme, ‘Map gâbamap.’ Sâne map gâmap.

55 Mirâ pitâyanğâm zeik eņņâ sâme, ‘Maa upâmap.’ Sâne yatâ opmap.

56 Sarâ a ambân, zen sumbengât tobatņâ eņņâ nângâme. Ka zen nâgât topnâ mân nângâm kwâtâttime.

57 Zen wangât mâtâp târârak sot gâņgonâ, zo mân kâsâpkum ek nângâme?

58 Gâ buku nâi sot kâsâp op dinzikņâ zo kek kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ diņgâ top likuliku agâren sâi zâkņâ nângâm kâwali arâpņâ sâi gâsum diigim tâk namin gâbanbi.

59 Nâ perâkņak dâgobâ. Gâ yen mân gâban. Gâ zoren tap ko kâsagâ kât pindâna âkiyâk gâban.”

## 13

*Umniņ mân melâņindâ Anutu kâbakņeniņgâbap.*

1 Narâk zoren a nâmbutņâ ziņâ Yesu den siņgi itâ dukuwe, “Galilaia a nâmbutņâ, zen Anutugât siņgi sâm makau kom unam utnetâ Pilatonâ sâi kâwali arâpņâ ziņâ zâņgom naņgawe. Zâņgone a gilâm sot makau gilâm, zo ârândâņ mâpotne giarip.”

2 Den siņgi yatâ dukune itâ mâsikâziņgip, “Zen dap nâņge? Zengât tosaņâ

Galilaia a nâmbutnjâ zengât tosa walip, zorat tosgât op tâmbetzângoip?

<sup>3</sup> Yatâ bujâ. A nâmbutnjâ zen tosaziņoorâk ândie. Zen umziņ mân melânbyân yatigâk tâmbetagobi.

<sup>4</sup> Yerusalem kamânân a kiin nâmburân karâmbut Siloam mirâ kârep patânâ kwâratzângoip. A kiin nâmburân kârâmbut zo tosaziņandâ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutnjâ walâziņip?

<sup>5</sup> Yatâ bujâ. Nâmbutnjâ zengât tosa ziap. Dâzângua nânġâneġ. Zen umziņ mân melânbyân yatigâk tâmbetagom kwâkâbi.”

<sup>6</sup> Den zo sâm nanġâm Yesuġa den sumbuġa itâ sâip, “A nâiġnâ nepņan nak koset nâi kâmiri lâmbarip. Oi mariġnâ zâk bonņanġât âi kârûmâip.

<sup>7</sup> Yatâ opġnâ nep galem a itâ dukum sâip, ‘Nânġâ. Nâ nak zirat bonņâ kârûm ândia kendon patâ karâmbut âkap. Nak zo bonņâ mân opmap, zorat ko kârâban. Wangât hânġât kelâġnâ yen mim-bap?’

<sup>8</sup> Yatâ sâi ko galem anġa itâ dukuip, ‘Patâ, ġa birâna kendon kânok zi kirik. Oi nânġâ topņan hân kârâm pa pambâ.

<sup>9</sup> Yatâ ua narâk nâin bonņâ âsagibap mo bujâ, zo iktat. Oi bon mân oi ek sâna kârâm pândat.”

*Yesuġa kendonân ambân nâi kubigip.*

<sup>10</sup> Narâk nâin Yesuġa mâpâmâpâse namin zâim den sinġi âlip dâzânġoip.

<sup>11</sup> Oi mâpâmâpâse namin zo ambân nâi tâip. Kendon patâ kiin nâmburân karâmbut umņan wâkeġnâ okġanġi ândeip. Wâkeġnâ okġanġi kândâtġnâ pindiġsâm ândeip. Dap op winziġsâm ândibap?

<sup>12</sup> Yesuġa ambân zo ekġa itâ dukuip, “Ambân ġa winziġsânangât san.”

<sup>13</sup> Yatâ sâmġnâ bikġandâ kâukġan pâi kândât winziġsâi Anutu mâpâseip.

<sup>14</sup> Yesuġa kendonân ambân zo kubigipkât mâpâmâpâse namâ galem anġa nânġi bâlei kuk op sâip, “Nep mâme hilâm nâmburân kânok ziap. Zoren gane kubikziġġâbap.”

<sup>15</sup> Yatâ sâi Yesuġa itâ mâburem dukuip, “Sarâ a zen. Kendonân donġi sot makâu ġakârâpziņ too nimbigât diiziġġâm âime.

<sup>16</sup> Ambân zi Abaramġât kiun. Sataġnâ saagi kendon kiin nâmburân karâmbut yatâ op ândeip. Oi nânġa kendonân kubiksân, zo nânġâne mân dâp uap?”

<sup>17</sup> Yatâ sâi ko kâsa okġanġawenġa anġun urâwe. A ambân kâmut, zen ko kulem zorat umâlep patâ urâwe.

*Kembugât den zo wakum keetġnâ yatâ.*

*(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)*

<sup>18</sup> Yesu zâk den itâ târokwap dâzânġoip, “An-

tugât sinji âlip zorat mâtâp, zo wanân dâpkwap sâbâ?

19 Zo wakum keetjâ yatâ. A nâinjâ nepņan âi kendi kâmņâ takâm nak oip. Oi nii zinjâ gamņâ bârannan pam tapme.”

20 Oi itâ târokwap sâip, “Sinji âlipkât mâtâp, zo wanân dâpkwapâ?

21 Zâk sii dangât yatâ. Ambân nâinjâ sii dangât naleman pam oi sei naleman naam donbep op nanjip.”

*Sumbemân bagibaginangât den.*

(Mt 7:13-14, 21-23)

22 Yesu zâk Yerusalem kamânân âibam âim kamân patâ sot kamân mâik mâigân sinji âlip dâzângom arip.

23 Ari a nâinjâ mâsikâm sâip, “Kembu, a bituktâ zinjâ sumbemân zâibi, mo dap?”

24 Oi Yesujâ den nâi itâ dâzângoip, “Mâtâp gâbâkņan bagibigât kâtigibi. Nâ dâzângua nângânek. A ambân donbep patâ, zinjâ mâtâp gâbâkņan baginam osibi.

25 Mirâ mariņâ, nâ zaat hângi doongua hângiyân kom itâ sâbi, ‘Kembu, mâtâp mem pânan.’ Sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ zen mân nângâziningan. Zen waniņ gok?’

26 Mâsikâzinga zen hâuņâ itâ sâm dâtnobi, ‘Nen gâ sot ândim too naleman niwen. Oi kamâniņangât sombemân den sinji âlip sâna nângâwen.’

27 Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Dâzânguan zo, zen waniņ

gok? Nâ mân nângâziningan. Bâliņ mâme a, zen birâninek.’

28 Oi Abaram, Isaka, Yakobo sot Propete nâmbuņâ Anutugât um topņan ândinetâ zingitpi. Ka zen ko âkņan ândimņâ umbâlâ op isem ândibi.

29 Oi hân mirâsiņ takâtakņan sot geigeiņan sot hân toren toren, zobâ a ambân takâm Anutugât um topņan bagimņâ sii naleman patâ nem sâtâre op zimbi.

30 Nângânek. A bet, zengâren gâbâ nâmbutņandâ kândom upi. A kândom, zengâren gâbâ nâmbutņandâ bet upi.”

*Herodegât den.*

31 Narâk zoren Parisaio a nâmbutņâ zinjâ Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Herodeņâ gobat sapkât hân zi birâm âi.”

32 Sânetâ dâzângoip, “Zen âburem âim wâu ulin zo nâgât itâ sâm dukubi, ‘Nângâ. Nâ irâk sot muka wâke molizingâbat sot mâsek kubikzingâbat. Haņsâi mâra nep tuuga âkâbap.’

33 Itârâņ, muka sot mâra mâtâp âibatkat sâsâņâ. Yerusalem kamânânâk Propete zângome. Nâ zoren zaria nobi. Mân zaria sâi ko dap yatâ nobe?”

*Yerusalem kamângât den girem dâzângoip.*

(Mt 23:37-39)

34 Yatâ sâm sâip, “O Yerusalem kamân marirâp, zen Propete zângome. Anutujâ kore a sâņgonzângoip



zenġären ġâne kâtnâ mem zânġome. Kuruknâ gwamârâp ġâbâreziġġâm abâtnandâ lâmbamzânġomap, yatigâk nânâ a ambân kâmut kinnâ topnjan ġâbâreziġġâbâ sa birânime.

<sup>35</sup> Nânġânek. Mirâ kamânziġnâ nânâ birâbat. Nâ sa nânġânek. Zen dum mân nek ândim itâ sâm nikpi, Kembuġât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâknanġânâ.”

## 14

*Kendonân Yesunâ mâsek a nâi kubiknanġip.*

1 Yuda zenġât kendon nânin Parisaio a zenġât a sâtnâ nâninâ Yesu nalemgât diigi mirânjan zarip. Oi a nâmbutnâ zen zâk sot nalem ninam diġnanġât dap sâbap sâm ek tarâwe.

2 Oi a nâi kin bik lâmbatlâmbat zoren zâi tâip.

3 Oi Yesunâ eknâ Kembuġât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a mâsikâziġġâm sâip. “Zen sânek. Kendonân a kubikkubiknâ, zo orotnâ mo mân orotnâ?”

4 Yatâ sâi hirinsâm kine Yesunâ a zo biknandâ ġâsum kubiknanġâm sânġongui arip.

5 Ari ko itâ dâzânġoip, “Zenġâren ġâbâ a nânigât nanġâ mo makau kendonân lamân ġiari birâne tâpap mo sâmbune kopġâbap?”

6 Yatâ dâzânġoi den torennâ dukunam kwaknâ birâwe.

*Zen sâk mâme mân upi.*

7 A nalem ninam diiziġi mirin zâiwe. Mirin zâim kian mâteyâk âi tatne Yesunâ ziġitnâ itâ dâzânġoip,

8 “Ġâ a nâninâ sii nalem om sâi gamnâ kian mâteyâk mân tâpan. Ġâ kian mâteyâk âi tâtnandâ a pâtâ nâi ġâbap.

9 Ġâi sii nalem marinâ itâ dâġobap. ‘Zo zâkkât tâtat. Ġâ âmbi âi.’ Dâġogi a yenġâ zenġât kian kândâtnan âi tap anjun upan.

10 Nâninâ sâi gamnâ a ġiġinâ zenġât kianân tâpan. Tâtna sii nalem marinandâ ġeknâ itâ dâġobap, ‘Buku, ġâ zâi kian mâteyâk tâtnan.’ Yatâ dâġogi a mâteziġnan umâlep patâ nânġâban.

11 Nâi zâk umnâ mem ġe kwap ândibap, zâk ko mem zaatzaatnâ. Ka nâi zâk sâk mâme op ândibap, zo ko mem ġe kwâkwatnâ.”

12 Yatâ sâmġâ a diigip, zo itâ târokwap dukuip, “Ġâ si nalem umbam buku, âtâ mun, torerâpkâ, kamârâpkâ mân diiziġġâban. Wangât, zenġoot yatik narâk nânin diigim hâunġâ mâkâne âkâbap, zorat.

13 Itâ upan. Sii nalem ona sei a ġiġinâ sot kin bitziġ bâlġi sot sen nâtatik, a ambân yatâ zo diiziġġâban.

14 Yatâ otna zenġoot hâunġâ mân mâkâne tosâziġnâ yen zeï a târâraknâ zaatpi, narâk zoren Anutuġâ hâunġâ ġibap.”

*Sii nalem patâġât den*

*sumbuŋâ.*

*(Mt 22:1-14)*

15 Sâi nalem ârândân nem tarâwe, zengâren gâbâ a nâinâ itâ sâip, "Nâi zâk Anutugât um topŋan nalem nimbap, zâkkât nânga sâtâreŋoot uap."

16 Sâi Yesuŋâ den siŋgi nâi itâ dukuip, "A patâ nâi sii nalem oip.

17 Sii nalem uuŋâ narâk mâte oi kore a nâi sângongoi âi a zen zop kânŋan sâsâŋâ, zo itâ dâzâŋgoip, 'Nalem mârum om kâtân tuugen. Ganek.'

18 Sâŋ dâzâŋgoi zen kut nâi nâiyân tâbi sâŋ birâm tarâwe. Oi nâi zâk sâip, 'Nâ hân nâi kwâlâwan, zo ikpam âibâman. Zorat gâ patâgâ dukuna nâŋgi mân bâliŋ upap.'

19 Nâi zâk sâip, 'Nâ makau bâzagât sângân mewan, zo âi ziŋgitpâman. Zorat patâgâ dukuna nâŋgi mân bâliŋ upap.'

20 Nâi zâk sâip, 'Nâ ambân mewangât mân gâbat.'

21 Yatâ sâne kore a âburem âi patânâ dukui nâŋgâm kuk op itâ dukum sângonguip, 'Gâ kamânân mâtâp patin sot mâik mâigân âim a ambân zo yatâ zo diizîŋgâna ganek.'

22 Sâi kore a zâk yatâ opŋâ patânâ dukum sâip, 'Patâ, gâ den sat, zo lukan. Oi mirâ zo mân pikse.' Dukui patânâ itâ dukuip,

23 'Gâ dum âi kamân âkŋan mâtâbân hibukŋan âi gâsum diizîŋgâna ga mirânan piksâbi.

24 Nâ itâ dâzâŋgua nâŋgânek. A kândom zop dâzâŋgowan, zen mânâk nimbi.' "

*Yesu molimoliŋangât den.*

*(Mt 10:37-38)*

25 A ambân kâmut patâ Yesu molim âine puriksâm itâ dâzâŋgoip,

26 "Nâi zâk nâgâren ga ândibâ sâŋ ibâ mamŋâ sot ambin murarânâ sot âtâ munŋâ ponânâ sot ândiândiŋâ, zen mân birâziŋgâbam upap, zâk nâgât a mân op ândibap.

27 Nâi zâk zikŋâ poru nakŋâ mân lum nâgât mâtâp lîŋbap, zâk nâgât a mân op ândibap.

28 Zengâren gâbâ a nâi mirâ tuubamŋâ sângânŋâ sâlâpkum kubik tuubap mo mân tuubap, zorat topŋâ ek nâŋgâbap.

29 Oi yatâ mân opŋâ kegâk mirânâ tandâ pâi giari kâtŋâ kârum birâbap. Biri ko a ambân ziŋâ ekŋâ girânŋangâbi.

30 Zen itâ sâbi, 'A zi âsak op mirâ patâ tuubam op tandâ kwânâŋgâm biri kinzap.'

31 A kutâ nâinâ a kutâ nâi kumbamŋâ kegâk mân âibap. Zâk itâ nâŋgâm kwâkâbap, 'Nen a bituk ândienŋâ ândi a donbep ândie. Zen âlip zâŋgonat mo buŋâ?'

32 Ziŋangât nâŋgi gigiŋ oi kâsa kârebân tatne kâwali a nâmbutŋâ sângonzâŋgoi zen âi lumbeŋangât den sâne lumbeŋ op ândibi.

33 Oi yatik zengâren gâbâ nâinâ kut nâi nâinâ zo mân birâmñâ dabân nâgât a op ândibap? Zâk nâgât mân upap.”

34 Yatâ sâmñâ den sumbuñâ nâi itâ sâip, “Sii zo naamñâ. Ka siigât naamñâ buñ oi ko dap oindâ naamñâ dum upap? Zo buñâ.

35 Sii bâliñâ zo yatâ mo yatâ orotñâ, zo mân ziap. Zo yen lum pâindâ âibap. A nâi zâk kindapñootñâ den zi nângâbap.”

## 15

*Râma galem agât den sinji.*

*(Mt 18:12-14)*

1 Kât mimiñâ a sot bâliñ mâme a, zen Yesugâren den sinji âlip nângânam mindumarâwe.

2 Oi Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen zorat nângâne bâliñ oi Yesugât itâ sâwe, “A zâk bâliñ mâme a zen sot tap nalem nemap. Man orotñâ zo opmap.”

3 Yatâ sâne Yesuñâ den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzânngoip,

4 “Zengâren gâbâ a nâigât râma 1 handeret ândibi. Oi zengâren gâbâ kânoktâ âi buñ oi birâbap? Zo yatâ buñâ. Kâmut patâ 99 zo birâzingâm buñ upap, zo kârubap.

5 Kârum ma muyagem umâlip op âkom âibap.

6 Âim bukurâp sot kamârâp dâzânngom sâbap, ‘Sâtâre

utnâ. Râmanâ buñ oip, zo muyagian.’

7 Nâ dâzânngua nângânek. Zo yatigâk a 99 zen târârakñâ ândine sumbemân sâtâre patâ muyagibap. Ka bâliñ mâme a kânokñâ umñâ melâni zâkkât op sumbemân sâtâre patâ walâm yâmbâtñik muyagibap.”

8 Yatâ sâmñâ den nâi itâ târokwap sâip, “Dap nânge? Ambân nâinâ kât bâzagât mem ândibap. Mem ândei kât kânok gei buñ oi birâbap? Buñâ. Zâk kârâp sâumñâ mirâ pitâm kârum ma muyagibap.

9 Kârum muyagemñâ ambân bukurâpñâ, kamârâpñâ zânngonsâi gane itâ dâzânngobap, ‘Kâtnâ buñ oip, zo muyagian, gât ko sâtâre utnâ.’

10 Zorat sa nângânek. Zo yatik bâliñ mâme a mo ambân kânok umñâ melâni Anutugât sumbem arâp zen sâtâre upme.”

*A katep nâi tâmbetagobam oip.*

11 Yesuñâ den sinji nâi itâ sâm dâzânngoip, “A nâi nanzatñâ zagât ândiwet.

12 Nan kwakñandâ ibânâ itâ dukuip, ‘Ibâ, gâ kât sot sikum nâgât sinji sâin, zo mem ni.’ Yatâ sâi kât sot sikum kâsâpkumñâ munñâ pindâm âtânangât sinji pâi tâip.

13 Oi bet katep zâk sirâm bituktâ ândim sikum sot kât zo aksik mem ba hân kârebân arip. Zoren âi lan ândim bâliñ top top opñâ kât

sot sikum zo zoren zingâm nanġip.

14 Kât sot sikum zo buŋ oi ândim hân zoren pu patâ muyageip. Oi a zo dap upâ sâm kwagip.

15 Hân mariŋâ ñâi zâkkâren ari sâi hibukŋan âi bâu galem ândeip.

16 A zen nalem anġân kârânanġâne yen tap tepŋanġât opŋâ bâu zeŋġât nalem nimbam oip.

17 Yatâ opŋâ nânġânânġânâ pâronŋsâi itâ nânġip, 'Ibânanġât nep a kâmut, zen nalem nem âkon op ândine nanġâ nâ zi tepkât mumbâman.

18-19 Zorat nâ kamânan âim ibânanġâren takâm itâ sâm dukubat, Ibânâ nâ bâliŋ mâme a. Tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, ġât ko nâġât nangâ mân sâna ândibat. Yen sâna gâġât nep a op ândibat.'

20 Yatâ sâm ibânanġâren arip. Ari ibânandâ kârebân ġâbâ ekŋâ umŋâ nânġâm sârârâk kârâm âi lum mânġarip.

21 Mânġari itâ dukuip, 'Ibânâ nâ bâliŋâ mia tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, ġât ko nâġât nangâ dum mân sâna ândibat.'

22 Yatâ sâi ibânandâ kore a itâ dâzânġom sânġonzânġoip, 'Kek âi hâmbâ âlipŋâ sot donet sot kipâke mem ga pindânek.

23 Oi makau gwamŋâ patâ diim gam kom une nem sâtâre utnat.

24 Nannâ zâk moibân ġâbâ zaatsap. Zâk buŋ oibân ġâbâ muyagem gaap.' Yatâ sâi sâtâre topkwap urâwe.

25 Oi nan kunŋâ zâk nebân ândiepŋâ puriksâmŋâ kamân nanġâmŋan ga kin kep kwamit nânġip.

26 Zâkŋâ sâi kore a ñâi ġâi mâsikâmŋâ sâip, 'Kep zo top dapkât?'

27 Oi zâkŋâ sâip, 'Munġâ gaap. Gaapkât ibâġandâ sâi makau gwam patâ kom uen.'

28 Yatâ dukui nan kunŋâ zâk kuk opŋâ kamânân man bageip. Ibânandâ nânġâm kamân ginŋan geim um lum-beŋ den dukuip.

29 Yatâ dukui mân nânġânânġâ op kin itâ dukuip, 'Nânġat. Nâ kendon patâ donbep kore otġim ândim sâtkâ luman. Yatâ ândia ġâ noniŋ gwamŋâ mân nina nâ sot bukurâpnâ nen kom om nem sâtâre urâwen.

30 Ka bet katepkâ, zâk laŋ ambân zen sot ândim kât sikumġâ tâmbetkum gulipkum nanġip. Zâk yatâ zorân âburem ġâi sânanâ makau gwam patâ kom nie.'

31 Sâi ibânandâ itâ dukuip, 'Nannâ, ġâ narâk dâp nâ sot ândim ġâmatŋâ kut ñâi ñâi nâġâren ziap, zo gâġât sinġi op nanġap.

32 Ka munġâ ko moipŋâ zaatsap. Oi zâk buŋ oipŋâ dum muyagiap, zorat ko sâtâre oindâ dâp upap.' "

## 16

*Kât galem a bâliŋanġât*

den.

<sup>1</sup> Yesunâ arâpnâ den sinji nâi itâ sârn dâzânngoip, "Sikum a patâ nâigât kât sikum galem a nâi ândeip. A zorat itâ sâne patânâ nângip, 'Galem a, zâk mem gulipkuap.'

<sup>2</sup> Yatâ sâne sâi gâi dukuip, 'Nâ gâgât den sâne nângan. Gâ yatâ zorânâ dum zagâtñâ mân galem ândiban. Ekapka mem gâna kât sikumgât topñâ ikpâ.'

<sup>3</sup> Sâi galem a zo umñan itâ sâip, 'Galem a nep zo betnan mei dap upat? Nâ imbanâ bunâ. Nep kârâm kâmitpatkât âkon uan. Nâ kanpitâ ândibatkat âkon uan. (Wangât, Yuda zengâren a kanpitâ zen ândim olet-zingâmarâwe, zorat op sâip.)

<sup>4</sup> Irabot nângan. Patânâ molinigi a patânangât sikum tosa miwe, zengâren âi buku ua sâne zengât mirin ândibat.'

<sup>5</sup> Yatâ sârn patânangât tosa miwe, kânok kânok zângonsâi gawe. Oi zâknâ a nâi mâsikâm sâip, 'Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?'

<sup>6</sup> Mâsiki zâknâ sâip, 'Kelâk âmanân pâpanñâ 1 handeret.' Sâi itâ sârn dukuip, 'Ekap zi mem 50 kulengu.'

<sup>7</sup> A yatâ sârnâ a nâi mâsiki, 'Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?' Sâi itâ sâip, 'Sibit keetñâ 1 handeret.' Sâi itâ dukuip, 'Ekap zi mem 80 kulengu.'

<sup>8</sup> Yatâ oi patânâ nângâmñâ

galem a bâliñâ zorat nângânngâ, zo nângi imbanâ oi sârn âlip kwâknangip." Yesunâ yatâ sârnâ târokwap itâ sârn dâzânngoip, "Um kâtik a, zen kut nâi nâi utnam nângânngâziñ patâ zeï upme. Sumbemgât sinji a, zen yatâ zo mân zemzingap.

<sup>9</sup> Zorat dâzângua nângânek. Zen zo yatik hângât kât sikum bâliñâ zi a zen zingâne buku otzingâbi. Yatâ utne gâtâm hângât sikum bun oi narâk patin, zen âlip sumbem kamânân ândibigât sâsânâ. Oi sumbem kamânân ândiandin âlip ândibi."

*Kut nâi nâi bonñâ sot yennâ, zorat den.*

<sup>10</sup> A nâi zâk kut nâi nâi yennâ dânbân galem upap, zâknâ kut nâi nâi bonñâ patâ zo âlip galem upap. Nâi zâk kut nâi nâi yennâ mem gulipkubap. Zâknâ yatik bonña mem gulipkubap.

<sup>11</sup> Zen hângât kât sikum dâñ mân galem upi, zo ko dap yatâ kut nâi nâi bonñâ zingâbap?

<sup>12</sup> A zengât kut nâi nâi giwe, zo dâñ mân galem otna gikâ sinji zo dap yatâ gibap?

<sup>13</sup> Kore a nâinâ a patâ zagât zekât kore âlip mân upap. Zâk nâigât umñâ kiri nâi eknâ âkon upap. Zen yatigâk Anutugât nep sot sikumgât nep, zo dap yatâ mâtakâzikâm mem ândibi?"

*Yesuñâ Parisaio a girem dâzânngoip.*

14 Yesuñâ den zo sâi Parisaio a zen kât sikumgât âkñâle zeipkât diñâ kândâtkom girânâwe.

15 Utne itâ dâzânngoip, “Zen a zengât mâteziñan nen a târârakñâ sâme. Ka Anutuñâ ko umziñangât topñâ ekmap. A ziñâ kut ñâi ikne âlip omap, zo ko Anutuñâ egi bâliñ omap.

16 Kembugât gurumin den sot Propete zengât den zem gam Yohanegâren gâip. Zorat kwâkñan Anutu um topñan ândiândiñ, zorat den siñgi âlip, zo âsagem lañ kârâm ariap. A ambân den siñgi zo nângâm baginam kâtigime.

17 Hân sot sumbem, zet buñ utâ sâm buñ upabot. Ka Kembugât gurumin den zo mân buñ upap.

18 A ñâi, zâk ambin birâm ñâi mimbap, zâk târotârozik mânângât tosa patâ mimbap. A ñâi, zâk ambân birâbirân zo mimbap, zâk yatigâk tosa patâ mimbap.”

*A patâgât den.*

19 “Sikum a patâ ñâi ândeip. Zâk hâmbânâ neule âlip sângân zâizâiñ zo mem ândeip. Oi sirâmñâ sirâmñâ sii nalem âlipñâ zo nem sâtâre op ândeip.

20 Oi a kanpitâ ñâi ândeip, kutñâ Lasaro. Zâkkât sâkñâ zo useyâk. Zâkñâ patâgât mirâ mâtâp bagibaginjan zemâip.

21 Zâk a patâgât mirin gâbâ nalem buputñâ gâi nimbapkât nângâm ândeip. Sâknam nângâm zem tâi wâu ziñâ gam useñâ nâmbâlapkumarâwe.

22 A kanpitâ zo yatâ op ândimñâ moip. Oi Anutugât sumbem a, ziñâ ge diim zâi Abaramgât um topñan pane ândeip. Bet sikum a zo moi hanguwe.

23 Zâk simân gei sâknam patâ nângâm ândim siñâ pâi zari Lasaro zâk Abaram um topñan tâi egip.

24 Ekñâ konsâm sâip, ‘O Abaram sâkunâ, nekñâ umgâ bâliñ oi Lasaro sângonguna sâlâpñandâ tooin pam sâmbum gem nâmbâlamnan pâi sânduksâik. Na ziren kârâbân sâknam patâ nângâm ândian.’

25 Sâi Abaramñâ itâ dukuip, ‘Katepnâ, nângâ. Gâ hânân âkñâle kwâkñan ândeip, zo mârum âkip. Oi Lazaro zâk umbâlâ ândeip, zo mârum âkip. Zâk zorat umâlebân ândiap. Ka gâ ko sâknam kwâkñan ândiat.

26 Osetniñan sim patâ kinzap, gât ko zibâ zengâren dap op gibi? Oi zengâren gâbâ zi dap op kognabi?’

27 Sikum a patâ, zâk itâ sâip, ‘Ibânâ, ñâi dâgoga nângâni.

28 Ândi nâgât kamânân murâpnâ bâtnâmbut ândie. Zen sâknam kamân ziren gabegât Lasaro sângonguna âim girem den dâzânngobap.’

29 Sâi Abaramnâ sâip, 'Bunâ. Mose sot Propete, zengât den girem ziap, zo nângâbi.'

30 Sâi ko sâip, 'Ibânâ Abaram, yatâ bunâ. Zengât den nângâm umziņ mân melânbi. Ka a nâiņâ mumuņan gâbâ zaat sâi ko umziņ melânbe.'

31 Sâi itâ sâm dukuip, "Zen Mose sot Propete zengât den birâmeyân mumuņan gâbâ nâiņâ zaat ai dâzânġoi yatik birâbi.' "

## 17

*Bâliņangât nep mân tuubi.*  
(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

1 Yesuņâ arâpņâ den itâ sâm dâzânġoip, "Bâliņangât nep tuutuun, zo muyagibap. Dap yen zimbap? Ka a nâi zâk bâliņangât nepņâ tuubap, yei, zâk dap upap?"

2 Nâi zâk a giginâ nâi okņangi bâliņâ upap, zo ko tosa yâmbât mimbap. Mârumņan kât sumun yâmbât patâ gânduņan saamņâ saruyâm giari sâi ko zo bâbâlaņ opap. Zen galem oranġâm ândibi.

3 Bukugâ nâi bâliņâ oi kubikņangâban. Otna umņâ melânġi tosaņâ birâban.

4 Oi sirâm kânogân tosa nâmburân zagât muyagem sâp nâmburân zagât gam sapsuubap, 'Buku yatâ otgim umnâ bâliņ uap,' Zâk yatâ sâi tosaņâ birâban."

*Nângâm pâlâtânġât den.*

5 Aposolo zen Kembu itâ sâm dukuwe, "Gâ nângâm pâlâtânġiņâ târokwap niņġâban."

6 Sâne Kembuņâ itâ dâzânġoip, "Nângâm pâlâtânziņ bonņâ mâiktârâ, mundo keetņâ yatâ, zemziņġi wakum nak ândi, zo sâmbuyangâm saruyân gei kinbapkât dukune sâtziņ lubap."

*Anâ Kembugât nep tuum tâpâkumen.*

7 Yatâ sâmņâ itâ sâip, "Zengâren gâbâ a nâi, zâkkât kore aņâ nep tuum ândim mo râma galem ândim nâtikssâisâi gâi itâ dukubap? 'Gâ mirin zâi tâtna nalem om gibâ.'

8 Yatâ bunâ. Itâ dukubap, 'Gâ sânġum kâu lapņâ nalemnâ om pâna nia gikâ beņ om nimban.'

9 Nep a zo nep sâm pindip, zo tuugi nânġi âkip. Dabân sâm âlip kwâkņangâbap?"

10 Zengât topziņ yatâ ziap. Zen Anutuņâ nep sâm ziņġip, zo op naņġâm itâ sâbi. 'Nen kore a kwakmak. Nep sâm niņġip, zorigâk tuumen.' "

*Yesuņâ a kubikziņġi âi mân nângâwe.*

11 Yesuņâ Yerusalem kamânân âibam Galilaia sot Samaria osetzikņan arip.

12 Kamân nâin zari sâk bâlâ a bâzagât ziņâ ekņâ âkņanâk kin den sâm itâ sâwe,

13 "O patâ Yesu, neņġât umġâ bâliņ oik."

14 Sâne ziņġitņâ itâ dâzânġoip, "Zen âim

sâkziñâ tirik namâ galem a tirâpziñgone ikpi.” Sâi zen âim tatne useziñ sogei sâkziñ âlip oip.

15 Oi zengâren gâbâ a kânokñâ useñâ sogei ekñâ puriksâm gâip. Puriksâm den kâtik sâm Anutu mâtâseip.

16 Zâkñâ Yesu kiñ topñan gei zem tap sâiwap sâip. A zo Samaria hânân gokñâ.

17 Yesuñâ itâ sâip, “A bâzagât kubikziñgan. Nâmbutñâ a nâmburân kimembut âlip ue, zo ikâ?”

18 Zengâren gâbâ a ñâi âburem gam Anutugâren sâiwap mân se? Birâm âine gâ kamân ñâin gokñandâ gikik gaat?”

19 Yatâ sâm Samaria a zo itâ dukui, “Gâ nângâm pâlâtânngânât âlip uat, gât ko zaat âi.”

*Yesu takâbapkât den.*

*(Mt 24:23-28, 37-41)*

20-21 Parisaio a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Anutu um topñan tâtatñâ, narâk ikâ zoren muyagibap?” Sâne itâ sâm dâzânngoip, “Anutugât um topñan tâtatñâ, zo senñâ mân igikñâ, gât ko itâ mân sâbi, ‘Ziren âsagiap mo ândiren âsagiap.’ Nângânek. Anutu um topñan tâtatñâ, zo osetziñan âsagem ziap.”

22 Yesuñâ arâpñâ itâ dâzânngoip, “Gâtâm narâk ñâin, zoren a bonñâ âsagibatkat narâkñâ iknam upi. Zo mân ikpi.

23 Narâk zoren a nâmbutñandâ sâbi, ‘O, ziren nenğâren âsagiap. Hân

ândiren zengâren âsagiap.’ Yatâ sânetâ mân âibi. Oi nângâne mân bon upap.

24 Hânpan zâk hân muruk toren toren âsagem nanğamap, zo yatik a bonñâ nâgât narâknan âsagei a aksik nikpi.

25 Kândom ko a narâk ziren ândie, zen a bonñâ nâ kândâtnone sâknam patâ nângâbat.

26 Noa ândeip, narâk zoren kut ñâi ñâi urâwe, zo yatik a bonñâ nâgât narâk zo mâte oi yatâ upi.

27 Noa ândeip, narâk zoren a zen sii nalem sot too kâtik nem seroñ kwap ândiwe. Ambân anğâgwanğâ urâwe. Yatâ op mân nângâm ândine Noa sot narâpñâ zen wanğâyân zâine too uurup takâm gwâkâziñgip.

28 Loti ândeip, narâk zoren yatik urâwe. Nalem sot too kâtik nem seroñ kwap ândiwe. Kut ñâi ñâi anğâgwanğâ urâwe. Nep kârâm kâmit mirâ nep tuuwe.

29 Yatâ op ândine Lotiñâ Sodom kamân birâm ari narâk zoren sumbemân gâbâ kârâp sot kât kârâpñâ sot sumbem tipñâ gem gâi kamân zoren a ambân bun op nângâwe.

30 A bonñâ nânâ âsagibat, narâk zoren a yatik upi.

31 Narâk zoren a ñâi sombemân tâpapñâ sikum mimbapkât mirin mân zâibap. Ñâi zâk nebân ândibapñâ zâk kamânân mân âburibap.



<sup>32</sup> Zen Loti âmbinjanġât den sinġi nânġâbi.

<sup>33</sup> Njâi zâk ândiândinjâ anġân kâri gulipagobap. Njâi zâk ândiândinjâ biri muyagenanġâbap.

<sup>34</sup> Nâ dâzânġua nânġâneġ. Njâtik zoren a zagât, zet mirâ njâin uman zeitâ njâi mem, njâi birâbat.

<sup>35</sup> Ambân zagât, zet nalem sobem tâitâ njâi ġâsum, njâi birâbat.

<sup>36</sup> (A zagât nebân kiritâ njâi mem, njâi birâbat.)

<sup>37</sup> Yesu zâk den zo sâm nanġi arâpnâ zinjâ mâsikâm sâwe, “Kembu, ikâ zoren âsagibap?” Sâne itâ dâzânġoip, “Bâu mo zuu kârokņâ njâi zei zoren nii kenġ zinjâ ninam mindume.”

## 18

*Top likuliku agât den sinġi.*

<sup>1</sup> Yesuġât a, zen umzinġ mân âkon op narâk dâp ninâu sâm ândibigât Yesuņâ den sinġi itâ sâm dâzânġoip,

<sup>2</sup> “Kamân njâin top likuliku a njâi ândeip. Zâk Anutu sot a mân hurat kwâtzinġip.

<sup>3</sup> Oi kamân zorenâk ambân malâ njâi ândeip. Zâk narâk dâp a sâtņanġâren âim itâ dukumâip, ‘ġâ betnan mem kâsanâ nekât den kubikpan.’

<sup>4</sup> A sâtņâ zâk malâ zâkkât den birâmâip. Ândimņâ umņandâ itâ sâip, ‘Nâ Anutu mo a hurat mân kwâtzinġâman.

<sup>5</sup> Ka malâ zâk narâk dâp sâm ġâmapkât beġņan mimbâ. Beġņan mân mia sâi

ko âsâbân nânġâren ġâi sâknâ âkon opap.’”

<sup>6</sup> Kembu zâk den zo sâm nangâm sâip, “A sâtņâ bâliņandâ den sâip, zo nânġâm kwâtâtibi.

<sup>7</sup> Anutuġât a ambân ġakârâpnâ, zen njâtik sirâm dâp konsâm ninâu sâme, zo mâkâzinġâbap.

<sup>8</sup> Zâk mân ândei kârep oi keġâk betzinġan mim-bap. A bonņâ nânġâ ġâtâm âburem ġam hânân a ambân nânġâm pâlâtânġinġoot muyagezinġâbat mo buņâ? Zorat umzinġ ġalem op ândibi.”

*Parisaio a sot kât mimiņâ ninâu sâwet.*

<sup>9</sup> A nâmbutņâ, zen ândiândizinġanġât nânġâne târârak oi a toren zenġât nânġâne mân dâp opmap. A yatâ zo, zenġât den sumbuņâ njâi itâ sâip,

<sup>10</sup> “A zagât, zet Anutu mâpâsirâm tirik namin zâiwet. Njâi zâk Parisaio, njâi ko kât mimiņâ a njâi.

<sup>11</sup> Parisaio a zâk kin zikņanġât nânġi zari ninâu itâ sâip, ‘O Anutu, a nâmbutņâ zen kâmbam kume. Kâmbu upme. Bâliņâ top top upme. Nâ zen yatâ buņâ. Kât mimiņâ a ândiren zi itâ buņâ. Oi nâ zorat sâiwap dâġogan.

<sup>12</sup> Sirâm nâmburân zagât zorat umņan sirâm zagât nalem birâm zorat kendon ândiman. Oi kut njâi njâi memņâ bâzagârân ġâbâ

kânok zo gâgât sinji sâm pâman.' Yatâ sâm ninâu sâip.

13 Kât mimiņ anjâ ko tutukuņan kin anjun op pindiņsâm kin itâ sâm ninâu sâip, 'O Anutu, nâ bâliņ mâme a. Nâ a bâliņâ zorat gâ mân birâniban.' Zâk yatâ sâm ninâu sâip."

14 Yesuņâ yatâ sâmņâ itâ sâip, "Nâņgânek. Kât mimiņ a zâk Anutuņâ tosaņâ biri mirâņan arip. Ka Parisaio zâk tosaņâ zemņangip. Njâi zâk zikņangât nņangi zari Anutuņâ kâbakņeņangâbap. Njâi zâk zikņangât nņangi gigiņ oi Anutuņâ mem zaatņangâbap."

*Yesuņâ katep mâsop minziņgip.*

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

15 Ambân ziņ murarâpziņ diiziņgâm Yesugâren âim bikņâ gâsuziņgâbapkât sâne arâpņandâ ziņgitņâ keņgât minziņgâwe.

16 Yatâ utne Yesuņâ arâpņâ zâņgonsâi gane itâ dâzâņgoip, "Zen birâne katep mâik zen nâgâren ganek. Mân pâke kwatnek. Zi yatâ zo, zen Anutu um topņangât sinji kwatziņgâziņgân."

17 A ambân ziņ umziņ diim gei katep yatâ upi, zen Anutu um topņan ândiândigât sinji upi. Ka nņai zâk katep yatâ mân upap, zâk mân bag-ibap."

*Sikum a nņaiņâ Yesugâren gâip.*

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

18 Oi sikum a nņaiņâ Yesu mâsikâm sâip, "Patâ âlipņâ, nâ dap op ândiândi tâmbâņangât sinji upat?"

19 Sâi Yesuņâ sâip, "Nâgât âlipņâ wangât nonsat? Âlip mariņâ Anutu kânok.

20 Oi gâ Kembugât gurumin den nâņgâmat. Zo itâ. Ap ambin, zet mân birâyangâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. Gâ bukugangât sârân sâsâņ mân sâban. Ibâ mamgâ hurat kwatzikâm sâtzik luban."

21 Sâi sikum a zâk itâ sâip, "Zo katepnan gâbik topkwap op gâwan. Njâi mân bira ziap."

22 Sâi Yesuņâ den zo nâņgâm itâ sâm dukui, "Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ kut nņai nņai tatgigap, zo aksik pam kât mem a kanpitâ ziņgâban. Yatâ op sumbemân sikumgoot upan. Oi ga nâ sot pâlâtâņ op moliniban."

23 Yatâ dukui a zo sikum patâ zemņangipkât umņâ bâliņ oip.

24 Yatâ oi Yesuņâ ekņâ itâ sâip, "A kât sikum patâņâ Anutu um topņan bâginam kwakpi.

25 Bâu patâ kamele, zâk kuup mâtâpņan bag-ibap, zo yâmbâtnâ. Ka a sikumņootņâ Anutuņâ um topņan bagibagiņ, zo yâmbâtnâ walâwalân."

26 Sâi nâņgâm kirâwe, zen itâ sâm mâsikâwe, "Zo yatâ zorâņ dap yatâ sumbemân baginat?"

27 Sâne Yesunâ itâ sâmbâ dâzânngoip, “Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuñâ mâtâpnâ âlip muyagemap.”

28 Sâi Peteronâ itâ dukuip, “Nen kut nâi nâiniñâ aksik kândâtkom gâ moligiwen.”

29-30 Sâi Yesunâ itâ dâzânngoip, “Nâ perâknak dâzânngobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk Anutu um topñan ândiândinangât opñâ kamânñâ mo ambâ murârâpnâ mo âtâ murâpnâ, mo ibâ mamzatñâ kândâtzanngobâ, zo ko narâk ziren hâuñâ donbep mimbap. Oi narâk patin ândiândi tâmbânñâ mimbap.”

*Yesu zâk mumbapkât sinji dâzânngoip.*

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

31 Yesu zâk arâpnâ sâi gane itâ sâmbâ dâzânngoip, “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi Propete a, zen a bonñâ nâgât den kulemguwe, zorat bonñâ âsagibap.

32 Nâ um kâtik a zengât bitziñan zaria den sâmbâ sinnan gem sâmbâ bâliñ kwatnim sâknan tâpkubi.

33 Oi inzutñâ lapitnim none mumbat. Mom sirâm karâmbut tapñâ mumuñan gâbâ zaatpat.”

34 Yesunâ yatâ sâmbâ dâzânngoi zen kwagâwe. Den zo topñâ mân nângâm, nângâne kwakmak oip.

*Yesunâ Yeriko kamânân a sen nâtâtik nâi kubigip.*

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

35 Yesu zâk âim Yeriko kamân mâte oip. Oi matâp ginñan a sen nâtâtik nâi nalemm sot kât, zorat oletziñgâm tâip.

36 A kâmut patâ zen mâtâp zoren âine kinziñ kwamit nângâm mâsikâziñgi sâwe,

37 “Yesu, Nasarete gokñâ gaap.”

38 Sâne nângâmñâ den kâtikñâ sâmbâ sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiun, nâgât umgâ bâliñ oik.”

39 Yatâ sâi a kândom âiwe, ziñâ den hirinsâm tâpapkât dukuwe. Oi zâkñâ den zo nângâm tâtâlim den kâtikñâ den sâip, “Gâ Dawidigât kuinñâ, nâgât umgâ bâliñ oik.”

40 Sâi Yesunâ nângâm mâtâbân kinñâ sâip, “Zen nâgâren diim ganek.” Sâi sâne sen nâtâtikñâ zâkkâren gâi mâsikâm sâip,

41 “Nâ dap otgibatkat sat?” Sâi sen nâtâtikñâ sâip, “Nâ sinnâ âlip upapkât nângan.”

42 Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Sinjâ mânângârik. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlipkâ uat.”

43 Sâi zorenâk sinjâ egip. Oi Yesu molim âimñâ ekñâ Anutu mâpâseip. A ambân ziñâ zo ekñâ Anutu mâpâsiwe.

## 19

*Sakaiogât den sinji.*

1 Yesu zâk Yeriko kamân bagim âim tâip.

2 Kamân zoren a nâi ândeip, kutjâ Sakaio. Zâk kât mimiņ a zenġât a sâtjâ. Oi sikum mot donbep zemņanġip.

3 A zorâņ Yesu ikpamņâ okņanġip. Oi zâk a pânġânok, ġât ko a ambân mindune osetziņan kin Yesu ikpam kwagip.

4 Yatâ op sârârâk kârâm âi a walâziņġâm Yesu ikpam wakum nak kwâkņan zâi tâip. Yesu zâk mâtâp zorik gam âibam oip.

5 Oi Yesu zâk nak zorat topņan âi siņâ pâi zari ekņâ itâ dukuip, "Sakaio, ġâ kek gem ga. Nâ itârâņ ġâġât mirin ga tâpat."

6 Sâi yatigâk gem gam umâlip opņâ Yesu diim mirâņan arip.

7 Oi a zen zo ekņâ nânġâm bâliņ kwap sâwe, "Zâk wangât bâliņ mâme a zirat mirin zâi taap? Zâk mân orotņâ uap."

8 Oi Sakaioņâ kin Kembu itâ dukuip, "Kembu nânġâ. Kât sikumnâ kâsâpkum torenņâ a kanpitâ ziņġâbat. Oi a nâmbutņâ kât walâm betziņan mewan, zo yatik nânġâ hâuņâ mem zâi pam walâm ziņġâbat."

9 Sâi ko Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzânġoip, "A zi Abaramġât kiunņâ. Zâk sot ambin murarâņâ, zen itârâņ sumbemġât siņgi ue.

10 A bonņâ nâ a tâmbetagoaġon ġâbâ ku-

bikziņġâbam gem ġâwan. Kubikziņġa sumbemġât siņgi upi."

*A kât ziņġâziņġânġât den sumbuņâ.*

*(Mt 25:14-30)*

11 Yesu sot arâpņâ, zen âim Yerusalem kamân goot goot utne a ambân Yesu moliwe, ziņ itâ sâwe. "Anutu um topņan ândiândigât narâkņâ mâte uap."

12 Sâne zorat Yesuņâ den sumbuņâ itâ sâm dâzânġoip, "A patâ nâiņâ hân kârebân âim kot patâ mem kamânân âburibat sâm ba arip.

13 Âibam kore arâp bâzagât minduziņġâm kât ekap kânok kânok ziņġip. Ziņġâm itâ dâzânġoip, "Zen kât ekap zi mem nep tuunetâ laņ kâri ġâbat."

14 Dâzânġom ari kamân zorat mâirâpņâ, zen zâkkât âkonziņġipkât kore a sâņongune âimņâ a kutâ patâġâren âim itâ dukuwe, "Mân kembu otņiņġâbapġât nânġen."

15 A patâ zo ari ko a kutâ zâk laņ hân galem sâm pindi âbureip. Âburem gamņâ kore a kât ziņġip, zo gabi sâi mindum gawe. Ganetâ itâ mâsikâziņġip, "Kât ziņġâwan, zo mem nepņâ tune dabutâ âsagiap?"

16 Sâi a nâiņâ gamņâ sâip, "Patâ, kât ekap kânok niġin, zorâņ târokwap bâzagât âsagiap."

17 Sâi patâņâ itâ dukuip, "ġâ âlip uat. ġâ kore a âlipņâ,

gât ko kamân bâzagât zengât galem a op ândiban.’

18 Yatâ sâi kore a nâinâ gam sâip, ‘Patâ, kât ekap nigin, zo mem nepnâ tuuga bâtnâmbut âsagiap.’

19 Sâi itâ dukui, ‘Âlipnâ. Gâ kamân bâtnâmbut zengât galem a op ândiban.’

20 Sâi kore a nâinâ gamnâ sâip. ‘Kât ekap nigin, zo hâmbânâ kâpim pa ziap.

21 Nâ gâgât topkâ itâ nângan. Gâ a bâlinâ. Gâ kut nâi nâi mân tuum a nâmbutnâ ziŋ tuune muyagei mimbatkât sâmat. Gâ gikak nep mân kârâm kâmitmat. Nâmbutnândâ tuune bon mimbatkât sâmat. Zorat gâgât kenŋât op kâtkâ dâŋâk pa taap.’

22 Sâi patânâ itâ sâm dukui, ‘Kore a bâlinâ gâ. Gikak den sat, zo mâburem dâgobâ. Gâ nâgât itâ nângâmat. Nâ a bâlinâ. Ninak kut nâi nâi mân muyagem meman. Oi ninak nep mân kârâm kâmitnâ nâmbutnândâ kârâm kâmitne bon oi nimbatkât sâman.

23 Gâ topnâ yatâ nângâm kât giwan, zo kât a ziŋgâna nepnâ tuune âburem ga târokwap membam.’

24 Sâmnâ a kirâwe, zo itâ dâzânŋoip, ‘Zen kât ekap pindâwan, zo bekŋan mem bâzagât mem ândiap, zâk pindânek.’

25 Oi ziŋâ sâwe, ‘Zâk bâzagât mem ândiap, zo ka.’

26 Sâne sâip, ‘Nâ dâzânŋua nângânek. Nâi zâk kut

nâi pinda mem ândei târokwâkŋanŋâbat. Oi nâi zâk kut nâi pinda mân mem ândei, zo bekŋan mia yen ândibap.

27 Kâ kâsarâpnâ zi mân galemnângobap sâwe, zo minziŋgâm gamnâ mâtenanâk zânŋom nanŋânek.’ ”

*Yesu zâk donŋi kwâkŋan Yerusalem kamânân zarip.*

*(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yo 12:12-19)*

28 Yesu zâk den sâm kwâkâm Yerusalem kamân zâibam zarip. Oi kândom otziŋgâm zarip.

29 Âimnâ Oliwa bâkŋan âim Betepage sot Betania kamân mâte otziŋgip. Oi arâp zengâren gâbâ a zagât sângonzâkom itâ sâip,

30 “Kamân nâmbutken, zoren arit. Âimnâ donŋi sigan tâgân saane kinzap, zo muyagibabot. Zo anâ kwâkŋan mân tâtatnâ, zo unâknâ. Oi zo olaŋ diim gâit.

31 Olaŋitâ a nâinâ wangât miabot sâi itâ dukubabot, ‘Kembuniŋanŋâren nep muyagei zirat sap.’ ”

32 Sâi azatnâ zet sâip dâp âi muyâgiwet.

33 Donŋi olaŋ kiritâ mâirâpnândâ mâsikâzikâwe, “Wangât olaŋsâbot?”

34 Sâne ziknâ sâwet, “Kembunâ nep muyagei zirat sap.”

35 Yatâ sâm Yesugâren diim aritâ hâmbâziŋ donŋi kwâkan pamnâ Yesu aline donŋi kwâkŋan zâi tâip.

36 Zâim ari hâmbâziņ mâtâbân lânġat âiwe.

37 Oliwa bâkņan ġâbâ ġiari a ambân kâmut ġakâņâ, zen kulem top top tuġi ġġawe, zorat sâtâre op kep mem Anutu sâm âlip kwâkņanġâwe.

38 Oi itâ sâwe, “Oe, a kutâniņâ zâk Kembuġât sâtġât ġaap. Zâk sâm âlip kwâkņanġâm sânâ. Oe, u sumbemân Anutu sâm âlip kwâkņanġânat. Sumbemân lumbenâ zimbap.”

39 Sâm âine Parisaio a nâmbutņandâ a osetziņan kin itâ dukuwe, “Patâ, arâpkâ sâna birânek.”

40 Sâne sâip, “Nâ dâzânġua nânġâne. Zen hirinșâne sâi ko kât ziņ den sâm mâpâsenibe.”

*Yesuņâ Yerusalem kamânġât iseip.*

41 Yesu zâk âimņâ Yerusalem kamân mâteyâk ek kin umbâla op iseip.

42 Isemņâ Yerusalem mâirâp zeņġât itâ sâip, “Lumbenâ ândim sâi ek nânġâbe? Sinziņ bâpsâsân, ġât ko mân ek nânġe.

43 Ģâtâm narâk nâin kâsaziņâ ġamņâ kamânziņ dooņġum ândine kwakpi.

44 Mirâ kamânziņ kom kindiņkândaņ tuum ziņâ sot murarâpziņâ zânġom mem nâi nâi otziņġâne mirâ kamân kwamen zim-bap. Wangât, Kembuziņâ nâ zeņġâren ġa mân nek nânġâwe, zorat kut nâi nâi zo muyageziņġâbap.”

*Yesuņâ tirik namâ hâlâlu sâip.*

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yo 2:13-22)

45 Den zo sâm nanġâm tirik namin zari. Zari kut nâi nâi anġâġwanġâ op kine itâ sâm moliziņġip,

46 “Namâ zirat Kembuġât den kulem nâi ziap, ‘Namânâ zi ninau namâ upap.’

Ka zen ko utnetâ kâmbu a zeņġât kât ki yatâ uap.”

47 Sirâmņâ sirâmņâ Yesuņâ tirik namin zâim den sinġi âlip dâzânġom ândeip. Oi tirik namâ ġâlem a sot pâtârâpziņâ, zen kune buņ upapkât den sâm kâtân urâwe.

48 Yatâ sâne a ambân yenņâ, zen aksik Yesuġât diņâ nânġâne imbaņâ opmâip, zorat patârâpziņâ zeņġâren kwagâwe.

## 20

*Yesu sot a sâtņâ, zen den âraguwe.*

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

1 Narâk nâin Yesuņâ tirik namin a den sinġi âlip dâzânġom kiri tirik namâ ġâlem a patâ sot Kembuġât gurumin a sot ġâlem a, zen itâ dukuwe,

2 “Ģâ dâtnânġo. Nâiġât sâtġât kut nâi nâi zo opmat? Nâiņâ yatâ upan sâm ġiġipkât opmat?”

3 Sâne Yesuņâ dâzânġoip, “Nânġoot den nâi mâsikâziņġa dâtnonek.

4 Yohane too sanjon nep tuugip, zo n̄aigât sâtkât tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?”

5 Yatâ sâi zen ziiṅak itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât tuugip sâindâ sâbap, ‘Zen wangât diṅâ mân luwe?’

6 Mo agât sâtkât tuugip sâindâ a ziṅâ kâṅṅâ n̄angobi. Zen Yohanegât n̄angâne propete bonṅâ opmâip, zorat.”

7 Zorat opṅâ Yesu itâ dukuwe, “Nen Yohanegât topṅâ mân n̄anggen.”

8 Sâne itâ dâzângoip, “Zo sâne sâi ko n̄angoot n̄aigât satkât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân se, zorat mân dâzângobat.”

*Waiṅ nep galem a bâliṅâ.  
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

9 Yesuṅâ a ambân den sumbuṅâ n̄ai itâ sâm dâzângoip, “A n̄aiṅâ waiṅ tâk nep kârâm kâmirip. Kâmitṅâ galem a zâmban hân kârebân âi ândeip.

10 Oi bonṅâ mimiṅ narâkṅâ mâte oi kore a n̄ai bonṅâ nâmbut mimbapkât s̄angongui arip. Âi taki galem a ziṅâ kom molinetâ bet bâsaṅ gâip.

11 Âburei mariṅandâ dum kore a n̄ai s̄angongui arip. S̄angongui ari yatigâk kom moline bet bâsaṅ âbureip.

12 Oi mariṅandâ dum kore a n̄ai s̄angongui arip. Ari yatigâk kom eksâne âbureip.

13 Yatâ utnetâ waiṅ kâlam mariṅandâ sâip, “Zi dap upat?” Mariṅangât nannâ

n̄ai ândeip, zo zikṅâ nannâ kânok. Oi umṅâ zâkkâren kinmâip. Mariṅandâ itâ sâip, ‘Nâ itâ upat. Nâ nannâ zi s̄angongua ari ek âlip hurat kwâkṅangâbi.’

14 Oi galem a zen nannâ ekṅâ âragwârugu op sâwe, ‘Zâkṅâ zi gâtâm kâlam mariṅâ upap, zorat ko koindâ kâlam zi nenṅât sinṅi upap.’

15 Yatâ sâmṅâ mem kâbakṅem âi kune moip. Yatâ utne kâlam mariṅâ zâk dap yatâ otziṅgâbap?

16 N̄ange. Zâkṅâ ga galem a z̄angoi mune kâlamṅan galem a uṅakṅâ zâmbanbap.” Yesuṅâ yatâ sâi a ambân zen n̄angâm itâ sâwe, “Opon, zo nenṅâren zo yatâ mân âsagibap.”

17 Sâne Yesuṅâ ziṅgitṅâ sâip, “Kembugât ekabân den kulem n̄ai itâ ziap, zo topṅâ dapkât?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun n̄ai ekṅâ âkon op birâwe. Kembuṅâ kunkun zorâṅâ mem namin kwân̄angip.

18 A n̄ai zâk kunkun zorâṅ komṅâ sâkṅâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorâṅ a n̄ai kwâkṅan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’ ”

19 Yatâ sâi Kembugât gurumin den zorat galem a patâ, zen sirâm zorenâk gâsunam urâwe. Oi a ambân zenṅât kenṅât op birâwe. Zen itâ n̄angâwe, “Yesuṅâ den sumbuṅâ sâip, zo nenṅât op sâip.”

20 A patâ, zen Yesu gâsum kumbigât a sângonzângone tik ek molim ândiwe. A zo zinjâ târârak holi yatâ ândim Yesu dennâ sâkjanâk sâm diim a kutâgâren âi pânâmurâwe.

21 Den sâm mâsikâ okjanjâm sâwe, "Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den târârak dâtnângomat. Oi patâ walâziŋgâm den mân sâmat. Oi Anutugât mâtâp ziap, zo bonjanâk sâm kusikjan pâmat.

22 Zorat sâna nângânâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotjâ mo mân orotjâ?"

23 Sâne Yesujâ sarâziŋanjât topjâ nângâm sâip,

24 "Zen kât nâi mem tirâpnone ikpâ. Zoren nâigât holi tobat ziap?" Sâi zinjâ sâwe, "Roma a kutâ Sisagât holi tobat."

25 Yatâ sâne dâzângom sâip, "Sisagât sinji, zo Sisa pindâbi. Anutugât sinji, zo Anutu pindâbi."

26 Yatâ sâi zen diŋâ zo saanam a ambân mâteziŋan kwagâwe. Zorat den hâuŋâ mân sâm diŋâ mâpâsiwe.

*Mom zaatzaatjanjât Yesu mâsikâwe.*

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

27 Zen âine Sadukaio a nâmbutjâ zen Yesugâren gawe. A zo zinjâ momjâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe.

28 A zo zinj gam Yesu itâ sâm mâsikâwe, "Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulemguip,

'A nâinjâ ambân memjâ katepjâ mân âsagei ândim moi munjandâ malâ zo mei âtânjâgât sinji katep muyagibap.'

29 Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziŋ ambân mem kiun buŋ ândim moip.

30 Moi munjandâ malâ zo mem yatik kiun buŋ ândim moip.

31 Moi munjâ nâinjâ yatik malâ zo meip. Yatik yatik âtâ mun nâmburân zagât, zen ambân kânok zo mem kiurâpziŋ buŋ mom nângâwe.

32 Munetâ bet ambân malâziŋ zo moip.

33 Oi a nâmburân zagât zen ambân kânok zo miwegât mumuŋan gâbâ zaatzaat narâkjan ambân zo nâigât ambân upap?"

34 Sâne Yesujâ itâ sâm dâzângoip, "Hanân zi a ambân miyangâme.

35 Narâk patin ko Anutuŋâ nângâziŋgi dâp oi ândiândi kâtikkât zaatpi, a ambân zen dum mân miangâbi.

36 Zen mumuŋan gâbâ zaatjâ dum mân mumbi. Zen Anutugât nan bârarâp op Anutugât sumbem arâp yatâ op ândibi.

37 Mumuŋan gâbâ zaatpi, zo Mosenjâ kârâp nak topjan âsagei egibân den zo sâm muyageip. Zâk Kembugât den itâ sâm kulemguip, 'Zâk Abaram sot Isaka sot Yakobo zeŋgât Anutu.' Nâ zorat sa nângânek.

38 Anutu zâk mom buŋ



urâwe, zengât Anutu buñâ. Zâk wâgân ândie, zengât Anutu. Anutuñâ zengât nângi aksik patâ wâgân ândie.”

<sup>39</sup> Yesu zâk yatâ sâmbân dâzângoï Kembangât gurumin den zorat galem a nâmbutñandâ sâwe, “Patâ gâ den sâna âlip uap.”

<sup>40</sup> Yatâ sâi ko narâk zoren gâbâ zen dum mâsikânam kenğât op birâwe.

*Yesu zikñak Kristogât mâsikâziñgip.*

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

<sup>41</sup> Yesuñâ itâ sâmbân mâsikâziñgip, “Kristo, zâk Dawidigât kiun sâme, zo dapkât?”

<sup>42</sup> Dawidi zikñak Psalm ekabân den nâi itâ sâmbân kulemguip, ‘Kembu zâk nâgât kembu itâ sâmbân dukuip.

<sup>43</sup> “Nâgât âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziñga kiñgânğât kombân upi.” ’

<sup>44</sup> Dawidiñâ Kristogât kembunâ sâip, zorânğ dap op kiunñâ uap?”

*Kembangât gurumin a, zengât den girem sâip.*

<sup>45</sup> Oi a ambân mâteziñan arâpñâ itâ sâmbân dâzângoip, “Kembangât gurumin a yatâ mân ândibi.

<sup>46</sup> Zen hâmbâ kârep mem ândine a ziñ sombembân muyageziñgâm sâmbân âlip kwatziñgâbigât umziñ kinmap. Oi mâpâmâpâse namin sot nalem niniñ namin a sâtñâ tâtarân tâtnat sâme.

<sup>47</sup> A yatâ zorânğ ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi lañ mime. Oi a ambân mâteziñan ninâu kârep sâmbân tosaziñ kwâarakume. A zo zengâtâm tosaziñgât hâuñâ yambâtñâ mimbî.”

## 21

*Ambân malâ nâiñâ kâtñâ tirik namin pâip.*

(Mk 12:41-44)

<sup>1</sup> Yesuñâ sinâ pâi ari egi sikum a ziñ Kembangât sinği kât pane giari egip.

<sup>2</sup> Oi ambân malâ kanpitâ nâi, zorânğ gam kât kuriñâ zagât pai giari egip.

<sup>3</sup> Yatâ oi Yesuñâ ekñâ sâip, “Nâ perâkñak dâzângobâ. Ambân malâ kanpitâ, zâk kât paap, zorânğ walâziñgap.

<sup>4</sup> Sikum a zen mamñâ âmbi zeï ko nâmbutñik pe. Oi ambân kanpitâ, zâk kâtñâ pam nanğâm yenâk ândiap.”

*Wesâk muyagibap.*

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

<sup>5</sup> A nâmbutñâ zen tirik namâgât den itâ sâwe, “Kât neulenğoot âlipñâ tuune hikpârâkñoot kirip.” Zo ek sâmbân kine Yesuñâ dâzângoip.

<sup>6</sup> “Narâk nâin kâsaziñğ gam namâ neulenğoot zi kândañne giligâlâksâm buñ op nanğâbap.”

<sup>7</sup> Oi ziñ sâwe, “Patâ, sat, zo narâk ikâ zoren muyagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”

<sup>8</sup> Sâne Yesuñâ itâ sâip, “Um gulip kwatziñgâbegât

gasâziņ kârâm ândibi. A doņbepņâ gam itâ sâbi, 'Nâ Kristo. Bâliņan gâbâ mâkâziņgâbapkât sâsân, zo nâ.' Nâmbutņâ itâ sâbi, 'Nârâkņâ mârûm mâte uap.' Yatâ sâne a yatâ zo zeņgât den nâņgâne bonņâ buņ upap.

<sup>9</sup> Oi kâmbamgât den siņgi nâņgâm mân keņgât upi. Kut ņâi ņâi yatâ zo âsagibapkât sâsân. Oi yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap."

<sup>10</sup> Yatâ sâm sâip, "Hânņâ hânņâ, kâmutņâ kâmutņâ, zen kâsa op zimbi.

<sup>11</sup> Wâriņ patâ mim-bap. Pu sot mâsek patâ muyageziņgâbap. Oi sumbemân wesâk imbâņâ muyagibap."

*Den siņgi âlipkât kâmbam muyagibap.*

<sup>12</sup> "Yatâ mân âsagei zen gâsuziņgâm zâņgom moliziņgâbi. Oi gâsâzâņgom mâpâmâpâse namin sot tâk namin zâmbânbi. Oi a kutâ sot a galem, zeņgâren diiziņgâm âibi. Zo nâgât kot mem ândiegât yatâ otziņgâbi.

<sup>13</sup> Oi narâk zoren nâgât topnâ, zo sapsûm ziņgâbi.

<sup>14</sup> A zeņgât mâteziņan kin den dap sânat sâm mân nâņgâm kwâkâ upi.

<sup>15</sup> Ninak den nâņgânâņgâ âlipņâ ziņga kâsarâpziņâ zen dinziņâ nâņgâmņâ mân kumbi.

<sup>16</sup> Oi zorik buņâ. Ibâ mam, âtâ mun, torerâp sot bukurâpziņâ, ziņâ sâne

gâsuziņgâm zâņgobi. Oi zeņgâren gâbâ a nâmbutņâ mumbi.

<sup>17</sup> A doņbep zen kut-siņginanņgât opņâ um kâlak otziņgâbi.

<sup>18</sup> Yatâ otziņgâne nâņâ galem otziņga kâukziņ sâmot ņâi mân buņ upap.

<sup>19</sup> Zen kâtigem âim ândiândiziņ muyagibi."

*Yerusalemgât den.*

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

<sup>20</sup> Kâsarâpziņ zen gam Yerusalem kamân haam-gune sâbi, 'Kamâniņ patâ kândaņne kwamen zim-bapkât narâkņâ mâte uap.'

<sup>21</sup> Oi Yudaia hânân ândibiņâ zen sârârâk kârâm ba barâ kâtikņan âibi. A ambân Yerusalem kamânân ândibiņâ yatigâk sârârâk kârâm âibi. A ambân kamân âkņan ândibiņâ Yerusalem kamânân mân zâibi.

<sup>22</sup> Narâk zoren tosaziņâ hâuņâ mâkâbapkât narâk muyagibap. Oi Kembugât den ekabân ziap, zo bonņâ muyagibap.

<sup>23</sup> Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokņâ, zen dap upi? A kâmut zi zeņgâren tosgât hâuņâ Kembuņâ sâknam patâ ziņgâbap.

<sup>24</sup> Oi kâsa ziņâ a ambân nâmbutņâ kâmbamņâ zâņgom nâmbutņâ diiziņgâm hân toren toren âine zeņgât kore a ambân op ândibi. Oi hân ņâin gâbâ um kâtik, ziņ gam Yerusalem kamân kiom patâ tuum ândine narâkziņ âkâbap."

*Narâk patâgât den.*

(Mt 24:29-35; Mk 13:24-32)

<sup>25</sup> “Bet mirâsiņ sot kâin sângelak sen pupņâ muyagibap. Muyagei a ambân kâmutņâ kâmutņâ, zen kwakmak upi. Oi saru âbâņgum kwatmit patâ muyagei nâņgâne kwakmak oi keņgât upi.

<sup>26</sup> Oi Anutuņâ sumbem mâņgei olayaņgâm imbaņâ buņ upap. Oi a ambân, ziņ kut nâi nâi muyagibap, zorat nâņgâm kwâkâmņâ keņgât opņâ munam op kinbi.

<sup>27</sup> Oi a bonņâ nâ unumunum kwâkņan imbaņâ âsakaņânoot ga nikpi.

<sup>28</sup> Kut nâi nâi zo âsagei kâkpam ekņâ itâ sâbi, ‘Gâsuniņgâbapkât narâk mâte uap.’”

<sup>29</sup> Yesuņâ yatâ sâm den sumbuņâ nâi itâ târokwap dâzâņgoip,

<sup>30</sup> “Zen dâgap nak ekņâ topņâ itâ sâme, ‘Illum buru-tuksâi maa narâk upâmap.’”

<sup>31</sup> Yatik kut nâi nâi san, zo muyagei ekņâ sâbi, ‘Anutu um topņan ândiândiņ, zorat narâk mâte uap.’”

<sup>32</sup> Nâ perâkņak dâzâņgobâ. A kâmut zi ândie, zen mân mune kut nâi nâi san, zo muyagibap.

<sup>33</sup> Hân sot sumbem buņ upabot. Nâgât den zo ko mân buņ upap.”

*Um wâgân ândibi.*

(Mk 13:33-37)

<sup>34</sup> “Sii nalem nem kut nâi nâi yenņaņgât nâņgâm

ândine um nâņgânâņgâziņ buņ oi narâk patâgât mân naņgâm ândine muyagei pârâkpam lâu taktak upegât gasâziņ kârâm ândibi.

<sup>35</sup> Narâk patâ zo hân dâp a aksik dâpziņ oi muyagibap.

<sup>36</sup> Zorat zen um wâgân ândim ninâu sâm ândine Kembuņâ imbâņâ ziņgi kut nâi nâi âsagibapkât sâsâņâ, zo âsagei ândine a bonņâ nâ takâm ga mâtenan kâtigem kinbi.” Yatâ sâm dâzâņgoip.

<sup>37</sup> Yesu zâk sirâmân tirik namin den siņgi âlip dâzâņgom ândeip. Oi mirâ nâtiksaî birâziņgâm Oliwa bâkņan zâi zemâip.

<sup>38</sup> Mirâ haņsaî a ambân aksik zâkkât den nâņgânâm tirik namin zâiwe.

## 22

*Yudaņâ Yesu tirâpziņgobapkât saîp.*

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Yo 11:45-53)

<sup>1</sup> Yuda zeņgât kendon patâ kutņâ Pasowa, narâkņâ mâte oip.

<sup>2</sup> Tirik nama galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen a ambân zeņgât keņgât op, dap op Yesu koindâ mumbap sâm mâtâp kâruwe.

<sup>3</sup> Yatâ op ândine Sataņņâ Yesugât a nâi kutņâ Yuda, Karioto kamânân gokņâ, zâkkât umņan giarip.

<sup>4</sup> Giari tirik namâ galem a patâ sot kâwâli a zeņgât galem a patâ zeņgâren âim tirâpziņgoi gâsubigât dâzâņgoip.

<sup>5</sup> Oi zen nângâm umziņ âlip oi sângânâ kât pindâbigât sâwe.

<sup>6</sup> Sâne dinziņâ lum sâm kâtigem Yesu tigâk tirâpzângobam ek kârum ândeip.

*Yesu sot arâpņâ, zen kendon patâgât nalem niwe.*

*(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yo 13:21-30)*

<sup>7</sup> Kendonân nalem niniņâ narâk oip. Narâk zoren râma gwamņâ kom gaam omarâwe.

<sup>8</sup> Oi Yesuņâ Petero sot Yohane itâ sâm sângonzâkoip, “Zet âim Pasowa kendongât nalem om kâtâņ tuubabot.”

<sup>9</sup> Sâi zikņâ itâ sâm mâsikâwet, “Mirâ ikâ zoren undat?”

<sup>10</sup> Sâitâ itâ sâm dâzâkoip, “Nâņgit. Zet kamânân zâim a nâi egitâ too âmaņoot muyagem mem mirin zari molim zâibabot.

<sup>11</sup> Zâim mirâ mariņâ itâ dukubabot, ‘Patâņâ gâgât itâ sap, “Mirâ umņâ ikâ zoren nâ sot arâpnâ Pasowa nalem ninat?”’

<sup>12</sup> Sâitâ zâkņâ mirâ umņâ patâ nâi kian tâtatņâ kubikkubikņâ, zo tirâpzâkoi zoren nalem om kâtâņ tuubabot.”

<sup>13</sup> Zet âim Yesuņâ sâip dâp muyagiwet. Oi zoren Pasowa nalem om kâtâņ tuuwet.

*Pasowa nalem nem waiņ too ziņgi niwe.*

*(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Yo 13:21-26; 1 Kor 11:23-26)*

<sup>14</sup> Nalem niniņ narâkņâ oi ko Yesu sot arâpņâ zen nalem ninam zâiwe.

<sup>15</sup> Zâine Yesuņâ itâ sâip, “Sâknam narâk mâte oi nalem zi zen sot nimbatkât otnigap.

<sup>16</sup> Nâ sa nâņgâne. Pasowa nalem dum mân nem ândia Anutu um topņan zorat bonņâ, zo âsagibap.”

<sup>17</sup> Yatâ sâmņâ waiņ hâkop mem sâiwap sâm itâ sâip, “Zi mem nem aņgâne.

<sup>18</sup> Nâ dâzângobâ. Waiņ too dum mân nem ândia Anutugât um topņan ândiândiņ, zo muyagibap.”

<sup>19</sup> Den yatâ sâmņâ nalem nâi memņâ sâiwap sâm mamuņ itâ sâm ziņgip, “Zi sunumnâ. Zo zeņgât siņgi san. Nâgât nâņgâm itâ nem ândibi.”

<sup>20</sup> Nalem nine waiņ too hâkop mem ziņgâm sâip, “Hâkop ziren târotâroniņ irakņangât gilâmnâ taap. Gilâmnâ zo, zeņgât op hânân gibap.

<sup>21</sup> Oi nâņgâne. A kâsarâpnâ zeņgât berân nâbanbap, zâkņâ nâ sot tâtarân nalem ârândâņ mem nem tet.

<sup>22</sup> A bonņâ, nâ mâtâp sâm niniņ, zoric âibat. Ka a nâi tirâpzângoï gâsunibi, yei, zâk hâuņâ yâmbâtņâ mimbap.”

<sup>23</sup> Yatâ sâi arâpņâ zen kâmutziņan gâbâ nâiņâ yatâ upap sâm mâsikâyaņgâwe.

*Arâp zen den sârek âraguwe.*

*(Mt 20:25-28; Mk 10:42-45)*

24 Yesu arâpñâ, zen oset-niñan gâbâ ñâiñâ patâniñâ upap sâm den sârek âraguwe.

25 Utne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Hân a kutâ, zen kore a gâsâzânngome. A zâizâiñ, zen a yenñandâ sâm âlip kwatziñgâme.

26 Ka zengâren yatâ mân âsagibap. Zengâren a patâñâ mâikkât holi yatâ upap. Oi a sâtñandâ kore a yatâ op ândibap.

27 Zen sânek. Ikâ zorâñ zâizâiñâ? Nalem yen tap niniñâ, zorâñ zâizâiñ mo nalem uunâ, zorâñ zâizâiñ? Yen tap nimbap, zo zâizâiñâ nânngâme. Nânâ ko zengât oserân kore a yatâ op ândian.

28 Nâ hânân sâknam nânngâm ândia nâ sot tap ek ândie.

29 Oi Ibânandâ imbañâ nigi a ambân zengât patâziñ op ândibat. Zen zo yatik a ambân zengât a sâtñâ op ândibigât sâm ziñgan.

30 Zorat nânâ sa zen nâ sot nalem nem sâtâre op a kembu tâtarân tap Isirae a kâmut kiin zâgât, zengât den sâm kwâkâbi.”

*Yesuñâ Petero girem den dukuip.*

*(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yo 13:36-38)*

31 Yesuñâ itâ sâip, “Simon, Simon, a zen kopi mândâlem kubikñâ sâkñâ birâme, zo yatik gâ Satangât bikñan zâibangât sap.

32 Oi nânâ ko nânngâm pâlâtânngâ lorem buñ opapkât ninâu san, gât

ko âburemñâ bukurâpkâ tânzânngoban.”

33 Sâi Peteroñâ itâ dukuip, “Kembu gâ tâk namin mo gone mumban, zo âlip nâ yatik otnibi.”

34 Oi Yesuñâ sâip, “Petero, nâ dâgoga nânngâ. Kurukñâ diñ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.”

35 Yatâ sâm sâip, “Nânâ sângonzânngua kât sot irâ, ki pâke buñ âim zorat kâruwe?” Oi ziñâ sâwe, “Yatâ buñâ.”

36 Sâne itâ târokwap dâzângoip, “Narâk ziren ko a ñâi zâk kât zemñânngap oi mem âibap. Nâi zâk irâ kat zemñânngap oi gorem âibap. Nâi zâk kâmbamgât sâu patâ buñ oi hâmbânñâ kwâkâm ziñgi sâu ñâi pindâne mem âibap.

37 Nâ sa nânngânek. Propete ziñ nâgât den kânñan itâ kulemguwe, ‘Zâk bâliñ mâme a zengât oserân pam itâ sâwe, ‘A zi, zen bâliñ mâme a.’ Den zo bon upap. Oi nâgât den sâsân, zo aksik patâ bon op nanğâbapkât narâk mâte uap.”

38 Sâi arâpñâ ziñâ dukuwe, “Kembu eknan. Kâmbamgât sâu patâ zagât mien.” Sâne sâip, “Âlipñâ.”

*Gezemanê kâlamân âiwe.*  
*(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)*

39 Yesu zâk ñâtik dâp opmâip, yatâ op Oliwa bâkñan zari arâpñâ zen molim âiwe.

40 Zoren takâm Yesuñâ arâpñâ itâ dâzânngoi, “Zen

mâsimâsikâyân loribegât ninâu sânek.”

41 Yatâ sâam kât lum pâindâ âimap, yatâ âim simin liim kwap itâ sâam ninâu sâip,

42 “Ibânâ, nângânim sâknam kâmut zi betnan mena buņ oik. Oi nâgât den buņâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

43 Yatâ sâi sumbemân gâbâ sumbem a nâinâ gem gam imbanâ pindâm mem kâtikņan kwâkņanņip.

44 Umņan sâknam doņbep patâ oi kâtigem ninâu sâip. Oi obakoi, obak zorâņ hânân gei gilâm yatâ oip.

45 Ninâu sâamņâ zatņâ arâpņâ zengâren âim zingirip. Zen umbâlânâ mem lotņan kwatzingi uman ziwe.

46 Zine Yesuņâ zingit sâip, “Zen wangât uman zie? Zen mâsimâsikâyân loribegât zatņâ ninâu sânek.”

*Yesu gâsuwe.*

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yo 18:3-12)

47 Yatâ sâam kiri a kâmut patâ gawe. Oi arâpņâ zengât bukuzinâ, kutņâ Yuda, zâkņâ kâdom otzingi Yesugâren gawe. Yuda zâk lum mânganbapkât Yesugâren gâip.

48 Gâi Yesuņâ itâ sâam dukui, “Yuda, Gâ wangât a bonņâ nâ lum mânganim sâna gâsuninam ue?”

49 Oi Yesugât a gakâņâ, zen kut nâi nâi muyagibâ sâi ekņâ sâwe, “Kembu sâna nângâm nen zâņgonâ?”

50 Yatâ sâamņâ zengâren gâbâ nâinâ tirik namâ

galem a patâgât kore a nâi kindapņâ kârâm kwâkip.

51 Oi Yesu zo ekņâ sâip, “Zen birânek.” Yatâ sâam a zo kindapņâ mem târokwâip.

52 Tirik nama galem a sot kâwâli a sot a kâukņâ, zen gâsunam gane itâ sâam mâsikâzingip, “Zen nâgât dap nâņge? Nâgât nângâne kâmbam ku a oi liņip kâlâuziņoot mem ga gâsânoge?”

53 Nâ zorat sa nângânek. Nâ sirâmņâ sirâmņâ tirik namin zen sot ândiman. Oi zoren mân gâsânowe. Ka zi zengât narâk uap sot nâtâtik mariņanņât narâk uap.”

*Peteroņâ Yesu kwâimbip.*

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yo 18:12-18, 25-27)

54 A ziņ Yesu gâsum diim âim tirik namâ galem a patâgâren diim zâiwe. Oi zâkkât mirin Peteroņâ bet molizingâm arip.

55 Oi kâwali a zen dâmân kâligen âim kârâp om nângâm tatne Petero zâk bagim osetzian tâip.

56 Tâi ko kore ambân nâinâ ga ekņâ sâip, “A zi zâk sot ândimap.”

57 Sâi Peteroņâ kwâimbâm sâip, “Ambân, nâ zâk mân ekman.”

58 Yatâ sâam mâik nâi tâi a nâinâ ekņâ sâip, “Gâ zâkkât kâmurân gokņâ.” Sâi Peteroņâ sâip, “Gâ sat, zo nâ buņâ.”

59 Mâik nâi tâi a nâinâ ga ekņâ sâam kâtigem sâip, “Perâkņak, a zi zâk sot

ândimap. Zâk Galilaia goknâ.”

60 Sâi Peteronjâ sâip, “A, gâ den sâna kwaksan.” Yatâ sâi narâk zorenâk kuruknâ diŋ sâip.

61 Oi Kembunjâ puriksâm Petero egi Petero zâk Kembunjâ den mârur sâip zo nângip, “Kuruk diŋ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.”

62 Den zo nângâm umnjâ bâliŋ oi âkŋan âi girâp patâ iseip.

*Yesu a patâgât mirin kut nâi nâi okŋangâwe.*

*(Mt 26:59-68; Mk 14:53-65; Yo 18:19-24)*

63 Yesu galem op kirâwe, zen Yesu den sâm siŋan gem dukum kuwe.

64 Si sângân kwâtepkum komnjâ itâ sâwe, “Gâ Propete ândiat oi ko a nâinjâ gogap, zo kutnâ sâna nângân.”

65 Oi den bâliŋâ nâmbutnjâ dukuwe.

66 Yatâ op kine mirâ haŋsâi a patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen aksik mindum sâne Yesu diim zâine den itâ dukum sâwe,

67 “Dâtnângo. Gâ Kristo ândiat oi ko sapsun nîngâ.” Sâne itâ dâzângoip, “Nâ topnâ sâm muyagia sâi ko mân nângâbe.

68 Nâ mâsikâziŋga sâi ko den torenjâ mân dâtnobe.

69 Laŋ sa nângânek. Narâk zi a bonnjâ nâ Anutu imbanjâ mariŋâ, zâkkât âsan bongen tâpatkât narâk mâte uap.”

70 Sâi nângâm a aksik patâ itâ mâsikâm sâwe, “Gâ Anutugât nanjâ?” Sâne zâknâ sâip, “Zo se, zo.”

71 Sâi itâ sâwe, “Wangât dum den nep tuunat? Ziknâ lâunjan gâbâ gâi nângen.”

## 23

*Yesu Pilato sot Herode, zekâren diim âiwe.*

*(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yo 18:28-38)*

1 Oi a zen aksik patâ zaat Yesu diim Pilatogâren âiwe.

2 Zâkkât mâtenjan kin itâ sâm siŋan giwe, “A zirat topnâ itâ ziap. Zâk a donjep um gulip kwatziŋgâmap. Oi Roma a kutâ Sisagât kât mân pindâbigât dâzângoip. Oi zikŋangât itâ sâmap, ‘Nâ Kristo, a kumbu.’”

3 Sâne Pilatonjâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesunjâ sâip, “Sat, zo.”

4 Sâi Pilatonjâ tirik namâ galem a sot a gam kirâwe, zen itâ dâzângom sâip, “Nâ a zirat tosanjâ kâruan.”

5 Oi zen kâtigem sâwe, “Zâk perâkak a ambân den mân orotnjâ dâzângoi hâninjâ dâp op laŋ kârip. Zâk Galilaia hânân topkwap op gam Yudaia hânân gam ziren yatik opmap.”

6 Yatâ sânetâ Pilatonjâ mâsikâziŋgâm sâip, “Zo Galilaia goknâ?”

7 Zâk ziŋ yatâ sâne Pilatonjâ nângâm Yesu zâk Herodegât nebân goknâ sâm sângongui Herodegâren diim

âiwe. Herode zâk Yerusalem kamânân ândeip.

8 Herode zâk Yesu ekñâ umñâ âlip oip. Herode zâk Yesugât sinji nângâm ikpam op ândeip. Oi kut ñâi tuugi ikpatkât nângâm ândeip.

9 Oi zâkñâ Yesu den topñâ topñâ sâm mâsikip. Mâsiki ma hâuñâ mân mâburem dukuip.

10 Oi tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen kâtigem den sâm sinjan gem kirâwe.

11 Herode sot kâwali arâpñâ, zen Yesu sinjan gem den gân okñangâwe. Oi Herodenâ sâi Yesu a kembangât hâmbâ ñâi ginjangâne giari âburem diim Pilatogâren âiwe.

12 Oi sirâm zoren Herode sot Pilato, zet buku urâwet. Mârum ko kâsa kâsa op ândiwet.

13 Pilatonâ tirik namâ galem a patâ sot a kâukñâ sot a yenñâ sâi gawe.

14 Gane itâ sâm dâzângoip, “Zen itâ sâm a zi nâgâren diim ge, ‘Zâk a umziñan gemap.’ Oi nâñâ zengât mâteziñan topñangât kârua buñ uap.

15 Herode zâk yatik mâsiki buñ oi sângongoi diim ge. Nânge. Tosañandâ mumbapkât sinji mân uap.

16 Zorat sa kâwali a ziñâ tâkñâ lapitne olañbat.”

17 Pilato zâk Yuda zengât kendon dâp tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok kânok olañ zingâmâip.

18 Sâi a kâmut ziñ den kâtik sâm sâwe, “Zâk buñ oik. Baraba ko olañ niñgâ.”

19 Baraba zâk sot a nâmbutñâ, zen a kutâgât âkonziñgi kamân pâtin kâmbam kom a nâmbutñâ zângone mune tâk namin zâmbarâwe.

20 Oi Pilatonâ Yesu olañbamñâ dâzângoip.

21 Dâzângoï zen den yu kambâñ sâm sâwe, “Poru nagân moik. Poru nagân moik.”

22 Sâne Pilatonâ kwâkâziñgi sâp karâmbut oi sâip. “Wan tosañandâ? Nâñâ nânga tosañandâ mumbapkât sinji mân uapkât sandâ tâkñak lapitñâ birâne âibap.”

23 Sâi zen kâtigem den kâtik sâm ziwe, “Poru nagân moik.” Sâm gulipmalip utne Pilatonâ dinziñâ lugip.

24 Den sâwe, zo bon upapkât Pilatonâ sâm kwâkip.

25 Oi dinziñâ lum kâmbam ku a tâk namin tâip, a zo olañ ziñgip. Ka Yesu ko mumbapkât sâm kwâkâm kâwali a zengât bitziñan pâip.

*Yesu poru nagân kune moip.*

*(Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Yo 19:17-37)*

26 Yesu diim mâtâbân âim a ñâi muyagiwe, kutñâ Simoñ, Kirene hânân gokñâ. Zâk nebân gâbâ gâi gâsumñâ Yesugât poru nak kwambenjan pane lum Yesugât kândâtñan arip.

27 A ambân donjep patâ molim âiwe. Ambân



nâmbutnâ, zen umbâlâ op isem wenâ molim âiwe.

28 Yatâ utne Yesunâ puriksâm itâ sâmb dâzângeop, “Yerusalem ambân, zen nâgât mân isenek. Ziinâ sot murarâpziinâ, zengât isenek.

29 Nângânek. Gâtâm, narâk nâin itâ sâbi, ‘Ambân zen kâpin ândiwe sot ambân murarâpziin bun sot ambân sigan, zengât nângindâ âlip upap.’

30 Narâk zoren baknâ zengât itâ sâbi, ‘Zen âbângum ge kwâratnângonek.’ Oi baknâ mâik zo yatik, ‘Ge kwâratnângonek.’

31 Kut nâi itâ zo nak wâgân oknange. Nak aronjâ, zo dap oknangâbi?”

32 Oi bâliin mâme a zagât di-izikâm zâk sot zâkonam âiwe.

33 Oi âimnâ hân nâi kutnâ kâuk sinjit, zoren takâm Yesu poru nagân kuwe. Kâmbam ku a zagât, zo ârândân zâkowe. Yesu zâk tânâmnan, bâliin mâme a zet toren toren kwânângâziinâgâwe.

34 Utne Yesunâ ninâu itâ sâip, “Ibânâ, a zi zinâ kut nâi nâi ue, zi topnâ mân nângegât tosâziin birâ.” Sâi kâwali a zen hâmbânangât opnâ wenzu pâne âsageip dâp miwe.

35 A donbep patâ, zen Yesu ek kirâwe. Oi patâziinâ ko mem ge kwâkwat den dukum sinjan gem kirâwe. Itâ sâwe, “A nâmbutnâ tâmbetagonam utne tânzângeop. Ziknangât ko kwaksap. Zâk Anutugât

Kristo sot Anutunâ gâsum sâlâpkuip oi ko gem gâik.”

36 Kâwali a zen yatigâk dukuwe. Zen winiga too kâlaknâ pindâm sâwe,

37 “Gâ Yuda zengât a kuta op ândiat oi ko poru nâgân gâbâ âkâm ge.”

38 Yesugât poru nagân den nâi itâ kulemguwe, “Zi Yuda zengât a kutâ.”

39 Bâliin mâme a nâi poru nagân kin betziin mem Yesu dukum sâip, “Gâ yatâ zo Kristo? Gikâ sâkkâ mâkâna gei nekât sâkniknâ mâkâ.”

40 Yatâ sâi bâliin mâme a nebutnandâ dukum sâip, “Net kâmbamgât sinji ârândân uenjâ Anutugât kenjât mân op sat?”

41 Net tosaniknangât dâp otnike. Ka a zi ko bâliinâ mân oip.”

42 Yatâ sâmnâ Yesu dukuip, “Yesu, gâ kembu imbanâgoot ândim, gâ nâgât nângâban.”

43 Sâi Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Nâ perâknak sa nângâ. Itârân gâ nâ sot sumbem kamân âlipnan, Paradisi, zoren ândiban.”

44 Oi mirâ bâknan oi mirâ sumunkom zein nâttatik muyagem hân dâp oi mirâ oi âkip.

45 Oi tirik namin sângum patâ nâi kirip, zo tânâmnan oloin gei kwâkip.

46 Oi Yesu den kâttik den sâmb sâip, “Ibânâ, bikan um dâpnâ paan.” Yatâ sâmb moip.

47 Oi kâwali a galem, zo ek nângâm Anutu sâmb âlip kwâknangâm sâip, “A

zi perâknjak tosanâ bunâ. Hâlâlu a.”

<sup>48</sup> A ambân zo mindum kirâwe, zen eknjâ umbâla opnjâ âiwe.

<sup>49</sup> Yesu ziknjâ a ambârâp sot Galilaia hânân gâbâ ambân molim gâwe, zen âkņan kin igâwe.

*Yesu hanguwe.*

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yo 19:38-42)

<sup>50</sup> A ňâi ândeip, kutnjâ Yosepe. Kamânņâ Yudaia hânân tâip, kutnjâ Arimataia. Zâk Yuda a sâtņâ zengât kâmurân gokņâ. Oi a zo a târârakņâ.

<sup>51</sup> A sâtņâ zen Yesu kunam sâne nânģi mân dâp oip. Zâkņâ Anutu um topņan ândiândiņ, zo âsagibapkât nânģâm ândeip.

<sup>52</sup> A zorâņ Pilatogâren âimņâ Yesugât kâambarâņangât dukuip.

<sup>53</sup> Oi Pilatonâ nânģânģi Yesugât kâambarâņ mâkâmņâ sâņgum kâuņâ kâpimņâ kât mâtâpņan pâi zeip. Kât mâtâp zo aņâ kendâm kubigâwe. Zo uņakņâ. Zoren mârum a mân zâambarâwe.

<sup>54</sup> Yuda zengât kendongât kubikkubik narâkņâ oip.

<sup>55</sup> Oi ambân nâmbutņâ Yesu sot Galilaia hânân gâbâ gawe, zen Yosepe molim ikne Yesu kâambarâņâ kwagân ga pâip.

<sup>56</sup> Oi kut ňâi ňâi zo ek nânģâm kamânân âburem too sot kelâk wârân âlipņâ mem kubigâwe. Oi Yuda zengât

kendonân Mosegât gurumin den lum kendon tarâwe.

## 24

*Yesu mumuņan gâbâ zaarip.*

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yo 20:1-10)

<sup>1</sup> Kendon âki ko mirâ hanşâbâ sâi ambân zen kelâk sot too hitom âlip, zo mem Yesugât kwagân âiwe.

<sup>2</sup> Âi takâm igâwe. Kât patâ zâk kâbakņine mâtâp pâroņsâm kirip.

<sup>3</sup> Oi kâligen bagim Kembu Yesugât kâambarâņ kârum mân muyagiwe.

<sup>4</sup> Kârumņâ imbanâziņ bun oi kengât op kin a zagât, hâmbâzikņâ âsakņâ tobat ňâi yatâ, zet ambân âiwe, zengât umziņ topņan kirâwet.

<sup>5</sup> Oi ambân zen kengâtziņangât op pindiņsâm kine a zagât zorâņ itâ dâzâņgowet, “Zen wangât wâgân ândiap, zâkkât mumuņâ zengâren kârue?”

<sup>6</sup> Zâk ziren mân ziap. Zâk zaatsap. Mârum Galilaia hânân ândim den itâ dâzâņgoip, zo nânģânek,

<sup>7</sup> ‘A bonņâ nâ bâliņ mâme zengât bitziņan zaria none momņâ sirâm karâmbut tap zaatpat.’”

<sup>8</sup> Yatâ sâitâ ambân zen den zo nânģâwe.

<sup>9</sup> Zen kwâgân gâbâ âburem kamânân gam arâpņâ sot a ambân nâmbutņâ den sinģi zo dâzâņgowe.

<sup>10</sup> Ambân kwagân âiwe, kutziņâ Maria, Madala kamânân gok sot Yoana sot

Maria, Yakobogât mamnâ. Zen aksik Aposolo den sinji zo dâzânḡowe.

11 Aposolo zen den so nânḡâne bon buḡ oi mân nânḡâm kwâtâtiwe.

12 Ka Petero zâk zaatnâ sârârâk kârâm kwagân arip. Âimnâ pindiḡsâm egip. Egi sânḡum kwamenâk zeḡ egip. Oi kut nâi nâi âsageip, zorat nânḡâ kwâkâ opnâ kamânân âbureip.

*A zagât Emausi kamânân âiwet.*

*(Mk 16:12-13)*

13 Sirâm zorenâk Yesugât a ambârâp zenḡâren gâbâ a zagât, zet Emausi kamânân âiram âiwet. Kamân zo kêrep buḡâ, goot goot.

14 A zagât zet mâtâbân âim kut nâi nâi âsageip, zorat den sâm âiwet.

15 Sâm âim tâitâ Yesunâ âim muyageziki ârândânḡ âiwe.

16 Zet sinzik mân ânânḡâripkât mân ek nânḡâwet.

17 Yatâ oitâ mâsikâzikâm sâip, "Zet wan den âragum gam tabot?" Sâi zet si sânḡânziknâ umbâlâ tobat op kirâwet.

18 Oi zekâren gâbâ a nâi kutnâ Keleopa, zâknâ sâip, "Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik den sinji nânḡe. Gâ kânoknâ kamân nâin gok, gât ko mân nânḡâm ândiat?"

19 Sâitâ mâsikâzikâm sâip, "Wan wan âsageip?" Sâi zet sâwet, "Yesu Nasarete goknâ, zâkkât sinji. Zâk Anutu mâtenḡan Propete patâ ândimnâ nep patâ tuum den

imbanânḡoot dâtnânḡomâip. Yatâ op ândei a ambân, nen zâkkât nânḡindâ imbanâ oip.

20 Ka tirik nama galem a patâ sot a patâ, zen mumbapkât sâm kwâkâm a kutâgâren pane sâi poruyân kuwe.

21 Nen ko zâkkât itâ nânḡâm ândiwen. Zâknâ Isirae a bâliḡan gâbâ olaḡniḡgâbap. Sâm nânḡâm ândeindâ kune moi sirâm karâmbut âkap.

22 Oi itârân nenḡâren gâbâ ambân nâmbutnâ den dâtnânḡone um kuḡkuḡ uen. Zen hanḡât kwagân âim kâambarânḡâ mân muyagem gam itâ se,

23 'Sumbengât kâwali a zagât, zet muyageniḡgâm Yesu zaatsap sâm dâtnânḡuabot.'

24 Oi den zo nânḡâm nenḡâren gâbâ a nâmbutnâ, zen ambân ziḡ se, yatik âim muyagie. Oi ziknâ ko mân ikse."

25 Yatâ sâm dukuitâ Yesunâ dâzâkoip, "Propete zen den sâm kulemḡuwe, zo zen wangât um kâtik ândim mân nânḡâm kwâtâtiwe?"

26 Propete zen Kristo sâknâm nânḡâmḡnâ sumbem âsakḡan bâḡibapkât sâm kulemḡuwe. Anutunâ nânḡip, yatik âsageip."

27 Yatâ sâmḡnâ Mose sot Propete, zen zâkkâren kwap kulemḡuwe, zorat topnâ sâm muyagem zikip.

28 Oi âim Emausi kamânân takâwe. Takâne Yesu zâk âibam oip.

29 A zagât zo anjân kârânjanjâwet. Oi itâ sâwet, “Mirâ mârûm nêtiksap. Net sot tâpan.” Sâitâ zet sot ândibapkât nânjâziki mirin zâiwe.

30 Nalem ninam ge tapnâ nalem mem sâiwap sâm mamun zikip.

31 Yatâ oi sinziknâ ânânjâri ek nânjâwet. Ek nânjîtâ zobâ buj op arip.

32 Oi zet itâ âragum sâwet, “Mâtâbân den dâtnâkom sinji âlipkât topnâ dâtnâkoi umnik âbânjuap.”

33 Yatâ sâmnâ zaat Yerusalem kamânân âburem âiwet. Âimnâ arâpnâ sot bukurâpzinâ mindum tatne muyagezinjâwet.

34 Muyagezinjîtâ itâ sâm dâzâkowe, “Kembu zâk perâknak zaatnâ Simon muyagenjanjip.”

35 Oi zet yatigâk mâtâbân Kembunâ muyagezikâm mirin nalem ziki igâwet, zorat den sinji dâzânjowet.

*Yesu zâk arâp muyagezinjip.*  
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Yo 20:19-23)

36 Arâp zen zorat den sinji sâm tatne Yesu zâk osetzinjan muyagem kinnâ itâ sâm dâzânjowet, “Umzinj diim gei ândinek.”

37 Zen eknâ pârâkpm kenjât op sâwe, “Wâkenjâ muyagem gaap.”

38 Sâne dâzânjowet, “Zen wangât kenjât op um zagât ue?

39 Kin bitnâ iknek. zi ninak kinzan. Nâ sâknâ sunum-noot. Gâsunim iknek. Wâke zen yatâ zo bujâ.”

40 Den yatâ sâm gutnâ kin biknan zo tirâpzanjowet.

41 Oi sâtâre op dinjâ mân nânjâm pârâkpm tatne mâsikâzinjâm sâip, “Nalem nâi zengâren taap?”

42 Sâi saru zuunâ nâi oot sinjâ pindâwe.

43 Pindâne mem mâtezinjan kin neip.

44 Oi itâ sâm dâzânjowet, “Nâ zen sot ândim itâ dâzânjom ândiwan. Mosegât den sot Propete zengât ekabân sot Psalm ekabân nâgât den kulemguwe, zo bonjâ op nanjâbap.”

45 Oi Kembugât ekabân den ziap, zo sapsun zinji nânjâm umzinj pârônjâsâip.

46 Oi itâ sâm dâzânjowet, “Kristo nâgât itâ kulemguwe. Nâ sâknâm nânjâm momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.

47 Zorat ko kutsinjinâ a hân dâp zengâren ari umzinj melânje Kembunâ tosazinj birâbap. Nep zo Yerusalem kamânân topkwap tuubi.

48 Zen kut nâi nâi âsageip, zorat sinji a ambân dâzânjom ândibi.

49 Oi nânjânek. Ibânandâ kut nâi zo zengât sinji sâm kâtigeip, zo sângongua gibap. Zorat zen kamân zi mân birâm mambât ândine ubâ imbanjâ sângongua zengâren gibap.” (Zo Tirik Kaapum gibapkât sâip.)

*Yesu zâk sumbemân zarip.*  
(Mt 16:19-20; Apo 1:9-12)

50 Oi kamânân gâbâ di-  
izingâm âi Betania kamân  
gootjan âim bikjâ pam  
mâsop minzingip.

51 Mâsop minzingâm  
zâmbam sumbemân zarip.

52 Oi zen sâtâre op  
Yerusalem kamânân âburem  
âiwe.

53 Âburem sirâm dâp tirik  
namin zâim Anutu mâpâsem  
sâm âlip kwâkjanjâwe.

Zo yatik.

## Yesugât singi âlip Yohaneņâ kulemguip.

*Yesu zâk Anutugât sât.*

1 Hân mân muyageibân sât zâk ândeip. Sât zâk Anutu sorâk ândeip. Oi zâk Anutuyâk op ândeip.

2 Topkwâkwatņâ zo zâk Anutu sot ândim gâip.

3 Sât zo Anutuņâ sâi kutņâi ñâi aksik muyageziņgip. Kut ñâi ñâi, zo zâk buņâ mân muyageip.

4 Sât zâk ândiândigât mariņâ ândeip. Ândiândi zorâņ a zeņgât âsakņâ op âsageziņgip.

5 Nâtâtikņâ âsakņâ kwârakubam osim gâip.

6 Anutuņâ kore a ñâi muyagei ândeip, kutņâ Yohane.

7 A zâkņâ âsakņangât den sâm muyagei a aksik âsakņâ mariņâ nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâbigât Anutuņâ sâņgongoip.

8 A zo, zâk âsakņâ mariņâ buņâ. Zâk yen âsakņâ mariņangât den sâm muyageziņgâbam âsageip.

9 Âsakņandâ narâk zoren muyagem ândeip. Oi zâkņâ a kamân dâp âsageziņgâmap. Zâk âsakņâ bonņâ uap.

10 Anutugât sât zâk hânân muyageip, zâkņak mârur Anutugât sât kât sâm hân muyageip. Oi gem gam

muyagei hân a ziņâ ekņâ topņâ mân nâņgâwe.

11 Zikņâ hânân gem gâi a ambân gakârâpņâ buku mân okņangâwe.

12 Ka nâmbutņandâ buku okņangâwe, zen Anutugât nan bârarâp upigât imbaņâ ziņgip. Nâmbutņâ zen zâkkât kutņâ nâņgâm, nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâme, zen zo yatâ otziņgâmap.

13 Anutugât nan bârarâp zo, zen a sep gilâmân gâbâ mân âsagime mo a dengât mân âsagime. Zen Anutuņâ sâi âsagime.

14 Sât zâk a opņâ âsagem osetniņan ândeip. Âsagei nen neule âsakņâ igâwen. Âsakņâ zo egindâ Anutu Ibâgât nanņâ kânok, zâkkât âsakņâ oip. Zâkņâ tânzâņgozâņgoņ sot den bonņâ, zo mem gem gâip.

15 Zâkkât topņâ Yohaneņâ sâm muyagem itâ dâzâņgoip, "Nâ zâkkât itâ dâzâņgowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândia ândim gâip, zorat zâk patâ op walânim ândiap."

16 Zâkņâ tânnâņgom âim ândimâp.

17 Mosenâ girem den Anutugâren gâbâ mem niņgip. Yesu Kristo, zâk ko tânnâņgonâņgo sot den bonņâ mem niņgip.

18 A niņâ Anutu mânâk igâwen. Ka nanņâ zâk Anutuyâk op ândeipņâ Ibâņangât âsan topņan tâpmapņâ den siņgiņâ mem ge sâm muyageniņgip.

*Yohanenâ ziknâ topnâ sâm muyageziŋgip.*

*(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lu 3:15-17)*

19 Yerusalem kamânân gâbâ Yuda a zinjâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kore a nâmbutnâ sângonzângone Yohanegâren gam, gâ wan a nâi, sâm mäsikâm sânetâ topnâ dâzângoip.

20 Zâk topnâ mân kwâimbâm itâ sapsun dâzângoip, “A bâlijan gâbâ mâkâziŋgâbapkât mârur sâsân, nâ zâk bujâ. Nâ Kristo bujâ.”

21 Sâi zinjâ mäsikâm sâwe, “Gâ Propete Elia?” Sânetâ sâip, “Nâ zâk bujâ.” Sâi sâwe, “Gâ Propete gâbapkât sâwe, zo?” Sâne dâzângoip, “Bujâ.”

22 Oi zinjâ sâwe, “Gâ wan a nâi? Sângonnângone gen, zo zengâren âi dap sâm dâzângonat? Gikanjât dap sâmât?”

23 Sâne dâzângom sâip, “Propete Yesaianâ mârurjan den sâm kulengoip, zo nâgâren bonjâ uap. Den zo itâ,

‘Barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan a nâinjâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, “Kembugât mâtâp kârâm kubiknek.” ’”

24 Sâi Parisaio a zinj sângonzângone gawe, zen Yohane itâ mäsikâm sâwe,

25 “Gâ Kristo bujâ, Elia bujâ, Propete zo bujâ oi wangât too saŋgonziŋgâmat?”

26 Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ tooyâk saŋgonziŋgâman. Ka osetziŋjan a nâi muyagem ândiap, zo mân ek nânge.

27 Zâk kândâtnan gam taap. Zâk kâwali nâi zemnângap. Nâ yatâ zorân irâ sikumnâ gorem aria mân dâp upap.”

28 Kut nâi nâi zo Betania kamânân Yodaŋ too nâmbutken muyageip. Zoren Yohanenâ too saŋgonziŋgâm ândeip.

*Yohanenâ Yesugât topnâ sâm muyagem dâzângoip.*

29 Haŋsâi Yesu gâi Yohanenâ eknâ a itâ sâm dâzângoip, “Iknek. Râma gwamnâ Anutugâren gâbâ gok, zâk hân dâp a zengât tosaziŋ zâkkât kwâkjan zâibap.

30 Zâkkât op itâ dâzângowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândiwanân zâk ândeip.

31 Zorat zâk patâ op walânim ândiap. Mârur nâ zâkkât topnâ mân nânngâwan. Isirae a den siŋginâ dâzângua nânngâbigât gamnâ too saŋgonziŋgâm ândiwan.”

32 Yohane zâk yatâ sâm sâip, “Nâ Kaapumnâ nii kembâ yatâ opnâ zâkkât kwâkjan ge tâi egâwan.

33 Nâ mârur mân ek nânnga sângonnogip, Anutu, zâknâ itâ sâm dâtnogip, ‘Kaapumnâ a kwâkjan ge pâmbap, zâknâ Tirik Kaapum saŋgonziŋgâbap.’

34 Yatâ âsagei eknâ itâ dâzânguan. Zi Anutugât nannâ.”

*Yesunâ a nâmbutnâ gâsuzingip.*

35 Mirâ hanjsâi Yohane sot azatnâ, zen zorenâk âi kirâwe.

36 Kinetâ Yesunâ zoren gâi Yohanejâ eknâ azatnâ itâ dâzâkom sâip, “Egit. Ândiren zi râma gwamnâ, Anutugâren gâbâ gok.”

37 Sâi zet den zo nângâm Yesu kândâtjan molim âiwet.

38 Aritâ Yesunâ puriksâm zikitnâ sâip, “Zet wan kârum gabot?” Yatâ sâi ziknâ ziin denân sâwet, “Raboni (niin denân ko, Patâ), gâ mirâ ikâ zoren ândiat?”

39 Sâitâ dâzâkoip, “Ga egit.” Sâi zet zâk sot âi ândiwet. Mirâsinj geibâ sâi zet zâk sot âi ândeitâ nâtiksâip.

40-41 A zagât gawet, zekâren gâbâ a nâi kutnâ Andrea, Simonj Peterogât munjâ. Zâknâ zorenâk âim âtânâ muyagem itâ sâm dukuip, “Net a bâlinjan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk muyagiet.”

42 Yatâ sâmnâ Yesugâren di-igi âiwet. Oi Yesunâ eknâ itâ sâip, “Gâ Simonj Yohanejâ nannâ. Kutkâ Kepa san (niin denân ko, kât kâtiknâ).”

*Pilipo sot Natanae Yesugât a urâwet.*

43 Mirâ hanjsâi Yesu zâk Galilaia hânân âibam Pilipo muyagemnâ itâ sâm dukuip, “Gâ târokwatnim molini.”

44 Pilipo zâk Besaida kamânân gok. Andrea sot Petero, zet zo goknjik.

45 Piliponjâ Natanae muyagem itâ sâm dukuip, “A zirat Mosenjâ gurumin den ekabân kulemgoip. Mârûm Propete a zen yatik kulemguwe. A zâk muyagien, zâk Yesu, Yosepegât nannâ, Nasarete kamânân goknâ.”

46 Sâi Natanaenjâ itâ mâbureip, “Nasarete kamânân dap yatâ a patâ âsagibap?” Sâi Piliponjâ itâ sâm dukuip, “Ga eknan.”

47 Yatâ sâi Natanaenjâ Yesugâren ari eknâ sâip, “A zi Isirae a bonjâ. Umjan sarâ mân ziap.”

48 Yatâ sâi Natanaenjâ mâsikâm sâip, “Dap yatâ opjâ topnâ nângat?” Sâi Yesunâ sâip, “Piliponjâ mân diigigi wakum nak topjan kina geksan.”

49 Sâi Natanaenjâ itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ perâknak Anutugât nannâ. Gâ Isirae nengât a kutâ patâ.”

50 Oi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ wakum nak topjan taat, nânâ zo dâgoga nângâm ko nângâm pâlatân otnigat? Ek nângat, zo yennâ. Kut nâi nâi patâ ek nângâm zâiban.”

51 Yatâ sâmnâ sâip, “Nâ perâknak dâgobâ. Sumbem pâronjsâi Anutugât sumbem a, zen a bonjâ nâgâren zâim gine zingitpi.”



*Yesunâ sâi toonjâ wainj oip.*

1 Sirâm zagât âki Kana kamânân, Galilaia hânân a ambân zagât mâpotzikânâ sîi nalem mine gâip.

2 Yesugât mamnjâ Maria, zâk zoren âi taki ko Yesu sot arâpnjâ, nen zop sâsânjan âiwen.

3 Zoren mindum nalem sot wainj nem tâindâ wainj buj oip. Buj oi Yesu mamjandâ dukum sâip, "Wainjzînjâ buj uap." Sâi Yesunâ itâ sâm dukuiip,

4 "O ambân, gânjâ nâ mân dâtnoban. Ninak nânjâbat dâp upat. Nâgât narâk, zo gâtâm mâte upap."

5 Yatâ sâi mamjandâ kore a ambân itâ sâm dâzânjoip, "Den sâbap, zo lum kwâtâtibi."

6 Oi mirâ zoren âmaj kârep patâ nâmburân kânok tâip. Yuda a zen âsâbânj kin bitzîj too sanjonjâ nalem namarâwe. Oi mirâ dâp âmaj yatâ kin ândeip.

7 Oi Yesunâ kore a ambân itâ sâm dâzânjoip, "Too aam ga âmajân lokine giarik." Sâi zen yatâ utne âmaj nâmburân kânok zo too piksâm nanjip.

8 Yatâ utne ko itâ sâm dâzânjoip, "Itârânj zen torenjâ aam nalem galem agâren âinek."

9 Yatâ sâi zen aam galem agâren âine toonjâ wainj oi nalem galem anjâ nemnjâ wainj zo wainj gâbâ mie sâm kwagip. (Kore a zen too âmajân aam lokine giarip, zenjak wainjgât topnjâ

nânjâwe.) Nalem galem anjâ a ambân meip, zo konsâi gâip.

10 Gâi itâ sâm dukuiip, "Kândom wainj naamnjâ zînjâne bet umzîj gulip upâ sâi wainj naam bunjâ, zo zînjâmen. Gâ ko purikgurik opnjâ wainj naamnjâ kwarakuna zeî bet muyagiat. Zo âlip uat."

11 Yesu zâk yatâ op Kana kamânân, Galilaia hânân sen mârât nep topkwapnjâ tuugip. Oi imbanjânjgât topnjâ, zo mem kâkjan pâip. Oi arâpnjâ nen zo eknjâ nânjâm pâlatân kwâkjanjgâwen.

12 Oi Yesu zâk Kana kamânân gâbâ Kapenaum kamânân ari mam murâpnjâ sot arâpnjâ molim âiwen. Sirâm nâmbutnjâ nen zoren ândiwen.

*Yesu zâk Kembangât tirik namin zarip.*

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

13 Yuda zenjgât kendon patâ kutnjâ Pasowa, zo mâte upâ sâi Yesunâ Yerusalem kamânân zarip.

14 Yerusalem kamânân âi takâm tirik namin zari a donjeb zen râma, makau sot kembâ anjgâgwangâ utne a nâmbutnjâ zen Roma zenjgât kât sot Yuda zenjgât kât, zo hâukwap anjgâgwangâ op kirâwe.

15 Yatâ utnetâ Yesunâ zînjitnjâ tâkânjâ mem a sot râma makau zânjom molizîngi âine kât nep tuuwe, zenjgât kât mem

lokim tâtatnjâ kom kâbaknej  
giarip.

<sup>16</sup> Oi kembâ mem kirâwe,  
zen itâ sâmbâ dâzânjoip, “Zen  
Ibânangât namin kut nâi laj  
utne anjâgwanjâ namâ uap.  
Kut nâi nâizij mem ânek.”

<sup>17</sup> Yesunâ yatâ oi arâpnâ  
nen Kembangât ekabân den  
kulem ziap, zo nângâwen.  
Den zo itâ,

“Gâgât namâgât opnâ umnâ  
kârâp siap.”

<sup>18</sup> Oi Yuda a zinjâ itâ sâmbâ  
mâsikâm sâwe, “Gâ yatâ  
uatnâ top likuliku kulem nâi  
tuuna iknâ.”

<sup>19</sup> Sâne Yesunâ itâ sâmbâ  
dâzânjoip, “Zen tirik namâ  
zi kândaņne nâjâ sirâm  
karâmbut umņan tuum  
nanjâbat.”

<sup>20</sup> Yatâ sâmbâ dâzânjoip sâwe,  
“Patârâpnijâ, zen tirik namâ  
zi kendon 46 tuum ândine  
âkip. Oi gâjâ sirâm karâmbut  
umņan tuum nanjâbat sâmbâ  
sat?”

<sup>21</sup> Ka Yesu zâk sâknangât  
op namin dâpkwap sâip.

<sup>22</sup> Yesu ândim moi Anutuņâ  
mângei zari arâpnâ nen den  
zo nângâwen. Oi namâgât  
sâip, zo sot Kembangât ek-  
abân zâkkât den nâmbutnâ  
ziap, zorat nângindâ bonjâ  
oip.

*Yesu zâk a nengât topnij  
ek nângâmap.*

<sup>23</sup> Yesu zâk kendonân  
Yerusalem kamânân top  
likuliku kulem nâmbutnâ  
tuugi a ambân pisuk, zinjâ  
eknâ zâkkât nângâne bonjâ  
oip.

<sup>24</sup> Yesu zâk a zengât topzin  
ek nângâmap, zorat op ko a  
zengâren mân arip.

<sup>25</sup> Zâknâ a nâigât topnâ ek  
nângâbam a nâigâren mân  
mâsikâm nângip. Zâk zikņak  
umzijan ek nângâm nanjip.

### 3

*Yesu sot Nikodemo den  
den urâwet.*

<sup>1</sup> Parisaio a nâi ândeip,  
kutnâ Nikodemo. Zâk Yuda  
a zengât a patâ, zengât buku  
op ândeip.

<sup>2</sup> A zorân nâtigân  
Yesugâren gam itâ sâmbâ  
dukuip, “Patâ, nen gâgât  
topkâ nângen. Gâ a patâ,  
Anutugâren gâbâ gâin. Gâ  
sen mârât kulem top top  
tuumat, zorat itâ nângan.  
Anutuņâ gâ sot mân ândei sâi  
ko mân tuubat.”

<sup>3</sup> Sâi Yesunâ mâburem  
dukuip, “Nâ perâknak  
dâgobâ. Nâi zâk âsaâsagin  
unaknâ mân âsagem ândibap,  
zo ko Anutugât um topņan  
mân bagibap.”

<sup>4</sup> Sâi Nikodemonâ  
pârâkpam itâ sâmbâ mâsikip, “A  
nâi mârûm patâ opnâ dap op  
âsaâsagin unaknâ âsagibap?  
Zâk mam kâmbonjan âburei  
dum zagâtņâ mimbakât  
sat?”

<sup>5</sup> Sâi Yesunâ itâ sâmbâ  
dukuip, “Nâ perâknak  
dâgoba. Nâi zâk Kaapum sot  
too umņan mân âsagibapnâ  
Anutugât um topņan mân  
bagibap.

<sup>6</sup> Agât kâmboyân âsaâsagin,  
zâk ayâk. Ka a nâi, zâk

Kaapumjâ umjan muya-  
muyagin, zâk Kaapumgâren  
gokjâ.

7 Zen âsaâsage unakjâ  
âsagibigât sa nângâna mân  
kwakmak upap.

8 Pibâ zâk laj komap. Oi  
kwamitjâ nângâme. Ikâ  
gâbâ gâmap, oi ikâ âi âkâmap,  
zo zen mân nângâme. Oi nâi  
zâk Kaapumgâren muyageip,  
zâkkât topjâ yatâ.”

9 Sâi Nikodemonjâ  
mâburem itâ sâm dukui, “Zo  
dap op yatâ orotjâ?”

10 Sâi Yesujâ itâ sâm  
dukuip. “Gâ Isirae a zengât  
a sâtjandâ kwaksat?”

11 Nâ perâkjak dâgobâ.  
Nen kut nâi nâi ek nângâmen,  
zo dâzângomen. Oi zen ko  
dinnijâ birâme.

12 Nâ hânân Anutujâ  
nep tuumap, zorat topjâ  
dâzângua mân nângâme.  
Oi sumbemân nep tuumap,  
zorat topjâ dâzângua dap  
dabân nângâne âkâbap?

13 A zengâren gâbâ nâinjâ  
sumbemân mân zarip. Ka a  
bonjâ nâ sumbemân gâbâ  
gem gâwan. Nâ kânok  
sumbemân gâbâ gem gâwan.

14 Mârum mirâ kamân  
kâtikjan Mosenjâ mulum dâp  
tuum nagân mândip. Zo  
yatik narâk zi a bonjâ, nâ  
nagân nom kwânângânibigât  
sâsân.

15 Oi a zen nângâm pâlâtân  
kwatnibinjâ ândiândi kâtik  
muyagibi.

16 Anutu zâk a zengât  
umjâ donjep gâsui nanjâ  
kânok, nâ sângonnogi

gâwan. Oi zen nâ nângâm  
pâlâtân kwatnimjâ mân  
tâmbetagobi. Zen nâ  
nângâm pâlâtân kwatnim  
ândiândi kâtik muyagibigât  
sângonnogi gewan.

17 Nanjâ nâ a zengât  
tosazinjâgât sâm kwâkâbatkât  
bujâ. A tânzângobatkât  
Anutujâ sângonnogi gem  
gâwan.

18 Oi nâi zâk nângâm  
pâlâtân kwatnibapjâ zâkkât  
tosagât hâujâ mân mimbap.  
Ka nâi zâk nanjâ nâ mân  
nângâm pâlâtân kwatni-  
bapjâ tosa hâujâgât sinji  
op zimbap. Wangât, zâk  
Anutu nanjâ kânok, nâgât  
mân nângâm pâlâtân kwat-  
nigip, zorat.

19 Hâujâgât topjâ  
itâ ziap. Âsakjâ nâjâ  
hânân ga a zij nâttâtkât  
nângâne bonjâ oi âsakjâ nâ  
kândâtnowe. Orot mâmezij  
bâlijâ zeip, zorat yatâ urâwe.

20 Nâi zâk bâlijâ opmapjâ  
âsakjâ kândâtkomap.  
Bâlijandâ âsakjan muyagei  
ikpegât âsakjan mân gâmap.

21 Nâi zâk den bonjâ  
lubapjâ âsakjâ mâte upap.  
Oi kut nâi nâi opmap, zo  
Anutugât sâtkât opmap,  
zorat topjâ muyagibap.”

*Yohanenjâ Yesugât topjâ  
sâm muyageip.*

22 Yesu sot arâpjâ, nen  
Yerusalem kamân birâmjâ  
Yudaia hân torenjan âi  
ândiwen. Zoren Yesu sot  
arâpjâ ninjâ a ambân too  
sanjonzingâm ândiwen.

23 Yohane ko zâk hân nâi kutnâ Aenon, Salim kamân nanngâmnan zoren a too sanngonzingâm ândeip. Zoren too donbep zeipkât a zen zoren mindum gane sanngonzingip.

24 Narâk zoren Yohane tâk namin mân parâwe.

25 Yuda a nâi sot Yohanegât arâp, zen bitziņ too sanngonsanngon zorat topnâ sâm âraguwe.

26 Oi ziņâ Yohanegâren gam itâ sâm dukuwe, "Patâ, gâ Yodaņ too nâmbutken ândina a nâi muyagei topnâ dâtnânngoin. Zâk narâk ziren ga a too sanngonzingi a donbepnâ zâkkâren arie."

27 Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzânngoip, "Anutuņâ a nâi kâwali mân pindi zikņak dabân yatâ mimbap?"

28 Nâ itâ sâm dâzânngowan, zo dap op kwâimbâbi. A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârum sâsân, nâ zâk buņâ. Nâ Kristo buņâ. Nâ kândom okņanngâm gaan.

29 Ambân siņgi sâm pindâwe, zâkņâ ambân mar- inâ. Oi ambân mem âkņâlê patâ oi bukuņandâ nanngâm bekņan mem umâlep patâ upap. Nâ yatâ op umâlep nanngâbatkât narâkņâ zo mâte uap.

30 Zâkkât ko zâizâiņ. Nâgât ko diim gibap."

31 Ubâ geipņâ walâniņgâm. Hânân gokņandâ hângât siņgi uen. Nen hângât kut nâi nâi zorat den sâmen. Ka zâk

ko sumbemân gâbâ geipņâ walâniņgâm nanngap.

32 Kut nâi nâi ek nâņgip, zorat siņgi sâmap. Oi a zen zâkkât diņâ birâme.

33 Ka a nâmbutņâ ziņ diņâ nâņgâme, zen itâ nâņgâbi, "Anutuņâ sâi kâtikkâtigiņ ândiap, zâk diņâ zo tângumap."

34 Anutuņâ a sâņgonguip, zâk Anutugât denâk sâmap. Oi a yatâ zo ko Anutuņâ Kaa- pumņâ imbanâ pindâmap.

35 Anutu Ibânandâ nanngât umņâ gâsui zâkkât bikņan kut nâi nâi zo aksik pam nanngip.

36 Nâi zâk nanņâ nâņgâm pâlâtân kwâkņanngâm ândiap, zâk narâk ziren ândiândi kâtik mârum muyagiap. Oi nâi zâk nanņâ kândâtkom diņâ birâm ândibapņâ ândiândi kâtik mân muyag- ibap. Buņâ. Anutuņâ kuk okņanngi tap zâibap.

## 4

*Yesuņâ Samaria ambân nâi sot den den oip.*

1 Parisaio a, zen Yesugât itâ nâņgâwe, "Zâkņâ a gâsâzânngom too sanngonzingap, zo Yohanegât kâmut walâziņge."

2 Den zo yen sâwe. Yesu zikņak a too mân sanngonzingip. Zâk yen sâi arâpņâ niņâ too sanngonzingâwen.

3 Oi Kembuņâ den zo nâņgâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân arip.

4 Samaria hân mâtâp arip.

5 Âimnâ Samaria hânân kamân nâi kutnâ Sika, zoren takip. Kamân zorat nanngâmnan hân nâi zeip. Mârumnan Yakobonâ hân zo nanngâ Yosepe pindip.

6 Too lâm nâi zoren zeip, kutnâ Yakobogât too lâm. Oi Yesu zâk mâtâp kêrep âimnâ loreip. Oi mirâ bâknan oi zoren takâm lâm ginjan ge tap nângip.

7-8 Yesu arâpnâ, nen nalem sânngân minam kamânân ârindâ Yesu zâk ziknik tâi Samaria ambân nâinâ too aabam gâip. Gâi Yesunâ itâ sâm dukuip, "Too nâi aam nina nimbâ."

9 Dukui ambân zorân sâip, "Gâ Yuda anâ, wangât Samaria ambân nâgâren toogât sat? Zo mân orotnâ." Zo Yuda sot Samaria a buku buku mân op ândiwegât ambân zorân den yatâ sâip.

10 Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, "Gâ Anutugâren gâbâ kut nâi gâbap, zo sot nâgât topnâ mân nângat. Nângâm sâi ko nâgâren olet-nina too takâtakân gibam."

11 Sâi ambân zorân itâ sâm dukuip, "Too lâm zi kêrep. Gâ too aan âman bunngât too takâtakân ikâ gâbâ aaban?"

12 Sâkuninâ Yakobonâ too lâmninâ zi esip. Oi zâk sot narâpnâ sot râma makau gakârâpnâ, zen too zirik nem ândiwe. Gâ Yakobo walâm too takâtakân muyagibam sat?"

13 Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, "Too zi sâumnâ nem zagât nem ândibi.

14 Nâgât too ko nemnâ umgâ sânduksâbap. Nâi zâk too zo nimbapnâ toogât mân nângâm ândibap. Nângâ too zo a nâi pinda umnan too takâtakân muyagem ze a zo ândiândin kâtiknâ ândibap."

15 Sâi ambân nâ dijangât topnâ mân nângâm kwâkâm nâ itâ sâip, "Patâ, gâ too zo nina nem toogât zagât mân nângâbat. Oi ziren âsâban toogât gâman, zo birâbat."

16 Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, "Âi apkâ sâna kândiangâm gâit."

17 Sâi ambân nâ sâip, "Nâ apnâ bunâ." Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, "Gâ apkâ bunâ, zo âlip sat.

18 Gâ a bâtnâmbut mem birâzingin. Oi irabot miat, zo apkâ bunâ. Zorat gâ den perâknak sat."

19 Sâi ambân nâ itâ sâip, "Patânâ, gâ nâgât topnâ dap yatin nângat? Nâ irabot zi nângan. Gâ Propete a nâi ândiat.

20 Zorat sâna nângâbâ. Sâkurâpninâ, zen baknâ ziren Anutu mâpâsem ândiwe. Ka Yuda a zen ko Yerusalem kamânân Anutu mâpâsem ândinat sâm sâme."

21 Oi Yesunâ ambân itâ sâm dukuip, "Ambân, gâ dâgoga nângâ. Narâk nâi mâte upâmap. Narâk zoren bakna ziren mo Yerusalem kamânân zorenâk bunâ. Zoren mo zoren âlipnâ.

22 Samaria a, zen topnâ mân nângâm mâpâsime. Yuda a, nen ko topnâ nângâm

mâpâsimen. Oi Anutuñâ kubikkubikniñâ, zo Yuda a nenğâren pâip.

23 Narâk nâi mâte upap. Oi zi mârum mâte uap. Zoren kâmut gakârâpñâ bonñâ, zen Kaapum sot op umziñandâ Anutu mâpâsibi. Ibâ zâk a yatâ zo mâpâsenanğâbigât nânğâmâp.

24 Anutu zâk Kaapum mân igikñâ. Zorat zâk mâpâsime, zen Kaapum sot opñâ mâpâsime. Yatâ upi, zo ko mâpâmâpâse bonñâ.”

25 Sâi ambânñâ itâ sâm dukui, “Nâ nânğan. A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, zâk gâbap. A zo muyagemñâ kut nâi nâi zorat sâm muyagem niñgâbap.”

26 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “A zo, nâ.”

27 Yatâ sâm tâi arâpñâ nen gawen. Gam ambân sot den âraguwet, zorat nânğâm imbanñaniñ buñ oip. Wangât ambân sot den uat sâm mâsikânam nânğindâ yâmbârei birâwen.

28 Oi ambân zâk too âmañ birâm sârârâk kârâm âim kamânân âim a ambân itâ sâm dâzânğoi, p,

29 “Zen gam a nâi zi iknek. Nâ kut nâi nâi orâwan, zo aksik sâm muyagem nanğap. A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, zo zi motñâi.”

30 Oi kamânân gâbâ â ambân pisuk, zen Yesugâren gawe.

31 Gam tatne Yesu arâpñâ

niñ itâ sâm dukuwen, “Patâ, nalem ne.”

32 Sâindâ itâ sâm dâtnânğoi, “Nalem tobat nâi zemniğap, zo mân nânge.”

33 Zo yatâ sâi arâpñâ niñ itâ âraguwen, “Nalem zo nâiñâ mem ga pindap?”

34 Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânğoi, “Sanğonogip, zâkkât den lum nepñâ tuuman, zorân nalemnâ uap.

35 Zen itâ nânğame, ‘Kâin kimembut âki kâlamân nalem bonñâ muyagibap.’ Ka nânâ dâzânğua nânğânek. Zen zaat kâlam zi iknek. Bon muyamuyagiñ narâk mâte uap. (A ambân kamânân gâbâ gam tarâwe, zenğât op sâip.)

36 Nâi zâk nalem bonñâ mem mindubapñâ, zorat sângân mibap. Oi bonñâ zo ândiândi kâtikkât siñgi upap. Oi nep kârâm kâmerip sot bon mem zarip, zet ârândân sâtâre upabot.

37 Oi den nâi Kembugât ek-abân ziap, zo kâtigibap. Den zo itâ,

‘Nâiñâ nep kârâm kâmitmap. Nâiñâ ko bonñâ mei zâibap.’

38 Nânâ zen mân kârâm kâmirâweyân bonñâ mim-bigât sâm ziñgâwan. Mârum a nâmbutñâ nep zo tuum ândinetâ bonñâ muyagei zen yen galem op bonñâ mem ândie.”

39 Samaria ambân zo zâk kamârâp itâ sâm dâzânğoi, “A zi kut nâi nâi orâwan,

zorat topnâ pisuk sâmb muya-  
giap.” Den zorat a ambân  
donbepnâ Yesu nângâm  
pâlâtân kwâkņangâwe.

40 Yesunâ arâpnâ nen den  
dâtnângom tâi a ambân  
ziņ kamânân gâbâ gam  
Yesugâren takâm zen sot  
ândibapkât dukuwe. Sânetâ  
ko sirâm zagât zen sot  
ândeip.

41 Yesunâ sinji âlip  
dâzângoi donbep patânâ  
nângâmņâ, nângâm pâlâtân  
kwâkņangâwe.

42 Oi zen ambân zo itâ  
sâm dukuwe, “Kândom gâgât  
dengât op nângâm pâlâtân  
kwâkņangen. Irak ko niņak  
diņâ nângâm itâ nângâm  
kwâtâtien. Zâk perâkņak a  
hân dâp nenġât kubikkubik  
a op ândiap.”

*Yesunâ katep nâi  
mâsekņoot kubigip.*

43 Yesu zâk sirâm zagât  
ândimņâ Galilaia hânân arip.

44 Yesu zâk zikņak itâ sâip,  
“Propete a nâigât kutsiņiņâ  
kamân toren toren laņ kârâm  
âimap. Kamârâpnâ ziņâ  
ko zâkkât nângâne yenņâ  
opmap.”

45 Yesunâ Galilaia hânân  
taki Galilaia a ziņâ buku  
okņangâwe. Zen mârumņan  
Yerusalem kamânân âine  
kendon patin nepņâ tu-  
ugi igâwe, zorat yatâ  
okņangâwe.

46 Kana kamânân Galilaia  
hânân mârumbâi toonâ waiņ  
oip, zoren dum âi takip.  
Kapenaumbâi kamânân a sâtnâ

nâi ândeip, zâkkât nannâ  
mâsek op zeip.

47 Yesu zâk Yudaia hânân  
gâbâ âburem Galilaia hânân  
gaap sâne a sâtnâ zorânâ  
nângâm Kana kamânân  
âimņâ Yesu muyagem nannâ  
mumbam op zeip, zo ku-  
bikņangâbapkât dukuip.

48 Oi Yesunâ itâ sâmb  
dukuip, “Nâ sen pup kulem  
mân tuuga dap op dinnangât  
nângâne bon upap?”

49 Oi a sâtnâ zorân itâ  
sâip, “Patâ, nannâ mom-  
bapkât kek gâban.”

50 Sâi Yesunâ itâ sâmb  
dukuip, “Gâ yen âi. Nangâ  
ko âlip uap.” Yatâ sâi a zo  
Yesugât den nângi bon oi  
arip.

51 Zâk mâtâbân ari kore  
a ziņ gam sâwe, “Nangâ  
mârumbâi âlip op taap.”

52 Sâne âlip oip, zorat  
narâkņangât mâsikâziņgi  
sâwe, “Muka mirâ bâkņan,  
zoren sâkņâ sânduksâip.”

53 Yatâ sâne a sâtnâ zâk  
topnâ itâ nângip, “Narâk  
zoren Yesunâ sângonnom  
sâip, ‘Nangâ âlip uap.’” Oi  
zikņâ sot a ambân kâmut  
gakârâpnâ, zen Yesu nângâm  
pâlâtân kwâkņangâwe.

54 Yesu zâk Yudaia hânân  
gâbâ Galilaia hânân âburem  
âi sen mârât nep tuugi sâp  
zagât oip.

## 5

*Yesu zâk Betesida too  
dengân sâtnan a nâi kubigip.*

1 Yuda zengât kendon patâ nâi mâte oi Yesu zâk Yerusalem kamânân zarip.

2 Oi Yerusalem kamânân pon kâtiknâ kirip, zoren mâtâp nâi kirip, zorat kutnâ rama zengât mâtâp. Mâtâp zorat nangâmnan too denngân nâi zeip, kutnâ Betesida. Zorat sâtņan mirâ bânâmbut tâip.

3-4 Mirâ zoren a mâsekziņoot sot sen nâtâtik sot kin bitziņ bâlîņâ sot sâkziņ giginâ, zen zem ândiwe. (Kembugât sumbem a nâiņâ narâk nâin nâin gem ga toin geim golanņkoip. Yatâ oi mâsek a nâi kândom toin giarip, zâk mâsek okņangip, zo buņ oip.) Zorat zen too kwamit oi nângânat sâm mambâtmarâwe.

5 Oi zoren a nâi zeip. Zâk kiņ biknâ bâlîņ oi zem tâi kendonņâ 38 âkip.

6 Yesu zâk a zo ekņâ narâk kârep ziap sâm mâsikâm sâip, "Gâ sâkkâ âlip upapkât otgi-gap?"

7 Sâi ko sâip, "Patâ, nâiņâ ândim too kwamitsâi toin dinim gei nâbanbap? Oi ninak geibâ sa a nâiņâ walânim kek geimâp."

8 Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, "Gâ zaat isen koremgâ lum âi."

9 Sâi zorenâk sâknâ âlip oi zaatnâ isen koremnâ mem arip. Sirâm zoren Yuda a zengât kendon narâk oi Yesuņâ a zo kubigip.

10 Zorat Yuda a nâmbutnâ ziņ a âlip oip, zo itâ dukuwe,

"Itârâņ kendonân isen koremgâ lum ariat, zo mân orotņâ.

11 Sânetâ itâ sâm dâzângoip, "Kubiknigapņâ itâ dâtnogap, 'Gâ isen koremgâ mem âi.'"

12 Sâi mâsikâm sâwe, "Isen koremgâ mem âi sâm dâgogap, zâk kutnâ nâi?"

13 Sâne kubikņangip, zorat kwagip. Oi Yesu zâk a kâmut kirâwe, zengât oserân gâbâ tik arip.

14 Bet Yesuņâ a zo tirik namin muyagem girem den itâ dukuip, "Gâ sâkkâ âlip uap. Oi kut nâi nâi yâmbâtnâ muyagegibapkât bâlîņâ dum zagâtnâ mân upan."

15 Sâi a zo Yesu ek nângâm âi Yuda a sâtnâ itâ sâm dâzângoip, "A kubiknigap, kutnâ Yesu."

16 Yesu zâk kendonân nep yatâ tuugipkât Yuda a sâtnâ, ziņ kâsa miņangâwe.

17 Yatâ utne Yesuņâ itâ sâm dâzângoip, "Ibânâ Anutu, zâk nep tok tuum ândim gâmap. Oi nâ yatik nep tuum taan."

18 Yesu zâk kendonân a kubigip sot Anutugât ibânâ sâip, zorat Yuda a sâtnâ ziņ nângâne bâlîņ oi Anutu hutkum sap sâm kunam sâm kâtigiwe.

*Yesu zâk hâuņangât den sâm kwâkâbapkât imbanâ zemņangap.*

19 Yesu zâk itâ sâm dâzângoip, "Nâ perâkņak dâzângua nângânek. Nanņâ nâ ninâ umgât nep mân tuuman. Ibânâ zâk nep tuugi



eknâ yatik tuuman. Ibânâ zâk tuumap, zo yatik nannâ nânâ tuuman.

<sup>20</sup> Ibâ zâk nannâ nâ nek umnâ nâgâren kinmapkât nep tuumap, zo yatik tirâpnomap. Oi nep zi ikse, zorik buñâ. Nep zâizâinâ tirâpnogi zen eknâ nângâne imbanjâ upap.

<sup>21</sup> Zo itâ. Ibâ zâk a mumunâ mângiziñgi zaat ândime. Nannâ nanjâ yatik a mumunâ nâi mângibâ sâ mângibat.

<sup>22</sup> Ibâ zâk nannâ nâ a zengât topziñ sâ kâkñan kwatziñgâbatkât nep zo sâ nigip.

<sup>23</sup> Zen Ibâ hurat kwâkñangâm dinnâ nângâm zaatñâ zo yatik nannâ nâ hurat kwatnibigât yatâ oip. Nâi zâk nannâ nâ mân hurat kwatnibapñâ Ibânâ sângonnogip, zâk mân hurat kwâkñangâbap.

<sup>24</sup> Nâ perâkñak dâzângua nângâne. Nâi zâk dinnâ nângâbapñâ sângonnogip, zâk nângâm pâlâtân kwâkñangâbap. Oi a zo ândiândiñ kâtikñâ mem ândiap. Zâk mumunâ kândâtkum ândiândiñ kâtikñâ muyagiap. Zâk tosanjagât hâuñâ mân mimbap.

<sup>25</sup> Nâ perâkñak dâzângua nângâne. Narâk zi mâte uap, zoren a sâkziñ wâgân umziñ mumunâ ândie, zen Anutu nannâ ninâ den nângâm umziñ kubikanji ândiândi kâtik mâte op ândibi. Oi yatigâk narâk nâi

mâte upabân a mumunâ zo, ziñâ Anutu nannâ nâgât dinnâ nângâm zaat ândiândi kâtik ândibi.

<sup>26</sup> Ibâ zâk ândiândi mariñâ ândiapkât nannâ nâ ândiândi mariñâ op ândibat kât sâ m nigip.

<sup>27</sup> Oi nâ a bonjâ ândiangât a tosaziñ hâuñangât den sâ m kwâkâbatkât sâ m nigip.

<sup>28</sup> Zen den zo nângâne mân kwakmak upap. Narâk nâi mâte upap, narâk zoren a mumunâ hanzângone zie, zen nannâ nâgât den nângâmñâ gwâlâ op zaat nanjâbi.

<sup>29</sup> Ândiândi âlip ândiwenjâ dinnâ nângâm zaatñâ ândiândi kâtik mem ândim zâimambi. A nâmbutñâ ândiândi bâliñ ândiwenjâ zaatñâ tosaziñangât hâuñâ mimbî.

<sup>30</sup> Nâ ninâ umgât nep yatâ zo âlip mân tuubat. Ibânangât sâtkât hâuñangât den sâ m kwâkâman. Zo yatâ op hâuñangât nep tuuga dâp upap. Zo ninâ den buñâ, sângonnogip, zâkkât den.”

*Anutuñâ nanjagât topñâ sâ m muyagemap.*

<sup>31</sup> “Ninak topnâ sâ m muyageia mân dâp upap.

<sup>32</sup> Topnâ a nâinâ sâ m muyagemap. Oi nâ nângan, topnâ sâ m muyagei bonjâ uap.

<sup>33</sup> Zen Yohanegâren sâ m mâsikâne nâgât den bonjâ sâ m muyageip.

<sup>34</sup> Oi anâ topnâ sâ m muyageibigât mân sâman. Zen topnâ

nângâm ândiândigât mâtâp lânbigât sâman.

<sup>35</sup> Yohane zâk kârâp âsaknâ patâ op âsageziŋgip. Zen zâkkât âsaknâ zo ek âkñâlem mâik nâi ândiwe.

<sup>36</sup> Nâgât topnâ sâm muyagemap, zo Yohane yatâ buñâ. Zo tobat nâi. Nepnâ tuuman, zorâŋ topnâ sâm muyagemap. Ibânandâ nep sâm nigip, zo tuumñâ bonñâ muyageman. Yatâ op ândia topnâ muyagemap.

<sup>37</sup> Ibânâ sângonnogip, zâk zikñâ topnâ sâm muyageip. Zen ko den lâunjan gâbâ gâi mân nângâwe. Zen holi tobatñâ mân igâwe.

<sup>38</sup> Zen nâgât den nângâm mân nângâm pâlâtâŋ kwatnige, zorat topñâ itâ. Zen sângonnogip, zâkkât diñâ umziŋan mân pane zemap.

<sup>39</sup> Zen Kembangât ekabân itâ nângâm sâlâpkume, 'Andiândi kâtikkât mâtâp zoren zeî kârûm muyaginâ.' Oi zorâŋ nâgât topnâ sâm muyagemap.

<sup>40</sup> Oi zen den zo sâlâpkumñâ nâgâren gam ândiândi kâtik muyagime? Buñâ. Nâgâren mân game.

<sup>41</sup> Nâ anâ sâm âlip kwatnibigât mân sâman.

<sup>42</sup> Zengât topziŋ zitâ nângan. Umziŋ Anutugâren mân kinmap.

<sup>43</sup> Nâ Ibânangât sâtkât zengâren gewan. Ga ko zen buku mân otniwe. Gâtâm a nâiñâ zikñâ umgât gâi zâk buku okñangâbi.

<sup>44</sup> Zen ziinjak sâm âlip kwarangâm ândime. Kem-buniŋ kânok, zâkñâ sâm âlip kwatziŋgâbapkât mân nângâme. Oi dabân nângâm pâlâtâŋ kwatnibi?

<sup>45</sup> Zen nâgât itâ mân sâbi, 'Zâk Ibâgâren nenğât sâm bâlip kwâpap.' Yatâ buñâ. Zen Mosegâren pâlâtâŋ upme. Ka Mosenâ zen sâm bâliŋ kwatziŋgâbap.

<sup>46</sup> Wangât, Mosenâ den kulemguip, zo nâgât op kulemguip, zorat. Zen zâkkât den nângâm sâi nâgât den nângâbe.

<sup>47</sup> Ka zen Mosegât den birâmñâ nâgât den dabân nângâbe?"

## 6

*Yesuñâ a 5 tausen nalem zingip.*

*(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)*

<sup>1</sup> Yesuñâ den yatâ sâm nângâmñâ Galilaia saru kutñâ nâi Tiberia, zo walâm nâmbutken arip.

<sup>2</sup> Ari a ambân donbepñâ a sisi mâsek kubikziŋgi igâwegât molim âiwe.

<sup>3</sup> Yesu zâk arâpñâ nen di- iningji barin zâi tarâwen.

<sup>4</sup> Narâk zoren Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oip.

<sup>5</sup> A ambân donbep patâ gane Yesuñâ zingitñâ Pilipo mâsikâm sâip, "Nalem ikâ gâbâ sânğân mem a ambân donbep patâ ziŋgindâ dâpziŋ upap?"

6 Yesu zâk zo yatâ zo upat sârn nânji zeî yen mâsikip.

7 Oi Piliponâ itâ sârn dukuip, “Kât 2 handeret yatâ zorân kwâlâm zinjindâ mân dâpziñ upap.”

8 Sâi arâpnâ nenġâren ġâbâ a nâi kutnâ Andrea, Simon Peterogât munnâ, zâknâ itâ sâip,

9 “Katep nâi ziren ândiap. Zâknâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât tâknangap. Oi a ambân donbep patâ zirânâ zinjindâ dâpziñâ mân upap.”

10 Sâi Yesunâ sâip, “A ambân dâzângone mindum ge tatnek.” Oi zoren hibuk hân lanġaat zeip, zorat kwâknan a tenġâziñ 5 tausen yatâ zorân ge tarâwe.

11 Yesunâ nalem zo memnâ sâiwap sârn a tarâwe, zo kâsâpkum zinjip. Oi saru zuu zo yatik kâsâpkum zinjip.

12 Nalem nem âkon opnâ Yesunâ arâpnâ itâ sârn dâtnânġoip, “Buputnâ zen bâliñ opapkât sândunek.”

13 Oi nen nalem bâtnâmbut zorat buputnâ sânduindâ irâ kiin zagât piksâip.

14 A ambân zen sen mârât mân igiknâ, zo eknâ sâwe, “Propete patâ a nenġâren âsagibapkât sâsân, zo perâknak a zi.”

15 Oi zen Yesu haamġunâ bitziñandâ ġâsum a kutâ kwânânġânam utne zinjip nânġâm birâziñġâm ziknjik barin zarip.

*Yesunâ saru kwâknan lân lân arip.*

*(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)*

16 Mirâ nâtiksisâi arâpnâ nen saru sâtnan ġeiwen.

17 ġeimnâ Kapenaum kamânân âinam wanġâyân zâiwen. Oi mirâ nâtiksisâi ko ârindâ Yesu zâk ziknjik zoren tâip.

18 Oi pibâ kâtiknâ koi saru âbânġoi âiwen.

19 Oi nen sak birâm kom aleindâ ari saru tânâmnan ârindâ Yesu zâk saru kwâknan lân lân âim wanġâ gootnan ġâi eknâ pârâkpm kenġât urâwen.

20 Yatâ oindâ Yesunâ nânġonsârn sâip, “Ninak gaan. Mân kenġât utnek.”

21 Yesu wanġâyân kopġâbapkât sâtare urâwen. Kopġâi zorenâk hân âinam sâwenân, zo âi takâwen.

*A zen Yesu kulem sen mârâtkât opnâ dukuwe.*

22 A kâmut patâ, zen saru nâmbutken zine hanjsâip. Hanjsâi itâ sâwe, “Muka nâtiksisâi wanġâ kânok tâi iksen. Zoren arâpnâ Yesu pam ziinik arie.”

23 Zo yatâ nânġâm tatne Tiberia hânân ġâbâ wanġâ nâmbutnâ Kembunâ nalem zinjip, zoren takâwe.

24 Takâne a ambân zen Yesu sot arâpnâ kâruzinġâm wanġâyân zâim Kapenaum kamânân âi kâruzinġâwe.

25 Zen saru nâmbutken âim kârurn muyagemnâ itâ sârn dukuwe, “Patâ, ġâ dâunjan zi ġâin?”

26 Mâsikâne itâ sârn dâzânġoip, “Nâ perâknak sa nânġânek. Nâ top liku kulem tuġa ikme, zorat

buñâ. Nalem zingã nem âkon urâwe, zorat molinige.

27 Nalem nemñâ ândim mumbi, zorat umziñ mân pane zimbap. Nalem nem ândiândi kâtik ândibi, zorat umziñ pane zimbap. A bonñâ, nâ Anutu Ibânandâ nalem zo zingâbatkât gâsum sâlâpnogip. Nâ ândiândi kâtikkât nalem, zo zingâbat.”

28 Sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Sânan. Anutuñâ wan nep tuum ândinatkkât nângâm?”

29 Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “A sângonnogip, nâ nângâm pâlatân kwatnibi, zo Anutugât nep.”

30 Sâi den itâ sâm dukuwe, “Gâ top likuliku kulem ñâi tuuna ekñâ nângâm pâlatân kwatginat. Wan nep ñâi tuban?”

31 Sâkurâpniñ, zen Mose sot mirâ kamân kâtikñan ândim nalem kutñâ Mana, zo nem ândiwe. Oi zorat den kulem ñâi itâ ziap,

‘Sumbemân gâbâ nalem zingã nem ândiwe.’”

*Nalem sumbemân gâbâ gem gâip, zorat den.*

32 Oi Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Perâkñak sa nângânek. Sumbemân gâbâ nalem bonñâ, zo Mosenâ mân muyagem zingip. Ka Ibânandâ sumbemân gâbâ nalem bonñâ zingâm.”

33 Nâ sumbemân gâbâ gem hân a ândiândi muyagem zingâman. Nâ Anutugâren gâbâ nalem bonñâ uan.”

34 Sâi itâ sâm dukuwe, “Kembu, gâ narâk dâp nalem zo niñgâmâmban.”

35 Sâne itâ sâm dâzângoip, “Ândiândigât nalem ko nâ. Ñâi zâk nâgâren ga pâlatân upap, zâk nalemgât mân mumbap. Oi ñâi zâk nâ nângâm pâlatân kwatnibap, zo ko toogât mân nângâbap.

36 Nâ itâ dâzânguan. Zen nâ nekñâ mân nângâm pâlatân kwatnime.

37 Ka Ibânandâ nâgât siñgi sâip, a ambân zo zen ko nâgâren gam nañgâbi. Oi a ambân ziñ nâgâren gane mân molizingâbat.

38 Sumbemân gâbâ gewan, zo ninâ den lubatkât buñâ. Sângonnogip, zâkkât den lubatkât gewan.

39 Ibânandâ a ambân nâgâren zâmbanmap, a zo zen tâmbetagogegât galemziñ uandâ hângât narâk âkâbabân zoren hâlâluyâk mângiziñga zaatpi. Sângonnogip, zâkkât den zo yatâ ziap.

40 Nanñâ nâ nekñâ nângâm pâlatân kwatnibi, zo ko ândiândi kâtik ândibi. Ibânangât den zo yatâ ziap. Oi nânñâ narâk patin mângiziñga zaatpi.”

*Yesu zâk ândiândi kâtikkât nalem*

41 Yesu zâk sumbemân gâbâ nalem bonñâ, zo nâ sâipkât Yuda a sâtnâ, ziñâ nângâm bâliñ kwâkñangâwe.

42 Oi itâ sâwe, “A zi zâk wangât itâ sap, ‘Nâ sumbemân gâbâ gewan.’”

Topnâ nângâmen. Zâk Yesu, Yosepegât nannâ.”

43 Sâne Yesunâ itâ dâzângom sâip, “Zen mân nângâne bâliņ oik.

44 A nâi zik umgât nâgâren gâgaņ, zo mân taap. Ibâ sângonnogipnâ sâi âlip nâgâren gâbap. Oi nâ a itâ zo narâk patin mumuņan gâbâ mângibat.

45 Propete zengât ekabân den itâ ziap,

‘Anutu zikņak a sinņi âlip dâzângoi nângâbi.’

Nâi zâk Ibânandâ sinņi âlip dukui nângâbap, zâk nâgâren gam târokwatnibap.

46 A zen Ibâ mân igâwe. Anutugâren gâbâ gem gâwan, nâ ninak Ibâ egâwan.

47 Nâ perâkņak dâzângua nângâne. Nâi zâk nângâm pâlâtâņ kwatnimapnâ ândiândi kâtik miap.

48 Ândiândi kâtikât nalem nâ.

49 Sâkurâpziņâ, zen mirâ kamân kâtikņan nalem kutņâ Mana, zo nem ândimņâ mom nanngâwe.

50 Ka sumbemân gâbâ nalem nemņâ mân mumuņâ, zo ko nâgâren ziap.

51 Nâ sumbemân gâbâ ândiândigât nalem mem gewan. Nalem zo nâ. Zorat nâi zâk nâgâren gâbâ nalem zo nem ândiândi kâtikņangât sinņi upi. Sâknandâ nalem uap. Zo a ziņâ ândiândi muyagibigât ziņgâbat.”

52 Yuda a sâtnâ ziinņak itâ âragumņâ sâwe, “A zirâņâ

dap op sunumņâ niņgi ni-natkât sap?”

53 Sâne Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkņak dâzânguan. Zen a bonņâ nâgât sunum sot gilâm mân nimbi, zo ko umziņan ândiândi mân muyagibap.

54 Nâi zâk nâgât sunumnâ sot gilâmnâ nimbapnâ ândiândi kâtik mimbap. Oi narâk patin mumuņan gâbâ mângia zaatpap.

55 Nâgât sunumnâ, zo nalem bonņâ. Nâgât gilâmnâ, zo too bonņâ.

56 Nâi zâk nâgât sunum sot gilâm nimbapnâ, zâk nâ sot pâlâtâņ op ândibap. Oi nâ zâk sot pâlâtâņ op ândibat.

57 Ândiândi mariņâ, Anutu Ibâ, zâkņâ sângonnogi gewangât Ibânangât op ândiman. Oi nâi zâk nâ ninibapnâ nâgât op ândiândiņ muyagem ândibap. Umņandâ nâ sot pâlâtâņ upapņâ sumbemgât sinņi upap.

58 Sumbemân gâbâ nalem, zorat topnâ itâ ziap. Sâkurâpziņ Mana nalem niwe, zo yatâ buņâ. Zen nemņâ ândim muwe. Kâ nâgâren gâbâ nalem zo nimbap, zâk ândim zâimâmbap.”

59 Yesu zâk Kapenaum kamânân mâpâmâpâse namin ândim den zo dâzângoip.

*Yesu zâk ândiândi kâtikât den mem gem gâip.*

60 Yesugât a ambârâpņâ, nenngâren gâbâ donbepņâ den zo nângâm sâwe, “Den

zi nângindâ yâmbâtñâ uap. Den zirat topñâ dap yatâ nângânat?”

61 Oi sâm âkon utne Yesuñâ umziñan ek nângâm itâ sâm dâzânngoip, “Den zi nângâne bâliñ uap?”

62 A bonñâ nâ âburem ândiwanân zaria nângâne dap upap?”

63 Sâkkât sunum zorân ândiândi muyagemap, zo mân ziap. Ândiândi muyagemap, zo Kaapumgât nep. Den dâzânnguan, zo Kaapum sot ândiândigât den.

64 Oi zengâren gâbâ a nâmbutñandâ mân nângâm pâlâtân kwatnime.” A Yesugât den birâbi, zo kânñan nângip. Oi a Yesu tirâpzânngoi gâsum kumbi, zo yatik kânñan nângip. Zorat den yatâ dâtnânngoip.

65 Oi den nâi itâ târokwap sâip, “Zorat itâ dâzânnguan. Ibânandâ a nâi imbanâ mân pindi ko dap op nâgâren gam nâ sot pâlâtân upap? Yatâ zo mân taap.”

66 Narâk zoren a ambân kâmut gakârâpñâ, neñgâren gâbâ donbepñâ zâk sot ândiândiñangât âkon op birânangâm âiwe.

*Peteroñâ Yesugât topñâ sâm muyageip.*

67 Yatâ utne Yesuñâ arâp kiin zagât itâ sâm mâsikâniñgip. “Zen yatik nâbam âinam se?”

68 Sâi Simoñ Peteroñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nen gâ birâgim nâigâren âinat?”

Gâ kânokñâ ândiândi kâtikkât den mem ândiat.

69 Nen gâ nângâm pâlâtân kwatgimñâ itâ nângâmen. Gâ tirik a. Anutugâren gâbâ gâin.”

70 Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ a kiin zagât, zen gâsum sâlâpzânngowan. Oi dap yatâ zengâren gâbâ a nâiñâ Satangât a uap?”

71 Zâk Yuda, Simoñgât nanñâ, Karioto kamânân gok, zâkkât nângâm sâip. Yuda zâk arâp kiin zagât neñgât kâmurân gokñâ. Oi zâkñâ ândim Yesu tirâpzânngoi kâsarâpñâ ziñ gâsum kuwe.

## 7

*Yesugât murâpñâ, zen mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.*

1 Kwâkñan Yerusalem kamânân Yuda a sâtnâ ziñâ Yesu kunam den sâne Yesuñâ zorat sinji nângâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân âim gam ândeip.

2 Yatâ oi Yuda zengât hâmbâ silep kendon mâte oip.

3 Yesu murâpñâ, ziñ itâ dukuwe, “Gâ hân zi birâm Yudaia hânân âimñâ kulem top top tuumat, zo ândi âi tuuna kâmut gakârâpkâ ziñ ikpi.

4 A nâi, zâk patâ upâ sâm nepñâ tik mân tuumap. A mâteziñan tuumap. Gâ nep zo yatâ tuubat sâmatkât âi a kâmurân nep tuuna ikpi.”

5 Murâpñâ zen mân nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm yatâ sâwe.

6 Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzânğoip, “Narâk ziren zo mo zo utnâ sâm âlip upi. Ka nâğât narâk ko gâtâm mâte upap.

7 A ziñâ zen um kâlak mân nânğâziñğâbi. Nâ ko ândi mâmanziñ bâlîñâ, zo sapsuga um kâlak nânğânige.

8 Zen ziiñik kendonân zâinek. Narâknâ mân mâte uap. Narâk ziren mân zâibat.”

9 Yatâ sâmñâ Galilaia hânân ândeip.

*Yesu zâk kendon patâğât Yerusalem kamânân zarip.*

10 Yesu murâpñâ, zen kândom âinetâ bet zâk zikñik Galilaia hân birâm Yerusalem kamânân tigâk zarip.

11 Oi kendon narâk oi Yuda a zen Yesu kârumñâ mâsikâyanğâm sâwe, “Zâk ikâ taap?”

12 A yenñandâ zâkkât den halop donbep sâwe. Oi nâmbutñandâ itâ sawe, “Zâk a âlipñâ.” Sâne nâmbutñandâ kwâkâm sâwe, “Buñâ. Zâk a um gulip kwatziñğâm.”

13 Oi Yuda a sâtñâ zengât kenğât op Yesuğât sinji den muyap mân sâwe.

*Yesuñâ Anutugâren gâbâ den mem gâip.*

14 Kendon tânâmñan Yesu zâk tirik namin zâimñâ a Kembuğât den sâm dâzânğoip.

15 Den yatâ sâi Yuda a zen imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Zâk ekap namin mân zaripñâ den topñâ zi ikâ gâbâ nânğâm sap?”

16 Yatâ sânetâ Yesuñâ itâ dâzânğom sâip, “Nâ den dâzânğoman, zo ninan gâbâ buñâ. Sânğonnogip, zâkkât den.

17 Den Anutugâren gâbâ mo ninan gâbâ, zo Anutu sâtñâ lubapñâ den zirât topñâ nânğâbap.

18 Nâi zâk zik umgât sâbap, zâk sâknâ mem zâizâin upap. Ka nâi zâk nep mariñanğât sâtâre muyagibapkât nep tubap, zâkkât itâ nânğâbi, ‘Zâk sarâ buñâ. Den bonñâ sâmap.’ Oi nâ zo yatâ sâman.

19 Mosenâ gurmin den sâm muyagem ziñgip. Oi zen gurumin den zo mân lum kwâtâtime. Yatâ opñâ zen wangât nâğât denân kwap sâm nonam se.”

20 Sâi a zen itâ sâwe, “A ikâ zorân gobigât se? Gâgât itâ nânğen. Gâ wâkegoot ândim um gulip op sat.”

21 Sâne Yesuñâ dâzânğom sâip. “Nâ nep kânok tuuga, zo ek pârâkpam kwakmak ue.

22 Sa nânğânek. Mosenâ narâpziñ kwabâ kwatziñğâbigât sâm ziñgip. (Oi zo Mosenâ mân topkwâip. Sâkurâpniñandâ mârur nâi topkwarâwe.) Oi nep zo tuutuunâ mâte oi kendonân tuume.

23 Mosegât gurumin den, zo birânetâ bon buñ opapkât kendonân narâpziñ kwabâ kwatziñğâme. Nâ ko

kendonân a kiņ bik mumuņ sâkņâ kubiksa âlip uap, zorat wangât kuk otnige?

<sup>24</sup> Zen den sâkņik mân sânek. Nâņgâm sâlâpkum ko bonņâ sâbi.”

*Yesugât op itâ sâwe, “Zâk Kristo mo a ņâi?”*

<sup>25</sup> Yerusalem kamân mâirâp nâmbutņandâ itâ sâwe, “A kunam sâme, zo zirâ mo?”

<sup>26</sup> Zâk a ambân mâteziņan zi den muyap sâi patârâpniņandâ mân sâm kwâkâme. Zen topņâ nâņgâne a bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârum sâsâņ, zo mo dap?

<sup>27</sup> Buņâ motņâi. A zirat muyamuyagiņangât topņâ nâņgen. Ka ņâi gâbâpkât sâsâņ, zo âsagei zâkkât topņâ mân nâņgânat.”

<sup>28</sup> Yatâ sâne Yesuņâ tirik namin kin den patâ itâ sâm dâzâņgoip, “Ikâ gâbâ gâwan, zo âlip nâņgen sâme. Ka nâ ninâ umgât mân gewan. Bonņâ mariņâ, Anutu, zâkņâ sâņgonnogi gem gâwan. Oi zen zâk mân ek nâņgâme.

<sup>29</sup> Nâ ko zâkņâ sâņgonnogi zik um topņan gâbâ gewan, gât ko nâņâ zâkkât topņâ nâņgâm kwâtâtian.”

<sup>30</sup> Yesu zâk den yatâ sâi tâk namin pânâ sâwe. Oi kukuņangât narâkņâ, zo mân mâte oipkât yâmbârem birâwe.

<sup>31</sup> Oi a yenņâ zeņgâren gâbâ donbepņâ Yesu nâņgâm pâlâtâņ kwarâwe. Oi itâ sâwe, “A patâ gâbâpkât sâsâņ, zâk a zirâņ kulem

tuumap, zo walâm tuubap? Buņâ. A zi aksik tuum nanņgâmap.”

*Kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sâņgonzâņgowe.*

<sup>32</sup> A zen den yatâ zo tik sâne Parisaio zen nâņgamņâ tirik namâ galem a sot âragumņâ kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sâņgonzâņgowe.

<sup>33</sup> Yesuņâ itâ dâzâņgom sâip, “Nâ narâk pâņkânok zen sot ândimņâ sâņgonnogi, zâkkâren zâibat.

<sup>34</sup> Oi zen kârunim mân muyagenibi. Âi ândibarân dap op gabi?”

<sup>35</sup> Yatâ sâi Yuda a zen itâ sâm âraguwe, “A zirâņ ikâ ari kârunatkât sap. Yuda a bukurâpniņ Grik a hân toren toren zen sot ândie, zeņgâren âibam sap? Mo zâk Grik a zeņgâren âim den dâzâņgobam sap?”

<sup>36</sup> ‘Kârunim âim mân muyagenibi. Âibarân zen mân gabi.’ Den zo wangât sap?”

*Yesu zâk Kaapum niņgâbapkât sâip.*

<sup>37</sup> Yuda zeņgât kendon sirâm boiņâ mindumindu patâ utne Yesuņâ zaat kin den patâ dâzâņgom sâip, “ņâi zâk toogât nâņgâmņâ nâgâren ga nimbap.

<sup>38</sup> Oi ņâi zâk nâ nâņgâm pâlâtâņ kwatnibap, zâkkât umņan too sinņâ takâm zim-bap. Kembugât ekabân den yatâ kulemgune ziap.”



39 Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwen, nen Kaapungât singi kwatningâm yatâ sâip. Yesu zâk narâk zoren Kaapumñâ mân ningip. Wangât, zâk sumbem âsakñâ umñan mân âburem zârip, zorat mân ningip.

*A ambân zen Yesu topñangât sâp kâsâpagowe.*

40 A nâmbutñâ zen den zo nângâm Yesugât itâ sâwe, “Perâkñak, zâk Propete gâbapkât mârûm sâsânj.”

41 Nâmbutñandâ itâ sâwe, “A bâliñan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsânj, Kristo, zi zâk.” Nâmbutñandâ ko kwâkâm sâwe, “A patâ zo, zâk dap op Galilaia hânân muyagibap?”

42 Kembangât ekabân den ñai itâ ziap. Kristo zâk a kutâ Dawidigât kamân, Betelem, zoren âsagibap.”

43 A zen Yesugât yatâ sâp kâsâpagowe.

44 Oi nâmbutñandâ tâk namin pânat sâp yâmbârem birâwe.

*A sâtñâ zij Yesu mân nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.*

45 Kâwali a zen tirik namâ galem a sot Parisaio zengâren âburinetâ itâ sâwe, “Zen wangât Yesu mân gâsum diim ge?”

46 Sâne kâwali a zijâ sâwe, “Zâk den sâmap, zo yatâ a ñainjâ mân sâmap.”

47 Sâne Parisaio a zij itâ sâp dâzângowe, “Zen

a yennâ yatik um gulip kwatzingap?”

48 A sâtñâ sot Parisaio a, nengâren gâbâ ñai zâk sot pâlâtân uap?”

49 Zo buñâ. A yennâ, zen ko Kembangât gurumin den mân nângâme, zen simgât singi.”

50 Yatâ sânetâ bukuzinjâ ñai kutñâ Nikodemo, mârûm Yesugâren arip, zâkñâ itâ sâp dâzângoip,

51 “A ñainjâ zikñâ topñâ mân sâi dap yatâ hâuñangât den sâp kwâkânat? Nen yatâ mân utnatkât gurumin den ekabân den ñai ziap.”

52 Yatâ sâi ko bukurâpñandâ Nikodemo den kârâpñoot itâ sâp dukuwe, “Gâ a zo yatik Galilaia hânân gokñâ? Kembangât ekabân sâlâpkum itâ nângâban, ‘Galilaia hânân Propete ñai mân âsagibap.’ ”

53 Oi zen kâsâpagom mirâziñan âim nanngâwe.

## 8

*Lañ mâman ambân ñai Yesugâren diim âiwe.*

1 Yesujâ Oliwa bâkñan zâi zeip.

2 Mirâ hanjsâi zobâ âburem tirik namin zari a ambân donbepñâ zâkkâren min-duwe. Yesujâ ge tapñâ Kembangât den sâp dâzângoip.

3 Oi Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen mâtâp ambân ñai a sot ândei muyagem diim Yesugâren gam pam haamgum kin sâwe,

4 “Patâ, ambân zi a laŋ zen sot ândei muyagem gâsum diim gen.

5 Oi Mose zâk ambân itâ zo kâtŋâ zâŋgone mumbigât sâŋ gurumin den ekabân kulemgum niŋgip. Oi gâŋâ ambân zâkkât dap nâŋgat?”

6 Zo yatâ mâsikâne den dap mo dap sâi nâŋgâm denân pânâŋ sâwe. Sâne Yesu zâk pindiŋsâm bikŋandâ hânân kulemgum tâip.

7 Kulemgum tâi mâsikâm zagât zagât utnetâ zaatŋâ itâ sâŋ dâzâŋgoip, “Zengâren gâbâ a ŋâi tosaŋâ buŋâ, zâkŋâ kâtŋâ topkwap koi ko kumbi.”

8 Yatâ sâŋ du pindiŋsâm hânân kulemgum tâip.

9 A gawe, zen den zo nâŋgâm patâziŋâ kândom ari kânok kânok ari ari âim naŋgâwe. Ambân zâk zikŋik Yesugât mâteŋan kiri Yesu zâk oksâm zaat mâsikâm sâip.

10 “Ambân, a zen ikâ arie? Nâiŋâ hâuŋaŋgât den sâŋ siŋgan giap?”

11 Sâi ambânŋâ sâip, “Kembu, buŋâ.” Sâi itâ sâŋ dukuiŋ, “Nâ yatigâk, nâ gâ mân sâŋ siŋgan gian. Zorat gâ âi ândim bâliŋâ du zagât mân upan.”

*Yesu zâk a hân dâp neŋgât kârâp âsâkŋâ op ândiap.*

12 Yesuŋâ a den dum dâzâŋgoip. Itâ sâŋ dâzâŋgoip, “Hân dâp a zengât kârâp âsâkŋâ op ândian. Oi ŋâi zâk nâ molinibapŋâ, zâk nâtâtigân

mân ândibap. Zâk ândiândi âsâkŋâ tâkŋaŋgi ândibap.”

13 Sâi Parisaio a ziŋâ itâ sâŋ dukuwe, “Gâ gikak topkâ sâŋ muyagiat, zorat nâŋgindâ bon mân uap.”

14 Sâne Yesuŋâ sâip, “Ninak topnâ sapsuga bon buŋ mân opmap. Wangât, Nâ ikâ gâbâ gâwan sot ikâ âi ândibat, zorat topŋâ nâŋgâm den sâman. Zen ko zo mo zorat ârândâŋ kwakme.

15 Zen sâkŋik ekŋâ umŋan bonŋâ zo mân ikme. Oi zen laŋ sâme. Nâŋâ ko zengât topziŋ mân sâman.

16 Oi zengât topziŋ sâbat, zo ko bonŋâ upap. Nep zo ninik mân tuubat. Ibâ sâŋgonnogip, zâkŋâ betnan mei nep zo tuubat.

17 Zengât gurumin den ekabân den ŋâi itâ ziap, ‘A zagât, zikŋâ a ŋâigât topŋâ sâitâ nâŋgâne bon upap.’

18 Nâ ninâ topnâ sâŋ muyagia Ibânâ sâŋgonnogip, zâkoot yatik sâŋ muyagemap.”

19 Yesu zâk den yatâ sâi mâsikâm sâwe, “Ibâgâ ikâ?” Sânetâ itâ sâŋ dâzâŋgoip, “Zen nâgât topnâ mân nâŋgâme. Zen nâgât topnâ nâŋgâm sâi ko Ibânâŋgât topŋâ yatik nâŋgâbe.”

20 Yesuŋâ den zo tirik namâ umŋâ ŋâi kât pâpanŋan, zoren kin den dâzâŋgoip. Oi zâk mumbapkât narâkŋâ mân mâte oipkât dabân gâsum tâk namin kek pambe?

*Anâ hânân gok, Yesu zâk Sumbemân goknâ.*

<sup>21</sup> Yesu zâk den târokwapnâ itâ sâmbâm dâzânngoip, “Nâ zâmbam aria zen kârunimnâ tosaziņoot ândim mumbi. Nâ âibat, zoren zen dap op gabi?”

<sup>22</sup> Zo yatâ sâi ko Yuda a ziņâ sâwe, “Nâ âi ândia zen mân gabi, den zo wangât sap? Zâk ziknâ agoyanğâm mumbapkât sap?”

<sup>23</sup> Sânetâ Yesuņâ itâ sâmbâm dâzânngoip, “Zen âmbiren goknâ. Nâ ko uren goknâ. Zen hân ziren goknâ. Nâ ko hân zi goknâ buņâ.

<sup>24</sup> Nâ zorat opnâ dâzânnguan, Zen tosaziņoot ândim mumbi. Nâ ândim gâwanņâ ândim zâibat. Zen zo mân nânğâm simbitkubi, zo ko tosaziņ zemziņgi mumbi.”

<sup>25</sup> Sâi ziņâ mâsikâm sâwe, “Bâi, gâ wan a nâi?” Sâne Yesuņâ dâzânngom sâip. “Topnâ dâzânngom gâwan, zo bonņâ.

<sup>26</sup> Nâ zengât tosa sot hâuņanğât den donjbe mem ândian. Sângonnogipnâ den bonņâ sâmap. Oi nâ den zâkkâren nânğâwan, zorigâk a ambân dâzânngoman.”

<sup>27</sup> Den zo Ibânanğât op sâmbâm dâzânngoi zen mân nânğâm kwâtâtiwe.

<sup>28</sup> Sâmbâm Yesuņâ târokwap itâ dâzânngom sâip. “Zen a bonņâ nâ nagân mândânibi, narâk zoren topnâ nânğâm biranbi. Oi ninâ umgât kut nâi nâi mân opman. Ibânandâ den sâmbâm dâtnogip,

zorik sâman, zo nânğâm kwâtâtiwi.

<sup>29</sup> Oi sângonnogip, zâk nâ sot ândiap. Nâ kut nâi nâi opman, zo egi âlip opmap, zo ko zâk mân birânimap.”

<sup>30</sup> Yesu zâk den yatâ sâi a donjbeņnâ nânğâmņâ, nânğâm pâlâtân kwâkņanğawe.

*Yesugât den mem ândim dumun buņ utnat.*

<sup>31</sup> Yesuņâ Yuda a nânğâm pâlâtân kwâkņanğawe, zen itâ sâmbâm dâzânngoip, “Zen nâgât den lum ândim arâpnâ bonņâ upi.

<sup>32</sup> Opnâ nâgât den bonņâ, zo nânğâne mâkâziņgi dumunziņ buņâ, hâlâluyâk ândibi.”

<sup>33</sup> Yesuņâ yatâ sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Nen Abaramgât kiurâp. Nen a zengât kore mân op ândiwen, zorat wangât sat? ‘Dumun buņ ândibi.’”

<sup>34</sup> Sâne Yesuņâ itâ sâmbâm dâzânngoip, “Nâ perâkņak dâzânnguan. Nâi zâk bâlîņ opmap, zâk bâlîņanğât kore a upap.

<sup>35</sup> Kore a, ziņâ patâziņanğât mirin tâtat mâme mân upi. Narâpnâ ko Ibâgât mirinâk ândim zâimambi.

<sup>36</sup> Zorat nâ nanğandâ olanziņga, zen perâkņak dumun buņ ândibi.

<sup>37</sup> Zen Abaramgât kiurâp, zo nânğan. Oi zen nâgât denņâ denziņan mân giari nonam se.

<sup>38</sup> Nâ Ibânanğâren kut nâi nâi ek ândiwan, zorat sâman. Zen ko ibâziņanğâren kut nâi nâi nânğawe, zo upme.”

39 Sâi itâ sâmb dukuwe, "Nen sâkuniņ Abaram." Sâne Yesuņâ dâzânġoip, "Zen Abaramġât kiun ândim sâi zâkkât orot mâme yatâ upe.

40 Anutugâren ġâbâ den bonņâ nânġâwan, zo dâzânġoman. Oi ziņâ nonam se. Kut zo yatâ zo Abaramņâ mân oip. Zen Abaramġât narâpņâ buņâ. Ibâziņâ, zâk nâi.

41 Zen ibâziņanġât orot mâme upme." Yatâ sâi ziņâ sâwe, "Nen a lanġân ġâbâ mân âsagiwen. Ibâniņ Anutu kânok."

42 Sâne Yesuņâ sâip, "Ibâziņ Anutu sâi ko nâ buku otnibe. Nâ Anutugâren ġâbâ gewan. Ninâ umġât mân gewan. Zâkņâ sâņgonnogi gewan.

43 Zen dap op ândine dinnandâ umziņan mân ġeimap? Nâ den sa zen kindapziņ anġân kârâme, zorat ko yatâ upme.

44 Zen ibâziņ Sataņ. Zâkkât den lubiġât umziņ kinmap. Zâk mârum nâi a tâmbetagoagon nep tuum ândim gaap. Zâk den bonņâ kândâtkoipkât umņan den bonņâ nâi mân ziap. Zâk sarâ a sot sarâ mariņâ. Zorat zâkkât orot mâmeņâ zo sarâ opmap. Zen zo yatik umziņan den bonņâ mân ġeiziap.

45 Zorat nâ den bonņâ dâzânġua dinnâ birâme.

46 Zeņġâren ġâbâ a nâi nânġât tosa âlip sâbap? Buņâ. Nâ den bonņâ sâman. Zen

wanġât nânġât dinnâ birâme?

47 Nâi zâk Anutugât sinġi upapņâ diņâ nânġâbap. Zen Anutugât sinġi mân ândimeņâ diņâ birâme."

*Yesuġât den mem ândim mân munat.*

48 Sâi Yuda a sâtnâ, ziņ kuk op itâ sâmb bâlġi kwâkņanġawe, "Nen ġâġât dap sânat? ġâ neņġât kâmurân gok buņa. ġâ Samaria a. Wâkeņâ umġan ġiari ândiat.

49 ġâġât topkâ yatâ sâindâ dâp upap." Sâne Yesuņâ itâ sâmb dâzânġoip, "Nâ wâkeņâ mân otnimap. Nâ Ibânâ sâmb bâbâlan kwâkņanġaman. Zen ko nâ mem ġe kwatnige.

50 Nâ kutsinġinanġât opņâ mân dâzânġowan. Kut-sinġinanġât den dâzânġobap, zo nâi ândiap. Zâkņâ nânġât kutsinġi, zo mem zâi pâmbap.

51 Nâ perâkņak dâzânġua nânġâne. Nâi zâk nânġât den mem ândiap, zo mân mum-bap."

52 Yatâ sâi Yuda a ziņâ itâ sâwe, "Wâkeņâ otġimap, zo perâkņak. Abaram moip. Oi Propete zen yatigâk muwe. Oi ġâ itâ sat, 'Nâi zâk nânġât den mem ândibapņâ mân mumbap.'

53 Sâkuniņâ Abaram, zâk patâ moip. Oi ġâ zâk walâbam sat? Oi Propete a, zen yatâ muwe. ġâ wanġât sâkkâ mem zâi paat?"

54 Sâne Yesuņâ itâ sâmb dâzânġoip, "Ninak sâknâ mem zâi pa sâi ko bon

buŋ opap. Ibânâ ândiap, zâkkât Anutuniŋ sâme, zâkŋâ kutsiŋginâ mem zâi pâmâp.

<sup>55</sup> Zen zâkkât topŋâ mân nânge. Nânâ ko zâkkât topŋâ nânġâm kwâtâtian. Nâ mân ek nânġan sa sâi ko a sarâ zen yatâ opap. Nâ zâk nânġânġanġan. Oi zâkkât diŋâ mem ândiman.

<sup>56</sup> Sâkunziŋâ Abaram, zâk nâġât narâk mâte oi ikpapkât sâtâre op ândeip. Zorânâ ândim muyagia sâtâre pâtâ oip.”

<sup>57</sup> Yatâ sâi Yuda a ziŋ sâwe, “Gâ kendongâ 50 mân ândeiniŋâ Abaram egâwan sat?”

<sup>58</sup> Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânġoip, “Nâ perâkŋak dâzânġobâ. Nâ Abaram mân âsagei ândiwaniŋâ ândim gaan.”

<sup>59</sup> Yatâ sâi Anutu hutkum sap sâm kâtŋâ mem kunâ sâne Yesuŋâ tikpam tirik namin ġâbâ ġeip.

## 9

*A sen nâtâtik, zâkkât den siŋgi.*

<sup>1</sup> Yesu zâk mâtâbân âim sen nâtâtik a nâi muyageip. A zo mam kâmbonġan ġâbâ âsagem sen nâtâtik op ândim ġaip.

<sup>2</sup> Yesuŋâ a zo muyagei arâpŋâ niŋ Yesu mâsikâm sâwen, “Patâ, nâigât tosaġât yatâ muyageip? Zikŋâ mo ibâ mam zekât?”

<sup>3</sup> Sâindâ Yesuŋâ itâ sâm dâtnânġoip, “Yatâ buŋâ. Zikŋâ mo ibâ mam zekât

tosagât buŋâ. Anutu imbaŋânġat topŋâ zâkkâren muyagibapkât yatâ âsageip.

<sup>4</sup> Sirâmân nep tuumen. Kâ nâtiksâi ko nep mân tuumen. Narâk zi sirâm yatâ oi sânġonnogip, zâkkât nep âlip tuum ândinat. Kwâkŋan nâtâtik muyagei nep zo dap dap yatâ tuubi?”

<sup>5</sup> Nâ hânân ândibat dâp hân a zengât âsakŋâ op ândibat.”

<sup>6</sup> Yesu zâk yatâ sâmŋâ hânân tâpkum hân baŋet mem golanġum sen nâtâtik zo siŋan saŋgorip.

<sup>7</sup> Itâ sâm saŋgorip, “Gâ Siloam too denġânân âi too saŋgonnan.” (Siloam zo Yuda denân. Niiŋ denân ko sânġongoip sâmen.)

<sup>8</sup> Yatâ opŋâ kamârâpŋâ ziŋâ a zo ekŋâ mâsikâyanġâm sâwe, “Nalemgât oletniŋġâmâp, zi zâk mo nâi?”

<sup>9</sup> Sâne nâmbutŋandâ sâwe, “Zi zâk.” Oi nâmbutŋandâ sâwe, “Zâk buŋâ. Zâkkât tobat yatâ a nâi.” Yatâ sâne zikŋak sâip, “Nâ ko zi.”

<sup>10</sup> Sâi mâsikâm sâwe, “Dap op siŋġâ âlip uap?”

<sup>11</sup> Sâne itâ sâm dâzânġoip, “A nâi kutŋâ Yesu, zâkŋâ hânân tâpkum hân baŋet mem golanġum sinnan saŋgonŋâ itâ sâm dâtnogip, ‘Gâ Siloam denġânân âi too sânġon.’ Oi nâ âi too saŋgonsa sinnâ âlip oi eksan.”

<sup>12</sup> Yatâ sâi mâsikâm sâwe, “A zo ikâ ândiap?” Sâne zâkŋâ sâip, “Nâ mân ek nânġan.”

A sinjâ âlip oip, zorat Parisaio zinj den sâwe.

13 A sen njetatik op ândimjâ âlip oip, zo diim Parisaio a zengâren âiwe.

14 Oi Yesujâ banjet go-lanjum sinjâ sanjorip, zo Yuda zengât kendonân oip.

15 Zorat Parisaio a, zinjâ a zo mâsikâm sâwe, "Gâ dap op sinjâ âlip uap?" Sâne itâ sâmbâ dâzangoip, "Zâk banjet mem sinnan sanjori nâ âi too sanjonsa sinnâ âlip uap."

16 Parisaio zengâren gâbâ nâmbutjandâ itâ sâwe, "A zo Anutugâren gokjâ bunjâ. Zâk Kembangât gurumin den kom mâtâp wâlâp. Zâk kendonân nep tuugap." Sâne nâmbutjandâ sâwe, "Zâk bâlij mâme a ândim sâi nep itâ zo mân tuubap." Parisaio a, zinj yatâ sâmbâ âragum kâsâpagowe.

17 Oi a sinjâ bapsâsân kubigip, zo mâsikâm sâwe, "Sinjâ kubiksap, zorat gâ dap nângat?" Sâne zâknjâ sâip, "Zâk Propete."

18 Sâi Yuda a zen a zo sen njetatik ândimjâ âlip oip, zorat nângâne bonjâ mân oi sâne ibâ mamjâ, zet gawet.

19 Gâitâ mâsikâzikâm sâwe, "Nanzikjâ sen njetatik muyageip, zi mo? Zâk dap op sinjâ âlip uap?"

20 Sâne ibâ mamjâ, zik itâ sâwet, "Zâk nannikjâ, zo nângat. Sen njetatik âsageip, zo nângat.

21 Ka dap opjâ sinjâ âlip uap, zo mân nângat. Nâinjâ kubiksap, zo mân

nângat. Zâk katep bunjâ. Mârum lâmbarip, zorat zinjâk mâsikâne topjâ dâzangoik."

22 Ibâ mamjâ, zet Yuda a sâtnjâ zengât kenjât opjâ yatâ sâwet. Yuda a zengât a sâtnjâ, zinj den itâ sâmbâ ândiwe, "Nâi zâk Yesugât itâ sâbap, 'A bâlijân gâbâ mâkâningâbapkât mârumbâ sâsân, zâk zo. Zâk Kristo.' A yatâ zo mâpâmbâpâse namin mân zâibapkât pâke pânâ. A yatâ zo kâbakjengângindâ nenjât kâmurân mân tâpap."

23 Zorat opjâ ibâ mamjâ zet kenjât op itâ sâwet, "Zâk katep bunjâ. Zâk mârumbâ lâmbarip, zorat zinjâ mâsikâne topjâ sâik."

24 A sen njetatik op ândeipjâ âlip oip, zo dum diim gamjâ itâ dukuwe, "Anutu mâtenjan kin sarâ mân sâban. Nen a zorat topjâ nângen. Zâk bâlij mâme a."

25 Yatâ sânetâ ko a zorân itâ sâmbâ dâzangoip, "A zo bâlijân mo âlipjâ, zo mân nângan. Sen njetatik ândiwannâ sinnâ âlip uap, zo nângan."

26 Sâi dum mâsikâwe, "Dap otgigap? Dap op sinjâ mânângâtsap?"

27 Sâne a zorân itâ sâmbâ dâzangoip, "Nâ mârumbâ dâzanguan. Zen wangât kisanjâ dâzangobatkât se? Zen zâkkât a utnam se?"

28 Yatâ sâi zinjâ sinjan gem dukuwe, "Gâ zâkkât a. Nen ko Mosegât arâpnjâ.

29 Mose zâk Anutunjâ den dukuip, zo nângen. Ka a zi

ikâ mo ikâ gâbâ âsagem gâip, zo mân nânġen.”

30 Sâne a zorânġ den itâ mâburem dâzânġoip, “A zi sinnâ mânânġâtsap, zâkkât topnâ kârune nânġa imbanâ uap.

31 Nen itâ nânġâmen, ‘Anu-tunâ bâliġ mâme a mân bet-ziġan memap. Nâi zâk hurat kwâkġanġâm diġâ lugi beġġan mimbap.’

32 Mârum hân âsageibân gâbâ a nâi zâk mam kâmbonġan gâbâ sen nâtâtiknâ âsagem kubikkubiknâ mân âsagei nânġâwen.

33 Oi a zo Anutugâren gâbâ mân gâip sâi nep itâ zo dap yatâ tuubap?”

34 Sâi den kârâpġoot itâ sâm dukuwe, “Gâ bâliġ mâme sot laġ mâman a zengâren gâbâ âsageinġâ dap yatâ nen den topnâ dâtnânġuat?” Yatâ sâm kom kâbakġine ârip.

*Yesu kândâtkom um nâtâtik ândiândiġ.*

35 A zo kâbakġine ari Yesunâ nânġip. Oi a zo muyagenġanġâm itâ sâm mâsikip, “Gâ a bonġâ nânġâm pâlâtân kwâkġanġat mo?”

36 Sâi a zorânġâ sâip, “Patâ, sat, zo a nâi? Zo tirâpnona ekġâ nânġâm pâlâtân kwâkġanġâbat.”

37 Sâi Yesunâ itâ sâm dukui, “Gâ eksat. Den dâgogan, zo nâ.”

38 Sâi a zorânġâ sâip, “Kembu, nâ nânġâm pâlâtân

kwatġigan.” Yatâ sâmġâ um topnġan pindinġsâm mâpâseip.

39 Oi Yesunâ sâip, “Nâ topziġ sâm muyagibatġât hânân ġewan. Zorat a ziiġanġât nânġâne ġiġinâ oi sinniġ nâtâtik sâme, zen sinziġ ânânġât âsakġan bâġim ândibigât ġem ġâwan. Oi a ziiġanġât nânġâne zâizâiġ oi sinniġ âlipġik sâme, zen nâtâtigân ġagim ândibigât ġem ġâwan.”

40 Yatâ sâi Parisaio a ârândânġ kirâwe, zen nânġâmġâ sâwe, “Nen sen nâtâtik nânġonsat?”

41 Sâne Yesunâ sâip, “Zen sen nâtâtik ândim sâi tosaziġ buġ ândibe. Ka ziiġak sâme, ‘Nen sinniġ âlipġâ.’ Zorat tosaziġ zemziġġap.”

## 10

*Râma zen mariziġanġât den nânġâme.*

1 Yesunâ den sumbuġâ nâi itâ sâip, “Nâ perâkġak dâzânġua nânġânek. Nâi zâk râma zengât poġ durubit zo birâm nâin gâbâ loġġiġ ġagibap, zâk kâmbu a op kut nâi nâi laġ memap.

2 Nâi zâk poġ durubirân ġâbik ġagibap, zâk ko râma zengât ġalem a.

3 Zâk ġâi mâtâp ġalem a ekġâ mâtâp mem pâmbap. Oi râma ziġâ diġâ tobat nânġâbi. Oi râma ġalem a zo râma kutziġan zânġonsâm poġan ġâbâ diiziġġâm âibap.

4 Râma ġakârâpġâ diiziġġâm ġei kândom ari

molim âibi. Diņ tobatņâ nânġâmegât molim âibi.

<sup>5</sup> Ka a nġai ġai diņ tobatņâ mân nânġâmņâ mân molibi. Buņâ. Zen keņġât op birâm âibi.”

<sup>6</sup> Yesuņâ den sumbuņâ yatâ sâi Yuda a ziņ den zorat topņâ mân nânġâwe.

*Yesu zâk galem a âlipņâ.*

<sup>7</sup> Yatâ utne Yesuņâ dum dâzânġom sâip, “Perâkņak dâzânġua nânġânek. Râma zeņġât zâizâiņaņġât mâtâp, zo nâ.

<sup>8</sup> Nâ mân âsagia âsagiwe, zo kâmbu a. Zen kut nġai nġai laņ mime. Zen ganetâ râma zen zeņġât den mân nânġâwe.

<sup>9</sup> Mâtâp nâ. Nġai zâk nâġâren gam bagibap, zâk mân tâmbetagobap. Zâk bagimgagam nalem muyagem nem ândibap.

<sup>10</sup> Kâmbu a zen ga râma kâmbu mem zânġom tâmbetzânġobigât game. Nâ ko râma ziņ ândim ândiândi âlip muyagem ândim kwâtâtibigât ġâwan.

<sup>11</sup> Nâ râma galem a âlipņâ. Galem a zâk galem otziņġâm ândim râma ġakâņâ tâmbetagobegât ândiândiņâ birâbat.

<sup>12</sup> Râma galem a bâliņâ, mariņâ buņâ, kât nep tuu-tuunaņġât aņâ dâņ galemziņ mân opmapņâ wâu kâtikņâ ġai zâmbam âibap. Oi wâu kâtikņâ ġamņâ râma ziņġâm molziņġi siņsururuņ upi.

<sup>13</sup> A zo râma galem a bâliņâ. Zâk râma zeņġât

ġirem mân upap. A zo kât mimbapkât nep tuumap.

<sup>14</sup> Nâ ko râma galem a âlipņâ ândiman. Ibâ sot nâ âņak nânġâm ândimet.

<sup>15</sup> Zorat dâp op nâ kâmurâpnâ zen sot âņak ândimen. Zorat na râma zeņġât opņâ ândiândinâ birâbat.

<sup>16</sup> Oi râma kâmut nġain nġain ândie. Zen poņ zi ġokņâ buņâ. Oi ninak ârândâņ di-iziņġâm ga dinnâ nânġâbi. Oi râma zen kâmut kânok sot galem a kânok yatâ muyagibap.

<sup>17</sup> Râma zeņġât op ândiândinâ birâbat, zorat Ibânandâ umņandâ ġâsunimap. Nâ ândiândinâ birâmņâ dum mibat.

<sup>18</sup> Ândiândinâ zo a ziņ nonam dinnâ sâne mân birâbat. Buņâ. Ninak nânġâm birâbat. Ninak birâbat sot mimbatkât imbaņâ zemņigap. Yatâ upatkât op Ibânandâ sâm nigip.”

<sup>19</sup> Yesu zâk yatâ sâip, zorat Yuda a zen nânġâm den sâm kâsâpagowe.

<sup>20</sup> Oi a doņbepņâ itâ sâwe, “Wâkeņâ okņaņġi um ġulip uap. Den sâi wangât nânġe?”

<sup>21</sup> Nâmbutņandâ itâ sâwe, “A wâkeņootņâ ândim sâi den itâ mân sâbap. Mo wâke nġaiņâ a sen nġâtâtik zen âlip kubikziņġâbap?”

*Yuda a sâtņâ, ziņ Yesu kâsa okņaņġâwe.*



22 Yuda a ziņ tirik namâr mârûm mâsop miwe, zorat kendon narâkņâ mâte oip.

23 Map paten narâkņan mâte oip. Oi Yesu zâk tirik namin âim mindumindugât um patâ nâi kutņâ Salomo, zoren âim gam kirip.

24 Oi Yuda a ziņ ekņâ mindum haamgum kin itâ sâm dukuwe, "Gâ wangât topkâ kwâimbâna um zagât upmen? A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârûm sâsân, gâ a zo ândiat oi ko sâm muyagem dâtnânġo."

25 Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzânġoip, "Nâ mârûm sâm dâzânġua mân nânġawe. Ibânânġât sâtkât nep tuuman, zorân topnâ sâm muyagemap.

26 Ka zen nâġât râma mân op ândiegât dinnâ mân nânġâme.

27 Râma gakânâ ândie, zen ziņġit holiziņ nânġâman. Oi ziņâ dinnâ nânġâme. Dinnâ holiņâ nânġâm mâtâbân molinime.

28 Oi ândjândi kâtik muyagem ziņġa mân tâmbetagom ândim zâibi. Oi nâġât bitnan gâbâ a nâiņâ mâkâmâkâr, zo mân taap.

29 Ibânandâ nâġâren zâmbarip, zâk a sot kut nâi nâi aksik walâziņġâm ândiap. Oi nâiņâ Ibânânġât bikņan gâbâ mân mâkâbap.

30 Nâ sot Ibâ, net orot mâmenikņâ kânogâk ziap."

31 Yatâ sâi Yuda a ziņ kât dum mem kunam urâwe.

32 Yatâ utnetâ Yesuņâ itâ sâm dâzânġoip, "Nep âlipņâ

top topņâ Ibânâ mam otnigi tuuga igâwe. Oi ikâ zorat op kâtņâ nonam se?"

33 Sâi Yuda a, ziņâ sâtņan mem itâ dukuwe, "Nep âlip tuumat, zorat buņâ. Gâ ayâk ândiatņâ Anutu hutkum gikânġât nâ Anutu sat. Zorat op gonam sen."

34 Yatâ sâne Yesuņâ itâ sâm dâzânġoip, "Kembuġât guru-min den ekabân Kembuġât den nâi itâ ziap. Zo sâlâpkum nânġâme mo buņâ? Den zo itâ, 'Nânġâ sâwan, Zen Anutu yatâ.'

35 (Oi Kembuġât den kulem gulipkum nâi sâsân, zo mân taap.) Anutuġâren gâbâ den zeņġâren ġâip. Zeņġât op zen Anutu yatâ sâip.

36 Zorat zen wangât itâ se, 'Gâ Anutu hutkum sat.' Anutuņâ ġâsum sâlâpnom sâņġonnogi gewan. Zorat op nâ Anutuġât nanņâ sa wangât zen den se?

37 Nep tuuman, zo iknetâ Ibânânġât dâp mân opmap oi ko birânim nâġât den zorat nânġâne bon buņ oik.

38 Mo iknetâ Ibânânġât dâp uap, zo ko dinnânġât buņâ, nepnânġât opņâ itâ nânġâbi. Ibânandâ nâ sot tâpmap. Oi nâ zâkkâren gâbâ gewan, zorat topņâ nânġâbi."

39 Yesuņâ den yatâ sâi ko tâk namin pânâam dum sâne birâziņġâm arip.

40 Birâziņġâmņâ Yodaņ too nâmbutken Yohanaņâ mârûmņan too saņġonziņġâm ândeip, zoren âi ândeip.

41 Zoren âi ândei a donjbe  
patâ zinj Yesugâren ga min-  
dum itâ sâwe, “Yohane zâk  
sen mârât top top, zo mân  
tuugip. Ka gâgât den sâip,  
zo bon op nanjap.” Oi  
zoren a ambân donjbe  
Yesu nângâm pâlatân  
kwâknanjâwe.

42 (-)

## 11

### *Lasaro moip.*

1 Betania kamânân a nâi  
ândeip, kutnâ Lasaro. Zâk sot  
ponâzatnâ Maria sot Mata,  
zen kamân zo goknâ.

2 Marianâ mârûm Kembu  
too wârânjâ âlipnâ zorân  
sanjon ko kâuk sâmotjandâ  
kinâ sângori âronjâ oip.  
Zâkkât munjâ Lasaro, zâk  
mâsek op zeip.

3 Mâsek op zeip ponâzatnâ  
zet Yesugâren den itâ sâm  
pâitâ arip, “Kembu, gâ  
nângâ. Umgandâ gâsumap,  
a zo mâsek op ziap.”

4 Den zo pâitâ ari Yesujâ  
nângâmjâ itâ sâip, “Mâsek  
zorat bonjâ mumbapkât  
bujâ. Anutu sâm âlip  
kwâknanjâbigât âsagiap.  
Anutu nanjâ nâgât imbanjâ  
âsagei ekjâ hurat kwatnibi.”

5 Mata sot gatjâ sot Lasaro,  
zenjât Yesujâ umjâ tâip.

6 Oi mâsekât singi  
nângâmjâ sirâm zagât  
kamân zoren ândeip.

7 Sirâm zagât ândimjâ  
arâpnâ itâ sâm dâtnângoip,  
“Gane Yudaia hânân âburem  
âinâ.”

8 Sâi arâpnandâ itâ sâwen,  
“Patâ, mârûm Yuda a zinj  
kâtnjâ gonam urâwe. Wangât  
dum zoren âinatkkât sat?”

9 Sâindâ Yesujâ dâtnângom  
sâip, “Mirâ hanjâm zeip kek  
mân nâttâtkâsâbap. Nepnâ  
hânân tuum kwâkâbatkât  
narâknâ mân mâte uap. Nâi  
zâk sirâmân mâtâbân ari kut  
nâi nâi zimbap, zorân mân  
kom subap. Zâk âsaknan kut  
nâi nâi ek nângâm âibap.

10 Nâi zâk nâtigân mâtâbân  
âim âsaknâ kârûm âi kom  
subap.”

11 Yatâ sâmjâ den itâ  
târokwap dâtnângoip, “Buku-  
niñ Lasaro, zâk uman ziap.  
Nâ âi mângibat.”

12 Yatâ sâi ko arâpnâ niñ  
itâ sâwen, “Uman zemjâ âlip  
upap.”

13 Yesu zâk mumunjangât  
den sumbuñjâ sâi nen  
umangât nângâwen.

14 Zorat Yesujâ sâm  
kusiknan kwap dâtnângoip,  
“Lasaro muap.

15 Nâ zoren mân âi ândia  
muap, zorat zenjât umnâ  
âlip uap. Zen nângâm pâlatân  
kwatnim kwâtâtibigât yatâ  
âsagiap. Bâi, zi zâkkâren  
âinâ.”

16 Sâi ko Yesugât arâp  
nenjâren gâbâ a nâi Toma,  
zâk booboo a konsâmarâwen,  
zâknâ bukurâpnâ itâ sâm  
dâtnângoip, “Nen zâk sot  
ârândân arindâ a sâtnjâ zinj  
nângonetâ munat.”

*Yesu zâk zaatzaat sot  
ândiândi marijâ.*

17 Lasaro moi kât mâtâpņan pane sirâm kimembut zei Yesu âi takip.

18 Betania kamân zo Yerusalem kamân nanġâmņan tâip.

19 Zobâ Yuda a donġbep Mata Maria munzikņâ moip, zorat sânġân ninam Betania kamânân âi tarâwe.

20 Oi Yesu gaap sâne Mata zâk nânġâm ari Maria ko mân nânġâm mirin tâi Mataņâ mâtâbân âi Yesu muyageip.

21 Muyagemņâ itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap.

22 Oi irabot zi gâgât nânġan. Gâ wan mo wangât Anutugâren ninâu sâna nânġâgibap.”

23 Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Mungâ mumuņan gâbâ zaatpap.”

24 Sâi Mataņâ itâ dukum sâip, “Narâk patâ, zaatzaat narak, zoren zaatpap, zo ko nânġan.”

25 Sâi Yesuņâ dukuip, “Zaatzaat sot ândiândi mariņâ, nâ. Zorat nâiņâ nânġâm pâlâtân kwatnibap, zâk momņâ zaat ândiândiņ kâtik ândim zâibap.

26 Oi nâi zâk wâġân ândim nânġâm pâlâtân kwatnibap, zâk mumu kâtik mân mom ândiândi kâtik ândim zâibap. Gâ den zo nânġâna bon uap?”

27 Sâi Mataņâ sâip, “Zo nânġan. Oi gâgât itâ nânġan. A bâliņan gâbâ mâkâniņġâbapkât mârur sâsân, zo gâ. Anutugât

nanņâ hânân gibapkât sâsânġâ, zo gâ. Zorat umnandâ nânġâm pâlâtân kwatġigan.”

*Yesu umņâ bâlei iseip.*

28 Den Yatâ sâm birâm âi gatņâ Maria muyagem den halobân itâ sâm dukuip, “Patânikņâ gaap. Oi gâgât sap.”

29 Sâi Marianġâ nânġâmņâ kârâpņoorâk zaat Yesugâren arip.

30 Yesu zâk kamânân mân takâm Mata muyageip, zoren kirip.

31 Marianġâ kek zaatņâ ari Yuda a ambân zâk sot tap um diim gigi den dukum tarâwe, zen kwagân âibam ariap sâm molim âiwe.

32 Maria zâk âim Yesu ekņâ kiņ topņan ge pindiņsâm itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap.”

33 Yatâ sâm isei Yuda a ambân molim âiwe, zen beknjan mem isewe. Isene Yesuņâ ziņġitņâ umņâ bâliņ oip.

34 Yesu zâk mâsikâziņġâm sâip, “Ikâ zoren hanguwe?” Sâi ziņâ sâwe, “Kembu, gâ zi ga eknan.”

35 Sâne Yesu zâk iseip.

36 Oi Yuda a ziņâ ekņâ sâwe, “Iknek, zâkņâ umņandâ gâsum biranņmap.”

37 Nâmbutņandâ itâ sâwe, “A sen nâtâtik siņâ mânânġâriņņâ a zi âlip kubigi mân mombap?”

*Lasaro zaarip.*

38 Yesuñâ umñâ bâliñ oi kwagân âi takip. A zo kât mâtâpñan pane zeî kât pâtâ mem mâtâpñan pam doonguwe.

39 Zorat Yesuñâ itâ sâip, "Kât mem kâbakñinek." Sâi a mumuñâ zorat ponânâ, Matañâ itâ sâm dukuip, "Kembu, sirâm kimembut ziap, zorat mârûm kârok uap."

40 Sâi Yesuñâ itâ dukuip, "Den dâgogan, zo mân nânğat? Gâ nânğâm pâlâtân kwatninandâ Anutu im-barñânğât topñâ muyagei ikpan."

41 Yatâ sâi ko kât mem kâbakñine ari Yesuñâ siñâ sumbemân ekñâ itâ sâip, "Ibânâ, gâ ninâunâ nânğat, zorat sâiwap san.

42 Gâ narâk dâp ninâunâ nânğâmat, zo nânğan. Nâ a zi kinze, zen topnâ nânğâbigât itâ san. Gânâ sângonna gewangât umziñandâ nânğâm pâlâtân kwatnibigât den yatâ dâgogan."

43 Yatâ sâmñâ den kâtik sâm konsâip, "Lasaro, gâ gem ga."

44 Sâi mumuñandâ zaat gâip. Oi mârûm kiñ bikñâ sângum kâpiwe. Si sângânñâ kâpiwe, zorat Yesuñâ dâzânğoip, "Sângum olañ birânek."

*Yesu mumbapkât sâm kâtânğ urâwe.*

*(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)*

45 Yuda a ambân Maria sot gawe, zeñğâren gâbâ

donbepñâ Yesu kut nâi nâi oip, zo ekñâ nânğâm pâlâtân kwarâwe.

46 Nâmbutñandâ ko Parisaio zeñğâren âim Yesuñâ kut nâi nâi oip, zorat den siñgi sâm dâzânğowe.

47 Oi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio, zen den so nânğâm sâne a sâtñâ mindune itâ dâzânğom sâwe, "A zi kulem top top tuğapkât dap utnat?"

48 Nen ek mân nânğânânğâ utnat, zo ko a pisuk patâ ziñ zâkkâren âimñâ neñğât a kutâ sâne Roma a ziñ kuk opñâ gam nânğone mom nanğindâ tirik namâ zi kândañbe."

49 Yatâ sâne zeñğât buku nâi kutñâ Kaipa, narâk zoren tirik namâ galem a patâ ândeip, zâknâ itâ sâip, "Zen um nânğânânğâziñ buñ ândie.

50 Zen itâ mân nânge. A kâmut nen mom nanğâbemğât neñğât hâuniñâ a kânokñâ moi âlip upap."

51 Den zo zik umğât mân sâip. Kendon patâ zorat umñan zâk tirik namâ galem a patâ zeñğât patâziñâ ândeipkât Anutuñâ sâi kânñan den zo sâip. (Yesu zâk perâknak Yuda a kâmut, zeñğât op mumbapkât sâm pindâpindânğ.

52 Oi Yuda a zeñğârâk buñâ, Anutugât nan bârarâp hân dâp ândie, zen aksik minduziñgi kâmut kânok ândibigât sâm pindâpindânğ.)

<sup>53</sup> A patâñâ Yesugât op yatâ sâipkât narâk zoren gâbâ a sâtñâ zen Yesu kunam den sâm mâtâp kârum ândim gawe.

<sup>54</sup> Zorat Yesu zâk mulkñem tik ândeip. Zâk mirâ kamân kâtik nanğâmñan kamân ñâi tâip, kutñâ Epraim, zoren arâpñâ di- iningji âi ândiwen.

<sup>55</sup> Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kamân mâik mâigân gâbâ a donjêp patâ, zen Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Pasowa kendongât um sâkziñ kubik- nam zâiwe.

<sup>56-57</sup> Mârum tirik namâ galem a sot Parisaio a, ziñ den itâ sâm dâzângowe, “Ñâiñâ Yesugât tâtat mâmenâ ek nanğâmñâ ga dâtnânğoi. Dâtnânğoi gâsum tâk namin pânat.” Yatâ sâwegât kendon patâ mâte oi Yesu kârumñâ tirik namin zâi kin itâ mâsikâyangâm sâwe, “Zen dap nânge? Yesu zâk kendonân gâbap mo buñâ?”

## 12

*Marianâ Yesu too wârân âlip sanğorip.*

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

<sup>1</sup> Pasowa kendon ombenjan sirâm namburân kânok zeï Yesuñâ Betania kamânân arip. Kamân zoren mârum Lasaro mumuñan gâbâ mângei zaarip.

<sup>2</sup> Oi zoren Yesu sii nalem om pindâne Matañâ tokim pâi Lasaro ârândân tap niwe.

<sup>3</sup> Tatnetâ Marianâ kwâip belo ñâi too wârânñâ âlipñâ, sângân zâizâiñ, zo mem Yesu kiñan sângonñâ kâuk sâmotñandâ âron meip. Oi mirâ zo itom âlipñâ gam zeip.

<sup>4</sup> Oi arâpñâ nengât buku ñâi Yuda, Karioto kamânân gok (Zâk narâk ñâin Yesu tirâpñângoi gâsum kuwe.), zâkñâ itâ sâip,

<sup>5</sup> “Too wârân âlip, zorânâ sângân kât 3 handeret yatâ mem a kanpitâ ziñgi dâp opap.”

<sup>6</sup> Zâk a kanpitâ zengât mân nânğâm sâip. Zâkñâ mindum kât pâpanñangât irâ, zo zâkñâ galem op ândeip. Kât panetâ tik kâmbu memâip, zorat op sâip.

<sup>7</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnânğoi, “Birânek. Ambân zo den mân dukunek. Too hitom âlip, zo sâknâ sanğori mua hanobi, zorat opñâ kânñan sanğonnigap. Zâk âlip uap.

<sup>8</sup> A kanpitâ, zen âsâbân zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk karep mân ândibat.”

*A sâtñâ ziñ Lasaro kumbigât sâm kâtân urâwe.*

<sup>9</sup> Yesu zâk Betania kamânân ândeï Yuda a donjêp zâkkât siñgi nânğâm zoren âiwe. Zen Yesuyâk iknam mân âiwe. Lasaro mumuñan gâbâ mângeip, zâk ârândân iknam âiwe.

<sup>10-11</sup> Yuda a donjêpñâ Lasarogât den siñgi nânğâmñâ Yesu nânğâm pâlatân kwâkñangâwe. Yatâ urâwegât tirik namâ galem

a patâ, ziņ Lasaro Yesu sot ârândâņ zâkonam den nep tuuwe.

*Yesu Yerusalem kamânân zari sâtâre op diiwe.*

*(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)*

<sup>12</sup> Mirâ haņsâi a doņbepņâ kendongât Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Yesu gam taap sâne sinġi nâņgâwe.

<sup>13</sup> Den yatâ nâņgâm sâtâre op gâmalem sot gâlâņgât iinņâ namuņ mem mâtâbân muyaginam âiwe. Âi muyagem pam diim itâ sâwe, "Oe, Kembugât sâtât gam niņgat. Nen sâm âlip kwatgigen. Gâ Isirae nengât a kutâ."

<sup>14</sup> Yesu zâk doņġi sigan muyagem kwâkņan zâi tâi arip. Zorat Kembugât ek-abân den nâi itâ ziap, zorat dâp oip. Den zo itâ,

<sup>15</sup> "Yerusalem kamân, Sion mâirâp, zen mân keņgât utnek. Iknek. A kutâ patâziņ gaap. Zâk doņġi sigan zorat kwâkņan gaap."

<sup>16</sup> Narâk zoren arâpņâ nen den zorat topņâ mân nâņgâwen. Yesu momņâ zaat sumbemân zarip, zoren itâ nâņgâwen, "Zo zâkkât op kulemguwe. Oi zâkņâ zo yatik oip."

<sup>17</sup> Mârur Yesu zâk Lasaro konsâi kwagân gâbâ gâi igâwe, zen den sinġi zo a nâmbutņâ dâzâņgowe.

<sup>18</sup> Oi sen mârât zorat sinġi nâņgâweņâ a doņbepņâ gâmalem sot gâlâņgât

iinņâ namuņ mâtâbân âi muyagiwe.

<sup>19</sup> Oi Parisaio a, ziņâ ziņġitņâ bukurâpziņ min-dum târâwe itâ sâm dâzâņgowe, "Nâņgânek. Zen den nep tuune a doņbep patâ zâkkârâk op naņġe. Oi zâkņak walâniņġi kwaksen."

*Grik a nâmbutņâ, ziņ Yesu iknam gawe.*

<sup>20</sup> A kendongât Yerusalem kamânân gawe, zeņġât oserân Grik a nâmbutņâ ârândâņ ândim Anutu mâte okņâņgâwe.

<sup>21</sup> Zen Pilipo, Besaida kamân Galilaila hânân gokņâ, zâkkâren âi itâ sâm dukuwe, "Patâniņâ, Nen Yesu iknatkât otņiņġap."

<sup>22</sup> Sâne Pilipoņâ nâņgâm Andrea dukui ârândâņ Yesugâren âi den zo sâm dukuwet.

<sup>23</sup> Dukoitâ Yesuņâ itâ sâip, "A bonņâ, nâ sumbem âsakņânâ muyagibatkat narâk mâte uap.

<sup>24</sup> Perâkņak dâzâņgua nâņgânek. Segoņ keetņâ, zâk hânân gei yen mân zimbap. Hânân gei momņâ bonņâ doņbep muyagibap. Ka keetņâ hânân mân giari sâi bon buņ opap. Hânân giari bonņâ doņbep muyagibap.

<sup>25</sup> Nâi zâk hânân ândiândiņâ buku okņâņġi gulip okņâņġâbap. Nâi zâk hânân ândiândiņâ kâsa okņâņġâbap, zâk ândiândi kâtik muyagibap.

<sup>26</sup> Nâi zâk nâġât kore ândibâ sâm nâņâ mâtâp

ândiwan, zorat dâp ândim molinibap. Yatâ op ândibapnâ nâgâren gam nâ sot ândibap. Nâi zâk kore otnibap, zâk Ibânandâ sâi a patâ op ândibap.”

*Yesu zâk mumbapkât den sâm muyageziŋgip.*

<sup>27</sup> “Itârân umnâ yâmbâriap. Oi dap sâbat? Itâ sâbat? Ibâ narâk ziren sâknam âsagenibap, zo sâna mân âsagibap. Yatâ mân sâbat. Wangât, narâk ziren sâknam itâ zo âsagenibapkât gewan, zorat.

<sup>28</sup> Zorat Ibânâ gâ sâna kutsiŋgiganġât kutkâ neule âsakŋoot âsagibap.” Yesuŋâ yatâ sâi ko sumbemân gâbâ den nâi itâ geip,

<sup>29</sup> “Neule âsakŋâ sa muyageip, zo dum sa muyagibap.” Oi a kâmut patâ kirâwe, ziŋâ itâ sâwe, “Zi sumbem kârap.” Oi nâmbutŋanda itâ sâwe, “Sumbem a nâiŋâ den dukuap.”

<sup>30</sup> Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânġoip, “Den zo ninanġât buŋâ. Zenġât op muyagiap.

<sup>31</sup> Narâk ziren hânġât a kutâ Sataŋ kâbakŋiŋiŋ. Oi a ambân tosaziŋanġât hâuŋâ mimbigât sâm kwâkâkwâkân.

<sup>32</sup> Nâ nagân nom mem zaat kwânânġanine ko hân dâp a diiziŋġa nâgâren gabi.”

<sup>33</sup> Zo mumunġânġât dap yatâ mumbap, zorat den sumbuŋâ zo sâip.

<sup>34</sup> Sâi a kâmut kirâwe, zen itâ dukuwe, “Nen

gurumin den sâlâpkum itâ nânġâmen. A bâliŋan gâbâ mâkâniŋġabapkât sâsân, zâk âsagemŋâ mân mom ândim zâimâmbap. Oi gânġâ itâ sat, ‘A bonŋâ nagân nom mem kwânânġânibi.’ A bonŋâ, zâk dap yatâ?”

<sup>35</sup> Sâne Yesuŋâ itâ mâburem dâzânġoip, “Kârâp âsakŋandâ narâk pânġânok osetziŋan âsageziŋġâm ândibap. Oi zen nâtâtikŋâ kâpizânġobapkât kârâp âsakŋâ zemziŋġi zâk mâte okŋanġâm ândibi. A nâi nâtâtigân âibap, zâk dap op mâtâpŋâ ikpap?”

<sup>36</sup> Zorat âsakŋâ zemziŋġi nânġâm pâlâtân kwâkŋanġâne kâmut gakârâpŋâ upi.” Yesu zâk den yatâ sâmŋâ tik âi ândeip.

*Yuda a donġep, zen um kâtik op Yesu kândâtkuwe.*

<sup>37</sup> Yesu zâk a ambân mâteziŋan sen mârât kulem top top tuugi ekŋâ mân nânġâm pâlâtân kwâkŋanġawe.

<sup>38</sup> Zo Propete Yesaiagât den kâtigibapkât yatâ urâwe. Zâk mârumŋan den itâ sâm kulemġoip,

“Kembuġât den ŋiŋġi sâindâ mân nânġame. Zorat Kembuġât imbanâ, zo dap op zenġâren muyagibap?”

<sup>39</sup> Oi Yesuġât den mân nânġawe, zorat Propete Yesaianġâ Kembuġât den nâi itâ sâm kulemġuip,

<sup>40</sup> “Zâk otziŋġi ŋiŋġi nâtâtiksâi umziŋ

kâtigeip. Zo  
zen sinziṅandâ ek  
nâṅgâbegât. Oi  
umziṅandâ nâṅgâm  
kwâtâtibegât. Oi  
umziṅ melâṅne ku-  
bikziṅgâbamgât.”

41 Yesaianṅâ Yesugât  
sumbem âsakṅâ, zo ekṅâ  
zâkkât yatâ sâip.

42 A sâṅṅâ zengâren gâbâ  
doṅbepṅâ Yesugâren nâṅgâm  
pâlâtâṅ kwâkṅaṅgâwe. Oi  
zo sapsune Parisaio ziṅ  
nâṅgâbegât kwâimbâwe.  
Mâpâmâpâse namin zâine  
kâbakṅeziṅgâbegât yatâ  
urâwe.

43 Zen a ziṅâ sâm  
âlip kwatziṅgâbigât yatâ  
urâwe. Anutuṅâ sâm  
âlip kwatziṅgâbap, zorat  
nâṅgâne yennâ oip.

*Yesugât den zo topniṅ sâm  
muyagibap.*

44 Yesuṅâ den kâtikṅâ sâm  
itâ sâip, “Nâi zâk nâ nâṅgâm  
pâlâtâṅ kwatnibap, zo nâyâk  
buṅâ. Sâṅgonnogip, zâk  
ârândâṅ nâṅgâm pâlâtâṅ  
kwâkṅaṅgâbap.

45 Oi nâi zâk nâ nikpap, zo  
yatik sâṅgonnogip, zo ikpap.

46 Nâ kârâp âsakṅandâ  
hânân gewan, zorat nâi  
zâk nâ nâṅgâm pâlâtâṅ  
kwatnibapṅâ nâtâtigân mân  
ândim zobâ gâbap.

47 Nâi zâk dinnâ biri nâṅṅâ  
hâuṅaṅgât mân sâbat. Nâ  
a zengât tosgât hâuṅâ  
ziṅgâbatkât buṅâ. Nâ  
kubikziṅgâm tânzâṅgobatkât  
gewan.

48 Nâi zâk kândâtnom  
dinnâ biri nâiṅâ tosaṅaṅgât  
den sâm kwâkâbap. Den  
sâman zo, zâkṅâ narâk patin  
tosanaṅgât topṅâ sapsubap.

49 Nâ den zo ninâ  
umgât mân sâman. Ibâ  
sâṅgonnogip, zâkṅâ sapsu-  
nigi sâman.

50 Oi nâ nâṅgan. Ibânaṅgât  
diṅâ lum ândiândi kâtikṅâ  
muyagibi. Den sâman, zo  
Ibânandâ sâip dâp sâman.”

## 13

*Yesuṅâ arâpṅâ kinziṅ  
saṅgorip.*

1 Pasowa kendon narâk  
mâte oi Yesuṅâ zikṅaṅgât  
itâ nâṅgip, “Hân birâm  
Ibânaṅgâren zâibatkat narâk  
mate uap.” Yatâ nâṅgâm  
hânân arâpṅâ umṅandâ  
gâsuniṅgâm ândeiṅṅâ yatâ  
otniṅgâm ari ma ko narâkṅâ  
âkip.

2 Oi nâtiksâisâi nalem  
ninam minuindâ Sataṅṅâ  
mârum Yuda, Simoṅgât  
nanṅâ, Karioto kâmânân  
gokṅâ, zâkkât umṅan den  
itâ pâip, “Yesu a sâṅṅâ  
tirâpâzâṅgona ekṅâ gâsubi.”

3 Yesu zâk itâ nâṅgip,  
“Ibânâ, zâk kâwali âksik patâ  
nigip. Oi nâ Anutuṅâren  
gâbâ gewan. Oi nâ âburem  
Anutuṅâren zâibat.”

4 Yatâ nâṅgâm nalem nem  
tarâwenân gâbâ zaat hâmbâ  
kwâkâm pam sâṅgum mem  
lâip.

5 Oi too aam âmaṅân lokei  
giari topkwap kore a yatâ  
op arâp kinniṅ saṅgorip. Oi



sângumñâ sanjori âronñâ oip.

<sup>6</sup> Yatâ otniñgâm Simonj Peterogâren ari itâ sâm dukuiip, “Kembunâ, gâ gikak kinnâ sanjonbam uat?”

<sup>7</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Nâ uan zi topñâ mân nângat. Gâtâm ko nângâban.”

<sup>8</sup> Sâi Peteronñâ itâ sâm dukuiip, “Kinnâ mânâk sanjonban.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Nâ mân sanjongiga gâ dabân nâgât sinji a upan?” Yesuñâ um sanjonsanjon, zorat op den zo sâip.

<sup>9</sup> Peteronñâ den zorat topñâ mân nângâm itâ sâm dukuiip, “Kinnigâk mân sanjonban. Sâknâ aksik sanjonban.”

<sup>10</sup> Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Nâi zâk too sanjonñâ mâtâbân obândim ko kinjik sanjori salekkubap. Oi zen yatik salek ue. Ka osetziñan gokñâ nâi, zâk zengât dâp mân ândiap.”

<sup>11</sup> A sâtnâ zengâren âi tirâpzângoi gâsubi, zorat op nângâm itâ sâip, “Osetziñan gokñâ nâi zâk zengât dâp mân ândiap.”

*Kinziñ sanjorip, zorat topñâ sâm muyageziñgip.*

<sup>12</sup> Kinniñâ too sanjonñâ hâmbâ mem gwagori giari ge tap itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ kinziñ sanjonsan, zorat topñâ sa nângânek.

<sup>13</sup> Zen nâgât Patâ sot Kembu sâme. Zo âlip sâme. Nâ yatâ ândian.

<sup>14</sup> Nâ Kembuziñ op ândim kinziñ sanjonsan. Ziinjak yatik kinziñ sanjonsanjon op kore oranğâm ândine âlipñâ upap.

<sup>15</sup> Tirâpzânquan, zo yatik op ândibi.

<sup>16</sup> Nâ perâkñak dâzânğua nângânek. Kore anñâ patânñâ walâm ândiândiñ, zo mân taap. Yatigâk nâgât kore anñâ, zâk nâ mân walânibap.

<sup>17</sup> Zen den zi nângâm yatingen ândine zengât nânğa sâtârenjoot upap.

<sup>18</sup> Nâ zengât pisuk patâ mân san. A nâgât ligaap zorârâk san. Nâ ikâ zo gâsum sâlâpzânğowan, zo nânğan. Kembugât ekabân den nâi ziap, zo bon upap. Den zi itâ, ‘Nâi zâk nâ sot nâlem nimbap, zâkñâ tikootñandâ nobap.’

<sup>19</sup> Zo mân muyagei kânñan dâzânquan. Oi bet muyagei Kembuñâ kândom dâtnânngoip sâm nâgât topnâ nângâm kwâtâtibi.

<sup>20</sup> Nâ perâkñak dâzânğua nângânek. Nâ a nep sâm pinda tuum ândei nâinñâ a zo dâñ galem op ândibapñâ zâk yatik kore otnibap. Kore otnibapñâ sângonnogip, Anutu, zâk yatik kore okñanğâbap.”

*Yesuñâ Yuda sâm muyageip.*

*(Mt 26:21-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)*

<sup>21</sup> Yesuñâ den yatâ sâmñâ um bâliñ oi itâ sâm muyageip, “Nâ perâkñak sa

nângânek. Zengâren gâbâ a nâinjâ sâi gâsânobi.”

<sup>22</sup> Yesuñâ den yatâ sâi arâpnâ niñ nâigât sap sâm niñâ senân senân ângagâwen.

<sup>23-24</sup> Oi nânâ Yesugât um topñan târâwan. Nâ Yesuñâ umñâ gâsunimâip, nâgâren Simon Peteronâ bikñandâ dâp op sâip, “Mâsikâna dâgogik. Nâigât sap?”

<sup>25</sup> Peteronâ yatâ oi nânâ Yesu gootñan âimñâ sâwan, “Kembu, gâ nâigât sat?”

<sup>26</sup> Sa Yesuñâ sâip, “Nalem mem sirogân pam pinda nimbap, a zorat san.” Yatâ sâmñâ nalem memñâ sirogân pam Yuda, Simon nanñâ, Karioto kamânân gok, zo pindi neip.

<sup>27</sup> Nei ko Sataññâ umñan giarip.

Oi Yesuñâ Yuda itâ sâm dukui, “Kut nâi upam nângat, zo kek upan.”

<sup>28</sup> Den yatâ dukui arâp nâmbutñâ, nen den zorat topñâ mân nângindâ âkip.

<sup>29</sup> Oi itâ nângâwen, “Zâk kât minduminduñ galem ândiapkât yatâ sap. Zâk kendongât nalem kwâlâbapkât sap mo a kanpitâ kât zingâbapkât sap.”

<sup>30</sup> Oi Yudañâ nalem zo nemñâ zaat âkñan nâtâtigânak arip.

*Yesuñâ neule âsakñâ âsagibapkât sâip.*

<sup>31</sup> Yudañâ ari Yesuñâ arâpnâ nâmbutñâ nen itâ sâm dâtnângoip, “A bonñâ

nâgât neule âsakñâ âsagiap. Oi nâgât opñâ Anutugât neule âsakñâ ârândân âsagiap.

<sup>32</sup> A bonñâ, nâ Anutugât neule âsakñâ muyagiangât Anutu zâk zikñak a bonñâ nâgât neule âsakñâ muyagibap. Narâk mân kêrep oi kek muyagibap.

<sup>33</sup> Katep gakârâpnâ, nâ narâk pânkânok zen sot ândibat. Oi bet kêrunibi. Oi Yuda a dâzângowan, yatik zen dâzângobâ. Nâ âibat, zoren âlip mân gabi.

<sup>34</sup> Oi zi gurumin den unakñâ dâzângobâ. Ziñak buku orañgâm ândibi. Nânâ buku otziñgâm gâwan, zo yatik orañgâm ândibi.

<sup>35</sup> Zen yatâ op ândine a ziñâ zingitñâ itâ nângâbi, ‘Zen buku orañgâm ândiegât topziñâ itâ nângen. Zen Yesugât kâmut gakârâpnâ.’”

*Yesuñâ Petero um den dukui.*

*(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)*

<sup>36</sup> Yesu zâk den yatâ sâi ko Peteronâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ ikâ âiban?” Sâi Yesuñâ sâip, “Nâ âibarân, zo narâk ziren mân gâban. Gâtâm ko gâban.”

<sup>37</sup> Sâi Peteronâ itâ sâm dukui, “Nâ wangât itârân mân gâbat? Nâ gâgât op ândiândinâ bira buñ upap.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukui. Gâ nâgât opñâ ândiândigâ birâna buñ upapkât sat, zorat nâ perâkñak dâgobâ. Gâ nâtik ziren kwâimbâninandâ

sâp karâmbut oi kuruk anjâ dijsâbap.”

<sup>38</sup> (-)

## 14

*Yesunâ sumbemân mirâ kianņiņ kubik ândiap.*

<sup>1</sup> Oi Yesunâ itâ sâp dâtnânngoip, “Zen nânngâm kwâkâ sot umbâlâ mân upi. Anutu nânngâm pâlâtân kwâkņanngâm, nâ yatik nânngâm pâlâtân kwatnibi.

<sup>2</sup> Ibânanngât kamânân mirâ doņbep taap. Yatâ zo mân zei sâi ko dâzânngobam.

<sup>3</sup> Nâ âim mirâ kianziņ kubikņâ âburem ga diiziņga nâ sot âi ândibi.

<sup>4</sup> Âibatkat mâtâp, zo nânge.”

<sup>5</sup> Sâi Tomanâ itâ sâp dukuip, “Gâ ikâ zoren âiban? Zo nen mân nânngen. Zorat dap op mâtâp zo ek nânngânat?”

<sup>6</sup> Sâi Yesunâ itâ sâp dukuip, “Ibâgâren âiâiņ mâtâp, zo nâ. Nâ walânim Ibâgâren âiâiņ, zo mân taap. Den bonņâ sot ândiândi mariņâ, nâ.

<sup>7</sup> Zen nâ nikpi, zo ko Ibânâ ikpi. Narâk ziren ko Ibânâ ekņâ topņâ nânge.”

<sup>8</sup> Yatâ sâi arâpņâ neņgâren gokņâ, a nâi kutņâ Pilipo, zâkņâ itâ sâp dukuip, “Kembu, Ibâgâ tirâpnânngona ekņâ nânngindâ âkâbap.”

<sup>9</sup> Yatâ sâi ko Yesunâ itâ sâp dukuip, “Pilipo, nâ narâk kêrep zen sot ândiman, zoren nâ mân nekmat? Nâi zâk nekmapņâ Ibâ ekmap.

<sup>10</sup> Zorat wangât itâ sat?, ‘Gâ Ibâgâ tirâpnânngona iknâ.’ Ibâ sot net pâlâtân op kânok uet, zo nânngat? Den dâzânngoman, zo ninâ umgât mân dâzânngoman. Ibânandâ nâgât umnan ândim diņâ sâmap sot nepņâ tuumap.

<sup>11</sup> Ibâ sot net pâlâtân op kânok. Den zo nânngâne bon upap. Den zo lâunandâ sa nânngâne mân dâp uap oi ko nep tuuman, zo iknetâ bon oi nâ nânngâm pâlâtân kwatnibi.”

*Tirik Kaapum gibapkât den sâip.*

<sup>12</sup> “Nâ perâkņak sa nânngânek. Nâi zâk nânngâm pâlâtân kwatnibapņâ nâ nep tuuman, zo yatik tuubap. Oi zorik buņâ, walâm tuubap. Wangât, nâ Ibânanngâren zâim zo Kaapumnâ sânngongua zeņgâren gem ga lâmbamzânngobap, zorat.

<sup>13</sup> Zen nâgât korân sâp ninâu sâp ândine nânngâziņgâbat. Zo yatâ ua ko nanņâ nâgât opņâ Ibâ sâp âlip kwâkņanngâbi.

<sup>14</sup> Zen nâgât korân sâp wan mo wangât ninâu sâne ziņgâbat.

<sup>15</sup> Umziņandâ nâ gâsunimap oi ko sâtnâ lum ândibi.

<sup>16</sup> Oi nânâ Ibâgâren ninâu sa nâi sânngongi gem mam otziņgâbat. Zâk narâk dâp zen sot tâtat mâme opmâmbap. Zo Kaapumgât op san.

<sup>17</sup> Kaapum, zâk den bonņanngât mariņâ. Den siņgi âlipņâ birâme, zo ko

zen Kaapum sot mân upi. Zen mân ikme sot topnâ mân nângâme. Zen ko âlip ikme. Zâk zen sot ândiap. Oi umziŋan ândimâmbap.

18 Nâ zâmbam âi ândia mandu yatâ mân ândibi. Nâ zeŋgâren âburem gâbat.

19 Narâk pânkânok ziap. Zo âki a siŋgi âlipnâ birâme, zen mân nikpi. Zen ko nikpi. Nâ ândiândi kâtik ândian. Zen nâgât op yatik ândiândi kâtik ândibi.

20 Narâk zoren nâ sot Ibânâ pâlâtân uet, zo nângâbi. Oi nâ zen sot pâlâtân uen. Nâgât yatâ nângâbi.

21 Nâi zâk umŋandâ gâsunibap, zâk dinnâ lum ândibap. Oi umŋandâ gâsunibap, zo ko Ibânandâ buku okŋaŋgâbap.”

22 Yesu zâk yatâ sâi Yuda, Karioto kamânân gok buŋâ, Yuda nâinâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ wangât op topkâ neŋgâren sapsun um kâtik a zeŋgâren mân sapsun sat?”

23 Sâi Yesuŋâ den itâ mâburem dukuip, “A nâinâ umŋandâ gâsânobapnâ dinnâ lum ândibap oi ko Ibânandâ umŋandâ gâsubap. Oi Ibâ net zâkkâren gam tâtat mâme utat.

24 Nâi zâk dinnâ mân lubap, zâk umŋandâ mân gâsunibap. Oi den sâman, zo ninan gâbâ buŋâ. Zo Ibâ sâŋgonnogip, zâkkât den.”

25 Yesu zâk yatâ sâmnâ itâ sâip, “Nâ zen sot ândim den zo dâzângoman.

26 Gâtâm Tirik Kaapum gamnâ mam otziŋgâm kut nâi nâi zorat topnâ sapsunziŋgâm ândibap. Oi den nâŋâ dâzângowan, zo dum dâzângobap. Ibânâ nâgât sâtkât op Tirik Kaapum sâŋgongoi gem mam otziŋgâm ândibap.

27 Nâgât bet sâwât, zo um lumbenâ ziŋgan. Um kâtik a zeŋgât lumbenâ, zo buŋâ. Ninâ zo ziŋgan. Zorat nângâ kwâkâ sot keŋgât, zo mân upi.

28 Nâ itâ dâzângua nângâwe. Nâ âimnâ du zeŋgâren âburem gâbat. Zen umziŋ nâgâren sâŋgongune sâi ko nâ Ibâgâren zâibat, zo nângâm umâlep upe. Ibâ zâk nâgât patâ ândiapkât yatâ upe. Nâgât imbanâandâ Ibâgât imbanâ ombenân, zorat.

29 Oi zo mân âsagei kânŋan dâzânguan, zorat kut nâi nâi zo âsagei ko nângâm pâlâtânziŋ kâtigibap.

30 Nâ zi den kârep mân târokwap dâzângobat. Hângât a kutâ Satan, zâk tâmbetnobam gâbapkât narâk mâte uap. Ka zâk tâmbetnobapkât imbanâ mân tâkŋaŋgap.

31 Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zorat op ko Ibânandâ nep diŋ sâmnigip, zo wâratkum ândiândinâ birâbat. Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zo a ziŋâ nângâm simbitkubigât yatâ upat. Bâi, zen zaatne âinâ.”

Yesu zâk waiņ nak, nen bâranņâ.

1 Nâ waiņ nak topņâ âlipņâ. Ibânandâ ko waiņ nep mariņâ.

2 Nâgâren gâbâ bâranņâ nâi mân bon oi mânângât pâmâp. Bâranņâ nâi bon oi kubikņangâm bonņâ patâ upapkât galem upap.

3 Zen sinġi âlipņâ dâzângowan, zorâņ kubikziņġi salek op ândie.

4 Zen nâ sot pâlâtân utne nâ zen sot pâlâtân op ândibat. Waiņ bâranņandâ topņoot mân târoyagom zikņigâk bonņâ mân upap. Zen yatik nâ sot mân pâlâtân opņâ bonziņ mân upi.

5 Waiņ nak topņâ nâ. Zen ko bâranņâ. Nâi zâk nâ sot pâlâtân oi nâ zâk sot pâlâtân ua bonņâ doņbep patâ upap. Ka zen birânim kut nâi utnam kwakpi.

6 A zen nâ sot pâlâtân op mân ândine birâziņgâbat. Oi waiņ bâranņâ mânângât pane moi mindumņâ kârâbân une semap, zo yatâ otziņgâbi.

7 Zen ko nâ sot pâlâtân op dinnâ mem ândimņâ wan mo wangât sâne muyagem ziņgâbat.

8 Zen bonziņâ patâ op nâgât arâp bonņâ op ândine a ziņ ziņgitne âlip oi Ibânâ sâm âlip kwâkņangâbi.

9 Ibânandâ umņandâ gâsânomap, zo yatik umnandâ zen gâsuziņġap. Zen nâgât den, zo nângâm ândine umnandâ gâsuziņġi ândibi.

10 Nâ Ibânangât den luga umņandâ gâsânogi ândiman. Zen yatigâk nâgât den lune umnandâ gâsuziņġi ândibi.

11 Nâgât sâtâre, zorâņ zeņgâren doņbep âsagem zimbapkât den zi dâzânguan. Zen sâtâre kwâkņan ândibigât san.

12 Nâgât den kâtik itâ dâzângoman. Nâņâ umnandâ gâsâzângomap, yatik ziiņak umziņandâ gâsâyagom ândibi.

13 Nâi zâk bukurâpņâ tâmbetagobegât ândiândiņ biri buņ upap, a zo bukurâpņâ umņandâ gâsâzângom biranņap. A neņgât orot mâme, zorâņ zâkkât buku orot âlip zo mân walâbap.

14 Nep diņ sâm ziņgan, zo tuune ziņgitsa buku bonņâ upi.

15 Nâ narâk ziren topkwapņâ kore a mân sâm zângonsâbat. Zen nâgât bukurâpnâ ue. Kore aņâ patâņangât umņan den zemap, zo mân nângâmap. Nâņâ kut nâi nâi Ibânangâren nângâwan, zo pisuk patâ sapsom ziņgâwangât zeņgât nâņga bukurâpnâ ue.

16 Ziņâ nâ mân gâsum sâlâpnowe. Nâņâ zen gâsum sâlâpzângowan. Oi âi nâgât orot mâmenâ, zo mem ândim ziren sot sumbemân bonņâ muyagibigât sâm ziņgâwan. Oi ziņâ bonziņâ muyagine narâk dâp zemâmbap. Yatâ op nâgât kot sâm Ibâgâren

wan mo wangât op ninâu sâne zingâbat.

17 Nâgât den kâtik zi dum dâzângobâ. Umziñandâ gâsâyagom ândibi.”

*Yesu birânangâwe, yatik arâpñâ birâniñgâbi.*

18 Yesu zâk itâ dâtnângom sâip, “Um kâtik a ziñ kâsa otziñgânetâ ko itâ nângâbi, ‘Kembu yatik kâsa okñangâwe.’

19 Zen hângât sinji ândine sâi buku otziñgâbe. Nâ zengât oserân gâbâ gâsum sâlâpzângua kândâtzângowegât kâsa otziñgâme.

20 Nâ den itâ dâzângowan, zo nângâbi, ‘Kore anjâ patânâ walâm ândiândiñ, zo mân taap.’ A ziñ kâsa otniwe, zo yatik zen kâsa otziñgâbi. Zen nâgât den nângâwe sâi yatik zengât den nângâbe.

21 Sângonnogip, Anutu, zâk mân ek nângâmegât nâgât op yatâ otziñgâbi.

22 Nâ um kâtik zengâren mân gemñâ den dâzângowan sâi ko tosaziñ buñ ândibe. Ka nâ gem ga dâzângua tosaziñâ zo dap yatâ sâm kwâarakubi?

23 Njâi zâk kâsa otnibapñâ Ibânâ yatik kâsa okñangâbap.

24 Nâ osetziñan nep patâ tuuwan, a ziñ mân tuume yatâ. Zo mân tuuga sâi tosaziñ buñ ândibe. Kâ nâ gem ga ko nekñâ nâ sot Ibânâ lañ kâsa otnikâme.

25 Yatâ utnetâ Kembugât ekabân den ziap, zo nâgâren bon uap. Den zo itâ.

‘Nâ bâliñâ mân ua ko lañ kâsa otnige.’

26 Nâ Ibâgâren âburem âimñâ, mam otziñgâbap, Kaapum, den bonñâ mariñâ, zâk sângongua gem gam topnâ sâm muyageziñgâbap.

27 Zen nâ nep topkwarâwanân gâbâ nâ sot ândim gawe, zorat zo yatik topnâ sap sum ândibi.”

## 16

1 “Zen nebân kin loribegât yatâ sâm dâzânguan.

2 Zen mâpâmâpâse namin anğân kârâziñgâbi. Perâkñak, narâk ñâi mâte upap, zoren a ziñ nen Anutugât nep tuunâ sâm zângone mumbi.

3 Zen Ibânâ sot nâ, nekât topnik mân nângegât yatâ upi.

4 Nâ den kânñan dâzânguan, zorat bonñâ muyagei itâ sâbi, ‘Kembuñâ mârûm dâtnângoip, zo muyagiap.’ Nâ mârûm zen sot tâpat sâm mân dâzângowan. Nârâk zi ko dâzânguan.

5 Itârâñ sângonnogip, Anutu, zâkkâren âibâ sa zengâren gâbâ a ñâiñâ mân mâsikânigap, ‘Gâ ikâ âiban?’

6 Âibam ua narâkñâ dâzânguan, zorat umziñ bâliñ uap.”

*Kaapumñâ a topziñ sap-sumap.*

7 “Nâ perâkñak sa nângânek. Âburem zâibat, zo zengâren bonñâ muyagiap kât zâibat. Nâ mân zaria sâi Tirik Kaapum mân gem

ga mam otzingâbap. Ka nâ zâim sângongua gem gâbap.

8 Zâk gem ga a zeŋgât bâliŋaziŋâ sot târârak ândiândiŋ sot hâuŋâ mimbî, zorat sapsûm zingâbap.

9 Tosaziŋangât topŋâ itâ nâŋgâbi. Zen nâ mân nâŋgâm pâlatâŋ kwatnime.

10 Târârak orotŋangât itâ nâŋgâbi. Nâ Ibâgâren âburem zaria mân nikpi.

11 Hâuŋangât den sâsâŋ, zorat itâ nâŋgâbi. Hân zirat a kutâ Satan, zâk tosaŋangât hâuŋâ mimbapkât mârûm sâm kwâkâm pindap.”

*Kaapum zâk diiŋgâmap.*

12 Yesu zâk yatâ sâmŋâ itâ sâm dâtnâŋgoip, “Den doŋbep ziap. Narâk ziren zo dâzâŋgua dap op nâŋgâm naŋgâbi?”

13 Kaapum, den bonŋâ mariŋâ, zâk gem gam den bonŋâ dâzâŋgobap. Zik umgât den zo mân sâbap. Den nâgâren gâbâ nâŋgâbap, zo yatik sapsûm zingâbap. Oi kut ŋâi ŋâi gâtâm âsagibap, zo sapsûm zingâbap.

14 Den zo ninan gâbâ mem sâm muyagem zingî kutsingînâ lum zaatpi.

15 Ibâgâren den bonŋâ ziap, zorat mariŋâ nâ. Zorat op itâ san, Nâgâren gâbâ den mem muyagem zingâbap.”

*Yesu zâk âburem gâbap.*

16 “Narâk pânkânok ziap, zo âki aria kârûnibi. Oi zorat kwâkŋan narâk pânkânok ziap. Zo âki ga nikpi.”

17 Yesu zâk yatâ sâi arâpnâ nâmbutŋâ nen kwakmak op itâ âraguwen, “Den itâ sâp, ‘Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkŋan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi.’ Oi den ŋâi itâ sap, ‘Ibâgâren zâibat.’”

18 Yatâ sâmŋâ sâwen, “Narâk pânkânok zo, zo wangât sap? Nen kwaksen.”

19 Mâsikânam oindâ Yesuŋâ niŋgit umniŋan ek nâŋgâm itâ sâm dâtnâŋgoip, “Nâ itâ dâzâŋguan. Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkŋan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi. Zen den zorat âragum te?”

20 Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Um kâtik, ziŋ none mua ko arâpnâ âgirâp isem umbâlâ utne a um kâtik, ziŋ sâtâre upi. Zen ko umbâlâ op ândibi. Ka umbâlâ upi, zorat hâuŋâ sâtâre upi.

21 Ambân ŋâi zâk katep mimbam sâknâm patâ nâŋgâbap, zorâŋ katep âsagei sâknâm buŋ oi sâknamgât nelâmkoi katepkât sâtâre upap.

22 Zen yatigâk narâk ziren umbâlâ op ândibi. Ândine mumuŋan gâbâ zaat zingitsa ko umâlep upi. A zen umâlep zo mân kune buŋ upap.

23 Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Nâ mumuŋan gâbâ za-atsa zen kut ŋâi ŋâigât mân kwakŋâ mâsikânibi. Wangât, zen wan mo wangât

Ibâgâren sâne kutnangât op muyagem zingâbap, zorat.

24 Ândim gawe, zoren kut nâi nâigât nâgât korân mân ninâu sâwe. Narâk zi ko sâtâre kwâkņan ândibigât wan mo wangât ninâu sâne Ibânâ zâk muyagem zingâbap.”

*Yesugât kot mem ândim ninâu sânat.*

25 “Den sâm gâwan, zo sumbuņik dâzângowan. Narâk nâi mâte upabân den sumbuņâ mân dâzângobat. Ibâgât topņâ, zo muyabâk dâzângobat.

26 Narâk zoren ziiņak kutnâ mem ândim ninâu sâne Ibâ zâk âlip nângâzingâbap. Nâ wangât kut nâi zingâbapkât dukubat. Ibâ zâk ninâuziņâ wâratkum âlip zingâbap.

27 Nâ Ibâgâren gâbâ gewan, zo nângâm umziņâ gâsânomapkât Ibâ zâk yatik umņandâ gâsâzângomap.

28 Nâ Ibâgâren gâbâ hânân gewan. Oi hân zi birâm Ibâgâren âburem zâibâman.”

29 Yesu zâk yatâ sâi arâpņandâ itâ sâm dukuwen, “Zi den sumbuņâ mân sâm, muyap dâtnânguât.

30 Zorat itâ nângen. A ziņâ mân mâsikâgine gâ gikak kut nâi nâi zo nângâm nanġâmat. Gâ Anutugâren gâbâ gâin, zo nâgâm kwâtâtien.”

31 Sâindâ Yesuņâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen irabot zi nângâm kwâtâtie?

32 Narâk nâi ziap, zo mâte oi nâ birânim siņsururuņ op

mirâziņan âibi. Oi nâbane ninik mân ândibat. Ibâ, zâk nâ sot ândimap.

33 Nâgât um lumbe zengâren zimbapkât yatâ dâzânguan. Zen hânân sâknam kwâkņan ândibi. Ka nâņâ tâmbetzângobegât imbaņâ zo kuan. Zorat umâlep op ândinek.”

## 17

*Yesuņâ zikņangât ninâu sâip.*

1 Yesu zâk den zo sâmņâ siņâ sumbemân ekņâ itâ sâip, “Ibâ, âburibatkât narâkņâ mâte uap. Gâ nangâ, nâgât neule âsaknâ sâna âsagibap. Nâņgoot yatik gâgât neule âsakņâ sa âsagibap.

2 Gâ nangâ nâ hân dâp a zengât mariziņ nâbarin. A nâgâren zâmbarin, ândiândi kâtik muyagem zingâbatkât sâm nigin.

3 Oi ândiândi kâtik zorat topņâ itâ ziap. Gâ Anutu bonņâ kânok sot sâņgonnogin, Yesu Kristo, net a ziņâ nikit net sot pâlâtâņ utne ândiândi kâtik muyagem zingârat.

4 Nâ hânân ândim nep sâm nigin, zo tuum kwâkandâ neule âsakkâ muyagiap.

5 O Ibâna, hân mân muyageinân gâ sot sumbemân neule âsakņânoot ândiwan, zo yatik narâk ziren mâburem nina mem ândibat.”

*Yesuņâ arâpņâ zengât ninâu sâip.*



6 “Hânân a donbep zengâren gâbâ nâgât sinji sâm gâsum sâlâpzângoin, zo sinji dengâ sapsum zingâwan. Zo gâgât sinji ândinetâ nâgât sinji sâin. Oi zen gâgât den nângâm mem ândie.

7 Kut nâi nâi zemnigip, zo gâgâren gokņik. Zo zen nânge.

8 Den nigin, zo zingâ nângâm umziņan gei ziap. Oi nâ gâgâren gâbâ gewan, zo nângâm kwâtâtie. Gikak nep diņ sâm nigin, zo nânge.

9 Nâ zengât op gâgâren ninâu san. A um kâtik zengât op mân san. A nigin zo, zengât op ninâu san. Zen gâgât sinji ue.

10 A ambân nâgât sinjiņâ gâgât sinji. Gâgât sinji zorâņ nâgât sinji. Oi umziņan nâgât âsakņâ muyagem ziap.

11 Nâ hânân ândiândinâ ândia âkap. Zen ko hânân zi târokwap ândinetâ nâ gâgâren gâbâman.

Ibâ hâlâlu, kutkâ nigin, zorat kutsingiganġât imbanandâ pâit saazingâna hâlâlu ândibi. Oi zen um kânok op ândibi. Net um kânok ândimet yatik zen um kânok ândibi.

12 A nigin, zen sot ândim kutsingiganġât imbanandâ lâmbamzâņgua ândiwe. Nep diņ zo sâm nigip. Oi dâņ galem otziņga mân tâmbetagowe. Gâgât den kulem bon upapkât simġât sinji, zâk kânok tâmbetagoip.

13 Zi gâgâren gâbam hânân den yatâ dâgoga nâgât sâtâre, zo zengâren ari sâtâre kwâkņan ândibi.

14 Gâgât den zo zingâ mem ândine hângât sinji a, ziņâ kâsa otziņgawe. Nâ hângât sinji mân ândiman. Arâpnâ zen yatâ hângât sinji mân ândimeġât yatâ otziņgawe.

15 Arâpnâ hânân gâbâ diiziņgâm zâibangât mân san. Bâliņâ mariņandâ tâmbetzâņgobapkât san. Gâņâ galemziņ upangât san.

16 Nâ hângât sinji buņâ. Zen yatigâk hângât sinji buņâ.

17 Gâgât den bonņâ umziņan pâna âsagei târârak op ândibi. Gâgât denņâ, den bonņâ.

18 Gâņâ sâņgonnona hânân gem nep tuuwan, zo yatik sâņgonzâņgua zen um kâtik zengâren nep tuubi.

19 Zen umziņâ gâgâren pambigât zo yatik nâņâ umnâ gâgâren paan.”

*Yesuņâ kâmut gakârâņņâ neņġât ninâu sâip.*

20 “A zi kinze, zengârâk mân ninâu san. Den sinji âlip sâne nângâm pâlâtâņ kwatnibi, zengât sot ârândân ninâu sân.

21 Zen um kânok op ândibigât dâgogan. Ibâ, gâ nâgât umġâ kinmap. Nâņâ umnâ gâgâren kinmap. Zo yatik ziņâ nekâren umziņâ kinmap. Oi umziņandâ gâsâyagom ândibi. Yatâ utnetâ ko um kâtik a zen

gâ sângonnona gewan, zo nângâm kwâtâtibi.

<sup>22</sup> Net um kânok ândimet, zo yatik um kânok op ândibi. Zo yatâ ândibigât neule âsaknâgâ nigin, zo zingâwan.

<sup>23</sup> Nâ umnandâ gâsâzângua gâ yatik umgândâ gâsânona umziŋ kânok op kwâkâbap. Zen yatâ ândine um kâtik zen gâgâ sângonnona gewan, zo nângâm biranŋbi. Oi umgandâ nâ kâpinom yatik zen kâpizângomat, zo nângâm biranŋbi.

<sup>24</sup> Ibâ, A nigin, zo biken nâ sot ândibigât dâgogan. Oi zen biken nâ sot ândim neule âsaknânâ ikpigât dâgogan. Neule âsaknâ zo umâlepkaŋgât op hân mân muyageinân nigin.

<sup>25</sup> O Ibâ, târârak marinâ, um kâtik a zen topkâ mân nângâwe. Nâ ko topkâ nângâman. Oi kâmut gakârâpnâ, zen gâgâ sângonnona gewan, zo nângâme.

<sup>26</sup> Nâ gâgât den siŋgi sâm muyagem zingâwan. Oi sâm muyagem zingâm zâibat. Oi umgâ gâsânomap, zo yatik umgandâ zen gâsâzângoi nâ yatik umnandâ gâsuziŋgi ândibat.”

## 18

*Yesuŋâ Gezemane kâlamân ari gâsuwe.*

*(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)*

<sup>1</sup> Yesu zâk den zo sâm nanŋâm arâpnâ diiniŋgi Yerusalem kamânân gâbâ gemnâ Kidoroŋ too nirem

hân nâi nak kâlam nâi zeip, zoren zâiwen.

<sup>2</sup> Yesu sot arâpnâ, nen zoren âsâbâŋ mindumarâwengât Yuda zâk kâlam zo ekmâip.

<sup>3</sup> Zoren ândeindâ Yudaŋâ tirik namâ kâwali a sot a sâtŋâ nâmbutŋâ diiziŋgi gawe. Kembangât namâ galem a pâtâ sot Parisaio a, ziŋ sângonzângone gawe.

<sup>4</sup> Oi Yesu zâk kut nâi nâi okŋangâbi, zo nângâm arâpnâ nâmbamŋâ âi mâsikâziŋgi, “Zen nâi kârum ge?”

<sup>5</sup> Sâi ziŋâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân gokŋâ.” Sâne itâ sâm dâzângoip, “Nâ zi.” Oi Yuda zâk kâwali a zen sot kirip.

<sup>6</sup> Yesuŋâ sâip, “Nâ zi.” Sâm dâzângoi kândât kândât âim ge kom ziwe.

<sup>7</sup> Yatâ utne du zagâtŋâ mâsikâziŋgi, “Zen nâi kârum ge?” Sâi ziŋâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân gokŋâ.”

<sup>8</sup> Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârûm dâzânguan. Nâ ko zi. Nâ kârûnim ge oi ko arâpnâ zi birâziŋgâne âibi.”

<sup>9</sup> Yatâ oi mârûm den itâ sâip, zo bon oip, “A nigin, zen galem otziŋga mân tâmbetagowe.”

<sup>10</sup> Oi Simon Peteroŋâ sâu mem ândeip, zo inzurân gâbâ sâmbum tirik namâ galem a, zâkkât kore a kindap bongen kârâm kwâkip. Kore a zorat kutŋâ Maiko.

11 Yatâ oi Yesunâ Petero itâ sâmb dukuip, “Sâugâ inzurân pâna giarik. Dapkât uat? Dap nângat? Sâknam Ibânandâ nâgât sinji sâip, zo birâbat?”

12 Oi kâwali a sâtnâ sot Yuda zengât a sâtnâ, zen Yesu gâsum biknâ saawe.

13 Saamnâ Hanasigât mirin diim zâiwe.

Narâk zoren a nâi kutnâ Kaipa, zâk Kembangât tirik namâ galem a zengât patâzinâ op ândeip. Kaipa zâk Hanasigât bâratnâ meip.

14 Kâipa zâk mârumb Yuda a sâtnâ itâ sâmb dâzângoip, “A kâmut nen tâmbetagobemgât a kânoknâ nenngât hâuniñâ moi âlip upap.”

*Petero zâk Yesu kwâimbânjan gângame,* zo mäsikâzingâna dinnâ zo dâgone nângâ.”  
(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lu 22:55-57)

15 Yesu diim âine Simon Petero sot bukunâ nâi, zet bet molizingâm âiwet. Oi bukunâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângâmâip. Zorat Yesu molim âim ârândân dâmân kâligen bagiwe.

16 Petero zâk ko pâit âknan mâtâbân kirip. Oi Bukunâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângi ândeipkât mâtâp galem ambân dukoi mâtâp mem pâi Peteronâ pâit umñan bageip.

17 Mâtâp galem ambân, zorân Petero eknâ itâ sâmb dukuip, “A ândiren zirat arâpnâ zengât kâmurân goknâ, gâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Nâ bunâ.”

18 Sâi kore a sot kâwali a, zen paten op kârâp om nângâm kinetâ Petero zâk yatik osetziñan kârâp nângâm kirip.

*Tirik namâ galem a patâ zâk Yesu sâmb mäsikâ okñangip.*

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

19 Tirik namâ galem a patânâ Yesu dinâ sâip sot arâpnâ gâsuzingip, zorat sâmb mäsikip.

20 Mäsiki Yesunâ den itâ melân dukuip, “Nâ den muyap sâman. Tirik namin sot mâpâmâpâse namin Yuda a ziñ mindune dâzângoman. Nâ tik mân sâman.

21 Zorat gâ wangât nâ mäsikânigat? Den dâzângua gângame, zo mäsikâzingâna dinnâ zo dâgone nângâ.”

22 Yatâ sâi kâwali a kirâwe, zengâren gâbâ a nâi Yesugât pâlomñan komnâ itâ sâip, “Gâ tirik namâ galem a patâ wangât den yatâ zo dukuat?”

23 Sâi Yesunâ itâ sâip, “Den gângoñâ san oi ko zorat topnâ sâna nângâbâ. Nâ den târârak sa wangât nogat?”

24 Yesugât biknâ saane kiri Hanasînâ sâi tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe.

*Peteronâ Yesu kwâimbi sâp karâmbut oip.*

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

25 Oi Simon Petero, zâk kârâp nângâm kiri mäsikâm sâwe, “Arâpnâ zengâren

goknâ nâi, gâ?" Sâne kwâimbâm sâip, "Nâ bunâ."

<sup>26</sup> Sâi tirik namâ galem a patâgât kore a nâi Peteronâ kindapnâ kârâm kwâkip, zâkkât torennandâ itâ sâip, "Gâ kâlamân zâk sot ândina geksan."

<sup>27</sup> Yatâ sâi Peteronâ dum kwâimbi zorenâk kuruknâ dijsâip.

*Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.*

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

<sup>28</sup> Yuda zengât hânân a kutâ nâi ândeip, kutnâ Pilato. Zâk Roma zengât kâmurân goknâ. Haŋgât nâtiknâ Yesu zâk Kaipagât mirin gâbâ diim gem a kutâgâren âiwe. Pasowa kendongât sâkziŋ kubikkubik narâk oip, zorat itâ nângâwe, "Hân nâin goknâ, zorat ko zâkkât namin zâinat, zo ko Anutuŋâ niŋgiri mân dâp upap." Yatâ sâmŋâ a kutâgât namin mân zâiwe.

<sup>29</sup> Sombemân kine a kutâ Pilatonâ mirâ gwenduin âi kin mâsikâziŋgip, "A zi wan tosgât diim ge?"

<sup>30</sup> Sâi ziŋâ sâwe, "A zi bâliŋ mâme mân ândei sâi gâgâren mân diim gabem"

<sup>31</sup> Sâne Pilatonâ itâ sâm dâzângoip, "Wangât nâgâren diim ge? Ziŋnâ gurumin den ziap. Zo wâratkum ziŋŋak sâm kwâkânek." Sâi Yuda a sâtnâ, ziŋ itâ sâwe, "Nen mumunjan zâmbanzâmbanŋangât mâtâp doonŋuwe.

<sup>32</sup> Sâna poru nagân kumbigât nângen." (A poru nagân zanŋonzânŋon, zo Roma a zo ziŋnâ opmarâwe.) Yatâ sânetâ Yesu zikŋak poru nagân kune mumbapkât den mârûm sâip, zo kâtigeip.

<sup>33</sup> Pilatonâ namâ kâligen âim konsâi Yesu ari sâm mâsikip, "Gâ perâkŋak Yuda a zengât a kutâ?"

<sup>34</sup> Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, Den zo gikâ umgât sat mo a nâmbutnandâ dâgone sat?"

<sup>35</sup> Sâi Pilatonâ itâ sâm dukuip, "Nâgât dap dap nângat? Nâ Yuda a? Gikâ kâmut sot patârâpkâ, zen nâgâren gâbanse. Gâ wan tosa oin?"

<sup>36</sup> Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, "Nâ a kutâ ândiândi, zo ândian. Oi ko holinâ nâi yatâ ândian. Nâ hân a kutâ zen yatâ ândia sâi arâpnâ ziŋ kâmbam mem galem ot-nine Yuda a ziŋ mân gâsunim gabe. Nâ a kutâ holinâ nâi yatâ ândian."

<sup>37</sup> Sâi Pilatonâ sâm mâsikip, "Gâ gikanŋât nâ a kutâ ândian sat?" Sâi Yesunâ sâip, "Sat, zo. Nâ a kutâ op hânân ge den bonŋâ sâm muyagibatkat âsagiwan. Nâi zâk dinnâ nângâm lubap, zo ko den bonŋangât buku upap."

<sup>38</sup> Sâi Pilatonâ sâip, "Den bonŋâ, zo dap dap?"

*Pilato zâk Yesu mumbapkât sâm kwâkip.*

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Yatâ sâmnâ gwenduyân âi kin Yuda a itâ sârnâ dzânngoip, "Nâ a zirât tosanâ kâruan.

<sup>39</sup> Zengât orot mâme mâtâpnâ nâi ziap. Zen Pasowa kendonân sânetâ a tâk namin ândine zengâren gâbâ nâi olaŋ zingâman. Oi zi nângâne dâp oi Yuda a kutâzinâ olaŋ zingâ ândibap."

<sup>40</sup> Yatâ sâi Yuda a zen zâk den sârnâ kambânâ sâwe, "Zâk buŋâ. Baraba olaŋ niŋgâban." Baraba zâk kâmbu kambâm a tâk namin pane ândeip.

## 19

<sup>1</sup> Pilatonâ Yesu diim namin zâimnâ sâi kâwali a zinâ Yesu inzut kuupnootnâ lapirâwe.

<sup>2</sup> Zen lapitnâ itâ sâwe. "Gâ nâ a kutâ sâmat, zorat a kutâgât pindok sot hâmbâ zi hutgonamen." Yatâ sâmnâ tâk sâtmam gonkom kâuknjan pane giarip. Oi hâmbâ kuriŋâ, a kutâgât hâmbâ giŋanngâne giarip.

<sup>3</sup> Yatâ opnâ um topnjan âi kin siŋan gem sâwe, "Oe, Yuda zengât a kutâ." Yatâ sârnâ bitzinandâ si sângânŋan kuwe.

<sup>4</sup> Oi Pilatonâ Yuda a zengâren dum âi itâ sârnâ dzânngoip, "Zen iknek. Nâ zengâren diim gandâ ziŋak topnâ nângâne. Nâ tosanâ kâruan."

<sup>5</sup> Oi Yesu zâk kâuknâ kâpiwe sot hâmbâ kuriŋâ, zo sot gem ga kiri Pilatonâ tirâpznangom sâip, "A zi iknek."

<sup>6</sup> Sâi tirik namâ galem a patâ sot a sârnâ, zen eknâ den kambân sârnâ sawe, "Zâk poru nagân kunek." Sârnâ Pilatonâ sâip, "Nâ tosanâ kâruangât ziŋak mem poru nagân kunek."

<sup>7</sup> Sâi Yuda a zinâ itâ sâwe, "Ziknangât nâ Anutugât nanŋâ sârnâ. Zâk Anutu hutkum sârnâ. A yatâ zo mumbigât gurumin din- niŋan ziapkât mumbap."

<sup>8</sup> Yuda a sârnâ, zinâ Yesu zâk ziknangât nâ Anutugât nanŋâ sârnâ sânetâ Pilatonâ zo nângâm kenngâtngât oip.

<sup>9</sup> Oi Yesu diim mirâ kâligen âim mâsikâm sâip, "Gâ ikâ gâbâ âsagein?" Sâi Yesunâ den hâunâ mân sâip.

<sup>10</sup> Yatâ oi Pilatonâ itâ sârnâ dukuip, "Gâ den mân dâtnobam uat? Nânâ sa ândiban. Nânâ sa poru nagân mumban. Zorat imbanâ niwe, zo nângat?"

<sup>11</sup> Sâi Yesunâ itâ sârnâ dukuip, "Gâ yen sâi nâgât den mân sâbat. Nâgât den sâbangât Anutunâ ubâ imbanâ gigipkât sat. Oi zorat nâbanse, a zorat tosazin gâgât zo walâwalâŋ."

<sup>12</sup> Sâi Pilatonâ den zo nângâm Yesu olaŋbat sârnâ mâtâp kâruip. Kâruip Yuda a zinâ den sârnâ kambân sâwe, "Gâ a zo olaŋâ a kutâ patâniŋâ Româ kamânân ândiap, kutnâ Sisa, zâkkât buku mân op ândiban. Wangât, a zi zâk ziknangât

nâ a kutâ sâmap. Zâk Sisa kâsa okņangâmap, zorat.”

13 Yatâ sâne Pilatoņâ den zo nângâm sâi Yesu diim gine den sâm kwâkâkwâkân tâtatņan tâip. Oi tâtatņâ zorat Yuda a ziņâ ziin denân Gabata sâmarâwe. (Niin denân ko a patâ zeņgât kian kâtņâ tuutuun.)

14 Oi Yuda zeņgât kendon patâ kutņâ Pasowa, zo mâte oi kut nâi nâi kubikkubik narâk oi mirâ bâkņan oi Pilatoņâ tapņâ Yuda a itâ sâm dâzângoip, “Iknek. Zi a kutâziņâ, zo ka.”

15 Sâi zen den sâm hoņsâwe, “Zâk buņ oik. Zâk buņ oik. Poru nagân kunek.” Sâne Pilatoņâ mâsikâm sâip, “A kutâziņâ sa poru nagân kumbigât se?” Sâi Tirik namâ galem a patâ ziņâ den itâ dukuwe, “Neņgât a kutâ nâi buņâ, Sisa kânok.”

16 Sâne Pilatoņâ nângâziņgâm Yesu poru nagân kumbigât ziņgip.

*Yesu poru nagân kune moip.*

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

17 Kâwali a, zen Yesu gâsum poru nak pindâne lugi hân nâi kutņâ kâuk siņit (Yuda zeņgât denân Goligata), zoren âiwe.

18 Zoren diim âim poru nagân kuwe. Oi bâliņ mâme a zâgât, nâi toren, nâi toren poru nagân zâkom kwânâņgâzikâm Yesu oset-zikņan kwânâņgâwe.

19 Pilatoņâ sâi Yesugât kâuk kwâkņan nagân den itâ kulemguwe, “Yesu Nasarete kamânân gokņâ, Yuda zeņgât a kutâ.”

20 Den zo Yuda denân, Roma denân sot Grik denân kulemguwe. Yesu kuwe, hân zo kamân gootņan zeipkât a ambân donbepņâ âim gam den zo sâlâpkuwe.

21 Yuda zeņgât tirik namâ galem a patâ, ziņ Pilato itâ sâm dukuwe, “Yuda zeņgât a kutâ mân kulemgu. Itâ kulemgu. Zikņak itâ sâip, ‘Nâ Yuda zeņgât a kutâ.’”

22 Yatâ sâne Pilatoņâ sâip, “Sâ kulemgue, zo yatik zeik.”

23 Kâwali a kimembut, ziņ Yesu poru nagân komņâ sâk pâke umņangât sâkņangât, zo mem kâsâpkum aņgâwe.

24 Hâmbâ umņan zorat itâ sawe, “Zo mânâņgârindâ bâliņ opap.” Yatâ sâm wenzu pam ikne muyageip dâp miwe. Yatâ utnetâ Kembangât ekabân den kulemguwe, zo bon oip. Den zo itâ,

“Hâmbânâ kwâkņan kâsâpkum miwe. Hâmbâ umņan ko zorat wenzu pam ikne muyagei miwe.”

Kâwali a zen yatâ urâwe.

25 Yesugât poru topņan ambân kirâwe, zo kutziņâ itâ. Mamņâ sot mamņangât gatņâ. Maria, Kelopagât ambinņâ sot Maria, Madala kamânân gokņâ.

26 Yesu mamņâ sot aņâ nâ umņandâ gâsunimâp, net nikiri kiritâ mamņâ itâ sâm dukuip, “Nangâ zi eknan.”

27 Yatâ sâmnâ nâ itâ dâtnogip, "Mamgâ zi eknan." Yatâ sâipkât narâk zorenâk Yesu mamnâ diiga nâgât mirin topkwap tâtat mâme oip. Oi yatâ ândim gâip.

*Yesu moip.*

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

28 Yesunâ nepnâ âkap nângâm Kembangât ekabân den ziap, zo bon upapkât den itâ sâip, "Toogât otnigap."

29 Oi hâkop nâi umjan winiga too kâlaknâ zeip. Zoren âi saru kâmon zoren pam sâmbum kikerân sum kapinkum lâunjan pane neip.

30 Yesu zâk too zo nemnâ itâ sâip. "Mârum âkap." Yatâ sâmnâ kâuk pindijsâi kaapumnâ taki moip.

31 Yuda zengât kendon patâgât kubikkubik narâk oi itâ nângâwe, "A zen kendonân poru nagân kinetâ mân dâp upap." (Kendon zo Yuda zengât kendon patâ.) Yatâ nângâm Pilatogâren âi dukuwe, Kâwali a zen a poru nagân kirâwe, zengât soozij sinjit kom namuņne mumbigât sot kâambarânziņâ mâkâm hanzângobigât Yuda a nângâziņip.

32 Oi kâwali a zen bâliņ mâme a zagât zo soozik sinjit kom namuņâwe.

33 Yatâ opnâ Yesugâren ga igâwe. Zâk mârum moip. Yatâ eknâ soonâ sinjit mân kom namuņâwe.

34 Kâwali a nâiņâ Yesu parâmjan kâlâunâ sum

kwâpârânģi gilâm sot too gem gâip.

35 Nâ zo egâwangât perâkņak san. Nâ nângan, den zo bonnâ. Zorat zen nângâne bon upap.

36 Kembangât ekabân mârum itâ kulemguwe, zo bon upapkât urâwe. Den zo itâ,

"Zen sinjitnâ mân kom namuņbi."

37 Oi Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

"Zen sum pâronj parâwe, zâkkâren sen kwap ikpi."

*Yesu hanguwe.*

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

38 Kwâkņan Yosepe, Ari-mataia kamânân goknâ, zâknâ Pilatogâren âimnâ Yesugât kâambarân mâkâbapkât sâip. Sâi Pilatonâ nângânģi âi kâambarân mem ârip. (Mârum Yosepe zâk Yesugât a ândeip. Ka zâk Yuda a sâtnâ zengât kenģât op zo muyap mân sâm ândeip.)

39 Oi a nâi mârum nâtigân Yesugâren gâip, kutnâ Nikodemo, zâk kelâk hitom âlip top nâi zagât mâporâwe, irâ patâ kât mimiņ yâmbâtnâ, zo yatâ zo mem âim Yosepe beknjan meip.

40 Beknjan mei Yesugât kâambarân sanģonņâ sângum kâu sot kelâk hitom âlipnâ, zorân kâpiwet. Yuda a ziņ yatâ opmarâwe.

41 Oi Yesu kuwe, hân zorat ginņan nak kâlam

ñai zeip. Zoren kât mâtâp kwâpârângâne zeip. Zoren a ñai mârûm mân zâmbârâwe. Narâk zoren Yuda zenğât kendon patâ mâte oipkât Yesugât kâmbârân zo pânkânogân zo parâwet.

42 (-)

## 20

*Yesu mumuñan gâbâ zaarip.*

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

1 Yuda zenğât kendon âki hañğât ñâtikñâ Maria, Madala kamânân gokñâ, zâk Yesugât kwagân arip. Âi takâm egi kât patâ mâtâp mârûm dooñguwet, zo kâbakñine zeip.

2 Yatâ ekñâ sârârâk kârâm âim Simoñ Petero sot Yohane, nâ Yesuñâ umñandâ gâsunimap, net muyagenikâm dâtnâkom sâip, “Kembugât kâmbârân, zo kwagân gâbâ mem arie. Oi ikâ âi pe, zo nen mân nânğen.”

3 Yatâ sâi Petero sot bukuñâ nâ, net mirin gâbâ gemñâ kwagân âiwet.

4 Mâtâbân sârârâk kârâm âim nânñâ Petero walâm kek âim kândon takâwan.

5 Âi takâm kât mâtâpñan mân bagim yen pindiñsâm eksa sâñgumâk zeï egâwan.

6 Simoñ Petero, zâk bet gamñâ kât mâtâpñan bagim sâñgumâk zeï egip.

7 Sâñgum ñai Yesugât kâukñâ kâpiwet, zo zeï egip. Sâñgum zo sâñgum nâmbut

zen sot mân zeip. Zikñik kâpiyagom zeip.

8 Yatâ zeï kândon kwagân âi takâwan, nânñâ bagimñâ yatik ek, zaatsap zo bonñâ sâm zo nânğâwan.

9 Ombenân ândiwenân Yesu mumuñan gâbâ zaat-papkât Kembugât ekaban den ziap, zo mân nânğâm kwâtâtiwen.

10 Yatâ ekñâ a zagât net kamânân âburem âiwet.

*Yesu zâk Maria Madala kamânân gok, zâkkâren muyageip.*

(Mk 16:9-11)

11 Maria zâk kwak sâtnan kin iseip. Isem tap ko pindiñsâmñâ kwagân egip.

12 Egi sumbem a zagât hâmbâzik kâukâu Yesu mârûm zeibân zo tâitâ zikirip. Nâi zâk kâukñâ zeibân, ñai kinñâ zeibân tarâwet.

13 Oi zikñâ sâwet, “Ambân, gâ wangât isem taat?” Sâitâ zâkñâ sâip, “Kembunañğât kâmbârân mem ñain âine kâruan.”

14 Yatâ sâm puriksâm Yesu zikñâ egip. Egip, zo Yesu holiñâ mân ek nânğip.

15 Oi Yesuñâ mâsikâm sâip, “Ambân, gâ wangât isiat? Nâi kârûm taat?” Oi Marianñâ a zo kâlam mariñandâ kinzap nânğâm itâ sâm dukuip, “Patânâ, gâ kâmbârânñâ mem ñain âi paat oi ko sâna nânğâm âi mimbat,”

16 Sâi Yesuñâ sâip, “Maria.” Sâi puriksâm Yuda denân Raboni sâip (niin denân ko, Patânâ).



17 Yesunâ itâ sâmb dukui, "Irabot Ibâgâren zâibâman. Ibâgâren mân zariangât gâ mân gâsum anjân kârâniban. Gâ âi bukurâpnâ itâ sâmb dâzânjo, 'Nâgât Ibâ, zengât Ibâ, nâgât Anutu, zengât Anutu, zâkkâren zâibâman.' "

18 Maria, Madala kamânân goknâ, zâk âburem kamânân âimnâ arâpnâ itâ sâmb dâtnânjoip, "Nâ Kembu eksan." Yatâ sâmbnâ Yesunâ den sâip, zo arâpnâ dâtnânjoip.

*Arâpnâ zen mirâ kâligen mindune zengâren muyageip.*  
(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

19 Sirâm zoren nâtikssâi arâpnâ nen Yuda a sâtnâ zengât kenjât op mirin mindum mân gabigât mirâ mâtâp doongumjâ tarâwen. Tâindâ Yesu zâk osetniñan âsagem kin itâ sâmb dâtnânjoip, "Um lumbe zengâren zimbap."

20 Yatâ sâmbnâ biknâ toren toren sot parâmnâ, zo tirâpnânjoip. Oi arâpnâ nen Kembu eknâ umniñ âlip oip.

21 Yesunâ dum zagâtnâ dâtnânjoip, "Um lumbe zengâren zimbap. Ibânandâ sângonnogip, yatik nânjoit zen sângonzânguan."

22 Yatâ sâmbnâ waatningâm sâip, "Tirik Kaapum minek.

23 Zen a zengât tosazin birânetâ buñ upap. Ka tosazin zimbapkât sâne zemzingâbap."

*Tomagât den sinji.*

24 Yesu arâp kiin zagât, nenngâren goknâ nâi kutnâ

Toma (Zâk booboo a konsâwen.) zâk nâin âi ândei Yesugât arâpnâ, nen minduindâ muyageninjoip.

25 Oi bet a bukurâpnâ nen sinji zo Toma itâ sâmb dukuwen, "Nen Kembu ikxen." Yatâ sâindâ Tomanâ itâ sâmb dâtnânjoip, "Ninak sinnandâ eknâ biknân gutnâ sâlâpnandâ pamnâ parâmnân gâsum dinzinâ nânjo bon upap."

26 Yatâ sâi ko bet ândim nânjo kânok zoren Yesu arâpnâ, nen Toma sot ârândân mindum mirâ mâtâp doongumjâ tarâwen. Tâindâ Yesunâ osetniñan muyagem kin itâ sâmb dâtnânjoip, "Um lumbe zengâren zimbap."

27 Yatâ dâtnânjomnâ Toma itâ dukui, "Toma, sâlâpkâ ziren pânân. Bitnâ gâsum ek. Bikâ pam parâmnân weenan. Oi gâ um zagât mân op nânjâm pâlâtân kwatni."

28 Sâi Tomanâ sâip, "Gâ Kembunâ sot Anutunâ."

29 Sâi Yesunâ dukui, "Gâ neksatkât nânjâm pâlâtân kwatnigat? A zen mân nekân nânjâm pâlâtân kwatnime, zengât nânjo sâtârenjoit uap.

*Ekap zirat topnâ.*

30 Yesunâ arâpnâ nen sot tap kulem top top tuugip, torennâ zo ekap ziren mân kulemguwan.

31 Den kulemguwan, zo itâgât kulemguwan. Zen sâlâpkum nânjâm Yesu zâk a bâliñan gâbâ

mâkâningâbapkât mârur  
sâsân, Anutugât nanjâ.  
Den zo nânjâne bon upap.  
Oi zikjâ nânjâm pâlatân  
kwâknanjâm kutsinjanjât  
opjâ ândiândi kâtik mimbi.

## 21

*Arâpnâ saruyân ândine  
zenjâren âsageip.*

1 Ândim Yesunâ arâp  
nenjâren dum muya-  
geninji. Tiberia saruyân itâ  
muyageninji.

2 Simon Petero, Toma (boo-  
boo a), Natanae, Kana kamân  
Galilaia hânân gokjâ, Zebe-  
daiogât nanzatjâ Yakobo  
sot munjâ nâ sot arâpnâ  
nâmbutjâ zenjâren gâbâ a  
zagât. A yatâ zo mindum  
ândiwen.

3 Ândeindâ Simon Peteronâ  
itâ sâm dâtnânjoip, "Nâ saru  
zuu mimbam âibâman." Sâi  
ninjâ sâwen. "Nen ârândân."  
Sâmjâ âi wanjâyân zâim  
jâtik zoren zuugât nep tuum  
ândim mân muyagiwen.

4 Sâruyân ândeindâ mirâ  
hanjâbam oi Yesunâ sagân ga  
kirip. Kiri Yesu tobatjâ mân  
ek nânjâwen.

5 Oi Yesunâ mâsikâningâm  
sâip, "Katep, zen zuu jâi  
mie?" Sâi ninjâ sâwen,  
"Bunâ."

6 Sâindâ itâ sâm dâtnânjoip,  
"Irâ zo bongen pane giari  
saru zuu donjêp sândubi."  
Sâi irâ pâindâ giari saru  
zuu donjêp patâ gam geine  
sâmbum osiwen.

7 Yesu umjandâ gâsunimap,  
nânjâ Petero itâ dukuwan,

"Zo Kembu." Sa Pe-  
tero zâk Kembu kutjâ  
nânjâm nepkât sângumâk  
lap ândeipkât hâmbânâ mem  
hurâgum saruyân patan arip.

8 Nen kârebân mân  
ândiwen. Sak gootjan  
ândiwen. Arâpnâ nâmbutjâ,  
nen wanjâyâk sâtnjan ânam  
zuu sot irâ, zo diigindâ tâi  
âiwen.

9 Sagân zâimjâ kut jâi  
jâi itâ muyagiwen. Kârâp  
sisinjan saru zuu sot nalem  
sem zeip.

10 Âi takindâ Yesunâ itâ  
sâm dâtnânjoip, "Zuu mie,  
zo torenjâ mem ganek."

11 Sâi Simon Petero, zâk  
wanjâyân zâim zuu irâ zo  
sâmbui sagân gâip. Oi irin  
zo zuu patâ patâ donjêp 153  
yatâ, zo ziwe. Oi irâ zo mân  
âmbârânji, zorat nânjindâ  
metjâ oip.

12 Yesunâ itâ sâip, "Zen ga  
nalem ninek." Sâi arâpnâ  
nen dap yatâ mâsikâbem,  
"Gâ jâi." Nen Kembu zo  
nânjâwen.

13 Oi Yesunâ nenjâren  
gamjâ nalem sot zuu  
kâsâpkum ninji.

14 Zo Yesu mumunan gâbâ  
zaatjâ muyageninji sâp  
karâmbut oip.

*Yesunâ Petero sâp  
kârâmbut den sâm mâsikip.*

15 Hanjât nalem neindâ ko  
Yesunâ Simon Petero itâ sâm  
mâsikip, "Simon, Yohanegât  
nanjâ, Bukurâpkâ zi,  
zen umzinandâ gâsânome.  
Gânâ walâzinjâm umgandâ  
gâsânomat?" Sâi Peteron

sâip, “Kembu, Nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesuñâ dukuip, “Gâ râma gwamñâ gakârâpnâ galem otzingâban.”

16 Yatâ sâm dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nanñâ, gâ perâkñak umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteronâ sâip, “Kembu, nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesuñâ dukuip, “Râma gakârâpnâ zengât galem otzingâm ândiban.”

17 Yatâ sâm dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nanñâ, gâ perâkñak nâgât otgimap?” Yesuñâ sâp karâmbut den yatâ sâi ko Petero umñâ bâlei sâip, “Kembu, gâ kut ñâi ñâi zo nângâm nângâmat. Oi nâ gâgât otnimap, zo nângat.” Sâi Yesuñâ sâip, “Gâ râma gakârâpnâ galem otzingâm ândiban.

18 Nâ perâkñak dâgobâ. Gâ sigan ândim zoren mo zoren âibam otgigi âimâin. Oi bet ko gâ sombâ opñâ bikâ pâna kâsarâpkâ zîj saagim gobi.”

19 (Yesuñâ zo yatâ sâm Petero mumbapkât den dukuip. Mumbap, zoren a zîjâ ekñâ Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât nângâm sâip.) Den yatâ sâm dukuip, “Gâ molini.”

20 Oi Petero zâk puriksâm a Yesu umñandâ gâsunimap, nâ kândâtñan ga negip. Mârum Yesu mân mom arâpnâ nen sot nalem neip, narâk zoren nâ Yesu gootñan âi itâ mâsikâwan, “Kembu, ñâiñâ sâi gâsâgobi?”

21 Oi nâ bet ga Peteronâ nekñâ Yesu nâgât mâsikâm sâip, “Kembu, a zirân dap upap?”

22 Mâsiki Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Zâk ândei nâ puriksâbat mo zâk ândim mumbap, zorat gâ zâkkât wangât sat? Gâ yen ga molini.”

23 Yatâ sâi ko arâpnâ sot bukurâpziñ Yohane nâgât itâ sâm gulipkuwe, “A zo mân mumbap.” Ka Yesu zâk nâgât yatâ mân sâip. Zâkñâ itâ sâip, “Zâkñâ ândei âburibat mo ândim mumbap, zorat gâ wangât zâkkât sat?”

*Yohanegât bukurâpnâ den murukñâ kulemguwe.*

24 A zorân kut ñâi ñâi zo ek nângâm sâm muyagem ekap zi kulemgoup. Zâk kwembîñ den kulemgoup. Oi nen zâkkât itâ nângâmen, “Diñâ zo bonñâ.”

25 Yesuñâ kut ñâi ñâi donbep oip, zo ekabân mân kulemguwen. Zo ekabân kulemgum nanjindâ sâi hân zi piksâi a zîj mân sâlâpkum nângâbe.

Zo yatik.

## Aposolo zengât den sinji Lukaņâ kulengoip.

*Yesuņâ Tirik Kaapum zingâbat sâmbemân zariip.*

*(Mk 16:19-20; Lu 24:53)*

1 O Teopilo, nâ mârûm den kulemgum giwan, zo Yesu nep tuugip sot sinji âlip sâip, zorat den sinji otgiwan.

2 Zâkņâ nepņâ topkwap tuum âim sumbemân zâibapkât narâkņâ mâte oi Tirik Kaapumņâ okņangji Aposolo mârûm gâsum sâlâpžangoipņâ nep diņ sâmbingip. Den zo dâžangom naņgi Anutuņâ diim sumbemân zariip. Zorat den sinji mârûm kulemgowan.

3 Zâk sâknâm nângâm mom zem zaatņâ arâpņâ zen sot sirâm 40, zorat umņan âsageziņgâm ândeip. Zen nângâm pâlâtâņ kwâkņangjâbigât âsageziņgâm ândeip. Anutu um topņan ândiândiņangât den dâžangom ândeip.

4 Oi zen sot tapņâ den itâ sâmbingoi, “Zen Yerusalem kamân mân birâbi. Ibânandâ kut nâi zingâbap, zorat mambât ândibi. Zorat den itâ sâmbingowan.

5 Yohane zâk too saņgonziņgip. Ka narâk mân kârep oi nâņâ Tirik Kaapum saņgonziņgâbat.”

6 Yatâ sâi mindum ândiwe, zen itâ sâmbingikawe, “Kembu, gâ narâk ziren kâsarâpniņâ moliziņgâna Isirae niņjak dum a kutâ op ândinat?”

7 Sâne itâ sâmbingoi, “Ibâ, zâk ziņâ narâkņâ nângâbigât mân sâip. Ibâ, zâk kâwali imbaņâņangât opņâ narâk zo pâip. Ziņâ zo mân nângâbi.

8 Zâkņâ Tirik Kaapum saņgongoi zengâren gem gam imbaņâ ziņgi zen nâgât den sinji sâsâņ a upi. Yatâ opņâ Yerusalem kamânân sot Yudaia hânân sot Samaria hânân sot hân kârebân aksik, nâgât den sinji zengâren sâne laņ kârâm âibap.”

9 Den yatâ sâi iknetâ sumbemân zariip. Zari unumunumņâ ga dooņgoi mem zari mân igawe.

10 Oi sumbemân zari arâpņâ zen tok ek kine a zagât hâmbâzik kâukâu, zet zengâren âsagem kirâwet.

11 Oi itâ sâmbingowet, “Galilaia gokņâ, zen wangât sumbemân ek kinze? Anutuņâ Yesu mem sumbemân zariap. Yesu zariap, zo yatik âburem gibap.”

*Arâp zen âburem ninâu nep tuuwe.*

12 Aposolo zen Oliwa bâkņan gâbâ gem âburem Yerusalem kamânân âiwe. Bakņâ zo Yerusalem kamân gootņan taap.

13 Kamânân âimņâ mirâ tâpmarawe, zoren zâiwe. A kutziņâ itâ, Petero, Yohane, Yakobo, Andrea, Pilipo,

Toma, Batolomaio, Mataio, Yakobo Alipaiogât nanñâ, Simonj Zelote sot Yuda Jakobogât nanñâ.

<sup>14</sup> A zo aksik um kânok op ninâu sâmbândiwe. Yatâ utne Yesu mamñâ Maria sot ambân nâmbutñâ sot Yesu murâpñâ, zen aksik betziñan mem ândiwe.

*Yudagât gebâkñan a ñâi muyagiwe.*

<sup>15</sup> Narâk zoren Yesu a ambân kâmurâpñâ ândiwe, 120 yatâ, zorâñ mindum tarâwe. Oi Peteronjâ zaat den itâ sâmbândiwe,

<sup>16</sup> “Bukurâp, Yudanjâ kâsa diiziñgi Yesu gâsuwe. Zorat mârumbân Tirik Kaapumñâ Dawidigât umñan den pâi den zo sâmbândiwe ek-abân kulemgöip. Zo dap op yen zembap?”

<sup>17</sup> Yuda zâk niñan gokñâ. Nen sot nep ârândânj meip.

<sup>18</sup> Oi a zorâñ kâmbamgât sângânñâ mem hân ñâi kwâlip. Zoren âi hânân gei kom kâmbonj kunziri zem tip gem nanjip.

<sup>19</sup> Den sinji zo Yerusalem a ambân zinj aksik nângâm hân zorat kutñâ Akedama sâwe (niñ denân ko kâmbam hân).

<sup>20</sup> Psalm ekabân den itâ kulemgüne ziap,  
‘Zâkkât mirâ kamân kwamen zimbap. Zoren a ñâi mân ândibap.’

Oi den ñâi itâ ziap,  
‘Zo a ñâiñâ gebâkñan kinbap.’

<sup>21</sup> Oi a nâmbutñâ nen sot ândimñâ Kembu Yesunjâ nep tuugip, zo ek nanjâwe.

<sup>22</sup> Oi Yohanennjâ too sanjonñangi nepñâ topkwâip, narâk zoren zâkkâren târokwap ândeindâ ândim sumbemân zarip. Oi a zo zengâren gâbâ a ñâi, zâk betniñan mei Yesu mom zaarip, zorat den sinji sâindâ lanj kârâbap.”

<sup>23</sup> Peteronjâ yatâ sâi a zagât muyagezikâwe. Ñâi kutñâ Yosepe Basaba sâmarâwe, kutñâ ñâi Yusito. Oi a ñâi ko kutñâ Matia.

<sup>24</sup> Muyagezikâm itâ sâmbândiwe, “O Kembu, a zengât umziñâ ek nângâmat. A zagât zi, zekâren gâbâ ñâi gâsum sâlâpkuat, zo tirâpnângona iknâ.

<sup>25</sup> Yudanjâ Aposolo nepñâ kwâkâm mâtâp bâliñan arip, zorat ñâiñâ zâkkât gebâkñan ândibap.”

<sup>26</sup> Ninâu yatâ sâmbândiwe wenzu pane Matiagât âsagei Aposolo kiin kânok târokwatziñgip.

## 2

*Tirik Kaapum gem gâip.*

<sup>1</sup> Yuda zengât kendon ñâi kutñâ Pentekos narâk oi Yesugât a ambârâpñâ zen mirâ kânogân mindum tarâwe.

<sup>2</sup> Tatne sumbemân gâbâ kwamit ñâi pibâ patâ kwamit yatâ kwamiragom geip. Gemñâ mirâ tarâwe, zoren zâi piksâip.

<sup>3</sup> Zen tap iknetâ kârâp bâlam yatâ âsagem âbângum kâukziñan ge tap arip.

4 Oi Tirik Kaapumñâ umziñan gei piksâm imbanñâ ziñgi den gându ñâi ñâi sâm âiwe.

5 Narâk zoren Yerusalem kamânân a hân dâp ga ândiwe. A zo, zen Anutu mâpâsemarâwe.

6 Oi a donbep patâ zen kwamit zo nângâm mindune Aposolo zen dinziñâ dâp sâne nângâm kwakmak op kirâwe.

7 Oi imbanñâziñ buñ oi itâ sâwe, “A den se, zen aksik Galilaia a.

8 Dap op den yatâ sâne nângindâ dinniñâ yatâ uap?

9 Nen zi Mende a, Pata a, Elam a, Mesopotamia hânân gok, Yudaia hânân gok, Kapadosia hânân gok, Ponto hânân gok, Asia hânân gok.

10 Pirigia hânân gok, Pampilia hânân gok, Aigita hânân gok, Libia hânân Kirene zengât kamân goot goot, zoren gok. Nâmbutñâ nen Roma kamânân gok.

11 Oi nen Isirae sot kamân ñâin gâbâ Anutu mâpâsimen. Nâmbutñâ nen Keret a sot Arabia a. Nen yatâ zorân ândimñâ dinniñâ dâp Anutu kut ñâi ñâi âlipñâ oip, zorat siñgi sâne nângen.”

12 A zen yatâ sâm imbanñâziñ buñ oi kwakmak op kin âragum sâwe, “Zi topñâ dap yatâ?”

13 Oi a nâmbutñandâ mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A zi too kâtik nem um gulip op se.”

*Peteroñâ zorat topñâ dâzânngoip.*

14 Petero zâk bukurâpñâ kiin kânok, zen sot kin den kâtikñâ itâ sâm dâzânngoip, “Yerusalem kamân mâirâp sot Yuda a nâmbutñâ, zen aksik nâ den sa kindap kwap nângânek.

15 A zi kinze, zengât itâ se, ‘Too kâtik nemñâ um gulip ue.’ Yatâ buñâ. Mirâ mân kâtigei nen dap op too kâtik nimbem.

16 Zorat Propete Yoelenñâ den ñâi itâ sâm kulemgoip. Den zo bonñâ muyagiap,

17 ‘Anutuñâ itâ sap, “Gâtâm hângât narâk âkâbâ sâi nâ Kaapumnâ a ambân aksik ziñgâbat. Ziñga ko nan bârarâpziñâ zen Propete ziñâ den sâme, zo yatâ sâbi. A sigan, ziñâ kut ñâi ñâi sen mârât ikpi. A ambân sombâ, ziñâ uman bonñâ nângâbi.

18 Narâk zoren kore a ambân gakânâ Kaapum ziñga Propete a yatâ op den sâbi.

19 Oi nâ sa sumbemân sen pup kulem muyagibap. Ombenjan hânân top lâkulâku kulem muyagibap. Gilâm sot kârâp sot kâbak, zorân hân kwâarakubap.

20 Mirâsiñ sumunkumbap. Kâin siñâ kuriñkom gilâm yatâ upap. Oi Kembangât narâk mâte upap. Kembangât narâk âlipñâ âsakñoot muyagibap.

21 Oi narâk zoren ñâi zâk Kembu konsâbap, zâk bâliñan gâbâ mâkâbap.” ’ ’

*Peteronjâ Yesugât topnjâ sâmbâ kâkñan kwâip.*

<sup>22</sup> Yatâ sâmbâ Peteronjâ itâ sâip, "Isirae a, nâ dâzângua nângânek. Anutuñjâ Yesu Nasarete kamânân gokñâ mam okñangi osetniñan ândim nep patâ sot sen mârât kulem tuugip. Zâk Anutugâren gâbâ gâip. Nep tuugip, zorânjâ topnjâ sâmbâ muyagei igâwe.

<sup>23</sup> Mârum Anutuñjâ zâkkât nângi zeipkât mâtâp zo sâmbâ pindip, zo yatik zen kut nâi nâi okñangâm Kembangât gurumin den kukuñ a zingâne âi poru nagân kune moip.

<sup>24</sup> Ka Anutuñjâ mumuñgât tâk olañ diim sumbêmân zarip. Mumuñgandâ dap yatâ anjân kârâbap?

<sup>25</sup> Zorat Dawidinjâ zâkkât den kânñan sâmbâ itâ kulemguip,

'Nâ Kembu mâteyâk ek ândiwan. Zâkñâ âsâbân bitnâ bongen tâi mân loribat.

<sup>26</sup> Zorat ko umnâ âlip oi nâmbâlamnandâ sâmbâ sâtâre okñangâman. Sâknandâ mom zaatpapkât mambât ândibat.

<sup>27</sup> Anutuñjâ, Gâ mân birâniban, zorat ko mumuñjâ zengâren mân âi ândibat. Gâ tirik agâ mân birâniban, zorat ko momñâ mân alâgibat.

<sup>28</sup> Gâ ândiândiñjâ mâtâp tirâpnogin. Mâtegan ândia otninandâ sâtâre kwâkñan ândibat.'

<sup>29</sup> Peteronjâ yatâ sâmbâ itâ sâip, "O bukurâpnâ, nâ

sâkuniñjâ Dawidi, zâkkât den sapsûm zingâbâ. Zâk moi hanguwe. Oi kwakñjâ ek nângâm ândime.

<sup>30</sup> Zâk Propete a ândim itâ nângip, 'Anutu zâk kiurâpnâ zengâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkoi nâgât a kutâ tâtarân tâpapkât sâmbâ kâtigeip.'

<sup>31</sup> Zo nângâm Kristo zaatzaatñangât itâ sâip, 'Zâk mumuñjâ zengâren ândibapkât Anutuñjâ mân birâbap. Momñâ sâkñâ mân alâgibat.'

<sup>32</sup> Oi Anutuñjâ Yesu mângei zaari sinniñandâ igâwen.

<sup>33</sup> Oi Anutuñjâ Yesu âsanñjâ bongen a kutâ kwânângi tâi Tirik Kaapum sinji kwatniñgip. Yesuñjâ zo mem niñgi kwamit nângâm ikse.

<sup>34</sup> Dawidinjâ sumbêmân mân zarip op ko lañ den itâ sâip,

'Kembuñjâ nâgât kembu itâ sâmbâ dukui, "Nâgât âsannan tâtnan.

<sup>35</sup> Tâtna kâsarâpkâ minduzingâ kiñgângât kombân upi."

<sup>36</sup> Isirae a aksik patâ itâ nângâbi. Yesu poru nagân kuwe, zâk Anutuñjâ Kembu sot a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Kristo, kwânângi ândiap."

*A dorñbep umziñ melânje too sanjonzingâwe.*

<sup>37</sup> Peteronjâ den yatâ sâmbâ dâzângoi nângâm umziñ bâliñ oi Petero sot bukurâpnâ itâ sâmbâ mâsikâziñgâwe,

“Bukurâpniņ, nen dap oindâ dâp upap?”

<sup>38</sup> Sâne Peteroņâ itâ sâm dâzângoip, “Umziņ melâņne Yesu Kristogât korân too saņgonziņgindâ tosaziņ buņ upap. Yatâ utne Anutuņâ Tirik Kaapum ziņgâbap.

<sup>39</sup> Ziinâ sot kiurâpziņâ sot kârebân ândie, Kembu Anutuņâ diiziņgâbap dâp, Tirik Kaapum zeņgât siņgi sâsâņ, zo ziņgâbap.”

<sup>40</sup> Petero zâk den yatâ sâm den târokwap den girem itâ sâm dâzângoip, “Zen bâliņ mâme a osetziņan gâbâ gane Anutuņâ gâsuziņgâbap.”

<sup>41</sup> Sâi sirâm zoren a ambân 3 tausen yatâ, ziņâ Peterogât den nâņgâm umziņâ gâsui too saņgonziņgâne Yesugât kâmut, zeņgâren târokwarâwe.

*Ninâugât âsâbâņ mindumarâwe.*

<sup>42</sup> Oi Aposolo, zen siņgi âlip dâzâņgone nâņgâm ândiwe. Oi umziņâ gâsâyagom ninâu sot nalemgât âsâbâņ mindumarâwe.

<sup>43</sup> Oi Aposolo ziņ Yerusalem kamânân sen mârât kulem top top tu-umarâwe. Oi a ambân, zen aksik keņgât op naņgâwe.

<sup>44</sup> Yesu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņaņgâwe, zen kut ņâi ņâiziņâ kânogâk zeip.

<sup>45</sup> Oi hân sot sikumziņ pane sâņgân mem a gigiņâ kâsâpkum ziņgâmarâwe.

<sup>46</sup> Zen sirâmņâ sirâmņâ um kânok op tirik namin zâi mindumarâwe. Oi mirâziņan nalem ârândâņ nemarâwe.

Oi nalem zo sâtâreyân nemarâwe.

<sup>47</sup> Oi Anutu sâm âlip kwâkņaņgâwe. Yatâ utne a ambân, zen ziņgit umâlep urâwe. Oi Kembu zâk sirâmņâ sirâmņâ a ambân Yesugât kâmurân târokwatziņgâmâip.

### 3

*Peteroņâ a ņâi kubigip.*

<sup>1</sup> Sirâm ņâin mirâ oi, ninâu sâsâņ narâk oi Petero sot Yohane, zet tirik namin zâiwet.

<sup>2</sup> Oi a ņâi mam kâmbon kâligen gâbâ kiņ bâliņâ âsageip, zâk lum gawe. A zo bukurâpņâ sirâmņâ sirâmņâ lum tirik namâ mâtâp âlipņâ, hikpârâkņoot, zoren pane kât sikumgât oletziņgâmâip.

<sup>3</sup> Oi Petero sot Yohane zet tirik namin zâiram oitâ zikitņâ oletzikip.

<sup>4</sup> Oletziki zet ek kin Peteroņâ itâ sâm dukuip, “Gâ net nikit.”

<sup>5</sup> Peteroņâ sâi kât niram sabot sâm sen kwap zikirip.

<sup>6</sup> Yatâ oi Peteroņâ itâ sâm dukuip, “Kât sikum mân zemņigap. Kut zi kânok zemņigap, zo gibâman. Yesu Kristo, Nasarete gokņâ, zâkkât sâtkât dâgoga zaat âim ga.”

<sup>7</sup> Yatâ sâm bikņâ bon-gen gâsum zaarip. Yatâ oi zorâņak kiņ bâliņ zo winziksâi zaat kirip.

<sup>8</sup> Zaat âim gam kin ko zet sot ârândâņ tirik namin zâiwe.



A kinj bâliņ zo pâtan âim gam Anutu sâm âlip kwâkņangip

<sup>9</sup> Anutu sâm âlip kwâkņangi a aksik zen ek nâņgâwe, zen itâ sâwe.

<sup>10</sup> “A zo tirik namâ mâtâp âlipņâ, hikpârâkņoot, zoren tap oletziņgâmap.” Oi a zo kubikņangip, zorat ekņâ imbanâziņ buņ oip.

<sup>11</sup> Oi Petero, Yohane zekâren târokwatziiki a aksik patâ tirik namâ umņâ nâi kutņâ Salomo, zoren zekâren mindumņâ sâlâpziņan zim kirâwe.

*Peteroņâ a siņgi âlip dâzâņgoip.*

<sup>12</sup> Zen mindum kine Peteroņâ ziņgitņâ den itâ sâm dâzâņgoip, “Isirae a, zen wangât a zirat opņâ nikit kinze? Zi niikņâ imbanan mân kubikset. Zen dap nâņge? Târâraknikņangât Anutuņâ kubiksap?

<sup>13</sup> Yatâ buņâ. Abaram, Isaka, Yakobo sot sâkurâpniņ, zengât Anutu, zâkņâ kore aņâ Yesu sumbemân a kutâ kwânâņgi ândiap. Oi zen Yesu gâsum a sâtņâ ziņgâne Pilatogâren diim âine olaņbat sâip.

<sup>14</sup> Olaņbat sâi zen kândâtkuwe. Tirik sot târârak a zo kândâtkum kâmbam a nâi olaņbapkât sâwe.

<sup>15</sup> Ândiândiņ mariņâ kuwe. Kune moi Anutuņâ mâņgei zaari igâwen.

<sup>16</sup> Oi kinj bâliņ a ikme zi Yesu kutņâ konsâitâ a zi kubikņangi sâkņâ âlip oi ikse.

Yesugâren nâņgâm pâlâtâņ oitâ âlip op zaatsap.

<sup>17</sup> Bukurâpnâ, nâ nâņgan. Zen sot patârâpziņâ, zen Yesu topņâ mân nâņgâm kuwe.

<sup>18</sup> Yatâ utnetâ Kristo sâknam nâņgâm moip, zorat Anutuņâ mârumņan Propete a zengât lâuyân den pâi sâm kulemguwe. Anutuņâ sâi den kulemguwe, zorat bonņâ âsageip.

<sup>19</sup> Oi zen umziņâ melân ândiândi sâņgiņâ kândâtkune tosaziņ birâbap. Oi Kembuņâ umziņ mem sândukņan kwatziņgâbap.

<sup>20</sup> Kembu Yesu Kristo ziņgâbap. Zâk zengât siņgi sâm gâsum sâlâpkoip.

<sup>21</sup> Zâkņâ sumbemân ândei kut nâi nâi âsagem naņgâbapkât narâk mâte upap. Zorat Anutuņâ mârumņan den Propete gakârâpņâ lâuziņan pâi sâwe.

<sup>22</sup> Mose zâk den itâ sâip, ‘Kembu Anutuņâ bukurâpziņ zengâren gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem den dâzâņgoi nâņgâbi.

<sup>23</sup> Oi nâi zâk zâkkât den kwâkâbap, zo Anutuņâ kom naņgâbap. A zo Anutu a gakârâp zengât oserân mân ândibap.’

<sup>24</sup> Oi Samue sot Propete a nâmbutņâ ândim gawe, zen kut nâi aksik narâk ziren âsagiap, zorat den sâm kulemguwe.

<sup>25</sup> Zen ko Propete a ândiwe, zengât kiurâp. Sâkurâpziņ zen sot Anutuņâ târotâro

oip. Zen târotâro zorat umņan ândie. Anutuņâ târotâro zo Abaram itâ dukum muyageip, 'Nâ kiurâpkâ mäsop minziņgâbat. Mäsop zorâņ hânņâ hânņâ a dâpziņ upap.'

<sup>26</sup> Anutuņâ kore aņâ Yesu sâņgongoi gem muyageip. Zen orot mâme bâliņâziņâ birâbigât gem gâip. Zâkņâ diiziņgi bâliņâziņâ birânetâ mäsop minziņgâbap."

#### 4

*Petero sot Yohane tâk namin zâparâwe.*

<sup>1</sup> Petero sot Yohane, zet a den dâzâņgom kiritâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kâwali a sâtņâ sot Sadukaio a, zen ârândâņ zekâren gawe.

<sup>2</sup> Zet a sinġi âlip dâzâņgowet. Yesu zâk mumuņan gâbâ zari a ambân aksik yatâ zaatpi, zorat den sâitâ a sâtņâ zen nâņgâne bâliņ oip.

<sup>3</sup> A sâtņâ zen gâsuzikâm mirâ mârur nâtiksâipkât tâk namin zâpane zeitâ haņsâip.

<sup>4</sup> Oi Peteroņâ sinġi âlip sâi nâņgâwe, zengâren gâbâ doņbep ziņâ zo nâņgâne bon oi Yesugât kâmurân târokwatne a aksik teņgâziņâ a 5 tausen yatâ urâwe.

*Peteroņâ Yesugât kutņâ sâm muyageip.*

<sup>5</sup> Haņsâi a sâtņâ sot a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yerusalem kamânân minduwe.

<sup>6</sup> Tirik namâ galem a patâ Hanasi sot Kaipa, Yohane, Alesande sot a ambârâpziņâ zen sot minduwe.

<sup>7</sup> Mindum sâne Petero sot Yohane diizikâm osetziņan âi zâpane kirâwet. Kiritâ itâ mäsikâzikâwe, "Nâiņâ imbaņâ ziki kulem zi tuugabot? Nâigât sâtâkât uabot?"

<sup>8</sup> Oi Petero zâk kiri Tirik Kaapumņâ umņan piksâi itâ sâm dâzâņgoip, "Galem a sot a ambân zengât patârâpziņâ, nâ sa nâņgânek.

<sup>9</sup> Net kiņ bâliņ a beķņan miet, zorat mäsikâņike? A zi dap op âlip uap sâm, zorat op mäsikâņike?

<sup>10</sup> Mäsikâņike, gât ko sapsuga zen sot Isirae a aksik zen nâņgânek. Zen Yesu Kristo, Nasarete kamânân gokņâ poru nagân kune moi Anutuņâ mumuņan gâbâ mâņgei zaat ândiap. Zâkkât imbaņâņangât opņâ a zi âlip op mâteziņan kinzap.

<sup>11</sup> Yesu zâk mirâ kunkun nâi yatâ uap. Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

'Mirâ tuutuun a zen kunkun nâi ekņâ âkon op birâwe. Kembuņâ kunkun zorâņâ mem namin kwânâņgi kunkun patâ kâtikņâ op kinzap.'

<sup>12</sup> Kubikkubik zo zâk zikņik kubikniņgâbap. A nâigât korân sâm orotņâ, zo hânân mân ziap."

*Kembangât den lubi.*

<sup>13</sup> Oi Petero sot Yohane, zet a mâteziņan kin mân

kenġât op den sâm kiritâ a ziġ zekât itâ nânġâwe, “Zet ekap namin mân zâiwet.” Zo nânġâm imbanġâziġ buġ oip. Oi zet mârum Yesu sot ândiwet, zo zikit nânġâwe.

14 Oi kiġ bâliġ kubigâwet, zorâġ zet sot kiri ekġâ zorat den sâm mâburinam kwagâwe.

15 Den kârum sâne âkġan gei kiritâ ziġġak den itâ sâm âraguwe,

16 “Nen a zâġât zi dap otzikânâ. Zet sen mârât kulem ġâi muyageitâ Yerusalem kamânân a ambân aksik zen siġġizik nânġe. Zo mân sâm kwârakunat.

17 Oi den zo kamân dâp laġ kâri nânġâbegât sâm kenġât otzikindâ a ambân den mân dâzânġobabot.”

18 Yatâ sâm sâne zaritâ itâ sâm dâzâkowe, “Zet Yesugât kot sâm a ambân mân dâzânġobabot.”

19 Yatâ sâne Petero sot Yohane zet den itâ melân dâzânġowet, “Ziġġak nânġâm iknek. Zenġât den lum Anutugât den birânat, zorat Anutuġâ nânġi dap upap?”

20 Kut ġâi ġâi ek nânġâwen, den zo mân tik pânat.”

21 Yatâ sâitâ sâm kenġât den dâzâkom zâpane âiwet. Kamânân a ambân zen sen mârât kulem zo ek nânġâm Anutu sâm âlip kwâkġanġâwegât a sâtnâ ziġ zenġâren kwakġâ Petero sot Yohane kut zo laġ mân otzikâwe.

22 A kubigâwet, zo kendonnâ 40 yatâ ândim ġâi kubigâwet.

*Yesugât kâmut zen mindum ninâu sâwe.*

23 Petero sot Yohane minduminduyân ġâbâ gem bukurâpzik zenġâren âim tirik namâ galem a patâ sot a ambân zenġât a patâ, ziġâ den dâzâkowe, zo aksik dâzânġom nanġâwet.

24 Yatâ sâitâ a ambân den zo nânġâm unziġ mindum Anutugâren den itâ sâwe, “Kembu, ġâ hân sumbem mariġâ. ġâ sumbem sot hân, saru sot kut ġâi ġâiziġoot muyageziġin.

25 Sâna Tirik Kaapumġâ zâkġâ sâkuniġ kore agâ Dawidi, zâkkât umġan den pâi itâ sâip,

‘Um kâtik zen wangât den sârek op kwamitague?’

A zen wangât den bon buġ se?

26 Hânġâ hânġâ a kutâ ga kinze. A patâ mindum kinze. Kembu sot a bâliġan ġâbâ mâkâziġġâbâpkât sâsânġ, Kristo, kâsa otzikânâ ga kinze.’”

27 Yatâ sâmġâ itâ sâwe, “Perâkġak kamân ziren tirik kore agâ kwânânġin. Herode sot Pilato sot um kâtik a sot Isirae a sâtnâ, zen zâk kâsa okġanġânâ minduwe.

28 Mârum gikak nânġâm yatâ upi sâin, zo yatik urâwe.

29 Oi Kembu, zi ko sâm kenġât dinziġâ ek nânġâm kore arâpkâ imbanġâ niġġâna kenġât buġ ġâġât den sâm ândinat.

30 Nen Yesugât korân sâindâ ko sisi mâsek a kubikziŋgâm sâna kulem top top muyagibap.”

31 Yesugât kâmut, zen yatâ ninâu sâm tatne ko mirâ mindum tarâwe, zo sânsânsâip. Oi Tirik Kaapumŋâ umziŋan piksâi kenŋât buŋ, lâu bâbâlanâk a ambân Anutugât den dâzâŋgowe.

*Yesugât kâmut zen um kânok op ândiwe.*

32 Yesugât kâmut zen um kânok op ândim kut nâi nâi zemziŋgip, zorat nâgât, gâgât mân sâwe. Kânogâk zemziŋgip.

33 Oi Aposolo zen Kembu Yesu mumuŋan gâbâ zaarip, zorat den sinŋi imbanâŋoot dâzâŋgom ândiwe. Anutuŋâ imbanâ ziŋgâm tânzâŋgoip.

34 Zengât oserân gâbâ nâi sii nalemgât kârükâru mân urâwe. A hânziŋoot sot mirâziŋoot, zen zo pam kât memŋâ Aposolo zengâren parâwe.

35 Oi Aposolo ziŋâ kât zo mem kâsâpkum a ambân kwakmarâwe, zo ziŋgâm ândiwe.

36 Oi a nâi ândeip, kutŋâ Yosepe. Aposolo ziŋâ kutŋâ nâi Banaba sâwe (niŋ denân ko bet mâme a). Zâk Lewigât kiun, Kipiro hânân gokŋâ.

37 A zorânâ hânŋâ pâi mine kât aksip mem Aposolo zengâren pâip.

## 5

*Anania sot Sapira, zekât sinŋi.*

1 A nâi ândeip, kutŋâ Anania. Zâkkât ambinnâ Sapira, zâk sot sâm nâŋgâm hânzikŋâ pâitâ mem sâŋgân zikâwe.

2 Ananiaŋâ sâŋgân mem torenŋâ tik pam torenŋigâk Aposolo zengâren pam, zi aksip sâip.

3 Pâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Anania, gâ wangât Sataŋŋâ umgan giari Tirik Kaapum kâitkum hângât sâŋgânŋâ torenŋâ tik paat?

4 Hângât sâŋgân mân mena zengibap. Mo kât mem gikâ mimbâ sâm âlip membat. Gâ wangât umgandâ kâitgogi yatâ uat? Gâ a mân kâitkuat. Anutu kâitkuat.”

5 Yatâ sâi Anania zâk den nâŋgâm kin zorânâk hânân gei zem moip. Oi zâkkât sinŋi nâŋgâwe, zen kenŋât urâwe.

6 A sigân, zen kâambarânâ mem kâpim lum âi hanguwe.

7 Narâk mân kârep oi ambinnâ zâk sinŋi mân nâŋgâm gâip.

8 Gâi Peteronâ itâ sâm mâsikip, “Hângât sâŋgânŋâ kât itik miwet?” Sâi zâknâ sâip, “Zo yatik miwet.”

9 Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Zet wangât den saamŋâ Kembugât Kaapum kâitkuabot? Nâŋgâ. Apkâ hangue, zen mâtâbân ga kinze. Zen yatigâk gâ mingim âi hangobi.”

10 Yatâ sâi zorenâk kiŋ topŋan gei zem moip. A sigan ziŋâ mirin gam muyagem

lum âi apnâ nanġâmġan hanguwe.

11 Oi Yesugât kâmut sot a ambân nâmbutnâ zen sinġi zo nânġâm kenġât donġbep urâwe.

*Aposolo ziġ kulem top top tuuwe.*

12 Aposolo zen a zengâren sen mârât kulem top topnâ tuum ândiwe. Oi Yesugât kâmut zen tirik namâ umġâ nâi kutnâ Salomo, zoren um kânok opnâ mindumarâwe.

13 Mindunetâ a nâmbutnâ hurat kwatziġâm târokwatziġâm kenġât op birâwe.

14 Ka a ambân kâmut kâmutnâ, zen Kembu nânġâm pâlâtân kwâkġanġâm Yesugât kâmut zengâren târokwatziġâwe.

15 A ambân zen bukurâpziġâ sisi mâsekziġoot helânân pam luziġâm âi mâtâbân itâ sâm zâmbârâwe, "Peteronâ mâtâbân âim ġâi sândokġandâ zengâren ari âlip upi."

16 Oi Yerusalem kamân nanġâm nanġâm a ambân ândiwe, zen gam minduwe. A ambân mâsekziġoot sot wâkeziġoot diiziġâm gane âlip op nanġâwe.

*Anutugât sumbam anâ Aposolo tâk namin ġâbâ diiziġip.*

17 Oi kut nâi yatâ âsagei tirik namâ galem a patâ sot arâpnâ sot Sadukaio a, zen um kâlak nânġâm Aposolo ġâsuziġâwe.

18 ġâsuziġâm tâk namâ patin zâmbârâwe.

19 Zâmbane zinetâ nâtigân Kembugât sumbem a nâinâ ga hânġi mem pam diiziġâm gem itâ sâm dâzânġoi,

20 "Zen tirik namin zâim a ambân ândiândi unġkġanġât den dâzânġom kinbi."

21 Yatâ sâm dâzânġoi nânġâm hangât tirik namin zâim a ambân sinġi âlip dâzânġowe.

22 Oi tirik namâ galem a patâ sot arâpnâ, zen Isirae a sâtnâ aksik minduziġâne gawe. Oi a nâmbutnâ

sânġenzânġom tâk namin âi Aposolo diiziġâm ġâbi sâwe. A zo tak namin âi a kâruziġâmġâ mân muyageziġâm âburem gam sâwe,

23 "Nen âimġâ namâ hânġi kâtikġâ kiri iksen. Oi galem a zen hânġiyân kinze. Oi hânġi mem pam bagim a kâruziġindâ buġ ue."

24 Den yatâ sânetâ tirik namâ kâwali a sot tirik namâ galem a patâ, zen den zo nânġâne kwakmak oip.

25 Utnetâ a nâinâ ga sâip, "Nânġâneġ. A tâk namin zâmbanse, zen tirik namin a den dâzânġom kinze."

26 Sâi Tirik namâ kâwali a patâ sot arâpnâ zen Aposolo ġâsuziġânâam âiwe. A ziġâ kuk op kâtnâ zânġobegât kenġât op mulunâk diiziġâm gawe.

*Aposolo zen minduminduyân kenġât buġ den sâwe.*

27 Minduminduyân diiziġâm zâmbane kinetâ tirik

namâ galem a patânâ itâ sâmbâ dâzânngoip,

28 “Mârum den kâtiknâ dâzânngowen. A zorat korân a ambân den mân dâzânngobi. Oi yatâ sâindâ Yerusalem kamânân laj kârip. A kuwe, zorat tosa nenngâren pânâm sâme.”

29 Sâi Petero sot Aposolo nâmbutnâ, zen den itâ mâburem dukuwe, “A den lum Anutugât den birânat, zo ko mân dâp upap.

30 Zen Yesu poru nagân kune moip. Oi sâkurâpnij zengât Anutu, zâknâ mângei zaarip.

31 Zaari Anutuñâ âsan topnân bongen pam a sâtñâ patâ sot kubikkubikniñâ kwânânngip. Oi Isirae a ambân, zen umziñ melânje tosaziñ gulipkubapkât sâmap.

32 Kut nâi nâi zo igâwen. Oi zorat sinji den nen sot Tirik Kaapum, niñâ sâmen. Tirik Kaapum Anutuñâ sât lulu gakârâp zingâmap.”

33 Den yatâ sâmbâ dâzânngoik kuk opñâ Aposolo zânngonam urâwe.

*Parisaio a nâiñâ bukurâp girem den sâmbâ dâzânngoip.*

34 Oi minduminduyân Parisaio a nâi tâip, kutñâ Gamalie. Zâk gurumin dengât kubikkubik a oi a ambân ziñ hurat kwâknânngâwe. Zâknâ oksâm kin Aposolo sâi diizingâm geiwe.

35 Oi bukurâpnâ itâ sâmbâ dâzânngoip, “Isirae a, zen a zi kut nâi nânngâmnik otzingâbi.

36 Mârum a nâi kutñâ Teuda, zâknâ nâ a kutâziñ sâi a 4 handeret yatâ zâkkât a urâwe. Oi zikñâ kâmbam zigi arâp ziñâ sinsururuñ urâwe.

37 Oi bet a sâlâpzânngozânngon narâknân Galilaia gokñâ, a nâi kutñâ Yuda, zâknâ a kutâ kunat sâi a nâmbutnâ arâpnâ urâwe. Ka a zo moi ko arâpnâ zen sinjsururuñ urâwe.

38 Zorat den dâzânngua nânngânek. Zen a zi birâzingâne ândinek. Zen den sot nep zo ziñ umziñngât upme oi ko bon buñ upap.

39 Ka Anutugâren gâbâ oi ko mân buñ upap. Oi zen Anutu kâsa miññngâbegât.”

*Aposolo lapitziñgâwe.*

40 Zo yatâ sâmbâ dâzânngoik nânngâne dâp oi sâne Aposolo mirin zâine tâknâ lapitziñgâwe. Zânngomñâ Yesugât kot mân dâzânngobigât sâmbâ sângonzânngowe.

41 Sângonzânngone sâtâre op âiwe. Yesugât a, zen Yesugât op lapitziñgâwe, zorat minduminduyân gâbâ gem sâtâre op âiwe.

42 Oi sirâmñâ sirâmñâ tirik namin sot a mirin Yesu Kristogât sinji âlip mân birâm dâzânngom ândiwe.

## 6

*Sâkkât nep, zorat a gâsum sâlâpzânngowe.*

1 Narâk zoren Yesugât kâmut donbep muyagem târokwatziŋgâwe. Oi nalem kâsâpkum Yuda a ambân nâmbut Grik den sâmarâwe, zengât oserân ambân malâ nâmbutnâ zen nalem mân niŋgâwe sânetâ a Grik den sâmarâwe, zen nângâne mân dâp oip. Oi a Yuda den sâmarâwe, zen sot den sârek sâm âraguwe.

2 Yatâ utne Aposolo kiin zagât zen Yesugât arâpnâ kâmut minduziŋgâm itâ sâm dâzâŋgowe, “Nen Anutugât den sâsâŋ nep zo birâm nalem nep tuugindâ mân dâp upap.

3 Zorat a bukurâpniŋ osetziŋan gâbâ zen a nâmburân zagât, a nângânâŋgâziŋoot sot Kaapumnâ umziŋan piksâsâŋ zo ziŋgitne âlip oi gâsum sâlâpzâŋgonat. Nep zi ziŋgindâ tuum ândibi.

4 Nen ko ninâu sot den siŋgi sâsâŋ, zorat nebâk tuum ândinat.”

5 Zen den yatâ sâne zen aksik nângâne dâp oi a itâ gâsum sâlâpzâŋgowe. Setepano, zâk nângâm pâlâtâŋoot sot umŋan Tirik Kaapum piksâm zeip. Oi Pilipo, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena sot Nikolau, Antiokia kamânân gok. Zâk hân nâin gokŋandâ Yuda zengâren târokwâip.

6 A zo diiziŋgâne Aposolo zengâren âi kine bitziŋâ kâukziŋan pam ninâu sâwe.

7 Oi Anutugât denŋâ laŋ kârâm ari Yerusalem kamânân Yesugât kâmut zen

târokwâi târokwâi op âiwe. Oi tirik namâ galem a zengâren gâbâ donbepnâ den siŋgi âlip nângâm luwe.

*Setepano den sâkŋanâk sâwe.*

8 Anutuŋâ Setepano tângum imbaŋâ pindi a zengâren sen mârât kulem top top tuum arip.

9 Oi a nâmbutnâ zen zâk sot den âraguwe. A zo zen mâpâmâpâse namâ nâi kutnâ Libertene, zoren mindumarâwe. A zen Kirene a, Alesandiria a, Kilikia a, Asia a. A yatâ zorâŋ Setepano sot den âraguwe.

10 Tirik Kaapumnâ Setepano den nângânâŋgâ âlip pindi den âlipnâ sâi den hâuŋâ mâburinam kwagâwe.

11 Kwaknâ a nâmbutnâ tigâk itâ sâm dâzâŋgowe, “Setepanogât itâ sâbi. ‘A zâk Mose sot Anutu sâm bâliŋ kwatziki nângâwen’”

12 Sâne yatâ utnetâ a yennâ sot a sâtnâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen den zo nângâmŋâ kuk opnâ Setepano kom gâsum a sâtnâ mindumindu patin diim âiwe.

13 Oi Setepanogât den sarâ sâbigât a muyageziŋgâne Setepanogât den sarâ sâm itâ sâwe, “A zi zâk tirik namâ sot Kembugât gurumin den sâm bâliŋ kwâpmap.

14 Zâk itâ sâi nângâwen, ‘Yesu, Nasarete kamân goknâ, zâknâ tirik namâ

zi kom kândañâ guru-  
min den Mosenâ sâip, zo  
kândañbap.' ” Yatâ sâwe.

<sup>15</sup> Oi minduminduyân  
târâwe zo, zen Setepano  
iknetâ si sânğânñâ sumben  
a yatâ oip.

## 7

*Setepanoñâ sâkurâpziñ  
zeñgât sinji sâmbânğoip.*

<sup>1</sup> Tirik namâ galem a patâ,  
zâkñâ Setepano mâsikâm  
sâip, “Den se, zo bonñâ?”

<sup>2</sup> Sâi Setepanoñâ itâ sâip,  
“Bukurâpnâ sot ibârâpnâ,  
den sa nânğânek. Sâkuniñâ  
Abaram, zâk Haran kamânân  
mân âim Mesopotamia hânân  
ândeî âsakñâ mariñâ, Anu-  
tuñâ zâkkâren âsagem itâ sâmbân  
dukuip,

<sup>3</sup> ‘Gâ hân topkâ sot tor-  
erâpkâ birâziñgâm nânâ hân  
ñâi tirâpgobat, zoren âi  
ândiban.’

<sup>4</sup> Abaram zâk den zo  
nânğâm Kaidai hânñâ birâm  
Haran kamânân âi ândeip.  
Zoren ândeî ibânñâ moi  
Anutuñâ diim gâi Yuda  
hânân zi ga ândeip.

<sup>5</sup> Anutuñâ diim ga hân  
ñâi mân pindi galem oip.  
Buñâ hân murukñâ ñâi mân  
pindip. Ka hân zo zâk sot  
kiurâp zeñgât sinjiyâk sâmbân  
pâip. Zâk kiun buñ ândeip, zo  
ko Anutuñâ lañ yatâ sâip.

<sup>6</sup> Oi Anutuñâ den itâ sâip,  
‘Kiurâpziñ zen hân ñâin  
kendon 4 handeret umñan  
kore a op ândibi. Zoren  
hân mâirâpnâ zen sâknam  
ziñgâne ândibi.

<sup>7</sup> Kiurâpziñâ zen kore op  
ândine nâ hân mâirâp hâuñâ  
ziñga kiurâpziñ zen zâmbam  
hân ziren ga nâ mâtâsenim  
ândibi.’

<sup>8</sup> Oi Anutuñâ Abaram  
târôtâro pindi kwabâ  
kwarañgip. Oi nanñâ Isaka  
âsagem sirâm nâmburân  
zagât tapñâ karâmbuñan  
kwabâ kwâkñañgip. Isakanñâ  
Yakabo yatik kwabâ  
kwâkñañgip. Yakobo zâk  
narâpnâ kiin zagât yatik  
otziñgip.

<sup>9</sup> Oi sâkurâpniñâ zen mun-  
ziñâ Yosepe, zâkkât um kâlak  
nânğâm kât minam Aigitâ a  
ziñgâwe. Aigitâ a zen Aigita  
hânân diim âine Anutuñâ zâk  
sot ândeip.

<sup>10</sup> Anutuñâ Yosepe sâknam  
kâbâ yâmbât kwâkñan gâbâ  
mâkâm Aigita a kutâ Parao,  
zâkkât mâteñan nânğânânğâ  
âlipñâ pindâm tângoi  
Paraoñâ a ambân gakârâpnâ  
aksik galem otziñgâbapkât  
gâsum sâlâpkoi.

<sup>11</sup> Gâsum sâlâpkoi ândeî pu  
patâ muyagem Aigitâ hânân  
sot Kanaan hânân dâp op  
zeip. Oi sâkurâpniñ nalemgât  
kârukâru op ândiwe.

<sup>12</sup> Oi a nâmbutñandâ Aig-  
itâ hânân nalem ziap sâne  
Yakobo zâk nânğâm narâp  
sânğonzânğoi âiwe.

<sup>13</sup> Oi du zagâtñan âine  
Yosepe zâk topñâ âtârâpnâ  
sapsun ziñgip. Oi a kutâ  
Parao, zâk Yosepe torerâp  
gawe, zorat sinji nânğip.

<sup>14</sup> Oi Yosepenñâ sâi ibânñâ  
Yakobo sot torerâpnâ aksik, a



ambân tenngâziņ 75 yatâ, zen Aigita hânân âiwe.

<sup>15</sup> Yakobo zâk Aigita hânân âi ândim moip. Oi narâpnâ zen zoren mom nanngâwe.

<sup>16</sup> Munetâ kâmbârânziņâ Sikem hânân minziņgâm âi hanzângowe. Hân zo Abaramņâ mârumņan Sikem kamânân Hemo kiurâp, zenngâren kwâlip. Zoren hanzângowe.”

*Mosegât sinji dâzângoip.*

<sup>17</sup> “Oi Anutuņâ Abaram kânņan den sinji dukuip, zo âsagibapkât narâkņâ mâte oi Aigita hânân Isirae a ambân doņbep âsagem laņ kârâm ândiwe.

<sup>18</sup> Yatâ op ândine Aigita a kutâ nâi âsageip. Zâk Yosepegât sinji mân nâņgip.

<sup>19</sup> Oi a kutâ zorâņâ sâkurâpniņ kâitzângom sâknam kwatziņgip. Oi katep mâik gakârâpziņâ, zen mumbigât sâi âkņan zâmbane zem muwe.

<sup>20</sup> Narâk zoren Mose âsageip. Katep zo Anutuņâ egi holi tobat âlipņâ oip. Ibâ mam zet mirin tik mem ândine kâin karâmbut âkip.

<sup>21</sup> Oi âkņan pane ândei Parao bâratņandâ muyagemņâ mem nannâ sâm galem oi lâmbarip.

<sup>22</sup> Parao arâp zen Aigita zenngât nâņgânâņgâ kwâkâm pindâne nâņgâm kâtigem kut nâi nâi zorat topņâ sâi nâņgâne imbanâ oip. Oi nep top topņâ tuubam mân kwagip.

<sup>23</sup> Ândei kendon patâ 40 oi Isirae a bukurâp ziņgitpam arip.

<sup>24</sup> Âi egi Aigita a nâiņâ Isirae a nâi kom tâi ekņâ bukuņâ bekuņan mem Aigita a zo koi moip.

<sup>25</sup> Oi itâ nâņgip, ‘Bukurâpnâ nâgât itâ nâņgâbi. Nâ bukurâpnâ Paraogât bikņan gâbâ mâkâziņgâbatkât Anutuņâ sâm nigip.’ Ka bukurâpnâ zen mân nâņgâwe.

<sup>26</sup> Sirâm nâin Moseņâ âi egi Isirae a zagât agom tâitâ muyagezikâm kwâkâzikâm itâ sâm dâzâkoip, ‘A zagât, zet buku bukuņâ. Wangât kâsa uabot?’

<sup>27</sup> Sâi a kâmbam topkwap bukuņâ koip, zorâņâ Mose mem kâbakņem itâ sâm dukuip, ‘Nâiņâ gâ neņgât a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?’

<sup>28</sup> Muka Aigita a nâi koin, zo yatik nâ nobam sat?’

<sup>29</sup> Oi Mose zâk den zo nâņgâm keņgât opņâ sârârâk kârâm âi Midiaņ hânân âi hân mâirâp zen sot ândeip. Zoren ambân mem nanzatņâ minzikip.

<sup>30</sup> Oi kendon 40 âki ko mirâ kamân âtâņâ, a mân ândiândiņan, bakņâ Sinai zorat topņan ândei sumbem a nâiņâ nak topņan kârâp bâlamân âsagenangip.

<sup>31</sup> Moseņâ zo ekņâ wannâ yatâ uap sâm ikpam ari Kembugât diņâ itâ âsageip.

<sup>32</sup> ‘Nâ sâkurâpkâ zenngât Anutu. Abaram, Isaka sot

Yakobo, zengât Anutu.' Sâi Mose zâk sânam sâmbui pindijsâm kirip. Zo ikpam kenngâtngât donbep oip.

<sup>33</sup> Yatâ op kiri Anutuñâ itâ sâm dukuip, 'Hân lânsat, zo tirik hân. Zorat opñâ ko kipâkegâ kwâkâm pânan.

<sup>34</sup> Arâpnâ Aigitâ hânân sâknam patâ kwatziñgâne isem umbâlâ utne nângâm betziñan mimbam gian, gât ko gâ sângongoga Aigita hânân âiban.'

<sup>35</sup> Sumbem anjâ Mose yatâ dukuip. Isirae a zen mârum Mose birâñngâm itâ dukuwe, 'Nâiñâ gâ a sâtñâ mo den kubikkubik a gâbarip?' Ka Anutuñâ a zo a kutâ sot betziñan mimiñ a upapkât sâm sângongoip. Sumbem a ñâiñâ kârâbân muyagem nep zo sâm pindip.

<sup>36</sup> Oi sângongoi âi Aigitâ hânân gâbâ diizingâm gâip. Zâk Aigitâ hânân sot saru kuriñan sot mirâ kamân kâtikñan sen mârat kulem top top tuum ândei kendon 40 âkip.

<sup>37</sup> Oi Mosenjâ Isirae a itâ sâm dâzângoip, 'Anutu zâk bukurâpziñâ zengât oserân gâbâ Propete ñâi, nâ yatâ, muyagem zingâbap.'

<sup>38</sup> Yatâ sâip. Oi zâkñagâk mirâ kamân kâtikñan sâkurâpniñ zen sot ândei Sinai bâkñan sumbem a ñâiñâ den zinzij kâtikñâ Anutugât lâuñan gâbâ mem pindip. Mose sot sâkurâpniñ zen Anutugâren gâbâ ândiândigât den nângâmñâ

den zo mem niñgâwe.

<sup>39</sup> Oi sâkurâpniñ zen Mosegât diñâ kâbakñem birâm Âigita hânân âburinam umziñ patâ kirip.

<sup>40</sup> Zen Aaron itâ sâm dukuwe, 'Gâ lopio sobim niñgâna, zorâñ kândom otniñgâne âinat. Mose zâk Aigitâ hânân gâbâ diiningâm gâip, zâk âi buñ oip mo dap?'

<sup>41</sup> Yatâ sâm makau dâpñâ lopio sobim zâkkât siñgi sâm nalem om sâm âlip kwâkñngâwe. Bitziñandâ tuuwe, zorat sâtâre opñâ zâkkât siñgi sâm sii nalem uwe.

<sup>42</sup> Yatâ utne Anutuñâ birâziñgi umziñ gulip oi kâin sângelak mâpâseziñgâwe. Oi zorat Propete zengât ekabân den itâ ziap,

'O Isirae mâirâp, zen kendon patâ 40 mirâ kamân âtânjâ, hân mân ândiândiñan ândim nâgât siñgi zuu mo nalem kom om namarâwe? Buñâ.

<sup>43</sup> Zen Moloko lopiogât hâmbâ silep lum âim ândiwe. Oi lopio Repangât sângelak dâp mem ândiwe. Lopio zo mâpâsinam sobiwe, gât ko Babilon kamân kândâtñan zâmbanbat.'

### *Anutugât hâmbâ silep.*

<sup>44</sup> Setepanonjâ Propetegât den sâmñâ itâ sâip, "Mirâ kamân âtânjâ, hân mân ândiândiñan sâkurâpniñâ zengâren Anutugât hâmbâ

silep tatziŋgip. Silep zo Anutuŋâ Mose dâpŋâ tirâpkoi yatik tuugip.

<sup>45</sup> Sâkurâpniŋ zen silep zo mem gane Yosuaŋâ diiziŋgi hân ziren ga takâwe. Anutuŋâ hân mâirâpŋâ zo moliziŋgi âine sâkurâpniŋ zen hân zi mem hâmbâ silep ziren kwânâŋgâne kiri ândine Dawidi âsageip.

<sup>46</sup> Anutuŋâ Dawidigât nâŋgi âlip oi Dawidiŋâ Isir-aegât Anutu, zâkkât namâ tuubapkât ninâu sâip.

<sup>47</sup> Oi zikŋak buŋâ. Salomonâ Anutugât namâ tuugip.

<sup>48</sup> Ka u sumbemân patâ, zâk a betŋâ tuutuunŋan, zoren tâtat mâme mân opmap. Zorat Propete ŋai zâk den itâ sâm kulemguip,

<sup>49</sup> Anutuŋâ itâ sâip, ‘Sumbem zo tâtatnâ. Zoren tap a ambân zengât kembu op galem otziŋgâman. Hân ko kinnâ lân tâtatnâ. Zorat dap yatâ namânâ tuune dâp upap? Nâ ikâ zoren tâtat mâme upat?’

<sup>50</sup> Nâ bitnandâ hân soŋ kut ŋai ŋai, zo muyagewan.’”

*Setepanoŋâ den kâtik sâm dâzâŋgoi kuwe.*

<sup>51</sup> Sâmŋâ Setepanoŋâ a kâmut zo itâ sâm dâzâŋgoip, “Zen ko umziŋ kâtik. Um nâŋgânâŋgâziŋ mân pâroŋsap. Sâkurâpziŋ opmarâwe, zo yatik op Tirik Kaapungât diŋâ kwâkâme.

<sup>52</sup> Sâkurâpziŋâ zen Propete aksik sâknam kwatziŋgâwe. Perâkŋak, Propete zen târârak mariŋâ muyag-ibapkât den kânŋan sâwe, zo aksik zâŋgowe. Oi târârak mariŋâ zâk âsagem ândim gâi zen ekŋâ nengât a kutâ buŋâ sâmŋâ kuwe.

<sup>53</sup> Mârum sumbemgât aŋâ gurumin den Anutugâren gâbâ mem ziŋgip, ka zen den zo birâm, mân luwe.”

<sup>54</sup> Setepanoŋâ yatâ sâm dâzâŋgoi nâŋgâm kuk op kunam urâwe.

<sup>55</sup> Tirik Kaapumŋâ Setepano umŋan piksâi sumbemân egi Anutugât âsakŋâ sot Yesu Anutugât âsanŋâ bongen kiri ekŋâ itâ sâip,

<sup>56</sup> “Sumbem pâroŋsâi a bonŋâ zâk Anutugât bik bongen kiri eksan.”

<sup>57-58</sup> Yatâ sâi zen den kwamit patâ sâmŋâ kindapziŋ dooŋgum zâkkâren mindum âim mem kâbakŋem geim kamân âkŋan geim kâŋŋâ kuwe. Oi a mâtenâ, zen hâmbâziŋ kwâkâm a sigan ŋai kutŋâ Saulo, zâkkât kiŋ topŋan parâwe.

<sup>59</sup> Oi Setepano kâŋŋâ kune Kembu itâ konsâm sâip, “O Kembu Yesu, gâ um dâpnâ me.”

<sup>60</sup> Yatâ sâm siminŋâ liim kwap sâip, “Kembu, gâ a noge zi, zengât tosâ birâ.” Yatâ sâm moip.

## 8

1 Kune Sauloŋâ nâŋgi âlip oip.

*Yesugât kâmut topkwap kâsa otziŋgâwe.*

Narâk zoren Yuda a ziŋ Yerusalem kamânân Yesugât kâmut kâsa otziŋgâwe. Otziŋgânetâ siŋsururuŋ op Yudaia sot Samaria hânân âim naŋgâwe. Aposolo ziiŋik Yerusalem kamânân ândiwe.

<sup>2</sup> Oi a târârak nâmbutŋâ zen Setepano hangum âigirâp urâwe.

<sup>3</sup> Sauloŋâ ko Yesugât kâmut kâsa otziŋgâm mirâŋâ mirâŋâ zâim a sot ambân gâsum diiziŋgâm tâk namin zâambarip.

*Pilipoŋâ Samaria hânân nep tuugip.*

<sup>4</sup> Yesugât kâmut siŋsururuŋ op âiwe zo, zen kamân dâp ândim den siŋgi âlip dâzâŋgom ândiwe.

<sup>5</sup> Oi Pilipo zâkŋâ Samaria zeŋgât kamân ŋâi gamŋâ Kristogât siŋgi âlip sâm dâzâŋgoip.

<sup>6</sup> A doŋbep zen mindum diŋâ nâŋgâm âkŋâliwe. Oi sen mârât kulem top top tuugi igâwe.

<sup>7</sup> Zâkŋâ wâke doŋbep moliziŋgip. Wâke zen a umŋan gâbâ den kâtik sâm gem âiwe. Oi kin bitziŋ mumuŋâ zo doŋbep kubikziŋgip.

<sup>8</sup> Oi zorat kamân zoren sâtâre patâ urâwe.

<sup>9</sup> Kamân zoren a ŋâi ândeip, kutŋâ Simoŋ. Zâkŋâ zikŋaŋgât nâŋgi zâizâiŋ oi kware suŋa tuugi Samaria a zen ekŋâ imbaŋâziŋ buŋ oip.

<sup>10</sup> Oi a zâizâiŋ, gigiŋ zen zâkkât nâŋgâne zâizâiŋ oi itâ sâwe, “A zi Anutugât kâwali murukŋâ ŋâi zâkkâren ziap.”

<sup>11</sup> Oi kwareŋandâ um gulip kwatziŋgipkât narâk kârep zâkkâren mindum ândiwe.

<sup>12</sup> Ândinetâ Pilipoŋâ ga Anutugât um topŋan ândiândiŋâ sot Yesu Kristogât den siŋgi âlip sâm dâzâŋgoi a ambân zen zorat nâŋgâne bon oi Pilipoŋâ too saŋgonziŋgip.

<sup>13</sup> Yatâ utne Simoŋ yatik siŋgi âlip nâŋgi bon oi too saŋgone Pilipogât um topŋan ândeip. Oi Pilipoŋâ sen mârât kulem top top tuugi egi imbaŋâ oip.

*Petero sot Yohane, zet Samaria hânân âiwet.*

<sup>14</sup> Samaria hânân a ambân zen Anutugât den nâŋgâm mem umziŋan gine, zorat siŋgi Yerusalem kamânân ari Aposolo zen nâŋgâwe. Nâŋgâm Petero sot Yohane sâŋgonzâkone zeŋgâren âiwet.

<sup>15</sup> Âi takâm a ambân zen Tirik Kaapum mimbigât ninâu sâwet.

<sup>16</sup> Ombeŋan Tirik Kaapumŋâ zeŋgâren mân gâip. Zen Yesugât korânâk sâm yen too saŋgorâwe.

<sup>17</sup> Petero sot Yohane zet bitzikŋâ kâukziŋan pâitâ zen Tirik Kaapum sot urâwe.

*Simoŋ Tirik Kaapum sâŋgân mimbam sâip.*

<sup>18</sup> Aposolo zagât zet bitzikŋâ a ambân kâukziŋan pâitâ Tirik Kaapum sot utne

Simonâ ekñâ kât mem itâ sâmbâ dâzâkoip,

19 “Zet imbanâ zo yatik nâ nigitâ bitnâ a kâukziñan pa Tirik Kaapum mimbî.”

20 Sâi Peteronâ itâ sâmbâ dukui, “Ga Anutuñâ imbânâ yen zingâzingân zo kwâlâbam sat, zorat kâtkâ sot gikâ ârândân sim kârâbân gei tâmbetagobabot.

21 Anutuñâ um sarâgâ eksapkât zirânâ gâgât sinji mân uap.

22 Gâ nânngânngâgâ bâliñâ zo birâm umgâ melân ninâu sâban. Kembuñâ tosgâ birâbapkât ninâu sâban.

23 Gâ bâliñangât kâlakñâ umgan piksâm ziap. Bâliñandâ saagigap.”

24 Sâi Simonâ itâ sâip, “Zikñak nâgât opñâ Kembugâren ninâu sâitâ den sat, zo bonñâ mân muyagenibap.”

25 Petero sot Yohane zet Kembugât den dâzângom nanngâm Yerusalem kamânân âiram âburiwet. Âburem Samaria hânân kamânñâ kamânñâ den sinji âlip dâzângom âiwet.

*Piliponâ Aperika a ñâi sinji âlip sâmbâ dukui.*

26 Kembugât sumbem a ñâiñâ Pilipogâren muyagem itâ sâmbâ dukui, “Gâ zaat âi. Yerusalem kamânân gâbâ Gasa kamânân geime, mâtâp zoren âi.” (Mâtâp zo hân a mân ândiândiñan ziap.)

27-28 Yatâ sâmbâ dukui Piliponâ zaatñâ arip. Mâtâbân âi a ñâi egip.

Aitiopai hânân ambân kutâ ñâi ândeip, kutñâ Kandake, zâkkât a sâtnâ ñâi. Zâk kât sikum galem a. Zâkñâ Anutu mâtâpâsibam Yerusalem kamânân âimñâ puriksâm gâip. Zâk a lalanâ kwâkñan tap ari egip. Egi âim tap Propete Yesaiagât ekabân den zeip, zo sâlâpkum tâip.

29 Yatâ oi Kaapumñâ Pilipo itâ sâmbâ dukui “Gâ zâkkâren âinan.”

30 Sâi Piliponâ zâkkâren sârârâk kârâm ari a sâtnâ zâk Propete Yesaiagât den sâlâpkoi nanngâm itâ sâmbâ mâsikip, “Den sâlâpkuat, zorat topñâ nanngat?”

31 Sâi zâkñâ sâip, “Ñâi mân dâtnone ninak dap yatâ nanngâbat?” Yatâ sâmbâ sâi Piliponâ zâi zâk sot tâip.

32 Den sâlâpkoi, zo itâ, “Zâk râma yatâ oi diim âi kunam urâwe. Anâ râma gwamñâ gâsum sâmot mânânngâri diñ buñ tâpmap, zo yatâ diñ buñ oip.

33 Zâkkât nanngâne giginâ oi den nebân pamñâ den sâkñanâk sâwe. Hânân ândiândiñâ buñ oip. Oi kiurâpñâ dap yatâ sâlâpângom nanngâbe.”

34 Oi a sâtnâ zâk Pilipo itâ sâmbâ mâsikip, “Gâ sâna nanngâbâ. Propete zâk ñâigât yatâ sap? Zikñangât sap mo a ñâigât sap?”

35 Sâi Pilipo zâk Propetegât den zobâ topkwapñâ Yesugât den sinji âlip sâmbâ dukui.

36 Yatâ op âim tooyân takâwet. Oi a sâtņandâ itâ sâip, “Too ziap. Zi âlip sa sanjonniban?”

37 Sâi Piliponņâ sâip, “Gâ den san, zo nânġâna bon oi âlip sanjongibat.” Sâi den itâ mâburem dukuip, “Itâ nânġan. Yesu Kristo, zâk Anutugât nanņâ. Zâk nânġâm pâlâtân kwâkņanġan.”

38 Yatâ sâmņâ kore a dukui biosi saagi a sâtņâ sot Pilipo ârândân toin geiwet. Geim Piliponņâ sanjonņanġip.

39 Oi toin gâbâ kopġaitâ Kembugât Kaapumņâ Pilipo mem ari a sâtņâ zâk dum mân ekņâ sâtâre op mâtâbân arip.

40 Pilipo, zâkņâ ko Asido kamânân taki igâwe. Oi zâk kamânņâ kamânņâ den sinġi âlip dâzânġom Kaisarea kamânân arip.

## 9

*Kembuņâ Saulo muyaġenġip* (Apo 22:4-16; 26:9-18)

1 Saulo zâk Kembugât a ambârâpņâ kâsa otzîġâm zânġobatkât umņâ kârâp oip. Oi âi tirik namâ galem a patâġâren sâip.

2 Âi sâi Damasiko kamânân Yuda a zeġât mâpâmâpâse namâ galem a, zeġât ekap kulemgum pindip. Pindi âim Damasiko kamânân a ambân zen Yesugât mâtâbân nep tuum ândiwe, zo gâsuzîġâm saazîġâmņâ diizîġâm Yerusalem kamânân gâbam arip.

3 Zâk âimņâ Damasiko kamân mâte oi sumbemân gâbâ âsakņandâ gem gâm zâkkâren âsagem nanġip.

4 Âsagei hânân gei kom den nġai itâ nânġip, “Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?”

5 Sâi Saulonņâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ nġai?” Sâi zâkņâ sâip, “Gâ nom ândimat. Nâ Yesu.

6 Gâ zaat kamânân âina nep tuuban, zorat a nġaiņâ diņâ dâġobap.”

7 Oi a zâk sot âiwe, zen dinzîġ buġ oi kirâwe. Zen den zo ko nânġâwe. Ka a ko mân igâwe.

8 Oi Saulo zâk zaatņâ sinġa ikpâ sâm egi nġâtâtik oip. Yatâ oi bukurâpņâ zen bikņan gâsum Damasiko kamânân zâiwe.

9 Oi sirâm karâmbut umņan sinġa nġâtâtik kâri tap too nalem mân neip.

*Ananiaņâ Saulo too sanjonņanġip.*

10 Damasiko kamânân Yesugât kâmurân gok a nġai ândeip, kutņâ Anania. Oi Kembuņâ umânân muyagem konsâip, “Anania.” Sâi Ananiaņâ sâip, “Kembu, nâ zi.”

11 Sâi Kembuņâ itâ sâm dukuip, “Gâ kamân mâtâp kutņâ târârak, zoren âim a nġai kutņâ Yuda, zâkkât mirâņan zâim zoren a nġai kutņâ Saulo, Taso kamânân gok, zâk muyagiban. Zâk zoren ninâu sâm ziap.

12 Oi uman nġai itâ ek-sap. A nġai kutņâ Anania, zâkņâ zâkkâren gamņâ

sinjâ ânângâtpapkât biknjâ kâukņan paap.”

13 Kembu zâk den yatâ sâi Anania zâk itâ sâip. “Kembu, nâ a zorat a doņbepņâ sâne nângâman. Zâk arâpkâ Yerusalem kamânân doņbep tâmbetzângoip.

14 Oi ziren yatigâk kutkâ gonsâmen zo, nen yatik gâsum saaniņgâbapkât tirik namâ galem a patâņâ ekap kulemgum pindâwe.”

15 Sâi Kembuņâ itâ sâm dukuip, “Gâ laņ âi. A zo gâsum sâlâpkuan. Zâkņâ a kâmut ñain ñain sot a kutâziņâ sot Isirae a zengâren nâgât den sinji dâzângom ândibap.

16 Yatâ oi kutsiņginangât opņâ sâknam nângâbap, zorat tirâpkubat.”

17 Oi Anania zâk âim mirin zâim biknjâ Saulo kâukņan pamņâ sâip, “Saulo bukunâ, Kembu Yesuņâ mâtâbân muyagegigip, zâkņâ sângonnogi gaan. Gâ sinjâ ânângâri Tirik Kaa-pumņâ umgan piksâbapkât sap.”

18 Yatâ sâi zorenâk sinjan gâbâ sâkņâ senâņâ yatâ gem gei sinjâ âlip egip. Yatâ okņanņi zaari aritâ too saņgonņanņip.

19 Yatâ oi Sauloņâ nalem nemņâ kâtigeip.

*Saulo zâk sinji âlip nep topkwâi kâsa okņanņâwe.*

20 Saulo zâk Yesugât kâmut Damasiko kamânân ândiwe, zen sot mâik ñai ândeip.

21 Oi narâk zoren Yuda zengât mâpâmâpâse namin zâim Yesugât sinji sâm muyagem itâ sâm dâzângoip, “Yesu, zâk Anutugât nanņâ.” Yatâ sâm dâzângoip nângâwe, zen aksik imbaņâziņ buņ oi itâ sâwe, “Yerusalem kamânân Yesugât kutņâ zo konsâne laņ kâri a zo tâmbetzângom ândeip. Ziren yatigâk gam saam diiziņgâm tirik namâ galem a patâ zengâren âibapkât gâip. Zorâņ dap op purikgurik uap?”

22 Oi Saulo zâk kâtigem sâip. “Yesu, zâk a bâliņan gâbâ mâkâziņgâbapkât mârur sâsâņ, Kristo.” Yatâ sâm zorat den topņâ sâm muyagem dâzângoip. Oi Damasiko kamânân Yuda a ândiwe, zen diņâ zo nângâm kwakmak urâwe.

23 Yatâ oi ândimņâ Yuda a zen Saulo kunam sâm kâtâņ urâwe.

24 Diņâ sâne Sauloņâ den zo nângâm ândei Yuda a zen hilâm ñatik kamân mâtâp galem op kunam op ândiwe.

25 Yatâ utne Yesugât kâmut ziņâ ñâtigân Saulo mem âim kamângât paņ kâtikņâ saasaanâ, zoren irin gem mem pane âkņan gem arip.

26 Âimņâ Yerusalem kamânân takâmņâ Yesugât arâp zengâren târokwâpatkât sâi zen zâkkât keņgât urâwe. Zâk Yesugât a oip, zorat nângâne bon mân oip.

27 Oi Banabaņâ Paulo buku okņanņâm Aposolo zengâren diim arip. Zengâren âimņâ

Kembuñâ Saulo mâtâbân muyagenangâm den dukuip sot Damasiko kamânân Saulonâ Yesugât den sinji sâmbuyageip, zorat den sinji sâmbâzânngoip.

<sup>28</sup> Zorat kwâknjan Saulo zâk Yerusalem kamânân zen sot tâtat mâme oip.

<sup>29</sup> Oi Saulo zâk Kembangât korân lân kâtigem a zen sot Yesugât topnâ sâmbâraguwe. Oi Yuda a Grik den sâmarâwe, zen sot den âragum den sârek âraguwe. Oi a zo zinâ kâsa oknangâm kunam urâwe.

<sup>30</sup> Oi Saulogât bukurâpnâ zen den zo nângâm diim Kâisarea kamânân âi pane Taso kamânân arip.

*Yesugât kâmut lumbenjan ândiwe.*

<sup>31</sup> Oi Yesugât kâmut Yudaia hânân Galilaia hânân sot Samaria hânân ândiwe, zengâren lumbenâ zeip. Lumbenâ ândim, kâtigem ândim zâimnâ Kembu hurât kwâknangâm urujsâm ândiwe. Oi Tirik Kaapumnâ mam otzinqi kâmut donbep urâwe.

*Peteronâ a nâi kubigip.*

<sup>32</sup> Petero zâk kamânñâ kamânñâ âim gam Yesugât kâmut Lida kamânân ândiwe, zengâren takip.

<sup>33</sup> Zoren a nâi egip, kutnâ Ainea. A zo kinj bik mumunâ oi zem ândei kendon patâ nâmburân karâmbut oip.

<sup>34</sup> Peteronâ itâ sâmbukuip, "Ainea, Yesu Kristonâ kubikgigap. Zaatnâ isengâ gikak kubik."

<sup>35</sup> Sâi zorenâk oksâm zaarip. Yatâ oi Lida sot Saron kamân mâirâp zo igâwe, zen umzinj melânj Kembangât a urâwe.

*Peteronâ Tabita mânggeip.*

<sup>36</sup> Yope kamânân Yesugât kâmurân ambân nâi ândeip, kutnâ Tabita. Grik denân ko kutnâ Doka sâmarâwe. Ambân zo a ambân betziñan mem kut nâi nâi âlipnâ op ândeip.

<sup>37</sup> Narâk zoren ambân zo mâsek opnâ moip. Moi ko kâmbarânâ too sanjon mem mirâ umnâ nâin zâi pane zeip.

<sup>38</sup> Lida kamân sot Yope kamân, zo goot goot tarâwet. Oi narâk zoren Petero zâk Lida kamânân ândei zorat Yesugât kâmut Yopa kamânân ândiwe, zen den sinji nângâm a zagât sângonzâkone Peterogâren âi itâ sâmbukuwet, "Gâ diigigitâ nenngât kamânân kek âinâ."

<sup>39</sup> Sâitâ Peteronâ zen sot ârândânj âiwe. Âi Yope kamânân takâm mirâ kâmbarânj zeibân diim zâiwet. Zoren ambân malâ zen haangum isem tap Tabita gwâlâ ândim hâmbâ mot gârim zingip, zo Petero tirâpkuwe.

<sup>40</sup> Peteronâ sâi ambân zo aksik geine simin liim kwap ninâu sâip. Ninâu sâmbuyageip kâmbarânj mâte oknangâm itâ sâip. "Tabita, gâ zaat." Sâi sinj kârum Petero eknâ zaat tâip.



41 Peteronâ bikņan gâsui zaat kirip. Zaat kiri Peteronâ sâi ambân malâ sot Yesugât kâmut zen ga igâwe.

42 Oi zorat siņgi Yope kamânân laņ kârâm ari doņbeņņâ Kembugât a ambân urâwe.

43 Oi Petero zâk a nâi kutņâ Simon, zâk bâu sâkziņ lâkum tuumap, zâkkât mirin tâtat mâme op ândeip.

## 10

*Sumbem a nâiņâ Konelio muyageņangip.*

1 Kaisarea kamânân Roma kâwali a kâmut zen ândiwe. A kâmut zo zeņgât kutz- iņâ Italia sâmarâwe. A nâi kutņâ Konelio, zâkņâ kâwali a kâmut zo zeņgât a sâtņâ ândeip.

2 Zâk sot a ambârâpņâ, zen Anutu hurât kwâkņangâm mâpâseņangâm ândiwe. Zâkņâ a ambân kanpitâ kât nalem ziņgâmâip sot Anu- tugâren ninâu sâm ândeip.

3 Konelio zâk yatâ opņâ sirâm nâin mirâ oi uman nâi itâ egip. Anutugât sumbem a nâiņâ zâkkâren gam itâ sâm dukuip, "Konelio."

4 Konsâi tâpâk ekņâ keņgâtņangât op sâip, "Kembu, dapkât sat?" Sâi ko sâip, "Ninâugâ sot orot mâmegâ Anutuņâ egi âlip oip.

5 Zorat Yope kamânân kore a sâņgonzâņgona âi a nâi kutņâ Simon, kutņâ nâi Pe- tero, zâk diim gabi.

6 Zâk sot tâip zo bâu sâkziņ lâkum tuumap, kutņâ Simon. Zâkkât mirâ saru sâtņan taap. Oi Petero zâk zorenâk ândiap."

7 Sumbem aņâ den yatâ dukum ari zorenâk kore a zagât sot kâwali a nâi sâņgonzâņgoip. Kâwali a zo Anutu mâpâsemâip.

8 Den siņgi zo dâzâņgomņâ Yope kamânân sâņgonzâņgoi âiwe.

*Petero zâk uman egip.*

9 A zen âim mâtâbân ziwe. Hansâi zaat kamân goot goot utne mirâ bâkņan oi Peteronâ ninâu sâbam mirin zarip.

10 Zâi ninâu sâmņâ tepņangât oi nalem une sei zâk uman zem, uman nâi itâ egip.

11 Sumbem mâtâp pâroņsâi sumbemân gâbâ isen patâ nâi muruk toren toren kimembut zoren saam pane geip.

12 Umņan zuu, mulum mot, nii top top sot kut nâi nâi ziwe.

13 Oi den nâi itâ Pe- terogâren geip, "Petero, gâ kom gaam ne."

14 Yatâ sâi Peteronâ sâip, "Kembu, nâ mân upat. Nii zuu bâliņâ mo mân niniņâ, zo mân neman."

15 Sâi ko den dum âsageip, "Anutuņâ kut nâi nâi âlipņâ sâm paap, zo bâliņâ mân sâban."

16 Kut nâi zo sâp karâmbut muyagei dum buranņoot sâmbune sumbemân zarip.

17 Oi Petero uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Konelio arâp zen gamñâ Simonğât mirâñâ kârûm âim muyagem mirâ sombemân kirâwe.

18 Kinñâ mâsikâm sâwe, “Simon, kutñâ ñai Petero, zâk mirâ ziren tap?”

19 Yatâ sâne Petero zâk uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Kaapumñâ itâ sâm dukuip, “A karâmbut gamñâ gâ kârugige, gât ko gâ geimñâ zen sot âibam kenğât mân upan.

20 A zo nânâ sângonzângua ge.”

21 Oi Peteronâ den zo nângâmñâ zenğâren geimñâ sâip, “Wangât nâgâren ge?”

22 Sâi a ziñâ dukuwe, “Kâwali galem a patâ Konelio, zâk Anutu hurat kwap târârak ândimap. Yuda a zen zâkkât nângâne a âlipñâ opmap. Sumbem kore a ñainñâ zâkkâren âsagem gâ mirâñan diigim arindâ diñgâ nângâbapkât sâip.”

23 Yatâ sâne Peteronâ nângâm sâi mirin zâine nalem ziñgip. Hañsâi zâk sot Yope kamânân gokñâ a nâmbutñâ zen sot âiwe.

*Peteronâ Koneliogât mirin zâim den sâm dâzângoip.*

24 Zen mâtabân âi zem Kaisarea kamânân takâwe. Konelio, zâk a ambârâpñâ sot bukurâpñâ minduziñgi mambâtziñgâm tatne gawe.

25 Gamñâ Petero zâkkât mirin zari Konelio zâk kiñ topñan gei zem mâpâseip.

26 Zei Peteronâ mem zatñâ itâ sâm dukuip, “Zaat. Nâ a, gâ yatâ.”

27 Yatâ sâm mirâ umñan âim a ambân kâmut patâ muyageziñgâm itâ sâm dâzângoip,

28 “Zen Yuda a nenğât topniñâ nângâme. Nen a kamân ñain gokñâ zen sot buku opñâ tâtat mâme mân upmen. Gurumin denân den ñainñâ mâtâp zo doonğoi ziap. Nâ ko Anutuñâ ziñgiri mân dâp opmap mân sâbatkât Anutuñâ umanân nii zuu bâliñâ sot mân niniñâ buranğoot saam pâi gei tirâpnogip.

29 Zorat a ziñâ nâgâren ga dâtnone nâ mân kwaksan. Oi zi diiniwe, zorat sâne nângânâ.”

30 Yatâ sâi Konelionâ itâ sâm dukuip, “Sirâm kimembut ombenjan mirâ oi nâ mirin tap ninâu sâm ta a ñai hâmbânâ âsakñanğoot nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogip,

31 ‘Konelio, Anutuñâ ninâugâ sot orot mâmegâ nângi âlip uap.

32 Zorat gâ Yope kamânân a sângonzângona âi Simon, kutñâ ñai Petero, zâk diim gabi. A ñai bâu sâkziñ lâkum tuumap, kutñâ Simon, zâkkât mirin tâtat mâme uap. Mirâñâ saru sâtnjan taap.’

33 Oi nâ zorat a sângonzângua gâgâren âiwe. Gâ nâgât den lum gaatkât umnâ âlip uap. Oi

Anutuñâ den dâgogip, zo sâna nângânatkât Anutugât mâtejan mindum ten.”

*Peteronjâ Konelio sot arâpnjâ sinji âlip sâmbâ dâzânngoip.*

<sup>34</sup> Petero zâk topkwapnjâ itâ sâmbâ dâzânngoip, “Itârân nâ itâ ek nângan. Anutu zâk a kâmut nâi buku otzingâm a kâmut nâin kândâtzânngom mân opmap.

<sup>35</sup> A kâmutnjâ kâmutnjâ zengâren gâbâ nâmbutnjandâ hurâtkwapnjâ târârak ândine, zengât nângi âlip opmap.

<sup>36</sup> Anutu zâk Isirae a den ningip, zo itâ. Yesu Kristo, zâk a nengât Kambu. Anutuñâ zâk sângongoi gem lumbenjanngât den dâtnânngoip, zo nânge.

<sup>37</sup> Yohane zâk too sanjonzingâbapkât den dâzânngoip, narâk zoren Yesugât den sinji âlip zo Galilaia hânân topkwâi Yudaia hânân arip.

<sup>38</sup> Oi Yesu, Nasarete kamânân goknjâ zo ko Anutuñâ imbanjâ sot Tirik Kaapum pindi hân muruk toren toren âim sisi mâsek a âlip kwatzingip. Oi a ambân Satanjâ saazingip, zo aksik olanjingip. Anutuñâ tângoi nep zo tuugip.

<sup>39</sup> Oi Yuda a nengât hânân sot Yerusalem kamânân kut nâi nâi tuum arip, zo ek nângâwen. Oi a sâtnjâ zinj gâsum poru nagân kune moip.

<sup>40-41</sup> Mom zeirâm karâmbut oi Anutuñâ kwagân gâbâ mângeip.

Mângei nengâren âsageningip. Zorat mârumban Anutu zâk sinji kwatningip. A nâmbutnjâ zengâren mân âsagei igâwe. Zâk mumujan gâbâ âsagei nalem sot too ârândân niwen.

<sup>42</sup> Oi Anutuñâ Yesu a mumujan sot gwâlâ nengât den sâmbâ kwâkâkwâkân a kwânângip. Oi nen den zo a ambân dâzânngonatkât nep dij sâmbâ ningip.

<sup>43</sup> Oi a zinj nângâm pâlâtân kwâknanngâbi zo, zengât tosa gulipkubap. Den zo Propete zinj sapsum nanngâwe.”

*Tirik Kaapumnjâ a hân nâin goknjâ zengâren geip.*

<sup>44</sup> Petero zâk den yatâ sâmbâ kiri nângâm tarâwe aksik zengâren Tirik Kaapum gem gâip.

<sup>45</sup> Oi Yuda a Yesugât kâmurân gâbâ Petero sot âiwe, zen Anutuñâ a hân nâin goknjâ Tirik Kaapum zingip, zo eknjâ imbanjâzinj buñ oip.

<sup>46</sup> A hân nâin goknjâ, zen den gându unaknjâ sâmbâ Anutu sâmbâ âlip kwâknanngâwe.

<sup>47</sup> Oi Peteronjâ itâ sâip, “Nen Tirik Kaapum sot urâwen, yatigâk Tirik Kaapum âsagezingap. Zorat too sanjonsanjon zo a zinj anngân kârâne mân dâp upap.”

<sup>48</sup> Yatâ sâi zinjâ Yesu Kristogât korân sâmbâ too sanjonzingâwe. Too sanjonzingâne Petero mân

âibapkât sânetâ hilâm nâmbut zen sot tâip.

## 11

*Yesusalem kamânân  
Peteronâ den sinji sâmb  
dâzângoip.*

1 Aposolo nâmbutnjâ sot Yesugât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen kamân nâin goknandâ Anutugât den nângâm luwe, zorat sinji nângâwe.

2 Oi Petero zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a nâmbutnjâ Mosegât gurumin den zorik zimbapkât kâtigiwe, a zo zinjâ Petero oip, zorat nângâne mân dâp oip.

3 Oi Petero itâ sâmb dukuwe, "Gâ wangât Mosegât gurumin den kom a mân kwabâ kwârangâwe, zen sot den op nalem nein?"

4 Oi Peteronâ kut nâi nâi âsageip, zorat topnjan gâbâ itâ sâmb dâzângom nanjip,

5 "Nâ Yope kamânân ninâu sâmb ândim uman itâ egâwan. Isen patâ nâi muruk toren toren kimembut saam sumbemân gâbâ pane gem umnâ topnjan zeip.

6 Gem gâi umnjan itâ egâwan. Zuu top top, kamângât sot ulin, mulum mot sot nii umnjan ziwe.

7 Oi nâgâren den nâi itâ gâip, 'Petero, gâ zaat kom gaam ne.'

8 Oi nânâ sâwan, 'Kembu, yatâ bunâ. Zuu bâlinjâ mo mân nininjâ mân nemân.'

9 Yatâ sa sumbemân gâbâ den zagâtjâ itâ muyageip, 'Anutunâ kut nâi nâi zo âlipnjâ sap, zo gânjâ eknjâ bâlinjâ mân sâban.'

10 Yatâ muyagei sâp karâmbut oi isenjoot sumbemân zariip.

11 Kut nâi nâi zo zari Kaisarea kamânân gâbâ a karâmbut nâ mirâ ândiwanân, zoren gawe. A karâmbut zo patâzinjâ zâk sângonzângoi gawe.

12 Gane Kaapumnjâ itâ sâmb dâtnogip, 'Gâ zen sot âibam kenjât mân upan.'

Oi âibâ sa Yesugât kâmurân gâbâ a nâmburân kânok nâ sot âiwen. Âi takâm kâwali a sâtnjâ, zâkkât mirin zâiwen.

13 Zarindâ den sinji itâ sâmb dâtnângoip, 'Nâgât mirin sumbem a nâinjâ muyagem kin itâ sâmb dâtnogip, "Gâ Yope kamânân kore a sângonzângona âi Simon, kutnjâ nâi Petero diim gabi.

14 Zâknjâ gamnjâ gâ sot a ambârâpkâ, zen Kembugât sinji upigât den dâzângobap."

15 Oi nâ sinji âlipnjâ dâzângua mârur Tirik Kaapum nenjâren geip, zo yatik zenjâren geip.

16 Oi nâ zo eknjâ Yesunâ den dâtnângoip, zo nângâwan. Den zo itâ, 'Yohanenâ too sanjonzingip. Nânâ ko Tirik Kaapum sanjonzingâbat.'

17 Oi nen Kembuninjâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâindâ Kaapumnjâ ningip, zo yatik zen utne zingip. Oi ko nâ dap yatâ Anutu kwâkânangâbam?"

18 Yatâ sâmb dâzângoi nângâmnjâ umzinj diim gei

Anutu sâmb âlip kwâkñangâm itâ sâwe, “Opon, Anutuñâ a kamân ñâin gok umziñ melânji ândiândiñ kâtikkât sinji upigât kwatziñgip.”

*Den sinji âlip Antiokia kamânân arip.*

<sup>19</sup> Setepano komñâ Yesugât kâmut zângonetâ siñsururuñ op kamân toren toren âiwe. Nâmbutñandâ Poinike, Kipiro sot Antiokia kamânân âiwe. Âi ândim kamân zoren Yuda a ândiwe, zorik sinji âlip dâzângom ândiwe.

<sup>20</sup> Oi Kipiro sot Kirene kamânân gok ândiwe, zen Antiokia kamânân âimñâ hân ñâin gok Kembu Yesugât den sinji dâzângowe.

<sup>21</sup> Oi Kembuñâ imbanñâ ziñgi a ambân donbep patâ zen den sinji âlipñâ nângâm umziñ melân Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe.

<sup>22</sup> Zorat den sinji Yerusalem kamânân ari Yesugât kâmut zen Banaba sângongune Antiokia kamânân arip.

<sup>23</sup> Âi takâmñâ Kembuñâ kubikziñgip, zo ekñâ umñâ âlip oip. Oi Kembangâren pâlâtân op kâtigem kinbigât den dâzângoip.

<sup>24</sup> Banaba zâk a âlipñâ sot nângâm pâlâtânoot. Tirik Kaapumñâ umñan piksâm zeip. Oi kamân zoren a ambân donbep zen Kembangât a urâwe.

<sup>25</sup> Oi Banaba zâk Saulo muyagibam Taso kamânân arip.

<sup>26</sup> Âi muyagem diigi Antiokia kamânân âiwet. Zoren kendon patâ ñâigât umñan zoren Yesugât kâmut zengât minduminduyân a donbep Yesugât den sinji dâzângom ândiwet. Antiokia kamânân Yesugât kâmut a zo zengât kutziñâ Kristo a sâmb muyagiwe.

*Kât pane arip.*

<sup>27</sup> Narâk zoren Propete nâmbutñâ zen Yerusalem kamânân gâbâ Antiokia kamânân âiwe.

<sup>28</sup> Oi zengâren gâbâ a ñâi kutñâ Agabo. Zâk Kaapumñâ okñangî hân dâp pu patâ muyagibap, zorat den kânñan sâip. (Roma zengât a kutâ Klaudio ândei pu zo âsageip.)

<sup>29</sup> Oi Yesugât kâmut zen den so nângâm kât zemziñgip dâp mindumñâ Yudaia hânân bukurâpziñ ândiwe, zengâren pane âibapkât sâwe.

<sup>30</sup> Oi kât muyagiwe, zo Banaba sot Saulo zikâne mem Yerusalem kamânân âi Yesugât kâmut, zengât galem a ziñgâwet.

## 12

*Herodenâ Yakobo kom Petero tâk namin pâip.*

<sup>1</sup> Narâk zoren a kutâ Herodenâ Yesugât kâmut a nâmbut zângom tâk namin zâambarip.

<sup>2</sup> Oi zâkñâ sâi arâpñâ Yohanegât âtânñâ Yakobo gâsum sâunñâ kârâne moip.

<sup>3-4</sup> Yatâ oi Yuda a zen ekñâ umziñ âlip oi Herodenâ

zo ekñâ sâi arâpnâ zen Petero gâsune Yuda zenğât kendon nâi kutñâ Pasowa mâte oi tâk namin pane kâwali a kiin nâmburân kânok, zen galem upigât sâm ziņgip. Heroderñâ itâ nâņgip, "Pasowa kendon âki Petero diim ga a mâteziņan sa kumbi."

<sup>5</sup> Oi Petero zâk tâk namin tâi Yesugât kâmut zen âsâbân zâkkât op Anutugâren ninâu sâmarâwe.

*Sumbem a nâiñâ Petero muyagenañgip.*

<sup>6</sup> Oi Herode zâk Petero mukan a ambân tirâpziņgom kumbatkât sâip, nâtik zoren kâwali a zagât zikñâ Petero tâk kâtikñâ zagât saam galem op mem ziwet. Oi kâwali a nâmbutñâ, zen namâ mâtâbân galem kirâwe.

<sup>7</sup> Oi Kembangât sumbem a nâi namâ kâligen muyagem kiri âsakñandâ namâ umņan âsagei sumbem aņâ Petero gâņgemunņan gâsum mâņgimñâ sâip, "Kek zaat." Sâi tâk kâtik Petero bikņan tâip, zo siksâm geip.

<sup>8</sup> Oi sumbem aņâ itâ sâm dukui, "Inzutkâ lapñâ kipâkegâ mem pâna giarik." Yatâ oi sumbem aņâ du zagâtñâ sâm dukui, "Hâmbâgâ pâna giari molini."

<sup>9</sup> Sâi Peteroñâ molim âimñâ itâ nâņgip, "Zi uman eksan." Sumbem aņâ oip, zo nâņgi yenñâ oip.

<sup>10</sup> Oi zet mâtâp zagât walâm mâtâp patin takitâ hâņgi zo zikñak mem pam

kirip. Oi geim mâtâbân mâik nâi âimñâ sumbem a zorân pamñâ buņ op arip.

<sup>11</sup> Oi Petero zâk nâņgânâņgânâ pâroņsâi itâ sâip, "Zi nâņgan. Kembu zâk sumbem a sâņgongoi Herode sot Yuda a, zenğât bitziņan gâbâ mâkânigap."

<sup>12</sup> Yatâ nâņgâm âim Yohane Mareko, zâkkât mamñâ Maria, zâkkât mirin takip. Zoren a ambân donbepñâ mindum ninâu sâm tarâwe.

<sup>13</sup> Oi Peteroñâ mirâ hâņgyân âi kom kiri kore ambân nâi kutñâ Rode, zâk nâiñâ kwap sâmñâ gâip.

<sup>14</sup> Gamñâ Peterogât diņ tobat nâņgâm sâtâre op hâņgi mân mem pam âburem mirâ kâligen âimñâ Petero ga kinzap sâm dâzâņgoip.

<sup>15</sup> Yatâ sâm dâzâņgoi nâņgâm sâwe, "Gâ umgâ gulip uap." Zâkñâ ko kâtigem sâip, "Zâk perâkñak ga kinzap." Sâi zen sâwe, "Zo zâkkât sumbem aņandâ ga kinzap."

<sup>16</sup> Oi Petero zâk kom kiri mâtâp mem pam zikñâ ekñâ imbañâziņ buņ oip.

<sup>17</sup> Oi zen den birâbigât bikñandâ dâp oi den birâne Kembuñâ tâk namin gâbâ olaņ diim gâip, zorat den siņgi dâzâņgoip. Dâzâņgomñâ sâip, "Yakobo sot buku nâmbut nâgât den siņgi dâzâņgonek." Ya sâm dâzâņgomñâ zâmbam mulukņem nâin tik arip.

*Anutuñâ Herode hâuñâ pindip.*

## 13

18 Hañsâi kâwali a zen Petero kârumñâ dap op buñ uap sârnjâ kwagâwe.

19 Oi Herodeñâ kârum muyagibigât sâi kârumñâ mân muyagine kâwali a zen Petero galem urâwe, zo zângone mumbigât sâip. Oi Yudaia hân birâm Kaisarea kamânân âi ândeip.

20 Herode zâk narâk zoren Tiro Sidonj kamân zagât zengât kâsa otzîngip. Oi kamân zorat mâirâpnjâ zen mindum den sârn kubiknam Herodegât a sâtnjâ nâi kutnjâ Bilasto den dukune buku otzîngip. Zen Herodegât hânân nalememarâwe, zo buñ opapkât lumbenjâ den dukuwe.

21 Oi Herode zâk den mâburem dâzângobapkât narâk mâte oi Herode zâk hâmbâ neule âlipnjâ pam a kutâgât tâtatñan tap a ambân den dâzângoip.

22 Den dâzângoi a aksik den kwamit patâ sârn itâ sâwe, “Den zo a den buñâ. A zo Kembu patâ.”

23 Herode zâk den zo nângâm mân kwâkâzîngipkât Kembugât sumbem a nâinjâ zorenâk koip. Oi nane zinjâ umñan bagim zine moip.

24 Anutugât denñâ ko lâmbatnjâ lañ kârâm sambâlem zeip.

25 Oi Banaba sot Saulo zet Yesugât kâmut Antiokia kamânân ândiwe, zinjâ nep diñ sârn zikâwe, zo Yerusalem kamânân tuum nañgâm Antiokia kamânân âburiram Yohane Mareko diigîtâ ârândânjâ âiwe.

*Banaba sot Saulo, zet sinji âlip nebân âiwe.*

1 Antiokia kamânân Yesugât kâmut, zengâren Propete nâmbutnjâ ândiwe. Kutzînjâ itâ Banaba sot Simonj (Zak a sumun konsâmarâwe.), Lukio Kirene kamânân gokñâ sot a nâi kutnjâ Manaen. Zâk a kutâ Herode tâlanjâ. Zet ârândânjâ ândim lâmbarâwet. Oi nâi Saulo.

2 Oi sirâm nâin zen mindum Anutu mâpâsinam nalemem birâm mâpâsem ândine Tirik Kaapumñâ den itâ sârn dâzângoip, “Zen Banaba sot Saulo nep diñ sârn zikâwan, zo tuubabotkât sângonzâkonek.”

3 Sâi nalemem birâm ninâu sârnjâ bitzînjâ kâukzikñan pam sângonzâkone âiwe.

*Kware a Elima, zâkkât den sinji.*

4 Tirik Kaapumñâ yatâ opñâ sângonzâkoi zet âi Seleukia kamân saru sâtnan âi takâwet. Zo takâm wangâyân zâim âi Kîpiro hân saru tânâmñan âi takâwet.

5 Oi zoren kamân patâ kutnjâ Salami, zoren âi takâm Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâi Anutugât den sinji âlip sârn dâzângowet. Yohane Mareko zâk zet sot âim betzikñan mem ândeip.

6 Oi hân torengen gâbâ gamñâ Papo kamânân takâwe. Zo gam Yuda a nâi, kware a sot propete sarânjâ

ândeip, kutnjâ Bara-Yesu, zâk muyagiwe.

<sup>7</sup> A zâk galem a njai kutnjâ Seregio Paulo zâk sot pâlâtân op ândeip. Oi Seregio Paulo zâk a nângânângânoot. Zâk Anutugât den nângâbapkât Paulo sot Banaba diiziki mirâjan zâiwet.

<sup>8</sup> Diiziki kware a Elima (Kot zo kware a zorat sâmarâwe.), zâknâ Saulo sot Banaba kâsa otzikip. Galem a zâk sinji âlipnjâ mân nângâbapkât sâip.

<sup>9</sup> Yatâ oi Saulo, kutnjâ njai Paulo sâmarâwe, zâkkât umjan Tirik Kaapum piksâi Elima itâ sâm dukuip,

<sup>10</sup> "Satanjât nanjâ, gâ. Gâ kut njai njai târâarak, zorat kâsanjâ. Umgan sarâ sot bâlinjâ piksâm ziap. Gâ Anutugât mâtâp târâarak zo doongumat. Zo narâk ikâ zoren birâban?"

<sup>11</sup> Zorat Kembu imbanjanjât kulem ikpan. Gâ sinjâ njatâtik kâri narâk ziren âsaknjâ mân ek ândiban." Yatâ sâi zorenâk sinjâ njatâtik kâri gâsum birâbirâ op a njai bikjan gâsum diibapkât sâip.

<sup>12</sup> Âsagei galem a zo eknjâ Kembugât sinji âlip, zorat nângi imbanjâ oi nângâm pâlâtân kwâip.

*Paulonjâ Antiokia kamân njin, zoren âim sinji âlip sâm dâzângoip.*

<sup>13</sup> Paulo sot arâpnjâ zen Papo kamân birâm wanjâyân zâimnjâ âim Pampilia hânân, Perege kamânân takâwe. Zoren

Yohane Mareko zâpam Yerusalem kamânân âbureip.

<sup>14</sup> Oi zen ko Perege kamânân gâbâ âimnjâ Pisidia hânân Antiokia kamân njin, zo takâwe. Zoren ândim Yuda zenjât kendon oi mâtâpâpâse namin zâi tarâwe.

<sup>15</sup> Oi mâtâpâpâse namâ galem a zen gurumin den sot Propete a zenjât ekabân den sâlâpkumnjâ itâ dâzângowe, "A bukuzatniñâ zekâren den njai ziap oi ko sâitâ nângânâ."

<sup>16</sup> Sâne Paulo zâk zaatnjâ hirijsâbigât bikjandâ dâp opnjâ itâ sâm dâzângoip, "Isirae a sot a nâmbutnjâ Anutu mâtâsime, zen aksik den dâzângua nângânek.

<sup>17</sup> Isirae nenjât Anutu, zâk sâkurâpnijâ gâsum sâlâpâzângone Aigitâ hânân âi ândim kâmut patâ urâwe. Anutugât imbanjanjandâ zobâ diizingâm gâip.

<sup>18</sup> Oi zen hân a mân ândiândinjan diizingâm ândei kendon patâ 40 âkip. Narâk zoren zâkkât den kwâkâne mân birâzingâmâip.

<sup>19</sup> Oi Kanaan hânân a kâmut nâmburân zagât zângomnjâ hân zo sâkurâpnijâ zingji zen hân zo kâsâpkum mem ândiwe.

<sup>20</sup> Ândine kendon patâ 450 yatâ âkip. Oi Kanaan hânân ândinetâ den kubikkubik a muyagezingi ândine Propete Samue âsageip.

<sup>21</sup> Narâk zoren a kutâgât sâne Anutunjâ Benyamin kiurâp zenjâren gâbâ Kisi nanjâ Saulo zingip. Zâknâ a



kutâ op galem zângoï kendon patâ 40 yatâ ândiwe.

22 Oi Anutuñâ zâk kâbakņei zâkkât gebâkņan Dawidi a kutâ kwânângip. Oi zâkkât den itâ sâip, 'Nâ Yesegât nanņâ Dawidi muyagian. Zâk eksa a âlipņâ uap. Nep diņ sâm pindâbat, zo tuum nanğâbap.'

23 Oi Dawidigât kiurâpņâ zengâren gâbâ Isirae a nengât kubikkubik a muyag-ibapkât sâip. Zo bon upapkât Anutuñâ sâi Yesu âsageip.

24 Yesuñâ nep topkwap mân tuugi Yohaneñâ Isirae a ambân umziņ melânņe too sângonzingâbapkât dâzângom ândeip. Zo yatâ a ambân kubikzingip.

25 Oi Yohane zâk nep zo tuum nanğâm itâ sâip, 'Nâgât itâ sâme. A gâbapkât sâme, zo nâ. Nâ a zo buñâ. Zikņâ bet gam taap. Zâk patâ oi nâņâ zâkkât irâ sikum ģoribat zo ko mân dâp upap.'

26 A bukurâpnâ, Abaramgât kiurâp zen sot a nâmbutņâ Anutu mâpâsime, nâņâ den sa nângânek. Kubikubik den zi nengât op ģeip, ziap.

27 Yerusalem mâirâp sot a sâtnâ ziņâ Yesu eknâ topņâ mân nângâm mumbapkât sâwe. Zen yatâ utnetâ Propete a zengât den kânņan sâsâņ kendon dâp sâlâpkume, den zo kâtigeip.

28 Zen Yesu tosanğgât kârum mân muyagem laņ sâne Pilatoņâ koi moip.

29 Oi Kembugât ekabân den zeip, zo op nanğâm poru nagân gâbâ mâkâm kât mâtâpņan âi parâwe.

30 Ka Anutuñâ mumuņan gâbâ mânģei zaarip.

31 Oi zâk sot Galilaia hânân gâbâ Yerusalem kamânân ârândâņ âiwe, zengâren sirâm nâmbutņan muyagezingâm ândeip. Muyagei igâwe, zen ko zâkkât siņgi sâsâņ a opņâ a ambân dâzângom ândie.

32 Nen umâlep den dâzângonam gen. Anutuñâ sâkurâpņiñâ kut nâi nâi siņgi dâzângoip, zorat bonņâ âsagiap.

33 Anutuñâ Yesu mânģei nengâren bonņâ muyagiap. Zorat umâlep den dâzângonam gen. Psalm danğon zagât, zoren den itâ kulemguwe, 'Gâ nâgât nannâ. Irak gasum sâlâpgogan.'

34 Yesu mumuņan gâbâ mânģei zaarip. Oi Yesu zâk mân mom alâģibap, zorat Anutuñâ den itâ sâip, 'Nâ Dawidigât siņgi sâwan, zorat bonņâ zinziņ kâtik, zo ziņģâbat.'

35 Oi Psalm ekabân den nâi itâ ziap, 'Gâ tirik agâ mân birânina mom alâģibat.'

36 Dawidigât nângâme. Zâk Anutuñâ nep diņ sâm pindip, zo arâp zengâren tuum âim moip. Moi sâkurâp zengât kwagân hângune alâģeip.

37 Ka Dawidigât kiunņâ Yesu, zâk ko mân alâģeip.

Anutuñâ mumuñan gâbâ măngei zaarip.”

38 Yatâ sâmnâ Paulonâ itâ sâmnâ dâzânngoip, “A bukurâpnâ, dâzângua nânngânek. Bâliñâ guligulipkuñ, zo a zorân muyageipkât zorat den mâte otziñgap.

39 Mosegât gurumin den, zo bâliñâziñ gulipkubam oseip. Yesugâren nânngâm pâlatân kwatne bâliñâziñâ zo gulipkubap.

40 Propete zengâren den itâ zo kâtigibapkât itâ dâzânnguan,

41 ‘A zen den nânngâm kwâkâkwâkânâ zengâren ândibi.’ ”  
nep top nâi tuubat.  
Ziñâ zorat nânngâne bon buñ upap. Zen kut nâi zo ekñâ kwakñâ mumbi.’ ”

42 Oi Pâulo sot Banaba zet mâpâmâpâse namin gâbâ geitâ kendon nânin yatik dâzânngobabotkât sâwe.

43 Oi minduminduyân gâbâ gem Yuda a donbep sot kamân nânin gâbâ Anutu mâpâsemarâwe, zen aksik Paulo Banaba zet sot âim den utne Paulo sot Banaba zet zen Anutugât lumbenjan ândibigât dâzânngowet.

44 Bet kendon nânin mâte oi kamân zorat mâirâp a topñâ topñâ zen aksik minduyangâm Anutugât den nânngânam gawe.

45 Mindum gane Yuda a ziñâ ziñgitñâ nânngâm bâliñ kwatziñgâm Paulogât den mem gei kwarâwe. Oi sâmnâ bâliñ kwâkñangâwe.

*Paulonâ Yuda a kândâtzânngom hân nânin gokñâ sinji âlip dâzânngoip.*

46 Yatâ utnetâ Paulo sot Banaba zet den kenğât buñâ itâ sâmnâ dâzânngowet, “Yuda a zen Anutugât den kândom dâzânngonatkat sâsân. Ka Yuda a zen kândâtkomñâ ândiândigât sinji mân utnatkât se, gât ko zâmbamñâ hân nânin gok zen sinji âlip dâzânngonat.

47 Kembu zâk zorat itâ sâmnâ dâtnânngoip, ‘Zen hân toren toren a zengât âsakñâ zâambarâwan. Oi a zen Anutugât mâtâp ekñâ zoren âi

48 Yatâ sâitâ hân nânin gokñâ zen den zo nânngâm umziñ âlip oi Kembugât den sâmnâ bâbâlañ kwârâwe. Oi ândiândi kâtikkât sinji urâwe, zen den zo nânngâne bon oip.

49 Oi hân zoren Kembugât den lañ kârâm arip.

50 Yuda a ziñâ kamân zorat a sâtnâ sot ambân sikumziñoot zen Anutu mâpâsemarâwe, zo den dâzânngone um kâlak op Paulo sot Banaba kâsa otzikâm molizikâne âiwet.

51 Âiram kinzikñan gwapgwap tuugitâ gei kândâtzânngom Ikonion kamânân âiwet.

52 Aritâ Yesugât kâmut kamân birâwet, zo zen umziñan Tirik Kaapum piksâm zei sâtâre kwâkñan ândiwe.

*Ikonioŋ kamânân den sinji âlip sâwet.*

1 Oi Ikonioŋ kamânân takâm yatigâk Yuda a zeŋgât mâtâmâpâse namin zâimŋâ sinji âlipŋâ imbanjânoot sâm dâzâŋgowet. Dâzâŋgoitâ Yuda a sot hân ŋâin gok doŋbepŋâ Yesugât kâmut urâwe.

2 Yuda a nâmbutŋâ zen ko sinji âlip zo kândât kom a hân ŋâin gokŋâ den dâzâŋgonetâ Kristogât kâmut kâsa otziŋgâwe.

3 Zet zoren narâk kêrep ândim Kembugâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwap sinji âlip keŋgât buŋ sâm ândiwet. Kembuŋâ imbanjâ ziki sen mârât kulem top top tuum ândiwet.

4 Kamân zorat a zen kâsâpagom nâmbutŋâ zen Yuda zeŋgât a utne nâmbutŋâ zen Aposolo zekât a urâwe.

5 Oi Yuda a sot hân ŋâin gokŋâ zen Aposolo kâtŋâ zâkonat sâm mindum gawe.

6-7 Gâne nâŋgâm kamân zo birâm Likaonia hânân âiwet. Oi zoren Listera sot Derebe kamânân sot kamân mâik mâik tap arip, zoren âi den sinji âlip dâzâŋgom ândiwet.

*Listera kamânân Paulo sot Banaba bem zâkonsâwe.*

8 Listera kamânân a ŋâi tâip. Zâk kiŋ toren toren mom zeip. Zâk mam kâmbonjan gâbâ zo yatâ muyagem mân lâŋ âim gâmâip.

9 Zâk zo zem tâi Paulonjâ den sinji âlip sâi ek tâi

Paulonjâ ekŋâ itâ nâŋgip, “A zo sâkŋâ âlip up-apkât nâŋgâm pâlâtâŋ âlip zemŋâŋgap.”

10 Yatâ nâŋgâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Gâ kingandâ lâŋ zaat kin.” Sâi a zo pirindiŋ zaat âim gâip.

11 Oi a kâmut patâ zen Paulonjâ sen mârât kulem tuugip, zo ekŋâ Likaonia denân itâ sâwe, “Bem zagât zet a osetniŋan ga ândiabot.”

12 Oi Banaba zâk bem ŋâi kutŋâ Dia, zâkkât kutŋâ pindâwe. Oi Paulo zâk den sâsân a oipkât bem ŋâigât kutŋâ Hemesi pindâwe.

13 Kamân zoren Diagât namâ ŋâi kirip. Namâ zorat galem aŋâ, zâkŋâ sâi makau sot neule mem gam kamân mâtâbân namâ tâibân a ziŋâ aksik a zagât, zekât sinji makau kom unam urâwe.

14 Oi Aposolo Paulo sot Banaba zet zo nâŋgâm pârâkpam hâmbâzik mem giŋbololoŋ mem a osetziŋan âim den kwamit patâ itâ sâwet,

15 “O a ambân, zen dap ue? Net a yenŋâ, zen yatâ. Net den sinji âlipŋâ dâzâŋgoram get. Zen Bem lopio sot kut ŋâi ŋâi bon buŋ zo kândâtzâŋgom Anutu, ândiândi mariŋâ, zâkkât den nâŋgâbigât sâmet. Zâkŋâ hân sot sumbem sot saru sot kut ŋâi ŋâi top topŋâ muyageziŋgip.

16-17 Oi ândim gawe, narâk zoren a zen nâŋgâziŋgi umziŋanŋât ândiândi mâtâp muyagem ândiwe. Oi ziŋgit

mân kubikzingip. Topnâ nângâbigât buku otzingâm sâi map sot maanâ sambe muyagezingi nem seronkwap ândiwe.”

18 A zagât zo den zo yatâ sâm nâ kwâkâzingâm den imbanâ sâitâ zekât singi nalem unat sâm urâwe, zo birâwe.

*Paulo kâtnâ kuwe.*

19 Zo ândeitâ Antiokia kamânân gâbâ sot Ikonion kamânân gâbâ Yuda a nâmbutnâ, zen gam Listera kamân mâirâp zen sot den sâm saam Paulo kâtnâ kuwe. Kune mom ze muap sâm diim kamân ginjan gei parâwe.

20 Oi zoren ze Yesugât kâmut zen gam haamgum kine Paulonâ zaat kamânân arip.

Hañsâi Paulo sot Banaba zet Derebe kamânân âiwet.

21 Oi kamân zoren den singi âlip sâitâ a ambân donbep patâ zen nângâm Yesugât kâmut urâwe. Yatâ op mâtâp âiwet, zorik puriksâm Listera, Ikonion sot Antiokia kamânân âburem gawet.

22 Antiokia kamânân gamnâ Yesugât kâmut nângâm kâtigibigât den dâzângomnâ itâ sâwet, “Nen sâknam kwâknan ândim Anutu um topnan ândiandin, zoren takânat.”

23 Oi Yesugât kâmut dâp galem a mem sâlâpzângom nalem birâm nâ zengât opnâ Kembangâren ninâu sâwe. Galem a zen Kembangâren nângâm pâlâtân

kwâknan gâwe. Oi Aposolo zet Kembu zâkkâren zâambarâwet.

24 Oi Pisidia hân walâm âim Pampilia hânân takâwet.

25 Zoren takâm Perege kamânân den singi âlip dâzângomnâ Atalia kamânân geiwet.

26 Zoren gei wangâyân zâim âim Antiokia kamânân âiwet. Kamân zoren mâruman Yesugât kâmut zen Anutugât um lumbenjan zâpan nep diñ sâm zikâne nep topkwap tuum âiwet.

27 Zoren takâm nâ a ambân minduzingâm Anutunâ galem otzikâm hân nâin goknâ mâtâp mem zingî nângâm pâlâtân zingoot urâwe, zorat den zingî sâm dâzângowet.

28 Narâk kârep zo Yesugât kâmut zen sot ândiwet.

## 15

*Paulo sot Banaba zet dengât Yerusalem kamânân zâiwet.*

1 Ândine Yudaia hânân gâbâ a nâmbutnâ Antiokia kamânân gam Yesugât kâmut itâ sâm dâzângom ândiwe, “Zen Mosegât gurumin den mân lum kwabâ mân kwarangâbi zo ko Kembangât singi mân upi.”

2 Yatâ sânetâ Paulo sot Banaba zen sot den kwâkayangâwe. Yatâ op den itâ sâwe, “Paulo sot Banaba sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutnâ zingâ Aposolo sot Yesugât kâmut zengât galem a Yerusalem

kamânân ândiwe, zengâren den zo mem âibi.”

<sup>3</sup> Yatâ sânetâ Yesugât kâmut zinjâ Paulo sot Banaba sot a nâmbut sângonzângone âiwe. Âimjâ Poinike sot Samaria hânân kamânjâ kamânjâ a hân nâin gokjâ zinj Anutugât a urâwe, zorat den sinji dâzângom âiwe. Dâzângone Yesugât kâmut zen nângâm umâlep patâ urâwe.

<sup>4</sup> Yerusalem kamânân takâne Aposolo sot Yesugât kâmut sot zengât galem a, zen sâm sâtâre otzingâwe. Anutuñâ tânzâkoi nep tugitâ bon oip, zorat den sinji dâzângowe.

<sup>5</sup> Den sinji zo dâzângone Yesugât kâmurân a nâmbutjâ Parisaio zengât kâmurân gâbâ zen itâ sâwe, “Kamân nâin gokjâ zen kwabâ kwaranjâbi. Oi zen Mosegât gurumin den lubigât sâm dâzângobi. Zen zo yatâ mân utne Yesugât kâmurân ândine mân dâp upap.”

*Peteronjâ den sâm dâzângoip.*

<sup>6</sup> Aposolo sot Yesugât kâmut zengât a sâtjâ, zen den zo sânam minduwe.

<sup>7</sup> Mindumjâ den âragune ko Peteronjâ zaatjâ itâ sâm dâzângoip, “A bukurâpnâ, a hân nâin gok sinji âlip dâzângowan, zo Anutuñâ mâruman nâ gâsum sâlâpnogi dâzângua nângâm Yesugât kâmut urâwe, zo nânge.

<sup>8</sup> Oi Anutu zâk a umzin ekmap, zâkñâ Yuda nen Tirik Kaapum ninjip, yatikgâk a hân nâin gokjâ zinj igâwen.

<sup>9</sup> Zen zâk nângâm pâlâtân kwatne umzin sanjon kubik, nen otningip, zo yatik otzingip.

<sup>10</sup> Zen wangât Anutu walânam ue? Kut nâi nâi yâmbâtjâ zo nen sot sâkurâpnjâ lum osiwen. Zo yatigâk hân nâin gok Yesugât kâmut zengât kwâkziñan pânat sâm se?

<sup>11</sup> Yatâ bujâ. Nen itâ nângen. Yuda a sot hân nâin gokjâ Kembu Yesu um lâklâkñangât op zâkkât sinji uen.”

<sup>12</sup> Yatâ sâi a kâmut mindum tarâwe, zen aksik den zo nângâm den buj tarâwe. Tatne Banaba sot Paulo zet Anutuñâ nepzikjâ galem op hân nâin zengâren kulem top top tuugip, zorat den sinji otzingâwet.

*Yakobonjâ den sâm dâzângoip.*

<sup>13</sup> Zet dâzângom nanjitâ Yakobonjâ den itâ sâm dâzângoip, “A bukurâp, den sa nângânek.

<sup>14</sup> Mâruman Anutuñâ hân nâin gok zengâren gâbâ kâmut nâi zâkkât sinji upigât diizingip. Zorat sinji Simonjâ sâi nângen.

<sup>15</sup> Zorat Propete zengât ekabân Kembugât den nâi itâ ziap,

<sup>16</sup> ‘Nâjâ gâtâm âburem Dawidigât silep bâliap, zo kubikpat.

17 Sinjtnâ sândum kubik tuu-  
bat. Oi a ambân zen Kembu  
noonsâm kêrunim mâte ot-  
nibi. Hân nâin goknâ zen  
nâgât sinji sâwan, zen yatik  
upi.

18 Kembu zâk den yatik  
sâip. Zo mârumņan sâm  
muyageip.’

19 Oi zorat nânâ itâ san.  
Niņâ hân nâin goknâ zen  
Anutugât a upi, zen kut nâi  
nâi yâmbâtņâ mân zingânat.

20 Ka zen nalembem mo  
lopiogât sinji kwatne zo mân  
nimbi. Ap ambin zet mân  
birâyangâbabot. Zuu bâu  
gilâm sot sunum gilâmņoot  
zo mân nimbi. Kut nâi nâi  
zo birâbigât ekap kulemgum  
zingânat.

21 Mosegât gurumin  
den zo mârumņan gâbâ  
sâkurâpniņandâ topkwap  
kamân dâp mâpâmâpâse  
namin sâlâpkum nângâm  
ândimen sot zâkkât den zo  
kamân dâpniņ sâm gawen.  
Zorat nen gurumin den zorat  
mân sânat.”

*Yerusalem kamânân gâbâ  
ekap pane Antiokia kamânân  
arip.*

22 Oi Aposolo sot a sâtņâ  
sot Yesugât a kâmut, zen zo-  
rat nângâne dâp oi zengâren  
gâbâ a zagât muyagezikâwe.  
Nâi kutņâ Yuda, kutņâ nâi  
Basaba sot a nâi kutņâ  
Sila. Zet Yesugât kâmurân  
a sâtņâ urâwet. Zet Paulo  
sot Banaba zet sot ârândâņ  
Antiokia kamânân âibigât  
sângonzâkowe.

23 Oi ekap nâi itâ  
kulemgum zikâne mem  
âiwet.

“O bukurâpniņâ, bukurâpziņâ  
Aposolo sot galem a,  
nen ekap zi kulemgum  
pen. Oi hân nâin gok  
Antiokia kamânân sot  
Siria sot Kilikia hânân  
ândie, zengât sâtâre  
opņâ ekap zi pen.

24 Nen mân nângindâ ziren  
gabâ a nâmbutņâ zengâren  
gam den nâi dâzângone  
kwakmak urâwe.

25 Yatâ utnetâ nen nângâm  
umnij kânok oi a zagât mem  
sâlâpzâkoindâ bukuzatniņâ  
Paulo sot Banaba zet sot  
zengâren ge.

26 Paulo sot Banaba zet  
Kembu Yesu Kristo, zâkkât  
opņâ ândiândizikņâ buņ  
upapkât mân kenġât op  
nebân âiwet.

27 Oi zagât Yuda sot Sila  
sângonzâkoindâ ekabân den  
ziap, zo lâuzikņan gâbâ  
nângâbi.

28 Tirik Kaapum sot  
nen nângâm kut nâi  
nâi yâmbâtņan mân  
târokwâtnat. Zo yatâ zo ko  
zingânam sen, zo itâ.

29 Zen nalembem lopigât  
sinji sâne zo mân nimbi.  
Gilâm sot zuu gilâmziņoot  
mân nimbi. Ap ambin zet  
mân birâyangâbabot. Zen  
den zo lum âlip ândibi. Zo  
yatik. Kelikmelik ândibi.”

*Yuda sot Sila âburiwet.*

30 Oi a ambân kâmut, zen  
a zo sângonzângone Âiwe.  
Âim Antiokia kamânân takâm

Yesugât kâmut minduzingâm ekap zo zingâwe.

31 Zingâne mem sâlâpkum nângâm umziņ âlip oip.

32 Oi Yuda sot Sila zet Propete ândiwetņâ den doņbep sâm dâzângoitâ a ambân umziņ âlip oi Kembugât den luluyân kâtigiwe.

33 Oi narâk nâi zet zen sot ândimņâ âiram oitâ bukurâpzik zen um lumbe den dâzâkom sâņgonzâkone âburiwet.

34 Sila zâk zen sot ândibat sâip.

*Pauloņâ nebân âibam Sila diigi âiwet.*

35 Paulo sot Banaba zet Antiokia kamânân târokwap ândiwet. Zet sot a doņbep zen Kembugât den a ambân dâzângom ândiwe.

36 Ândim Pauloņâ Banaba itâ sâm dukuip, “Net kamânņâ kamânņâ âim Kembugât den dâzângowet, zoren âim bukurâpniņâ dap yatâ ândie, zo âi zingit nângârat.”

37 Yatâ sâi Banaba zâk Yohane Mareko diiņangitâ ârândâņ âibigât sâip.

38 Mareko zâk mârur zet sot âim Pampilia hânân zâpamņâ âbureipkât Pauloņâ zâk sot âibam nâņgi mân dâp oip.

39 Oi Paulo sot Banaba zet den sârek op kâsâpagom Banaba zâk Mareko diim waņgâyân zâim Kipiro hânân âiwet.

40 Pauloņâ ko Sila gâsui Yesugât a kâmut ziņâ Kem-

buņâ galemzik upap sâm zâpane âiwet.

41 Âimņâ Siria sot Kilikia hânân kamânņâ kamânņâ Yesugât kâmut sâm kâtikņan kwatziņgâwet.

## 16

*Paulo Listera kamânân âi Timoteo diigi âiwet.*

1 Paulo sot Sila zet âimņâ Derebe sot Listera kamânân takâwet. Oi Listera kamânân Yesugât kâmurân a nâi ândeip, kutņâ Timoteo. Mamņâ Yuda ambân, Yesugât kâmurân gok. Ibâņâ Grik a.

2 Yesugât kâmut Listera sot Ikonioņ kamânân ândiwe, zen Timoteogât nângâne âlipņâ oi Paulo dukuwe.

3 Dukunetâ Pauloņâ zâk sot ândibapkât dukuip. Oi hân zoren Yuda a ândiwe, zen katep zorat ibâņâ Grik a zo nângâwe. Pauloņâ zeņgât opņâ Mosegât gurumin den lum kwabâ kwâkņangip.

4 Oi Yesugât kâmut kamânņâ kamânņâ ândiwe, zen den Aposolo ziņ sâm ekabân kulemguwe, zo lubigât dâzângom âiwe.

5 Yatâ op tuunetâ Yesugât kâmut kamânņâ kamânņâ, zeņgâren nep tuum âine nângâm pâlâtâņziņ kâtigeip. Oi sirâm dâp a ambân Yesugât kâmurân târokwatziņgâm âiwe.

*Pauloņâ Makedonia a nâi egip.*

6 Oi Asia hânân sinji âlip sâmbâ ainâ sânetâ Tirik Kaapumñâ pâkekoi Pirigia sot Galatia hân walâm aiwe.

7 Âimñâ Misia hân ginñan takâm Bitinia hânân ainâ sâne Yesugât Kaapumñâ mân âibigât sâip.

8 Oi Misia hân murukñan âim Taroa kamânân takâwe. Kamân zo saru sâtñan tâip.

9 Zoren takâm nâtigân Paulonjâ uman nâi itâ egip. Mâkedonia a nâi muyagem itâ sâmbâ dukuip, “Zen Makedonia hânân gam tânnângobi.”

10 Paulonjâ uman zo egi itâ sâwen, “Anutu zâk Makedonia hânân ai den sinji âlip dâzângonatkât sap.” Yatâ sâmbâ ainam urâwen. (Taroa kamânân Luka, nânjâ Paulo sot Sila sot Timoteo târokwatziñgâwan.)

### *Lidia Kembangât ambân oip.*

11 Oi wangâyân zâim Taroa kamân birâm Samorake hân saru tânâmñan takâwen.

12 Hanjsâi wangâyân âimñâ Neopoli kamânân takâm wangâyân gâbâ gem Pilipi kamânân aiwen. Kamân zo Makedonia hân zoren kamân patâ nâi. Roma a ziñâ kamân marinñâ op ândiwe. Kamân zoren sirâm nâmbutñâ ândiwen.

13 Ândeindâ Yuda a zengât kendon oi kamân âkñan too nâi zeip. Zoren itâ sâmbâ geiwen, “Ziren Yuda a ziñâ ninâu sâmbâ, zorat kabâ nâi ziap mo buñâ? Gei iknâ.”

Yatâ sâmbâ geimñâ ambân mindum tatne muyageziñgâm ge tapñâ den sinji âlip dâzângowen.

14 Zengât osetziñan ambân nâiñâ Anutu mâpâsem ândeip, kutñâ Lidia. Ambân zo Tiatira kamânân gokñâ. Zâkñâ sângum neulenoot pâi kwâlâmarâwe. Ambân zo Kembunñâ okñangi umñâ pâronjsâi Paulogât den nângâm kwâtâteip.

15 Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanjonziñgindâ itâ sâmbâ dâtnângoip, “Zen nikne nângâm pâlatâñnoot uangât nâgât mirin zâi tâtat mâmbâ upi.” Yatâ sâmbâ kâtigem diiniñgi zâiwen.

### *Paulo sot Sila tâk namin zâparâwe.*

16 Narâk zoren ninâu sâmbâ giarindâ kore ambân nâi muyageniñgip. Ambân zo wâkenoot ândimñâ a kwâkñan ândim zâibi, zorat topñâ nângâm dâzângoi mâirâpñâ kât sikum ziñgâmarâwe.

17 Ambân zorânñâ muyageniñgâm nen sot Paulo moliniñgâm den itâ sâip, “A zi ziñâ Anutu u patâgât kore a ândim Kembangât mâtâp, zorat dâzângom ândie.”

18 Den zorik sirâmñâ sirâmñâ sâmbâ zari Paulo den zo nângâm âkonzigi âburem wâke itâ sâmbâ dukuip, “Nâ Yesu Kristogât sâtkât dâgoga ambân umñan gâbâ takâm ai.” Yatâ sâmbâ takâm arip.

19 Oi ambân zo patârâpñâ zen kât sikum memarâwe,



zorat mâtâp doonjoip, zo nângâm Paulo sot Sila gâsuzikâwe. Oi diizikâm kamân sombemân Roma a sâtñâ mâteziñan zâparâwe.

20 Zâpanñâ Roma a sâtñâ itâ sâm dâzânngowe, “Zet Yuda anñâ neñgât kamânân gam den sâitâ bâliñâ uap.

21 Zet mân orotñâ upi sâm ândiabot. Roma a neñgâren yatâ zo mân upmen, zo uabot.”

22 Oi a kâmut patâ kirâwe, zen um kâlak nânngâzikâne a sâtñâ ziñâ sâne kâwali a ziñâ hâmbâzik kwâkâm lapitzikâwe.

23 Doñbep lapitzikâm tâk namin zâpamñâ galem a zâk hângi doonjum dâñ galem otzikâbapkat dukuwe.

24 Dukune tâk namâ tânâmñan umñâ nñain, zoren zâpam kinzikñâ nagân saaziki ziwet.

*Tâk namâ galem anñâ Kembugât a oip.*

25 Nâtik tânâmñan Paulo sot Sila zet Anutu mâtâsem kep mem tarâwet. Yatâ oitâ a tâk namin tarâwe, zen kwamit nânngâm tarâwe.

26 Oi wâriñ patâ mem namâ zo mem sânsân pâi mâtâp aksik pâronjsâip. Oi tâk namin tarâwe, zeñgât bitziñan tâk olaiyanjip.

27 Oi tâk namâ galem a, zâk umânân gâbâ nânngâm zaat egi mâtâp pâronjsâm kiri tâk namâ a âim nanje sâm petñan zemba sâmbum sâkñâ tâmbetkubam oip.

28 Yatâ upâ sâi Paulonñâ den kambânñ sâm sâip, “Sâkkâ mân tâmbetku. Nen aksik zi hâlâluyâk ten.”

29 Sâi galem a zâkñâ âsakñanñgât sâi pindâne namâ kâligen zâim sânam sâmbui Saulo sot Sila kinzik topñan ge zeip.

30 Zemñâ namâ umñan gâbâ diizikâmñâ mâsikâzikâm sâip, “Patâzatnâ, Nâ dap op Kembugât a upat?”

31 Oi zet itâ sâm dukuwet, “Gâ Kembu Yesu Kristo nânngâm pâlâtân kwap Kembugât sinji upan. A ambârâpkâ zen yâtik.”

32 Yatâ sâm zâk sot a ambârâp Anutugât den dâzânngoi.

33 Nâtik zorenâk galem anñâ diizikâm mârur kâmbamñâ zâkone use oip, zo sanjonzikâwe. Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanjonziñgâwet.

34 Oi zet mirânñan diizikâm zâim nalem zikip. Oi zâk sot a ambârâp Anutugâren nânngâm pâlâtân kwarâwe, zorat umziñ âlip oip.

*Paulo sot Sila tâk namin gâbâ gem gawet.*

35 Hanjsâi a sâtñâ zen kâwali a sanjonzânngoi âim tâk namâ galem a itâ dukuwe, “A zagât zo olanzikâna arit.”

36 Oi galem a zorânñ nânngâm Paulo itâ sâm dukui, “Nâ olanzika âibabotkât a sâtñâ den pane gaap. Zorat zet gemñâ âim um lumbenñan ândibabot.”

<sup>37</sup> Sâi Paulonjâ kâwali a itâ sâmbân dâzânngoip, “Net Roma a bonjâ op ândiet. Den nebân mân nâpanjâ laj a mâteziñan kâmbamjâ lapitnikâm tâk namin nâparâwe. Oi net tik âiratkat se? Zo yatâ bujâ. Ziñjâ a ambân mâteziñan diinikâm âi nâpâne âirat.”

<sup>38</sup> Paulo zâk den yatâ sâi kâwali a zinjâ âburem âi a sâtnjâ dâzângone zen a zagât zo Roma a bonjâ op ândiwet, zo nângâm pârâkparâwe.

<sup>39</sup> Pârâkparâwe zekâren gamjâ um lumbe den dâzâkom tâk namin gâbâ diizikâm gei kamânziñ birâm âibabotkat dâzâkowe.

<sup>40</sup> Oi zet tâk namin gâbâ gem Lidiagât mirin zâim Yesugât kâmut zinjâ Kembangâren kâtigem ândibigât dâzângomjâ âiwet.

## 17

*Paulo sot Sila zet Tesalonike kamânân âiwet.*

<sup>1</sup> Paulo sot Sila zet Ampipoli sot Apolonia kamân walâm Tesalonike kamânân takâwet. Zoren Yuda zengât mâpâmâpâse namâ nâi tâip.

<sup>2</sup> Oi Paulo zâk op ândeip, yatâ op Yuda zengât kendonân mâpâmâpâse namin zâimjâ zen sot den sinji âlip âraguwe. Nep mâme karâmbut yatâ op ândeip. Zâk Kembangât den ekabân den topjâ dâzângom itâ sâip.

<sup>3</sup> “Kristo zâk sâknam nângâm mom zaatpakât

den Kembangât ekabân ziap. Oi Yesu kutnjâ dâzângoman, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârumbân. Zâk Kristo.”

<sup>4</sup> Yatâ sâmbân dâzânngoip zengâren gâbâ nâmbutnjâ zen den zo nângâne bon oi Paulo sot Sila zekâren târokwarâwe. Osetziñan Grik a donjâ zinjâ Kembangât den sinji mârumbân nângâm Anutu mâpâsem ândiwe sot ambân zâizâiñjâ nâmbutnjâ zen târokwatziñgâwe.

<sup>5</sup> A ambân donjâ utnetâ Yuda a zen nângâm um kâlak nângâziñgâm zen den kwamit patâ sâmbân Yasongât mirin Paulo sot Sila tarâweyân âi minduwe. Mindumjâ a zagât gâsuzikâm mindumindu patin zâpanam sâwe.

<sup>6</sup> Paulo sot Sila mân muyagezikâmjâ Yason sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutnjâ gâsuziñgâm a sâtnjâ zengâren diiziñgâm âiwe. Âimjâ itâ sâwe, “A zen hânjâ hânjâ ândim den bâliñ dâzângom a um gulip kwatziñgâme, a zorânjâ nenjâren ge.”

<sup>7</sup> Gane Yasonjâ sâi mirânjan tâtat mâme urâwe. Zen Roma a kutâgât den kom a kutâ unakjâ muyagiap, kutnjâ Yesu sâme.”

<sup>8</sup> Yuda a zinjâ den yatâ sâne kamân a sot a sâtnjâ zen Yason sot bukurâpnjâ kâsa otziñgâm den kwamit patâ sâwe.

<sup>9</sup> A sâtnjâ zen Yason sot bukurâpnjâ tâk namin mân

zâibigât sâmbân sângân mine zâmbane âiwe.

*Paulo zâk Berea kamânân sinji âlip sâmbân dâzângoip.*

<sup>10</sup> Nâtiksâi Yesugât kâmut zen kenjât op Paulo sot Sila sângonzâkone Berea kamânân âiwet. Zoren takâm Yuda zenjât mâpâmâpâse namin zâi den sinji âlip dâzângowet.

<sup>11</sup> Kamân zoren Yuda a zen a âlipnâ. Zen Tesalonike a yatâ bunjâ, gât ko den sinji âlipnâ nângâm âknjâliwe. Dinziqnâ zo bonjâ mo sarâ sâmbân sirâm dâp Kembangât den ekabân sâlâpkum nângâwe.

<sup>12</sup> Oi zenjâren gâbâ donjêpnâ Yesugât kâmut urâwe. Oi Grik a ambân patâ nâmbutnâ, zinâ zenjâren târokwarâwe.

<sup>13</sup> Paulonjâ Berea kamânân Anutugât den sâi sinji Tesalonike kamânân ari Yuda a zin nângâwe. Nângâm Berea kamânân âim kâsa otzikâbigât a ambân dâzângowe.

<sup>14</sup> Yatâ utne Yesugât kâmut zen zo nângâm zorenâk Paulo sot a nâmbutnâ sângonzângone saru sâtjan geiwe. Ka Sila sot Timoteo zet kamân zoren ândiwet.

<sup>15</sup> Oi a zen Paulo diim âi Ateņ kamânân pane itâ sâmbân dâzângoip, “Zen âi sâmbân Sila sot Timoteo zet kek gâbabot.” Sâi a zen âburem âiwe.

*A zen Paulogât den birâwe.*

<sup>16</sup> Paulo zâk Ateņ kamânân Sila sot Timoteo, zekât mambât ândim eņ lopio

donjêp tatne zinjit umnâ kârâp oip.

<sup>17</sup> Oi Yuda a zenjât mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a nâmbutnâ zen Anutu mâpâsemarâwe, zen sot âraguwe. Oi sirâmjâ sirâmjâ kamân sombemân a muyagezinjâm sinji âlip dâzângoip.

<sup>18</sup> Kamân zoren a nângânângâzin patâ, Epikue a kâmut sot Stoike a kâmut, zenjâren gâbâ a nâmbutnâ zen Paulo sot den âraguwe. Oi nâmbutnandâ Paulogât itâ sâwe, “A zi nângânângânâ bunj den lanj sap. Zâk wan wan den sâmbân taap?” Nâmbutnandâ itâ sâwe, “Zâk lopio unaknjâgât den sap.” Paulo zâk Yesugât den sot mom zaatzaatnjâgât den sâi zen yatâ sâwe.

<sup>19-20</sup> Yatâ sâmbân mindumindu sombemân diim zâimnâ sâwe, “Den unaknâ sat, zo nângânatkât sen. Den mârâtnâ, zorat topnâ sapsuna nângânâ.”

<sup>21</sup> Ateņ kamân mâirâp sot kamân nâin goknâ zen sot ândiwe, zen den unaknâ nângânâmbân den âragum ândiwe.

*Paulonjâ Kembangât topnâ dâzângoip.*

<sup>22</sup> Paulo zâk Areo den sâsân sombemân kin a itâ sâmbân dâzângoip, “Ateņ mâirâp, nâ topzinj ek nângan. Zen lopio donjêp sobim bimbi kwatzinjâme.

<sup>23</sup> Nâ kamânzinjan âim gam lopiozinjâ eknâ lopiojât

nalem pâpanñan den itâ zeî sâlâpkuwan, 'Nalem pâpanñâ zi bem lopio ñâigât sinji, kutñâ mân nânjen.' Mân nânğâm mâpâsime, zorat topñâ dâzânğobâ.

<sup>24</sup> Anutu zâk hân muyagem kwâkñan kut ñâi ñâi pâip. Zâk hân sot sumbem zorat marinâ. Zo namâ a betñâ tuutuun, zoren tâtat mâme mân opmap.

<sup>25</sup> A zengât kut ñâi ñâi tuume, kut zo mân kêrumap. Zâkñak a ândiândiniñâ sot Kaapum sot kut ñâi ñâi zo niñğâm.

<sup>26</sup> A hânân ândien zo sâi a kânokâren gâbâ muyagem lañ kêrâm hânân a kâmutñâ kâmutñâ muyagem lañ kêrâm âiwen. Oi muyagem âinat, narâk sot danjon zo zâkñak sâm niñğip.

<sup>27</sup> Nen umniñandâ Anutu kêrum âim muyaginatkat yatâ oip. Zâk kêrebân buñâ, gootniñan a hutnânjon ândiap. Den ñâi itâ ziap,

<sup>28</sup> 'Nen zâkkât ândiândiñ umñan ândim kut ñâi ñâi upmen.'

Zengâren gâbâ a nâmbutñandâ  
zitâ sâwe,  
'Nen zâkkâren gâbâ  
âsagiwen.'

<sup>29</sup> Anutugât nânğindâ lopio yatâ mân upap. Lopio kât âlipñâ a bitziñandâ sobime. Oi nen Anutugâren gâbâ muyagiwenñâ nânğindâ Anutu zâk lopio yatâ mân upap.

<sup>30</sup> Mârumñan kwakmak ândiwen. Anutuñâ niñğitñâ birâm ândeip, zorat narâk

âkip. Irak ko a aksik umniñ melânğnatkat sap.

<sup>31</sup> Zâk narâk pâip, zo ziap. Zoren hânñâ hânñâ topniñâ sâm muyagemñâ hânñâ niñğabap. Oi a ñâi, zâk nep zo tuubapkat gâsum kwânânğip. Oi hân a aksik zâkkât nânğindâ bon upapkat mumuñan gâbâ mângei zaat ândiap."

<sup>32</sup> Paulo zâk mumuñan gâbâ zaatzaat, zorat den sâi nâmbutñâ ziñ mem gei kwâkwat den sâwe. Oi nâmbutñâ ziñâ sâwe, "Den zo narâk ñâin ko sâna nânğanat."

<sup>33</sup> Yatâ utnetâ Paulonñâ zâmbam arip.

<sup>34</sup> A nâmbutñandâ Paulogâren pâlatân op Yesugât sinji urâwe. Oi zengât osetziñan kamân zorat a sâtñâ zengât kâmurân gok kutñâ Dionisio. Oi ambân ñâi kutñâ Damari sot nâmbutñâ ândiwe.

## 18

*Paulonñâ Korinti kamânân  
sinji âlip nep tuugip.*

<sup>1</sup> Paulonñâ Ateñ kamân birâm Korinti kamânân arip.

<sup>2</sup> Zoren Yuda a ñâi muyageip, kutñâ Akwila. Zâk Ponto hânân gokñâ. Oi ambinñâ Pirisila zâk sot Italia hânân ândeitâ Roma a kutâ Kalaudio, zâkñâ Roma kamânân Yuda a ambân tarâwe, zo moliziñğip. Oi zet zo birâm Korinti kamânân âiwet.

<sup>3</sup> Paulo zâk zekât mirin zâri tâtat mâme urâwe.

Wangât, zet nep ârândân tuumarâwet, zorat zekâren zari tarâwe. Zengât nep ko hâmbâ silep tuumarâwe.

4 Yuda zengât kendon dâp Paulo zâk mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a sinji âlip dâzânḡoi nâmbutnâ zen Yesugât kâmut urâwe.

5 Oi Sila sot Timoteo zet Makedonia hânân gâbâ gâitâ Paulo sinji âlip nep zorarâk nânḡâm ândeip. Zâknâ Yuda a itâ sâm kâtigem dâzânḡoip, “A bâliḡan gâbâ mâkâniḡgâbapkât mârur sâsân, Kristo, zâk Yesu.”

6 Yatâ sâi Yuda a zen diḡâ birâm kâsa okḡanḡâne zâknâ hâmbânḡan gwapḡwap koi gei itâ sâm dâzânḡoip, “Tâmbetagobi, tosa zo nâḡât buḡâ. Ziḡnâ upap. Zorat nâ kândâtzânḡom hân nâin gok zengâren âibat.”

7 Yatâ sâm a nâi kutnâ Titeo Yusito, zâk Grik anâ Yuda a zen sot ândim Anutu hurat kwâkḡanḡâm ândeip, zâkkât mirâ zo Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ḡinḡan kirip. Paulonâ zâkkât mirin âi tâtat mâme oip.

8 Mâpâmâpâse galem a kutnâ Kirispo, zâk sot a ambârâpnâ zen aksik sinji âlip nânḡâm Kembugâren nânḡâm pâlatân kwâkḡanḡâwe. Oi Korinti a zengâren gâbâ doḡbepnâ sinji âlip nânḡâm Yesugât kâmut utne too sanḡonziḡâwe.

9 Paulonâ nâtik nâin uman egi Kembuḡâ itâ sâm dukuip, “Gâ mân kenḡât otnan.

Sinji âlip sâm mân birâban. Sâmḡik ândiban.

10 Nâ galem otḡiga anâ mân gobi. Kamân ziren nâḡât sinji a doḡbep ândie.”

11 Yatâ sâm dukui Paulonâ kamân zorat a Anutugât den dâzânḡom ândei kâin kiin nâmburân karâmbut âkip.

*Paulo sâkḡanâk sâne a sâtḡandâ dinziḡ birip.*

12 Oi Galion zâk Grik hânân a sâtḡâ patâ op ândei Yuda a zen um kânok opḡâ Paulo kâsa okḡanḡâm ḡâsum diim a sâtḡanḡâren âiwe.

13 Diim âim Paulogât itâ sâm dukuwe, “A zi zâk Anutugât gurumin den komḡâ mâtâp uḡakḡan âim Anutu mâpâsibigât sâmap.”

14 Yatâ sâne Paulonâ den hâunâ sâbam oi Galionâ Yuda a itâ sâm dâzânḡoip, “O Yuda a, a zi bâliḡ op tosa patâ muyagei sâi dinziḡ nânḡâbam.

15 Zen sâkurâpziḡnâ zengât den kâtik sot den nâmbutnâ âragum diim ge, zorat nâ mân kubikpat. Ziḡnak kubikpi. Zo nâḡât nep buḡâ.”

16 Yatâ sâm moliziḡi gem âiwe.

17 Oi a zen aksik patâ mâpâmâpâse galem a kutnâ Sostene ḡâsum lumḡâ a sâtḡanḡât mâtenan kom mem nâi nâi utne ziḡḡitḡâ mân nânḡânḡânḡâ oip.

*Paulo zâk âburem Antiokia kamânân arip.*

18 Paulo zâk Korinti kamânân ândim zâim Yesugât kâmut kândâtziḡ kelik Siria

hânân âibam arip. Pirusila sot Akwila zet zâk sot ârândân âiwe. Kenkerei kamânân takâm kâuknâ mânângârip. Zorat mârurnan Anutu mâtejan den sâm kâtigem kâuknâ mân mânâgât ândeip.

<sup>19</sup> Zobâ wanğâyân zâim Epeso kamânân takâm kâsâpagowe.

Oi Paulonâ mâpâmâpâse namîn zâim Yuda a zen sot den sinği âlip âraguwe.

<sup>20</sup> Oi zen sot ândibapkât sâne itâ sâm dâzânğoi,

<sup>21</sup> “Anutuñâ sâi nâ du zenğâren âburem gâbat.” Yatâ sâm kelikmelik otziñgâm wanğâyân zâim Epeso kamân birâm arip.

<sup>22</sup> Âimnâ Kaisarea kamânân takip. Zoren takâm Yesugât kâmut kândâtziñ kelik den dâzânğom Antiokia kamânân âburem arip.

<sup>23</sup> Paulo zâk Antiokia kamânân mâik nâi ândim zâmbamñâ sinği âlip nebân du arip. Oi Galata sot Pirigia hânân kamânñâ kamânñâ Yesugât kâmut ândiwe, zo sâm kâtikñan kwatziñgâm arip.

*Apolo zâk Epeso sot Korinti kamânân sinği âlip nep tuugip.*

<sup>24</sup> Oi Epeso kamânân Yuda a nâi gâip, kutnâ Apolo. Zâk Alesandiria kamânân gok. A zo nânğânânğânñâ patâ. Zâk Kembugât den ekabân sâlâpkum nânğâm nanğip.

<sup>25</sup> A zo Kembugât topñâ zo dukune nânğâm nanğip. Too sanğon nep ko Yohanegârâk

nânğipñâ Yesugât sinği imbanğânğoot dâzânğom ândeip.

<sup>26</sup> Zâk Yuda a zenğât mâpâmâpâse namîn zâim sinği den kenğât buñ, lâu bâbâlan sâm dâzânğoi. Zoren sinği âlip sâi Pirusila sot Akwila zet nânğâm buku okñanğâm diim âi Anutugât den nâmbutnâ dukum nanğawet.

<sup>27</sup> Oi Apolo zâk Grik hânân âibâ sâi Yesugât kâmut zen ekap nâi kulemgum Yesugât kâmut Grik hânân ândiwe, zenğât pindâne mem arip. Ekap zoren den itâ zeip, “Zen a zi buku okñanğâbi.” Den yatâ kulemgum pindâne arip. Âimnâ Korinti kamânân takâm Anutuñâ tângoi Yesugât kâmut itâ betziñan meip.

<sup>28</sup> Kembugât den ekabân gâbâ Yuda a den dâzânğom sâip, “A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârurn sâsân, Kristo, zâk Yesu.” Zâknâ minduminduyân den yatâ sâm Yuda zenğât den zo mem ge kwatziñgip.

## 19

*Paulonâ Epeso kamânân Yohane arâp muyageziñgip.*

<sup>1</sup> Apolo zâk Korinti kamânân ândei Paulonâ hân mâtâp âim Epeso kamânân takâm Yohanegât arâp nâmbut muyageziñgip.

<sup>2</sup> Oi mâsikâziñgâm sâip, “Zen Kembugât den sinği âlip nânğâm, nânğâm pâlâtân kwapñâ Tirik Kaapum sot urâwe mo buñâ?” Sâi ziñâ

sâwe, “Buñâ. Tirik Kaapum ândiap, zorat sinji mân nânghâwen.”

<sup>3</sup> Sâne itâ sâm mâsikâziŋgip, “Zen nâigât korân too sanjonziŋgâwe?” Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen Yohanegât too sanjonziŋgâwe.”

<sup>4</sup> Sâne Paulonâ itâ sâm dâzânŋoip, “Yohane zâk a umziŋ melânbigât too sanjonziŋgâm itâ sâm dâzânŋoip, ‘A nâi bet gâbap, zen zâk nânghâm pâlâtân kwâknanŋâbi.’ Den zo Yesugât op sâip.”

<sup>5</sup> A zen den so nânghâne Kembu Yesugât korân too sanjonziŋgâwe.

<sup>6</sup> Too sanjonziŋgâne Paulonâ biknâ kâukziŋan pâi Tirik Kaapum zengâren gei Kembugât den gându unaknan sâwe.

<sup>7</sup> A yatâ urâwe, zen kiin zagât yatânâ urâwe.

*Paulonâ sinji âlip nep sot sen mârât kulem top top tuugip.*

<sup>8</sup> Paulo zâk Yuda a zengât mâtâmâpâse namin âsâbân zâimnâ kenŋât buŋ sinji âlip dâzânŋom ândei kâin karâmbut âkip. Anutugât um topnan ândiândinŋânŋât den sâm bâbalaŋ kwap dâzânŋoip.

<sup>9</sup> Oi a nâmbutnâ zen um kâtik opnâ Yesugât den kândâtkom a ambân mâteziŋan den bâlinâ sânetâ Paulonâ birâziŋgip. Oi Yesugât kâmut, zenâk di-ziŋgâm sirâmñâ sirâmñâ a nâi kutnâ Tirano, zâkkât

mirin minduziŋgâm zen sot âraguwe.

<sup>10</sup> Kendon patâ zagât umnan zo yatâ op ândei Yuda a sot Grik a Asia hânân ândiwe, zen aksik Kembugât topnâ nânghâwe.

<sup>11</sup> Oi Anutunâ Paulo mam oknanŋi sen mârât kulem nâi nâi tuugip.

<sup>12</sup> Zorat a zen Paulogât hâmbâ mot mem ândeip, zo mem mâsekziŋoot zengâren mem âine gâsune sâkziŋ âlip urâwe. Yatâ utne wâkenâ a umziŋan gâbâ takâm âiwe.

*Kware suna a ândiwe.*

<sup>13</sup> Oi Yuda a nâmbutnâ sâgân sâmbu opnâ hânñâ hânñâ âim gam ândim zâizâin op Kembu Yesugât kot zo sâm wâke moliziŋgânat sâm wâkeziŋoot itâ sâm dâzânŋowe, “Yesu kutsiŋinâ Paulonâ sâmap, zâkkât korân sa âiban.”

<sup>14</sup> Yuda zengât tirik namâ galem a patâ nâi kutnâ Sikewa, zâkkât narânñâ nâmburân zagât, zen Paulo eknâ yatâ urâwe.

<sup>15</sup> Yatâ op sâne wâkenâ den itâ sâm dâzânŋoip, “Yesu sot Paulo zo nânghâzikan. Zen ko waniŋ goknâ?”

<sup>16</sup> Wâkenâ yatâ sâi a wâkeŋoot zo kâwali imbanâ mem zânŋom mem kâbakgwâbakne otziŋgâm hâmbâziŋ mem giŋbololoŋ mei sâk bârak sot gilâmziŋoot mirin gâbâ pâtan âiwe.

<sup>17</sup> Zorat den sinji Epeso kamânân Yuda a sot Grik a zen zo nânghâm

kenġât urâwe. Oi Kembu Yesugât kutnâ sâmb âlip kwâkņanġâwe.

18 Oi Yesugât kâmut, zengâren gâbâ donbep patânâ gam mârumņan gâbâ kware suņa op gâwe, zorat den sinġi sâmb kâkņan parâwe.

19 Kware suņagât ekap mem ândiwe, zo mem a mâteziņan kârâp une seip. Oi ekap zorat sângânġâ sâlâpkum mâpotne kât ekap 4 tausen yatâ oip.

20 A zinâ yatâ utnetâ Kembugât denġâ imbanâ mem kâtigemņâ laņ kârâm arip.

*Pauloņâ Yerusalem kamânân âibam oip.*

21 Paulo zâk nep zo tuum naņgi Kaapumņâ okņanġi Makedonia sot Grik hân âi walâzikâm Yerusalem kamânân âibatkat sâip. Oi itâ sâip, “Nâ Yerusalem kamânân âim âburem Roma kamânân âibat.”

22 Oi âibam berân mâme nep a zagât Timoteo sot Erasto sângonzâkoi Makedonia hânân kâdom op âiwet. Zâk zikņik zoren mâik nâi ândeip.

*Atemis bem lopio, zâkkât kwamit patâ urâwe.*

23 Narâk zoren Epeso kamânân um kâtik a zen sinġi âlipkât den kwamit patâ urâwe.

24 Zoren kâtnâ lopio tuutuunâ a nâi ândeip, kutnâ Demeterio. A zorânâ Atemis lopio namâ dâpņâ mâik mâik kâtnâ tuugi a zinâ sângân

mine zâk sot nep arâpņâ kât donbep muyagiwe.

25 Oi Demeterionâ nep a gakârâpņâ minduzingâm itâ sâmb dâzânġoip, “A, zen nânġe. Nepniņâ zorânâ kât sikum muyageningâmop.

26 Oi a nâi ga ândiap, kutnâ Paulo. Zen zâkkât topņâ nânġe. Zâkņâ Epeso kamânân gok sot Asia hânân kamânân dâp a donbep um gulip kwatzingâm itâ sâmb dâzânġomop, ‘A betnâ lopio tuutuunâ, zo bon buņâ.’

27 Zâk yatâ oi a ambân zen nepniņanġât nânġâne giginâ upap. Bemniņâ Atemis zâkkât kutnâ gigin oi namânâ zi gâugâu gâsubap. Oi Asia hânân sot hân nâmbutņâ a aksik patâ zen zâk mâpâsime, zo dap op buņ upap?”

28 Demeterionâ den yatâ sâmb dâzânġoi nânġâm umziņan kuk op den yu kambân sâmb itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutnâ patâ.”

29 Yatâ sâmb den kwamit patâ utne kamân mâirâp zen aksik den kwamit patâ opņâ mindumindu sombemân âiwe. Oi Makedonia a zagât Paulo sot âiwet, kutzikņâ Gaio sot Aristako, zet gâsuzikâm diizikâm âiwe.

30 Oi Pauloņâ sinġi nânġâm zaat sombemân âibam oi Yesugât kâmut zinâ anġan kârânġâwe.

31 Oi kamân zorat a sâtnâ nâmbutņâ Paulo buku okņanġâm ândiwe, zen Paulo sombemân mân âibapkat den pane arip.



32 Mindumindu kabâjan a ambân nâmbutņandâ den nġai sâne nâmbutņanņgoot nġai sâne den gulip oi donņbep ziņâ den topņâ mân nânġâwe.

33 A zen yatâ op kine Yuda a zen, zengât bukuziņâ kutņâ Alesande mem aline a osetziņan kin den dâzânġobam op den mân sâbigât bikņandâ dâp tuugip.

34 Yatâ oi a zen a ândopņâ, Yuda gokņâ ek nânġâmņâ zen aksik patâ den yu kambâņâ itâ sâwe, "Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutņâ patâ." Zen narâk kêpre den zo sâm kirâwe.

35 Yatâ utne den galem a gamņâ sâi hiriņsâne itâ sâm dâzânġoip, "Epeso mâirâpņâ, kamân zirat Atemis patâniņanņġât namâ sot lopiõ sumbemân gâbâ gem geip, zorat galem a ândien. Zo a ambân zen aksik nânġe.

36 Ģât ko zen umziņ diim gei kut nġai nġai laņ mân upi.

37 A sâkziņanâk se, zen lopioniņanņġât namin âim kut nġai nġai mân tâmbetkuwe. Zen Atemis mân sâm bâliņ kwâkņanġe.

38 Oi Demeterio sot nep a gakâņâ, zen a nġaigât tosa muyagibi, oi ko den sapsusuņ narâkņan a sâtņâ zengâren sâne kubikpi.

39 Zengâren den nġai ziap, oi ko a sâtņâ zengât mindumin-duyân mem âibi.

40 Zen itârâņ den laņ sânetâ kâmbam muyagibam uap. Zorat a kutâņâ neņġât nânġi

mân dâp oi kubikniņġâbap."

41 Den galem a zorâņâ den yatâ sâm dâzânġoi kâsâpagom âiwe.

## 20

*Paulo zâk Makedonia sot Grik hânân arip.*

1 Den kwamit patâ buņ oi Paulonġâ Yesuġât kâmut diiziņġâm den dâzânġomņâ kândâtziņ kelikņâ Makedonia hânân arip.

2 Hân zoren âim Yesuġât kâmut kâtigibigât den donņbep dâzânġomņâ walâziņġâm Grik hânân arip.

3 Zoren kâin karâmbut ândim saruyân geim waņġâyân zâim Siria hânân âibâ sâi Yuda a ziņâ kunam sipkune waņġâ birâm Makedonia hân mâtâp arip.

4 Oi a itâ zorâņ zâk sot âiwe. Berea kamânân gok Sopate, zâk Piroregât nannâ. Tesalonike kamânân gok Aristako sot Sekundo sot Derebe kamânân gok Gaio sot Timoteo sot Asia hânân gok Tikiko sot Toropimo.

5 A yatâ zorâņ kândom âi Taroa kamânân mambâtniņġâm ândiwe. (Pilipi kamânân nâ Luka Paulo kândianġâm betniņan sâne âiwen.)

6 Oi Yuda zengât nalem niniņanņġât kendon patâ kutņâ Pasowa, zo âki Pilipi kamânân gâbâ waņġâyân zâim âim tâindâ sirâm bâtnâmbut oi Taroa kamânân takâwen. Zoren sirâm nâmburân zagât ândiwen.

*Paulonâ Taroa kamânân katep nâi mumujan gâbâ mângjeip.*

<sup>7</sup> Sirâm nâmburân kânokgât kendonân nen nalem ninam minduwen. Paulo zâk hañsâi âibat sâm den dâzângom kiri ma nâtik tânâmñâ oip.

<sup>8</sup> Mirâ umñâ tarâwen, zoren kârâp âsakñâ donjep seip.

<sup>9</sup> Oi katep nâi kutñâ Eutiko, zâk Paulonâ den sâi nângâm tap mâtâp mâigân gâbâ uman nelâmkoi zem hânân gei koi ze mem zatne moip. Oi mirâ zo kêrep patâ. Um karâmbut kwâkñan topñan. Zoren kwâkñan gâbâ gei koip.

<sup>10</sup> Paulonâ geimñâ katep zo kwârakum lumñâ itâ sâm dâzângoip, “Âgirâp mân utnek. Zâk umñâ mângim ziap. Mân muap.”

<sup>11</sup> Yatâ sâmñâ mirâ umñan zâim nalem kâsâpkum nemñâ zen sot âragum tatne hañsâip. Hañsâi zâmbam arip.

<sup>12</sup> A zen katep zo diim mirâziñan zâim umziñ âlip oip.

*Paulonâ Milete kamânân arip.*

<sup>13</sup> Nâmbutñâ nen Paulonâ sâi wañgâyân zâim Aso kamânân kândom âiwen. Paulo zâk hân mâtâp âim Aso kamânân wañgâyân zâibam oip.

<sup>14</sup> Oi ko Aso kamânân âim muyageniñgâm wañgâyân zâi niñgiri ârândâñ âiwen.

Âimñâ Mitilene kamânân takâwen.

<sup>15</sup> Zobâ sirâm nâin âim Kio hân walâwen. Zobâ sirâm nâin Samo kamânân takâwen. Zobâ sirâm nâin Milete kamânân âi takâwen.

<sup>16</sup> Paulo zâk Yerusalem kamânân kek âibat sâm Epeso kamânân mân âim Milete kamânân arip. Asia hânân ândei Yuda zengât kendon Pentekos, zorat narâk walâbapkât op Yerusalem kamânân kek âibatkat sâip.

*Epeso kamânân gâbâ Yesugât kâmut galem a gâne den dâzângoip.*

<sup>17</sup> Milete kamânân gamñâ Paulonâ a sângonzângoi Epeso kamânân âim Yesugât kâmut zengât galem a diizingâne gawe.

<sup>18</sup> Gane Paulonâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ Asia hânân gam zengâren nep tuum gâwan. Zo topñan gâbâ nângâm nañje.

<sup>19</sup> Nâ a ginñandâ Kembugât kore op ândiwan. Oi Yuda zen kâsa otninetâ sâknam kwâkñan ândim isem ândiwan.

<sup>20</sup> Oi den dâzângobatkât nâi mân ziap. Zen âlip upigât den siñgi âlipñâ sombemân sot mirin aksik dâzângowan.

<sup>21</sup> Oi Yuda a sot Grik a, zen umziñ melânâ Anutu mâtenjan Kembuniñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñan gâbigât dâzângowan.

<sup>22</sup> Irak ko Kaapumñâ umnan saam diinigi Yerusalem

kamânân âibâman. Zoren aria kut nâi nâi otnibi, zo mân nângan.

<sup>23</sup> Ka Tirik Kaapumjâ itâ tirâpnogap. Zoren aria tâk namin nâbane tap sâknam nângâbat.

<sup>24</sup> Nâ ândiândinangât nângâm kenngât mân uan. Nâ ândiândinâ mân anngân kârâbat. Kembu Yesujâ nep dij sâm nigip, zorik tuum âibatkat nângan. Anutu um lumbenngât den sinji sa laj kârâbapkat nep dij sâm nigip.

<sup>25</sup> Oi nâi sa nângânek. Nâ Anutu um topjan ândiândigât den sinji dâzângom osetzijan ândia nikme, zo dum zagâtjâ sângânâ mân nikpi.

<sup>26</sup> Itârâj dâzângua nângânek. Zengâren gâbâ nâi tâmbetagobap, zorat tosa nâgâren mân zimbap.

<sup>27</sup> Wangât, nâ Anutugât den sinji âlip zo aksik dâzângowan. Nâi mân birâwan, zorat tosa nâgâren mân ziap.

<sup>28</sup> Zen ziijak galem orangâm kâmut gakâziñâ galemziñ upi. Tirik Kaapumjâ zo zengât galem a sâm zâambarip. Kembugât kâmut zo Yesu zâknâ gilâmmandâ kwâlâziñgip, zen galem otziñgâm ândibi.

<sup>29</sup> Nâ itâ nângan. Nâ birâziñgâm aria a nâmbutjâ zen wâu ulin yatâ tâmbetzângonam gabi.

<sup>30</sup> Oi osetzijan gâbâ a nâmbutjâ muyagemjâ zen

a nâmbutjâ zengât a upigât den bâliñ sâm um gulip kwatzingâbi.

<sup>31</sup> Zorat zen galem orangâm ândibi. Kendon patâ karâmbut zorat umjan sirâm nâtik zo girem den dâzângom isem gâwan. Zen zorat nângâm ândibi.

<sup>32</sup> Oi nâ Anutugâren zâmbansan. Zen Anutugât lumbenâ den zo nângâm ândibi. Yatâ utne Anutujâ tânzângoï bonjâ muyagibi. Yatâ opjâ a ambân mem kubikziñgip, zen sot opjâ bonjâ muyagibi.

<sup>33</sup> Nâ a nâigâren kât sikum mot mân mimbatkat sâwan.

<sup>34</sup> Ninâ sot arâpnâ nenngât bitnandâ tuuga muyagei mem nem ândiwen, zo âlip nânge.

<sup>35</sup> Nâ mâtâpnâ dâzângom nanngâwan. Zen nep kâtigem tuune kât mot muyagei a ambân kanpitâ zo ziñgâbigât mân kwakpi. Mâtâp zo tirâpzângowan. Oi yatik opjâ zen Kembu Yesu den itâ sâip, zo nângâm ândibi. Den zo itâ,

‘Kut nâi nâi mimiñ, zo âlipnâ. Ka kut nâi nâi ziñgâziñgân, zorân umâlep zâizâiñ.’ ”

<sup>36</sup> Paulo zâk den yatâ sâm dâzângom simin liim zen sot ninâu sâip. Ninâu sâi isemjâ lum kândât kelikjâ pane arip.

<sup>37-38</sup> Oi itâ sâm dâzângoip, “Zen dum zagâtjâ sângânâ mân nikpi.” Yatâ sâi umziñ bâliñ oi zo yatâ lum kândâtjâ

keliknâ diim wanğâyân âi parâwe.

## 21

*Paulo Yerusalem kamânân âibam wanğâyân zarip.*

<sup>1</sup> Oi nen zâmbamñâ tântân âimñâ hân nâi kutñâ Koo, zoren takâwen. Mirâ hañsâi Rodo hânân âim zobâ Patara kamânân âi takâwen.

<sup>2</sup> Kamân zoren wanğâ nâi Poinike hânân âibam op tâi zoren zâiwen.

<sup>3</sup> Zobâ âimñâ Kipiro hân egindâ yanğâgen tâi ek walâm âiwen. Âi Siria hânân âim Tiro kamânân takâwen. Zoren wanğânâ sikum pam tâip.

<sup>4</sup> Pam tâi nen kamânân zâi Yesugât kâmut muyageziğâm sirâm nâmburân zagât tarâwen. Oi Tirik Kaapumñâ otziğji Paulonâ Yerusalem kamânân mân âibapkât sâwe.

<sup>5</sup> Zoren ândeindâ wanğâ âiâiñ narâk oi a ambân sot katep zen aksik diiniğâm kamân âkñan sagân geiwen. Geimñâ simin liim ninâu sâwen.

<sup>6</sup> Ninâu sâmñâ âbânanğâm zen kamânân zâine nen wanğâyân zâiwen.

*Propete Agabonâ Paulogât den sâip.*

<sup>7</sup> Oi Tiro kamânân gâbâ Tolemaio kamânân takindâ wanğâyân âiâiñâ zo âkip. Yesugât kâmut nâtik kânok zen sot ziwen.

<sup>8</sup> Hañsâi kamân zo birâm Kaisarea kamânân âi takâm Pilipogât mirin zâiwen. Pilipo zâk mârûm a nâmburân zagât nalem

kâsâpkum ziğâmarâwe, zeğgât kâmurân gok. Zâkkât mirin zâiwen.

<sup>9</sup> Zâkkât bârarâp kimembut sigan ândiwe. Zen Propete yatâ op Kembugât den sâmarâwe.

<sup>10</sup> Oi sirâm nâmbutñâ zoren tâindâ Yuda hânân gâbâ Propete nâi kutñâ Agabo, zâk neğğâren gâip.

<sup>11</sup> Gamñâ Paulogât inzutñâ memñâ zikñâ kiñ bik saamñâ itâ sâip, "Tirik Kaapumñâ itâ sap, 'Inzut zi mariñâ zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a ziğâ itâ okñanğâm kamân nâin gok zeğgât bitziñan pambi.' "

<sup>12</sup> Den yatâ sâi nen sot kamân mâirâp nen aksik Paulo Yerusalem kamânân mân zâibapkât sâwen.

<sup>13</sup> Dukuindâ itâ sâip, "Zen wangât isem umbâlâ otnige? Nâ Kembu Yesugât op mumbatkât mân keğgât uan."

<sup>14</sup> Den dukuindâ mân nânğâm kâtigei birâm itâ sâwen, "Kembugât den kâtigibap."

*Paulo zâk Yerusalem kamânân zarip.*

<sup>15</sup> Narâk zo âki Yerusalem kamânân zâinatkat kubi-kanğâwen.

<sup>16</sup> Oi Kaisarea kamânân gâbâ Yesugât kâmut zeğğâren a nâmbutñâ ziğâ diiniğâm Nason zâkkât mirin nâmburâwe. Nason zâk mârûmñan Kembugât a oip. Zâk Kipiro gokñâ.

<sup>17</sup> Oi zobâ âi Yerusalem kamânân takindâ Yesugât

kâmut nâmbutnâ zinjâ sâtâre op buku otningâwe.

18 Haņsâi Paulo sot nen ârândân Jakobogâren âiwen. Zâi tâindâ Yesugât kâmut galem a zen gawe.

19 Gane Paulonâ bitziņ kom Anutuņâ mam okņanņi kamân nâin gok zengâren nep tuugip, zorat den sinņi dâzâņgom naņgip.

*Paulo zâk zengât den nâņgip.*

20 Paulonâ den sinņi dâzâņgom naņgi nâņgâm Anutu sâmb âlip kwâkņanņâm nâ itâ sâmb dukuwe, "Bukuniņâ Paulo, nâņgat. Yuda a doņbep patâ Yesugât kâmut op ândie. Zen aksik Mosegât gurumin den lum kâtigie.

21 Gâgât den itâ gâi nâņgâme, "Yuda a hân nâin âi ândie, zen Mosegât den birâbigât dâzâņgomap. Zen murarâpziņâ mân kwabâ kwatzinņâbigât dâzâņgomap. Sâkurâpninņanņât gurumin den, zo mân lubigât sâmap."

22 Kamân ziren Yuda aņâ gâgât yatâ nâņgâme, gât ko dap utnat?

Gâ Yerusalem kamânân gaat, zorat sinņi nâņgâm naņgâbi. Nâņgâm nâ min-dubi.

23 Gât ko nen den nâi dâgogindâ zo upan. Neņgâren a kimembut ândie. Zen Anutu mâtenņan den sâmb kâtigem kâukziņ mân mânânġât ândime.

24 Oi gâ zengâren târokwatgigindâ sii nalemb

kwâlâna om kâukziņ mânânġâtpi. Gâ yatâ otna a ambân zen gek itâ nâņgâbi, "Zâkkât den nâņgâwen, zo bon buņâ. Zâk gurumin den lum ândimâp."

25 Hân nâin gokņâ zinjâ Yesugât kâmut urâwe, zengât den itâ sâmb, "Zen nalemb bem lopiogât sinņi sâmb mân nimbi. Zuu gilâm sot zuu gilâmziņpoot mân nibi. Ap ambin, zet mân birâyanġâbabot." Zo yatâ sâmb kâtigiwen."

26 Yatâ sâmb Paulo zâk dinziņâ nâņgâm a kimembut zengâren târokwâip. Haņsâi too sanġonņâ tirik namin zâiwe. Sâkziņ kubikanġâm Anutuġât sinņi nalemb pânâmb utnetâ Paulonâ tirik namâ galem a zorat dukuip.

*Paulonâ tirik namin zari gâsuwe.*

27 Nep mâmb nâi âkââkâņan Paulonâ tirik namin zâi tâi Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutnâ zinjâ zâk ekņâ a aksik kâsa okņanġânâmb sâmb gâsuwe.

28 Gâsumņâ den kâtikņâ sâmb sâmb, "O Isirae a, ga betniņan minek. A zirân hânņâ hânņâ ândim Yuda a kâsa otninġâm nâ Mosegât den sot tirik namâ zorat mem gei kwâkwat den sâmb dâzâņgomap. Oi tirik namâniņan Grik a diiziņgi zâine mân dâp uap."

29 Paulo zâk Epeso kamânân gokņâ Toropimo, Yuda a buņ, zâk sot kamânân âim gâitâ ekņâ zorat sarâ itâ

sâwe, “Paulonâ tirik namin diim zâim geip.”

<sup>30-31</sup> Paulo zâk yatâ oip sâne kamân mâirâp ziņ aksik umziņ bâliņ oi zatņâ mindum gawe. Oi a nâmbutņandâ Paulo gâsum diimņâ tirik namin gâbâ âkņan giwe. Diim gine mâtâp dooņguwe. Paulo gâsumņâ kune mumbapkât utne sinġi zo Roma kâwali a galem zâkkâren ari itâ nâņgip, “Yerusalem a zen aksik kâsa gâsâyague.”

<sup>32</sup> Den yatâ nâņgâmņâ zorâņak kâwali a galem patâņâ arâpņâ sâtņâ sot yen gâsuziņġi sârârâk kârâm âiwe.

Oi Yuda a zen Paulo kom tatne kâwali a galem patâ sot kâwali a, zen gane ziņġit birâwe.

<sup>33</sup> Oi kâwali a galem patâņâ ga Paulo bitziņan gâbâ betziņan mem sâi tâk kâtikņandâ saawe. Oi Paulogât topņâ sot kut nâi nâi oip, zorat mâsikâziņġip.

<sup>34</sup> Mâsikâziņġi a ambân zen den nâi sâne nâmbutņandâ den laņ gulip sâwe. Yatâ sâne den zo top mân nâņgâm sâi kâwali a ziņ gâsu diim namâziņan âiwe.

<sup>35</sup> Oi Paulo tiregân gâi a doņbep patâ ziņâ mindum mâtâp dooņguwe. Dooņgune kâwali a ziņâ Paulo gâsum bitziņâ kwâkņanâk mem namin zâiwe.

<sup>36</sup> A aksik patâ moliziņġâm gam den yu kambâņ sâm itâ sâwe, “A zo kune buņ oik.”

<sup>37</sup> Paulo diim namin baginâ sâne Paulonâ kâwali a galem dukum sâip, “Nâņġanina den nâi dâġobâ.” Sâi kâwali a galemņâ sâip, “Gâ dap op Grik denân sat?”

<sup>38</sup> Mârumâk Aigita a nâiņâ a kutâ kunat sâmņâ a 4 tausen diiziņġi hân a mân ândiândiņan âiwe. Gâ a zo mo nâi?”

<sup>39</sup> Yatâ sâm mâsiki Paulonâ itâ sâip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamân patâ, zo gokņâ. Gâ nâņġanina den nâi dâzâņġobâ.”

<sup>40</sup> Oi nâņġanġi Paulo zâk tiregân kin a den hiriņsâbigât bikņandâ dâp oi zen hiriņsâne Yuda ziņ denân itâ sâm dâzâņġoip.

## 22

*Paulonâ Yuda a Yerusalem kamânân den dâzâņġoip.*

*(Apo 9:3-19; 26:12-18)*

<sup>1</sup> “Bukurâpnâ sot patârâpnâ, nâ den sa nâņġanek.”

<sup>2</sup> Paulo zâk yatâ sâm Yuda a ziņâ denân dâzâņġoi hiriņsâm den mân sâm tarâwe.

<sup>3</sup> Oi târokwap dâzâņġoip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamânân muyagewan. Oi kamân ziren ga ekap namin ândim lâmbârâwan. A patâ

Gamalie, zâkkât um topņan ândia sâkurâpniņanġât gurumin den zo kwâkâm nigi nâņġawan. Oi zen itârâņ ue, zo yatik nâ Anutugât gurumin den kâtigem lum ândiwan.

4 Oi Yesugât kâmut zi buņ upi sârn nâ kâsa otziņgâm a sot ambân aksik saaziņgâm tâk namin zâmbam ândiwan.

5 Tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen nâgât topnâ âlip nânge. Zen bukurâpniņ Damasiko kamânân ândime, zengât ekap kulemgum nine itâ sârn âiwan, 'Ândi a ambân Yesu nânġâm pâlâtâņ kwapme, zen gâsuziņgâm di-iziņgâm Yerusalem kamânân ga hâuņâ sâknam ziņgâbi.'

6 Yatâ sârn mâtâbân âim mirâ bâkņan oi Damasiko mâte ua sumbemân gâbâ kârâp âsakņâ patâ nâgâren âsageip.

7 Âsagei hânân gei zemņâ den itâ muyagei nânġâwan, 'Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?'

8 Oi nânâ sâwan, 'Kembu, gâ nâi?' Sa itâ dâtnogip, 'Gâ nom ândimat. Nâ Yesu Nasarete gokņâ.'

9 A nâ sot ândiwe, zen kârâp âsakņik igâwe. Den ko mân nânġâm kwâtâtiwe.

10 Oi nânâ sâwan, 'Kembu, Nâ dap upatkât sat?' Sa Kembuņâ itâ sârn dâtnogip, 'Zaat Damasiko kamânân âiban. Zoren âina a nâiņâ nep tuubangât dâgobap.'

11 Oi kârâp âsakņâ patâgât sinnâ bâpsâipkât eksandâ nâtâtiksâi bukurâpnâ zen bitnan gâsunine Damasiko kamânân âiwen.

12 Kamân zoren a nâi ândeip, kutņâ Anania. Zâkņâ gurumin den lum ândeip. Yuda a zoren ândiwe, zen zâkkât nânġâne a âlipņâ oip.

13 A zorâņ nâgâren ga itâ sârn dâtnogip. 'Bukunâ Saulo, gâ siņġâ ânânġarik.' Sâi zorenâk sinnâ ânânġari egâwan.

14 Oi den itâ sârn dâtnogip, 'Sâkurâpniņangât Anutu, zâk mârurn zâkkât nepņâ tuubangât gâsum sâlâppogip. Gâ Anutugât kore mâman a târârak Yesu ikpangât sot diņâ nânġâbangât sâip.

15 Gâ kut nâi egin sot zâkkât siņġi den, zo a ambân aksik dâzâņġoban.

16 Oi zi wangât mambât yen ândiat? Gâ zaat Yesu bimbi kwâkņangâna too sâņġongiga Yesuņâ tosagâ gulipkubap.'

17 Yatâ opņâ mâik nâi tap nânġâm ko Yerusalem kamânân âburem gam tirik namin zâim ninâu sârn umanân Yesu egâwan.

18 Eksa itâ dâtnogip, 'Kamân zirat a, zen gâgât lâuyân gâbâ nâgât den siņġi nânġâm birâbi. Zorat gâ kek Yerusalem kâmân birâm âi.'

19 Sâi nâ den hâuņâ itâ dukuwan, 'Kembu, nâ arâpkâ mâpâmâpâse namin muyageziņgâm gâsuziņgâm zâņġom tâk namin zâmbam ândiwan. Oi zo kamân zirat mariņâ âlip nânge.

20 Oi gâgât den sâsâņ a Setepano kunam hâmbâziņ kwâkâm kinnâ topņan pamņâ kune nânġa âlip oip. Oi nâ zengât hâmbâ galem orâwan. Oi zo kamân zirat a ambân nânġâm nanġegât gâgât siņġi âlip dâzâņġobat.'

21 Yatâ sa Kembuņâ

itâ dâtnogip, 'Gâ zaat kubikanğâna hân nâin gok zengâren sânğongoga âiban.' ”

*Paulo tâkñâ lapitnâ sâm birâwe.*

22 A zen kindap kwap Paulonğâ hân nâin gokñâ ziñâ Anutugât sinji upigât sâi nângâne mân dâp oi den yu kambânğâm sâi itâ sâwe, “A zo kune moik. A yatâ zo zâk ândei mân dâp upap.”

23 A ziñâ zo yatâ sâm yu kambânğâm hâmbâziñ kwâkâm suundum sot mâpot pane zâim geip.

24 Kâwali a galem patânğâ sâi arâpnğâ Paulo diim namâ kâligen zâiwe. Oi zoren a zen wangât den donğbep se sâmñâ zorat topñâ sâm muyagei nângânat sâm tâkñâ lapitpigât sâm ziñgip.

25 Oi zen tâkñâ lapitnamñâ inzutñâ saane ko Paulonğâ a sâtnâziñğâ itâ sâm mâsikip, “Zen dâp yatâ Roma a diñğâ mân nângâmñâ tâkñâ lapitne dâp upap?”

26 Yatâ sâi a sâtnâziñğandâ patâgâren âi dukum sâip, “Dap utnat? A zi Roma a bonğğâ.”

27 Sâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkñâ Paulogâren âi mâsikâm sâip, “Gâ sâ. Gâ perâkñak Roma a?” Sâi Paulonğâ sâip, “Zo perâkñak.”

28 Sâi Galem a patânğâ itâ sâip, “Nâ a yennandâ kât donğbep pamñâ Roma a orâwan.” Sâi ko Paulonğâ

sâip, “Nâ âsaâsaginâ Roma a.”

29 Yatâ sâi Paulo lapitnam urâwe, zo birâwe. Oi kâwali a zengât galem a patâ, zâk den zo nângâm wangât yatâ uan sâm pârâkpam kenğğat oip.

30 Hañğsâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkñâ Yuda a wangât sâm Paulo nângâm bâliñ kwâkñange sâm zorat topñâ nângâbat sâm tirik namâ galem a patâ sot a sâtnğâ sâi aksik mindunetâ Paulo tâkñâ olañ diim gâi minduminduyân pâip.

## 23

*Paulo zâk a sâtnğâ zengât minduminduyân den sâip.*

1 Paulo zâk a sâtnğâ sen tâpâk ziñgit itâ sâm dâzânğoip, “A bukurâpnğâ, Anutugât mâtenğan târârak ândim gâwan. Anunnağğat mân opman.”

2 Yatâ sâi ko tirik namâ galem a patâ Anania, zâkñâ a ziñğâ lâunğan kumbigât sâip.

3 Sâi Paulonğâ itâ sâm dukuip, “Sâkkâ ko tobat âlipñğâ. Umgâ ko bâliñğâ. Gâ Anutuñğâ gobap. Gâ Moseğğat gurumin den lum nâgâren den kubikkubik tuubam sat. Ka Moseğğat gurumin den kom nobigât dâzânğuat.”

4 Yatâ sâi a kirâwe, zen Paulo itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Anutugât tirik namâ galem a patâ zo sâm bâliñ kwâkñangğat?”

5 Sâne Paulonğâ itâ dâzânğoip, “Bukurâp, zâk a patâ ândiap, zo mân



nângâm den zo san. Kembugât ekabân den nâi itâ kulemguwe, 'Gâ a ambân zengât galem a mân sâmbâlîj kwâkngângâban.' Nâ den zo nângâman."

<sup>6</sup> Oi a sâtñâ kâmut tarâwe, zen nâmbutñâ Sadukaio a ândiwe. Nâmbutñâ ko Parisaio a ândiwe. Paulo zâk zo ek nângâm den mem zâi pam itâ sâmbâzânngoip, "A bukurâpnâ, nâ Parisaio a. Sâkurâpnâ zen Parisaio a ândiwe. Parisaio a nen momñâ zaatnat sâmen. Momñâ zaatzaatñâ, den zo luman, gât ko denân nâbanse."

<sup>7</sup> Den yatâ sâi Parisaio a sot Sadukaio a, zen den sâmbkwâkâyanngâne kâsâp muyageip.

<sup>8</sup> Sadukaio a zen mumunñan gâbâ zaatzaat sot sumbem a sot um dâp zo mân ziap sâmarâwe. Ka Parisaio a zen kut nâi nâi zorat nângâne bon opmap.

<sup>9</sup> Oi zorat mindumin-duziñan den sârek patâ âraguwe. Yatâ opñâ Parisaio a zengât kâmurân gâbâ Kembugât gurumin den galem a nâmbutñâ zen zaatñâ den kârâpñoot itâ sâwe, "Nen a zi egindâ tosanâ buñ uap. Sumbem a mo a tabânñâ zinjâ den dukuwe oi ko dap sânat?"

<sup>10</sup> Oi den kârâpñoot âragunetâ kâwali a galem a patâ zâk Paulo kumbegât kenngât op sâi arâpñâ kâmut zinjâ geim Paulo osetziñan

gâbâ gâsum diim namâziñan zâiwe.

<sup>11</sup> Nâtik zoren Kembuñâ muyagem Paulo gootñan kin itâ sâip, "Gâ mân kenngât ot. Ziren Yerusalem kamânân nâgât den siñgi sâmbuyagiat, zo yatik Roma kamânân sâmbuyagiban."

*Yuda a nâmbutñâ Paulo kunam sâwe.*

<sup>12</sup> Hañsâi Yuda a nâmbutñandâ den itâ sâmbsaawe, "Nen nalembirâm yenâk ândinat. Paulo kom ko nem ândinat." Yatâ sâmbAnutu mâtenñan den zo sâmbkâtigiwe.

<sup>13</sup> A tengâziñ 40 yatâ zorân den zo sâwe.

<sup>14</sup> A zo zengâren gâbâ nâmbutñandâ tirik namâ galem a patâgâren âim itâ sâwe, "Nen nalembirâm ândimñâ Paulo kom nalembinatkât sâmbkâtigien.

<sup>15</sup> Zorat gâ sot a sâtñâ zen kâwali a patâgâren den itâ pane âibap, 'Gâ Paulo sângonguna gâi zâkkât diñâ sâmbkubiknat.' Oi dinziñâ nângâm Paulo sângongoi mâtâbân gâi kunat."

*Paulo biitñandâ kâmbamgât den sâmbuyageip.*

<sup>16-17</sup> Oi Paulogât biitñandâ kâmbamgât den zo nângip. Nângâmñâ kâwali a zengât namin bagim aniñâ dukui. Dukui ko Paulonñâ kâwali a zengât a sâtñâ nâi konsâm itâ dukui, "Gâ kâtep zi kâwali a patâgâren diim âina den nâi dukubap."

18 Sâi a zorânj katep zo diim patânjngâren âim itâ dukuip, “A tâk namin taap, kutnjâ Paulo, zâknâ noonsâm dâtnogi katep zi diim gaan. Katep zirânj den nâi dâgobap.”

19 Yatâ sâim dukui kâwali a galem patânjâ katep biknjan gâsum diim ginjan âim mâsikâm sâip, “Den dap dâtnoban?”

20 Mâsiki katepnjâ itâ sâim dukuip, “Yuda a zen gâgâren den pane gâbapkât den saage. Mukan Paulo minduminduzijan diim âine topnjâ sâim muyagibapkât dâgobi.

21 Dâgone dinzinjâ mân nânjgâban. A 40 yatâ zorânj Paulo kunam se. Zen nalem birâm ândim Paulo kom nalem ninatkât se. Oi zen Paulo kunam mâtâbân mambât te.”

22 Katep zorânj den yatâ sâi kâwali a galemnjâ den itâ sâim sângongoip, “Gâ den dâtnogat, zo a nâi mânâk dâzânjgoban.”

*Kâwali a zinjâ Paulo Kaisarea kamânân diim âiwe.*

23 Oi kâwali a galem a patânjâ kâwali a sâtnjâ zagât diizikâm itâ sâim dâzâkoip, “Zet sâitâ kâwali a ki mâtâp âiâinjâ 2 handeret sot kâwali a bâu biosi kwâknjan âiâinjâ 70 sot lînjip kâlâu a 2 handeret zorânjâ kubikanjâm nâtikkât narâk nâmburân kimembut, narâk zoren Kaisarea kamânân âibi.

24 Oi Paulogât bâu biosi nâi kwâknjan tâpapkât kubikpi. Oi mulunâk galem oknjanjâm Roma a kutâ Pelikigâren diim âibi.”

25 Oi Kâwali a galem a patânjâ Pelikigât ekap nâi itâ kulengoip,

26 “Klaudio Lisia, nânjâ a kutâ âlipnânâ Peliki, gâgât ekap zi kulemguan.

27 Kâwali a zinj a nâi diim ge. Zo Yuda a zinj kune mumbam oi a zo Roma a nânjgâmnjâ sa kâwali anâ sot âimnjâ bitzinjan gâbâ mâkâwen.

28 Oi denân parâwe, zorat topnjâ nânjgâbat sâim a sâtnjâ minduminduyân diim âiwan.

29 Diim âim zinjngât gurumin den sâne itâ nânjgâwan. Kut nâi nâi oip, zorânj kâmbam mo tâk namin tâtat, zorat dâp mân uap.

30 Oi a nâmbutnjâ zinjâ Paulo sipkum kunam utne gâgâren sângogua gaap. Oi den sâknjanâk sâme, zen sângonzânjgua gâgâren gam dinjâ dâgobi.”

Ekap yatâ zo kulemgum kâwali arâpnjâ zinjâm mem âibigât sâip.

31 Oi Kâwali a zen patâgât den lumnjâ nâtigân Paulo diim âim Antipatri kamânân takâwe.

32 Hansâi kâwali a nâmbutnjâ kamânzinjan puriksâne kâwali a biosi kwâknjan tâtat zinjik diim âim Kaisarea kamânân takâwe.

33 Takâm a kutâ ekap pindâm Paulo yatik biknjan parâwe.

34 A kutânâ ekap zo sâlâpkum Paulogât hân topnjanġât mâsikip. Zâk Kilikia hânân goknâ nânġâm itâ sâip,

35 “A denân gâbanse, zen gane narâk zoren den kubiknat.” Yatâ sâm kâwali a zeġġât bitziġan pâi diim Herodegât den kubikkubik namin pam galem urâwe.

## 24

*Yuda a Kaisarea kamânân Paulogât den sâgânâk sâwe.*

1 Sirâm bâtnâmbut âki tirik namâ galem a patâ Anania, zâk sot galem a nâmbutnâ sot a nâi kutnâ Teatulo, zen Kaisarea kamânân geim Paulogât den sânam Roma a kutâgâren âiwe.

2 Âine a kutaġnâ sâi Paulo diim gane Teatuloġnâ Paulo tosanġanġât den itâ sâm muyageip, “A kutâ âlipnâ Peliki, gâ âlip galem otniġġâna lumberġ ândimen. Oi Yuda a kâmut nen zi betniġan mena ândiândi âlip ândien.

3 Gâ kâmân dâp âlip galem otniġġâmat, zorat nânġindâ âlip opmap.

4 Oi den sa kârep opapkât nânġânina den pânġânok dâgobâ.

5 A zirat nânġindâ bâliġ opmap. Yuda a hânġnâ hânġnâ den dâzânġom um gulip kwatziġġâmap. A zo Nasarete goknâ sarâ agât arâpnâ, zeġġât a sâtnâ ândiap.

6 Zâknâ tirik namin âim mem bâliġ kwapâ sâi gâsuwen.

7 Niinâ gurumin den lum kubiknam oindâ Kawali a galemġnâ Lisia, zâk sot arâpnâ ga diim âiwe.

8 Oi denân parâwen, nen gâgâren gânatkât sâip. Oi nen den dâgogen, zorat gikak mâsikâm topnâ nânġâban.”

9 Den yatâ sâi Yuda a ziġnâ beknan mem zorik sâwe.

*Pauloġnâ Peliki mâtenjan den torenġnâ sâip.*

10 Oi Pelikiġnâ biknâ dâp oi Pauloġnâ itâ sâip. “Gâ Yuda neġġât hân ziren a kutâ op narâk kârep ândim gâin, zorat umâlibân den sâbat.

11 Nâ Yerusalem kamânân Anutu mâpâsibam op zâim ândia sirâm kiin zagât uap. Den zorat um zagât op a zi mâsikâziġġâna dâgonek.

12 Nâ tirik namin mo mâpâmâpâse namin mo sombemân a ambân zen sot sârek den mân âragoindâ niġġirâwe.

13 Oi a zirânġnâ den se, zorât bonġnâ mân tirâpġobi.

14 Oi nâi dâgoga nânġâ. Mâtâp unaknâ birâme, zorik ândim sâkurâpnâ zeġġât Anutu mâpâseman. Ka Mosegât gurumin den sot Propete zeġġât den kulemguwe, zorat nânġa bonġnâ opmap.

15 Oi gâtâm Anutuġnâ a orot mâmeziġ bâliġnâ sot âlipnâ, nen mumuġan gâbâ mâġġiniġi zaatnat, zo

nângâm ândime. Zo yatik nâ nângâm ândiman.

<sup>16</sup> Yatâ opnâ galem orangâm ândim Anutu sot a zengât mâteziŋan anjun mân op ândiman.

<sup>17</sup> Yatâ op hân kârebân ândim bukurâpnangât kât mem Yerusalem kamânân gâwan.

<sup>18</sup> Kât zo mem gam tirik namin zâim kubikangâm ta muyageniwe. Zoren a kâmurân mo kwamit patâ, zoren mân tarâwan.

<sup>19</sup> Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutnâ zen tarâwe. Oi a zo ziŋâ nâgât tosa nânge oi ko gâgât mâtegan ga sâm muyaginek.

<sup>20</sup> Mo a sâtŋâ mindumundyân nânâ den sa tosa nâi muyagiwe oi ko a zi ziŋâ gâgât mâtegan sapsunek.

<sup>21</sup> Nâ a mindumundyân den kânok sâwan. Zo nângâne mân dâp oip. Zo ko den kâtik sâm itâ sâwan. Mom zaatzaatnâ den zo sâman, zorat nâmbutnândâ denân nâbanetâ kinzan.”

<sup>22</sup> Paulonâ den yatâ sâi ko Roma a kutâ Peliki, zâk Paulogât den zo mân sâm kwâkâm biri zeip. Wangât, zâk mâtâp unaknâ zorat den siŋi nângip, zorat itâ dâzânngoip, “Kâwali a galem a Lisianâ Yerusalem kamânân gâbâ gâi ko zengât den sâm kwâkâbat.”

<sup>23</sup> Yatâ sâmnâ kâwali a sâtŋâ itâ sâm dukuip, “Gâ sâne arâpkâ zen Paulo galem op kâsa mân okŋangâbi. Bukurâpnâ, zen kut nâi

nâi mem ga pindânam utne mâtâp mân doonġubi.”

*Paulo zâk kendon patâ zâgât tâk namin tâip.*

<sup>24</sup> Sirâm nâmbutnâ zo tapnâ Peliki zâk ambinnâ, Yuda goknâ, kutnâ Durusila, zâk sot tapnâ Paulo sâi gâm Kristo Yesu nângâm pâlâtân kwâkwatnangât dâzâkoip.

<sup>25</sup> Oi Paulonâ târârak ândiândiŋ sot âknâlegât kendon ândiândiŋ sot hâuŋâ mimiŋangât narâknâ, zorat den sâi Pelikiŋâ kengât opnâ Paulo itâ sâm dukuip, “Âlip âi ândina neŋgât kabâ nâi muyagei ko sa gâban.”

<sup>26</sup> A kutâ zo Paulo kât nibap sâm narâk dâp sâi gâi zâk sot den den op ândeip.

<sup>27</sup> Oi kendon zagât âki a kutâ nâi kutnâ Porikio Pesto, zâk Peliki hâukwâip. Oi Peliki zâk Yuda a ambân umziŋ âlip upapkât Paulo tâk naminâk birânangâm arip.

## 25

*Yuda a zen Pestogâren ga Paulogât den sâwe.*

<sup>1</sup> Pestonâ nep zo mem sirâm karâmbut tap Kaisarea kamânân gâbâ Yerusalem kamânân zarip.

<sup>2</sup> Zai taki tirik namâ galem a sot Yuda a zâizâiŋ, zen zâkkâren gamnâ Paulogât den dukuwe.

<sup>3</sup> Zâk nângâziŋgâm sâi Paulo Yerusalem zâibapkât sâwe. (Oi zen ziŋak mâtâbân Paulo tik tap kunat sâm, sâm kâtân urâwe.)

4 Sânetâ Pestonjâ itâ sâm dâzânngoip, “Paulo zâk Kaisarea kamânân tâk namin taap. Oi zoren âburem geibâman.

5 Paulogât tosa sânam zengâren gâbâ a sâtjâ, zinjâ nâ sot ârândân geimjâ sâbi.”

6 Yatâ sâmjâ sirâm nâmburân karâmbut mo bâzagât yatâ zo Yerusalem kamânân tap ko Kaisarea kamânân giarip. Zoren taki mirâ haņsâi den sâsânj namin zâimjâ sâi Paulo diim zâiwe.

7 Paulonjâ zari Yuda a Yerusalem kamânân gâbâ gawe, zen haamgumjâ tosanjngât opjâ den donjeb sâm kirâwe. Den sâwe, zorat bonjâ njâi mân muyageip.

8 Sâne Paulonjâ dinzinjâ mem gem itâ sâip, “Yuda a zengât gurumin den sot tirik namâ sot Roma a kutâ patâ, zen mân sâm bâlij kwatziņgâman.”

9 Sâi Pestonjâ Yuda a umzinj âlip upapkât Paulo mâsikâm sâip, “Gâ dap nâņgat? Gâ diigim Yerusalem kamânân zâim zoren dijngâ sâm kwâkâbâ?”

10 Sâi Paulonjâ itâ sâm dukuip, “Buņâ. Nâgât den ziren sâm kwâkâban. Roma a kutâ patâ Sisagât namâ zi. Gâ gikâk nâgât topnâ nâņgat. Nâ Yuda a mân bâlij otziņgâwan.

11 Nâ tosa patâ muyagem sâi ko nobâ sâna sâknâ mân anjân kârâbam. Zen nâgât sâknanâk se, gât ko zengât bitziņan mân nâbanban.

Zorat Roma a kutâ patâ Sisa dinnâ sâm kwâkâbapkât san.”

12 Yatâ sâi Pesto sot arâņjâ zen mindum den âragumjâ Pestonjâ Paulo itâ sâm dukuip,

“A kutâ patâgât sat, zorat a kutâ patâgâren âiban.”

*A kutâ Agripanjâ Pestogâren gâi Paulogât den dukuip.*

13-14 Sirâm nâmbutjâ âki a kutâ Agripa sot ponâņjâ Beanike zet Kaisarea kamânân geim Pesto buku okņanğâm sirâm nâmbutjâ zâk sot tâtat mâme oitâ Pestonjâ Paulogât den sinji a kutâ itâ sâm dukuip, “Pelikiņâ tâk namâņan a njâi pam ari zi taap.

15 Oi nâ Yerusalem kamânân zariandâ Yuda a zengât tirik namâ galem a sot a zâizâiņ zen nâgâren mindumjâ a zo kua mum-bapkât sâwe.

16 Oi nâ den torenjâ itâ sâm dâzânngowan, ‘Roma a nen dengârâk op a kâmbamân mân zâmbanmen. Oi nen itâ upmen. A toren toren minduziņgindâ torengoot sâi torengoot sâi yatâ sâme.’

17 Yatâ dâzânğua zen gane haņsâi den namin zâim Paulo sot Yuda a minduziņgâwan.

18-19 Oi Yuda a zinjâ zâkkât bâlijâ njâi sâbi sa ko zen Yuda a ziiņanğât gurumin den, zorat âragwârągu urâwe. Oi a mumuņâ njâi Yesu, zâkkât den mem ândiwe. A zorat

Paulonjâ itâ sâmâp, 'Zâk zaat ândiap.'

<sup>20</sup> Nâ den zorat kwakjâ Paulo Yerusalem kamânân zari dijâ sâm kwâkâbatkât dukuwan.

<sup>21</sup> Dukua Paulo zâk Roma a kutâ patâjâ dijâ kwâkâbapkât sâip. Oi Roma a kutâgâren âibapkât tâk namin mambât ândiap."

<sup>22</sup> Pestonjâ yatâ sâm dukui Agripanjâ sâip, "Nâ a zorat dijâ nanjâbatkât otnigap." Sâi Pestonjâ itâ sâip, "Âlip. Mukan dijâ nângâban."

*Paulonjâ a kutâ Agripagât mâtejan kirip.*

<sup>23</sup> Mirâ hanjsâi Agripa sot Beanike zet a kutâ neulezikjoot den namin zâiwet. Oi kâwali a patâ sot kamân zorat a zâizâin, zen molizikâne ârândâj zâiwe. Zâinetâ Pestonjâ sâi Paulo diim zâiwe.

<sup>24</sup> Diim zâine Pestonjâ den itâ sâip, "A kutâ Agripa sot a nen sot zi te, zen dâzângua nângânek. A kinzap, zirat opjâ Yuda a pisuk Yerusalem kamânân sot ziren, zen zâkkât tosgât den sâm den kwamit patâ itâ sâwe, 'Zâkijâ ândei mân dâp upap.'

<sup>25</sup> Zen yatâ sâwe. Nâ ko tosanjâ kârua kâmbangât sinji mân uap. Oi Roma a kutâ patâgât sâipkât zâkkâren sângongua âibap.

<sup>26</sup> Oi zâkkât tosa mân muyagemjâ a kutâ patâgât ekap kulemgubâ sâm kwaksan. Zorat a zi, zengâren sot a kutâ Agripa, gâgât mâtegan

ga kinzap. Oi zâkkât topnjâ sâi nângindâ dijâ ekabân kulemgundangâ âibap.

<sup>27</sup> Nâ tâk namâ a njâi tosanjâgât den mân kulemgum yenâk Roma kamânân sângongua ari mân dâp upap."

## 26

*Paulonjâ Agripa sot Pesto, zekât mâtezikjan den sâip.*

(Apo 9:3-19; 22:6-16)

<sup>1</sup> Agripanjâ Paulo itâ sâm dukui, "Gikak topkâ sâna nângânâ." Sâi Paulonjâ bikjâ pamjâ den itâ sâm dâzângoip,

<sup>2</sup> "Yuda a zinjâ denân nâbanse, zorat torenjâ a kutâ Agripa mâtegan sâbatkât umnâ âlip uap.

<sup>3</sup> Gâjâ Yuda a nengât orot mâmeninjâ sot kut njâi njâi upmen, zo topnjâ nângâm nanjat. Nângânina den sinji kârep patâ sa mân âkon upan.

<sup>4</sup> Nâ katepnan gâbâ Yerusalem kamânân bukurâpnâ osetzjan ândia orot mâmenâ zo ek nângâwe.

<sup>5</sup> Zen nâgât topnâ ek nanjâwenjâ mân se. Nâ Parisaio a zengât oserân ândim lâambarâwan. Sâkurâpnij zengât gurumin den zo lum ândim kâtigewan.

<sup>6</sup> Nâ tâk namin zeman, zo njâigât bunjâ. Anutonjâ âse sâkurâpninjâ zengât den njâi sâm kâtigeip. Den zo itâ. Nen ândim momjâ zaatnat.

<sup>7</sup> Den zo bonjâ upapkât Isirae a kâmut kiin zagât, zen

ñâtik sirâm sâm ândime. Nâ den zorat op nângâm ândia Yuda a zinjâ denân nâbarâwe.

<sup>8</sup> Anutuñâ a mumuñâ mângizingâmap. Zen wangât zo nângâne mân orotñâ yatâ uap?

<sup>9</sup> Nâ mârumñan itâ nângâm ândiwan. Yesu, Nasarete gokñâ sot arâpñâ kâsa otzingâm sa buñ upigât nepnâ tuum ândiwan.

<sup>10</sup> Yerusalem kamânân nep zo tuum ândim Yesugât a donbep tâk namin zâmbam ândiwan. Tirik namâ galem a patâ, zinjâ kâmbam sot tâk namin zâmbanbatkât nep diñ sâm nine ândiwan. A zângonatkât den sâne den zo tângum sâmarâwan.

<sup>11</sup> Yuda a zengât mâpâmâpâse namâ dâp a ambân Yesugât kutñâ sâm bâliñan kwapigât zângom sâknam zingâm gâwan. Oi nâ um kâlak otzingâm hân ñâin ñâin âi zângom sâknam zingâm gâwan.

<sup>12</sup> Yatâ ua tirik namâ galem a patâ zinjâ nep zo nine Damasiko kamânân âiwan.

<sup>13</sup> Mâtâbân aria mirâ bâkñan oi sumbemân gâbâ kârâp âsakñâ âsagem gem nâ sot bukurâpnâ âsageningip. O a kutânâ, mirâsiñ zerâmap, zo tobat ñâi. Zi âsakñâ patâ, mirâsiñ zo walip.

<sup>14</sup> Yatâ muyagei nen hânân gei zeindâ Yuda denân den ñâi itâ nângâwan, 'O Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândiat? A ñâiñâ wâuñâ dumunân pam diim âibam

oi hârânsâm tâpap zo ko sâknam nângâbap. Zo yatâ sâknam nângâm ândiat.'

<sup>15</sup> Oi nâñâ itâ sâwan, 'Kembu, gâ ñâi?' Sa itâ dâtnogip, 'Nom ândimat. Nâ Yesu.

<sup>16</sup> Gâ zaat kinan. Nâ kore anâ gâsum sâlâpgobam muyagegigan. Kut ñâi ñâi eksat sot kut ñâi ñâi gâtâm tirâpgobat, zorat sinji a ambân dâzângom ândiban.

<sup>17</sup> Nâ Yuda a zengât bitziñan sot hân ñâi a zengât bitziñan gâbâ mâkâgim ândibat.

<sup>18</sup> Nâ sângongoga zengâren âi sinji âlipñangât nep tuuna umziñ âburibap. Zen ñâtâtik ek birâm âsakñan bagibi. Sataññâ zaaziñgi ândie, zo birâñangâm Anutugât a upi. Oi tosaziñ gulipkoi nângâm pâlâtâñ kwatniwe, zengât kâmurân bagim sumbengât sinji upi.' Zâk yatâ sâm dâtnogip.

<sup>19</sup> A kutânâ Agripa, nâ sumbemân gâbâ den nângâwan, zo lum ândiwan.

<sup>20</sup> Zo ko kândom Damasiko kamânân dâzângowan. Oi kamân zo birâm Yerusalem kamânân âim dâzângowan. Zobâ Yudaia kamânñâ kamânñâ âi dâzângowan. Oi hân ñâin gokñâ, zengâren âi nep tuuga umziñ melâñâ Anutu sot pâlâtâñ op târârak ândibigât dâzângowan.

<sup>21</sup> Yatâ op ândiwan, zorat Yuda a zinjâ tirik namin gâsunim mumbatkât nowe.

<sup>22</sup> Oi Anutu zâk betnan mei sinji âlip sâwanñâ

sâm ândiman. Oi a zâizâinâ sot giginâ zo dâp kânok dâzângom ândiman. Mârumņan Mose sot Propete zinjâ bet a nġai muyagibapkât kânņan sâwe, zorik sâm ândian.

<sup>23</sup> Den zo itâ. Kristo zâk sâknam nânġâm mum-bapkât sâsânâ. Oi mumuņâ zengâren gâbâ kândom op zatņâ zâkkât den zo Yuda sot hân nġain gok, zengât âsakņâ upap. Oi nâ den zo sâman.”

<sup>24</sup> Pauloņâ yatâ dâzângom tâi Pestonġa den kambânâ sâip, “Paulo, umġa gulip oi den laņ sat? Ekap donġbep sâlâpkum ândina umġa gulip oip.”

<sup>25</sup> Sâi Pauloņâ itâ sâm dukuip, “A kutâ âlipņânâ, nâ umnâ mân gulip oi san. Nâ den san, zo bonņâ sot târârakņâ.

<sup>26</sup> Den san, zorat topņâ a kutanġa âlip nânġap. Oi zâkkâren aksik dukum nânġan. Kut nġai nġai zo tik mân muyageip, zorat a kutâ mân kwaksap.

<sup>27</sup> A kutâ Agripâ, ġa Propete zengât den nânġana bon uap? ġa nânġâm kwâtâtiat. Zo nânġan.”

<sup>28</sup> Yatâ sâi Agripanġa Paulo itâ sâm dukuip, “ġa sâna mân kârep oi Kristo a opam.”

<sup>29</sup> Sâi Pauloņâ itâ sâip, “ġa sot a nâmbutņâ zi tap den zi sa nânġe, zen Kembuņâ betziņan mei nâ yatâ upigât san. Ka nâ tâk namin saanine ândian, zorat mân san. Den sinġi âlipkât op san.”

<sup>30</sup> Yatâ sâi a kutânġa Agripa sot Pesto sot Beanike sot a nâmbutņâ, zen zaat namin ġâbâ gem âiwe.

<sup>31</sup> Âi kinņâ âragum sâwe, “A zi kâmbam mo, tâk namâġât sinġi mân oip.”

<sup>32</sup> Sâne Agripanġa Pesto itâ dukuip, “A zi zâk Roma a kutâ patâ Sisanġa diņâ kwâkâbapkât mân sâip sâi ko ġa olaņna âi yen ândibap.”

## 27

*Paulo diim Roma kamânân âinam waņġâyân zâiwe.*

<sup>1</sup> Italia hânân âinatkât sâne Roma kâwali a sâtņâ kutņâ Yulio, zâkņâ Paulo sot tâk namâ a nâmbutņâ diizingi waņġâyân zâiwe. (Luka nâ zen sot âiwen.)

<sup>2</sup> Waņġa zo Adramitenġai kamânân ġâbâ ġâip. Zo Asia hân murukņan kamân tap arip, zoren âibapkât sâsân. Waņġa zoren zâim Makedonia a nġai kutņâ Aristako, Tesalonike kamânân gok, zâk sot âiwen.

<sup>3</sup> Mirâ haņsâi Sidonġ kamânân takâm Yulionġa Paulo buku okņanġâm nânġanġi kamânân âimņâ bukurâpņoot nalem niwen.

<sup>4</sup> Oi zobâ arindâ pibânġa gam mem kâbakņei Kipiro hânân âim hân kândâtņan âiwen.

<sup>5</sup> Oi Kilikia sot Pampilia zengât saru mâtâp âimņâ Mila kamânân, Likia hânân takâwen.

<sup>6</sup> Zoren waņġa nġai tâip. Zo Alesandiria kamânân ġâbâ



gâip. Zorânâ Italia hânân âibam oi Kâwali anâ sâi zoren zâiwen.

<sup>7</sup> Zâimnâ mulun âim Kirido kamân gootjan takâwen. Oi Pibânâ mem kâbakneingi kamân zo birâm Keret hânângen âiwen.

<sup>8</sup> Salimone kamân goot goot âim nep patâ tuum âimnâ Lasea kamân gootjan saru biknâ nâi tâip, zoren takâwen. Kutnâ wanğâ tâtat âlip.

*Paulogât den nânğâm tâtâlim âiwe.*

<sup>9</sup> Saruyân narâk kêrep arindâ Yuda zengât kendon narâknâ âki pibâ narâknâ mâte oip. Zorat Paulonâ girem den dâzângom sâip.

<sup>10</sup> “Bukurâp, zi dum âinatkat nânğâ âlip âinatkat dâp mân uap. Nen âinarân irâ sikumâk buñâ, nen ârândâñ wanğâ bâliñ oi sâruyân tâmbetagogemgât umnâ gwârâ uap.”

<sup>11</sup> Yatâ sâi kâwali a sâtnâ Yulionâ Paulogât den birâm wanğâ mariñâ sot galem a, zekât dinzik lugip. Oi saru biknâ zoren map pibâ gâi wanğânâ tâpapkât dâp mân oip.

<sup>12</sup> A donbepnâ zorat Keret hânân saru biknâ nâi kutnâ Poinike, zoren âi tâindâ pibâ narâk âki âinatkat sâwe. Saru biknâ zoren pibâ patâ mân komap.

*Saruyân geinam urâwe.*

<sup>13</sup> Oi pibâ bâbâlañ mirâ toren gâbâ gâi umziñ âlip oi

kela sâmbune kopgâi Keret hân nanğâm âiwen.

<sup>14-15</sup> Âim tâindâ pibâ patâ yuaranâ ga mem kâbaknei hân zo birâm mâtâp tâpkoi osim birâwen.

<sup>16</sup> Yatâ opnâ hân nâi kutnâ Kaunda, zorat nanğâmñan ârindâ bamin zo saruyân geibam oip.

<sup>17</sup> Oi nep patâ tuum sâmbuindâ kopgâip. Oi wanğâ âbângubapkât tâk donbep kâpim saawen. Oi saruyân kât nâi kirip, kutnâ Siritâ, zoren âibemgât pibâgât isen diigindâ gei pibânâ kom kâbaknei mâtâp gulip âiwen.

<sup>18</sup> Pibâ imbanâ kom zeipkat hañsâi sikum mem pane saruyân giarip.

<sup>19</sup> Sirâm karâmbuñan wanğâgât kut nâi nâi mem pane saruyân giarip.

<sup>20</sup> Sirâm nâmbutjan pibâ donbepnâ koi mirâsiñ sot sângelak mân muyagei eknâ umniñ kenğât oi tâmbetagonamen sâm nânğâwen.

*Paulonâ um âlip kwatziñgip.*

<sup>21</sup> Oi a zen nalem birâm narâk kêrep yen ândine Paulonâ osetziñan kin itâ sâm dâzângoip, “Bukurâp, zen nâgât den nânğâwe sâi ko Keret hânân ândibem. Oi sikum kut nâi nâi tâmbetkuwen, zo mân muyagebap.

<sup>22</sup> Zen mân kenğât utnek. Anâ mân buñ utnat. Wanğâ ko tâmbetagogap.

23 Nâtigân Marinâ kutnâ konsâm mâpâseman, Anutu, zâknâ sumbem kore anâ sângongui gem ga nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogap,

24 'Paulo, gâ kenġât mân ot. Gâ Roma a kutâ patâgât mâtenan takâ kinban. Oi itâ nânġâ. Anutuġâ gâ galem otgigi gâ sot a waġġâyân te, zo mân tâmbetagobi.'

25 Zorat bukurâp, zen umziġ âlip oik. Nâ Anutugât um zagât mân opman. Nâ itâ nânġan, 'Den dâtnogap, zo bon upap.'

26 Waġġânâ hân nâin âi komnâ âbânġubap."

27 Adria saruyân laġ gulip ândim tâindâ ma sirâm kiin kimembut oi nâtik tânâmġan waġġâ galem a ziġâ hân gootġan gen sâm nânġâwe.

28 Yatâ nânġâmġâ tâk dâp pane saruyân giari kârepġâ a kânok yatâ oip. Oi mâik nâi âim du pane giari kârepġâ kiin bâtnâmbut yatâ oip.

29 Oi kât kwâknan zâibap sâm kenġât op waġġâ tipġan kela patâ kimembut saam pane giari mirâ haġsâbapkât mambât tarâwe.

30 Tapġâ waġġâ galem a zen kenġât op waġġâ birâm âinam bamîn mem pane saruyân giari den sarâ itâ sâwe, "Nen waġġâ sângânġan kela yâmbât saanamem."

31 Yatâ utnam utne Paulonâ kâwali a sâtnâ sot arâpġâ itâ sâm dâzânġoip, "Waġġâ galem a zen âine nen saruyân geim nanġânat."

32 Dâzânġoi kâwali a zen

bamingât tâknâ mânânġâtne saruyân giari birâwe.

33 Mirâ haġsâbapkât mambât tapġâ Paulonâ a aksik nalem ninatkât itâ sâm dâtnânġoip, "Zen umziġ kenġât oi nalem mân nem ândine sirâm kiin kimembut âkap.

34 Gât ko nalem nimbigât sa mân kwâkâbi. Nalem nem ko kârâknan zâi ândibi. Sâkziġ mân tâmbetagobi. Zen hâlâuyâk op ândibi."

35 Yatâ sâi egindâ nalem nâi memġâ Anutugâren sâiwap sâm namuġ neip.

36 Nei ekġâ umniġ bâbâlan oi nen aksik nalem niwen.

37 A waġġâyân tarâwen ko tengâniġ 276 yatâ zorân tarâwen.

38 Nen nalem nem âkon opġâ waġġâ kâligen gâbâ nalem mem pâindâ saruyân giari waġġâ bâbâlan op kopġâip

*Waġġânâ saru sâtnan âbânġoip.*

39 Mirâ haġsâi hân nâi ekġâ kwagâwen. Waniġ gien sâwen. Oi saru bikġâ nâi kâtnâ buġ ekġâ zorat sâtnan zâinat sâm urâwen.

40 Galem a ziġâ kelagât tâknâ mânânġâtne saruyân giari tâk olanâ pibâgât isen nâi saane zarip.

41 Waġġâ âimġâ hân murukġan zâim waġġâgât sângânġandâ hânân sum kâtigei saruġâ waġġâ tipġan kom namuġip.

42 Waġġâ âbânġoi kâwali a ziġâ tâk nâma a zen âibegât zânġonam sâwe.

43 Patâziñandâ Paulogât op kwâkâziñgip. Oi sâi nâmbutñandâ saru lâbângum âiwe.

44 Ka nâmbutñâ ombonj sot nak sâmbañâ kwâkñan âiwe. Zo yatâ opñâ nen aksik saru sâtñan takâm zâiwen.

## 28

*A aksik Melite hânân zâiwe.*

1 Nen hâlâuyâk sagân zâimñâ tâunan zo kutñâ Melite sâne nângâwen.

2 Hân mâirâp ziñâ buku otniñgâm map patenj op zei kârâp sândum une sei nângâwen.

3 Paulonjâ kârâp tâmbânñoot zo mem pâi sei kârâp zorat umñan gâbâ mulum kâtik kopgam Paulo sâlâpñan zim kâtigem kirip.

4 Oi kamân mâirâp zen zo ekñâ âragum sâwe, “A zi kâmbam a. Saruyân mân buj op kopgap, zorat hâuñâ muyagenjângap.”

5 Paulonjâ ko mulum zo kwititapkoï kârâbân geim Paulo mân tâmbetkoip.

6 Yatâ oi hân mâirâp zen bikñâ lâmbatpap mo kek mumbap sâm mambât ek tarâwe. Narâk kêrep ek tatne buj oi itâ nângâwe, “A zi ko bem lopio.”

*Paulonjâ a sisi mâsekziñoot kubikziñgip.*

7 Kamân ândiwen, zorat nanngâmñan a kutâziñ tâip, kutñâ Popilio. Zâkkât mirâ kamân zo zeip. Oi a zorâñ on

galem otniñgi zâkkât mirin sirâm karâmbut ândiwen.

8 Zoren ândeindâ Popilio ibâñâ mâsek op sâk kârâp taki umân bâba oip. Oi Paulonjâ nângâm mirin zâim bikñâ kâukñan pam ninâu sâm kubikñanji.

9 Yatâ oi hân zorat mâirâp zen a ambân mâsekziñoot zen siñgi nângâm ganetâ kubikziñgâmâip.

10 Oi zorat hâuñâ a zen umâlip op galem otniñgâne âinam oindâ mâtâpkât kut ñâi ñâi betniñan miwe.

*Paulonjâ wanğâ ñâin zâim Roma kamânân arip.*

11 Hân zoren ândeindâ kâin karâmbut âki wanğâ ñâin zâiwen. Wanğâ zo Alesandiria kamânân gok. Sângânñan lopio booboo zagât sobine kirâwet. Nen ândiwen, zoren wanğâ zoren tâi map pibâ narâk âki zâiwen.

12 Âim Siraku kamânân takâm sirâm karâmbut tarâwen.

13 Zo birâm haamgum Region kamânân takâwen. Sirâm ñâin mirâ toren gâbâ pibâ ga kâbakñeniñgi ñâtik sirâm zagât âimñâ Puteoli kamânân takâwen.

14 Zoren takâm wanğâyân gâbâ gem gam Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât zen sot ândiwen. Oi zobâ Roma kamânân âiwen.

15 Yesugât kâmut Roma kamânân ândiwe, zen neñgât siñgi nângâm Apio kamânân âine kândianğâwen. Oi

nâmbutjâ mirâ karâmbut, zoren kândiangâwen. Oi Paulonjâ zingitjâ umâlep nângip.

*Paulonjâ Yuda a den dâzângoip.*

<sup>16</sup> Roma kamânân takâm a sâtjandâ sâi Paulo tâk namin mân parâwe. Kâwali a nâinjâ Paulo diim âi mirin pam galem oip. A nâmbutjâ ko tâk namin zâmbarâwe.

<sup>17</sup> Zoren ândei sirâm karâmbut âki Paulonjâ sâi Yuda a sâtjâ zen gane itâ sâmbâzângoip, “Bukurâpnâ, Nâ Yuda a bukurâpniñâ kwerâziñ mân sâwan. Sâkurâpniñ zengât den mân kowan. Oi zen lañ Roma a zengât bitziñan nâbane Yerusalem kamânân tâk namin nâbarâwe.

<sup>18</sup> Roma a zinjâ topnâ sâmjâ nobigât tosanâ kârum birâninam urâwe.

<sup>19</sup> Ka Yuda a zen mân birânbigât kâtigine Roma a kutâ patânâ dinnâ sâmbâkwâkâbapkât sâwan. Nâ Yuda a bukurâpnâ zengât um kâlak mân nângâwan.

<sup>20</sup> Oi nâ zorat zingitjâ zen sot den utnatkât sa ge. Isirae a nen momjâ zaatzaat den zo nângâm ândimen. Den zorat tâknâ saanine ga ândian.”

<sup>21</sup> Yatâ sâmbâzângoip sâwe, “Ândiren Yuda hân topniñan ândie, zen gâgât den nâi mân kulemgum niñge. Zoren gâbâ a nâi mân gam sâmbâliñ kwatgigi nângâwen.

<sup>22</sup> Zorat den mem ândiat, zo gikak sâna nângânatkât

sen. Oi mâtâp unakjâ zorat itâ nângâmen. Hân dâp a ambân, zinjâ sâmbâliñ kwâtzingâwe.”

<sup>23</sup> Yatâ sâmbâ narâk nâi parâwe. Zo mâte oi Yuda a aksik Paulogât mirin mindune Anutugât um topñan ândiândiñgât den hangât topkwap dâzângom tâi nâtiksaip. Oi Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zo Yesugâren bonjâ âsageip. Zorat den dâzângoip.

<sup>24</sup> Oi a nâmbutjâ zen diñâ nângâwe. Oi nâmbutjandâ diñâ birâwe.

<sup>25</sup> Oi den sâmbâ kâsâpagone Paulonjâ itâ sâmbâzângoip. “Tirik Kaapumjâ Propete Yesaia den dukui sâkurâpniñ den itâ sâmbâzângoip,

<sup>26</sup> ‘Gâ âi a kâmut zi itâ dâzângonan, “Kindapziñandâ den nângânângân, zo nângâbi. Ka umziñandâ ko mân nângam kwâtâtibi. Sinziñandâ igikjâ, zo ikpi. Ka zorat topjâ zo mân ek kwâtâtibi.

<sup>27</sup> A ambân kâmut zen zi um kâtik. Kindapziñ bâpsâsâñâ. Sinziñandâ mân ek kwâtâtibi. Umziñandâ mân nângâm kwâtâtibi. Oi umziñ mân melâñne ko nâ dap yatâ kubikziñgâbat.”

<sup>28</sup> Zorat nâ dâzângua nângânek. Anutujâ kubikkubik mâtâp muyageip, zo a hân nâin gok zengât sinji uap. Zen nângâm âknâlibi.”

29 Yatâ sẫm dâzẫngoi  
Yuda zen ziĩḡak den sẫm  
mâsikâyãḡgẫm âiwe.

*Paulo Roma kamânân  
kendon patâ zagât ẫndeip.*

30 Oi Paulõḡâ Roma  
kamânân mirâ ḡâi kwâlâm  
zoren kendon patâ zagât  
ẫndei a zĩḡâ zâkkâren âim  
ẫndiwe.

31 Âinetâ Anutugât um  
topḡan ẫndiẫndigât den  
dâzẫngom Kembu Yesu  
Kristo, zâkkât topḡâ kenḡât  
buḡ dâzẫngom ẫndeip.

Zo yatik.

## Roma zengât ekap Paulonâ kulemguip.

*Paulo nepñangât topñâ.*

<sup>1</sup> Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâm nim Anutugât sinji âlip den sa lañ kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

<sup>2</sup> Den sinji zo muyag-ibapkât Anutunâ sâm kâtigemñâ mârumñan Propete a sâm muyagemzinqi Kembugât ekabân kulemguwe.

<sup>3</sup> Kulemgune nanñâ Yesugâren âi sugip. Nanñâ Yesu, zâk a kutâ Daw- idigât kiurâp zengâren gâbâ muyageip.

<sup>4</sup> Yesu zâk Anutugât nanñâ op um salek sot hâlâlu oi Anutunâ nanñangât topñâ imbanâñoot itâ muyageip. Mumunñan gâbâ mângei zaarip. Mângei zaatñâ kembu patâniñâ ândiap.

<sup>5</sup> Yesu Kristo, zâk kembuniñandâ tânomñâ aposolo nep sâm nigip. Oi hân dâp a sinji âlip dâzângua nângâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nângâm sâip.

<sup>6</sup> Oi a nâmbutñâ zen ziiñik buñâ. Zen sot ârândâñ Roma a ziñ Yesu Kristogât arâp up- igât diizinqip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâm nigip. Roma kamânân ândie, zen Anutugât sinji op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuzinqip.

<sup>7</sup> Anutu umñandâ gâsuzinqi ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoizângoñ sot um lumbe, zo zengâren zimbap.

*Paulonâ Roma kamânân âi Kembugât sinji a ziqgitpatkât sâip.*

<sup>8</sup> Roma a zen Kem- bugâren nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm ândime, zorat sinji hân dâp ari nângâne âlip opmapkât zengât op sâiwap sâman. Yesu Kristonâ tânzângoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap.

<sup>9</sup> Nanñangât sinji âlip sâm umnandâ Anutu kore okñanga topñâ nângâmap, zâkkât mâtenñan den zi sa nângânek. Nâ ninâu sâman dâp zengât op sâman.

<sup>10-11</sup> Nâ zen ziqgitpatkât otnimap. Zo yatâ zeî ândim gâwan. Narâk zi ko kut ñâi ñâiñâ saanigi tâpman. Anutunâ nângi dâp oi mâtâp muyagem nigi zengâren gâbatkât dukuman. Nâ gamñâ tânzângua Kaapumñâ imbanâ ñâi zinqi kâtigem ândibigât sâman.

<sup>12</sup> Nâ itâ sâbâ. Zengâren ga nângâm pâlâtângât bonñâ tirâpagom tânagonat.

<sup>13</sup> Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzângobâ. Nâ a kâmut nâmbutñâ zengâren opman, zo yatik Roma zengâren gamñâ nep tuum bonñâ muyagibatkât sâman. Oi gabâ sandâ kut

nâi nâi nâmbutjandâ saanigi tâpman.

<sup>14</sup> Nânâ saru a sot barâ a, a nângânângâziņoot sot kwakmak ârândân sinġi âlip dâzângobatkât sâm nigip.

<sup>15</sup> Zorat Roma kamânân a zen sinġi âlip dâzângobatkât umnandâ bâbâlanġ opmap.

*Nângâm pâlâtângât op ândiândi mimbi.*

<sup>16</sup> Nâ sinġi âlipkât nânga aņunġoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanġâņoot, zorat. Sinġi âlip zo nângâm Kembugâren nângâm pâlâtân kwapi dâp tânzângom bâliņan gâbâ mâkâziņgâbap. Yuda a sot hân nâin gok zen ârândân.

<sup>17</sup> Sinġi âlibân Anutugât mâteņan târârakņâ utnatkât mâtâp ziap. Zâkņâ nângâm pâlâtânziņoot zo mâtâp zoren diiziņgâbap. Oi zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Nângâm pâlâtân kwâkņangâm tosaziņ buņ urâwe zo, ziņâ ândiândi mimbi.”

*A ziņâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.*

<sup>18</sup> A Kembu kândâtkom bâliņ upme, zen bâliņ utne zorâņâ den bonņangât mâtâp zo dooņgumap. Bâliņ mâme a ziņ yatâ upmegât Anutu kukņangât bonņâ sumbemân gâbâ zeņgâren muyagem zemap.

<sup>19</sup> Anutuņâ hâuņâ ziņgâmap, zorat topņâ itâ. Anutugât topņâ zo muyap zei nângâme. Anutu zikņak topņâ muyagem ziņgâmap.

Hân muyageibân gâbâ a ziņ Anutugât topņâ itâ ek nângâm gawe. Anutu zâk aņâ mân igikņâ.

<sup>20</sup> Oi zâk imbanġâņoot kembu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorâņ topņâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu kândâtkomņâ bâliņ utne hâuņâ ziņgi ko dap op den hâuņâ sâbi?

<sup>21</sup> A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkņangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkņangâwe. Oi zen nângânângâziņan bâliņâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtikņâ kâpizângoip.

<sup>22</sup> Oi a ziņ nen nângânângâniņoot ândien sâweņâ kwakmak op ândiwe.

<sup>23</sup> Yatâ otziņgi zen Anutu ândiândiņ kâtik, âsakņâ mariņâ, zâk mân hurat kwâkņangâm a sot nii, zuu, mulum, kut nâi nâi buņ orotņâ zorat lopio sobem hurat kwatziņgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren zo yatik op ândie.

<sup>24</sup> A zen yatâ utne Anutuņâ ziņgit birâziņgi umņâ sâkkât âkņâle top top nângâm bâliņâ op um sâkziņ mem bâliņ kwap piuriyâunzabân bagiwe.

<sup>25</sup> Zen Anutugât topņâ nângâm kândâtokom sarâ mâte okņangâwe. Oi mariziņâ birâm kut nâi nâi muyageip, zo hurat kwâkņangâm kore

okņanġawe. Nen ko  
itâ nânġen. Kut nâi  
nâi muyageziġip zo-  
rat Anutu, zâk sârn âlip  
kwâkņanġâm ândeindâ dâp  
uap. Perâkņak.

<sup>26</sup> A zen Anutu kândâtkuwegât  
birâziġi âkņâle bâliņâ  
muyageziġip. Oi ambân zen  
Anutuņâ ap ambin ândiândi  
mâtâp sâip zo birâm ambân  
torenņâ ândiândi bâliņan  
bagiwe.

<sup>27</sup> Oi a zen yatigâk ap  
ambin ândiândiņ birâmņâ  
umziņan âkņâle bâliņanġât  
kârâpņâ sei a torenņâ sot  
bâliņ top top muyagiwe. Oi  
bâliņâziņanġât hâuņâ um  
sâkziņ tâmbetagowe.

<sup>28</sup> Zen Anutugât topņâ  
nânġâm mân hurat kwâkņanġâm  
utne zâkņâ birâziġi umziņ  
gulip oip.

<sup>29-30</sup> Oi kut nâi nâi bâliņâ  
top topņâ donbep urâwe.  
Bâliņâ sot laņ orotņâ, ziiņâ  
umziņan siksâuk oi sikumġât  
âkņâle, kâmbam, kâsa,  
sarâ, um kâlâk, zo yatâ op  
ândiwe. A umân pâpan,  
sarân sâsâ, Anutu kâsa  
okņanġame, zâizâiņ, sâk  
mâme, bâliņanġât mâtâp  
muyagime. Ibâ mam zeņġât  
den kwâkâme.

<sup>31</sup> Um nânġânânġâziņ buņ  
ândime. Um lâklâk buņ  
ândime. A lumbenâ buņâ,  
buku orot buņâ ândime.

<sup>32</sup> Kut nâi nâi yatâ opņâ  
tâmbetagobi. Anutugât  
den yatâ ziap, zo nânġâm  
tâtâlim laņ upme. Oi zorik  
buņâ. A nâmbutņâ utnetâ

tânzânġome. Zen yatâ urâwe.  
Oi narâk ziren yatik op ândie.

## 2

*Gâtâm âlipņâ sot bâliņâ*  
*zorat sâņġân minat.*

<sup>1</sup> Zorat a, gâ dap op topkâ  
sapsuban? A nâmbutņandâ  
tosa muyagine hâuņanġât  
den sârn gikâ sârn muyage-  
mat. A nânġâm bâliņ  
kwatziņġâm, zo yatigâk gâ  
opmat.

<sup>2</sup> Oi Anutuņâ a yatâ upme,  
zen hâuņâ ziņi dâp uap. Zo  
yatâ nânġâmen.

<sup>3</sup> A, gâ nâmbutņâ zeņġât  
tosa sârn muyagem yatik op-  
mat. Gâ dap nânġat? Nâ  
Anutuņâ hâuņâ mân nibap,  
yatâ sârn opmat?

<sup>4</sup> Kembuņâ lumbenâ patâ  
otgimņâ hâuņanġât den kek  
mân sâi gâ wangât zorat  
nânġâna yenņâ opmap. Gâ  
umġâ melânġanġât Anutuņâ  
lumbenâ otgimap, zo âkon  
opmat?

<sup>5</sup> Gâ umġâ kâtikņâ. Umġâ  
mân melânġa tosgâ kârâp  
yatâ kwâkņan kwâkņan pam  
zari kârâp simbap narâkņan,  
narâk patin, Anutuņâ sâi  
simbap. Narâk zoren  
Anutu kukņanġât bonņâ  
âsagegibap.

<sup>6</sup> Anutuņâ a orot  
mâmeniņanġât dâp hâuņâ  
niņġâbap.

<sup>7</sup> A nâmbutņâ kut nâi  
nâi âlipņâ tuume, zen  
sumbemân neule âsakņâ  
sot ândiândi kâtik muyagi-  
nam kâtigime. Zen hurat



kwatziŋgâm ândiândi kâtik ziŋgâbap.

<sup>8</sup> A nâmbutŋâ zinjâ op, zâizâiŋ opŋâ den bonŋâ kwâkâm kut ŋâi bâliŋâ mem ândime, zeŋgâren Anutu kukŋaŋgât bonŋâ muyageziŋgâbap.

<sup>9</sup> Bâliŋ mâme a Yuda a sot hân ŋâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziŋgâbap. Yuda a kândom muyageziŋgâbap. Bet ko hân ŋâin gokŋâ muyageziŋgâbap. Wangât, Yuda zen Kembugât den kândom nâŋgâwe, zorat. Hân ŋâin gok zen bet nâŋgâwe.

<sup>10</sup> Târârak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân ŋâin gok zen neule âsakŋâ sot lumbenŋâ muyageziŋgâbap. Yuda a zen kândom. Hân ŋâin gok zen bet. Yuda a sot hân ŋâin gok zen âlipŋâ sot bâliŋâ utne hâuŋâ dâbâk otziŋgâbap.

<sup>11</sup> Kembuŋâ hâtubâtu mân otniŋgâbap.

*Anutuŋâ a hân ŋâin gokŋâ zeŋgât umziŋan gurumin den pâip.*

<sup>12</sup> A Mosegât gurumin den mân nâŋgâm bâliŋ upme, zen aksik gurumin den mân nâŋgâm tâmbetagobi. A gurumin den nâŋgâm ândim bâliŋ upme, zen aksik Anutuŋâ gurumin dengât dâp hâuŋaŋgât den sâbap.

<sup>13</sup> A gurumin den kindapŋâ yen nâŋgâme, zen Anutuŋâ ziŋgiri târârak mân upme. Ka a nâŋgâmŋâ lum kwâtâttime, zeŋgât târârakŋâ sâm ziŋgâbap.

<sup>14</sup> Hân ŋâin gokŋâ Mosegât gurumin den mân nâŋgâwe, zen umziŋaŋgât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nâŋgâwenŋâ gurumin denziŋoot upme.

<sup>15</sup> Yatâ utnetâ gurumin den umziŋan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umziŋan pâip, zorâŋâ um nâŋgânâŋgâziŋâ purikgurik op tosaziŋaŋgât den sâm kwâkâziŋgâmap mo lumbenŋâ den âlip sâmap.

<sup>16</sup> Zo narâk patâgât ŋiŋi yatâ opmap. Narâk zoren Anutuŋâ sâi Yesu Kristoŋâ umniŋan kut ŋâi ŋâi ziap, zorat topŋâ sâm muyagibap. Nâ ŋiŋi âlipkât den sâm muyagem yatik sâman. Oi Yesu Kristo, zâk sâman dâp yâtik topziŋ sâm muyagibap.

*Yuda a nâmbutŋâ, ziŋ Kembugât den zo sâkŋak mem ândiwe.*

<sup>17</sup> Gâ gikaŋgât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin dennâ koremgâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nâŋgâman.

<sup>18</sup> Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nâŋgâm kwâtâtiman.” Gikaŋgât yatâ nâŋgâm zâizâiŋ opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nâŋgâm sâlâpkumat.

<sup>19</sup> Oi gikaŋgât itâ sâmat, “Nâ sen bâp âlipŋaŋgât mâtabân diiziŋgâbat. Oi ŋâtâtigân ândie, zen âlip âsakŋâ ziŋgâbat.

20 Oi kwakmak a zo âlip kubikzingâbat. Oi katep umâlep den sâmb kwâkâm zingâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonjâ zorat topjâ nângâman, zorat.”

21 Gâ gikangât yatâ nângâm ândimatkat den nâi mâsikâgibâ. Gâ a nâmbutjâ kwâkâm zingâmatjâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutjâ kâmbu mân upi sâmb dâzângomjâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât opmat?

22 Ap ambin mân birâyangâbabot dâzângom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opjâ itâ nângâmat, “Nen lopio gootjan arindâ Anutujâ ningiri mân dâp upap.” Yatâ nângâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâmb dâzângom gikâ lopio namin gâbâ kut nâi nâi kâmbu mema, zo ka.

23 Gâ Anutugât gurumin den nângâm zâizâinj opmatjâ den kâtik kona a nâmbutjâ zinjâ gekjâ Anutu sâmb bâlij kwapme, zo ka.

24 Zorat ko Kembangât ekabân zengât den nâi itâ kulemguwe.

“Zen bâlij utne hân nâin gokjâ zen zingitjâ yatik Anutu sâmb bâlij kwâkjangâme.”

*Kaapumgât tobatjâ umân ze bonjâ sâsân.*

25 Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon

upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yennâ upap.

26 Oi zorat torenjâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâkjangâwe, zâk den kâtikjâ lugjâ kwabâ kwâkjangâwe, zo yatâ âlip upap.

27 Oi kwabâ mân kwâkjangâne ândimjâ den kâtikkat nep tuubapjâ nepjâ zâkkât topjâ sapsupap. Oi Yuda a den kâtikjâ nângâmjâ mân lume, zengât topzinj yatik sapsupap.

28 Nâi zâk kwabâ kwâkjangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk Yuda a bonjâ? Bunjâ.

29 Sâgân den kâtikkat tobat mem ândiândinj, zo bonjâ bunjâ. A nâi umjandâ bâlijâ birâm Kembangât singi ândimap, zâkkât Yuda a bonjâ sânat. Umân Kaapumjâ nep tuumap, zo bonjâ. A yatâ zorat a zinjâ bunjâ, Anutujâ nângi âlip oi sâmb âlip kwâkjangâbap.

### 3

*Bâlijâniwandâ Anutugât den mân mem gei kwâpap.*

1 Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatningâwe, zo yennâ?

2 Yatâ bunjâ. Yuda a, nen Anutujâ dijâ ningip. Nen Anutujâ singi den top top dâtnângoi zorat marij urâwen.

3 Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutnâ zen Anutugât den nânghâm kândât kume, zorat itâ sânat? “Lolotziñandâ Anutuñâ sâi kâtigemap, zo koi gibap?”

4 Buñ kâtiknâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinniñâ sarâ sot bon buñ sâmen. Neñgât yatâ sâsânj. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Kembu, gâ sâm kubikna a ziñ nânghâne âlip upap. Gâ sâm kwâkâna a zen diñgâ mân kwâkâbi.”

5 Bâliñ oindâ Anutuñâ târârakñangât topñâ sâm muyagemapkât dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziapkât Anutuñâ zobâ hâuñâ niñgi mân dâp upap.” Yatâ buñâ.

6 Zo agât den. Anutuñâ târârak mariñâ ândiap, zorat Anutuñâ a bâliñâninangât hâuñâ niñgi dâp upap.

7 Oi den toren ko den sarânandâ Anutugât den bonñâ tângoi kutsiñginangât wangât nâ bâliñ mâme a sâm hâuñâ nibap?”

8 Oi wangât itâ mân sâmen? “Nen bâliñ oindâ Anutuñâ bonñâ muyagibap.” A nâmbutnâ ziñ neñgât yatâ sâme. Sâm sâtniñan sâme. Den bâliñâ yatâ zo sâm mâtâp zo lânme zo, zen ko hâuñâ ziñgi dâp upap.

*A aksik gulip urâwe.*

9 Yuda a nen a nâmbutnâ walâziñgâm tobat nâi ândien mo? Yatâ buñâ. Yuda a sot hân nâin gok nen aksik bâliñangât kore upmen.

10 Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“A zeñgâren gâbâ nâi târâraknâ mân ândiap.

11 Nâiñâ itâ mân sâmap, ‘Nâ Anutugât topñâ nânghâbâ.’

12 A zen pisuk Kembugât mâtâp birâm bâliñan âiwe. Zeñgâren gâbâ nâiñâ âlip mân opmap.

13 Gânduziñan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziñâ puriksâi sarâ den koptâmap. Lâuziñâ mulum kâtiknâ yatâ.

14 Lâuziñan den bâliñâ sot um kâlak den piksâm ziap.

15 Kâmbamgât bâbâlan op âime.

16 A tâmbetzângom âim tâmbetagome.

17 Lumbenangât mâtâp zorat kwakme.

18 Zen Anutugât keñgât mân op ândime.”

19-20 Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nânghâmen. Gurumin den zo a ambân aksik neñgât op sâi umñan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu mâteñan târârak utnat? Gurumin den, zorânj tosanin sâm muyagemap. Zo a aksik neñgât topniñ sâm muyagei dap op hâuñâ sânat? A aksik neñgât tosanin Anutugâren ziap.

*Yesuñâ suupniñ meip, zorat nânghâm pâlatân kwâkñangâm tosaninâ buñâ upap.*

21 Mosegât gurumin denñâ mân tânnângomap. Ka narâk ziren gurumin den yen zei

Anutugât mâtenan tosa buŋ utnatkât Anutuŋâ mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zenġât ekabân sinġinâ kânŋan sâŋ kuleŋguwe.

22 Yesu Kristo nânġâm pâlâtân kwâkŋanġindâ tosanin buŋ oi ândiândinâ mâtâp zo nenġât sinġi uap. Zo a topŋâ topŋâ nenġât matâp kânok. Mâtâp ŋâi mân ziap.

23 Nen aksik patâ bâlin urâwengât Anutuŋâ ninġiri mân dâp oip. Anutugât âsakŋâ neulenjan takânatkât mân uen.

24 Ka Yesu Kristo zâk sâŋġânin mem suupnin meipkât Anutuŋâ sâŋġân buŋ tânnânġom hâlâlu minninġip.

25 Zâkŋâ nanŋâ sâŋġonġoi gem ġâi a ambân mâteziŋan kune moi ġilâmŋandâ bâlinâniŋ saŋgorip. Oi zen zâkkâren nânġâm pâlâtân kwâkŋanġâm ândibinâ tosazin buŋ ândibi. Bâlinâ op ġawe, zorat tosazin Anutuŋâ umâlipŋanġât pâi zeipkât Yesu mumuŋan bagei Anutugât mâtenan tosanin buŋ orotŋanġât mâtâp muyageip.

26 Yesu nânġâm pâlâtân kwâkŋanġâm, zen tosazin buŋ upme. Zorat topŋâ narâk ziren muyagibapkât Anutuŋâ yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariŋâ ândiap. Oi zorat topŋâ zo muyap pâi ziap.

*op tosanin buŋ op ândinat.*

27 Oi âlip zâizâin utnat? Buŋâ. Zâizâinâ zo kândanġip. Wangât kândanġip? Nen orot mâme âlip op ândim tosa buŋ uen? Buŋ kâtikŋâ. Nen yen nânġâm pâlâtân kwâkŋanġindâ tosanin buŋ kwatninġip, zorat.

28 Nen itâ nânġen. A nen gurumin den luluniŋanġât buŋâ. Nânġâm pâlâtânġât op tosanin buŋ upmen.

29 Zen dap nânġe? Anutu zâk Yuda a nenġât Anutuyâk? Buŋâ, Zâk hânŋâ hânŋâ nenġât Anutu.

30 Zâk Anutunin kânok ândiapkât Yuda a sot hânŋâin ġokŋâ ârândân nânġâm pâlâtânġât op tosanin buŋ minninġâmâp.

31 Oi yatâ sâŋ nânġâm pâlâtânġât op gurumin den kândanmen? Buŋâ. Gurumin den zo tângumen.

## 4

*Abaram sot Dawidi, zet Anutu nânġâm pâlâtân kwâkŋanġitâ tosazik birip.*

1 Gurumin den zorat nânġâm sâkunin Abaram, zâkkât dap sânat?

2 Zikŋâ orot mâmenanġât op tosanâ buŋ oip? Zo yatâ oip sâi Anutugât mâtenan sâkŋâ mem zâi pâmbap.

3 Ka Kembuġât den ŋâi itâ ziap,

“Abaramŋâ Anutu nânġâm pâlâtân kwâkŋanġip, zorat opŋâ Anutuŋâ zâkkât nânġi tosanâ

*Nânġâm pâlâtân kwâkŋanġâmengâ buŋ oip.”*

<sup>4</sup> Zorat itâ sa nângânek. Nâi zâk nep tuum sângân mei, zorân yen pindâpindân zo yatâ bujâ. Nepkât sângân uap.

<sup>5</sup> Oi nâi ko ândiândi târaraknjângât nep mân tuumjâ bâlij mâme zengât tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nângâm pâlatân kwâpap zo ko Anutu jâ nângâm pâlatânjângât op nângi tosanjâ buj uap.

<sup>6</sup> Marumjan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutu jâ a nâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosanjâ birâmap, zâk sâm âlip kwâknjângâm itâ kulemgôip,

<sup>7</sup> “Kembujâ tosazij birip sot bâlijâzij gulipkoip, zen sâtâre upi.

<sup>8</sup> A nâi zâk Kembujâ zâkkât nângi tosanjâ buj opmap, zâk sâtârenjoot uap.”

*Abaramjâ nângâm pâlatânjângât opjâ hân njâ njâ kândom otnijip.*

<sup>9</sup> Sâtâre den zi kwabâ kwatningâwe, Yuda a nenjarâk? Mo a hân njâin njâin gokjâ zengât sot ârândân uap? Kembugât ekabân Abaramgât den nâi ziap. Zo sâlâpkum nângâmen. Zâk Anutu jâ nângâm pâlatânjângât op tosanjâ birip.

<sup>10</sup> Narâk ikâ zoren tosanjâ buj minjângip? Kwabâ kwatne ândeibân mo yen ândeibân tosanjâ buj minjângip? Zo yen ândeip, narâk zoren tosanjâ buj minjângip.

<sup>11</sup> Zâk kwabâ mân kwâknjângâne ândim Anutu nângâm pâlatân kwâknjângi tosanjâ birip. Nângâm pâlatânjângât undip zo bet sâknjan pindip. Abaram zâk yatâ opjâ kwabâ mân kwâtzingâne ândim Anutu nângâm pâlatân kwâknjângâne tosazij buj oip, zengât kâuknjâzij op ândeip.

<sup>12</sup> Oi kwabâ kwâtningâne ândim nângâm pâlatân kwâknjângâm ândiwen, nenjât kâukjâ oip. Zâk nângâm pâlatânjângât mâtâp lânjip. Mâtâp zorik kiunnjâ kiunnjâ Abaram zâk kâukni jâ sâindâ dâp uap.

<sup>13</sup> Anutu jâ Abaram sot kiurâpnjâ hân patâ sinji kwâtzingip, zo gurumin den lulu jângât bujâ. Nângâm pâlatânjângât op tosanjâ birâm yatik oip.

<sup>14</sup> Oi sinji kwatzingip, zo gurumin den lume, zengât oi sâi nângâm pâlatânjângât mâtâp sot Anutu jâ Abaram den dukuij, zo bon buj opap.

<sup>15</sup> Gurumin den bujâ oi sâi ko to sagât hâun jângât den mân muyagebap. Gurumin denjâ to sagât hâun jângât den muyagemap. Zorat a gurumin den lulu jângât mâtâbân lân ândimjâ tosazij buj mân upi. Bujâ. Kembu kukjângât bonjâ zengâren muyagibap.

<sup>16</sup> Anutu jâ sâm kâtigem kut nâi nâi sinji kwatningip, zo nângâm pâlatânjângât

op muyagibap. Zo bon buŋ mân upap. Zinziŋ kâtik zem zâimâmbap. Wangât, zo umâlipŋangât op tânzâŋgozâŋgoŋ, zo pindi Abaramgât kiurâp neŋgâren bon oip. Gurumin den lume, zenâk buŋâ. Abaramŋâ nâŋgâm pâlatâŋgât mâtâp lâŋmen, nen aksik Abaramŋâ Anutugât mâteŋan sâkunniŋâ uap.

<sup>17</sup> Anutuŋâ Abaram den ŋâi dukumŋâ sâŋ kâtigeip. Den zo Kembugât ekabân kulemguwe. Zo itâ ziap, “Nâŋâ gâ a kâmutŋâ kâmutŋâ zengât ibâziŋ upangât sâŋ giwan.”

Abaram zâk den zo nâŋgâm Anutu nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋangâm itâ nâŋgip, “Anutu zâk mumuŋan gâbâ mânginingâbâ sâŋ mânginingâbap. Oi kut ŋâi ŋâi mân ziap, zo sâi muyagibap.” Abaram zâk yatâ nâŋgip.

*Abaram nâŋgâm pâlatâŋâ zâizâiŋ zemŋangip.*

<sup>18</sup> Abaram zâk a kâmut doŋbep zengât ibâ upap. Den zo nâŋgâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op kiunnâ buŋ ândiangât dap yatâ kiurâpnâ âsagibi?” Buŋâ. Yatâ mân sâip. Kembugât den zorat bonŋâ âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâŋ dukuipkât, “Kiurâpkâ doŋbep patâ yatâ muyagibi.”

<sup>19</sup> Oi zâk kendonŋâ 1 handeret oip. Sâkŋâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâkŋâ

âron oip, zo ekŋâ nâŋgâm pâlatâŋŋangât um zagât mân oip.

<sup>20</sup> Anutuŋâ sinji den dukuip, zo nâŋgi mân bon buŋ oip. Nâŋgâm pâlatâŋgât kâtigem Anutugât nâŋgi zari sâtâre okŋangip. Zâk itâ nâŋgâm ândeip.

<sup>21</sup> “Anutuŋâ kut ŋâi muyagibapkât sâip, zorat bonŋâ âlip muyagibap.”

<sup>22</sup> Abaram zâk nâŋgâm pâlatâŋ zemŋangipkât Anutuŋâ nâŋgi tosanâ buŋ oip.

<sup>23</sup> Anutuŋâ nâŋgi tosanâ buŋ oip, den zo Abaram zikŋangârâk mân kulemgouip. Neŋgât ârândâŋ kulemgouip.

<sup>24</sup> Kembuniŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mâŋgeip, Anutu, zâk nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋangindâ neŋgât yatik nâŋgi tosanij buŋ utnat.

<sup>25</sup> Anutuŋâ sâi Yesu kune tosanijangât op moip. Oi tosanij buŋ upapkât mumuŋan gâbâ zaarip.

## 5

*Yesuŋâ lumenŋâ muyageipkât sâtâre utnat.*

<sup>1</sup> Yesu Kristonâ suupniŋ mem moipkât nen nâŋgâm pâlatâŋgât op tosanij buŋ urâwengât Yesu Kristogâren pâlatâŋ op Anutu sot lumen op ândimen.

<sup>2</sup> Yesuŋak mâtâp mem niŋgipkât Anutuŋâ tânnâŋgoi ândien. Oi gâtâm zâk sot ândeindâ Anutugât imbanangât âsakŋâ âsagei mem ândinat, zorat nâŋgâm ândim sâtâre upmen.

<sup>3</sup> Oi zorik buñâ. Sâknam ândiândiniñgât sâtâre upmen. Oi itâ nângâmen. Sâknamân ândimñâ umniñ mân loribap.

<sup>4</sup> Oi yatâ ândeindâ Anutuñâ niñgiri âlip upap. Nen nângâm pâlâtân sot ândim Anutuñâ kut ñâi ñâi neñgât siñgi sâip, zorat nângâm um bâbâlan op mambât ândinat.

<sup>5</sup> Nen zo yatâ ândimñâ bonñâ minat. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ umniñan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyageniñgâmap, "Anutugât umñandâ donbep gâsuniñgâm tânnângomap."

<sup>6</sup> Mârum nen imbanâ buñ ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâkñâ mâte oi Kristo zâk bâliñ mâme a neñgât op moip.

<sup>7</sup> Nen itâ nângâmen. A târârak ñâigât hâuñâ op mumuñâ, zo a neñgâren mân taap. A âlipñâ ñâigât op mumuñâ, zo ko muyagibap mo dap?

<sup>8</sup> Nen bâliñ op ândeindâ Anutu nen umñandâ donbep gâsuniñgip. Anutuñâ umâlipniñgât opñâ Kristo sângongoi gem hâuniñâ moip.

<sup>9</sup> Zâk neñgât op moipkât itâ nângâm kwâtâtimen, "Tosaniñ buñ urâwen. Anutu kukñangât bonñâ muyagiñ narâkñan Anutuñâ tosaniniñgât hâuñâ mân niñgâbap."

<sup>10</sup> A nen mârum Anutu kâsa okñangâm ândiwen. Oi nârâk zoren nanñandâ

neñgât op moip. Oi zorik buñâ. Neñgât op moipkât diiniñgi nen Anutu sot buku urâwen. Oi zorik buñâ. Zâkñâ walâm otñingâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nanñandâ ândim bâliñan bagibemgât tânnângobap.

<sup>11</sup> Oi zorik buñâ. Kem-buniñâ Yesu Kristo, zâkñâ lumbenñâ muyagem Anutu sot târokwatniñgi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkñangâmen.

*Adamñâ mumuñ muyageip. Yesuñâ ândiândi muyageip.*

<sup>12</sup> Zorat itâ nângânâ. A kânok Adam, zâkkât opñâ bâliñâ hânân muyageip. Oi bâliñangât op mumuñâ muyageip. Oi a aksik zeñgâren zarip. Wangât, a aksik zen bâliñ urâwe, zorat zeñgâren arip.

<sup>13</sup> Mârum Mosegât gurumin den mân muyagei bâliñandâ kâdom muyagem zeip. Oi narâk zoren Mosegât gurumin den mân muyageipkât bâliñâ yen zem gâip. Anutuñâ tosaziñ mân sâlâpkoip.

<sup>14</sup> Ka bet gurumin denñâ muyagei a ziñ tosaziñ ek nângâwe. Adam zâk bâliñ oi mumuñandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otziñgâm ândim gâi Mose muyageip. Adamgât tobat mân urâwe, zeñgâren lan ârip. Adam zâk mumuñangât kâukñâ oipñâ bet ñâi ândiândigât kâukñâ muyagibapkât sâsân, Yesu,

zâkkât dâp oip. Ka topzik nâi nâi.

<sup>15</sup> Anutu umâlipnangât tânzângoazângoŋ, zorân den ku zorat dâp buŋâ. Zorân wâlâp. A aksik patânâ Adamgât den kuŋangât opnâ mom nangâwe. Oi Anutugât tânzângoazângoŋ, zo a kânok Yesu Kristogât tânzângoazângoŋangât op Adamgât den ku walâmŋâ a doŋbep tânnânngoip.

<sup>16</sup> Kembugâren gâbâ tânzângoazângoŋ sot toren Adam den kuŋangât bonŋâ, zet topzik nâi nâi. A kânokkât tosanâ simgât sâm kwâkâkwâkânŋ muyageip. Ka Kembugâren gâbâ tânzângoazângoŋandâ tosa doŋbep birâm tosaninŋ buŋ muyageip.

<sup>17</sup> A kânok Adam den kuŋangât op mumuŋâ muyagemŋâ imbanŋâ mem a kutâ otziniŋip. Ka Kembugâren gâbâ tânzângoazângoŋandâ walâm tâtalek oi a doŋbep nen tosaninŋ buŋ orot, zo mem umniŋan mem gimennâ a kânok Yesu Kristo, zâkkât opnâ ândiândiyân a kutâ op ândinat.

<sup>18</sup> Zorat itâ. Mârum a kânok Adam, zâknâ bâlinŋ oi a aksik simgât sinŋi urâwen. Oi bet zo yatik a kânoknâ târârak ândei Yesugât sinŋi a nen doŋbep tosaninŋ buŋ oi ândiândi muyagiwen.

<sup>19</sup> Akânok Adam, zâknâ bâlinŋ oi a doŋbep ninâ bâlinŋ mâme a ambân urâwen. Zo yatik a kânok Kristo, zâk sât

lulu ândeipkât a doŋbep nen Anutugât mâtenan târârak op kinat.

<sup>20</sup> Adamŋâ bâlinŋ oi bâlinŋâ hânân muyageip. Bâlinŋâ gwâlântensâbapkât sot bâlinŋangât topnâ muyag-ibapkât Mosegât gurumin den muyageip. Oi bâlinŋâ muyagem zari Anutugât sinŋi tânzângoazângoŋandâ walâm zarip.

<sup>21</sup> Den san, zo itâ. Bâlinandâ mumuŋâ muyageip. Muyagemŋâ a ambân a kutâ otziniŋâm ândim gâip, zo yatik tânzângoazângoŋandâ a kutâ op tosa buŋ minningâm ândiândi kâtigân nâmbanbap. Kembuniŋâ Yesu Kristo nenŋât op moipkât yatâ muyagibap.

## 6

*Yesugât mumuŋan târokwatniŋip.*

<sup>1</sup> Bâlinŋâ hânân muyagei Kembugâren gâbâ tânzângoazângoŋ walâm tâtalek oip, zorat dap sânat? “Anutugât tânzângoazângoŋandâ laŋ kârâbapkât bâlinŋ doŋbep op ândinat.”

<sup>2</sup> Yatâ sânat? Kutsinŋinŋâ laŋ kârâbapkât yatâ utnat?

<sup>3</sup> Yatâ buŋâ. Kristo sot muwen. Too sanŋonniŋgâwe, narâk zoren Yesu Kristogâren târokwarâwen. Nen Yesugât mumuŋan târokwarâwen. Zo nângâme mo? Zo yatâ oi dap op bâlinŋan târokwap ândinat?

<sup>4</sup> Zo yatâ nen too sanŋonniŋgâne Kristo sot



ârândân mom hanagowen yatâ uap. Oi Kristogât ibâ, Anutu, zâk imbanjandâ Kristo mumujan gâbâ mângei zaarip, ândiap. Nen yatik wâgân op ândiândi unaknjâ nâi muyageniņgi ândinat.

<sup>5</sup> Nen mumujanġât tobat op târokwarâwengât zaatzaatġanjât, zo yatik op târokwâtnat.

<sup>6</sup> Niġanjât itâ nânġâmen. Um sânġiņâ Yesu sot ârândân poru nagân kuwe. Zo um sâknġan bâliġanjât imbanjâ koi gibapkât sot bâliġanjât kore mân op ândinatkât.

<sup>7</sup> Nâi zâk moi bâliġanjât tâkġâ olanġap. Oi nen yatik Kristogât mumujan târokwarâwengât bâliġanjât tâkġâ mân saaniņgi ândinat.

<sup>8</sup> Itâ nânġâmen. Kristo sot muwennâ hânân sot sumbemân zâk sot ândinat.

<sup>9</sup> Kristogât itâ nânġâmen. Anutuņâ zâk mumujan gâbâ mem zaaripkât dum zagâtġâ mân mumbap. Mumujanđâ Kristogât a kutâ dum zagâtġâ mân upap.

<sup>10</sup> Yesu moip, zâk bâliġânġanjât op sâp kânok moi âkip. Oi Anutuņâ Yesu mumujan gâbâ mângei zaatġâ Anutugât kutsiņgi laġ kârâbapkât nep tuum ândiap.

<sup>11</sup> Oi zengât yatik. Ziġanjât nânġânetâ bâliġânġanjât zâk sot muwe yatâ uap. Oi Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op zaat Anutugât arâp ândie. Yatâ nânġâbi.

*Bâliġanjât kore mân utnat.*

<sup>12</sup> Bâliġandâ sâkziġan a kutâ upâ sâi mân nânġâbi. Oi sâkziġandâ âkġâlê bâliġanjât aleziņgi zo yatik mân nânġâbi.

<sup>13</sup> Oi um sâkziġâ zo bâliġanjât kore opapkât um sâkkât kendon ândibi. Zen mumujan gâbâ mânġiġiġipkât um sâkziġâ Anutugâren pane zimbap. Târârak ândibigât yatâ upi.

<sup>14</sup> Zen Mosegât gurumin dengât mâtâbân mân ândie. Bunâ. Gurumin denġâ mân tânzâġgomap. Yesu Kristogât op Anutugât tânzâġgozâġgoġ mâtâbân ândime. Zorat op ko bâliġandâ a kutâ mân otziġâbap.

*Siņgi âlipkât nep a op ândinat.*

<sup>15</sup> Oi zi dap orot? Anutugât tânzâġgozâġgoġan bageindâ gurumin dengât pâkeġâ siriksâipkât bâliġ utnat? Yatâ bunâ.

<sup>16</sup> Zen itâ nânġe mo? A kutâ um sâkziġâ zâkkâren pam kore okġanjâbiņâ, zâkkât kore a op nepġâ tuubi. Bâliġandâ a kutâziġ oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagobi. Mo Kembu zâk a kutâziġ oi sât luluj op, zâkkât kore a op ândim âlip upi.

<sup>17</sup> Zen bâliġanjât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi siņgi âlip kwâkâm ziġġawe dâp umziġ nânġâmġâ lume, zorat Anutu sâm âlip kwapi.

<sup>18</sup> Zen bâliġan gâbâ mâkâziġâm olanġiņgi

târârak ândiândiŋaŋgât kore a op ândie.

<sup>19</sup> Um nâŋgânŋgâziŋ lotŋaŋgât ayân kut ŋâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzâŋguan. Zen mârumŋan um sâkziŋâ pane âkŋâlê bâliŋâ sot bâliŋâ zorat kore oi laŋ ândiwe. Oi narâk ziren um sâkziŋ Kembugâren pane ândiândi târârakât kore oi um hâlâlu op ândibi.

<sup>20</sup> Zen bâliŋaŋgât kore op ândiwe, narâk zoren târârakât kore mân ândiwe.

<sup>21</sup> Oi narâk zoren wan bonŋâ muyagiwe? Kut ŋâi ŋâi urâwe, zorat narâk ziren nâŋgâne aŋunŋoot opmap. Oi itâ nâŋgâmen. A kut ŋâi ŋâi yatâ zo upme, zen zorat sâŋgân mem mom tâmbetagoobi.

<sup>22</sup> Zen ko Kembuŋâ bâliŋaŋgât dumun olaŋi Anutugât kore a op ândie. Oi bonŋâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagibi.

<sup>23</sup> Bâliŋaŋgât kore upme, zen bâliŋaŋgât hâuŋâ tâmbetagoagon zo mimbi. Ka Anutu um âlipŋaŋgât ziŋgâziŋgâŋ zo ândiândi kâtik. Oi nen Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

## 7

*Kaapumgât mâtâp  
uŋakŋan ândinat.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Mosegât gurumin den nâŋgâme, zengât op san. Zen itâ nâŋgâme? “Gurumin den luluŋâ zo mumuŋan âkâmap.”

<sup>2</sup> Zorat ambân ŋâi apŋâ wâgân ândei birâbirâŋ, zo mân taap. Gurumin denân den ŋâi yatâ ziap. Apŋâ moi ko ap ambin zekât sâm zikâzikâŋ, zo âkâbap.

<sup>3</sup> Ambân ŋâi, zâk apŋâ wâgân ândei birâm ŋâi sot ândei laŋ mâman ambân sâbi. Ka ap ambin ândeitâ apŋâ moi ko gurumin denŋâ saazikip, zo ânâŋgâtpap. Oi ambân zo a ŋâi mimbap, zo ko laŋ mâman yatâ mân upap.

<sup>4</sup> Bukurâp, zengât topziŋâ yatigâk ziap. Kristo zâk moip. Oi zen mumuŋan târokwap mune gurumin dengât tâkŋâ ânâŋgârip. Oi mumuŋan gâbâ kândom zaarip, zâkkât siŋgi urâwe. Nen Anutu kore okŋaŋgâm ândim kwâtâtinatkât yatâ muyageip.

<sup>5</sup> Ândiândi sâŋgiŋâ ândiwen, narâk zoren gurumin denŋâ bâliŋaŋgât âkŋâlegât kârâp waari sâkniŋan nep tuugip. Yatâ otniŋgi tâmbetagoagonaŋgât mâtâbân ândiwen.

<sup>6</sup> Zi ko Yesu sot moindâ gurumin sâŋgiŋaŋgât tâkŋâ zo ânâŋgârip. Oi gurumin dengât mâtâp sâŋgiŋâ mân lâŋ, Kaapumgât mâtâp uŋakŋâ lâŋ Anutu kore okŋaŋgâmen.

*Bâliŋandâ kâitnâŋgomap.*

<sup>7</sup> Oi zi dap sânat? Mosegât gurumin den zo bâliŋâ? Zo buŋâ. Gurumin den buŋâ sâi ko nâ bâliŋaŋgât topŋâ mân nâŋgâbam. Gurumin

denân den n̄ai itâ sapsum niŋgâmap, “A n̄aigât kut n̄ai n̄ai laŋ mimbat sâm mân ek âkñâliban.”

<sup>8</sup> Bâliŋandâ tâmbetnobam gurumin denân mâtâp itâ muyageip. Umnâ kâitkui a nâmbutn̄a zengât kut n̄ai n̄ai laŋ mimbat sâm ek âkñâlem ândiwan. Den kâtik zo mân zei sâi bâliŋâ yen zembap.

<sup>9</sup> Nâ mâruman gurumin den mân n̄aŋgâwan, narâk zoren tosanangât topn̄a mân n̄aŋgâm laŋ ândia bâliŋandâ mân nogip. Ka bet gurumin den muyagenigi bâliŋandâ umnan laŋ kâri topn̄a itâ n̄aŋgâwan, “Um mumuŋ yatâ op ândian.”

<sup>10</sup> Gurumin dennâ ot-nigi ândim zâibatkat sâsâŋ, zorâŋak mâburei kâmbamnâ oip.

<sup>11</sup> Bâliŋandâ gurumin denân mâtâp muyagemn̄a kâitnogi gurumin dennâ nogi mowan.

<sup>12</sup> Oi zo itâ. Gurumin den zo âlipn̄a sot tosanâ buŋâ. Mâbâŋgum n̄ai n̄ai sâwe, zo tosa buŋ sot târârak âlipn̄a.

<sup>13</sup> Gurumin den âlipn̄andâ nogi mowan? Yatâ buŋâ. Bâliŋandâ nogip. Bâliŋandâ gurumin denân mâtâp muyagem nogi mowan. Bâliŋangât topn̄a muyagibapkât bâliŋandâ nogi mowan. Bâliŋangât n̄aŋgindâ sumunŋâ uap. Nen bâliŋangât topn̄a yatâ n̄aŋgânatkât gurumin dennâ sâi mowan.

*Um sâknian bâliŋandâ nep tuumap.*

<sup>14</sup> Nen itâ n̄aŋgâmen. Gurumin den zo Anutugâren gokn̄a. Nâ ko hânân gokn̄a. Bâliŋandâ s̄aŋgânnâ mei zâkkât kore op ândian.

<sup>15</sup> Orot mâmenangât n̄aŋga kwakmak opmap. Nâ kut n̄ai upam, zo birâm mân opman. Oi kut n̄ai âkon opman, zo opman.

<sup>16</sup> Gurumin denân pâke den ziap, zorat n̄aŋga âlip opmap. Kut n̄ai âkon opman, zo opn̄a gurumin den âlipn̄a zorat topn̄a muyageman.

<sup>17</sup> Yatâ opman, zo ninâ umgât buŋâ. Bâliŋandâ um sâknan zem kâitnogi opman.

<sup>18</sup> Nâ topnâ itâ n̄aŋgan. Sâk sunumnanngât umŋan âlipn̄andâ mirâ kamân mân meip. Kut n̄ai âlipnanngât zo sâman. Ka bonnâ mân muyageman.

<sup>19</sup> Kut n̄ai âlipn̄a upat sâmn̄a mân opman. Nâ kut n̄ai bâliŋâ zo mân upat sâm zorâŋak opman.

<sup>20</sup> Nâ bâliŋâ mân upat sâm zorâŋak opman. Zo itâgât. Zo ninak buŋâ. Bâliŋandâ um sâknan mirâ kamân meipkat yatâ opman.

<sup>21</sup> Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut n̄ai âlip upâ sa bâliŋandâ mâte ot-nimap.

<sup>22</sup> Nâ umnandâ Anutugât den n̄aŋgâm âkñâleman.

<sup>23</sup> Oi sâknan ko bâliŋandâ ziap, zo um n̄aŋgânangânâ den ziap, zâk sot kâsa opmabot. Bâliŋandâ um sâknan ziap, zorâŋâ kâtigem saanigi zâkkât

tâk namânangât a opman. Bâliņandâ tâmbetnobam sâknanâk ândimap.

<sup>24</sup> Yei, a umbumamburuk. Nâiņâ tânnâņgom um sâknan bâliņangât imbaņâ koi gibap?

<sup>25</sup> Anutugât sâtkât Yesu Kristoņâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkņangâbat.

## 8

*Kaapumgât den lum mâtâp unjak lânjat.*

Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nâņgânâņgânandâ Anutugât gurumin den zo kore okņangâman. Sâknandâ ko bâliņangât kore okņangâman.

<sup>1</sup> Ka Yesu Kristo sot pâlâtâņ op ândimen, neņgâren bâliņangât hâuņâ sâm kwâkâkwâkâņ mân muyagibap.

<sup>2</sup> Nen Yesu Kristo sot pâlâtâņ oindâ Kaapumņâ ândiândi muyagem niņgâmap. Kaapum zâkņâ bâliņan sot mumuņan gâbâ mâkâniņgip.

<sup>3</sup> Mârum um sâņgiņniņandâ gurumin den zorat imbaņâ mem gei neņgâren kubikkubik nep tuum oseip. Zorat Anutuņâ itâ op um sâņgiņniņangât imbaņâ koi geip. Nanņâ sâņgongoi bâliņ mâme neņgât sâk yatâ opņâ neņgât bâliņangât suup meip.

<sup>4</sup> Gurumin den lum târârak ândiândiņ, zorat Kembuņâ nâņgi âlip opmap. Oi um

sâņgiņangât mâtâp buņ, Tirik Kaapumgât mâtâp lânmen, nen Kaapumgât imbaņan den siņgi âlip zo lum ândinatkat Kristoņâ um sâņgiņangât imbaņâ koi geip.

<sup>5</sup> A ândiândi sâņgiņangât mâtâp lânme, zen um nâņgânâņgâziņ hângât kut nâi nâi zoren pane zemap. Kaapumgât mâtâp lânme, zen ko um nâņgânâņgâziņ Kaapumgâren pane zemap.

<sup>6</sup> Um sâņgiņangât nâņgâm ândime, zen tâmbetagobi. Ka Kaapumgât nâņgâm ândimen, nen ândiândi sot lumbenâ muyaginat.

<sup>7</sup> Um sâņgiņâ nâņgânâņgâņ, zorâņ Anutu kâsa okņangâmap. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap?

<sup>8</sup> Oi um sâņgiņ ândime, Kembuņâ zengât orot mâmeziniņâ zorat nâņgi mân dâp opmap.

<sup>9</sup> Zen ko Anutugât Kaapumņâ umziņan ziap, zo ko mâtâp sâņgiņan buņâ, Kaapum sot ândim mâtâp unjakņan uruņsâm ândime. Zen Kaapumgât mâtâbân ândime. Oi zen Kaapumgât a ambân sâsâņ. Nâi zâk Kristogât Kaapumņâ zâkkât umņan mân zimbap oi ko Kristogât siņgi mân upap.

<sup>10</sup> Zen ko mârum umziņandâ bâliņangât mumuņ yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlâtâņ utne um dâpziņâ tosa buņ minziņgipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umziņan ândiap.

11 Zen dap nânge? Tirik Kaapumjâ umziñan tâtât mâme opmap mo buñâ? Tirik Kaapumjâ umziñan tâtât mâme opmap oi ko Anutuñâ Yesu mumuñan gâbâ mângeip, zo yatik Kaapumjâ um dâpziñ mumuñan gâbâ mângiziñgâm ândiândi ziñgâm ândibap.

*Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp utnat.*

12 Bukurâpnâ, Nen um sânjiñangât kore a mân utnat. Um sânjiñandâ wan niñgâmapkât hâuñâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat?

13 Zen um sânjiñangât mâtâp ândibi zo ko tâmbetagobi. Ka Kaapumgât imbanjâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

14 Anutugât Kaapumjâ âkom diiniñgi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien.

15 Anutuñâ Kaapum niñgip, zo kore arâp op kengât utnatkât buñâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkât niñgip. Kaapumjâ um bâbâlaj kwatniñgi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, “Aboñ.” (Yuda denan Abba sâme. Niñ denân ko Aboñ sâmen.) Nen umniñandâ itâ nânngâm kwâtâtimen, “Nen Anutugât nan bârarâp op ândien.”

16 Yatâ nânngindâ Kaapumjâ umniñan tâtât mâme op den zo yatik sâm muyageniñgâmap.

17 Oi itâ nânngâmen, “Zâkkât nan bârarâp ândienjâ Anutugât kut ñâi ñâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândân galem utnat. Hânân ziren zâkñâ sâknam nânngip, zo yatik sâknam kwâkñan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipñan bagim ândinat.”

*A umniñ âlip oi kut ñâi ñâi yennâ zo yatik âlip upap.*

18 Sumbemân Anutugâren gâbâ kut ñâi ñâi âsakñâ neulenoot walâwalâñ muyageniñgâbap. Oi narâk ziren sâknam sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknam zirat nânnga yennâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut ñâi âsakñâ neulenoot donbep muyaginât, zorat.

19 Anutuñâ gâsuningâm nan bârarâp sâm âsakñâ neulenij muyagibapkât a sot kut ñâi ñâi Anutuñâ muyageniñgip, nen zorat mambât ândien.

20 Kut ñâi ñâi yennâ hânân ziap, zo gukupitñâ yen zimbapkât sâm ziñgip. Ziññâ umgât buñâ. Anutuñâ yatâ sâi muyageip. Ka zo zinzij kâtik zimbigât mân sâm ziñgip.

21 Zorat kut ñâi ñâi yennâ hânân zen mumuñangât dumun zo olañ Anutugât nan bârarâp nen sot târokwap neule âsakñâ mimbi.

22 Nen nânngâmen. Kut ñâi ñâi zo zen mârumñan gâbâ narâk zo mâte upapkât mambât ândim sâknam nânngâm ândim gawe.

23 Oi zenâk buñâ, nen ârândân yatik mambât ândim sâknam nângâm ândimen. Anutugât nan bârarâp nen um sâkniñ kubikñâ minningâbapkât mambât ândimen. Nen sumbemân gâbâ Kaapumñâ niñgip. Kândom Kaapumñâ niñgip. Bet ko kut ñâi ñâi niñgâbap.

24 Nen Anutuñâ um sâkniñ kubikñâ minningâbapkât um bâbâlan op mambât ândinatkat diiniñgip. Bonñâ muyagei sâi zorat mân mambâtpem.

25 Bonñâ muyagiap oi ko dap yatâ zorat mambât ândinat? Bonñâ mân muyagei ikmengât umñâ nângâm mambât ândimen.

26 Kaapum zâk lolot-niñangât op betniñan memap. Nen yatâ mo yatâgât ninâu sâindâ dâp upap, zo mân nângâmengât Kaapumñâ betniñan mem, yaak mem, anâ mân sâsânjâ, den zo yatâ neñgât op Anutugâren sapsuamap.

27 Anutugât Kaapumñâ neñgâren nep zo yatâ tubapkât op sâm pindip. Oi Kaapumñâ Anutugât umñan den ziap, zo nângâm Anutuñâ tânnângobapkât den dukuamap. Oi Anutu zâk um igikñâ Kaapumgât umñan den ziap, zo nângâmmap.

*Anutu zâk neñgâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nanngâbap.*

28 Nen itâ nângâmen. Wan mo wanñâ muyageniñgâmmap, zo Anutuñâ

kubigi tânnângomap. A umniñandâ Anutu gâsum ândimen, neñgâren yatâ otniñgâmmap. Nen zâkñâ diiniñgâbam nângi zeipkât diiniñgip, neñgâren yatâ otniñgâmmap.

29 A mârur diiniñgâbam nângip, nen nanñangât tobat utnatkât sâip. Oi a dorjbeññâ nanñangât murâp op ândeindâ Yesuñâ âtâniñ upap. Oi nen zâkkât tobat op ândinatkat sâip.

30 Anutuñâ a kânñan nângâniñgip dâp, nen diiniñgâm tosanin buñ minniñgip. Tosanin buñ minniñgip dâp, nen âsakñâ neule zo nen niñgip.

*Kut ñâi ñâiñâ Anutugât bikñan gâbâ mân mâkâniñgâbap.*

31 Den zorat topñâ dap dap ziap? Anutuñâ buku otniñgâm galem otniñgâm ândei kâsaninñandâ dap op tâmbetnângobap?

32 Anutuñâ nanñâ mân angân kârip. Neñgât op sângongoi gem moip. Zorat dap nanje? Yatâ oipñâ kut ñâi ñâi torenñâ niñgâbap mo mân niñgâbap? Niñgâbap.

33 Anutuñâ buku otniñgâm tânnângoip, zorat a ikâ zorân Anutugât a ambân gâkârâpñâ denân nâmbanbap? Anutu zikñak tosanin buñ minniñgip, zorat a ikâ zorân nen tosaninñangât hâuñâ minatkat sâbap.

34 Yesu Kristoñâ neñgât op moip. Oi moibâk buñâ. Zâk

mumuñan gâbâ zaat Anutu âsan bongen zâi tap neñgât op Anutu den dukumap.

<sup>35</sup> Kut ñâi ikâ zorâñ Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut ñâi yatâ zo dap op Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap.

<sup>36</sup> Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, zorat dâp otniñgâme. Den zo itâ,

“Kembu, gâgât op sirâmñâ sirâmñâ nângome. Râma kom gaame, zeñgât tobat yatâ otniñgâme.”

<sup>37</sup> Oi kut ñâi yatâ zorâñ mân mem lot kwatningâbap. Buñâ. Yesuñâ umñandâ gâsânângomapkât imbanñâ niñgi zâkkâren kâtigem ândim walâmen.

<sup>38</sup> Zorat nâ itâ nângan. Mumuñâ mo ândiândiñâ, sumbem a mo bâliñangât a kâukñâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorâñ mo kut ñâi ñâi imbanjoot, zorâñ Yesu Kristo zâkkât bikñan gâbâ mânâk mâkâningâbap.

<sup>39</sup> Anutu umñandâ gâsuningapkât kut ñâi ubâ gâip mo âmbibâ kopgâipñâ, kut ñâi zorâñ mo zorâñ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât bikñan gâbâ mân mâkâningâbap.

## 9

*Paulo zâk Yuda a bukurâpñâ, zeñgât op sâknam nângip.*

<sup>1</sup> Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonñâ sa nângânek. Kaapumñâ umnan den ziap, zorat nângi bon uap.

<sup>2</sup> Yuda a torerâpnâ zeñgât op umbâlâ op sâknam nângâm ândiman.

<sup>3</sup> Yuda a bukurâpnâ, sâk torerâpnâ, zen Kembugât siñgi upigât opñâ ninak Kristogât dâmân kâligen gâbâ giginangât nânga âlip bâbâlan opap.

<sup>4</sup> Zen itâ sâme, “Nen Isirae. Anutuñâ narâpñâ gâsuningip. Oi imbanñâ âsakñâ tirâpnângoip. Anutuñâ nen sot târotâro op gurumin den sapsun niñgip. Oi mâte okñangânatkât mâtâp tirâpnângoip. Oi kut ñâi niñgâbap, zorat siñgi den kânñan kesap pâron den dâtnângoip.

<sup>5</sup> Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zeñgât kiurâpziñâ.” Yuda a bukurâpnâ zen ziñangât yatâ nângâm sâme. Oi nen nângen. A bâliñan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsâñ, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zeñgât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut ñâi ñâi neñgât Kembu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkñangindâ ândim zâimâmbap. Zo perâkñak.

*Siñgi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonñâ.*

<sup>6</sup> Isirae a nâmbutñâ Kembugât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ zingit nângi Anutugât den zo loreip mân sânat. Isiraegâren gâbâ

muyagiwe, zenğâren gâbâ nâmbutnâ zenğât Isirae a bonnâ mân sâsân.

7 Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torennâ zen kiurâp bonnâ mân urâwe. Oi zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Isakagât kiurâp zenak Abaramgât sinji upi.”

8 Den zorat topnâ itâ ziap. Sâknâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen aksik patânâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Buñâ. Sinji den umñan muyagiwe, zenak Abaramgât kiurâp bonnâ sâsân.

9 Kembuñâ sinji den Abaram itâ sâmb dukuiip, “Kendon nâi âki âburem ga ambingâ Sera zâknâ nanñâ mimbap.”

10 Oi zorik buñâ, Rebekagâren yatik muyageip. Rebekañâ sâkunniñâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip.

11-12 Oi katep zagât mân muyagem âlip mo bâliñâ zo mân oitâ Anutuñâ zekât op mamziknâ itâ sâmb dukuiip, “Âtânandâ munñangât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkât nângâm zikñak mem kâsâpzâkom den zo sâip.

13 Katep zagât zet orot mâmeziknâ ekñâ mân sâip. Kânñan nângâzikâm yatâ sâip. Zorat den nâi Kembugât ekabân itâ ziap, “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonnigap.”

*Anutu zâk ândiândiniñangât buñâ, um lâklâkñangât op galem otniñgâmap.*

14 Anutuñâ nâi kâsa okñangâm nâi buku okñangip, zorat dap sânat?

15 “Zo bâliñâ.” Yatâ sânat? Buñ kâtiknâ. Zâknâ den nâi Mose itâ sâmb dukuiip,

“A nâi birâñangâbâ sâmb âlip birâñangâbat. Ka a nâi tângubâ sâmb âlip tângubat. Lumbe okñangâbâ sâmb âlip okñangâbat.”

16 Zorat a umgât mo a orot mâmegât mân sâsân. Anutu um lâklâkñangât tânzângozânngoñ sânat.

17 Anutuñâ a kutâ Parao den dukuiip, zo Kembugât ekabân itâ kulemuwe, “Nâ gâgâren imbanânâ sâmb muyagia kutsinjinâ hân dâp âibapkât sâmb kwânânngâgiwan.”

18 Oi zorat Anutugât itâ nângânat, “Zâk a nâi tângubâ sâmb tângubap. A nâi um kâtik oik sâi kâtigibap.”

19 Nâ yatâ sa itâ sâmb mâsikâniban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a nengât nângi bâliñ uap. Anutuñâ den nâi sâi anñâ kwâkâbapkât dâp buñâ.”

20 Den yatâ zo sânanandâ itâ mâsikâgibat, “Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmañâ dap op âmañ tuutuun a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’”

21 Âmañ tuutuun a, zâk denğop mem toren a zenğât âmañ tuubap. Oi torenñâ



mem wâu, bâu zengât tuugi nângindâ bâlinj upap?

22 Oi Anutu zâk âmañ kukñangât bonñâ zorat siñgi, zo bet kunzit birâbapkât nângi ziap. Âmañ zo zengâren kâmbam muyagem kukñangât bonñâ sot imbanñâñâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat?

23 Oi âmañ nâmbutñâ tânzângobapkât siñgi, zen kubikziñgâm sumbemân âsak neuleñan tenğâ kwatziñgâbapkât kânñan nângi ziap. Âmañ zo zengâren neule âlipñâ gom sâmba ziñgâbapkât diiziñgâm ândiap.

24 Yuda ayâk buñâ. Hân nâin gokñâ ârândâñ âmañ um lâklâkñangât op zâkkât siñgi utnatkât diiniñgâmap.

25 Zorat Propete Hoseagât ekabân diñâ itâ ziap,

“Kembuñâ itâ sap, ‘A kâmut marizij mân orâwan, zen nâgât siñgi sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzângowan, zo umnandâ gâsâzângobat.

26 Oi a zengât nâgât arâpnâ buñâ dâzângowan, zengât itâ sâbi, ‘Zen Anutu ândiândiñangât nan bârarâp op ândie.’ ”

27 Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâmb Isirae a zengât itâ sâip,

“Isiraegât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ donbep muyagibi. Ka zengâren gâbâ

bituktânâ Kembangât siñgi upi.”

28 Kembangât itâ nângâmen. Kambu zâk a zengât sâmb kwâkâmñâ kegâk hâuñâ ziñgâm nanğâbap.

29 Zorat Propete Yesaianâ den nâi itâ sâip, “Sumbem kâwali a zengât Kambu, zâk mân nângâniñgi sâi ko kiurâpniñ buñ upe. Mirâ kamânziñ zo Sodom sot Gomora zengât tobat yatâ upe.”

(Anutuñâ kamân zagât zo zikiri bâlinj oitâ sâi kârâpñâ zikesem nanğip.)

*Yuda a ziñ târârak utnâ sâmb osiwe.*

30 Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nâin gokñâ, ziñ târârak mân ândimñâ tosanij buñ utnâ sâmb tosazij buñ urâwe. Kembangâren nângâm pâlâtânj kwâkñangâm tosazij buñ urâwe.

31 Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târârak utnat sâweñâ gurumin den zo lum osiwe.

32 Zen târârak mân urâwe, zo itâgât. Zen nângâm pâlâtânziñ buñâ. Zen yen ândim mâmanziñangât târârak utnatkât sâwe. Oi mâtâbân kât zeip, zoren kinziñ luakñime.

33 Kembangât ekabân diñâ zitâ kulemgune ziap,

“Nângâ. Nâ Sion bâkñan, Yerusalem kamânân zengâren kât nâi paan. Zoren kinziñ luakñibi. Oi kât kâtik nâi paan.

Zoren a donɓep patâñâ zângobap. Ka ñâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapñâ mân kwakpap.”

## 10

*Anutuñâ Yuda a tosaɓiñ buɓ upigât mâtâp muyagei Yuda a donɓep ziñ kândâtkuwe.*

1 Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umnandâ otnigi zeñgât op Anutugâren ninâu sâman.

2 Zen Anutu kore okɓaŋgânam um bâbâlaŋ ândime. Zo ziñgitmanñâ san. Ka zen mâtâp mân ek nângâm upme.

3 Zen Anutugâren gâbâ târârak orotñâ mâtâp ziap, zo kwakmegât ziñak târârak utnatkât nepñâ tuume. Anutugât mâteŋan tosa buɓ orotɓaŋgât mâtâp, zo mân ek nângâm Kristo kândâtkuwe.

4 Nen ko itâ nângen. Anâ nângâm pâlâtâŋgât opñâ tosaɓiñ buɓ muyaginatkât Kristoñâ gurumin dengât mâtâp dooŋgoip.

5 Mosenâ gurumin denân den ñâi itâ kulemgop,  
“A zen gurumin den lum nângâm târârak op ândiândi muyagibi.”

6 Nângâm pâlâtâŋgât tosa buɓ orotɓaŋgât den ko itâ ziap,

“Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Ñâiñâ sumbemân zâimñâ Kristo diim gibap?

7 Mo ñâiñâ âmbi geimñâ Kristo mumuñâ zeñgâren gâbâ diim kopgâbap.’

8 Yatâ buñâ.”

Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap,

“Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nângânâŋgâgan ziap.”

(Zo nângâm pâlâtâŋgât den kwâkâm ziñgâmen, zorat sâsâñ.)

9 Yesu, zâk Kembuñâ. Den zo lâugan zimbap oi Anutuñâ Yesu mumuñan gâbâ mâŋgeip, zorat umgandâ nâŋgi bon opmap oi ko âlip op sumbemgât siñgi upan.

10 Nen itâ nângâmen, “Umñâ Yesu nângâm pâlâtân kwap tosaɓiñ buɓ utnat. Oi lâuniñandâ Yesu Kembuniñâ sâmñâ sumbemgât siñgi utnat.”

11 Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ kulemguwe,  
“Ñâi zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkɓaŋgâbapñâ kwakmak mân upap.”

12 Âlip nângen. Yuda a sot hân ñâin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otniñgâm ândimap. Kembu zâk hâtubâtu mân otniñgâmap. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo niñgâmap.

13 Zorat Kembugât ekabân itâ sâsâñ,

“Kembu konsâm ândibi, zen Kembuñâ bâliñan gâbâ mâkâziñgâbap.”

14 Ka a zen ko zâk mân nângâm pâlâtân kwâkɓaŋgâmñâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a

zen topnâ mân nângâmñâ dap op nângâm pâlâtân kwâkñangâbi? A nâinâ Anutugât sinji den mân dâzânngoi ko dap topnâ nângâbi?

15 Oi Anutuñâ a mân sângonzânngoi dap op âi sinji dâzânngobi. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Sinji âlip sâsân a, zengât kinziñ kwamitñâ nângâm ko nângâne âlip upap.”

*Anutuñâ Yuda a sâm os-  
izingip.*

16 Sinji âlip zo Yuda a nâmbutñandâ nângâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianâ itâ sâip,

“Kembu, sinji den sâindâ mân nângâme.”

17 Zorat op itâ nângâbi. Nângâm pâlâtân, zo den sinji sâsânangât bonñâ. Oi den sinji âragumen, zo Kristogât sinji âlip den.

18 Itâ sâm mâsikâzingan. Zen sinji âlip den zo nângâwe mo buñâ? Zen nângâwe. Den nâi itâ ziap,

“Kembugât denñâ hân dâp âim nangip. Oi diñandâ hân muruk toren toren âim nangip.”

19 Dum mâsikâzingan san. Isirae a zen dâñ nângâm kwâtâtiwe mo buñâ? Kândom Moseñâ den nâi itâ kulemgoi nângâwe,

“Kembuñâ itâ sap, ‘A yenñâ, hân nâin gokñâ kâmut nâi diizinga Isirae zen

nângâne bâlin oi um kâlak otzingâbi. A kwakmak kâmut zo diizinga zen ek kuk upi.’”

20 Bet Propete Yesaianâ kenngât buñ den yâmbât itâ sâip,

“Kembuñâ itâ sap, ‘Mân kârunim ândiwenñâ muyaginiwe. Topnâ mân sâm kârum ândiwe, zen mâte otzingâwan.’”

21 Ka Isirae a zengât Kembuñâ den nâi itâ sâi kulemguwe,

“Nâ a kâmut zâizâin sot den kukuñ zi, zen hârânsâm narâk kârep ândinetâ nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

## 11

*Isirae a nâmbutñandâ um kâtik utnetâ Anutuñâ nâmbutñik gâsuzingip.*

1 Oi zi den nâi mâsikâzingan. Anutuñâ Isirae arâpñâ birâzingip? Buñâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramgât kiun, Benyamingât kâmurân gokñâ.

2-3 Anutuñâ kânñan nângâningip, nen mân birâningip. Zen Propete Eliagât den sinji nâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo buñâ? Propete Elia, zâk Isirae a zengât tosazingân den sâm Anutu itâ sâm dukuip, “Kembu, zen Propete arâpkâ zângom nange. Gâgât sinji

sâm nalem pâpanjâ zo kom kândaŋawe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.”

<sup>4</sup> Propete Elianâ yatâ sâi Anutuŋâ den dap mâburem pindip? Zo itâ, “Nâ a 7 tausen yatâ aŋgân kârâziŋga lopic kutjâ Baali, zâkkâren mân âi pindiŋsawe.”

<sup>5</sup> Oi narâk zi yatigâk Anutuŋâ um lâklâkŋaŋgât opŋâ Isirae zeŋgâren gâbâ a bituktâ mem sâlâpzâŋgoi arâpŋâ op ândie.

<sup>6</sup> Zen orot mâmezinaŋgât buŋâ. Zikjâ um lâklâkŋaŋgât op gâsuziŋgâm tânzâŋgoip. Yatâ mân oi sâi tânzâŋgozâŋgonŋâ bonjâ mân âsagebap.

<sup>7</sup> Oi dap dap? Isirae a kut nâi zo muyaginat sâwe, zo mân muyagiwe. Anutu zikŋak nâŋgâm gâsum sâlâpzâŋgoip, zeŋak kut zo muyagiwe. A nâmbutjâ umziŋ kâtigeip.

<sup>8</sup> Zorat op Kembugât ek-abân itâ kulemgune ziap, “Anutu zâk umziŋ mem gulipkoip. Sinziŋ kwâtepkui. Kindapziŋ mem dooŋgoip. Yatâ otziŋgi ândiweŋak ândim ge.”

<sup>9</sup> A kutâ Dawidiŋâ itâ sâm kulemgop,

“Zen Kembugât den sâtnak lum sii nalem nime, ka umziŋandâ Kembu kândâtkume. Zorat op ko zen sii nalem ninetâ kâsaziŋ ganetâ parâtâk pambi. Hânân gei zâŋgoi hâuŋâ takâziŋgâbap.

<sup>10</sup> Gâ sinziŋâ kwâtepkuna kwakpi. Oi kândâtziŋ mem namuŋna kâriŋgoŋ ândibi.”

*Oliwa nagân bâranjâ nâi mem ga târokwâip.*

<sup>11</sup> Oi den nâi mâsikâziŋgan. Isirae a zen kârân kinziŋ luakŋem hânân gei tâmbetagowe? Yatâ buŋâ. Zen kubikkubik kândâtkune a hân nâin gokjâ zeŋgât ŋiŋgi oip. Oi hân nâin gokjâ zen nâŋgâne Isirae a ziŋâ ziŋgit umbâlâ upi.

<sup>12</sup> Isirae a zen Kembugât den kândâtkune a hân nâin gokjâ zen nâŋgâm lum âlip urawe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umziŋ melâŋ Kembu sot pâlâtâŋ utne bonjâ doŋbep walâwalâŋ muyageziŋgâbap.

<sup>13</sup> Hân nâi gokjâ zen den zi dâzâŋgua nâŋgânek. Nâ hân nâin gokjâ zeŋgât Aposolo ândimanjâ nepnâ tuum kwâtâteman.

<sup>14</sup> Oi nâ yatâ op ândim Isirae a torerâpnâ aleziŋga nâmbutjandâ umziŋ melâŋ âlip upi. Hân nâin gokjâ zen ŋiŋgi âlipkât bonjâ muyagine Isirae a nâmbutjâ ziŋ ek nâŋgâm zo yatik minâ sâm umziŋ melâŋbi.

<sup>15</sup> Anutuŋâ Isirae a birâziŋgi hân nâin gokjâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuŋâ Isirae a dum gâsuziŋgi ko mumuŋan gâbâ zaatzaatjâ yatâ upi.

<sup>16</sup> Kândom Kembugât ŋiŋgi pâpanjâ oi ko du ombenjan âsagine zo yatik zâkkât ŋiŋgiyak pâpanjâ. Oi nak

topɲandâ hâlâlu zeï nak bâranɲâ sot bonɲâ zet yatik hâlâlu zimbabot.

17 Oi Anutuɲâ kamân Oliwa nagân bâranɲâ nâmbutɲâ mânâɲgât birâm zorat gebâgân ulinɲâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ândânâ kelâk tooɲandâ tângogip.

18 Gâ bâranɲâ sâɲginɲâ zeɲgât nâɲgâna gigin oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nâɲgâ. Gânâ ândânâ mân tângum nalem pindâmat. Zâkɲâ tângom nalem gimap.

19 Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuɲâ nâ târokwatnibapkât bâran sâɲginɲâ mânâɲgâtziɲgâm birâziɲgip.”

20 Den zo bonɲâ. Zo sinɲi âlip birâm ândiwegât mânâɲgât birâziɲgip. Gâ ko nâɲgâm pâlâtâɲgaɲgât op zâk zeɲgât kinkin gebâgân kinzat. Zorat gâ sâkkâ mân mem zâim diim gem ândiban.

21 Anutuɲâ Oliwa bâranɲâ sâɲginɲâ zâizâinɲâ, zo mânâɲgât birip. Oi zo yatik gâ zâizâin op ândina mânâɲgât birâgibap.

22 Zorat gâ Anutu um lâklâkɲaɲgât op tângogip sot um kâtik urâwe, zen hâuɲâ ziɲgip. Zorat mân nelâmgobap. Um kârâpɲaɲgât bonɲâ, zo sinɲi âlip kândâtkuwe, zeɲgâren muyagemap. Oi um lâklâkɲaɲgât bonɲâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlâtâɲ op ândina bonɲâ âlip

zemgibap. Yatâ mân upan zo ko mânâɲgâtɲâ birâgibap.

23 Oi bâranɲâ sâɲginɲâ zen um kâtikziɲâ birâne Anutuɲâ dum zagâtɲâ târokwatziɲgâbâ sâm âlip upap.

24 Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranɲâ kamâɲgât Oliwa nagân târokwâkwatɲâ, zo mân orotɲâ. Ka Kembuɲâ barin gâbâ Oliwa bâranɲâ mingimɲâ kamâɲgât Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikɲâ bâranɲâ mânâɲgârip, zo târokwatziɲgâbâ sâm mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziɲgâbap.

*Anutuɲâ a topɲâ topɲâ tânzâɲgobapkât nâɲgâmap.*

25 Bukurâpnâ, zen kwakɲâ ziinɲâ nâɲgânâɲgâyân sinɲi âlibân bagim nâɲgâm gulipkubegât den tikɲâ zi sapsun ziɲgâbâ. Isirae a nâmbutɲâ zen um kâtik op ândine hân nâin gokɲâ zen sinɲi âlipkât bagine teɲgâziɲ mârumeɲan sâip, zo dâpɲan op naɲgâbap.

26 Bagine Isirae a kâmut bagim âlip op naɲgâbi. Kembugât ekabân diɲâ itâ kulemgune ziap.

“Sion bâkɲan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniɲâ muyagem Isirae gât kiurâp zeɲgâren bâlinɲâ ziap, zo gâbareï âibap.

27 Yatâ oi nâ bâlinɲâziɲ saɲgonɲâ zen sot târotâro upat.”

28 Hân nâin goknâ, zen sinji âlibân bâgibigât Yuda a zinj narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuñâ Yuda a sâkurâpzinj mem sâlâpzanjoipkât Anutugât umñandâ zengâren patâ oi ândie.

29 Anutu zâk buku orotñangât den sot di-izingâzingânangât sâi den zo mân loribap.

30 Hân nâin gok, zen mârumñan um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin goknâ zen Anutuñâ tânzânquap.

31 Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimñâ birânetâ ko Anutuñâ tânzânqobap.

32 Anutu zâk a aksik patâ bet tânzânqobapkât op nângâmñâ nângâzinji bâliñandâ saazinji den ku a op ândie.

*Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkñangânat.*

33 Oponj, Anutu zâk sinji âlipkât gom sambe tâtalek zemñangap. Zâkkât nângânangânj, zo dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Zâknâ walâniñgâm nângap. Den sâm kwâkâmap, zorat dap yatâ nângâm kwâtâtinat? Nep tuutuñangât mâtâp, zo dap yatâ nângâm nanngânat?

34 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembugât umñan den ziap, zo a neñgâren gâbâ nâinñâ mân nângâm kwâtâtimap. Zâknâ

den nâi sâi ko dap op beknjan mem sânat?

35 Nâinñâ Kembunâ kut nâi pindip, zorat tosanñâ ze ma ko mâkâbap?”

36 Zâknâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muyeniñgip. Zâknâ imbanñâ niñgi ândimen. Oi zâkkât sinji op ândimen. Zâk mariniñâ sot kembu patâniñâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkñangindâ târokwaï zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

## 12

*Um sâkniñâ Anutugâren pâindâ zimbar.*

1 Bukurâpnâ, Anutuñâ umâlipñangât op tânnânjoipkât kindap pâronj den dâzânquua nângânek. Mârumñan sii nalem mo zuu bâu Kembugât sinji sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkzinj Anutugâren panetâ ze egi âlip nâi upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonñâ okñangâm ândibi.

2 Oi ândi mâmanziñandâ um kâtik zengât tobat yatâ mân upap. Zen um nângânangâzinj Anutugâren pane ze kubikzinji tobat nâi upi. Zen yatâ utne Anutu diñangât dâp mâtâp âlipñâ sot târârakñâ zo ek nângâbi.

*Nep sâm niñgip, zo yatik tuum ândinat.*

3 Kembunâ tânnogipkât nâ den sa zen aksik nângânek. Gâ Kembugât sinji ândiat. Ka gâ gikangât nângâna zâizâinj mân upap. Anutuñâ

nepkât imbanâ gigip, zorârâk nângâm tuum ândiban.

4 Itâ nângâmen. Sâk bonniñâ kânok. Ka kore orotñâ doñbepñâ nep top topñâ tuume.

5 Oi torenñâ Kristogât kâmurân yatigâk târokwâindâ bonniñâ kânok uap. Kristo zâk kâukniñâ uap. Oi nen kiñ bik op ândim tânagomen.

6 Singi âlipkât imbanâ top topñâ niñgip, zo tânnângom niñgip dâp zem ariap. Oi zo wâratkum nepñâ tuunat. Zorat a ñâi, zâk Kembugât den sâm muyagibapkât imbanâ zemñângap oi ko nângâm pâlâtâñâ tâkñangap dâp Kembugât den sâbap.

7 Ñâi zâk kore orotñangât nep tuubapkât imbanâ zemñângap oi ko nep zo tuum ândibap. Oi ñâi zâk den kwâkâm zingâ nep tuubapkât imbanâ zemñângap oi ko zo yatik tuubap.

8 Um bâbâlanj kwatziñgâziñgân den sâmap, zâk zorat imbanâ zemñangâbabân sâbap. Ñâi zâk kât sikum zingâziñgânangât imbanâ zemñângap, zâk umñâ diim gem umâlip op tuubap. Ñâi zâk a sâtñâ ândibapkât sâm pindâpindân, zâk zo kâtigem tuum ândibap. Ñâi zâk tânzângobapkât imbanâ zemñângap, zâk umbâbâlanjâk uap.

### *Lumbenjangât den.*

9 Buku orot zo sâkñandik mân upi. Umñâ gâsâyagom upi. Orot mâme bâliñâ, zorat

âkon op ândibi. Oi orot mâme âlipñâ, zorik upi.

10 Zen buku bonñâ op ândibi. Oi tânagonam walâgilâ op kâtigibi. Bukurâpangât nângâna mân gigij upap.

11 Zo um bâbâ lolot buñâ. Kâtigem ândibi. Kaapumgât op umziñâ zaatpap. Yatâ op um bâbâlanj op Kembu kore okñangâbi.

12 Kembuñâ sumbengât singi kwatziñgip, zorat sâtâre op ândibi. Sâknam muyageziñgi zorat sâm âkon mân upi. Um bâbâlanj op âsâbâñ ninâu sâm ândibi.

13 Kembugât kâmurân gokñâ nâmbutñâ zen kut ñâi ñâi kârum ândine betziñan mimbi. A lombanâ zengâren gane kianj kubik zâmbanbi.

14 Kâsaziñ sâm bâliñ kwatziñgâne zengoot mâsop den sâm dâzângobi. Lâuziñan gâbâ sâit den buñâ, mâsop denâk gibap.

15 A nâmbutñandâ sâtâre utne zen yatik târokwatziñgâm upi. Umbâlâ op isene zen yatik târokwatziñgâm isebi.

16 Umziñ mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziñangât nângane zâizâiñ mân upap. Nângânângâziñangât nângâne zâizâiñ mân upap. Oi zen a gigijâ buku otziñgâbi.

17 Ñâi zâk kut bâliñ otgigi hâuñâ mân okñangâban. A ziñ mân orotñâ otziñgâne buku otziñgâbi. Zen yatâ op ândim a ziñ zengât nângâne

âlip nâi upapkât nângâmnik upi,

<sup>18</sup> Zen a pisuk patâ zen sot lumbenâ op ândibigât kâtigibi. A ziņ kâsa otziņgâne lumbenâ den sârn dâzângobi.

<sup>19</sup> Bukurâpnâ, a ziņ kut nâi mân orotnâ otziņgâne hâuņâ mân otziņgâbi. Hâukâu mân upi. Tosa zo Kembugât kukņangât siņgi pane zim-bap. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembunâ itâ sap, ‘Tosa mâkâmâkân, zo nâgât nep. Hâuņâ ziņgâziņgân, zo ninak ziņgâbat.’ Kembu zâk yatâ sap.”

<sup>20</sup> Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalem pindâban. Toogât nâņgi too pindâban. Gâ yatâ otnandâ kârâp kâuķnâ kwâķņan pâna simbap yatâ upap.

<sup>21</sup> Bâliņandâ mân mem gei kwatgibap. Buņâ. Gâ âlip op bâliņâ mem gei kwâpan.

## 13

*Hân a kutâ, zengât den.*

<sup>1</sup> A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtnâ zengât den lum ândibi. A kutâ nep, zo Anutugâren gokņâ. Hân a kuta sot a sâtnâ zen Anutugât sâtkât ândie.

<sup>2</sup> Zorat nâi zâk a kutâ zengât den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuņâ mimbi.

<sup>3</sup> Orot mâmeziniņ âlipnâ zen a kutâ zengât kenġât mân upme. Bâliņâ upme, zen

ko a kutâ zengât kenġât upme. Zorat gâ kenġât buņ ândibâ sârn ândi mâmangâ kubikņâ âlipnâ op ândiban. Gâ yatâ otna a kutânâ gâgât nângâgigi âlip upap.

<sup>4</sup> Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Ziņâ gâlem otġinetâ âlip ândibangât sârn ziņġip. Zen kâmbam hâuņâ laņ mân gâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâliņ mâme zengâren nep tuum hâuņâ ziņgâbi. Zorat gâ bâliņ upan zo ko kenġât upan.

<sup>5</sup> A kutâ zengât dinziņâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât kenġârâk buņâ. A kutâ dinziņ luluņangât nângindâ mâtâp âlip nâi opmap. Zorat op ko mâtâp zo lâņ ândinat.

<sup>6</sup> Anutuņâ galem a sot a kutâ nep sârn ziņġip, zen nep zo tumegât op kât zengâren pame.

<sup>7</sup> Zen kut nâi nâi sâsân dâp otziņgâbi. Kât sikumġât sâsân, zo kât ziņgâbi. Kore otziņgâbigât sâsân, zen kore otziņgâbi. Hurat kwatziņgâbigât sâsân, zen hurat kwatziņgâbi. Dinziņ lubigât sâsân, zen dinziņâ lubi.

*Kembugât den lum buku op tânagonat.*

<sup>8</sup> Kut nâi yenņangât tosa mâkâne âkâbap. Buku oraņġâm ândibigât sârn ziņġip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. Nâi zâk a toren buku otziņġâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsân.



<sup>9</sup> Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambin zet mân birâyangâm âbânaŋgâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A nâigât kut nâi laŋ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutnâ mâpotnâ kâuknâ itâ sâsân, “Gikaŋgât otgimap, zo yatik a torennâ zengât otgibap.”

<sup>10</sup> Buku op ândibapnâ a nâi bâliŋnâ mân oŋaŋgâbap. Zorat nâi zâk buku otziŋgâm ândibapnâ gurumin den lum naŋgâbap sâsân.

*Nen târâragâk ândinat.*

<sup>11</sup> Zen narâk zirat topnâ nâŋgâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum siŋgi âlip topkwap nâŋgâwen, narâk zoren sumbemân zâinatkkât narâk kârep zeip. Zi ko narâk paŋkânok uap.

<sup>12</sup> Mârum haŋsâbâmap, zorat nâtâtikkât orot mâme bâliŋnâ zo birâm âsaknaŋgât hâmbâ âbum kâsaniŋ Sa-taŋ, zâkkât kâmut zen sot agom kinat.

<sup>13</sup> Sirâmgât siŋgi op nâtâtikkât orot mâme bâliŋnâ zo birâm târârak ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot laŋ ândiândiŋ sot um kâlak sot kuk sârek zo mân upi.

<sup>14</sup> Kembu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op ândibi. Oi um sâkziŋan âknaŋle bâliŋnâ muyagem bâliŋan diiziŋgâbâ sâi mân nâŋgâm kândâtkubi.

## 14

*Siŋgi âlip donjep mo bituk*

*zemningap, nen ârândân Kembugât siŋgi ândinat.*

<sup>1</sup> Siŋgi âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otziŋgâbi. Den topnaŋgât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi.

<sup>2</sup> A nâmbutnâ ziŋnâ nâŋgâ kwâkâ buŋnâ nalem top top nime. Oi a nâmbutnandâ nalem nâmbutnâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime.

<sup>3</sup> Nâi zâk nalem top top nemapnâ bukunâ nalem toren mân nemap, zâkkât nâŋgi gigiŋnâ mân upap. Oi nâi zâk nalem nâmbutnâ mân nemapnâ bukunâ nalem top top nemap, zâkkât nâŋgi mân bâliŋ upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat.

<sup>4</sup> Zorat itâ sa nâŋgânek. Gâ wangandâ a nâigât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patânaŋgât mâteŋan upap. Oi zâk mân loribap. Patânâ Anutu, zâknâ tângoi kâtigem kinbap.

<sup>5</sup> Oi sirâmgât zo yatik a nâmbutnandâ itâ nâŋgâme, “Sirâm kânok, zo Kembugât siŋgi.” Yatâ nâŋgâm kendon tapme. A nâmbutnâ, ziŋ ko sirâmgât itâ sâme, “Sirâm zo tirik buŋnâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa nâŋgânek. Sirâm nâiŋnâ mo nâiŋnâ, yatâ mo yatâ upâ sâm, nâŋgâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot.

<sup>6</sup> Nâi zâk sirâm kânokkât nâŋgi zâizâiŋ oi kendon tâpmap, zo Kembugât op

opmap. Oi a n̄ai zâk nalem top top nemap, zo Kembugât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sâmn̄a nemap. Oi a n̄ai zâk nalem toren mân nemap, zâk Kembugât op opmap. Zâk Kembugâren sâiwap sâm dukumap.

7 Âlip nânngen. Nengâren gâbâ n̄aiñâ dap yatâ Kambu sot bukurâp, zengât mân nânngânânngâ op zikñanngârâk nânngâm ândibap? Oi dap op zikñanngârâk nânngâm mum-bap? Nen Anutugât sinji op ândimen sot mumen.

8 Ândiândi, zo Kembugât op ândimen. Mumu, zo Kembugât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembugât sinji op utnat.

9 Zorat op Kriston̄a mumun̄a sot gwâlâ ârândân kembu otningâbapkât momn̄a mumunan gâbâ zaarip.

10 Kristo zâk Kambu patâniñ ândiap. Zorat den n̄ai mâsikâziñga dâtnonek, "Gâ wangandâ bukuganngât den sâm kwâkâban? Mo gâ wangandâ bukuganngât nânngâna giginj upap?" Nen aksik patâ Kembugât mâtenjan kirindâ nengât den sâm kwâkâban.

11 Kembugât ekabân den n̄ai itâ kulemgune ziap,

"Kembun̄a itâ sap, 'Nâ ândim kwâtâtemangât a aksik patâ kinnâ topñan gam siminizij lim kwap pindiñsânibi. Oi aksik patâ zen

lâuzin̄andâ sâm âlip kwatnibi.' "

12 Zorat nen nânngen. N̄aran nen aksik patân̄a Anutugâren pindiñsâm topniñ sânatkât sâm niñgip.

13 Zorat op ko nen buku zengât den hâuñâ mân sâm kwâkânat. Buñâ. Nen itâ utnat. Nen buku nâmbutñâ umgulip kwatziñgindâ Kembugât mâtâp walâbegât op nânngâmñik ândinat.

14 Nâ Kambu Yesu sot pâlâtân op ândimann̄a itâ nânngâm kwâtâtian. Nalem n̄ai mo n̄ai neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka n̄ai zâk nalem lañ nem sumunkubat sâm lañ nimbap, zâk perâkñak um sumun upap.

15 Oi itâ nânngan. Gâ nalem n̄ai nena bukugandâ gekñâ nânngi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Buñâ. Gâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kriston̄a zâkkât op moip. Gâ zorat nânngâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban.

16 Zen kut n̄ai orotñanngât nânngâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutñandâ sâm bâliñ kwatziñgâbegât galem orangâm ândibi.

17 Anutugât um topñan ândiândiñ, zo dap yatâ? Zo sii nalem nemñik ândiândiñ? Buñâ. Um hâlâlu sot um lumben̄a sot Tirik Kaapungâren gâbâ gâi sâtâre op ândiândiñ, zorân̄a bonn̄a.

18 A zen yatâ zo ândim

Kristo kore okņanġanetâ Anutuñâ zingiri âlip upap. Oi a zinjâ zeñġât nânġâne dâp upap.

<sup>19</sup> Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinatkat kâtiginat.

<sup>20</sup> Gâ nalemgât opñâ Anutuġât nep mân tâmbetkuban. Sii nalem aksik zo âlipñik. Ka ñai zâk nemñâ nâmbut tâmbetzânġobapkât nep tubap, yatâ nânġâm nei bâliñ upap.

<sup>21</sup> Gâ bukugâ kâsa okņanġâbatkât zâkkât op nalem, waiñ too mo wan wan zo birâna dâp upap.

<sup>22</sup> Gâ kut yatâ zo orotņanġât um salek ziap, zo Anutu mâtenjan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat ñai zâk nalem nemap mo kut ñai ñai opmap, zorat um zâġât mân upap. Sâtâreñoot upap.

<sup>23</sup> Ñai zâk um zâġât op nalem nei bâliñ upap. Zâk nânġâ kwâkâ op lañ nei bâliñ upap. Wangât, zâk nânġâm pâlâtâñ kwâkñan mân uap, zorat. Kut ñai zo mo zo nânġâm pâlâtâñ kwâkñan mân oindâ tosanjoot upap.

## 15

*Yesugât tobat op niin nânġânânġâyân mân ândinat.*

<sup>1</sup> Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diizinjânat. Oi nen niinjanġârâk nânġânânġâyân mân ândinat.

<sup>2</sup> Nen bukurâpniñ zeñġât nânġâm ândim âlip upi sot sinġi âlibân kâtigibigât betzjan minat.

<sup>3</sup> Kristo zâk yatik zikņanġât nânġânânġâ mân ândeip. Zorat Kembuġât ekabân den kulem ñai itâ ziap,

“Kembu, ġâ sâm bâliñ kwatgiwe. Zeñġât sâm bâliñâ zo nânġâren zariap.”

<sup>4</sup> Mâruman den sâm Kembuġât ekabân kulemguwe, zo nen sinġi âlip top nânġânatkât urâwe. Den zorâñ mem kâtikñan kwatniñġi kut ñai sinġi kwatniñġip, zorat um bâbâlañ op nânġânânġâ ândinatkat kulemguwe.

<sup>5</sup> Zeñġât op Kembuġâren itâ sâm ninâu sâman, “Mem kâtikñan kwatniñġâmap, um bâbâlañ orotņanġât mariñâ, zâkñâ diizinjâ Yesu Kristogât op um kânok op ândibi.

<sup>6</sup> Oi umziñ sot lâuziñ mindui Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu mâtâsem sâm âlip kwâkņanġâbi.” Zen yatâ upigât Kembuġâren ninâu sâman.

*Umñâ ġâsâyagom ândibi.*

<sup>7</sup> Zorat op Anutu sâm âlip kwâkņanġâbigât Kristoñâ umñandâ ġâsuziñġip. Oi zen yatigâk umñâ ġâsâyagom ândibi.

<sup>8</sup> Nâ itâġât dâzânġuan. Anutuñâ sâkurâpniñâ kut ñai ñai zingâbapkât sinġi den dâzânġoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a neñġât kore a op ândeip.

<sup>9</sup> Oi Anutuñâ hân ñain gok zen tânzânġoi sâm âlip

kwâkņangâbigât yatâ oip.  
Zorat Kembugât ekabân den  
kulem nġai itâ ziap,

“O Kembu, nâ hân nġain  
gok zengâren sâmb  
âlip kwatgim kep  
mimbat.”

<sup>10</sup> Oi den nġai itâ ziap, “Hân  
nġain gokņâ, zen Anutugât  
kâmut zen sot sâtâre upi.”

<sup>11</sup> Oi den nġai itâ ziap,

“Hân nġain gok, zen ak-  
sik Kembu sâmb  
âlip kwâkņangâbi.  
A hânņâ hânņâ,  
zen zâk sâmb âlip  
kwâkņangâbi.”

<sup>12</sup> Oi Propete Yesaianġa den  
nġai itâ kulemgoip,

“Nak tâtopņan kâmbġa,  
Yesegât kiun, zo  
takâm, zâk a hânņâ  
hânņâ zengât kembu  
patâ op kembu  
otzingâbap. Oi  
hân nġain gokņâ zen  
zâkkâren nângâm  
pâlâtâņ kwâkņangâbi.”

<sup>13</sup> Nâ zengât op ninau  
sâmb itâ sâmban. “Nângâm  
pâlâtâņgât mariņâ, Anutu,  
zâkņâ diizingi nângâm  
pâlâtâņ kwâkņangâm lum-  
benġa op sâtâre kwâkņan  
ândibi. Yatâ op ândine Tirik  
Kaapumņâ imbanġa zingi bet  
muyagibap, zorat nângâm  
um bâbâlaņ op ândibi.”  
Zengât nângâm yatâ ninâu  
sâmban.

*Paulo nepņangât den.*

<sup>14</sup> Bukurâpnâ, zengât  
nânga âlip uap. Zen âlip  
ândim singi âlipkât topņâ

nângâme. Oi singi âlip ziiņak  
âragunâ sâmb mân kwakpi.

<sup>15</sup> Oi nâ Anutunġa nep  
sâmb nigipkât den nâmbutņâ  
keņgât buņ dâzâņgom  
kulemgum zingan. Zen  
singi âlip nelâmzâņgobapkât  
kulemgum zingan.

<sup>16</sup> Yesu Kristo, zâkņâ  
nâ um kâtik singi âlip  
dâzâņgobatkât kore a  
nâbarip. Kembugât tirik  
namâ gâlem a zing Kembu  
kore okņangâme. Oi  
nâ zo yatik Kembu kore  
okņangâm singi âlip a um  
kâtik dâzâņgoman. Nâ  
Anutugât singi âlip nep tuuga  
Tirik Kaapumņâ um hâlâlu  
kwatzingi Kembugât singi op  
ândibi.

<sup>17</sup> Nâ Yesu Kristo sot  
pâlâtâņ op Anutu kore  
okņangâm nep zo tuuman,  
zorat nângâm sâtâre opman.

<sup>18</sup> Nep zo ninak mân tu-  
ubam yatâ. Yesu Kristonġa  
mam otnigi a hân nġain gokņâ  
zen singi âlip nângâm lu-  
bigât lâunandâ sot bitnandâ  
nep tuuwan. Yesu Kristonġa  
mân mam otnigi nep tuuwan  
sâmb ko dap yatâ sâmb sâtâre  
sâmbam?

<sup>19</sup> Nâ Tirik Kaapumgâren  
gâbâ imbanġa mem Yerusalem  
kamânân gâbâ topkwap  
kulem sot sen mârât tuum  
âmb Kristogât singi âlip pisuk,  
zo a hân dâp dâzâņgom aria  
Ilurikonġa hânân âmb âkip.

<sup>20</sup> Oi a nâmbut zing tu-  
uweyân tuubamgât Kris-  
togât kut singi mân arip,  
zoren unakņan âmbatkât  
otnigip.

21 Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, zorat dâp opman,

“Kembangât den sinjinâ mân dâzângowe, zen zo nângâbi. Oi sinjinâ mân nângâwe, zen topnâ nângâbi.”

*Paulo zâk Roma kamân walâm Sipen hânân âibam sâip.*

22 Nâ yatâgât Roma kamânân goknâ zengâren gâbam narâk dâp kwakman.

23 Ândim gâwan, zo zengâren gâbat sâm umnandâ nângâm ândiwan. Zi ko hân torengen zi nep tuuman, zo âkap.

24 Zorat Sipen hânân âibam zengâren gâbatkât nângan. Ga zen sot tâtat mâme op ko umâlip op a nâmbutnandâ zengâren gâbâ betnan sâne Sipen hânân âinat.

25 Kâdom nârâk ziren ko Anutugât sinji a kât betziñan mimbam Yerusalem kamânân âibâman.

26 Makedonia sot Grik hânân Kembangât kâmut zij Yerusalem kamânân Kembangât sinji a nâmbutnâ kanpitâ ândie, zen kât betziñan minam sâm kâtigiwe.

27 Zen um bâlâlân op kât mindunetâ dâp oip. Wangât, hân nâin goknâ zen Yuda a zengâren gâbâ sinji âlip miwe, zorat tosa zengâren ziap. Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut nâi nâi zingâne dâp upap.

28 Den zo bon oi ninak mem âim Yerusalem kamânân zingâmñâ âburem

Roma kamân mâirâp zengâren gâbat. Zengâren ga tapnâ Sipen hânân âibat.

29 Nâ it nângan. Nâ zengâren gâbam bet bâsan mân gâbat. Kristogâren gâbâ mâsop den yâmbâtñâ mem ga zingâbat.

*Paulo zâkkât op ninâu sâbigât kulemgum zijgip.*

30 Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât op sot Kaapumñâ buku orotnangât den umniñan pâmapkât kindap pâron den dâzângobâ. Zen nâgât op Anutugâren donbep ninâu sâbi.

31 Betnan mine Yudaia hânân Yuda a bitziñan gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem kamânân Kembangât sinji a kut zo zinga umâlep upi.

32 Zorânñâ bet Anutuñâ nângi umâlibân zengâren gam zen sot tap umnâ sânduksâbap.

33 Um lumbe mariñâ, Anutu, zâk aksik patâ zen sot ândibap. Zo perâkñak.

## 16

*Paulo zâk Roma kamânân buku zengât nângâm ândeip.*

1 Ambân bukuniñâ Poibe, zen zâkkât topnâ mân nânge, zorat nâ zâkkât itâ sa nângânek. Zâk Kenkereai kamânân kâmut betziñan mem ândimap. Zorat zâk zengâren gâi buku oknangâbi.

2 Zen Kembangât sinji ândienñâ Kembangât op buku op bekñan mimbi. Zen yatâ

utne dâp upap. Ambân zo zâk wan mo wangât okņangĭ nânġânġâbi. Ambân zâk nâ sot nâmbutņâ doņbep kore otņingâm ândeip.

<sup>3</sup> Oi Pirisila sot Akwila, Yesu Kristo nepņangât berân mâme a ambân, zet betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek. Nânġânġânâ zekâren ziap.

<sup>4</sup> Zet nâgât op sâkzikņangât keņġât mân urâwet. Zorat nâyâk buņâ, kamân dâp Kembugât siņġi a zen sot zekât op umâlip nânġâm ândien.

<sup>5</sup> Zekât mirin Yesugât kâmut mindume, a ambân zen zo sâm sâtâre otziņġan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân murukņan kâdom op Kristogât a oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op nânġâmņik ândian.

<sup>6</sup> Maria zâk yatik sâtâre okņânġan. Zâk zeņġâren nep doņbep patâ tuugip.

<sup>7</sup> Yuda a bukuzatnâ Androniko sot Yunia tâk namin ârândâņ nâmbârâwe, zekât nânġâman. Zet zo dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a zeņġât kâmurân ândiwet. Nâ mârur Kristo buņ ândiwanân zet Kristogât a urâwet.

<sup>8</sup> Bukunâ Ampiliato, zâkkât nânġa âlip opmap. Kembugât op zâkkât nânġâman.

<sup>9</sup> Urbano, Kristogât nebân berân miangâwet sot bukunâ Sitaki, zet sâm âlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

<sup>10</sup> Apele, Kristogât a bonņâ sot Aristobulo zâkkât kâmut zo, zeņġât sâm âlip kwatzġan.

<sup>11</sup> Yuda a bukunâ Herodion sot Nakiso zâkkât kâmurân gok nâmbutņâ Kristogât siņġi ândie, zeņġâren umnâ kinzap.

<sup>12</sup> Ambân zagât Tiripaina sot Tiriposa Kembugât op nep patâ tuuwet sot Peasi zâk Kembugât op nep yatik tuugip. Zen sâm âlip kwatzġan.

<sup>13</sup> Kembugât a âlipņâ Rupu sot mamņâ, zekâren umnâ kinzap. Rupu mamņâ zâkņa mam otnigip.

<sup>14</sup> Asiņkiritto, Philegoņ, Hemesi, Patroba, Herema sot bukurâpziņ sâm âlip kwatzġan.

<sup>15</sup> Pilogo sot ambân Yulia, Nereo sot ponâņâ Olimpa sot Kembugât siņġi a ambân zen sot ândime, zeņġât âksik nânġa âlip uap.

<sup>16</sup> Kembugât op ziiņâ mindumņâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zeņġât op nânġâm ândime.

*Kembugât den sâsâņ a sarâ, zeņġât ġirem sâip.*

<sup>17</sup> Bukurâp, zeņġâren kâsâp ziap, zorâņ siņġi âlip kwâkâm ziņġawe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zeņġât galem orangâm ândibi.

<sup>18</sup> A yatâ zo, zen sot pâlâtâņ mân upi. A yatâ zo, zen Kembu Kristogât kore a buņâ. Zen tep kâmbозиņġât kore op ândime. Oi den kelâk sâm a ambân nânġânġâziņ

giginâ nâmbutnâ kâitzângom um gulip kwatziŋgâme.

<sup>19</sup> Zen ko Kembugât sât lume, zorat sinji sâne kamân dâp âim nanjip. Oi nâ zorat umâlip opnâ itâ upigât dâzângobâ. Kut nâi nâi âlipnâ, zo ko nângâm kwâtâtem mem ândibi. Oi kut nâi nâi bâlinâ, zo kândâtkom birâbigât otnigap.

<sup>20</sup> Narâk mân kârep oi lumbeŋ mariŋâ, Anutu, zâknâ sâi Sataŋ mem ge kinziŋandâ lân kwândâlibi.

Kembu Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângozângonandâ zengâren zimbap.

*Buku den sot mâsop den.*

<sup>21</sup> Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yason sot Sosipate, zen zengât nângânângâ ândime.

<sup>22</sup> Teatio, nâŋâ den zi Paulogât lâunjan gâbâ mem ekap ziren kulemguan. Oi nâ zo yatik Kembugât mâtenjan zengât nângâman.

<sup>23</sup> Gaio zâknâ nâ sot Kembugât kâmut zi galem otningâmapnâ zo yatik zengât nângap. Erasto, kamân zirât kât galem a sot bukuniŋâ nâi Kwato, zet yatik zengât nângabot.

<sup>24</sup> (Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzângozângonandâ zengâren zimbap.)

<sup>25-26</sup> Anutu zâkkât sinji âlip sâman sot Yesu Kristogât den sâmbuyageman, zorat dâp nângâm pâlâtânziŋ tânzângobapkât imbanâ

zemnângap, Anutu, zâk sâmbâtâre oknângânat. Anutu zâk ândeipnâk ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diŋâ tik zem gâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâmbuyagime. Zo a hân dâp ziŋâ nângâm lubigât kânjan Kembugât ekabân sâmbuyagem parâwe.

<sup>27</sup> Oi Anutu kânok zâk nângânângânâ patâ ândimap, zâk sâmbâlip kwâknângâm ândinat. Yesu Kristogât opnâ nen sâtâre oknângindâ sâtâre patâ zo âsagem zem zâimâmbap. Zo perâknâk. Zo yatik.

## Korinti a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop den.*

1-2 Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo a Paulo, nâ sot bukuniŋâ Sostene, net Korinti kamânân Anutugât kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum pet. Yesu Kristonâ gâsuziŋgâm zâkkât ŋiŋi hâlâlu ândibigât sâip. Yatâ otziŋgi kamân dâp Yesugât kâmut, zen Kembu Yesugât kutŋâ konsâm mâpâsem ândime, zen sot kânok urâwe.

<sup>3</sup> Ibâniŋâ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe sot tânzânngoziŋgoŋ zengâren zimbat.

*Korinti zengâren den ŋiŋi âlipŋâ muyagem zeip.*

<sup>4</sup> Zen Yesu Kristo sot pâlâtâŋ utne Anutu zâk tânzânngoip. Zorat op ko narâk dâp nâ zengât op Anutu sâiwap sâm dukuman.

<sup>5</sup> Zen Kristo sot pâlâtâŋ utne ŋiŋi âlip sâsânâ sot nânŋânânŋâ topŋâ topŋâ ziŋgâm nanŋip.

<sup>6</sup> Ziŋgâmŋâ Kristogât sâm âsak denŋâ umziŋan ândânâ gâsuip.

<sup>7</sup> Oi Kaapumŋâ imbanâ ziŋgi nep top top tuume. Zen Kembuniŋ Yesu Kristo

âburem gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime.

<sup>8</sup> Zâkŋâ Kembuniŋâ Yesu Kristo gâbabân mâtenan tosaziŋ buŋ hâlâlu kinbigât mem kâtikŋan kwatziŋgi ândinetâ narâkziŋ âkâbap.

<sup>9</sup> Anutu zâk nanŋâ Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwapigât diiziŋgipŋâ dumŋâ den ŋai mân sâbap.

*Korinti a, ziŋâ kâsâpagowe.*

<sup>10</sup> Bukurâpnâ, nâ Kembuniŋâ Yesu Kristo kutŋanŋât op girem den sa nânŋânek. Zen den top top sâmŋâ mân kâsâpagobi. Kâsâpagom kâmut zagât upi, zo buŋâ. Um nânŋânânŋâziŋ mâpotne kânok oi ândibi.

<sup>11</sup> Bukurâpnâ, osetziŋan den kâsâp muyagem ziap. Koloï zâkkât arâpnâ, zengâren gâbâ nâmbutŋâ ziŋ yatâ sâne nânŋâwan.

<sup>12</sup> Den itâgât san. Zengâren gâbâ ŋaiŋâ itâ sâmap, “Nâ Paulogât a.” Oi ŋaiŋâ sâmap, “Nâ Apologât a.” Oi ŋaiŋâ sâmap, “Na Peterogât a.” Oi ŋaiŋâ sâmap, “Nâ Kristogât a.”

<sup>13</sup> Bâi, dap dap? Kristo pâuksâip mo dap? Paulo nânŋâ zengât op poru nagân muwan? Mo Paulo nâgât korân too sanŋonziŋgâwe?

<sup>14</sup> Kabik ninak too mân sanŋonziŋgâwan. Krispo sot Gaio zerâk too sanŋonzikâwan.

<sup>15</sup> Zen itâ sâbegât, “Zâkkât kutŋandâ lonŋiŋiŋi too sanŋonniŋgâwe.” Yatâ buŋâ. Yatâ mân nânŋâbi.



16 Zi n̄ai n̄anga. Setepano arâp̄n̄a too san̄gonziŋgâwan. N̄ambut̄n̄a ko mân n̄angan.

17 Kriston̄a a too san̄gonziŋgâbatkât mân sâm nigip. Den siŋgi âlip̄n̄a dâzâŋgom ândibat̄kât sâm nigip. Oi Yesu poru nagân moip, zorat den imban̄a buŋ opapkât a n̄ambut̄n̄a den kelâk̄oorâk sâme yatâ sâm kubik̄n̄a mân sâman. Nâ siŋgi âlip den zo bon̄jik sâman.

*A um kâtik ziŋ Yesugât den siŋgi n̄angâne yen opmap.*

18 A tâmbetagoagon̄angât mâtâbân ândie, zen Yesu poru nagân moip, zorat n̄angâne yen opmap. Oi nen kubikkubik mâtâp ândimenn̄a ko n̄angindâ Anutugâren gâbâ imban̄aŋoot̄n̄a opmap. Siŋgi âlip, zo sâm kubik mân sâman.

19 Zorat Kembugât ekabân den n̄ai itâ ziap,

“Kembun̄a itâ sap, ‘N̄an̄a sa a n̄angân̄angâziŋoot zen kwakpi. N̄angân̄angâziŋoot zengât n̄angân̄angâ zo doon̄gubat.’”

20 Zen dap n̄ange? A n̄angân̄angâŋoot, zo ikâ? A n̄ai den n̄angâm simbitkum sâmap, zo ikâ? A narâk zirat top̄n̄a n̄angâmap, zo ikâ? Nâ sa n̄angâne. Anutun̄a hân a zengât n̄angân̄angâziŋ egi yenn̄a oip.

21 A zen ziŋn̄a n̄angân̄angâyân Anutun̄a diiniŋgip? Zo ek Anutugât top̄n̄a iknam kwagâwe. Wangât, zen yatâ upigât Anutun̄a kân̄jan

n̄angâm kubigi zeip, zorat. Den siŋgi âlip̄n̄a dâzâŋgomen. Um kâtik a, zen zorat n̄angâne yen opmap. Ka Aposolo a, nen den zorat n̄angindâ bon opmap. Oi nen den siŋgi zo sâindâ a n̄ambut̄n̄a ziŋn̄a n̄angâm Kembugât siŋgi upme. Zo Anutun̄a kân̄jan n̄angi zeipkât yatâ âsagemap.

22 Yuda a um kâtik ândime, zen kulem top top iknam sâme. Grik a, zen ko hân a zengât n̄angân̄angâ den zo n̄angân̄am kâtigime.

23 Nen ko Yesu poru nagân kuwe, zorat den sâindâ Yuda a ziŋ n̄angâne kwakmak opmap. Oi Grik a sot hân n̄ain gok̄n̄a, ziŋn̄a den zo n̄angâne den yenn̄a opmap.

24 Ka a n̄ambut̄n̄a Kembun̄a gâsuniŋgip, Yuda a sot hân n̄ain gok ârândân, nen Kristogât n̄angâm itâ sâmen, “Anutugât imban̄a sot n̄angân̄angân̄a zem̄angap.”

25 Um kâtik a, zen Anutugât n̄angân̄angâ den n̄angâne yen opmap. Ka Anutugât n̄angân̄angâ, zorân a zengât n̄angân̄angâ wâlap. Oi a zen Anutugât den n̄angâne lolot uap. Ka Anutugât den, zorân̄a ko a zengât imban̄a wâlap.

*A zâizâiŋ ziŋn̄a ko bituk, a giŋiŋn̄a ziŋn̄a ko don̄bep Kembugât siŋgi upme.*

26 Bukurâpnâ, A ikâ zorân Anutun̄a diiniŋgip? Zo ek n̄angâne. Osetniŋan a n̄angân̄angâziŋ patâ don̄bep bun̄a. A kutâ don̄bep bun̄a.

27 A mâteziñan a giginâ ândimen, nen Anutuñâ diiniñgâm a nângânângâziñoot zo anjun kwatziñgâmap. A um kâtik ândime, zen nângânângâziñangât nângâne anjun upapkât yatâ oip. A zengât mâteziñan a giginâ sot lolot ândimen, nen Anutuñâ diiniñgâmñâ a imbanâziñoot anjun kwatziñgâmap.

28 A mâteziñan bâbâ lolot ândimen sot a yenñâ ândimen, nen Anutuñâ diiniñgâmap. Oi a zâizâiñ upme, zengât imbanâziñ koi yen upme.

29 Zo hân a nen Anutugât mâteñan sâk mâme upemgât yatâ opmap.

30 Korinti a zen Yesu Kristo sot pâlâtân utnetâ Anutuñâ ândiândi unakñâ ziñgip. Anutuñâ kembuniñâ Yesu Kristo kwânângip, zo neñgât nângânângâ sot tosanîñ gulipkukun a sot um salek muyageniñgâniñgân sot neñgât suupniñâ mimiñâ a kwânângip.

31 Zorat Kembugât ekabân den kulem ñai itâ ziap, "Nai zâk sâtâre den sâbâ sâm Kembuñâ oip, zorat sâbap."

## 2

*Paulo zâk sâm kubikkubik den mân sâmaip.*

1 Bukurâpnâ, nâ zengâren gamñâ Anutugât den sapsûm dâzângowan. Zo sâm kubikkubik den sot a zengât nângânângâ den mân dâzângowan.

2 Nâ itâ nângâm kâtigem zengâren gâwan. Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât denâk sapsûm ziñgâbat.

3 Oi nâ zen sot tap imbanâ buñ, kengât op ândiwan.

4 Oi siñgi âlip sâsân, zo nângânângâ pâtâ sâm kubikñâ mân sâwan. Buñâ. Kaapumñâ tânnogi siñgi âlip sa imbanâ muyageziñgi igâwe.

5 Den sâwan, zo a zengât nângânângâ patâ den yatâ buñâ. Zen a zengât nângânângâ den zorat nângâne bon opapkât yatâ orâwan. Anutugât imbanâ zengâren muyagei ekñâ nângâne bon upapkât yatâ orâwan. Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâbigât yatâ orâwen.

*Anutuñâ nângânângâ bonñâ niñgâmap.*

6 A Anutuñâ kubikziñgi nângânângâziñoot ândime, zen Kembugât nângânângâ den bonñâ dâzângomen. Ka den dâzângomen, zo um kâtik a zengât mo hân a kutâ zengât nângânângâ yenñâ buñâ. Hângât a kutâ nângânângâziñangât bonñâ mân muyagem mârûm buñ utname.

7 Nen ko den Anutugât nângânângâyân tik zem gâip, zo sâm muyagimen. Den zo nângâmñâ sumbengât siñgi neule âsakñâ minatkât Anutuñâ mârûmñan, hân mân muyageibân den zo sâm kâtân oip.

<sup>8</sup> Hân a kutâ, zen aksik den zo mân nângâwe. Zen den zo nângâm sâi ko Kembu, âsaknâ mariñâ poruyân mân kumbe.

<sup>9</sup> Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap, “Anutu umziñandâ gâsume, zengât singi Anutuñâ kut nâi nâi kubigip. Kut nâi nâi zo a sennâ mân igiknâ sot kindapñâ mân nângânângân sot a umziñan zo mân nângâwe.”

*A Kaapum sot ândim singi âlip nângâne bon upap.*

<sup>10</sup> Nen ko Anutuñâ sâi Kaapumñâ den Anutugât umñan ziap, zo sapsun niñgip. Kaapum zâk den Anutugât umñan tik zemap, zo aksik nângâmmap.

<sup>11</sup> A nâiñâ bukunangât nângânângâ zo dap yatin nângâbap? Um mariñandik zo nângâbap. Zo yatik a nâiñâ Anutugât nângânângâ zo mân nângâmmap. Anutugât Kaapumñâ ziknik zo nângâmmap.

<sup>12</sup> Oi Kaapum miwen, zo hânân gâbâ buñâ. Anutu, zikñan gâbâ Kaapum zo miwen. Anutuñâ kut nâi nâi nengât singi sâip, zo nângânatkât Kaapumñâ niñgip.

<sup>13</sup> Anutuñâ Kaapumñâ niñgip. Zorat den Anutugât umñan ziap, zo sâmen. Zo a zengât nângânângâyân mân sâmen. Buñâ. Kaapumñâ den umniñan pâi sâmen.

Kaapumñâ den umniñan pâi sâindâ Kaapum sot ândime, zen dinniñâ zo nângâme.

<sup>14</sup> Ka a um kâtik ândime, Kaapumziñ buñ ândime, zen Kaapumgât den sot imbanâ, zo umziñan mân mem ândie. A yatâ zo, ziñ den zorat nângâne yen opmap. Zen dap yatâ nângâbe? Den zo Kaapumziñoot ziiñk nângâme.

<sup>15</sup> A Kaapum sot ândime, zen kut nâi nâi zorat topñâ nângâm sâlâpkume. Oi a Kaapumziñâ buñ ândime, zen kut nâi nâi zorat topñâ sot a Kaapum sot ândimen, nengât topñâ mân nângâme.

<sup>16</sup> Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, “Kembangât umñan den ziap, zo nâiñâ nângipñâ âlip den nâi dukubap? Yatâ Buñâ.”

Nen ko Kaapumñâ Kristogât nângânângâ den zo niñgi mem ândimen. Mem ândimñâ kut nâi nâi zorat topñâ nângâm kubikmen.

### 3

*Korinti a ziñ singi âlibân katep zengât holi yatâ op ândiwe.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, nâ zengâren gam a kaapumziñoot, zo dabângen dâzângobam? A kaapumziñ buñ, zo dâzângobam. Zen singi âlibân katep mâik yatâ ândie

<sup>2</sup> Katep mâik zen nalem kâtik mân nem namâk nime. Zen nalem kâtik dap op nimbe? Oi narâk ziren

Korinti a zen katep mâik yatâ sinji âlipkât nalem kâtik nimbîgât dâp mân ue.

<sup>3</sup> Zen um kâtik. A kaa-pumziņ buņâ yatâ op ândie. Zeņgâren den sârek sot kâsâp sot um kâlak muyagei a kaa-pumziņ buņâ yatâ op ândie.

<sup>4</sup> Zen itâ sâme, “Nâ Paulogât a.” Nâmbutņâ ziņ sâme, “Nâ Apologât a.” A yatâ sâme, zen um sâņgiņangât mâtâbân ândime.

<sup>5</sup> Apolo, zâk ñâi? Paulo, nâ ñâi? Net kore aņâ Kembugât den dâzâņgoitâ nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâwe. Kembuņâ nep diņ sâm nikip yatigâk tuuwet.

<sup>6</sup> Den sumbuņâ ñâi sa nâņgânek. Nâ nep kârâm kâmirâwan. Apolo zâk nep galem op hibuk pitip. Kembuņâ ko mäsop mei bonņâ muyageip.

<sup>7</sup> Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitip, nekât bonņâ mân sâbi. Mäsop mei bonņâ muyagemap, Anutu, zâkkârâk sâbi.

<sup>8</sup> Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitâmap, nepnik kânok. Oi zorat sâņgânņâ mia zâk yatik mimbap.

<sup>9</sup> Net Anutugât berân mâme a. Zen ko Anutugât sin kâlam yatâ. Zen Anutugât namâ.

*Kârâpņâ nepkât topņâ sâm muyagibap.*

<sup>10</sup> Zen Anutugât namâ yatâ oi Anutuņâ nep sâm nigip dâp nâ mirâ tuutuun a op kunkun kâtik pa giarip. Oi a nâmbutņâ ziņ kunkun

kwâkņan târokwap tuume. A yatâ zorâņ nâņgâmņik tuubi.

<sup>11</sup> Kunkun giarip, kinzap, zorat kutņâ Yesu Kristo. Zo sâmbum pam ñâi pâi geibap, zorat dâp mân taap.

<sup>12</sup> Oi kunkun zorat kwâkņan a ñâiņâ goide kât mo siliwa mo kât ñâi âlipņâ, sâņgân patâ mo nak, ogep mo um târokwap tuubap zo ko mirâ tuutuunâ zorat topņâ muyagibap.

<sup>13</sup> Narâk patin zorat topņâ muyagibap. Narâk zoren kârâp patâ âbâņgum simbap. Oi kârâp zorâņ sem nep zikņik zikņik tuuwe, zorat top sâm muyagibap.

<sup>14</sup> Kârâpņâ a ñâigât nep tuutuun zo mân sei sâņgân mimbap.

<sup>15</sup> Ka a ñâigât nep tuutuun, zo kârâpņâ sei sâņgân buņ upap. Oi zikņâ ko mân tâmbetkubap. Kârâbân gâbâ mâkâm gâbap yatâ upap.

*A mân sâm âlip kwatzîņgâbi.*

<sup>16</sup> Nen Anutugât tirik namâ. Anutugât Kaapumņâ umniņan tâtat mâme opmap. Zo nâņge mo buņâ?

<sup>17</sup> A ñâi, zâk Anutugât namâ kiom tuubap zo ko Anutuņâ a zo yatik kiom miņangâbap. Anutugât tirik namâ, zo hâlâlu sâsâņ. Oi namâ zo, zen.

<sup>18</sup> Zen umziņ mân kâitkubi. Zeņgâren gâbâ ñâi zâk hân a zeņgât nâņgânâņgâ zorat nâņgi zâibapkât op girem uan. A zo yatâ, zorâņ nâņgânâņgâ zo birâm hân a

mâteziṅṅan kwakmak yatâ oi âlip upap. Zâk nâṅgânâṅgâ yennâ zo biri Anutuṅṅâ zâkkât nâṅgi nâṅgânâṅgâ bonṅoot upap.

<sup>19</sup> Hân a zengât nâṅgânâṅgâ zorat Anutuṅṅâ nâṅgi bon buṅ opmap. Kembugât ekabân den kulem ṅâi itâ ziap,

“A nâṅgânâṅgâziṅṅâṅgât nâṅgâne zâizâiṅ opmap, zen Anutuṅṅâ arâṅṅâ kâitziṅṅonam orot mâme upme. Ka Anutuṅṅâ topziṅ nâṅgi bâliṅ oi kâbakṅeziṅṅâmap.”

<sup>20</sup> Oi den ṅâi itâ ziap;

“Kembu zâk a nâṅgânâṅgâziṅ patâ zengât den nâṅgi yen, bon buṅ opmap.”

<sup>21</sup> Zorat zen hân a nengât nâṅgânâṅgâ mo imbaṅṅâ zorat nâṅgâm um zâizâiṅ mân upi. Nâ Paulogât a mo nâ Peterogât a sâme, zen ziiṅṅâṅgât nâṅgâne zâizâiṅ oi yatâ mân upi. Zi den zorat torenṅâ sa nâṅgâne. Kut ṅâi ṅâi aksik zo zengât siṅgi.

<sup>22</sup> Paulo sot Apolo, Petero, nen zengât siṅgi. Oi hânân kut ṅâi ṅâi mumuṅṅâ sot ândiândiṅṅâ, zo zengât siṅgi. Itârâṅ ziap sot gâtâm muyagibap aksik, zo zengât siṅgi.

<sup>23</sup> Zen ko Kristogât siṅgi ândie. Oi Kristo zâk Anutuṅṅâ siṅgi. Zorat zen Kristo sot Kembugât siṅgi ândie, zorarâk sâtâre upi. A zengât nâṅgâne zâizâiṅ mân upap.

## 4

*Kembuṅṅâ nep a zengât topziṅ sâm muyagibap.*

<sup>1</sup> Zen nengât itâ nâṅgâbi. Kristogât nep a sot Anutuṅṅâ den tik zem gâip, zorat galem <sup>a</sup>.

<sup>2</sup> Oi galem a nen dâṅ galem op ândinatkât sâsâṅ. Zorat op ko yatâ op ândeindâ dâp upap.

<sup>3</sup> Oi zi ninangât sâbâ. A minduminduyân ṅâiṅṅâ nâṅgât den sâme oi ko zorat nâṅga yennâ opmap. Oi ninak topnâ âlip mân sâman.

<sup>4</sup> Nâ ninangât nâṅgâm tosanâ mân nâṅgan, zorat nâ tosanâ buṅ ândian mân sâbat. Topnâ sâbap, zo Kembu kânokṅâ ândiap. Zâkṅâ tosa ek nâṅgâmap.

<sup>5</sup> Zen ko ayâk, zorat topnâ muyagibigât kek mân sâbi. Kembu zikṅak gamṅâ kut ṅâi ṅâi tik ziap, zo mem kâkṅan pâmbap. Oi umniṅṅan kut ṅâi ṅâi tik ziap, zo aksik âsagem naṅṅâbap. Oi Anutuṅṅâ a aksik holiziṅ ekmap, zâkṅâ a ziṅgiri holiziṅ âlip oi ko sâm âlip kwatziṅṅâbap.

*Korinti a zen zâizâiṅ urâwe.*

<sup>6</sup> Bukurâpnâ, zen Kembugât den mân walâbi. Ziṅṅâ hân a nen mem zâi kwap, mem gei kwap mân otniṅṅabi. Zâizâiṅ man upi. Nâ den san, zo Apolo sot nâ, niikṅan kwap san. Zen nekât topnik ek nâṅgâm kwâkâbigât san. Net Anutuṅṅâ berân mâme ayâk.

7 Zâizâin upme, zengât sâbâ. Gâ a nâinâ a patâ upan sâm, sâm gigip? Nângânângâ den zemgigap, zo gikak muyagein mo nâinâ mem gigip?

8 Nâinâ gigip oi ko wangât gikâ sâkkâ mem zâi pâmat? Zen zâizâin op ziinangât itâ nângâme? “Umgât gom sambe nenngâren piksâm ziap. Nen mârûm sikuminjoot urâwen.” Oi zen itâ sâme, “Nen Paulo bujâ a kutâ op ândien.” Zen topziinâ yatâ nângâme? Perâkñak, zen a kutâ op sâi ko dininngâne zengâren târokwap a kutâ upem. Zo yatâ âsagei sâi ko umâlep opam. Zen ziinangât nângâne zâizâin opmap. Ka nâ ko zâizâin mân opman.

9 Aposolo nenngât itâ nângan. Aposolo a nen giginâ ândien. Anutunâ sâi Aposolo a nen kâmbamgât sinji yatâ op ândien. A aksik patâ, sumbem a sot hân a zengât mâteziin a zin nângom kut nâi nâi otninngâne ninjitme.

10 Nen Kristogât opnâ a kwakmak yatâ urâwen. Zen ko Kristogâren târokwap nângânângâzin patâ yatâ urâwe? Nen lolotnâ. Zen ko kâtiknâ? Um kâtik a zin zen sâm âlip kwatzinngâme? Nen ko sâm bâlin kwatninngâme.

11 Nen too nalemgât mom ândiwennâ ândim gen. Hâmbâ alâknâ mem ândimen. A zin nângom molininngâme. Mirâ buj ândiwennâ ândim

gen.

12 Betnâ sâknam nep tuumen. A zen sâm bâlin kwatninngâne nen den âlipnâ dâzângomen. Lan otninngânetâ nen hâuñâ mân otzinngâmen.

13 Sâm bâlin kwatninngânetâ nen buku orotnangât den dâzângomen. Nen a donbep zengâren gâbâ iisak alâ gwapgwap yatâ otninngâne ândiwennâ ândim gen.

*Paulo zâk sinji âlibân Korinti a zengât ibâzin oip.*

14 Zen anjun upigât den zi mân kulemgum zinjan. Nan bârarâpnâ girem den dâzângobam ekap zi kulemgum zinjan.

15 Kristogât berân mâme a kâmut zengâren ândie. Ka sinji âlibân ibâ donbep bujâ. Nâ kândom Yesu Kristogât den sinji âlip dâzângom nâ kânok ibâzin orâwan.

16 Zorat nâgât mâtâp zo lân ândibigât kindap pâron den dâzângua nângânek.

17 Zen nâgât mâtâp lân ândibigât Timoteo sângongua zengâren gaap. Timoteo zâk Kembu sot pâlâtân opnâ ninâ nannâ âlip yatâ op ândei umnâ zâkkâren kinmap. Zâk sângungua zengâren gam nâ Kristo sot pâlâtân op orot mâmenangât sinji den, zorat sapsûm zinji nângâbi. Yesugât kâmut kamân dâp ândie, zen nâgât mâtâp zo yatik lân ândibigât dâzângoman.

18 Korinti zengâren a nâmbutņandâ zâizâiņ op nâgât itâ sâme, "Paulo zâk mân gâbat."

19 Nâ ko Kembuņâ nâņgânigi narâk mân kêrep oi kek gâbat. Zengâren gamņâ a zâizâiņ op den sâme, zengât topziņ ikpat. Dinziņâ zorat mân sâm imbanâziņangât topņâ ikpat.

20 Anutugât um topņan ândiândiņ, zo denân mo denâk buņâ. Zo Kembugât imbanâņan kâtigem ândiândiņ.

21 Oi mâsikâziņga zen sânek. Nâ kâmbam mem gâbatkât se? Mo buku opņâ lumbeņâ op gâbatkât se?

## 5

*Korinti zengâren bâliņâ muyagem zeip.*

1 Zengât siņgi den itâ sâme nâņgâman. Zengâren laņ mâman ļai ândiap. Oi laņ mâman bâliņâ zo a um kâtik zengâren mân muyagemap. A ļaiņâ ibâņangât ambinņoot ândimap, zorat san.

2 Zo yatâ muyagem zeip zen dap op zorat mân nâņgânâņgâ op tok zâizâiņ op ândie? Zo mân orotņâ. Zen zorat umbâlâ opņâ aņâ bâliņâ oip, zo osetziņan mân tâpapkât molinetâ ari dâp upap.

3 Nâ sâknâ ko kêrebân ândian. Umnâ ko zen sot tapņâ yatâ, a bâliņâ oip zo, zâkkât den itâ sâm kwâkâwan.

4 Zen Kembu Yesugât korân mindunetâ umnâ

zen sot tâi Kembu Yesugât imbanâņan kâtiginat.

5 A zo um dâpņâ kubikkubik opņâ Kembu gâbâbân âlip upapkât Satangât bikņan pâindâ um sâkņangât âkņâlê bâliņâ zorâņ tâmbetkubap.

*Kut ļai ļai kâlakņâ zo birâm samņâ mem ândibi.*

6 Bâliņâ yatâ zo osetziņan zeip mân nâņgânâņgâ op zâizâiņ utne nâņga mân dâp uap. Zuu usiņandâ naleman giari une kâlak op nanġamap. Zo nâņge.

7 Zorat kâlak zo birâm kubik pam om nimbi. Kristo zâk zengât kâlakziņâ betziņan meip, zorat kâlak buņ ândibi. Mârum Yuda a ziņ Pasowa kendon tâtnam râma ļai kuwe. Oi zo yatik neņġat Pasowa râma kuwe, zo Kristo.

8 Nen kâlak birâm tâtnatkât moip. Zorat um kâlak sot bâliņâ zorat kâlakņâ birâm kut ļai ļai salek sot târârakņâ zo mem ândinat.

9 Nâ mârum ekap ļai itâ kulemgum ziņġawan. Zen laņ mâman a ambân zen sot naleman kânok niniņ sot tâtat mâme mân upi.

10 Den parâwan, zo um kâtik zengât mân sâwan. Um kâtik a zen laņ ândime. A zengât kut ļai ļai âkņâlê op kâmbu upme. A lopio hurat kwap ândime. A um kâtik yatâ zo birâziņġabigât mân sâwan. Zen a yatâ zo dap yatâ zâmbam nanġabi. Zen hân birâm sumbemân zâim zâmbanbi, zorik.

11 Nâ itâ zorat kulemgum zingâwan. Nâinâ Yesugât kâmurân ândim bâliņ mem ândiap, mo a nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ memap mo den bâliņ sâm ândimap, mo lopio hurat kwâpmap, mo too kâtik nem um gulip opmap, mo kâmbu opmap. Kembugât kâmurân a bâliņâ zo yatâ mem ândie, zen zot tâtat mâme mân upi. Oi nalem ârândân mân nimbi.

12 Yesugât kâmut âkņan ândie, zengât den mân sâm kubikzingâbat. A Yesugât kâmurân ândie, zengât tosgât den sâm kubikzingânetâ dâp upap.

13 A âkņan ândie, zengât tosgât den hâuņâ zo Anutuņâ sâbap. Zen ko bâliņ mâme a zo zengât osetziņan gâbâ diim âi âkņan pambi. Zâk osetziņan mân ândibap.

## 6

*Den muyagei ziņak mân sâm kwâkâwe.*

1 Zengâren gokņandâ nâiņâ bukuņangât kuk den mem ândibap, oi den zo Yesugât kâmut a sâtņâ zengâren mân sâm um kâtik a patâ zâkkâren sâbap? Zen zorat dap nâņge? Zo âlipņâ orotņâ?

2 Yesugât kâmut a nen nâran a um kâtik zengât den sâm kwâkânat. Zo nâņge? Oi zi Yesugât kâmurân gok zengâren den mâik nâi muyagei ziņak mindumindu op sâm mân kwâkâbi mo?

3 Nâran nen sumbem a zengât den sâm kwâkânam mân kwaknat. Zo nâņge?

4 Hânân narâk ziren den muyagei âlip sâm kwâkânat. Zorat wangât kut nâi yenņangât den muyagei a um kâtikziņ zengâren mem âinetâ sâm kwâkâme.

5 Zen den zo nâņgâm aņun upigât dâzâņguan. Zen dap nâņge? Zengâren a nâņgânangâņoot nâi mân ândiap? Zengâren den nâi muyagei zâkkâren mem âine sâm kubikpap.

6 Nâņgânangânâ zo yatâ ziap. Zen ko yatâ mân upme. Buņâ. Yesugât kâmurân gokņâ nâiņâ buku nâi sot den muyagei a um kâtik zengâren mem âine sâm kwâkâme.

7 Zengâren den âsagemap, zorâņ singi âlipkât kâwali koi gemap. Mâtâp nâi, zorat sa nâņgânek. A nâiņâ kulem bâliņâ otgigi denân mân pam tosaņâ birâņangâna yen zim-bap. Tosa muyagei um kâtik a zengâren mân pâmban. Nâ zorat nâņga mâtâp âlip nâi uap. Zen wangât yatâ mân upme.

8 Zen ziņak bâliņâ op bukurâpziņangât kut nâi nâi betziņan mime. Zo nâin gokņâ buņâ, Yesugât kâmurân gok. Bukurâpziņ zen sot ârândân upme.

9-10 Den zi nâņgâm biranbi. Bâliņ mâme a ambân zen Anutugât um topņan mân ândibi. Zen umziņ mân kâitkunek. Laņ mâman a sot kware suņa mem



ândiândiņ. Ambân mem birâ sot bâliņ upme, Kâmbu orot sot sikungât âkņâlime, Too kâtik nem um gulip upme, A den bâliņ sâme sot kâmbam ku. A yatâ zorâņ Anutugât um topņan mân bagibi.

<sup>11</sup> Oi zengâren gâbâ a nâmbutņâ ziņ yatâ op ândiwe. Ka zen Kembuņâ umziņ sanġorip. Kembuņâ um hâlâlu minziņgip sot tosa buņ minziņgip. Zo Kambu Yesu Kristogât kot mem ândie sot Anutuniņanġât Kaapum sot ândie, zorat yatâ otziņgip.

### *Bâliņanġât girem den.*

<sup>12</sup> A nâmbutņâ ziņ itâ sâme, "Kut nâi nâi, zo orotņik ziap." Ka nâņâ sa nâņġânek. Kut nâi nâi nâmbut orotņâ zorâņâ mân betniņan memap. Kut nâi nâi, zo orotņik ziap, Ka zobâ nâiņâ kembu otnibâ sâi zâkkât kore mân upat.

<sup>13</sup> Nalem, zo tep kâmbogât siņġi. Oi tep kâmbu, zo nalemgât siņġi. Bet Anutuņâ sâi nalem sot tep kâmbu zo ârândâņ buņ upabot. Sâkniņ zo mâtâp ambân zen sot ândiândiņ mo ambân nâmbutņâ zen sot laņ ândiândiņanġât siņġi buņâ. Zo Kembangât siņġi. Kambu zâk sâkkât mariņâ op ândiap.

<sup>14</sup> Anutuņâ Kambu Yesu mumuņan gâbâ mâņġei zaarip. Zo yatik imbaņâņandâ mâņġiniņġâbap.

<sup>15</sup> Nâņġâm biranġbi. Kembangât kâmut nen Kristogât sâk bonņâ op ândien. Kristo

zâk kâukniņ ândiap. Oi nen kiņ bikņâ yatâ op ândien. Oi zen dap nâņġe? Kristo sot pâlâtâņ op ândien, neņġâren gâbâ nâiņâ âi mâtâp ambân sot pâlâtâņ op ândei dâp upap? Buņ kâtikņâ.

<sup>16</sup> Zen itâ nâņġâm biranġbi. "A nâiņâ ambân laņ mâman nâi sot pâlâtâņ oitâ zet sâk kânok upabot." Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, "Zet zagâtņâ kânok op ândibabot."

<sup>17</sup> Nen âlip nâņġen. Nâi zâk Kambu sot pâlâtâņ oi um dâpzikņâ kânok upabot.

<sup>18</sup> Zen laņ mâman ambân zo kândâtzâņgobi. A nâiņâ bâliņâ nâmbutņâ upap, zorâņ sâkņâ mân tâmbetkubap. Ka nâi zâk zik ambin birâm nâi sot ândibap, zâk zikņâ sâkņâ tâmbetagobap.

<sup>19</sup> Zen zitâ nâņġâme? Tirik Kaapumņâ umziņan tâtat mâme opmap. Zorat sâkziņ zo Tirik Kaapumġât namâ. Zâk zengât um sâkziņan ândibapkât Anutuņâ sâņgongoi geip. Zen sâkziņanġât mariņâ buņâ.

<sup>20</sup> Kembuņâ mârur sâņġânziņ mei zâkkât siņġi urâwe, ândie. Zorat zen sâkziņâ târârak galem op ândine a nâmbutņâ ziņâ ziņġitņâ Anutu sâm âlip kwâkņanġâbi.

## 7

### *Ap ambin zengât den.*

<sup>1</sup> Zen ekap kulemgum nim mâsikâniwe, zorat hâuņâ sa

nângânek. Nâ itâ nângan. A nâinâ ambân mân mem yen ândei sâi ko âlip opap.

<sup>2</sup> Ka bâliņangât māsīmāsikâ gâi bâliņ upegât anâ ambân mem zâk sot pâlâtân op ândibap.

<sup>3</sup> Oi agât sâknâ ambin mân angân kârâņangâbap. Oi ambân zâk yatik sâknâ apņâ mân angân kârâņangâbap.

<sup>4</sup> Ambân zâk sâknangât mariņâ zikņik mân ândiap. Zo apņangât siņgi. Oi apņâ zo yatik sâknangât mariņâ zikņik mân ândiap. Zo ambinņangât siņgi.

<sup>5</sup> Zorat ap ambin zen sâkziņ mân angân kârâyangâbi. Yen ninâu sâm ândim den saam yatâ utne dâp upap. Satangât māsīmāsikâyân loribegât narâk pânkânogâk yatâ ândibi.

<sup>6</sup> A ambân miangâbigât op san, zo sâm kâtigemņâ mân san.

<sup>7</sup> Anutuņâ imbaņâ nigî ambân mân mem yen ândian. Nâ ândian, yatik ândibigât otnigap. Ka Anutuņâ imbaņâ nâi zikņik zikņik niņgâmap. Nen dâbâk buņâ, nâi itâ, nâi yatâ. Zorat a ambân âlip miangâbigât san.

<sup>8</sup> A ambân sigan sot malâ, zengât itâ san. Zen nâ yatâ op yen ândine âlip upap.

<sup>9</sup> Ka zen umziņan âknâleziņandâ diiziņgi bâliņan bagim tâmbetagobegât op miangâm ândibi.

<sup>10</sup> Ap ambin zengât den sa nângânek. Den zi nâgât

buņâ. Kembangât den. Zengâren gâbâ ambân nâinâ apņâ mân birâbap.

<sup>11</sup> Oi ambinņandâ apņâ mârūm birip oi ko a buņâ, yen ândibap mo dum apņoot miangâm ândibabot. Oi yatik a nâinâ ambinņâ mân birâbap.

<sup>12</sup> Nâmbutuņâ zengât den zi sa nângânek. Kembangât den buņâ. Zi ninâ den uap. Kembangât kâmurân a nâi âmbinņâ um kâtik ândibap, oi ambân zorâņ zâk sot ândibat sâi mân birâbap.

<sup>13</sup> Mo Yesugât kâmurân gokņâ ambân nâi zâkkât apņâ um kâtik ândibap, oi a zorâņ zâk sot ândibat sâi mân birâbap.

<sup>14</sup> A um kâtik zo ambinņâ Kembangât siņgi, zâkkât māsop zorâņ zâkkâren arip. Oi um kâtik ambân zo apņâ Kembangât siņgi, zâkkât māsop zorâņ zâkkâren arip. Oi yatigâk murarâpziņ Kembangât siņgi op ândibi. Zo buņ sâi um kâtik ândibe.

<sup>15</sup> Um kâtik a mo ambân nâinâ birâbam sâi mân angân kârâņangâbi. Zorat pâke mân ziap. Anutuņâ lumbeņan ândibigât diiziņgip.

<sup>16</sup> Ambân, gâ apkâ Kembangât mâtâbân diina gâbap mo buņâ? Zo nângat?

A, gâ ambingâ Kembangât mâtâbân diina gâbap mo buņâ? Zo nângat?

<sup>17</sup> Zen zikņik zikņik kinkin zoren mo zoren kine Kembangât ândiândi muyageziņgip sot nep sâm ziņgip, zo yatik

sinji âlibân ândibi. Nâ den zo Yesugât kâmut kamân dâp dâzângoman.

18 Zengâren nâi zâk kwabâ kwâkņangâne ândei Kembuņâ diiņangip, zâk mân birâbap. Oi a nâi zâk kwabâ mân kwâkņangâne ândei Kembuņâ diiņangip, zâk kwabâ kwâkņangâbigât mân sâbap.

19 Kwabâ kwatziņgâwe mo kwabâ mân kwatziņgâwe, zorat nângâne bon mân upap. Anutugât den luluņ, zorâņ bonņâ uap.

20 Nâi zâk kinkinņâ zoren mo zoren kiri Kembuņâ digip, kinkinņanâk zo kinbap.

21 Gâ kore mâman a ândina Kembuņâ digigipkât nângâm kwâkâ mân upan. Olanņinâ sâne mân kwâkâban.

22 Nâi zâk kore a op ândei Kembuņâ bâliņangât tâgân gâbâ olanņanggi Kembangât a bonņâ op ândibap. Nâi zâk a bonņâ ândei Kembuņâ gâsui Kristogât kore a op ândibap.

23 Kembu zâk sângânziņ meipkât zâkkât kore a op ândie. Zorat a nâiņâ kembu otziņgâbâ sâi mân nângâbi.

24 Bukurâpnâ, nâi zâk kinņâ sinji âlip nângip, tenġâ zorenâk narâk ziren kinņâ Anutu sot pâlâtân upap.

*A ambân sigan, zengât den.*

25 A ambân sigan, zengât den sa nângânek. Zi Kembangât den buņâ. Kembuņâ tânnogi sinji âlip mem ândimanņâ ninâ

nângânangâyân den zi dâzângua nângânek.

26 Narâk zi mâte uap, zoren sâknam patâ muyagibapkât a nâi zâk ambân buņ ândibat sâm âlip upap.

27 Ka ambân mein oi ko mân birâban. Ambân mân sâm giwe oi ko ambângât mân sâban.

28 Gâ ambân mimbâ sâm mena mân bâliņ upap. Oi ambân sigan nâiņâ a nâi mei mân bâliņ upap. Ka mianġâbi, zen sâkkât nep tuum sâknam nângâbi. Nâ zorat nângâm itâ san. Zen yen sigan ândine âlip upap.

29 Bukurâpnâ den zi sa nângânek. Yesu takâbapkât narâk pânġânok uap. Zorat a ambirâpziņoot ândimeņâ ândinetâ ambirâpziņ buņ yatâ upap.

30 Oi umbâlâ op isem ândimeņâ ândine umbâlâ buņâ yatâ upap. Oi sâtâre op ândimeņâ ândine sâtâre buņ yatâ upap. Oi kut nâi nâi kwâlâmenâ ândine sikum buņ yatâ upap.

31 Oi kut nâi nâi anġâgwanġâ upmeņâ ândinetâ yen ândime yatâ upap. Hângât kulem zi ek nângâme, zo buņ upap. Yesu takâbapkât narâk pânġânok uap, zorat den zo san.

32 Zen hânân ândim kut nâi yenņangât mân nângâm kwâkâm ândibigât san. A, ambân buņandâ Kembangât denâk nângâm ândimap. Kembuņâ zâkkât nâņgi âlip upapkât nângâmap.

33 Ka a ambinṅootṅâ ko sâkkât kut ṅâi ṅâi zorat nâṅgâmap. Oi ambinṅandâ zâkkât nâṅgi âlip upapkât nâṅgâmap.

34 A yatâ zo sâkkat kut ṅâi ṅâi sot Kembangât nepkât nâṅgâm um zagât opmap. Ambân sigân zen Kembangât nepkârâk nâṅgâme. Oi um sâkziṅâ Kembangât siṅgi upapkât nâṅgâme. Oi ambân a sotṅâ sâkkât kut ṅâi ṅâi zorat nâṅgâm ândibap. Apṅandâ zâkkât nâṅgi âlip upapkât nâṅgâbap. Ambân zo yatâ zorâṅ sâkkât kut ṅâi ṅâi sot Kembangât nepkât nâṅgâm um zagât opmap.

35 Zen âlipṅâ ândim kwâtâtibigât den zi dâzâṅguan. Mâtâp pâke kwatziṅgâm mân san. Um nâṅgânâṅgâziṅ zo Kembangâren pane zeî ândibigât otnigi yatâ san.

36 Oi a ṅâi zâk bâratṅâ a mimiṅṅât dâp oi aṅgân kârâbâ sâṁ upap. Oi bet nâṅgi mân dâp oi ayân pâmbâ sâṁ pâi mân bâliṅ upap.

37 Nâi zâk umṅandâ itâ nâṅgâbap, “Bâratṅâ yen ândibap.” Yatâ sâṁ um zagât mân upap. Yatâ sâṁ kâtigei dâp upap.

38 Zorat itâ sa nâṅgânek. Nâi zâk bâratṅâ ayân pâi âlip upap. Ka a ṅâi zâk sâi bâratṅâ yen ândei âlip ṅâi upap.

*Malâ zengât den.*

39 Ambân ṅâi zâk apṅâ ândei mân birâm ândibap. Apṅâ moi ko a ṅâi mimbâ

sâṁ âlip mimbap. A zo Kembangât a ândiap oi ko âlip miṅgâbabot.

40 Ka ambân zorâṅ apṅâ buṅ yen ândibat sâṁ yen ândibap. Zorat nâṅga âlip upap. Zo yatâ nâṅgan. Oi den zo ninâ umgârâk buṅâ. Anutugât Kaapumṅâ nâṅgânâṅgânâ zo nigi san.

## 8

*Lopiogât siṅgi nalem, zorat den.*

1 Lopiogât siṅgi sii nalem, zorat sâbâ. Korinti a zen itâ nâṅgâme, “Nen aksik top nâṅgânâṅgâniṅoot ândien.” Ka nâ itâ sa nâṅgânek. Top nâṅgânâṅgâ zorâṅ zâizâiṅ muyagemap. Oi zen mân zâizâiṅ upigât otnigap. Buku op ândiândiṅ zo ko berân miṅgâm âlip ândibi.

2 Nâi zâk buku orot mân op ândimṅâ Anutugât topṅâ nâṅgâm kwâtâtian sâṁap, zâkkât itâ sânat, “Zâk mân nâṅgâm kwâtâtiap. Nâṅgânâṅgâ bonṅâ mân zemṅâṅgap.

3 Nâi zâk umṅandâ Anutu gâsubap, zâk Anutunṅâ buku okṅṅâṅgâbap.”

4 Lopiogât siṅgi sii nalem, zorat itâ nâṅgâmen, “Lopio zâk bonṅâ buṅâ. Zâk wâḡân mân ândiap.

5 Anutu zâk kânokṅâ bonṅâ ândiap.” Nen yatâ nâṅgâmen. Ka a um kâtik zen itâ sâṁe, “Hânân sot sumbemân lopio sot kembu donḡep ziap.”

6 Nen ko itâ nânjen, "Anutu Ibâniņ, zâk kânok ândiap. Zâkkâren gâbâ kut nâi nâi muyagem nanjip. Oi nen zâkkât sinji ândien. Oi Kembu kânok, Yesu Kristo. Anutunâ sâi Yesu Kristo, zâk nen sot kut nâi nâi aksik muyageniņip. Oi zâknâ galem otniņi ândien."

7 Kembugât kâmurân a nâmbutnâ zen topnâ yatâ zo mân nânġâm ândie. Zen mârumņan gâbâ lopio hurat kwap ândim gawe. Zen sinji âlibân bâbâ lolot ândime. Zen lopio zorat nânġâne bon oi um kâtik, ziņ nalem lopiogât sinji sâne zo nemnâ umziņ sumunkomap.

8 Nâ den sa nânġânek. Anutu zâk nalemġât opnâ nânġi mân zâizâiņ uap. Nen sii nalem birindâ nenġât mân nânġi geibap. Mo nalem neindâ mân nânġâniņgi zâibap. Buņâ. Nalem, zo yennâ.

9 Zengâren gâbâ nâmbutnâ ziņâ nalemġât topnâ nânġâm nalem nem tatne bukurâpziņ sinji âlip bituktâ zemziņġap, zen ziņgitnâ bâliņ upegât galem oranġâm ândibi. A lolot yatâ zo lopiogât sinji nalem nemnâ umziņ sumunkomap.

10 Gâ lopio zâk bon buņ sâm lopio namin zâim nalem nem tâtna bukugâ nâi lotnâ, um oset a ga geknâ niapkât nimbâ sâm zo yatik nemnâ umnâ sumunkumbap.

11 Bukugâ sinji âlip bituktâ zemņanġap, zâk Kristo

gilâmņandâ sângân meip. Zâk gâgât kâtikkaņġât lorebapkât girem uan.

12 Zen lopiogât sinji nalem nemnâ bukurâpziņ um oset ândime, zen umziņ mem tâmbetkune um gulip upi, zo ko yatik Kristo tâmbetkubi yatâ upap.

13 Zorat nâ sii nalem nimbam bukunâ lolot zo tâmbetkubatkât nânġâm kwâkâ op sii nalem birâm yen ândibat. Zo yatik op ândimâmbat.

## 9

*Paulo zâk nepņanġât den sâip.*

1 Korinti a zen nâġât dap nânġe? Nâ Aposolo buņâ? Nâ yatâ mo yatâ upatkât otnigi saanine dumunân ândian? Nâ Kembuniņâ Yesu Kristo mân egâwan? Korinti a zen ziņak topnâ nânġâm biranġbi. Nepņanġât bonnâ Kembugât mâsobân muyageip, zorat ko zen sinji nânġâ a ambân urâwe, zo.

2 Kamân nâin gok nâmbutnâ zen nâġât Aposolo mân sâme motnâi. Zen ko topnâ âlip nânġe. Nâ perâkņak zengât Aposolo op ândiman. Nâ Aposolo nepņanġât bonnâ Kembugât mâsobân zen Kembugât a ambân urâwe.

3 A ninâ topņanġât sâme, zen den itâ mâburem ziņan.

4 Zengâren gâbâ nâmbutnâ zen nen nepņiņanġât sângân zengâren gâbâ too nalem mân minatkât sâme. Zen wangât yatâ sâme? Aposolo

nâmbutņâ zen mâtâbân âim gane too nalem ziņgâme.

<sup>5</sup> Aposolo nâmbutņâ sot Petero sot Kembangât murâpņâ, zen ambirâpziņoot kamân toren toren âim gane nalem mot ziņgâne aposolo nep tuume. Oi nâmbutņâ nen yatâ mân utnatkât sâwe.

<sup>6</sup> Nâ sot Banaba, net betņâ nep tuum ândim kât muyagem sâkkât kut ñâi ñâi sâņgân mem ândiratkât se. Net yatik op ândim mân birâratkât se.

<sup>7</sup> Den ñâi mäsikâziņga sânek. Kâwali a ñâiņâ zikņâ nalem sot kut ñâi ñâi muyagemap? A ñâiņâ nep kârâm kâmiri bonņâ muyagei mân mem nimbap? Mo ñâiņâ noniņ makau nepņâ tuumņâ zengât nam mân mâsan nimbap?

<sup>8</sup> Den zi a den san? Buņâ. Kembangât gurumin den ekabân den yatik ziap.

<sup>9</sup> Mosenâ Kembangâren gâbâ den mem itâ kulemgoi ziap,

“Wâugâ zuu zigi mem ko goka mân pindâna mân dâp upap.”

<sup>10</sup> Oi dap nâņge? Den zo Anutuņâ wâu zengârâk nâņgâm sâip? Mo neņgât nâņgâm sâip? Den zo a neņgât op sâip. Ñâi zâk nepņâ kârâm kâmitmap, zâk bonņâ oi nimbatkât nâņgâm nep zo tuumap. Oi yatigâk ñâi zâk nebân hibuk pitâbap, zâk bonņâ muyagei nimbatkât nâņgâm tuubap. Anutu zâk yatâ nâņgi ziap.

<sup>11</sup> Nen zengâren umgât nep tuumņâ zengâren gâbâ sâkkât kut ñâi ñâi minatkât nâņgâne yâmbâremap?

<sup>12</sup> A nâmbutņâ ziņ zengâren gâbâ nalem sikum minetâ nen zengâren nep topkwap tuuwennâ mân minatkât se?

Nâ itâ sa nâņgâne. Nen Kristogât siņgi âlip laņ kâri pâke pambemgât zengâren gâbâ nalem sikum mimiņâ sâsâņ, zo birâm betņâ sâknam nep tuum nalem mot muyagem nem ândiwen.

*Paulo zâk nep tuum Korinti zengâren gâbâ sâņgâņņâ mân meip, zorat sâtâre oip.*

<sup>13</sup> Kembangât siņgi nalem uuņâ a tirik namin nep tuum ândime, zen namin nalem mem nime. Oi Anutugât siņgi nalem kut ñâi ñâi pâpanņâ, zoren tuume, zen zoren gâbâ nalem nâmbutņâ mem nem ândime.

<sup>14</sup> Kambu zâk siņgi âlip sâsâņ a, nen yatik siņgi âlip sâindâ betniņan mimbigât sâip.

<sup>15</sup> Nâ ko mâtâp zo mân lâņman. Kât sikum mân meman. Oi zen yatik otnibigât ekap zi mân kulemgum ziņgan. Nâ zengâren gâbâ kât mot mân meman, zorat sâtâre opman. Oi nâ itâ nâņgâm kâtigian. Nâ yatik op ândim ma ko mumbat. A ñâiņâ kât nigî ko nâ dap yatâ zâizâiņ op sâtâre den dum sâbat? Zorat kât mot zengâren mân mimbat.

16 Nâ sinji âlip den dâzângom ândiwan, zorat dap yatâ zâizâin den sâbat? Nep zo Anutuñâ kwâknan pâip. Den sinji âlip zo mân dâzângobat oi ko, yei, Kembuñâ dap otnibap?

17 Nep zo ninâ umgât tu-uwan sâi ko sângân membam. Ninâ umgât mân tumangât zâizâin mân upat.

18 Zâizâin opman, zorat topñâ itâ. Nâ sinji âlip mem ândiman, zo a dâzângom ândim zengâren gâbâ sângân mân meman. Nâ zorat sâtâre opman. Oi sinji âlip sâman, zo sângânñâ sâkkât kut ñâi ñâi mimban sânetâ birâman.

*Paulo zâk a top top zengât kore a oip.*

19 Nâ a aksik zengât dumunân mân ândiwan. Kore mâman mân ândiwanñâ lañ kore otziñgâm ândian. A donbep ziñ sinji âlip nângâm Kembugât sinji upigât yatâ op ândian.

20 Yuda a zen sot ândim Yuda zengât orot mâmegât teñgâyân ândiwan. Zo Yuda a ziñ Kembugât sinji upigât yatâ orâwan. Mosegât gurumin den zo lum kore upme, zen sot ândimñâ gurumin dengât kore a yatâ orâwan. Ninâ gurumin dengât kore a buñandâ a kore upme, zen Kembugât sinji upigât orâwan.

21 Um kâtik a, Kembugât den mân nângâme, zen sot ândim ziñ ândime, zo yatâ orâwan. Um kâtik a, zen Kembugât sinji upigât

yatâ orâwan. Nâ Anutugât mâteñan gurumin den mân nângâm ândim buñ. Nâ Yesu Kristogât den kâtik, zo mem ândiman.

22 A sinji âlip bituktâ zemziñgap, zen sot ândim orot mâmeziñ yatâ op ândiwan. Zen Anutugât sinji âlip nângâm Kembugât sinji upigât yatâ orâwan. A top topñâ zengâren ândim zengât holiyâk mem ândiman. Zo nâmbutñâ ziñ Anutugât sinji upigât yatâ op ândiwan.

23 Zo yen buñâ. Sinji âlip lañ kârâm âibapkât yatâ opman. Oi sinji âlip bonñâ zo nâgâren sot zengâren âsagibapkât yatâ op ândiman.

*Sârârâk kârâm kâtigem âi kikerân takâm neule muyaginât.*

24 Zen itâ nângâme mo? Dâp orotñangât sombemân a katep zen aksik sârârâk kârâbi. Ka neule mimiñ, zo ko a kânokñak kâtigem âi mimbap. Oi zen yatik sumbemân neule mimbigât kâtigibi.

25 Katep zen imbanâziñangât dâp op kendon ândime. Zen neule yennâ, ziniñ kâtik buñ, zorat yatâ upme. Nen ko sumbemân neule ziniñ kâtik, zorat yatâ utnat.

26 Nâ ninak sârârâk kârâman, zo kiket zo ekñâ târâragâk âiman. Nâ kâlâunâ yenñan mân lum pâman.

27 A sinji âlipñâ dâzângom ândia Anutuñâ nâgât nângi mân dâp oi kâbakñenigi ginñâ opamgât sâknangât

âkñâle zo mem gei kwap kubikñâ sâknangât a kutâ op ândiman.

## 10

*Isirae a zengâren kut ñâi ñâi muyageip, zorâñ giremniñ uap.*

1 Bukurâpnâ, nâ Isirae a sâkurâpninâ kut ñâi ñâi urâwe, zorat sa nângânek. Zen aksik Mose sot unumunum ombenjan âim saru nirem nâmbut âiwe.

2 Zen aksik Mosegât kâmut upigât unumunum ombenjan âim saru nirewe. Too zorâñ too sanjonziñgip yatâ oip.

3 Oi Anutuñâ nalem muyagem ziñgi zen aksik niwe.

4 Oi too Anutuñâ muyagem ziñgip, zo zen aksik niwe. Too zo Anutugât kârân gâbâ gei niwe. Oi kât zorat kutñâ Kristo. Kristo zâk hân kabâñan too ziñgip, zorat dâp galem otziñgâm ândeip.

5 Ka zengâren gâbâ donbep patâ Anutuñâ ziñgiri mân dâp oi mirâ kamân kâtikñan kâbakñezinji mom nanjgâwe.

6 Zengâren kut ñâi ñâi muyageip, zorâñ giremniñ uap. Zen bâliñ urâwe, zo nen yatik upemgât.

7 Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutñâ zen lopiogât kore mâman urâwe. Korinti a zen ko yatâ mân upi. Mosegât a gakârâpnâ, zen Kembugât nelâmzângoi lopio sobim sâtâre urâwe. Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap,

“A zen ge tap sii nalem nemñâ zaat kep kom kirâwe.”

8 Oi Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutñâ zen lanj op ândiwe. Nen a ambân lanj ândiândin zo yatâ mân utnat. Zen bâliñ urâwegât sirâm kânogân 23 tausen yatâ zo ziñ muwe.

9 Nen ko Kembugât mâtenjan bâliñâ mân utnat. Zâizâin mân utnat. Zengâren gâbâ nâmbutñandâ zâizâin utne Anutuñâ sâi mulumñâ ziñgi muwe.

10 Oi nen Kembugâren âkon den mân sânat. Zo zengâren gâbâ nâmbutñandâ âkon den sâmbu sâmbu bâliñ kwâkñangâne tâmbet tâmbet mariñandâ tâmbetzângoip.

11 Zengâren kut ñâi ñâi âsageip, zorâñ giremniñâ uap. Hângât narâkñâ âkâbâ sâi narâk patâ mâte oi ândien, neñgât den zi sâmbu giremniñ kulemuwe.

12 Zorat Korinti a zengât girem den ñâi dâzângua nângânek. Ñâi zâk zikñangât nâñgi zâizâin op itâ sâmap, “Nâ a kâtikñâ.” Yatâ sâbap zo ko lorebapkât galem oranjâm ândibap.

13 Zengâren mâsimâsikâ âsagem gâip, zo a donbepziñangât dâp muyagemap. Oi Anutuñâ sâi kâtigemap, zâk mâsimâsikâyân mem bâbâlân koi imbanjâziñangât dâp mân walâbap. Oi mâsimâsikâ gâbap dâp mâtâp ñâi tirâpzanjâgoi âlip kâtigem kinbi.



*Kembugât nalem nem Satangât nalem niniŋ, zo mân taap.*

14 Zorat opnâ bukurâpnâ, zen lopiio sot lopiogât siŋgi sii nalem, zo kândâtkom ândibi.

15 Zen nângânângâziŋoot ândime, zorat den zi sa ziŋjak nângâm iknek.

16 Waiŋ hâkobân zeip, zorat sâiwap sâmnâ nemnâ Kristo gilâmŋangât op târotâro upmen. Nalem namuŋ nemnâ Kristogât sunum sot târotâro upmen. Zo nângâm biranŋbi.

17 Nalem kânok zo nemnâ a doŋbep nen kâmut kânok upmen. Kristo sot pâlâtân op kâmut kânok upmen.

18 Zen Isirae a ziŋ upme, zo nângâne. Kembugât tirik namin Kembugât siŋgi nalem uunâ a ândime, zen nep zo tuum ândim Kambu sot târotâro upme. Oi zen kâmut kânok op Anutugât siŋgi nalem pâpanŋan nep tuum zobâ nalem nâmbutnâ mem nem ândime.

19 Den san, zorat topnâ dap yatâ? Lopiogât sii nalem niniŋ, zorat nângâne bon upapkât san mo? Mo lopiio zikŋangât nângâne bon upapkât san?

20 Yatâ buŋâ. Den san, zorat topnâ itâ. Um kâtik a, zen ko lopiogât sii nalem ume, zo Anutugât siŋgi buŋâ. Zo Satan sot wâke, zengât siŋgi uap. Oi nâ Korinti a zengât itâ san. Zen Satan sot wâke zen sot târotâro mân upi.

21 Kembugât hâkobân gâbâ too nem wâke zengât

hâkobân gâbâ too niniŋ, zo mân taap. Oi Kembugât nalem nemnâ wâke zengât nalem niniŋ, zo mân taap.

22 Kambu zâk kuk ot-ningâbapkât yatâ utnat? Mo dap nânge? Nengât imbanandâ zâk wâlap? Yatâ buŋâ.

*Nâi zâk zikŋangât nângi zari ândei mân dâp upap.*

23 A ziŋ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotŋik ziap.” Ka nâ itâ sa nângâne. Kut nâi nâi nâmbutnâ oindâ zorânâ mân betniŋan mimbap.

24 Nâi zâk zikŋangât mân nângâm bukuŋangât nângâbap zo ko âlip upap.

25 Angâgwangâ mindumin-duyân zuu bâu sângân minâ sâm âlip mimbi. Um oset mân upi. Zi lopiogât siŋgi sâm mân mâsikâziŋgâbi.

26 Wangât, Kembuniŋâ zâk hân sot kut nâi nâi piksâm ziap, zorat mariŋâ ândiap, zorat.

27 A um kâtik nâiŋâ buku otziŋgâm mirânan zâinâ sâi zâibi. Oi sii nalem ziŋgi zorat topnâ mân mâsikâm nimbi.

28 Ka nem tatnetâ bukuziŋâ nâiŋâ ga dâzângobap, “Bâu zi lopiogât siŋgi sâsânŋan goknâ.” Yatâ sâbap oi ko mân nimbi. Zo sâm muyagem ziŋgâbap, a zâkkât op nângâm birâbi.

29 Zo nine umziŋ sumun opapkât buŋâ. Nalem zo ninetâ sâi ko bukuziŋâ niegât nimbâ sâm nem um sumun opapkât. Nâ yatâ sa zengâren gâbâ nâiŋâ itâ

sâbap? “Ninâ umnâ nângâm kwâka mân zeî upâ sa bukunâ nâinâ pâke pâmbap?

<sup>30</sup> Nâ Anutugâren sâiwap sâam nia wangât bukunâ nâinâ nângâm bâliŋ kwatni-bap?”

<sup>31</sup> Nâ zorat itâ sa nângânek. Zen sii nalem ninam mo kut zo mo zo utnam a ziŋ ziŋgitŋâ Anutu sâam âlip kwâkŋaŋgâbigât nângâmŋik upi.

<sup>32</sup> Zen Yuda a sot Grik a sot Anutugât kâmut zengât mâteziŋan tosaziŋ buŋ ândine âlip upap.

<sup>33</sup> Nâ yatigâk a top topŋâ zen niknetâ dâp upapkât nângâm ândiman. Nâ ni-naŋgât nângâm buŋâ. A doŋbep, zengât nângâm opman. Zen Kembugât siŋgi âlip nângâm âlip upigât nep tuuman.

## 11

<sup>1</sup> Nâ Kristogât mâtâp lânman. Zen zo yatik orot mâmenâ ek nângâm wâratkum ândibi.

*A ambân topniŋâ.*

<sup>2</sup> Zen kut nâi nâi orâwan sot den dâzângowan, zorat nângâm lum upme. Zorat nânga âlip opmap.

<sup>3</sup> Oi zi den nâi sa nângânek. Kristo zâk agât kâukŋâ. Anâ ambângât kâukŋâ. Oi Anutu zâk Kristogât kâukŋâ.

<sup>4</sup> Minduminduyân a nâi zâk kâuk pâkenâ tâi ninâu sâbap mo Anutugât den sâam muyagibap. Yatâ oi kembu patâŋâ anjun upap.

<sup>5</sup> Minduminduyân ambân nâi zâk kâuk pâke buŋ ândim ninâu sâbap mo Anutugât den sâam muyagibap. Zâk yatik oi opŋâ anjun upap. Ambân yatâ zo, zâk ambân laŋ ândiândiŋ kâukziŋ sâmot mimiŋâ, zen yatâ anjun upap.

<sup>6</sup> Ambân nâi kâuk pâke mân pam ândei kâukŋâ mânângât naŋgâne anjun oi dâp upap. Ka ambân zo yatâ okŋaŋgâbigât anjun opŋâ kâuk pâke pam ândibap.

<sup>7</sup> Minduminduyân a zâk kâuk pâke mân pam ândibap. A, zâk neule âsakŋâ mariŋâ, Anutu, zâkkât holi tobat sot wikin yatâ. Ambân ko, zâk agât wikin.

<sup>8</sup> A, zâk ambângâren gâbâ mân muyageip. Ambânŋâ agâren gâbâ muyageip.

<sup>9</sup> A, zâk ambângât opŋâ mân muyageip. Buŋâ. Ambân, zâk agât opŋâ muyageip.

<sup>10</sup> Ambân, zâk agât ombeŋan ândiapkât kâuk kâpim ândibap. Yen ândei sumbem a ziŋ iknetâ bâliŋ opapkât sâsâŋ.

*A sot ambân, nen ârândâŋ Kembugât mâteŋan kinat.*

<sup>11</sup> A, zâk zikŋik Kembugât mâteŋan mân kinbap. Ambân, zâk zikŋik Kembugât mâteŋan mân kinbap.

<sup>12</sup> A ambân ârândâŋ kinbabot. Ambân, zâk agâren gâbâ muyageip. Zo yatik a nen ambân zengâren gâbâ âsagimen. Nen sot kut nâi nâi zo Anutugâren gâbik gawen.

13 Zen ziiṅak nāṅgām iknek. Minduminduyân ambân ṅâi kâuk pâke buṅ ândim Anutugâren ninâu sâi dâp upap mo buṅâ?

14 Oi a ṅâi zâk kâuk sâmotṅâ kârep mem ândei ikne dâp upap mo buṅâ? Zorat topṅâ mârum siṅgi âlip mân mem ândiwe, zen zoren nāṅgâm ândiwe.

15 Oi ambân ṅâi kâuk sâmot ilimbam tâi ikne âlip opmap. Anutuṅâ kâuk sâmot ilimbam ziṅgâmap, zo kâuk pâkeziṅ. Kâuk sâmot ilimbamṅâ zo zâkkât neulenâ.

16 ṅâi zâk den zi birâbâ sâm itâ nāṅgâbap. Zo birâbirâṅ, zo nen sot Anutugât kâmut nâmbutṅâ nen mân upmen.

*Korinti a zen nalemem nem gulipmalip urâwe.*

17 Zen mindumṅâ kut ṅâi ziṅ upme, zorat nāṅga mân dâp oi girem dâzâṅguan. Zen âlip mân opṅâ bâliṅ op ândime.

18 Yesugât kâmut zen mindunetâ kâsâp muyagemap. Zen ziiṅak kâmutṅâ kâmutṅâ sâm kâsâpagome. Yatâ sâm dâtnone nāṅga perâkṅak yatâ uap.

19 Oi kâsâp zo yen buṅâ. Zeṅgâren gâbâ nâmbutṅandâ den siṅgi âlip mem kâtigie, zeṅgât topziṅ muyagibap kât âsagiap.

20 Ka zen nalemem ninam mindumṅâ Kembangât nalemem kâtik nem gulipmalip upme.

21 Nalemem mem gamṅâ ziiṅâ kâsâpkum zikṅik zikṅik nime.

ṅâi zâk tepṅangât opmap. ṅâi zâk âkon buṅ nemap. ṅâi zâk too waiṅ donbep nemṅâ um gulip opmap.

22 Wangât yatâ upme? Ziiṅ mirâ kârum ko yatâ upme? Zen nalemem too ninâ sâm mirâziṅan nimbe. Zen wangât Anutugât kâmut zeṅgât nāṅgâne gigiṅ oi a kanpitâ sot nalemem buṅ ândime, zen aṅun kwatziṅgâme? Zorat wan den dâzâṅgobâ? Nâ sâm âlip kwatziṅgâbat? Buṅâ. Nâ zirat mân sâm âlip kwatziṅâbat.

*Kembangât nalemem ninin, zorat den.*

23 Nâ Kembangâren gâbâ den mewan, zo ziṅgâwan. Zo itâ. Kambu Yesu zâk Yudaṅâ tirâpziṅgoi gâsuwe, zo mân âsageip, narâk zoren Yesu zâk arâpṅâ sot tap nalemem meip.

24 Nalemem ṅâi memṅâ sâiwap sâm namuṅ itâ sâip, “Zi sunumnâ. Zi zeṅgât siṅgi san. Nâgât nāṅgâm nalemem zi itâ nem ândibi.”

25 Nalemem ninetâ Yesuṅâ waiṅ too hâkop memṅâ itâ sâip, “Hâkop ziren târotâro irakṅangât gilâmnâ taap. Gilâmnandâ narâk ziren târotâro irakṅâ âsageziṅgâbap. Nimbi dâp nâgât nāṅgâm yatik nem ândibi.”

26 Zen nalemem sot too zo nimbi dâp Kambu moip, zorat siṅgi sâm muyagem ândine âburibap.

27 Zorat n̄ai z̄ak mân orotn̄a opn̄a Kembugât nalem sot too, zo nimbap, zo nem gulipkum tosa mimbap.

28 Zorat nalem sot too zo ninâ s̄am umzinq̄ngât topn̄a ek n̄angâm̄n̄a Anutugâren s̄am muyagem̄n̄a nimbi.

29 N̄ai z̄ak Kembugât sunum egi yenn̄a oi nimbap, z̄ak h̄aun̄a mimbap.

30 Zen zo yatâ gulip upmegât n̄ambutn̄a lolot sot n̄ambutn̄a sisi mâsek sot n̄ambutn̄a m̄arum muwe.

31 Niñak um topniñ ek n̄angâm kubigindâ s̄ai ko Kembun̄a h̄aun̄a mân niñgâbap.

32 Ka gulip okn̄angindâ Kembun̄a h̄aun̄a niñgâm kubikniñgâmap. Um k̄atik, zen sot tâmbetagobemgât op zo yatâ kubikniñgâmap.

33 Bukurâpnâ, zen nalem ninam mindum tatnetâ aksik gam nan̄gânetâ ko topwkap nimbi.

34 N̄ai z̄ak tepn̄angât okn̄angi zikn̄a mirin nalem nimbap. Zen mindum Kembugât nalem k̄atik nem gulipkune h̄aun̄a muyagezinq̄ngâbapkât yatâ upi.

Den n̄ambutn̄a zo ninak gam d̄az̄angobat.

## 12

*Kaapum̄n̄a neñgâren nep tuumap.*

1 Bukurâpnâ, Nen nep top top tuunat, zorat Kaapum̄n̄a imban̄a niñgâmap. Zorat kwakpegât d̄az̄angua n̄angânek.

2 Zen m̄arum̄n̄an um k̄atik ândine a ziñ diizingâne lopio diñ buñ, z̄akkâren p̄âlâtân op ândiwe. Zen lopiogât kembuniñâ s̄am kiñ topn̄an ândim gulipmalip op ândiwe.

3 Zorat torenn̄a n̄ai itâ s̄am d̄az̄angua n̄angânek. N̄ai z̄ak Anutugât Kaapum̄n̄a mam okn̄angi dap op itâ s̄abap? “Yesu, gâ s̄am bâliñ kwatgigan.” Oi n̄ai z̄ak Tirik Kaapum̄n̄a mam mân okn̄angi dap op itâ s̄abap? “Yesu, z̄ak Kembu patâ.”

4 Anutugât umâlep̄n̄angât op s̄ai Kaapum̄n̄a imban̄a niñgi nep top top tuumen. Kaapum, z̄ak k̄anok.

5 Kore orotn̄a top top ziap, zo don̄bep. Nep mariñâ, zo Kembu k̄anok.

6 Singi âlipkât mâtâp topn̄a topn̄a ziap. Imban̄a mariñâ Anutu k̄anok. Z̄ak imban̄a muyagem niñgâmap.

7 Kembugât k̄amurân nen ârândân̄ alip ândinatkât Kaapum z̄ak a k̄anok k̄anok imban̄a muyagem niñgâmap. N̄ai z̄ak Kaapum̄n̄a mam okn̄angi kut n̄ai n̄ai âsagemap, zorat topn̄angât den n̄angâm s̄amap.

8 N̄ai z̄ak Kaapum̄n̄a mam okn̄angi den n̄angân̄ngâ zo s̄amap. Nep zagât, zo mariñâ Kaapum k̄anok.

9 N̄ai z̄ak Kaapum̄nak mam okn̄angi n̄angâm p̄âlâtân patâ op ândimap. N̄ai z̄ak Kaapum̄nak mam okn̄angi a sisi mâsek kubikzinq̄ngâmap.

10 Oi n̄ai z̄ak sen m̄arât

kulem tuubapkât imbanjâ pindâmap. Njâi zâk Anu-  
tugâren gâbâ den mem sap-  
subapkât imbanjâ pindâmap.  
Njâi zâk Kaapumjâ imbanjâ  
pindi den sot kut njâi njâi  
zorat topnjâ nângâm kubik  
sapsumap. Zâk itâ sâmap,  
“Zo Kembangât Kaapumân  
gok.” Mo itâ sâmap, “Zo  
wâke sot Sataj, zengâren  
gok. Zo bâlijâ.” Njâi  
zâk sinji âlip den gându  
uajakjan sâbapkât imbanjâ  
pindâmap. A njâi den gându  
uajak zo nângâm a din-  
nijan melânbapkât imbanjâ  
pindâmap.

11 Nep top top zo Kaa-  
pumjak tuumap. Kaapum  
zâk zikjak nângâm nep zo  
mo zo a marij dâp kâsâpkum  
niŋgâmap.

*Sâknij ko kânok, kore  
mâman donjep.*

12 A nen sâknijandâ kânok,  
ka sâkkât kore mâman, zo  
donjep. Oi zen donjepjâ  
mâpotnetâ sâk kânok uap. Oi  
Kristogât kâmut nen zo yatik.

13 Kaapum kânokjak  
tooyân mâpotniŋgi kâmut  
kânogâk urâwen. Yuda a  
sot hân njâi gok, Kore a sot  
a kutâ, nen aksik Kaapum  
kânok zorigâk miwen. Kaa-  
pumjâ umnijan piksâm  
zimbapkât miwen.

14 Oi sâkkât kore, zo kânok  
buŋâ. Zo donjep.

15 Oi ki zâk dap op itâ  
sâbap? “Nâ bet buŋâ. Nâ  
sâkkât torenjâ mân uan.”  
Den yatâ sâmjâ dap op sâk  
birâm zikjik ândibap.

16 Mo kindap zâk dap op  
itâ sâbap? “Nâ sen buŋâ.  
Nâ sâkkât torenjâ mân uan.”  
Yatâ sâmjâ dap op sâk birâm  
zikjik ândibap.

17 Sâgân sinnijâ zeî sâi  
ko sâkjâ kindap kârubap.  
Mo sâgân kindabâk zine sâi  
sângân kârubap.

18 Anutu zâkjâ yatâ nâŋgi  
zeipkât sâkkât kore nep top  
top sâm ziŋgip.

19 Sâkkât kore mâman zen  
nepziŋ kânok oi sâi sâk zâk  
bâlij opjâ buj opap.

20 Zi ko kore mâman  
donjep, ka sâk ko kânok.

21 Senjâ dap op bet itâ  
dukubap? “Nâ gâ bujik âlip  
ândibat.” Mo kâukjâ dap op  
ki itâ dâzâkobap? “Nâ zet  
buŋâ âlip ândibat.”

22 Yatâ mân ziap.  
Sâkninangât torerâpnâ  
lolotjâ zen buj utne sâi âlip  
mân ândibem.

23 Oi sâkninangât tor-  
erâpnâ giginjâ ziŋâ galem  
otziŋgâmen. Oi sâkninangât  
torerâpnâ mân igikjâ zo  
ekap zâŋgoindâ âlipjâ yatâ  
ândime.

24 Sâknij torerâpnâ muyap  
zime, zo yatâ neule mân pam  
ândimen. Oi Anutuŋâ sâk  
muyagem torerâp nâmbutjâ  
giginjâ zen nep patâ sâm  
ziŋgip.

25 Zo sâkninangât torerâp  
kâsa mân op kore orangâm  
ândibigât yatâ oip.

26 Zorat torenjâ njâinjâ  
sâknam nâŋgi nâmbutjâ, zen  
ârândâŋ nângâbi. Mo njâinjâ  
sâtâre oi nâmbutjâ zen yatik  
sâtâre op nanğâbi.

*Nep a topnâ topnâ ândie.*

27 Zen aksik patâ mâpotne Kristogât kâmut ue. Nep top top tuume, zo ko zen kâmut kânok ue. Zen Kristogât sâk bonnâ yatâ ue. Kristo zâk kâukziņ ândiap. Oi zikņik zikņik sâkņangât kore mâman ue.

28 Oi Anutu zâk kâmut gakârâpnâ, neņgâren a itâ nâambarip. Aposolo gâsum sâlâpnânngoip. Ombenjan Anutugâren gâbâ den mem sâsâņ a. Ombenjan den sinġi âlip kwâkâm zingâzingân a. A sisi mâsek kubikzingâzingân, berân mâme a sot a sâtņâ, oi a den gându mârâtņan sâsâņ. Zo yatâ nâambarip.

29 Nen Aposoloyâk nâambarip? Mo nen aksik Propete a mo kwâkâm zingâzingân a nâambarip? Nen aksik sen mârât tuu-tuunangât imbanâ niņgip? Zo yatâ buņâ.

30 Nen aksik patâ sisi mâsek kubikkubikņangât imbanâ niņgip? Mo den gându uņakņan sânatkât imbanâ niņgip sot den zo nâņgâm melâņnatkât imbanâ niņgip? Yatâ buņâ.

31 Zorat itâ sa nâņgânek. Zen Kaapumgât imbanjan Yesugât kâmut mem kâtikņan kwatzingânam op nep tuubi. Nep top top zorat san. Zi ko nep zo tuubigât nâņâ mâtâp âlipņâ nâi, zorat dâzâņgua nâņgânek.

## 13

*Umniņandâ mân gâsâyagom*

*nep âlip tuugindâ mân dâp upap.*

1 Nâ Kaapum imbanâņan a gânduyân mo sumbem a zeņgât gânduyân Kembugât den sâbam ua umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzâņgobap zo ko sa lâmun kâmam yatâ den kwamitņik opap.

2 Nâ Propete op ândim kut nâi nâi âsagemap, zorat topnâ nâņgâbam sot sinġi âlipkât topnâ nâņgâm kwâtâtebam oi bakņâ sa âbâņgubapkât zorat nâņgâm pâlâtâņ imbanâ zemniġi sâi ko umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzâņgobap, zo ko nâ a yenņâ opam.

3 Oi kut nâi nâiņâ zemniġap, zo a kanpitâ zingâm naņgâm sâknâ bira kârâpkât sinġi opap, oi umnandâ bukurâpnâ mân gâsuzingâbap zo ko nâ a yenņâ op naņgâbat. Kut nâi nâi zo ua sâi zorâņâ âlipņan mân kwatnibap.

*Buku opņâ mâtâp âlipņâ lâņnat.*

4 Nâi zâk umņandâ bukurâpnâ gâsuzingâmapņâ lumbenâ ândibap. Bukurâpnâ, zen kuk mân otzingâbap. Zâk sâk mâme mo zâizâiņ mân upap.

5 Kut nâi mân orotņâ zo mân upap. A zo zikņâ kutņâ mân mem zaatpap. Um kâlak buņâ. A zeņgât tosa mân mem ândibap.

6 Bâliņandâ laņ kâri umbâlâ upap. Oi den

bonḡandâ laḡ kâri zorat umâlep upap.

<sup>7</sup> A umḡandâ bukurâpḡâ gâsâzâḡgomap, zâkḡâ bukurâp zeḡgât nâḡgi zâizâiḡ opmap. Oi bukurâpḡâ ziḡ kulem bâliḡâ okḡaḡḡâne mân lorebap. Oi sâknam sot kut ḡâi ḡâi bâliḡâ zo zâkkâren muyagei mân lorem kâtigem kinbap. Anutuḡâ gâtâm tânnâḡgobap, zorat umâlip op mambât ândibap.

*Buku orotḡâ, zorâḡ mân buḡ upap.*

<sup>8</sup> Umḡâ buku orotḡâ, zo mân buḡ upap. Ka Kembugât den sâsâḡ, zo buḡ upap. Oi den gându ḡâin ḡâin sâsâḡ, zo buḡ upap. Den topḡâ nâḡḡânâḡḡâḡ, zo buḡ upap.

<sup>9</sup> Zo itâḡât. Hânân zi ândien, zorat op ko torenḡik nâḡḡâmen. Zorat op ko den sâmen, zo torenḡik opmap.

<sup>10</sup> Gâtâm hâḡgât narâkḡâ âkâbabân bonḡâ muyagei orot mâmenḡi kwakḡâ, zo buḡ op nanḡâbap.

<sup>11</sup> Nâ katep ândiwanân katep den sâwan. Oi katep um yatâ nâḡḡâm ândiwan. Bet ko lâmbatḡâ a opḡâ katep nâḡḡânâḡḡâḡ, zo birâwan.

<sup>12</sup> Narâk ziren kut ḡâi ḡâi ikmen, zo tooyân egindâ gâutgâut opmap, zo yatâ. Gâtâm ko bonḡâ ek nâḡḡânat. Narâk ziren torenḡik nâḡḡan. Gâtâm bonḡâ ek nâḡḡâbat. Anutuḡâ nek nâḡḡâmap, zo yatâ ek nâḡḡâbat.

<sup>13</sup> Zinziḡ kâtik zimbi, zo nâḡḡâm pâlâtâḡ, um bâbâlaḡ op mambât ândiândiḡ sot umḡâ gâsâyagom buku orotḡâ, zen karâmbut. Buku orotḡâ, zo patâziḡâ uap.

## 14

*Anutugât den sâm muya-muyagiḡ, zorâḡâ nep patâ.*

<sup>1</sup> Zen umziḡandâ gâsâyagom ândibigât kâtigibi. Kaapumḡâ nep top top niḡḡâmap, zo tuunam kâtigibi. Anutugât den sâsâḡ nep, zorat nâḡḡâne zâizâiḡ upap.

<sup>2</sup> Nâi zâk den gându uḡakḡan sâmap, zo a mân dâzâḡgom Anutu dukumap. Zâk Kaapumḡâ mam okḡaḡi den gându uḡakḡan sâi a zen kwakme.

<sup>3</sup> Ka ḡâiḡâ a denân Kembugât den sâm muyagemapḡâ a kâtigibigât betziḡan mimbap. Zen um bâbâlaḡ upigât dâzâḡgomap.

<sup>4</sup> Nâi zâk den gându uḡakḡan sâmapḡâ zik umḡâ Kambu sot pâlâtâḡ op kâtigibapkât sâmap. Ka ḡâi zâk a kâmut zeḡgât mâteziḡan Kembugât den muyap sâm muyagemapḡâ kâmut ziḡ siḡi âlibân kâtigibigât sâmap.

<sup>5</sup> Zen aksik patâ den gându uḡakḡan sâne nâḡḡa âlip upap. Ka Anutugât den a denân muyap sâm muyagine nâḡḡa âlip ḡâi upap. A ḡâi zâk Kembugât den muyabâk sâm muyagemap, zâk den gându uḡakḡan

sâmap, zo walâbap. A nâi minduminduyân den gându unakñan sâmpâ melân a denân dâzângoi âlip upap. Zâk yatâ opñâ Kembangât den muyap dâzângomap, zo yatâ upap. Yesugât kâmut zen Kembangât den nângâm âlip upigât otnigi yatâ san.

<sup>6</sup> Bukurâp, nâ zengâren gam den gându unakñan den sâmpâ dâzângom dap op betziñan mimbat. Nâ Anutugâren gâbâ den nâi mân mem ga muyap dâzângobat, zo dap op betziñan mimbat? Nâ nângânângâ den mo sâmpâ kwâkâziñgâziñgân den mo Kembangât den nâi mân mem ga dâzângobat, zo dap op betziñan mimbat?

*Kembangât den ekapñoot mân sâbi.*

<sup>7</sup> Kut nâi yennâ kâmam sot uluwet zo kune diñâ muyap mân sâi dap op nângâbi.

<sup>8</sup> Mo lâmun waatne kwamitñâ muyap mân sâi dap opñâ kâmbamgât kut nâi kubikñâ âi pâiziñgâbi?

<sup>9</sup> Oi zen yatik gându unakñan den ekapkum sâne a nâmbutñâ dap op nângâbi? Dinziñâ zo yennan âibap.

<sup>10</sup> Hân dâp a den gându top top zem ariap. Mâirâp ziiñak dinziñâ zo nângâme.

<sup>11</sup> A nâiñâ den gându nâi sâi nânga kwakmak upap. Den zorat mariñandâ nâgât nângi kamân nâi gok upap. Oi nâ yatik zâkkât nânga zâk kamân nâin gokñâ upap.

<sup>12</sup> Oi zengâren topñâ yatik ziap. Kaapungât imbanjâ

zengâren muyagibapkât nângâm sâme. Zo âlipñâ. Ka nâ itâ sa nângânek. Zen Kaapungâren gâbâ imbanjâ mem Yesugât kâmut mem kâtikñan kwatziñgâbigât otziñgi ândibi.

<sup>13</sup> Zorat den gându unakñan den sâbapkât imbanjâ zemñangap, zâk den zorat topñâ nângâm mâburibapkât imbanjâ zorat Kembangâren ninâu sâi bekñan mimbat.

<sup>14</sup> Nâ den gându unakñan ninâu sâbat, zo ko um dâpnandâ upap. Oi nângânângânâ zo mân nângâm kubiksa yen zimbat.

<sup>15</sup> Zorat nâ dap upat? Itâ upat. Nâ um dâpnandâ ninâu sâbat sot nângânângânandâ nângâm lâunandâ ninâu sâmpâ sapsuga âlip upap. Um dâpnandâ kep mimbat sot nângânângânandâ nângâm simbitkum kep mimbat.

<sup>16</sup> Gâ um dâpkandâ den gându unakñanâk Kembangâren sâiwap sâna a kândâtñan gokñâ diñgâ mân nângâmñâ dap op perâkñak sâbat?

<sup>17</sup> Gâ sâtâre den bonñâ zo sâban. Oi a zorân kwagi dap dap yatâ oi zorânâ tângubap?

<sup>18</sup> Zen den gându unakñan sâne nâ walâziñgâm sâman. Zorat Anutu sâiwap sâmpâ dukuman.

<sup>19</sup> Ka nâ itâ sa nângânek. Den gându unakñan sâsânangât nânga bon oi sâi minduminduyân den gându unakñan den kârep patâ sâbâ



sâm sâbam. Nâ zorat nânğa giap. Ka Kembugâren den memña minduminduyân muyap sâm muyagigin, zorat nânğa zariap.

*Kembugât den âragunam katep tobat mân upi.*

<sup>20</sup> Bukurâpnâ, den nânğâm kubikkubiknânğât nânğânânğâziñandâ katep yatâ mân upi. Nânğânânğâziñandâ lâmbatlâmbatnân zengât dâp upap. Bâlinâ nânğâbi, zo ko umziñandâ katep mâik yatâ upap.

<sup>21</sup> Mârumñan Yuda a ziñ um kâtik ândine Kembuñâ den nâi itâ sâip. Zen zo Kembugât gurumin den ekabân kulemgune ziap,

“Kembu zâk itâ sap, ‘Nâ hân nâin goknâ sângonzângua kâmut zi zengâren gam den gându nâin nâin nâgât den dâzângone lan mân nânğâbi.’”

<sup>22</sup> Oi zorat torenñâ sâbâ. Gându unakñan den sâsâñ, zo top lâkulâku nâi uap. Oi zo Yesugât kâmut zengât siñgi mân uap. Zo um kâtik zengât siñgi. Oi Anutugâren gâbâ den mem muyapnâ sâm muyamuyagin, zo top lâkulâku nâi uap. Zo a um kâtik zengât siñgi bunâ. Zo Yesugât kâmut zengât siñgi.

<sup>23</sup> Yesugât kâmut zen aksik mindum aksik gându unakñan den sâne sâi a yennâ, a um kâtik zâk zingitnâ sâbe, “Um gulip otzingap.”

<sup>24-25</sup> Um kâtik ziñ zingitnâ sâi zorat nânğâne Kembugât top lâkulâku nâi mân opap. Yesugât kâmut mindumñâ Anutugât den muyap sâm muyagem tatne a yennâ, um kâtik nâi zengâren gam den sâbi, zo nânğâbap zo ko aksik umñanğât topnâ sâm muyagine den zo umñan giari umñâ melânğap. Oi umñan kut nâi nâi tik zemap, zo muyagei umñâ melâni hânân gei pindiñsâm zem Anutu mâpâsem itâ sâbap, “Anutu zâk perâkñak zen sot ândiap.”

*Bet bâsañ mân mindubi.*

<sup>26</sup> Bukurâp, zorat dap dap? Zen mindunâ sâm um bet bâsañ mân gabi. Nâi zâk sâtâre kep nâi mem gâbap. Nâi zâk kwâkâm zingâziñgân den mem gâbap. Nâi zâk Anutugât den unaknâ. Nâi zâk den gându unakñan sâbâ sâm sâbap. Nâi zâk den gându unaknâ zorat top sâsâñ sâbâ sâm sâbap. Zo Kembugât den lan kârâbapkât upi.

<sup>27</sup> Den gându unakñan den sâna sâm donbepnâ bunâ, zagât mo karâmbutnâ sâbi. Donbepnâ mân walâm sâbi. Oi zikñik zikñik sâne a kânoknâ mâburem topnâ sâbap.

<sup>28</sup> Ka mâbumâbure a nâi mân tâi ko minduminduyân den gându unakñan mân sâbi. Nâi zâk sâbâ sâm zâk zikñik Anutugâren sâbap.

29 Anutugât den muyap sâsâñ, zo a zagâtñâ mo karâmbutñâ sâbi. Oi nâmbutñâ zen den zo nângâm sâlâpkum sâbi.

30 Nâi zâk tâi Kaapumñâ umñan den pâi sâbam oi a den kândom sâbap, zo birâbap.

31 Anutugât den sâm muya-muyagin zo utnâ sâm upi. A nâiñon sâm nanğam ge tâi a nâigoot sâm dâzângobap. Sâm mânânğât dâzângobi, zorâñ âlip upap. Oi sâne a nâmbutñâ ziñ nângâm umziñ bâbâlan upap.

32 Anutugât den sâsâñ a zen Kaapumğât den sânam otziñgi sâbi. Mân sânam otziñgi birâbi.

33 Anutu zâk gulipmalipkât Anutuñâ buñâ. Zâk lum-beñan orotñanğât Anutu. Anutu kânok, diñâ kânok. A kânokñak pârârâñâk sâbap. Ambân zen minduminduyân den hiriñsâm tapi.

34 Yesugât kâmut kamân dâp zen mindum ambân zen hiriñsâm tapme. Korinti zen zo yatik utne dâp upap. Ambân zen yatâ opñâ giginâ ândibigât nenğât orotñâ yatâ ziap. Oi zo yatik Kembugât gurumin denân ziap.

35 Ambân zen den nâi mäsikâm nânğanam mirâziñan âi arâpziñ mäsikâziñgâbi. Ambân nâiñâ minduminduyân den sâi anunñoot upap.

36 Korinti a zen zâizâiñ upme, zenğât sa nânğânek. Zen dap nânge? Anutugât

denñâ zenğâren topkwap muyageip, mo zen ziinjik nânğâwe?

37 Zenğâren gâbâ nâiñâ zikñanğât nânği Propete mo a Kaapumñoot upap zo ko den kulemgum ziñgan, zo Kembugât sâtkât kulemguan, yatâ nânğâbap.

38 Nâi zâk den zi nânği bon mân upap, zo zâkkât nânğindâ Anutugât den sâsâñ a mân upap.

39 Zorat bukurâpnâ itâ sa nânğânek. Zen Anutugât den muyap sapsusun, zorat kâtigibi. Den gându unakñan sâsâñ, zorat pâke mân kwapi.

40 Minduminduziñan gulipmalip mân op, orotñigâk utnetâ a nâmbutñâ ziñ ziñgitnetâ dâp upap.

## 15

*Yesu zâk mumuñan gâbâ zaatñâ arâpñâ zenğâren muyageziñgip.*

1-2 Bukurâpnâ, siñgi âlip den dâzângua nânğâwe. Oi zo mem ândime. Siñgi âlip kwâkâm ziñğawan, zo yatik mem ândie oi ko âlip kubikziñgâbap. Mo dap nânge? Siñgi âlip dâñ mân mem ândinetâ umziñan bonñâ mân âsageziñgâbap?

3 Zen siñgi âlip nânğâm ândibigât dâzângua nânğânek. Siñgi âlip nânğawan, zo dâzângowan. Zorat kâuknâ itâ sâm dâzângowan. Kambu Yesu, zâk den siñgi Kembugât ekabân ziap, zorat dâp opñâ bâliñanğât suup mem moip.

4 Oi Kembangât ekabân den ziap, zorat dâp Yesu hangoitâ zeî sirâm karâmbujan Anutunâ mânggei zaarip.

5 Zaatnâ Peterogâren muyageip. Zobâ arâpnâ nâmbutnâ zengâren muyageip.

6 Oi Yesugât kâmut tenngânâ 5 tausen walip, zo mindum tatne muyagei igâwe. Zengâren gâbâ donbepnâ tok gwâlâ ândie. Oi nâmbutnâ muwe.

7 Oi Yakobogâren muyageip. Oi Aposolo aksik zengâren muyageizingi igâwe.

8 Paulo nâ zengât tenngâyân mân ândiwan. Iraborâk gâsum sâlâpnogi nep a orâwan. Nâ bet, katep mân kubikanngâm âsageip yatâ nâ laj nâgâren muyagei egâwan. Aposolo zinjâ kot ninetâ mân dâp uap.

9 Nâ Aposolo nâmbutnâ zengât ombezinan. Nâ Anutugât a ambân kâmut zângom gâwan, zorat Aposolo kot ninetâ mân dâp uap.

10 Nâ Aposolo orâwan, zo Anutunâ um lâklâk otnim tânnogi Aposolo op ândian. Oi zâknjak tânnogi zorânâ nâgâren bon buj mân oip. Bunâ. Aposolo nâmbutnâ zen nep tuune walâzingâm sâknam nep tuum kâtigewan. Oi zo Anutunâ tânnogip, zorânâ mem kâtiknan kwatnigi sinji âlipkât nep tuum kâtigeman.

11 Nâ orâwan sot zinj urâwe, zorat mân sâbat. Yesu moip sot zaarip, zorat sinji sâm den sinji âlip sâm muyagemen. Oi Korinti a zen yatik

mem ândie.

*Yesu zâk mumujan gâbâ zaaripkât zaatnat.*

12 Yesu mumujan gâbâ zaarip. Den yatâ sâm dâzânngoinâ wangât zengâren gâbâ nâmbutnandâ mumujan gâbâ zaatzaat, zo mân ziap sâme?

13 Mumujan gâbâ zaatzaat, zo kwâimbâmngâ Yesu mumujan gâbâ zaarip, zo kwâimbâbi.

14 Oi Kristo mumujan gâbâ mân zaarip sâi ko den sâmen, zo bon buj opap. Oi nângâm pâlâtânzing zo yatik bon buj opap.

15 Oi zorik bujâ. Nen Anutugât itâ sâwen, “Zâknâ Kristo mumujan gâbâ mânggei zaarip.” Oi mumujan gâbâ zaatzaat mân zeî sâi ko Anutunâ Kristo mân mânggei zaarip opap. Zorat den sâwen, zo Anutugât den târârak mân sâm sarâ sâbem.

16 A mumujan gâbâ zaatzaatnâ mân zeî sâi ko Kristo mumujan gâbâ mân zaarip opap.

17 Kristo mân zaari sâi nângâm pâlâtânzing yenngâ opap. Oi tosazinj tok zemzingâbap.

18 Oi Kristo nângâm pâlâtân kwap muwe, zen tâmbetagowe yatâ opap.

19 Nen hânân narâk ziren Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâmen, zorat bonngâ mârurum miwen sot sumbemân mân mimbem sâi ko umbâlâ patâ muyagebap.

*Mumuñan gâbâ zaatzaat, zo tenġâyâk zaatnat.*

<sup>20</sup> Kristo, zâk perâkñak mumuñan gâbâ zaarip. Zâk a mumuñâ kândom otziñgâm zaat ândiap.

<sup>21</sup> Zo itâgât. A nâiñâ mumuñâ topkwapniñgip. Zo yatik a nâiñâ mumuñan gâbâ zaatzaat, zo topkwapniñgip.

<sup>22</sup> Nen aksik Adamgât kiurâp opñâ munat. Zo yatik Kristo sot târotâroniñ ziapkât zaat nanġânat.

<sup>23</sup> Oi tenġânâ sâi ziap, zo yatik zaatnat. Kândom Kristo mumuñan gâbâ zaarip. Oi Kristo âburem takâbap, narâk zoren zâkkât sinġi a nen zaatnat.

<sup>24</sup> Âkââkân narâkñan Kristo zâk a kutâ sot zâizâiñ sot imbanâziñoot aksik mem gei kwatziñgâm kembu nepñâ zo Anutugât bikñan pâi narâkñâ âkâbap.

<sup>25</sup> Kembu Yesu, zâk kembu nep tuum kâsarâpñâ kiñ gobetñan kâbakñeziñgâm nanġâm nepñâ tuum nanġâbap.

<sup>26</sup> Kâsanâ boiñâ tâmbetkubap, zo mumuñâ. Mumuñâ zo buñ upap.

<sup>27</sup> Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât gigiñâ zâmbarip. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Anutuñâ a sot kut nâi nâi aksik mem ge kiñanġât gobetñan kwatziñgi mân walâbe yatâ.”

Den zo nânġindâ Anutuñâ nanġi Kristogât ombenjan

gigiñâ upapkât mân sâip.

<sup>28</sup> Nanñâ zâk a sot kut nâi nâi nen mem gei kwatniñgâmñâ Anutu Ibânanġât ombenjan op ândibap. Yatâ oi ko Anutu zikñak a sot kut nâi nâi nenġât kembu patâniñ op ândibap.

*Mumuñan gâbâ zaatzaat mân ze i sâi ko bâliñ upem.*

<sup>29</sup> Korinti a zenġâren a nâmbutñandâ a mumuñâ zenġât op too sanġonme. Zo mumuñan gâbâ zaatzaat mân ze i sâi dap dabân yatâ upe?

<sup>30</sup> Oi nen ko wangât sâknam kwâkñan ândiwennâ ândim gen?

<sup>31</sup> Bukurâpnâ, Zen Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op ândie, zorat sâtâre op itâ san. Nâ sirâm dâp mumuñandâ mâte otnigi ândian.

<sup>32</sup> Den sumbuñâ sa nânġânek. Nâ Epeso kamânân zi bâu ulin zen sot agowan. Ka mumuñan gâbâ zaatzaat mân ze i sâi ko wan bonñâ membam? Den zo sumbuñâ san. Mumuñan gâbâ zaatzaat mân ze i sâi ko itâ sa dâp opap, “Mukan munat. Zorat mân nânġânânġâ op itârân sii nalem om nem sâtâre utnâ.” Nâ sa nânġânek. Zen yatâ mân nânġâbi.

<sup>33</sup> Zen umziñ mân kâitkubi. Zenġâren gâbâ a nâi a lanġ ândiândiñâ zenġâren pâlâtân upap zo ko orot mâme âlipñâ zo gulipkubap.

34 Zen umziņ ku-  
bikņâ ândiândi bâliņâ  
birâbi. Zengâren gâbâ  
a nâmbutņandâ Anutu  
kândât kume. Zo nâņgâm  
aņun upigât dâzâņguan.

*Zaatzaat top top zaatnat.*

35 Nâmbutņandâ itâ sâbi?  
“A mumuņâ zen dap op za-  
atpi? Sâkziņ tobat dap op  
muyagibi?”

36 Korinti a zen kwak-  
mak a. Zen nebân kut  
ņâi kendâme, zo yen mân  
zaatmap. Keetņâ zo pane  
kâmņâ âlip taki keetņâ zo  
alâgem buņ opmap.

37 Zen keetņâ kendâme, zo  
ņâi. Bonņâ ko ñâi. Keetņik  
kendâme. Segonj mo kut ñâi  
kendâne kâmņâ sot bonņâ  
bet takâmap.

38 Oi Anutu zâk nâņgâm  
kwâtâtemņâ sâm pindip,  
bonņâ yatik takâmap. Keet  
dâpņan bonņâ tobat ñâi ñâi  
âsagemap.

39 Zo yatik sâkkât topņâ  
kânok mân ziap. A neņgât  
sunum, zo ñâi. Bâu zuu  
zengât sunum, zo ñâi. Saru  
zuu zengât sunum, zo ñâi.

40 Oi sumbem a, zen sâkziņ  
tobat ñâi. Hân a, nen sâkniņ  
tobat ñâi. Sumbem a zengât  
neule, zo ñâi. A neņgât  
neule, zo ñâi.

41 Mirâsiņ, zâk âsakņâ  
tobatņâ ñâi. Kâin, zâk âsakņâ  
tobatņâ ñâi. Sâņgelak, zen  
âsakziņâ tobatņâ ñâi. Oi  
sâņgelak âsakziņ tobatņâ  
kânok buņâ. Tobatziņ ñâi ñâi  
zem ariap.

42 Mumuņan gâbâ za-  
atzaat, zorat topņâ yatâ.  
Hân sâk, zo hangubi, zâk  
buņ upapkât siņgi. Zaatpap,  
zorâņ mân buņ upap.

43 Hân sâk hangume,  
zo bon buņâ. Zo yennâ.  
Zaatpap, zo bonņâ sot  
âsakņâ neulenjoot. Hân  
sâk hangume, zo lolotņâ.  
Zaatpap, zo imbanjâņoot.

44 Hangugujandâ hân sâk  
sot. Zaatzaatņandâ sumbem  
sâk sot. Hân sâk ziap, yatik  
sumbem sâk ziap.

*A sanjijâ Adam sot a  
uņakņâ Kristo.*

45 Kembugât ekabân den  
ņâi itâ kulemgune ziap,  
“A kândom muyageip, Adam,  
zâk um dâpņoot op  
zaat ândeip. A bet  
muyageip, zâk ko Kaa-  
pum sot ândiândi mar-  
iņâ op ândiap.”

46 Sumbemân gâbâ gok,  
zâk kândom hânân ge mân  
ândiap. Hânân gokņâ zorâņâ  
kândom hânân ândeip.  
Sumbemân gok, zâk bet ge  
ândeip.

47 A kândom muyageip, zâk  
Anutuņâ hânņâ tuugip, zorat  
hân a oip. A bet muyageip,  
zâk sumbemân gokņâ.

48 Anutuņâ hân memņâ  
Adam tuugip. Zâkkât ki-  
urâpņâ nen yatik hânân  
gokņâ muyageniņgâniņgâņ.  
Sumbemân gokņâ a ândiap,  
yatik sumbemgât siņgi op  
ândinat.

49 Nen hânân gokņâ tobat  
urâwen, zo yatik sumbemân  
gokņâ, zâkkât tobat minat.

*Yesuŋa taki sumbem sâk minat.*

<sup>50</sup> Bukurâpnâ, den nâi zitâ sa nângânek. Hân sâk zirâŋâ Anutu um topŋan, sumbemân mân zâi ândibap. Alâlâŋiŋ zo zinjziŋ kâtikŋâ mân zimbap.

<sup>51</sup> Nângânek. Den nâi tik zeip, zo sapsun zingâbâ. Nen mân mom nanŋindâ Kembu Yesuŋa taki tobatniŋ nâi op hâukwâtnat.

<sup>52</sup> Lâmun diŋ sâi kegâk, sinniŋâ kwilitikpamen yatâ, tobat nâi utnat. Lâmun diŋ sâi mumuŋandâ zaatŋâ ândiândi kâtik ândibigât sâkziŋ hâukwapi. Oi gwâlâ ândinatŋâ hâukwap tobat nâi utnat.

<sup>53</sup> Sâkŋâ lolot, zinjziŋ kâtik buŋ, zi ândiândi kâtik hâmbâ yatâ gwagori geibap. Mumuŋangât sinŋiŋâ ândiândi kâtik gwagori geibap.

<sup>54</sup> Yatâ âsagei ko den itâ kulemgune ziap, zo kâtigibap,

“Kembuŋâ mumuŋangât imbanâ koi geip.

<sup>55</sup> ‘O mumu, gâ imbanâgâ ikâ? Mumu, gâ nângobangât imbanâgâ ikâ taap?’ ”

<sup>56</sup> Mumuŋandâ nângobapkât bâliŋandâ imbanâ pindâmap. Oi Kembugât gurumin denŋâ bâliŋâ imbanâ pindi gwâlantenŋsâmap.

<sup>57</sup> Ka mumuŋandâ mân kembu otniŋâm ândibapkât Anutu sâtâre okŋangânat. Anutuŋâ Yesu Kristo sângongoi gem tânnângoi

ândiândi kâtik muyagien. Zorat sâm âlip kwâkŋangânat.

<sup>58</sup> Zorat op ko bukurâp, zen kâtigem kinbi. Âsâbâŋ Kembugât nep tuum kâtigibi. Itâ nângâm tuubi, “Kembugât opŋâ nep tuugindâ bon bun mân upap.”

## 16

*Yerusalem zengât sinŋi kât mindubigât sâip.*

<sup>1</sup> Kembugât sinŋi a zengât kât mindunam Galata hânân a kâmutŋâ kâmutŋâ dâzângowan. Zo yatik upi.

<sup>2</sup> Kendon dâp kât tatziŋgap dâp mirin panetâ tâpap. Yatâ op ândine nâ zengâren ga kâtkât diŋâ mân sâm kârubi.

<sup>3</sup> Nâ zengâren ga a nângâziŋgâne âlip oi zo ekap zingâm sângonzângua kât zo mem Yerusalem kamânân âibi.

<sup>4</sup> Mo nânga âlip oi ninoot ârândâŋ âinat.

*Paulo zâk Korinti zengâren âibam narâkŋâ zingip.*

<sup>5</sup> Nâ Makedonia hânân âi walâm zengâren gâbat. Makedonia hânân narâk kârep mân ândibat. Yen walâbat.

<sup>6</sup> Korinti zengâren gam tâtat mâme upat motŋâi. Zen sot ândia map narâkŋâ âkâbap. Oi ziŋâ mâtâpkât betnan mine zoren mo zoren âibat.

<sup>7</sup> Nâ narâk ziren yen ga zingit zâmban âibatkat mân otnigap. Zorat Kembuŋâ nâŋgi âlip oi zengâren gam mâik nâi tâpatkat san.

<sup>8</sup> Nâ narâk ziren Epeso kamânân ândia Pentekos kendon âkâbap.

<sup>9</sup> Ziren Kembuñâ mâtâp patâ mem pâi nep patâ muyagei ziap. Oi sinji âlipkât a kâsa donbep ândie.

<sup>10-11</sup> Timoteo zâk zengâren gâi buku okņangâne kenğât mân op ândibap. Nâ Kembugât nep tuuman, yatik tuumap. Zorat zâkkât nângâne mân gibap. Mulun galemgum sângongune um lumbe op nâgâren gâbap. Nâ zâk sot buku nâmbutņâ zen ârândâņ gâbigât mambât ândian.

<sup>12</sup> Bukuniñâ Apolo, zâk bukurâp nâmbutņâ, zen sot zengâren gâbâpkât dukum sângongua mân bâbâlaņ oip. Narâk ziren buñâ, narâk ñâin mâtâp muyagemņâ zengâren gâbap.

*Kembugât den sâsâņ a hurat kwatziņgâbi.*

<sup>13</sup> Zen galem oraņgâm sinji âlip mem kâtigibi. Kenğâtziņ buñâ kâtigem ândibi.

<sup>14</sup> Kut ñâi ñâi upme, zo umziņandâ gâsâyagom upi.

<sup>15</sup> Oi bukurâpnâ, den ñâi sa nângâne. Zen Setepano sot kâmut gakârâpņâ, zengât nângâme. Zen Grik hânân kândom Kembugât sinji urâwe. Oi zen Kembugât sinji a kore otziņgâm ândime.

<sup>16</sup> A zo sot a nâmbutņâ ziņ yatik nep tuume, zen ziņgit hurat kwatziņgâbi.

<sup>17</sup> Setepano, Potunato sot Akaiko, zen nâgâren gane umnâ âlip oip. Korinti

zen kârebân ândine zen gebâkziņan nâgâren gam umâlep kwatniwe.

<sup>18</sup> Nâ sot Korinti a zen ârândâņ umâlep kwatziņgâwe. Zorat zen a yatâ zo zengât nângâne âlip upap.

<sup>19</sup> Asia hânân Yesugât kâmutņâ kâmutņâ zen Korinti a zengât nângâm ândie. Akwila sot ambiniñâ Pirisila sot zekât mirin mindume, zen Kembugât opņâ sâm sâtâre otziņgâme.

<sup>20</sup> Bukurâpņâ nâmbutņâ, zen yatik sâtâre otziņgâme. Zen buku muyageyâņgâm luyâņgâm upi

<sup>21</sup> Paulo, nâ den zi sa bukunâ ñâiñâ lâunan gâbâ mem ekabân kulemgum ândim gâi zi nâ ninak bitnandâ simbup mem den murukņâ zi kulemguan.

<sup>22</sup> Ñâi zâk Kembugât âkonzigi simgât sinji upap.

Kembuniñâ Yesu gâ gâban.

<sup>23</sup> Kembu Yesugâren gâbâ tânzâņgozâņgoņ zorâņ zengâren zimbap.

<sup>24</sup> Nâ Yesu Kristogât op umnandâ gâsâzâņgomap.

Zo yatik.

## Korinti a zengât ekap zagâtñâ Paulonjâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop sot sâtâre den.*

1 Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan, nâ Paulo sot bukuziŋ Timoteo, net Korinti kamânân Anutugât kâmut sot Grik hânân Kembugât singi a ândie, zengât ekap zi kulemgum ziŋget.

2 Anutu Ibâniñâ sot Kumbu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoŋ sot um lumbe zengâren zimbap.

3 Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâñâ Anutu sâmbâlip kwâkñangânât. Zâk tânzângozângoŋ sot um diim giginjâ mariñâ ândiap. Sâknam umbâlâ upmen dâp mem sândukñan kwatniñgâmap.

4 Anutuñâ sândukñan kwatniñgâmap, zo yatik bukurâpniñâ sâknam ândine sândukñan kwatziñgânatkât opmap.

5 Kristo sot pâlâtân oindâ Kristo sâknam nâŋgip, zo yatik sâknam kwâkñan ândimen. Oi nen zâk sot pâlâtân oindâ Anutuñâ mem sândukñan kwatniñgâmap.

6 Nenğâren sâknam muyagemap, zo zengâren um sânduk sot kubikkubik

muyagibapkât nenğâren muyagiap. Um sândukñâ zo tânzângoi sâknam nenğâren muyagemap, zo yatik zengâren muyagei kâtigem ândine umniñ sânduksâbap.

7 Nen zengât nâŋgâm itâ sâmen, “Zen nen sot sâknam ândime, zo yatik nen sot um sânduk nâŋgâbi.”

*Kembuñâ Paulo sot bukurâpñâ mumuñan gâbâ mâkâziŋgip.*

8 Bukurâpnâ, nen Asia hânân sâknam nâŋgâm ândim gawen. Zen zorat kwakpegât sa nâŋgânek. Zoren kut ñâi ñâi yâmbâtñâ kwâkniñan zari ândiândiniñâ buñ upap nâŋgâwen.

9 Nen mumuñangât singi uen sâmbâ nâŋgâwen. Oi yen mân muyageip. Niñ imbanâniñangât nâŋgindâ yen oi Anutuñâ a mumuñan gâbâ mângiziñgâmap, zâk kânok nâŋgâm pâlâtân kwâkñangânatkât zo yatâ muyageniñgip.

10 Oi zâk mumuñan gâbâ mâkâniñgipñâ yatik mâkâniñgâbap. Zâkkât itâ nâŋgâmen, “Sâknam muyageniñgi mâkâniñgâbap.”

11 Korinti a zen ko ninâunjâ betniñan minetâ Anutuñâ mâkâniñgi zen sot a nâmbutñâ aksik patâ zorat zâkkâren sâiwap sâne âlip upap.

*Paulo zâk um târârak ândeip.*

12 Nen niñangât nâŋgindâ âlip opmap, zo itâgât. Nen mân kâitzânğomen. Nen



um salek ândeindâ umniñandâ hân a yenñâ, zengât nânğanânğâ mâtâp, zo mân nânğâm ândiwen. Buñâ. Anutuñâ tânnânğoi âlipñâ ândiwen. Zo a torenñâ zengât mâteziñanâk buñâ, Korinti a zengâren yatik ândimñâ kâtigiwen.

13-14 Yesu gâbap, narâk zoren zen neñgât op sâtâre upigât sot neñgoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum ziñgen. Oi den kulemguen, zorân yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nânğâbi. Nâ nânğan. Zen den zo aksik nânğâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nânğâwe.

*Pauloñâ sarâ mân sâmâip.*

15 Kâdom nen buku op ândinat sâm nânğâm nâ zengâren gam umâlep kwatziñgâbatkât sâwan.

16 Oi ga ziñgitñâ Makedonia hânân âibatkat sâwan. Oi zoren ândim puriksâm Korinti a zengâren dum gam umâlep kwatziñga ziñâ sâñgonnone Yudaia hânân âibatkat nânğâwan.

17 Korinti a zengâren gâbat sâmñâ mân gâwan. Zorat nâgât dap nânge? Nâ um zagât op den yatâ sâwan? Nâ um kâtik a yatâ op um zagât opñâ zengâren gâbat sâmñâ birâm mân gâwan? Nâ yatâ buñâ. Nâ mem birâbirâ mân opman.

18 Ibâniñ Anutu, zâknâ sâi kâtikkâtigiñ ândiapkât den sâindâ dap op bon buñ upap?

19 Anutugât nannâ Yesu Kristo, zâkkât den siñgi nâ sot Siliwano sot Timoteo, niñâ dâzânğowen. Zo bonñâ sot nâmbutñâ yenñâ mân oip. Buñâ. Yesugât den bonñigâk. Yesuñâ den sâi kâtigemap.

20 Anutuñâ den sâm kâtigeip, zorat bonñâ Yesugâren ziap. Zorat op Yesugât perâkñak sâm Anutu sâm âlip kwâkñanğâmen.

21 Anutuñâ sâi nen sot zen ârândân Yesu sot pâlâtân op kâtigimen. Anutu zâk zikñak gâsum sâlâpnânğoi.

22 Oi zâkñak târotârônğânğât undip Kaapumñâ umniñan pâip. Oi Kaapumñâ umniñan ândim Kembuñâ tânnânğobapkât den umniñan sâm muyagemap.

23 Zengâren gâbat sâmñâ mân gâwan, zorat sa nânğânek. Nâ Korinti kamânân ga den nep ziñgâm umbâlâ kwatziñgâbatkât mân gâwan. Den zo Anutuñâ nânği perâkñak san.

24 Niñâ zengât a kutâ utnatkât mân sâmen. Zengâren umâlep muyagibapkât berân mianğâm nep tuumen. Zen nânğâm pâlâtânân kâtigem kinze, zo nânğan.

## 2

*Pauloñâ Korinti kamânân mân âbureip, zorat den.*

1 Umnandâ itâ nânğâwan, “Zen umbâlâ upegât zengâren dum zagâtñâ mân gâbat.”

2 Nâ itâ nânġâwan, “Nânġâ den sa umbâlâ utne waniġ ziġ umâlep kwatnibi?”

3 Nâ zengâren ga umâlep kwatnibigât otnigip. Ka zengâren ga umbâlâ kwatnibegât um girem den kulemgum kwatziġâwan. Umnandâ itâ nânġâwan, “Umnan sâtâre muyagei zengâren zo yatik sâtâre muyagibap.”

4 Ka umnâ bâliġ oi isemġâ ekap zo kulemgum ziġâwan. Sâknam sot umbâlâ kwatziġâbatkât buġâ. Umnâ zengâren kinmap, zorat topġâ tirâpżânġobatkât orâwan.

*A nânġâ bâliġ oip, zorat den.*

5 A nânġâ bâliġ op umbâlâ muyageip, zorat ninâ umbâlâ orâwangât mân san. Korinti a nâmbutġâ zen umbâlâ muyagiwe. Oi umbâlâ zo pisuk kwâkziġan zarip.

6 A donġbeġġâ a zo kubikġanġâwe, zorat nânġa âkap.

7 A zo umbâlâ ândim tâmbetagobapkât tosanġâ birâm um diim gibapkât den dukubi.

8 Buku okġanġâbigât san.

9 Nâ mâsikâm topziġ ikpatkât ekap kulemgum ziġâwan. Zen dinnâ lubi mo mân lubi sâm kulemgum ziġâwan.

10 Itâ sa nânġânek. A nânġâ zâk nânġâren bâliġ mân oip. Nâ dap dabân yatâ tosanġâ birâbat? Zâk tosanġâ buġâ.

Ka zen a nânġât tosa birâne nânġoot yatigâk birâbat. Zen âlip upigât nâ Yesugât nep a op Kristogât mâtenġan tosa zo biran.

11 Sataġġâ kâitnânġom tâmbetnânġobapkât yatâ upmen. Zâkkât orot mâmenġâ, zorat mân kwakmen. Âlip nânġen.

*Sinġi âlip, zo wârân âlipġâ yatâ.*

12 Nâ Taroa kamânân gam Kristogât sinġi âlip sâbatkât umnâ bâbâlan oip. Kembuġâ nep zo muyagem nigî, zo tubat sâm kubikânġâwan.

13 Ka bukunâ Tito zâk Korinti a zengâren gâbâ mân kek âbureipkât umnâ âbamgwâbam oi unġeunġe orâwan. Yatâ op a zâmbamġâ Makedonia hânân âiwan.

14 Oponġ, Kristo sot pâlatân op kâtigem ândim Yesugât sinġi âlip, zo a dâzânġom nanġindâ a donġbeġ nânġâne zâkkât itomġandâ a hânġâ hânġâ zengâren lanġ kârâm âimap. Zorat sâtâre patâ Kembuġâren okġanġânat.

15 Nen Kristogât itomġâ âlip yatâ upmen. Anutuġâ zo nânġâmap. Oi a Kembuġât sinġi ândie sot a simġât sinġi ândie, zen ârândânġ nânġâbi.

16 Simġât sinġi, zen sinġi âlip zo kândâtkom itom zo nânġâne mumuġanġât kârrokġâ yatâ oi birâme. Oi a ândiândiġanġât sinġi, zen itomġâ âlipġâ zo nânġâne ândiândigât wârân yatâ oi ândime.

Yesugât sinji sâsânâ, zo nep zâizâinj sot nep yâmbâtjâ. Nen niinj imbanjan nep zo tuugindâ yâmbâtjâ upap. Ka Kembugât Kaapumjâ betnijan mei nep zo tuugindâ bâbâlan upap.

<sup>17</sup> Nen a nâmbutjâ zinjâ upme, yatâ mân upmen. A donjbejnâ zen angâgwangâ a yatâ op kât minam Anutugât den sâme. Nen ko um târârak ândim Anutugât sâtkât Anutu mâtenjan Kristogât den sinji târârak sâmen.

### 3

*Korinti a zen ekap Paulonâ kulengoip, zo yatâ.*

<sup>1</sup> Zen nengât dap nânge. Zen nengât dum zagâtjâ itâ se? “Zâizâinj op den se.” A nâmbutjâ upme, zo yatâ op zengâren gam topnijangât ekap tirâpzângonatkât se? Mo zen topnijangât ekap kulemgune nâi pindânatkât se?

<sup>2</sup> Yatâ mân utnat. Topnijangât ekap, zo zen. Nijâ Korinti zengâren nep tuugindâ bonjâ âsagei a zen ek nângâme. Nep zorat bonjâ topnij muyagemap. Den Korinti a zengât umzijan kulemguwen, zo a aksik zinj ek sâlâpkum nângâme.

<sup>3</sup> Nen umnijandâ saazingâm zengâren nep tuugindâ Kristogât ekap yatâ urâwe. Topjâ muyap ziap. Ekap zo simbupjâ mân kulemguwen. Zo Anutu

ândiândi marinâ, zâkkât Kaapumjâ kulengoip. Kârân mân kulengoip. A umjan kulengoip.

<sup>4</sup> Kristogât op Anutu nângâm pâlatânj kwâkjanjâm zengât yatâ nângâmen.

<sup>5</sup> Sinji âlip nep, zo zâizâinj. Nijak nep itâ zo mân tubem yatâ. Zorat nijak itâ mân sânat, “Nijim imbanjânjân tuugen.” Bujâ. Anutujâ tânnângoi tuumen.

<sup>6</sup> Kembugât nep a ândimen, zo itâgât. Anutujâ târotâro unakjanjât nep a mem kubikningip. Târotâro unakjâ, zo sânginjâ simbupjâ kulengoip, zo yatâ bujâ, Kaapumgât nep. Gurumin den Mosenâ mâruman kulengoip, zorânj nângomap. Ka Kaapumjâ ândiândi muyagem nijgâmap.

<sup>7</sup> Târotâro sânginjâ, zo kârân kulengoip. Zo âsakjoot muyagei Mosenâ meip. Zorat Mose si sângânjâ âsakjoot oi Isirae a, zinjâ dap op ek nanjâbe? Oi âsakjâ zo zinzinj kâtik bujâ.

<sup>8</sup> Târotâro unakjanjât âsakjâ zorânj sânginjâ wâlap. Târotâro unakjâ zorat marinâ Tirik Kaapum.

<sup>9</sup> Târotâro sânginjandâ tosaninj sapsuwap, zo âsakjâ giginjâ. Ka târotâro unakjâ, zorânjâ târârakjâ muyageninjâmap. Oi zorat âsakjandâ walâm ba zariap.

<sup>10</sup> Târotâro sânginjangât âsakjâ zo âsagei unakjanjât

âsakñandâ âsagem kwâtepkoi buñ uap.

11 Zinziñ kâtik buñ, zo mârum âsakñoot âsageip. Oi zinziñ kâtikñâ, zorat âsakñandâ walâmñâ patâ uap.

*Um ekapniñ zo Kembuñâ olanmap.*

12 Târotâro unakñangât âsakñâ zo zinziñ kâtik zem zâimâmbap sâmb um bâbâlan op sinji âlip kenğât buñ sâmben.

13 Mose yatâ mân upmen. Mosenâ târotâro sânginangât den zo Kembugâren gâbâ memñâ Sinai bâkñan gâbâ gem a ziñâ âsakñâ zinziñ kâtik buñâ, zo mân ikpigât si sângân kwâtepkoi.

14 Isirae a zen um kâtik urâwegât târotâro sânginâ ekapñoot sâlâpkum topñâ mân nângâm ândim gawe. Oi ekap zo um kâtik zeñgât umziñan tok ziap. Kristo kânokñâ ekap zo olanbap. Kristonâ ekap zo olanj nângânangâziñ pâronşâi Kembugât den zorat topñâ âlip nângâbi.

15 Perâkñak, Isirae a zen um kâtik op mârumñan gâbâ Mosegât den sâlâpkum gawe. Oi umziñan ekapñoot ziap.

16 Kembugât ekabân Mosenâ oip, zorat den nâi itâ ziap,

“Kembu mâte okñangâbâ sâmb si sângânñâ kwâtepkoi, zo mem pam Kembu mâte okñangâmâip.”

Zorat itâ nângâmben. A nâi Kembugâren mâte oi Kembuñâ a zorat um nângânangânâ mâtâp mimbap.

17 Kembu san, zo Kaapungât op san. Oi Kembugât Kaapum a nâigâren tâi dumun buñ ândibap.

18 Oi Kembugât sinji a, nen aksik si sângâninñ ekap buñ ziapkât Kembugât âsakñâ ek nângâmben. Kembugât holi tobat yatâ utnatkât kubikniñgâm ândiap. Kubikniñgâm âsakñâ ka âsakñâ niñgâm zâibap. Kembuñâ nep zo neñgâren tuumap. Oi Kembu san, zo Kaapungât op san.

## 4

*Sinji âlip zo ekapñâ buñ.*

1 Kembu zâk tânnângom Kristo âsakñangât den sinji âlip zo sânatkât sâmb niñgip. Nep yatâ zo sâmb niñgipkât umniñandâ mân lorimen.

2 Kut nâi nâi anunñoot, mân orotñâ, zo kândâtkumen. Den sarâ mân sâmben. Anutugât den mân gulipkumen. Buñâ. Nen Anutugât mâteñan den bonñâ sâmben. Nen yatâ oindâ a nâmbutñâ ziñâ topniñâ ek nângâmben.

3 Den sinji sâmben, zo ekapñoot uap oi ko tâmbetagoangânğât sinji zeñgât umziñan ekapñoot opmap.

4 A nângâm pâlatânziñ buñâ zen hân zirat a kutâ, Satanñâ umziñ doonçoi dap yatâ Kristo âsakñangât den

singi âlip zo nângâbe. Nen itâ nângâmen. Kristo zâk Anutugât holi tobat yatâ ândiap.

<sup>5</sup> Den dâzângomen, zo niin singi bujâ. Yesu Kristo zâk Kembuniâ ândiap sâmen. Oi nen Yesugât opjâ zengât kore mâman a op ândien. Nen zo yatâ dâzângomen.

<sup>6</sup> Mârumjan hân nâtâtik zei Anutuñâ sâi âsakjandâ âsageip. Oi yatigâk umnijan âsakjâ pâip. Oi Kristogât si sângânjan Anutugât âsakjâ zei ikmen.

*Paulo zâk mâsimâsikâyân mân loreip.*

<sup>7</sup> Imbanjâ zi niinjan buj, Anutugâren ziap. Zorat topjâ âsagibapkât umgât gom sambe âsakjânjoot zo âmanj hânjâ tuutuuj nenjâren pâip.

<sup>8</sup> Oi nen sâknam top top kwâkjan ândim mân lorimen. Gin mandu yatâ ândim mân nângâm kwâkâ upmen.

<sup>9</sup> Nen itâ nângâmen, “A zen nângom sâknam niingâne Anutuñâ mân birâningap. A zij nângom mem nâi nâi otningâne mân mumen.”

<sup>10</sup> Yatâ opjâ sâknijan Yesugât mumujâ, zo yatâ muyagei ândimen. Oi Yesugât ândiândij, zo yatik sâknijan muyagibapkât zo yatâ âsagiap.

<sup>11</sup> Nen gwâlâ ândeindâ Yesugât opjâ a zij gwâlâ nângom hannângonam sâme. Yesu ândiândijngât imbanjâ zo sâknijan muyagibapkât yatâ otningâme.

<sup>12</sup> Oi itâ ziap. Korinti a zengâren Yesu ândiândijngât imbanjandâ nep tuugi bonjâ âsagibapkât nen mumujngât singi yatâ op ândim nep tuum ândimen.

*Paulo zâk Kembu sot pâlatân op nepkât âkon mân oip.*

<sup>13</sup> Nen singi âlipkât nep tuum sâknam nângâm sândânderj kârâm tuum ândimen. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâ Kembu nângâm pâlatân kwâkjanngâm den sâman.”

Oi nen den kulem zorat dâp Kaapumjâ aleningi Kembu nângâm pâlatân kwâkjanngâm den sâmen.

<sup>14</sup> Nen itâ nângâm kwâtâtimen. Kembujâ Yesu mângep, zâk zo yatik Yesu sot mânginingâm Korinti a zen sot ârândânj zikjâ kinj topjan nâmbari ândinat.

<sup>15</sup> Nen zo zengât sâm nep yatâ upmen. Kembugât den laj kârâm ari a donjbejnâ nângâm Anutu sâtâre okjanngâne zorânjâ târokwâi târokwâi zem zâibap. Yatâ utne Anutugât kutsinginjandâ patâ op sambâlem laj kârâbap.

*Hânân sâknam, zorânj giginjâ.*

<sup>16</sup> Hânân sâknam kwâkjan ândim umniij mân lorimen. Bujâ. Nen itâ nângâmen. Nen hânân zi ândim imbanjâniij diim gei sâkniij loremap. Umniij ko Kembujâ sirâmjâ sirâmjâ

tângui kâwaliņoot kinmap. Kubigi uņakņâ opmap.

<sup>17</sup> Hânân sâknamniņâ zo narâk kârep buņâ. Sâknam zo kubikniņgi bet hâuņâ âlipņâ, yâmbâtņâ sot zinziņ kâtikņâ, âsakņoot, zo zemniņgâbap.

<sup>18</sup> Kut ñâi ñâi muyap, zoren umniņâ mân pâmen. Kut ñâi ñâi tik ziap, zoren umniņâ pâindâ muyageniņgâbap. Kut ñâi ñâi ikmen, zen zinziņ kâtik buņâ. Kut ñâi ñâi mân igikņâ, zorâņ zinziņ kâtikņâ uap.

## 5

*Silepniņ kândaņâ Kem-  
buņâ mirâ kâtikņâ muyagem  
niņgâbap.*

<sup>1</sup> Nen itâ nâņgâmen. Nen hân sâkniņ mem ândimen, zi silep yatâ dânđușsâi birânat. Oi Anutuņâ mirâ kâtikņâ sumbemân muyagem niņgâbap. Mirâ zo betņâ mân tuutuunâ. Zinziņ kâtik ñâi zo muyagem kinzap.

<sup>2</sup> Oi nen sumbemân mirâ zo minatkât âkņâle opņâ zorat nâņgânâņgâyâk ândien.

<sup>3</sup> Um dânniņaņgât sâk pâkeņâ buņ opapkât nâņgâmen. Sumbemân sâk uņakņâ minatkât nâņgâm ândimen.

<sup>4</sup> Hân sâkniņoot ândim nâņgâm kwâkâ upmen. Hân sâkniņ zi buņ upapkât mân otniņgâmap. Buņâ. Sâk uņakņâ hâukwatnatkât otniņgâmap. Sâkniņ mumuņâ

zi tâi ândiândigât sâk uņak hâukwâtnat sâmen.

<sup>5</sup> Nen yatâ utnatkât Anutuņâ kubikniņgap. Zâk târotârogât undip Kaa-pumņâ niņgip.

*Nen hânân kwande yatâ  
ândimen.*

<sup>6</sup> Nen zorat op nâņgâm ândimen. Oi itâ nâņgâmen. Nen hân sâkniņan zi ândim Kembu sot mân ândimen.

<sup>7</sup> Narâk ziren umņâ nâņgâm pâlâtâņ kwap ândimen. Bonņâ mân ek nâņgâmen.

<sup>8</sup> Oi laņ nâņgâm bâbâlaņ kwap ândimen. Hân sâkņâ hân kwande ândiândiņ, zo birâm Kembu sot ândiândiņ, zorat âkņâlimen.

<sup>9</sup> Hân kwande ândiândiņ mo zâk sot ândinat zo ko itâ nâņgâm ândimen. Kembuņâ niņgiri âlip upapkât târârak ândinat.

<sup>10</sup> Itâ nâņgâmen, “Kembu Kristo zâk den sâm kwâkâkwâkâņ târarân tâi nen pisuk patâ mâteņan kirindâ hâuņaņgât den sâm mâkâniņgâbap. Âlipņâ mo bâliņâ zorat hâuņâ zikņjik zikņjik niņgâbap. Hân sâgân ândim kut ñâi ñâi upmen, zorat dân hâuņâ niņgâbap.” Zo yatâ nâņgâm orot mâmeniņ kubikņâ târârak ândinat.

<sup>11</sup> Oi Kembangât keņgât op ândeindâ a orot mâmeziņ kubik Kembu sot buku upigât dâzâņgomen.

Anutuņâ umniņâ ek topniņ nâņgâmap. Oi Korinti a

zen yatik umziṅandâ topniṅ nâṅgâbigât otniṅgap.

12 Nen itâ mân nâṅgâmen. Nen niṅ kutniṅâ mem zaatnat. Oi ziṅâ nâṅgâniṅgâne a âlip upap. Yatâ buṅâ. A dinnâ mân lum zâizâiṅ upme, zengât mâteziṅan Korinti a, zen neṅgât siṅgi sâṁ aṅun mân upigât den zi sâṁ kulemgum ziṅgen. Zâizâiṅ a yatâ zorâṅ a topziṅ mân nâṅgâm sâṅṅak sâṁe. Zen neṅgât dum zagâtṅâ itâ se? “Sâk mâpâmâpâse den sâṁe.” Zen ko topniṅ âlip nâṅge.

13 A ziṅ topniṅ mân nâṅgâm niṅgiri um gulip op ândimen yatâ oi ko Anutu nepṅangât op um gulip upmen. Mo a ziṅ neṅgât nâṅgâne umniṅ târârak ziap yatâ oi zengât op upmen.

14 Nen itâ nâṅgâmen. Kânokṅâ aksik neṅgât hâuniṅâ moip. Zo nâṅgâmṅâ itâ nâṅgâm kwâtâtimen. Kristo umṅandâ doṅbep gâsânṅgom ândeipṅak ândiap. Oi zo yatâ nâṅgâmṅâ dabân yatâ kwâimbâṅangâm kândâtkunat? Zo yatâ utnatkât dâp buṅâ. Kristo, zâk neṅgât hâuniṅ moipkât nen aksik muwen yatâ uap.

15 Aksik neṅgât hâuniṅ moip, zorat topṅâ itâ. Ândiândi ândinat, zo niṅṅangât opṅâ buṅâ. Hâuniṅâ momṅâ zaarip, zâkkât op ândinat.

16 Zorat narâk ziren a laṅ mân ziṅgitṅâ umṅâ birâziṅgâziṅgâṅ, zo mân

utnat. Mârum Kristo zâkkât sâk tobat ekṅâ topṅâ mân nâṅgâm sâṅṅak sâwen. Narâk ziren ko yatâ mân utnat. A ṅâigât topṅâ mân nâṅgâmṅâ sâṅṅak mân sânat.

17 Nen itâ nâṅgen. A ṅâi Kristo sot pâlâtâṅ opmap, zâk a uṅakṅâ opmap. Kut ṅâi ṅâi sâṅgiṅâ zo buṅ oi Anutuṅâ uṅakṅâ muyageip.

18 Kut ṅâi zo Anutuṅâ sâi muyageip. Zâkṅâ sâi Kristoṅâ diiniṅgi nen Anutu sot buku urâwen. Oi nen nep tuugindâ a nâmbutṅâ zen Anutu sot buku upigât nep zo sâṁ niṅgip.

19 Nep zorat diṅâ dâzâṅgomen, zo itâ. Anutuṅâ Kristo sot ândimṅâ a zâk sot buku utnatkât mâtâp muyageip. Oi tosanṅ birip. A zen Anutu sot buku upigât dâzâṅgom ândinatkât nep diṅ zo sâṁ niṅgip.

20 Zorat nen Kristogât den sâsâṅ a op Anutugâren gâbâ den mem a itâ dâzâṅgomen, “Zen Kristogât opṅâ Anutu sot buku upi.”

21 Neṅgât opṅâ Anutuṅâ sâi Kristoṅâ bâliṅâniṅ mem tosanoot oip. Itârâṅ nen zâk sot pâlâtâṅ opṅâ Anutu târârak ândimap, zo yatâ utnatkât yatâ oip.

## 6

*Paulo zâk Anutugât a ândim nepṅâ tuugi bon âsageip.*

1 Nen Anutugât berân mâme a ândimṅâ itâ dâzâṅgomen. Anutugâren

gâbâ tânzân gozân goņ zo  
zeņgâren bon buņ opapkât  
umziņ galem oraņgâm  
ândibi.

<sup>2</sup> Anutuņâ itâ sâi Kem-  
bugât ekabân kulenguwe,

“Narâk parâwan, zoren  
nân gâgiwan. Bâliņan  
gâbâ mâkâziņgâziņgân  
narâkņan bekan  
mewan.”

Nân gânek. Narâk pâip  
zo zi sot bâliņan gâbâ  
mâkâziņgâziņgân narâkņâ zi.

<sup>3</sup> A ziņ nen sot nepniņ sâm  
bâliņ kwatniņgâbegât Kem-  
bugât mâtâbân bagibegât  
pâke mân pamen. A pisuk  
ziņâ Kembangât siņgi upigât  
otniņgâmap.

<sup>4</sup> Nen Anutuġât kore  
a ândimen. Zorat topņâ  
muyagibapkât itâ upmen.  
Sâknam kwâkņan ândim mân  
lorimen. Kiom minniņgâne  
sâsâlim ândimen.

<sup>5</sup> Kâmbamņâ nân gone  
sâsâlim ândimen. Tâk  
namin nâmbane tapmen.  
Kâsa osetziņan ândimen.  
Nepkât sâknam zo nân gâm  
sâtkum ândimen. Um wâgân  
ândimen. Nalem buņ  
ândimen.

<sup>6</sup> Tosa buņ ândimen.  
Nân gânân gâniņoot ândimen.  
Um sânduk ândimen. A  
buku otziņgâmen. Tirik  
Kaapum sot ândimen. A  
buku otziņgâziņgân bonņâ  
ândimen.

<sup>7</sup> Den bonņâ sâmen. Anu-  
tuġât imbaņan ândimen.  
Târârak ândiândiņgât  
kâlâu bongen mem yaņgâgen  
sâiwa mem kinmen.

<sup>8</sup> Sâm âlip sot aņun oserân  
ândimen. A nâmbutuņdâ  
neņgât nân gâne sarâ opmap.  
Ka nen sarâ a buņâ. A  
bonņâ.

<sup>9</sup> A ziņ neņgât nân gâne  
gei kutsiņginiņoot ândimen.  
Zen neņgât mumuņgât  
siņgi ândie sâne nen gwâlâ  
ândimen. Ziņ nân gone mân  
mumen.

<sup>10</sup> Zen neņgât nân gâne  
umbâlâ a opmap. Ka nen  
sâtâre a ândimen. Zen  
neņgât nân gâne a kanpitâ  
opmap. Ka nen a nâmbutuņâ  
kut nâi nâi betziņan mimen.  
Zen neņgât nân gâne yenņâ  
opmap. Ka umġât gom  
sambe patâ zemniņgap.

*Paulo zâk Korinti a zeņġât  
umņâ kirip.*

<sup>11</sup> O Korinti a, umniņâ  
zeņġârâk kiri lâuniņ bâbâlaņ  
uap.

<sup>12</sup> Umniņandâ sipa-  
pzân gowen. Zen ko umziņ  
doon gune zeņġâren buku  
orotņâ zo bituktâ ziap.

<sup>13</sup> Oi nâ nan bârarâpnâ itâ  
dâzân gobâ. Zen umziņgât  
mâtâp mem pane patâ op  
zimhap.

*Bâliņâ sot âlipņâ, zet buku  
buku mân upabot.*

<sup>14</sup> A um kâtik zen nakziņ  
lune mân betziņan mimbî.  
Târârak sot gân goņâ, zet dap  
op buku buku upabot? Mo  
âsakņâ sot nâtâtik, zet dap op  
târôtâro upabot?

<sup>15</sup> Kristo sot Sataņ, zet  
dap op um kânok upabot?  
Yesuġât kâmut sot um kâtik a,  
zen dap op um kânok upi?



16 Mo Anutugât namâ sot lopiogât namâ, zet dap op târoyagobobot? Nânge. Anutugât ândiândiņangât namâ, zo nen. Kembugât siņgi a nen lopio mâpâsime, zeņgâren mân târokwatziņgânat. Zorat Anutuņâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemguwe,

“ ‘Nâ osetziņan sot umziņan tâtat mâme upat. Oi nâ Anutuziņâ op ândia zen arâpnâ op ândibi.

17 Zorat um kâtik zen sot pâlâtâņ mân ândibi. Zen umziņ sumun opapkât galem oraņgâm upi. Yatâ utne nâ gâsuziņgâm galem otziņgâbat.

18 Oi nâ zeņgât ibâ ua zen nan bârarâpnâ op ândibi.’ Kembu, imbaņâ mariņandâ den yatâ sap.”

## 7

*Paulo zâk Korinti a umziņ mân aņgân kârâbigât dâzâņgoip.*

1 Bukurâpnâ, Anutuņâ yatâ sâm, sâm kâtigeipkât kut nâi nâiņâ umniņ sumunkomap, zo saņgon kubikņâ târârakkât mâtâbân ândinat. Oi Anutu hurat kwâkņangâm um salek ândinat.

2 Korinti a, zen umziņandâ mân aņgân kârâniņgâbi. Nen zeņgâren kut nâi nâi bâliņ, zo mân urâwen. Oi kut nâi nâiziņâ mân tâmbetkuwen. Oi kut nâi nâiziņâ mân kâmbu miwen.

3 Nâ den sâm bâliņ kwatziņgâm mân san. Nâ

mârum itâ sâm dâzâņgowan. Umniņandâ kâpizâņgomen. Zen sot munat mo ândinatkât nâņgâmen.

4 Umnandâ itâ nâņgan. Zen âlipņâ upi. Nâ zeņgât op sâtâre den sâman. Nâ yatâ nâņgâm umnâ diim giap. Sâknam kwâkņan ândim sâtâre muyageman.

*Paulo zâk Korinti zeņgât siņgi nâņgâm umņâ âlip oip.*

5 Makedonia hânân gamņâ Korinti a zeņgât umniņ giremâk oi nâņgâm kwâkâm ândiwen. Oi dabân sâk sânduk ândibem? Zoren sâkniņangât siņgi kâmbam sot sâknam. Umniņangât keņgât. Kut nâi yatâ zo muyageniņgâwe.

6 Ka mandu betziņan memap, Anutu, zâkņâ Tito sâņgongoi Korinti a zeņgâren gâbâ âburem gâi umniņ diim geip.

7 Oi âbureip, zorarâk buņâ. Ziņâ umâlip den dukuwe, zo mem gâi nâņgâm zâk sot umniņâ âlip oip. Zen nâgât den nâņgâm a bâliņâ oip, zorat umbâlâ op ândiwe sot nâgât opņâ nepziņ tângune zaatmap. Zorat siņgi dâtnogi nâņgâm umâlep patâ orâwan.

*Korinti a ziņ umbâlâ mâik nâi nâņgâmņâ âlip urâwe.*

8 Nâ mârum ekap kulemgum ziņgâm umbâlâ muyageziņgâwan, zo rat umnâ mân bâliap. (Ekap kulemguwan, zo rat perâkņak umbâlâ nâņgâwan.) Zi ko nâņgan.

Narâk pânkânok umbâlâ muyageziŋgâwan.

<sup>9</sup> Umâlip nânğan, zo umbâlâ urâwe, zorat buŋâ. Zen umbâlâ op umziŋ melânâwe, zorat umnâ âlip uap. Zen umbâlâ bâbâlan nânğâmŋâ umziŋ kubikaŋgi âlip upigât Anutuŋâ nânğâziŋgi âlip oip. Dinniŋandâ zeŋgâren âi mân bâliŋ oip.

<sup>10</sup> Wangât, umbâlâ bâbâlan zorân agât umziŋ melânġi aŋâ âlip upme, zorat. Umbâlâ yatâ zo muyagibapŋâ bet nânğġi mân bâliŋ upap. Umbâlâ bâliŋâ ko zorânâ um kâtik a muyageziŋgi tâmbetagobi.

<sup>11</sup> Nânğânek. Umbâlâ nânğâwe, zorân zeŋgâren bonŋâ muyageip. Umziŋ bâliŋ oi um kârâp muyagiwe. Zorat topŋâ itâ. Top lâku sot tosa hâuŋaŋgât keŋgât opŋâ kubikaŋgâwe. Nen zeŋgât nânğindâ âlip upapkât a zo kubikaŋgâwe. Kut ŋâi zo yatâ muyageip, zo bâliŋâ kwâimbâkwâimbân zo zeŋgâren mân ziap, zorat topŋâ muyageip.

<sup>12</sup> Mârum ekap kulemgum ziŋgâwan, zo a bâliŋâ oip, zâkkât buŋâ. Mo bâliŋâ okŋaŋgâwe, zâkkât op buŋâ. Den dâzânğoinâ Anutu mâteŋan sât luluziŋaŋgât topŋâ muyagibapkât ekap zo kulemgum ziŋgâwan.

<sup>13</sup> Oi zen yatâ op umniŋ diim giwe.

*Korinti a ambân ziŋ Tito*

*umâlep kwâkŋaŋgâwe.*

Oi umniŋ sânduksâip, zorik buŋâ. Zen Tito umâlep kwâkŋaŋgâne âburei nen doŋbepŋâ nânğâm sâtâre urâwen. Zen yatâ opŋâ Tito umŋâ diim giwe.

<sup>14</sup> Nâ mârumŋan sâm bâbâlan kwatziŋgâm Tito itâ sâm dukuwan. Oi den zo bon buŋ mân oip. Zeŋgât op den sâwen, zo bonŋâ op naŋgip. Zo yatik Tito zeŋgât sâm âlip den dukuwan, zo bonŋâ oip.

<sup>15</sup> Tito zâk zeŋgâren gâi sâk kâik urâwe. Yatâ opŋâ hurat kwâkŋaŋgâm sâtŋâ lum buku okŋaŋgâwe. Zâk zorat nânğâm umŋandâ zeŋgârenâk kinmap.

<sup>16</sup> Nâ ko zeŋgât opŋâ um girem mân op ândibat, zorat umnâ âlip uap.

## 8

*Makedonia hânân Yesugât kâmut ziŋ kât minduwe.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Makedonia hânân kâmutŋâ kâmutŋâ Anutuŋâ tânzânğoi bukuziŋ betziŋan miwe, zorat siŋgi dâzânğonâ.

<sup>2</sup> Zen sâknam sot mâsimâsikâyân ândim sâtâre op ândiwe. Kut ŋâi ŋâi doŋbep mân ândim kanpitâ ândimŋâ laŋ bukurâpziŋ betziŋan minam kât doŋbep minduwe.

<sup>3</sup> Nâ zeŋgât nânğan. Zen tâtziŋgip dâp parâwe. Zen ziŋjik um bâbâlanâk urâwe.

<sup>4</sup> Niŋâ mân sâindâ ziŋjak Yesugât kâmut Yudaia hânân

ândie, zen betziņan mim-  
bigât sârn kâtigem dâtnowe.

<sup>5</sup> Oi kut nâi nâi bâbâlan  
upi sâindâ zen walâm unânâk  
itâ urâwe. Kândom umziņâ  
Kembugâren pane kiri nen  
aksik Anutugât opņâ umziņâ  
neņgâren pane kirip.

*Yerusalem kamânân  
umâlep muyageziņgâwe.*

<sup>6</sup> Yatâ utnetâ Titonâ Kor-  
inti a zengâren ga kât mindu-  
mindu nep tuum toren birip,  
zo tuum naņgâbapkât sârn  
pindien.

<sup>7</sup> Oi nâņgâm pâlâtân sot  
siņgi âlip den sâsân sot  
den top nâņgânâņgân sot  
nepkât kâtigime sot buku  
otniņgâme. Kut nâi nâi  
zorat bonņâ muyagiwegât  
yatik bukurâpziņ kamân  
nâin ândie, zengât siņgi kât  
mindunam um bâbâlan op  
tuubi.

<sup>8</sup> Den mâtâpņâ mân  
ziņgan. Yesugât kâmut  
nâmbutņâ zen um bâbâlan  
op kât minduwe. Korinti  
a zengâren buku orotņâ zo  
dap dap ziap, zorat topņâ  
âsagibapkât san.

<sup>9</sup> Zen ko Kembuniņâ  
Yesu Kristo zâkkât topņâ  
nâņgâme. Zâk gom sambe  
mariņâ ândim neņgât op zo  
birâm kanpitâ oip. Kanpitâ  
oip, zo nen gom sambe patâ  
utnatkât yatâ oip.

<sup>10</sup> Oi zi ninâ den  
dâzâņgobâ. Zo lune âlip  
upap. Zen kendon ombenjan  
kât mindunam bâbâlan op  
topkwarâwe.

<sup>11</sup> Oi zi târokwap op  
naņgâne bâbâlan urâwe,  
zorat bonņâ muyagibap. Kut  
nâi nâi zemziņgap, zorat dâp  
pane muyagibap.

<sup>12</sup> Um bâbâlan op panetâ  
Anutuņâ zengât nâņgi âlip  
upap. Pambi zo itâ. Nâi  
zâk patâ tâkņâņgâbap, zâk  
zo yatik pâmbap. Mâik nâi  
tâkņâņgâbap, zâk zo yatik  
pâmbap. Zen yatâ upi zo ko  
Kembunâ nâņgi âlip upap.

<sup>13</sup> Zen kâtziņ aksik pam  
naņgâbigât mân san. Zâk  
zenâk tânzâņgobigât mân  
san. Zâk zen mo ziņņâ  
ârândâņak gom sambe  
muyagibigât san.

<sup>14</sup> Korinti zengât sikumņâ  
narâk ziren Yudaia zengât  
pu molei kut nâi nâi  
ârândâņak zimbapkât san.  
Oi narâk nâin Yudaia zengât  
gom sambenâ Korinti a bet-  
ziņan mei yatigâk ârândâņak  
dâp kânok upi.

<sup>15</sup> Zorat Kembugât ekabân  
den kulem nâi itâ ziap,  
“Donbep patâ sânduwe,  
zorâņâ sambe mân  
muyagiwe. Bituk  
sânduwe, zorâņ pu  
mân urâwe.”

*Tito sot bukuzatņâ buku  
otziņgâbigât den.*

<sup>16</sup> Umnandâ Korinti a  
zengât gâsâzâņgomap, zo  
yatik Titonâ umņandâ  
gâsâzâņgomap. Anutuņâ  
sâi yatâ âsagiap. Zo yatâ  
Tito zâkkâren muyagiapkât  
sâtâre utnat.

<sup>17</sup> Nen sâindâ nâņgip, zorik  
buņâ. Zikņak umņandâ

bâbâlan oi zengâren gâbam sap.

<sup>18</sup> Yesugât kâmurân goknâ bukuniñâ nâi, zâk ârândân sângonzâkoindâ gabot. A zo Yesugât kâmutnâ kâmutnâ, zengâren sinji âlip nep tuumap. Zorat zâkkât nângâne âlip opmap. Zâk sot Tito ârândân sângonzâkoindâ gabot.

<sup>19</sup> Yesugât a kâmutnâ kâmutnâ, zinâ a zo betniñan mimbapkât gâsum sâlâpkuwe. A zin Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan minam kât mindumindu nep zi tuum ândien. Umnij zengâren kinzap, zorat nep zi tuumen.

<sup>20</sup> Sâm gulip muyagebapkât kât patâ zo a mâteziñan dâñ galem upmen.

<sup>21</sup> Nen yatâ oindâ Kembunjak niñgiri âlip upapkât bunâ. A zin ârândân neñgât nângâne âlip upapkât sâmen.

<sup>22</sup> Nen a zagât zet sot bukuniñâ nâi sângonzângoinâ ge. A zo narâk nâmbutñan mâsikâm egindâ kâtigeip. Narâk ziren zengât op nepnâ tuugi âlip op walâm kâtigiap.

<sup>23</sup> Zen Titogât topnâ nânge. Zâk betnan mei ârândân nep tuum kore otziñgâmet. Bukuzatniñâ zekât nângâme. Zet kâmut zinâ sângonzâkowe. Zet nep tuugitâ Anutu sâm âlip kwâkñangâme.

<sup>24</sup> Nen Korinti a zen sâm bâbâlan kwatziñgâmen. Den zo bonñoot upapkât a

zo ganetâ buku otziñgâne Yesugât kâmut kamân toren toren ândie, zin zo ek nângâbi.

## 9

*Kât kânñan pam bet kubikpigât dâzângoip.*

<sup>1</sup> Kembugât sinji a Yudaia hânân ândie, zen buku otziñgâm kât ziñgâbi, zorat âlip nânge. Zorat wangât op donbep kulemgum ziñgâbat?

<sup>2</sup> Korinti kamânân gok sot Grik hânân gok Yesugât kâmut ândie, zen kendon ombenjan bâbâlan op kât mindunam urâwe. Zorat sinji Makedonia a dâzângua donbepnâ zengât sinji nângâm umzin bâbâlan oip.

<sup>3</sup> Nâ Korinti a zen sâm bâbâlan kwatziñgâwan, zo yen opapkât bukurâpnâ sângonzângua Korinti a zengâren gane kât zo mindune âkâbap.

<sup>4</sup> Ninak bet Makedonia a nâmbutnâ zen sot ga kât pâpanñangât kwakne dinnâ giginâ oi nâ sot Korinti a ambân zen ârândân anjun upem.

<sup>5</sup> Zorat a sângonzângua kândom op ge. Ga takâne umâlepkât kât pambigât dâtnowe, zo pane tâpap. Kât pâpan, zo a sâtñangât bunâ. Kât zo umâlepkât Kembugât sinji sâm pambi.

*Umâlebân kut nâi pâpan, zo Anutuñâ nângi âlip opmap.*

<sup>6</sup> Den sumbunâ nâi sa nângânek. Nâi zâk nebân kut nâi ariknâ bituk pâmbap, a

zâk zo yatik bâbâlanjak mem nimbap. Oi nâi zâk nepņan kut nâi yâmbât kârâm kâmitpap, zâk zo yatik yâmbâtjik mem nimbap.

<sup>7</sup> Zorat itâ upi. Nâi zâk nângâbap dâp yatik kât pâmbap. A sâtkât mân pâmbap. Kât zo zikņâ um bâbâlanņangât op pâmbap. A yatâ zo zengât Anutuņâ nângâziņgi âlip upap.

<sup>8</sup> Anutu zâk imbanjâ mariņândâ imbanjâņangât mâsop minziņgi gom sambe muyageziņgi ziinâ mem nemņâ a ziņgâziņgâņangât op mân kwakpi.

<sup>9</sup> Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Anjâ sikumņâ kâsâpkum a kanpitâ ziņgâmap zâkkât orot mâmeņâ âlipņâ zo âkââkâņâ buņ zem zâibap.”

<sup>10</sup> Anutuņâ ariknjâ muyagem ziņgi kârâm kâmitme sot bonņâ muyagem ziņgi nime. Ziņâ kârâm kâmitpigât ariknjâ muyagem ziņgâm mâsop mei um bâbâlan op a nâmbutņâ ziņgâbigât gom sambe muyagem ziņgâbap.

<sup>11</sup> Yatâ âsagei gom sambeziņoot opņâ Kembangât siņgi a Yudaia hânân ândie, zengât siņgi sâmbât neņgâren pane Yerusalem kamânân mem âinat. Zen yatâ utnetâ Kembangât kâmut Yudaia hânân ândie, ziņ zorat Anutugâren sâiwap sâmbâsibi.

<sup>12</sup> Ziņâ Kembangât a kâmut yatâ otziņgânetâ pu zo molibap, zorarâk buņâ. Zorâņâ sâiwap sâmbâmbâsibi, zorat gom sambe muyagei Anutugâren âi subap.

<sup>13</sup> Zen Kristogât siņgi âlip nângâm lum ândim umâlepziņangât op kât zo mindum panetâ Yerusalem kamânân Kembangât kâmut sot a nâmbutņâ Korinti a zen buku târotâro kânok op Anutu sâmbâlip kwâkņangâbi. Oi zengât itâ sâbi, “Korinti a zen siņgi âlip lunat sâweņâ lum buku otniwe.”

<sup>14</sup> Oi Korinti a zengâren Anutu nepņangât bonņâ donbep muyagiapkât umņâ sipapzângom zengât op Anutugâren ninâu sâbi.

<sup>15</sup> Opon, Anutuņâ imbanjâ tânnângoip. Nen zorat nângindâ walâwalâņ uap. Nen waniņņangât op yatâ otziņgap? Zorat mâpâsem sâiwap sânbâ.

## 10

*Hângât kut nâi nâi, zorâņ nep bonņâ mân uap.*

<sup>1</sup> Zi Paulo nânbâ, Kristo um sândukņâ op ândeip, yatik um sânduk sot um giginjâ op itâ dâzângua nângânek. Zengâren gâbâ nâmbutņandâ nâgât itâ sâmbâ, “Pauloņâ zi nen sot ândim lumbenâ den dâtnângoip. Ka kârebân âi tap keņgât buņ den kâtikņâ kweraniņ sâmbâ kulemgum kwatniņgâmap.”

<sup>2</sup> Zengât sa nângânek. Bukurâp, zengâren ga ândim

den kâtik dâzângom kubikziŋgâbatkât mân otnigap. Zengâren gâbâ a nâmbutŋandâ nenġât itâ sâme, “Paulo zâk hângât kut ŋâi ŋâi, zorat nângâm ândimap. Oi hângât imbânâ mem nep tuumap.” Nâgât yatâ sâme. A zo zen den kâtik dâzângom kubikziŋgâbatkât umnâ bâbâlaŋ uap.

<sup>3</sup> Nen hânân ândiândiniŋ zo perâkŋak ândimen. Oi hânân ândim kâwali op ândiândiŋ zo sâkkât mâtâp ziap. Zo yatâ mân ândimen.

<sup>4</sup> Kâwali opŋâ ândiândi nep tuumen, zo hânân gokŋâ buŋâ. Zo Anutugât imbanâ kâtikŋâ zorânâ kâsa zengât paset kâtikŋâ zo kândaŋmen. Anutugât imbanan kâtigem a um kâtik zengât den bâliŋâ sot sarâ zo koï gemap.

<sup>5</sup> Oi zâizâiŋ denŋâ Anutugât den walâmap, zo kom kâbakŋimen. Kristogât sât luluŋ zorik zimbapkât nângânângâ top topŋâ saam pamen.

<sup>6</sup> Zen sât lulugât bâbâlaŋ utne a nâmbutŋâ zen den birâbirâziŋaŋgât zângom kubikziŋgânatkât mambât ândimen.

*A ŋâiŋâ Paulogât sâi gigiŋâ oip.*

<sup>7</sup> Mâteziŋan muyap ziap, zo iknek. Zen wangât sâkkât kut ŋâi zorarâk nângâne bonŋâ opmap? Zengâren gâbâ a ŋâiŋâ zikŋaŋgât itâ nângâbap? Zâk zikŋik Kristogât a bonŋâ ândiap.

Zâk itâ nângâbap. Nen yatik Kristogât a ândien.

<sup>8</sup> Kembuŋâ nep tuunatkât gâsum sâlâpnângoip, zo zen tâmbet zângonatkât buŋâ. Zengâren nep tuugindâ kâtigibigât sâip. Nâ nep nigip, zorat nânga zâizâiŋ oi zâizâiŋ den sâwan. Zorat sâm aŋun mân upat.

<sup>9</sup> Nâ ekap kulemgum ziŋgâman, zorat nângâne keŋgât den mân upap.

<sup>10</sup> Nâmbutŋandâ nâgât itâ sâme, “Ekabân den yâmbâtŋâ sot kâtikŋâ kulemgum niŋgâmap. Ka mâte otniŋap, zo kakbak. Oi den sâsârâ, zo gigiŋâ sâmap.” Nâgât yatâ sâme.

<sup>11</sup> A yatâ zo, ziŋâ itâ nângâbi. Nen kârebân ândim den kulemgum ziŋgâmen, den zorat bonŋâ osetziŋan ga ândim muyageziŋgâbat.

*Nepkât sâk mâme mân upi.*

<sup>12</sup> A sâk mâme ândime, zengâren nen yatâ zorân dap op târokwap sâk mâme utnat? A yatâ zorân nenġât nepkât mân nângâm ziŋaŋgârâk nângâne zâizâiŋâ oi sâk mâme op den laŋ sâme. A nângânângâziŋ buŋandâ yatâ upme.

<sup>13</sup> Nen ko Anutuŋâ nep sâm niŋgip, daŋgon zo mân walâm Korinti a zengâren gâwan. Zorat nângâmŋâ sâm bâbâlaŋ den sâm zâizâiŋ den doŋbep mân sâmen. Walâm den laŋ mân sâmen.

<sup>14</sup> Nen nepniŋaŋgât târokwap mân sâmen. Nep

danjonniñâ zo perâkñak zengâren ziap. Nen kândom zengâren gam Kristogât sinji âlip dâzângowen.

<sup>15</sup> A nâmbut zengât nebân âi laj kin sâk mâme den mân sâmen. Zengât ita nângâmen. Nângâm pâlâtânziñâ laj kârâm ari nepniñangât bonjâ sambâlem laj kârâm âibap. Zo perâkñak nângâm ândimen.

<sup>16</sup> Zen yatâ utnetâ a kândâtziñan ândime zo, zengâren sinji âlip nep tuum âinat. Ka a nâigât nepkât galem op zâizâiñ den zo mân sânat.

<sup>17</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Nâi zâk zâizâiñ den sâbâ sâm Kembunâ oip, zorat sâbap.”

<sup>18</sup> Nâi zâk zikñangât nângi zâizâiñ oi Anutunâ zâkkât nângi gibap. Ka a nâi Anutunâ egi âlip oi hurat kwâkñangâbap.

## 11

*Sinji âlip mârâtñâ nâi mân ziap.*

<sup>1</sup> Nâ um gulip den mâik nâi dâzângua laj nângâbi. Den zo sa nângânek.

<sup>2</sup> Nâ zengât op kâuk birâman. Oi kâuk birâm den sâman, zo Anutugâren gok. A nâiñâ bâratñâ sigan ayân sâbap, zo yatâ zen Kristo sot mâpotziñgâwan. Nâi sot mân mâpotziñgâwan.

<sup>3</sup> Zi ko mulumñâ Ewa kâitkoi bâliñ oip, zo yatâ zen a nâmbutñandâ kâitzângone

umziñ gulip oi Kristo mâik nâi birâbegât umnâ girem oi san.

<sup>4</sup> A nâiñâ zengâren gam Kristogât top sinjiñâ dâzângomen, zo birâm nâi dâzângomap. Oi zen zâkkât den nângâm Kaapum miwe, zo buñâ, unakñâ nâi mine sinji âlip neñgâren gâbâ miwe, zo buñâ, sinji nâi dâzângomap. Dâzângoi zo mân birâm yen nângâne dâp ommap.

<sup>5</sup> Nâ itâ sa nângânek. Nâ ninangât nânga Aposolo nâmbutñâ zâizâiñ upme, zengât ombeziñan mân op ândian. Zen ziiñangât itâ nângâme, “Nen Aposolo a bonjâ zâizâiñ ândien.” Ka zen aposolo sarâ a ândie.

<sup>6</sup> Korinti a nâmbutñâ, ziñâ nâgât itâ sâme. Den sâm kubik sâsâñ âlip, zo nâgâren mân ziap. Ka nâ itâ sa nângânek. Nângânangâ patâ, zo nângâman. Oi zorat topñâ sapsun dâzângom nanğawen.

*Sinji âlip nep a sarâñâ.*

<sup>7</sup> Zen patâ upigât nâ kanpitâ ândim Anutugât sinji âlip sângân buñ dâzângowan. Zorat dap nânge? Zo bâliñ orâwan?

<sup>8</sup> Yesugât kâmut nâmbutñâ zengâren gâbâ zo perâkñak kât mem Korinti a zengâren kore otziñgâm nep tuuwan.

<sup>9</sup> Nâ Korinti a zen sot ândim kut nâi kârum zengâren gâbâ kut nâi mân mewan. Buñâ. Bukurâpnâ ziñâ Makedonia hânân gâbâ gam

betnan miwe. Oi Korinti a zengâren yen ândia kut nâi mân niwe. Oi ziren du sâbâ. Nâ zengâren ga ândim kut nâi nibigât mân san.

10 Kristogât den bonjâ zo nâgâren ziap, zo perâkjak. Oi yatik Grik hânân gok nâi mân mem ga nibi. Nâ zo yatâ sâm kâtigian. Nâ sâtâre den zo mân birâbat.

11 Dap nânge? Umnandâ mân gâsuzinggi san? Yatâ bujâ. Umnandâ gâsuzingap, zo Anutuñâ nângap.

12 Oi opman, zo op ândibat. Oi zo yen bujâ. A nâmbutjâ Paulogât dâp nep tuumen sâm umziñ mem zâibegât yatâ op ândibat.

13 A yatâ zo, zen aposolo sarânâ. Nep a bonjâ bujâ ândim Kristogât Aposolo bonjâ nenngât tobat yatâ upme.

14 Oi Korinti a ziñ zorat nângâne mârâtjâ mân upap. Satañ zikjâ sumbem a imbarjâ âsakjâziñoot, zengât tobat yatâ opmap.

15 Oi zorat a gakârâpñâ zen yatigâk târârakjângât kore ândimen, nenngât tobat ândinetâ nângindâ mârâtjâ mân upap. Nen itâ nângen. Satañgât a gakârâpñâ zo, zen nepziñangât dâp hâuñâ mimbi.

16 San, zo dum sâbâ. Nâgât nângâne um gulip a mân upap. Oi lañ dâtnonâ sâm dâtnonek. Yatâ nângânimñâ lañ dinnâ nângâbi. Nâ sâknâ mem zâi zâizâiñ den sâbat.

17 Nâ um gulip den zi Kembugât sâtkât mân sâbat. Yatâ upatkât Kembujâ mân sâm nigip. Ka lañ kwakmak a yatâ opñâ zâizâiñ den zi sâbat.

18 Korinti zengâren a donjbeñjâ sâkkât kut nâi nâi zorat zâizâiñ den sâme. Nâ yatik sâbat.

19 Oi top nângânângâ zen nâmbutjandâ kwakmak den dâzângone nângâne dâp opmap.

20 Oi a zo, ziñ kore a gâsuzingâne yatik nângâne dâp opmap. Mo kut nâi nâiziñâ betziñan mimbi mo kâitzângobi mo zâizâiñ op pâlomziñan zângobi, zo zen nângâne dâp op nanngâbap.

21 Nen ko a lolotjandâ zo dap yatâ otziñgâbem. Zo anjün op san,

A nâmbutjâ ziñ wan mo wangât zâizâiñ upi, zo nâ yatik upâ sâm âlip upat. Nâ kwakmak a yatâ op den zo lañ san.

22 A nâmbutjâ zo, zen ziñangât itâ sâme, “Nen Yuda a.” Yatâ sâme. Oi nâ zo yatik. Ziñangât Isirae a sâme. Nâ yatik Isirae a. Zen nen Abaramgât kiurâp sâme. Nâ yatik.

23 Zen nen Kristogât kore a sâme. Nâ lañ um gulip den sâbâ. Nâ Kristogât nep a tobat nâi. Nâ nepkât sâknam nângâman, zo tobat nâi. Oi tâk namin tâpman, zorâñ walâziñap. Oi kâmbam nome, zo yatik. Oi tâmbetnonam utne opman, zo yatik.



<sup>24</sup> Yuda a um kâtik zinjâ sâp bâtnâmbut tâkñâ lâpitnine tenjâziñ 39 oip.

<sup>25</sup> Sâp karâmbut kâmbamñâ nowe. Njai ko kâtnâ nowe. Sâp karâmbut wanjâyân ai âbânjoi saruyân geiwan. Oi sirâm nâtik njai wanjâ bâlei saruyân op ândiwan.

<sup>26</sup> Mirâ mâtâp sindâweyân aim gam ândiwan. Too uubân aim gam ândiwan. Kâsa osetziñan aim gam ândia nonam urawe. Yuda a osetziñan ândia nonam urawe. Um kâtik osetziñan ândia nonam urawe. Kamân patin ândia nonam urawe. Mirâ kamân kâtikñan sâknâmân ândiwan. Saru kwâkñan kenjât op ândiwan. Buku sarâ zengât oserân ândim sâknâm ândiwan.

<sup>27</sup> Yatâ ândim nep sâknâm tuum ândiwan. Oi nâtigân uman wâgân ândiwan. Tepkât mom hutuk ândiwan. Too nalembunâ. Pateñ opñâ hâmbâ mot bunj. Mirâ namânâ bunj ândiwan.

<sup>28</sup> Oi zorik bunjâ. Sirâmñâ sirâmñâ Yesugât kâmut, zengât nângâm kwâkâ op ândiwan.

<sup>29</sup> Dabân Yesugât kâmurân zengâren gokñâ nâinjâ bâbâ lolot ândei nângâm tâtâlim ândibam? Dabân Yesugât kâmurân gâbâ njai bâlij oi nângâm tâtâlim ândibam?

<sup>30</sup> Oi nâ wannangât sa zâibap? Bâbâ lolotnangât sa dâp upap.

<sup>31</sup> Kembu Yesu, zâkkât Ibâ Anutu, zâkkât mâtenjan den perâkñak san, zo nângap.

Zâk sâmbâlip kwâkñangâm zâinat.

<sup>32</sup> Damasiko kamânân a kutâ, kutñâ Arereta, zâkkât a sâtnândâ tâk namîn nâbanbam kâwali a kamângât mâtâbân zâmbari gâsuninam tarawe.

<sup>33</sup> Ka kamân zoren bukurâpnâ, zinjâ irin ginim kamângât poñ kâtikñâ âkñan nâbane gei zem zaat aiwan.

## 12

*Pauloñâ kut njai sen pup ek nangip.*

<sup>1</sup> Sâk mâme den sâindâ mân dâp upap. Oi lanj sâbâ. Kembunâ umanân tirâpnogip sot den dâtnogip, zorat den sinji sâbâ. Zo den sumbunâ sâbâ. Muyapñâ mân sâbâ.

<sup>2</sup> Nâ, Kristogât a njai, zâkkât itâ nângan. A zo, zâk Kembunâ mem zari sumbem tenjâ karâmbut, zoren zâi ândeip. Kendon patâ kiin kimembut zorâñ ombenjan zâi ândeip. Zo sâk sot mo um dâpñoot zarip, zo mân nângan. Zo Anutunâ nângap.

<sup>3-4</sup> A zo Kembunâ kamân âlipñâ, Paradisi, zoren pâi ândim anjâ mân nângânângân sot anjâ mân sâsânjâ, zo nângip. Nâ a zo ekman. Zâk hân sâk sot oip mo hân sâk zo birâm oip, zo mân nângan. Zo Anutunâ nângap.

<sup>5</sup> A zo zâkkât op sâtâre den sâbat. Ninangât sa mân dâp upap. Ka sâbâ sâmbâbâ lolotnangât op sâbat.

<sup>6</sup> Sâtâre den sa sâi sâmbâ gulip a mân opam. Zen nâgât nângâne zâizâinj opapkât

mân upat. Kut nâi nâi ua ek nânghâme, zorik zimbap.

*Paulo zâk sâknam nânghâm ândeip.*

7 Kembuñâ kut nâi sen mârât tirâpnogip, zorat umnâ zâizâiñ opapkât sâknam nâi kwâknan pâip. Zo Satañgât kore a nâi. Zâk umnâ zâizâiñ opapkât sâknam nim ândimap.

8 Sâknam zo birânibapkât sâp karâmbut Kambu dukuwan.

9 Ka Kembuñâ den itâ sâm dâtnogip, “Nâ tângobat. Imbanjânâ zorâñ dâpkan upap. Nâgât imbanjâ zorâñ lolotkâ zo tângoi kâtigiban.” Zâk yatâ sâm dâtnogip. Zorat bâbâ lolotnâ zorat nângha zari sâtâreñoot upap. Zo yatâ op ândia Kristogât imbanjâ nânghâren zeî kâtigibat.

10 Kristogât op bâbâ lolot upat mo kâmbam nibap mo sâknamân ândibat mo sâm bâliñ kwatninetâ ândibat mo mem nâi nâi otnine ândibat. Nâ bâbâ lolot ândia Kembuñâ tânnogi kâtigeman, zorat umâlip nânghâman.

*Paulonâ Aposolo nepñangât top muyageip.*

11 Zi kwakmak den san, zo ziiñâ nâ yatâ sâbatkât kâtigine den zo san. Ziñâ sâm âlip kwatnine dâp opap. Ka zen yatâ mân upme. Zen nâ a yen ândiman sâme. Nâ ko itâ sa nânghânek. A zen ziiñangât itâ nânghâme, “Nen Aposolo a zâizâiñ ândien.” Nâ a yatâ zo zengât ombeziñan mân ândiman.

12 Nâ Korinti a zengâren nep bâbâlanjâk tuum gâwan. Tuuga kut nâi nâi sen mârât muyagei zorâñâ Aposolo nepñangât topñâ sâm muyageip.

13 Korinti a zen nâgât dap nângha? Zen nâgât itâ sâme? “Yesugât kâmut dâp dâbâk mân otñingâmap.” Korinti a zen dap otziñgâwangât nânghâne bâliñ uap? Nâ kut nâi nâiziñâ mân betziñan mewan. Kât zengâren mân mewan, zorarâktâ nânghâne bâliñ oip? Yatâ oi ko zorat op tosanâ birâbi.

*Paulo zâk Korinti a zengât umñâ kirip.*

14 Nâ sâp zagât zengâren gâwan. Oi dum gâbam otnigap. Gamñâ orâwan, zo yatigâk sâkkât nâlem mot, zo nibigât mân sâbat. Nâ kât sikumziñangât buñâ, ziiñangât otnimap. Katep mâik ziñâ ibâ mamziñ galem otziñgâbi, zo mân taap. Ibâ mam ziñâ katep mâik galem otziñgâne dâp upap.

15 Nâ um dâpziñ âlip upapkât, kât sikumâk buñâ, kore otziñgâm ândim ândiândinâ buñ upapkât nângha âlip uap. Nâgât umnâ zengâren donbep kinzapkât zengât umziñandâ nânghâren mâik nâi kinbap?

16 A nâmbutñandâ nâgât itâ sâme, “Kut nâi nâi muyap mân mem neip. Ka tigâk kâitnânghom kut nâi nâi mem neip.”

17 Zorat zen sânek. Nâ ârâpnâ sângonzângua zengâren ga kut nâi miwe?

18 Tito zot bukuñâ nâi sângonzâkua zengâren gawet. Tito zâk gamñâ zengâren kut nâi betziñan meip? Mo kâitzângom um gulip kwatziñgâwe? Zen nekât dap nânge? Zâk sot nâ, net tobat kânok sot mâtâp kânok ândiet.

*A nâmbut umziñ melânbigât girem dâzânngoip.*

19 Den sâm gamen, zo nânngâne sâk mâme den uap? Yatâ buñâ. Nen Kristo sot ândim Anutugât mâteñan den sâmen. Bukurâp, den zo nâi mo nâigât buñâ. Zen aleziñgindâ kâtigibigât dâzânngomen.

20 Nâ zengâren ga ziñgitsa mân dâp opapkât sot zen nâ nikne mân dâp opapkât girem uan. Zengâren kâsa, um kâlak, kuk, senân kwâteñ, sarân sâsân, den uman pâpan, zâizâiñ, kâmbu, gulipmalip, yatâ zo zeï muyagebamgât umnâ girem uap.

21 Nâ zengâren gam a nâmbutñandâ um sumun, lañ mâman, kut nâi lañ orot zo opñâ umziñ mân melânme. Oi yatâ op ândine zengâren ga Anutunandâ mem gei kwatnigi a yatâ zo zengât isem umbâlâ opamgât nânngâm kwâkâ uan.

## 13

*Tosagât op den sâsân muyagibap.*

1 Zi Korinti zengâren du ga sap karâmbut upap. Den nâi sa nânngânek. A kânokñâ a nâigât tosa sâbap zo ko denân mân pambi. Ka a zagât mo karâmbutñâ a nâigât tosa sânetâ denân pam kubikñangâbi.

2 A mârûm bâliñ urâwe sot nâmbutñâ sâp zagât zengâren gâwanân girem dâzânngowan, zengât yatik kârebân tap den zi san. Zen bâliñâ mem ândine dum zagâtñâ zengâren gam mân birâziñgâbat.

3 Nâgât umnan den pâi sâman, zâk Kristo. Zâkkât kâwaliñâ muyagei iknat sâmegât ikpi. Kristo zâk zengâren nepñâ âkon buñâ imbanânoot tuumap.

4 Mârûm perâkñak lorei poruyân kuwe. Zi ko Anutugât imbanânoot zaat ândiap. Yesuñâ hânân lotñâ sot lumbenâ ândeip, zo yatik ândimen. Ka nen Kristo sot pâlatân oindâ Anutugât imbanandâ mem kâtikñan kwatniñgi zengâren ga nep tuum kubikziñgânat.

*Girem den.*

5 Zen nânngâm pâlatânziñoot ândime mo buñâ, Zorat umziñ mâsikâm zorat topñâ ikpi. Mo Yesu Kristonâ umziñan ândimap, zo mân nânge? Yatâ upme oi ko sâkñak Kembangât a ândie sânat.

6 Nen ko sâkñak Kembangât a mân ândimen. Zen zo yatâ mân nânngâniñgâbigât nânngâmen.

<sup>7</sup> Anutuñâ galem otziñgi zen bâliñ mân upigât Anutugâren ninâu sâmbândimen. Nen niñgitne Kembugât a bonñâ utnat mo buñâ, zorat mân sâmben. Zen Kembugât den lum târârak upi, zorarâk sâmben.

<sup>8</sup> Nen yatâ zorâñ dabân den bonñâ kâsa miñanğânat? Nen lunat, zorik taap.

<sup>9</sup> Nen imbañâ kârum ândeindâ zen imbañâziñoot upi? Zo yatâ âsagei ko âlip upap. Umziñ lâmbari âlip upigât Kembugâren ninâu sâmben.

<sup>10</sup> Nâ zeñgâren ga den nep tuubamgât kârebân tapñâ giren den zi kulemgum ziñgan. Zen den zo nâñgâm umziñ kubikpi. Nâ zeñgâren ga nep tuubat. Kembugât imbañâ nigip, zorâñâ tâmbetzâñgobatkât buñâ. Nâ tânzâñgobatkât imbañâ nigip.

*Den murukñâ.*

<sup>11</sup> Bukurâpnâ, den sâmb kwâkâmñâ den itâ sâmbâ. Kelikmelik tapi. Oi girem den zo nâñgâm umziñ sot ândi mâmanziñ kubikañgâm ândibi. Zen um kânok op um lumbe ândibi. Anutu, zâk buku sot um lumbe mariñâ. Zâk zen sot ândibap.

<sup>12</sup> Zen buku op luyañgâm ândibi.

<sup>13</sup> Kembugât siñgi a ambân nâmbutñandâ ziñ Korinti a zeñgât nâñgâme.

<sup>14</sup> Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzâñgozâñgoñ sot Anutugâren gâbâ buku orot,

zo zen sot tâpap. Oi Tirik Kaapumñâ betziñan mei zâk sot ândim zâimambi. Zo perâkñak.

Zo yatik.

## Galata a zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Paulonâ zikŋaŋgât topŋâ sâ muyageziŋgip.*

1 Nâ Paulo Aposolo a orâwan. A ziŋ Aposolo ot mân sâ niwe. Yesu Kristo sot Anutu Ibânâ, zâk mumuŋan gâbâ mängeip, zikŋâ nep zo sâ niwet.

2 Nâ sot bukurâpnâ nâ sot ândime, nen aksik Galata hânân ândime, zengât topziŋ nâŋgâm ekap zi kulemgum ziŋgen.

3 Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikŋâ tânzâŋgom um lumbeŋâ muyagem ziŋgâbabot.

4 Yesu zâk Ibâniŋgât sâtkât nen ândiândi bâliŋâ zi ândimenân gâbâ mâkâniŋgâbap sot tosanij buŋ upapkât ândiândiŋâ mân aŋgân kârip.

5 Zorat narâkŋâ narâkŋâ Anutu sâ m âlip kwâkŋaŋgindâ zimbap. Perâkŋak.

*Nâi zâk siŋgi âlip sâ m gulipkum ŋâi sâbap, zâk simgât siŋgi upap.*

6 Anutu zâk zen Kristo sot pâlatâŋ utnetâ tânzâŋgoi ândibigât diiziŋgip. Diiziŋgi zâk sot ândine mân kârep oi zâk kândâtkom siŋgi âlip ŋâi zorat kindap kwap ândime. Zorat nâŋgâm pârákpan.

7 Zorat itâ sa nâŋgânek. Siŋgi âlip top ŋâi bonŋoot zo mân ziap. Buŋâ. Ka a nâmbutŋandâ Yesu Kristogât den siŋgi âlip zo tâmbetkunam op um gulip kwatziŋgâme.

8 Siŋgi âlip dâzâŋgowen, zo zinzij kâtik. Zorat nen mo sumbem a ŋâiŋâ siŋgi âlip dâzâŋgowen, zo birâm ŋâi dâzâŋgonatkât sâ m sâi ko tâmbetagonatkât siŋgi upem.

9 Den mâr um sen, zo dum sâbâ. A ŋâiŋâ siŋgi âlip kwâkâm ziŋgâwen, zo birâm ŋâi dâzâŋgobap, zâk tâmbetagobap. Oi nâ zorat nâŋga dâp upap.

10 Oi dap dap? Den san zi a ziŋâ nâgât nâŋgâne âlip upapkât san? Mo Anutu zâk nâgât nâŋgi âlip upapkât san. Nâ a zen nâgât nâŋgâne âlip upapkât nep tuuman sâi ko Kembu Kristogât kore a mân opam.

*Paulo zikŋâ topŋaŋgât den.*

11 Bukurâpnâ, nâ den ŋâi dâzâŋgua nâŋgânek. Den siŋgi âlip dâzâŋgowan, zo ayân gâbâ buŋâ.

12 A zo ziŋâ mân dâtnowe. Zo ziŋâ mân kwâkâm niwe. Yesu Kristo zikŋak sâ m muyagenigip.

13 Nâ mâr umŋan Yuda a zengât den kâtik Mosenâ sapsum ziŋgip, zo lum ândiwan. Zo nâŋge. Yatâ ândim Yesugât kâmut imbaŋâ zâŋgom tâmbetzâŋgom ândiwan.

14 Oi sâkurâpniņangât den gei kombapkât sâm kâtigem tâlarâpnâ nâmbutņâ walâziņgâm kâtigem ândiwan.

15 Ka Anutu zâk mârur mamnâ kâmbonjan gâbâ zâkkât sinġi upatkât nânġi zeip. Yatâ nânġi zeipkât tânnobam diinġip.

16 Nanņangât den sinġi hân nânin gokņâ zeņġâren âim dâzâņġobatkât nanņangât topņâ sâm muyagenġip. Yatâ otnġi a zen sot den den mân orâwan.

17 Oi Aposolo a kândom muyagem Yerusalem kamânân ândiwe, zen sot sinġi âlipņangât den mân âraguwen. Zeņġâren mân âiwan. Arabia hânân âi ândim Damasiko kamânân âburem gâwan.

*Pauloņâ Yerusalem kamânân zâi ândeip.*

18 Ândia kendon patâ karâmbut âki Petero ikpat sâm Yerusalem kamânân zâim sirâm kiin bâtnâmbut zâk sot ândiwan.

19 Zâk sot Kembuġât munņâ Yakobo zikirâwan. Aposolo a nâmbutņâ mân ziņġirâwan.

20 (Den kulemguan, zi sarâ buņâ. Anutu mâteņan perâkņak sâm kulemguan.)

21 Yatâ opņâ Siria sot Kilikia hânân âi ândiwan.

22 Oi Kristoġât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen si sâņġânnâ mân niġâwe.

23 Zen nâġât sinġiyâk itâ nânġâwe, "Anġâ nânġom moliniņġip, zâk sinġi âlip

tâmbetkumâipņâ sinġi âlip a dâzâņġom ândimap."

24 Yatâ nânġâmņâ nâġât op Anutu sâm âlip kwâkņangâwe.

## 2

*Pauloņâ Yerusalem kamânân zâim Aposolo a nâmbutņâ ziņġirip.*

1 Oi kendon patâ kiin kimembut âki Yerusalem kamânân dum zâibam Banaba sot Tito diizika ârândân zâiwen.

2 Oi zo yen buņâ. Kembuņâ den sapsur nġi lum zâiwan. Yesuġât kâmurân a zeņġât a sâtnâ sâme, zeņġâren âim sinġi âlip hân nânin gokņâ dâzâņġoman, zorat sapsur ziņġâwan. Nâ sinġi âlip sâm ândiwan, zorat a sâtnâ neburâpnâ zen sapsur ziņġa nânġânetâ âkâbapkât ziinġik tatne den zo dâzâņġowan.

3 Tito zâk nâ sot ândeip. Zâk Yuda a buņâ, Griġ a oi a sâtnâ ziņâ kwabâ kwâkņangâbigât mân sâwe.

4 Ka a sarâņandâ kâmurân bagimņâ Yesu Kristo sot pâlatân op dumun buņ ândeindâ tigân niņġitņâ Moseġât gururin den, zorânġâ saaniņġi ândinatġât Tito kwabâ kwâkņangâbigât sâwe.

5 A zo, ziņ mem ge kwatniņġânam sâne mân loriwen. Buņ kâtiġņâ. Sinġi âlip mân tâmbetkune Galata a, zeņġâren hâlâluyâk op zim-bapkât mân nânġâziņġâwen.

*Aposolo a nâmbutjâ zij Paulo nepņangât nângâne dâp oip.*

6 (Oi a, zengât a sâtjâ sâme, zen mârum dap mo dap op ândiwe, nâ zorat nânga tobat nâi mân uap. Anutu zâk hâtubâtu mân opmap.) A sâtjâ zo, zijâ den uņakjâ mân târokwatniwe.

7 Buņâ. Itâ nângâwe. Anutuņâ Petero Yuda a zengâren sijgi âlip dâzângobatkât nep diņ sâm pindip, yatigâk nâ hân nâin gokņâ zengâren den sijgi âlip dâzângobatkât nep diņ sâm nigip.

8 (Oi Petero mam okņangi nepņâ tuugi bon oip, zâk zikjâ yatik mam otnigi nep tuuga bon oip.)

9 Oi Kembuņâ nep tânnogip, zo ekjâ Yakobo sot Petero sot Yohane, zen Yesugât kâmut zengât patâ ândiweņâ nâ sot Banaba buku otnikâm bitnik kuwe. Oi net hân nâin gokņâ zengâren den sijgi âlip nep tuugitâ zijâ Yuda a zengâren tuunat sâwe.

10 Oi kanpitâ a ambân kut nâi nâi zingânam zorarâk dâtnowe. Oi nâ zorat den mârumņan sâm kâtigiwan.

11 Oi Peteroņâ Antiokia kamânân gam bâliņ oi ekjâ a ambân mâteziņan kin den yâmbâtnâ dukuwan. Wangât, zâk bâliņâ oip, zorat op ko.

12 Zâk hân nâin gokņâ zen sot nalem ârândâņ niwe. Yatâ nem ândei Yuda a, Jakobogât arâpņâ zen gawe. A zo, zij Mosegât den lum

ândim hân nâin gok, zen sot nalem mân nemarâwe. A zo, zen gane Peteroņâ zingitņâ kenġât opņâ a hân nâin gok birâzingâmņâ Yuda a zen sot nalem neip.

13 Nâin âi tapâ tapâ oi Yuda a nâmbutjâ, zijâ târokwâkņangâne Banaba zâk yatik zengâren târokwâip.

14 Oi sijgi âlipkât mâtâp walâm utne a ambân zengât mâteziņan Petero itâ dukuwan, "Gâ Yuda a op hân nâin gokņâ zengât tobat opmatņâ dap op hân nâin gokņâ zijâ Yuda a nenġât tobat upigât sâmat?"

15 Yuda a nen hân nâin gokņâ zen yatâ mân muyagiwen. Nen Yuda a.

16 Ka nen itâ nângâmen. Anâ Mosegât gurumin denâk lune Anutuņâ zingiri tosaziņ buņ mân upap. Ka anâ Yesu Kristo nângâm pâlâtâņ kwâkņangâme, zen Anutuņâ zingiri tosaziņ buņ upap. Zorat op ko nen Kristo nângâm pâlâtâņ kwâkņangâmen. Nen itâ nângen. Gurumin denâk lum tosanij buņ orot, zo mân taap. A zijâ gurumin den lum ândine Anutugât mâteņan tosaziņoot kinbi.

17 Oi nen Kristo sot pâlâtâņ opņâ tosanij buņ upapkât sâmenņâ bâliņâ upmen, zorat dap sânat? Itâ sânat? "Kristoņâ betniņan mei bâliņ upmen." Yatâ mân sânat. Buņ kâtikņâ. Yatâ mân ziap.

18 Nen gurumin sâņgiņâ luluņangât mâtâp birâmņâ

zoren puriksâm ândinat. Zorânâ topniñâ itâ sapsubap. Nen den kuku ândiwen.

<sup>19</sup> Gurumin den sânjiñâ lubatkât nângâm lum osim ândia nogi mowan. Anutu sot pâlâtân op ândibatkat gurumin denñâ nogi mowan.

<sup>20</sup> Nâ Kristo sot poru nagân none mowan. Oi ândiândinâ zi ândian, zo ninâ buñâ. Kristonñâ umnan ândiap. Oi sâk sot ândiândiñ ândiman, zo Anutugât nanñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiman. Zâkñâ umñandâ gâsânogi ândiândiñâ nâgât op buñ oip.

<sup>21</sup> Anutugât tânzângozângonâ den sinji âlip zo mân tâmbetkuman. A nen gurumin den lugindâ Anutonñâ niñgiri tosanin buñ opabân Kristo zâk yen moip opap.

### 3

*Gurumin dengât mâtâp lâñawe.*

<sup>1</sup> O Galata a, zen nângânângâziñ buñâ. Dap dap op um gulip kwatziñge? Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât sinji muyap sâm muyegeziñgâwen.

<sup>2</sup> Nâ den nâi mäsikâziñga dâtonek. Tirik Kaapum miwe, zo dap op miwe? Mosegât den kâtik lumñâ miwe?

<sup>3</sup> Nângânângâziñ buñ? Kaapum sot pâlâtân urâwenñâ zo birâm mâtâp sânjinan bagie?

<sup>4</sup> Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangânetâ

Kembugât imbanñâ muyagei igâwe. Kut nâi nâi zo ek nângâne yenñâ uap? Kaapumñâ zengâren nep tuugi bon mân âsagiap?

<sup>5</sup> Zen sânek. Anutu zâk Kaapum zingâmñâ sâi sen mârât zengâren âsagemap, zo gurumin den luluziñangât mo nângâm pâlâtânziñangât otziñgap?

*Abaramgât mâtâp lâñnat.*

<sup>6</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Abaram zâk yatik Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembugât den nângi bon oi Anutonñâ tosanñâ buñ sâip.”

<sup>7</sup> Zorat itâ nângânek. A Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Abaramgât kiurâp bonñâ ândien.

<sup>8</sup> A hân nâin gokñâ zen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâne tosanin buñ upapkât sâip. Zorat mârumñan nângâmñâ sinji âlip den Abaram itâ sâm dukui,

“Gâgât mäsop zorân a hânñâ hânñâ zengâren âibap.”

<sup>9</sup> Abarâmñâ Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangip. Oi a Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimen, nen Abaramgât mäsobân bagimen.

*Nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiengât ândiândi minat.*

<sup>10</sup> A zen Mosegât den kâtikñâ lum tosanin buñ ândim sumbemân



zâinatkât sâme, zen tâmbetagoangoŋgât siŋgi upi. Wangât, Kembugât ekabân gurumin siŋgiŋgât kulemguwe, ziap, zorat,

“Nâiŋâ gurumin den ekabân den zem âriap, nâmbutŋâ zo lum ândim den ŋâi birâbap, zâk um dâpŋâ tâmbetagobap.”

<sup>11</sup> Gurumin den lum ândim Anutugât mâteŋan tosaŋiŋ buŋ orot, zo mân ziap. Kembugât ekabân den ŋâi itâ ziap,

“Nâi zâk nâŋgâm pâlatâŋ kwâkŋaŋgâm ândimap, zâk Anutugât mâteŋan tosaŋâ buŋ opŋâ ândiândi kâtik muyagem ândibap.”

<sup>12</sup> Gurumin denân ko nâŋgâm pâlatâŋgât mân sâwe. Den ŋâi itâ sâwe,

“Nâi zâk gurumin den lum kwâtâtibapŋâ ândiândi muyagibap.”

*Yesu zâk neŋgât opŋâ sâknamân kirip.*

<sup>13</sup> Kembugât ekabân den kulem ŋâi itâ ziap,

“A nagân zâŋgom kwânâŋgâziŋgâbaram kânŋan sâm pindip. zen bâliŋaŋgât siŋgi.”

Oi Kristo zâk yatik neŋgât opŋâ bâliŋandâ kwâkŋan zariŋ. Bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât suupniŋâ meip.

<sup>14</sup> Oi zorat hân ŋâin ŋâin gokŋâ, zen Yesu Kristo sot pâlatâŋ op Abaramgât mâsobân bagibi. Oi nen Kaapum neŋgât siŋgi sâip,

zo nâŋgâm pâlatâŋ sot op minatkât yatâ âsageip.

*Siŋgi âlipkât bet sâwât, zorat den.*

<sup>15</sup> Bukurâpnâ, a niŋan dâpkwap sâbâ. A ŋâiŋâ mumbamŋâ bet boi zo kâsâpkum ziŋgâbap. Zorat kwâkŋan a ŋâiŋâ komŋâ den ŋâi mân sâbap.

<sup>16</sup> Anutuŋâ Abaram den kânŋan dukuip, zo Abaram sot kiunŋâ zekât siŋgi sâip. Kiurâp doŋbep zeŋgât mân sâip. Kânokkât sâip, zâk Kristo.

<sup>17</sup> Nâ itâgât op san. Anutu, zâk mârumŋan Abaram sot târotârogât den sâip. Oi bet kendon patâ 430 yatâ âki gurumin den Mosegâren gâip. Gurumin den bet gâip, zoraŋ den kâdom sâsâŋ, zo mân kom gulipkoip. Târotâro den kâdom muyageip, zo kâtigem ziap.

<sup>18</sup> Anutuŋâ Mose gurumin den dukuip, zo tosaŋiŋ buŋ oi sumbemân zâizâiŋaŋgât mâtâp muyagei sâi târotâro den zo buŋ opap. Ka Anutuŋâ siŋgi âlipkât bet sâwât den, zo umâlepŋaŋgât op Abaram kânŋan sâm pindip.

<sup>19</sup> Gurumin den Moseŋâ sâm muyageip, zo wangât sâsâŋâ? Zo bâliŋâziŋâ zo mem kabâŋan pâmbapkât Kembuŋâ sâkurâpniŋ sâm ziŋgip. Zo zinzin kâtik zim-bapkât buŋâ. Abaramgât kiunŋâ Anutuŋâ mârur zâkkât den kânŋan sâip, zâk muyagei siriksâbapkât sâsâŋâ. Gurumin den zo

sumbem anjâ Anutugâren gâbâ mem Mose bikjan parâwe.

<sup>20</sup> Mindumindu a Mose zâk kânokkât bujâ, toren toren zengât. Zâknjâ minduzingâm kirip. Ka Anutuñâ den Abaram kândom dukuip, zo zikjak dukuip.

*Gurumin dennjâ a umziñ mân melânjap.*

<sup>21</sup> Dap dap sânat? Gurumin dennjâ Anutuñâ den Abaram kândom dukuip, zo wâlâp? Yatâ bujâ. Gurumin dennjâ a umziñ mân melânjap. Zo yatâ orotñâ sâi ko gurumin dengât op a toszaiñ buj orot, zo muyagebap.

<sup>22</sup> Bâlijandâ a aksik patâ saaniñgi ândimen. Topniñâ zo yatâ Kembugât ekabân ziap. Oi zorat Yesu Kristo nângâm pâlatân kwapñâ Anutuñâ Abaram den dukuip, zorat bonjâ âlip minat.

*Mârum dumunân ândiwen.*

<sup>23</sup> Yuda a nen mârum nângâm pâlatânñiñ buj ândeindâ gurumin dennjâ saaniñgi dumunân ândeindâ nângâm pâlatânjât den âlipñâ, zo âsageip.

<sup>24</sup> Oi zorat gurumin dennjâ galem otingâm Kristogâren nâambarip. Zo Kristogâren nângâm pâlatân kwâkñangâm tosanij buj upapkât yatâ oip.

<sup>25</sup> Nengât nângâm pâlatânñiñangât mâtâp muyagei zoren lânjindâ

gurumin dengât dumun zo ânângârip.

<sup>26</sup> Oi zen Yesu Kristo nângâm pâlatân kwâkñangâwegât Anutugât nan bârarâp op ândie.

<sup>27</sup> Zen too sanjonziñgâne Kristogâren târokwarâwe, zen aksik Kristo sot pâlatân op ândie.

<sup>28</sup> Oi zorat Yuda a sot hân ñain gok, a zâizâiñ sot giginjâ, a sot ambân, a kâsâpkum nen niñjik niñjik zo mân sâbi. Zen aksik Kristo sot pâlatân opñâ kâmut kânok urâwe.

<sup>29</sup> Zen Kristogât sinji urâwenjâ Abaramgât kiurâp bonjâ op ândie. Oi zorat Anutuñâ mârum Abaram sinji den bonjâ dukuip, zorat bonjâ mem ândibi.

## 4

*Anutugât nan bârarâp urâwen.*

<sup>1</sup> Itâ sa nângânek. Katep mâik ñai ibânjâ moi bet boi zo zâkkât sinji oi dâñ mân galem upap. Zo kanpitâ yatâ ândibap.

<sup>2</sup> Oi zâkkât torerâpñandâ zâkkât bet sâwât zo galemgum ândine lâmbatñâ ibânjandâ narâk sâip, zo oi galem upap.

<sup>3</sup> Kristogât sinji a ândien, nenjâren zo yatik ziap. Mârumñan umniñan katep yatâ oi hângât kut ñai ñai zorat kore op ândiwen.

<sup>4</sup> Oi bet narâknjâ sâsânjâ zo mâte oi Anutuñâ nanñâ sângongoi ambân sigan ñaigâren gem gâi kâmbonñâ opñâ meip. Zâknjâ âsagemñâ

Mosegât gurumin den lum kore op ândeip.

<sup>5</sup> Zo ko nen gurumin dengât dumunân gâbâ olaņningâbapkât yatâ oip. Nen Anutugât nan bârarâp utnatkât yatâ oip.

<sup>6</sup> Oi nen Anutugât nan bârarâpņâ uengât Anutu nanņangât Kaapumņâ umniņan sâņgongui gei Anutu itâ sâm konsâmap, "Aboņ, Ibânâ âlipņâ."

<sup>7</sup> Zorat nen kore a buņâ, narâpņâ ândimen. Oi nanņâ ândimņâ Anutu umâlepņangât bet sâwât mariņâ op ândinat.

*Kut nâi nâi bon buņ kândâtkuwe, zo mân mâte utnat,*

<sup>8</sup> Zen mârumņan Anutu mân nâņgâņangâm ândim lopio sot kut nâi nâi yennâ, zeņgât kore op ândiwe.

<sup>9</sup> Narâk ziren ko Anutuņâ ziņgit buku otziņgi zeņgoot zâk ekņâ topņâ nâņge. Yatâ opņâ wangât sâkurâpziņangât pat siņgi mem ândiwe, zo dum mâte otziņgânam kore otziņgânam ue.

<sup>10</sup> Zen kendon top top zorat nâņgâne bonņâ oi tapme.

<sup>11</sup> Zorat nepnandâ zeņgâren tuuga bon buņ opapkât nâņgâm kwâkâ opman.

*Galata a ziņ Paulo birâņangânam urâwe.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, nâ dâzâņgua nâņgâne. Nâ zeņgât tobat yatâ orâwan. Zorat ko zeņgoot nâgât tobat yatâ upi.

Zen sot ândia bâliņâ mân ot-niwe.

<sup>13</sup> Zen nâņgâme. Nâ mârum kamân nâin âibam ua mâsek otnigi birâm zen sot tap den siņgi âlipņâ dâzâņgom ândiwan.

<sup>14</sup> Nâ mâsek patâ op ândia zen âkonņâ buņ on galem ot-niwe. Oi mân nikne bâliņ oip. Buņâ. Zen niknetâ Anutugât sumbem a yatâ orâwan. Opoņ, niknetâ Yesu Kristo yatâ ua galem ot-niwe.

<sup>15</sup> Oi narâk zoren sâtâre urâwe, zo dap op buņ uap? Zen mârum sinziņ keetņâ sâmbum nâ ninam urâwe. Zo yatâ tânnonam urâwe. Zo perâkņak nâņgâmņâ san.

<sup>16</sup> Narâk ziren ko dap dap yatâ den bonņâ dâzâņgua niknetâ kâsaziņ yatâ uan?

<sup>17</sup> A nâmbutņandâ den kelâkņoot sâme. Ziņâ zen kândâtnom zeņgât a upigât yatâ sâme. Zen den kelâk sâsâņâ zo âlipņangât buņâ.

<sup>18</sup> Kut nâi âlipņangât den kelâk sâsâņâ, zorâņ âlipņâ. Zo zeņgâren ga ândiayâk buņâ, zâmbamņâ aria utne âlip upap.

<sup>19</sup> Murarâpnâ, nâ zeņgât op sâknam op tâpman. Oi zorik nâņgâm Kristogât tobat zeņgâren muyagibapkât sâknam zo nâņgâm zâibat.

<sup>20</sup> Nâ zeņgât nâņgâmņâ zeņgâren gamņâ den dâzâņgobatkât otnigap. Nâ zeņgât op nâņgâm kwâkâ uan.

*Sera sot Haga nan-zatzikņâ topzikņâ, zikņik zikņik.*

21 Den nâi mâsikâzinga dâtonek. Gurumin dengât kore utnat sâme, zen zorat ekap sâlâpkum nângâme mo bujâ.

22 Zoren itâ kulemguwe. Abaramgât nanzatjâ âsagiwet. Nâigât kutjâ Ismael. Zâk kore ambân zâkkâren gâbâ âsageip. Nâi ko kutjâ Isaka. Zâk zikjâ âmbinjandâ meip.

23 Oi kore ambânjâ meip, zo ko yenjâ muyageip. Ambinjandâ meip, zo Anutuñâ den kânjan sâip, zo kâtigei âsageip.

24 Oi den zorat torenjâ itâ ziap. Ambân zagât zo sinji âlip târotâro zagât, zorat dâp urâwet. Anutuñâ Sinai bâkjan târotâro nâigât den Mose dukuip. Târotâro zorat arâpnâ zen kore a ambân urâwe, zorat dâp Haganjâ oip.

25 Haga zâk Sinai bakjâ Arabia hânân taap, zorat dâpkwap san. Oi Yerusalem mâirâp sot Sinai bakjâ, zen dâpziñ kânok ue. Zen kore a ambânâk ue. Zen Mosegât gurumin den zo kore kwap ândime.

26 Oi Yerusalem kamân unjakjâ u sumbemân taap, zâk Sera yatâ kore buj. Oi kamân zorâjâ mamniñ uap. Yesugât kâmut ândimen, nen Yerusalem unjakjâ sumbemân taap, zorat kâmut.

27 Kembugât ekabân Yerusalem kamân sânginjâ sot unjakjâ marirâp, zengât den nâi itâ ziap,

“Ambân kâpin, katep

mân mimiñâ, gâ umâlep nângâ. Katep âsaâsaginanjât sâknam mân nângâmat, gâ sâtâre ot. Ambân apjâ bujâ, zâk katep donbep minzingap. Ambân apjoot, zâk muraçâ bituk minzingap.”

28 Bukurâpnâ, Anutuñâ den kânjan sâip, zorat bonjâ nen nan bârarâp urâwen. Oi zorat dâp Isaka âsageip.

29 Mârum katep yenjan âsageip, Ismael, zâknâ nâi Kaapungât sâtkât âsageip, Isaka, zâk kâsa miñanjip. Narâk ziren zo yatik ziap. Mosegât gurumin den kore ândime, ziñ Kristogât kâmut nen kâsa otiñgâme.

30 Oi Kembugât ekabân den dap yatâ ziap? Den nâi itâ ziap, “Kore ambân sot nanjâ molizikâna âibabot. Kore ambângât nanjandâ bet boi zi mân galem upap. Zikjâ ambinjanjât nanjandâ bet boi zo galem upap.”

31 Bukurâpnâ, Kristogât a nen kore ambângât kiun buj. Nen ambinjanjât kiurâp uen. Zorat op ko Anutugât nan bârarâp op ândien.

## 5

*Olanjningipkât dumunân mân zâinat.*

1 Nen dumun buj ândinatkat Kristonjâ olanjningip. Zorat a nâmbutjandâ

saaningânam sâne mân nângânat.

<sup>2</sup> Nâ Paulo itâ dâzângua nângânek. A nâmbutjandâ itâ sâme, "Anutugât mâtenjan tosaziņ buņ upigât Mosegât den lum ândibi." Yatâ sâne nângâzingâne kwabâ kwatziņgâne ko Kristogât nep zo zengâren bon buņ upap. Wangât, zen siņgi âlipkât mâtâp birâwe upap, zorat.

<sup>3</sup> Dum dâzângua nângânek. Nâi zâk kwabâ kwâkņangâbi, zâk gurumin den pisuk lum kwâtâtem ândibapkât sâsâņ. Ka zâk dap yatâ lum kwâtâtibap?

<sup>4</sup> Den kâtik lum ândim tosanij buņ utnat sâme, zen Kristo sot târotâro urâwe, zo mânângâtse. Oi Anutugâren gâbâ tânzângožângoņandâ, zo zengâren bon buņ uap.

<sup>5</sup> Nen ko Kaapumņâ diiniņgi Yesu Kristo nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm um bâbâlan op Anutu mâtenjan tosanij buņ kinatkât mambât ândimen.

<sup>6</sup> Nen Yesu Kristo sot pâlâtâņ opņâ itâ nângâmen, "Kwabâ zângožângoņ sot daaņoot ândiândiņ, zo bon buņâ uap. Kembangâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiândiņ sot buku orotņâ, zorâņ bonņâ uabot."

*Sâm gulip a, zengât den.*

<sup>7</sup> Zen siņgi âlipkât mâtâp topkwap âlip lânjâwe. Zoren âinetâ ko nâiņâ pâke pâi den bonņangât mâtâp walâwe?

Wannâ um gulip kwatziņgi mâtâp zo bire?

<sup>8</sup> Anutuņâ diiziņgiņâ zen yatâ upigât mân sâip.

<sup>9</sup> Bâu usiņandâ âbângum sirogân giari aksik kâlak op nanğâbap.

<sup>10</sup> Nâ itâ nângan. Kembuņâ diiziņgi nângânângâziņâ nâgât yatâ upap. Oi anâ um gulip kwatziņgâmap, zâk Kembangâren gâbâ hâuņâ mimbap.

<sup>11</sup> Bukurâpnâ, nâ zen kwabâ kwatziņgâbigât dâzângoman sâi dap op kâsa otnibe. Nâ yâtâ dâzângoman sâi ko poru nakkât siņgi zo nângâne mân bâliņ opap.

<sup>12</sup> A um gulip kwatziņgânam kwabâ kwatziņgâbigât sâme, zengât itâ nângâman. Zen ziiņ sâkziņ kâriangânetâ sâi dap opap.

*Dumunniņ buņ ândim laņ gulip mân utnat.*

<sup>13</sup> Bukurâpnâ, zen dumun buņ ândibigât Anutuņâ diiziņgi. Oi nen dumun buņ ândien sâm um sâkkât âkņâlê bâliņâ zo mân lum ândibi. Umziņandâ gâsâyagom kore oraņgâm ândibi.

<sup>14</sup> Den kâtikņangât kombâņâ, zo itâ, "Gâ gikaņgât otgimap, zo yatik a torenņâ zengât otgigi betziņan mem ândiban."

<sup>15</sup> Zen ko sâtziņandâ ziaņgâm agom buņ upegât girem dâzânguan.

*Laņ gulip ândiândiņ, zorat bonņâ sot Kaapum wâratkum ândiândiņ, zorat bonņâ.*

16 Sa nângânek. Zen Kaapum wâratkum zâkkât imbanan kâtigem ândibi. Oi um sâkkât âknjâle, zo mân upi.

17 Um sâkkât âknjâlenjâ Kaapum komap. Oi zet zo kâsa kâsa oitâ zen kut nâi utnam upme, zo mân bâbâlanj opmap.

18 Zen Kaapum wâratkune diizingi Mosegât den kâtikjandâ mân saazingâbap.

19 Um sâkkât âknjâle nep tik mân ziap. Zo itâ muyagemap. Lanj ândiândin, bukujanjât ambân lanj mimiņ, anjunziņ buj lanj orot.

20 Lopio hurat kwâkwat, kware sunjâ, kâsa kâsa, sârek den, um kâlak den, kuk sunjguruk, a zikjanjât nângi zâizâiņ, um kâsâp op kâsâpagoagoj.

21 A nâigât kut nâi nâi âknjâle op lanj mimiņ, too kâtik nem um gulip orotjâ, sii nalem nemjik ândiândin sot kut nâi nâi nâmbutjâ. Zorat mârum dâzângowan, oi zi dum dâzânguan. Anjâ bâlinjâ zo upinjâ Anutugât um topnan mân ândibi.

22 Ka Kaapumjâ umziņan ândei wâratkum ândime, zo zengâren bonjâ itâ muyagemap. Umjâ gâsâzângomap, sâtâre, um lumbe, um sânduk, buku op ândiândin, den luluj,

23 Um diigi gei ândiândin, umjâ kendon ândiândinjâ. Kaapum den wâratkum ândine bonjâ zo zengâren muyagem zimbap. Gurumin denân kut nâi nâi âlipjâ zo

mân utnatkât den nâi mân ziap.

24 Oi a ambân Yesu Kristogât sinji ândime, zen ândiândi sânginjâ sot um sâkkât âknjâle bâlinjâ zo buj upapkât poru nagân kune kinzap.

25 Kaapumjâ ândiândi niņgi ândimengât Kaapumjât holi wâratkum zâkkât imbanan kâtigem ândinat.

26 Sâknjâ zâizâiņ mân utnat. A torenjâ mân mem gei kwatziņgânat. A nâigât kut nâi nâi lanj âknjâle mân utnat.

## 6

1 Bukurâpnâ, a nâinjâ tosa muyagei zen Kaapum wâratkum ândime, zen um sânduk okjanjâm sâm kubikjanjâbi. Oi gikâ mâsimâsikâyân loribatkât gasâgâ kârâm ândiban.

2 Kut nâi nâi yâmbâtjâ zo berân mianjâbi. Zo yatâ op Kristogât den kâtik zo lum ândibi.

3 Nâi zâk kut nâi bonjâ zo mân opjâ zikjanjât nângi zâizâiņ opmap, a yatâ zo umjâ kâitkuap sâsân.

4 Zorat zâk zikjanjât ândi mâmanjâ ek nângâm kubikpap. Yatâ opjâ a torenjâ mân mem ge kwatziņgâbap.

5 Nepkât yâmbât kâsâpkukuj zo a mariņjâ dâp lum kinbi.

6 Den sinji âlip kwâkâm ziņgâme, a zo ziņ betziņan mem kut nâi nâi kâsâpkum ziņgâbi.

*Nýaran orot mâmeninangât bonjâ minat.*

7 Gâ um gulip mân upan. Dap yatâ op Anutu kâitkuban? Anjâ Anutu kâit kunatkât dâp bunjâ. Anjâ kut nâi nâi kârâm kâmitnat, zorat bonjâ yatik minat.

8 Nâi zâk um sâkkât âknjâle bâlinjâ, zorat nepnjâ tuubap, zâk yatik um sâkkât âknjâle bâlinjâ, zorat bonjâ tâmbetagoagoj muyagibap. Ka nâi zâk Kaapungât nep tuubap, zâk yatik Kaapungât bonjâ ândiândi kâitknjâ muyagibap.

9 Kut nâi nâi âlipnjâ tuum ma ko âkon mân utnat. Nen mân lorem nep yatâ tuunarân bet sumbemân nep zorat bonjâ muyaginat.

10 Zorat itâ sa nângânek. Mâtâp muyagei a eluj patâ kut nâi nâi âlipnjâ otziŋgânat. Den siŋgi âlip zo lum Yesugât kâmut zo kut nâi nâi mem zâi pam otziŋgânat.

*Girem sot mâsop den.*

11 Zen kulem zi iknek. Den nâmbutnjâ zo yen sa bukunâ nâi kulemgua. Ka âkââkân zi Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziŋgan.

12 A nâmbutnjandâ zen kwabâyagobigât sâme. A zo, zen sâknandik den siŋgi âlip ziap. Zen Kristo poru nagân sâknam nângâm moip, zorat den siŋgi sâne a ziŋ sâknam ziŋgâbegât yatâ upme.

13 A zo, zen zâizâiŋ op zengât a patâ utnatkât mâtâp urâwe. A kwabâ

agowe, zen den kâtik mân lum kwâtâtime.

14 Nâ ko kut nâi nâi yennangât bunjâ, Kembuninjâ Yesu Kristo, zâk nengât op poru nagân sâknam nângâm moip, zorârâk nângâm sâtâre op ândiman. Yesu zâk nengât op poru nagân moip, zorat opnjâ hângât kut nâi nâi eksa yennâ opmap. Oi hân a um kâtik ândime, zen kândâtnom mân nângânangâ upme.

15 Kwabâ agom ândiândiŋ mo yen ândiândiŋ, zorân bon bunjâ. Yesu sot pâlâtân op ândiândi unaknjâ, zorân bonjâ.

16 A den zi lum ândime, zen Anutugâren gâbâ um lumbenjâ sot tânzângozângonjâ zimbap. Anutugât kâmut zengâren zimbap.

17 Bet anjâ sâknam mân nibigât otnigap. Wangât, nâ Yesu Kristogât op sâknam nep tuum gâwan. Oi a ziŋ nonetâ gut dârâbut sâknan donbep ziap, zorat.

18 Bukurâpnâ, Kembuninjâ Yesu Kristogâren gâbâ um lumbenjâ umziŋan zem zimbap. Zo perâknjak.

Zo yatik.

## Epeso zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop den.*

1 Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwanjâ Epeso kamânân Yesu Kristogât kâmut nângâm pâlâtân kwâkŋanġâm kâtigem ândime, zengât ekap zi kulemgum ziŋgan.

2 Ibâniŋ Anutu sot Kem-buniŋ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ sot um lumbe zengâren zimban.

*Anutuŋâ mâruman  
sumbengât siŋgi kwatniŋgip.*

3 Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâ Anutu, zâkŋâ sumbemân gâbâ siŋgi âlipkât mâsop topŋâ topŋâ Kristogât opŋâ niŋgip. Zorat nen sâm âlip kwâkŋanġânât.

4 Zâk mâruman hân mân muyageibân nen zâkkât mâtenjan um hâlâlu sot tosanin buŋ kinatkât Kristogât siŋgi kwatniŋgip.

5 Zâkŋâ umŋâ gâsânâŋgomŋâ kânŋan nâŋgi zeipkât Yesu Kristogât opŋâ nan bârarâp utnatkât sâm kâtigem niŋgip.

6 Zikŋâ nanŋanġât opŋâ tânzâŋgozâŋgoŋâ sâŋgân buŋ niŋgipkât sâm sâtâre okŋanġânât.

*Yesugât gilâmġandâ  
sâŋgânniŋ meip.*

7 Nanŋâ Yesu, zâkkât gilâmġandâ sâŋgânniŋ meipkât tosanin gulipkukun muyageip. Anutugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ, zorat nâŋgindâ imbanâ opmap.

8 Zâkŋâ imbanâ patâ tânnâŋgoip. Tânnâŋgom nâŋgânġâ bonŋâ sot top nâŋgânġânâ niŋgip.

9 Oi zikŋik den kânŋan nâŋgi âlip oi itâ mem kwânâŋgip. Zo itâ sâm muyageip. Den zo mâruman ekapŋoot zeip. Den zo itâ,

10 “Narâkŋâ nâŋgâwan, zo gâtâm mâte oi Kristonâ a sot kut ŋâi ŋâi hânân sot sumbemân zo mâpotziŋgâmŋâ kâukziŋ sot patâziŋâ upap.”

11 Anutuŋâ kut ŋâi ŋâi ak-sik umŋanġârâk sâm kâtigem muyageziŋgâmap, zâk mâruman niŋgit nâŋgâm Kristogât opŋâ nen zâkkât a ambân gakârâpŋâ utnatkât sâip. Oi nen siŋgi âlipkât bonŋâ minatkât sâip.

12 Zorat op kândom Kristogâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋanġâm ândimen, nen Anutu sâm sâtâre okŋanġâm ândinat.

13 Zen yatigâk zâk sot pâlâtân urâwe. Zen den bonŋâ nâŋgâne zorânâ kubikziŋgi Yesugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋanġâne Anutuŋâ undipŋâ Tirik Kaapum ziŋgip. Anutuŋâ Tirik



Kaapum niŋgâbapkât mârûm sâmbâtigeip.

<sup>14</sup> Sumbemân zarindâ kut nâi nâi niŋgâbap, zorat undipniŋâ Kaapum niŋgip. Anutu kutsiŋgiŋaŋgât sâtâre patâ muyagibapkât zâkkât arâpŋâ neŋgâren Kaapumŋâ kubikkubik nep zo tuum naŋgâbap.

*Siŋgi âlip zeŋgâren zim-bapkât Paulonâ ninâu sâip.*

<sup>15</sup> Zen Kembu Yesu nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâm Kembugât siŋgi a buku otziŋgâme, zorat den siŋgi nâŋgâwan.

<sup>16</sup> Zorat nâ zeŋgât op narâk dâp nâŋgâmŋâ Kembugâren sâiwap sâmbât, sâmbât âlip kwâkŋaŋgâman.

<sup>17</sup> Kembuŋâ gâsuziŋgipkât yatâ opman. Oi narâk dâp zeŋgât op ninâu itâ sâmbât dukuman.

Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât Anutu, Ibâ, âsakŋâ neule mariŋâ, zâkŋâ Kaapum ziŋgi zorâŋâ nâŋgânâŋgâ ziŋgâm Kembugât topŋâ sâmbât muyagei nâŋgâm biranbi.

<sup>18</sup> Oi umziŋ ânâŋgâri Kembuŋâ gâsuziŋgâm sumbeŋgât siŋgi kwatziŋgip, zorat nâŋgâm, nâŋgâm kwâtâtibi. Oi Kembugât arâpŋâ zen sumbemân kut nâi nâi âsakŋâ neulenoot ziŋgâbap, zorat nâŋgâne bon upap.

<sup>19</sup> Oi nâŋgâm pâlâtâŋniŋoot, neŋgâren imbanâ patâ zorâŋâ nep tuumap, zorat topŋâ nâŋgâbi.

<sup>20</sup> Imbanâ zorat bonŋâ igâwe. Zorâŋâ Kristo mumuŋan gâbâ mângim diim sumbemân zâmbât Anutugât âsanŋâ bongen pâip.

<sup>21</sup> Oi a kutâ sot sumbem a, a top top imbanâziŋoot zeŋgât a kâukziŋâ pâipkât hânân sot sumbemân kotsiŋgi ziap, zorâŋâ koi giap. Narâk zirenâk buŋâ. Zo yatâ zem zâmbâmbap.

<sup>22</sup> Anutuŋâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât ombenjan zâmbamŋâ kâukziŋ upapkât sâmbât kâmut gakârâp neŋgât kembuniŋ kwânâŋgip.

<sup>23</sup> Zâkkât kâmut zo kiŋ bikŋâ oindâ giniŋgâm neŋgât kâukniŋ op ândiap. A sot kut nâi nâi dâpniŋanâk niŋgi meindâ dâp op âimap.

## 2

*Mârûmŋan lan gulip ândiwen.*

<sup>1</sup> Zen mârûm bâliŋ top top opŋâ um mumuŋâ op ândiwe. Ka Kristonâ mumuŋan gâbâ mângiziŋgi ândie.

<sup>2</sup> Mârûm zen hân a zeŋgât mâtâp lân ândim âi wâke zeŋgât a kutâ, Satan, zâkkât sât lum ândiwe. Narâk ziren zâkŋâ siŋgi âlip den ku a mam otziŋgi ândie.

<sup>3</sup> Nen mârûm zeŋgât tobat yatâ op ândim sâkkât sot um nâŋgânâŋgâniŋaŋgât den lum ândim a nâmbut yatâ Anutugât kukŋaŋgât bonŋâ muyaginatkat siŋgi op ândiwen.

*Anutuŋâ mânginiŋgâmŋâ sumbeŋgât siŋgi sâip.*

4 Yatâ op ândiwen. Ka Anutu zâk umņâ gâsum birañningipkât buku otningip.

5 Bâliñâniņangât op um mumuņâ op ândiwen, nen Kristo sot mânginiņgip. (Zen nânge. Umâlepņangât op kubikningip.)

6 Zâk Yesu Kristo sot mânginiņgâm zâk sot ârândâņ a kuta tâtarân tâtnatkât sumbemân nâambarip.

7 Itâ muyagibapkât oip. Tânzânģozânģonņangât gom sambe, zo Yesu Kristo umâlepņangât op mâbâlâkņem niņgâbap.

8 Zen nânge. Zâk tânzânģomņâ nânģâm pâlâtânziņangât op kubikziņgip. Zo ziņangât buņâ. Anutu umâlipiņangât op sângân buņ yatâ otziņgip.

9 Nep nâi tuuwegât yatâ otziņgâbap, zo buņâ. Zorat a nâiņâ sâkņâ mem zari mân dâp upap.

10 Nen Anutugât bikņan gok. Zâk Yesu Kristogâren muyageniņgip. Oi mâtâp âlipņangât nep tuum ândinatkât Anutuņâ sâm niņgip. Mâtâp zo mârur kubigipkât zoren lân ândinat.

*Barin gokņandâ kamânân gawe.*

11 Mârurņan um kâtik ândiwe, zorat nânģâm ândibi. Zen Yuda a buņâ, kamân nâin gokņâ. Oi Yuda a ziņâ kwabâ kwarangâmņâ ândiweņâ kwabâ ulin sâm dâzânģomarâwe.

12 Narâk zoren Kristo buņ ândiwe. Oi Isirae a zen Anutugât kâmut ândine zen kwande ândiwe. Isirae a zen Anutu sot târotâro opņâ zâkkât siņgi den mem ândine, zen Anutu kârur bet bâsan ândiwe.

13 Narâk ziren ko zen barin ândiweņâ Yesu Kristogâren târokwap Kristo gilâmņangât op kamânân ândie.

*Yesuņâ kâsa koi gei um kânok urâwen.*

14 Yesu zikņak lumbenâniņ ândimap. Zâk a nakņâ zagât osetniņan kâsa op pâke kâtik zeip, zo kâdanâ Isirae a sot hân nâin nâin gok minduniņgi kâmut kânok urâwen.

15 Zâkņâ Yuda neņgât pâke den zeip, zo tâmbetnânģobapkât imbanâ zemņangip, zo koi geip. Oi a kâmut zagât nekât kinkin gebagân kâmut uņakņâ kânok zâk zikņak muyagem kin lumbenâ muyageip.

16 Zâk poru nagân moibân a nakņâ zagât zo bonņâ kânokgâk mâpotniņgâm Anutu sot buku utnatkât kâsa koi geip.

17 Oi zâk gamņâ barin ândiwe sot kamânân ândiwen, nen lumbenangât siņgi den dâtnânģoi nânģawen.

18 Oi nen aksik zâk sot pâlâtân urâwengât Kaa-pum kânok mem Ibâ mâte okņangâmen.

*A nen Kembugât namâ yatâ utnat.*

19 Zorat op narâk ziren zen kwande mân ândie. Zen Kembugât sinji a nâmbutnjâ zen sot Anutugât kamân marij op Anutugât kâmut opnjâ zâkkât namâ op ândie.

20 Namâ zorat tandâ Aposolo sot Propete. Zinjâ laniŋgâne ândien. Ka Yesu Kristo ko kunkunniŋ uap.

21 Zâkkâren anjâ anjâ târokwaîndâ Kembugât hâlâlu namâ muyagem zâimap.

22 Kaapumnjâ Epeso kamânân ândie, zen yatik târokwatziŋgi Anutugât namâ ue.

### 3

*Kembuŋâ den tiknjâ zeip, zo Paulo sâmbuyagem pindip.*

1 Zorat opnjâ Paulo nâ Yesu Kristogât tâk namâ a op ândian. Nâ hân nâin gok zeŋgâren sinji âlip nep tuum ândimangât tâk namin nâbane ândian.

2 Zen nâgât sinji nângâwe. Anutu tânzâŋgozâŋgoŋangât op zeŋgâren sinji âlip nep tuubatkât sâmbuyagem nigip.

3 Sâmbuyagem nigip. Den zorat pânjkânok kulemguan.

4 Kristogât den tiknjâ zeip, zo ek nângâman. Zen den zi sâlâpkumnjâ nâgât yatâ nângâbi.

5 Den tik zeip, zo a mârum ândiwe, zeŋgâren mân sâmbuyagem nigip. Narâk ziren ko tirik Aposolo sot Propete

neŋgâren Kaapumnjâ sâmbuyagem nigip.

6 Den tik zeip, zo itâ. A hân nâin nâin goknjâ, zen sinji âlip nângâmnjâ lum Yuda a nen sot kâmut kânok op Yesu Kristogât op sinji den zorat bonnjâ ârândâŋ minat.

7 Oi sinji âlip zorat kore a ândibatkat Anutuŋâ umâlepŋangât imbanjâ patâ nigip.

*Den tikŋangât bonnjâ Yesuŋâ muyageip.*

8 Nâ Kembugât sinji a nâmbutnjâ ombeziŋan a giginjâ op ândiman. Ka laŋ Kristogâren umgât gom sambe mân igiknjâ ziap, zorat den a hân nâin goknjâ sâmbuyagem ziŋgâbatkat Kembuŋâ sâmbuyagem nigip.

9 Anutuŋâ a sot kut nâi nâi muyageniŋipnjâ den tik pâi zeip, zo narâknjâ narâknjâ mân sâmbuyagem ândeip. Ka narâk ziren Anutuŋâ zo sâmbuyagemnjâ den zorat bonnjâ sâmbuyagem zen sot a nâmbutnjâ aksik patâ dâzâŋgobatkât sâip.

10 Narâk ziren Anutuŋâ kâmut gakârâpnjâ neŋgâren nângânângânjâ bonnjâ mâbâlaknei kulem top topnjâ muyagei sumbem a sot a imbanjâziŋoot sumbemân ândie, zen ek nanjâbi.

11 Anutu zâk mârum hân mân muyageibân den sâmbuyagem nigip, zorat bonnjâ Kembuŋâ Yesu Kristo sângongoi gem muyageip.

12 Oi zâknjâ mâtâp mem niŋgi nângâm pâlatân kwap

kenġât buŋ Anutu mâte okŋaŋġâmen.

<sup>13</sup> Zorat nâ itâ dâzâŋgua nâŋġânek. Nâ zeŋġât op sâknam kwâkŋan ândia umziŋ mân yâmbâribap. Buŋâ. Zen zorat nâŋġânetâ âlip upap.

*Paulo zâk Epeso a zeŋġât op ninâu sâip.*

<sup>14-15</sup> Zorat op ko sumbemân sot hânân a kâmut ândien, niŋġâ Ibâ bonġâ, zâkkâren pindiŋsâm zeŋġât op ninâu itâ sâman.

<sup>16</sup> Anutu zâk sâi Kaapumġâ umġât gom sambe imbaŋġâ muyagem ziŋġi umziŋ lâmbat kâtigibap.

<sup>17</sup> Oi Kristo nâŋġâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋġâne umziŋan tâtat mâme upap. Nak ândâŋandâ hânân gei kinmap, zen zo yatâ buku orotġâ, zo ġasum kâtigem kinbi.

<sup>18</sup> Oi zen Kembuġât siŋġi a nâmbutġâ zen sot ârândâŋ Kristo zâk umġâ ġasâzâŋgomap, zorat toren toren mâpot nâŋġâm kwâtâtibi.

<sup>19</sup> Oi Kristo umġâ ġasâzâŋgomap, zorâŋġâ a nâŋġânâŋġâziŋ walâmap, zo laŋ nâŋġâm biranġi. Oi Anutugâren umġât gom sambe piksâm ziap, zorâŋġâ zeŋġâren âi piksâbap. Nâ zeŋġât op yatâ ninâu sâman.

*Sâtâre den.*

<sup>20</sup> Imbaŋâŋoot neŋġâren nep tuumap, zâk Anutu. Kut ŋâi ŋâi zorat nâŋġâm ninâu sâmen, zorigâk buŋâ. Kut

ŋâi ŋâi walâwalâŋ upapkât kâwali tâkŋaŋġap. Zorâŋ ninâu sot nâŋġânâŋġâniŋ walâmap.

<sup>21</sup> Zâkkât op Yesu Kristogâren sot kâmurân sâtâreŋġâ narâkġâ narâkġâ zem zâimâmbap. Perâkġak.

## 4

*Kaapumġâ minduniŋġi kâmut kânok urâwen.*

<sup>1</sup> Nâ Kembuġât nep tuum ândia ġasunim tâk namin nâbanetâ tap ekap zi kulemgum ziŋġan. Zorat zen itâ nâŋġânek. Kembuġâ ġasâzâŋgomġâ târârak ândibigât sâm ziŋġip, zorat dâbâk ândibi.

<sup>2</sup> Ġiġiŋġâ sot um sânduk ândim buku oraŋġâm hâuŋaŋġât den mân sâbi.

<sup>3</sup> Oi Kaapum zâk lumbeŋaŋġât tâkġâ mâpotziŋġâm saaziŋġip, zo mânâŋġâtpegât galem oraŋġâm ândibi.

<sup>4</sup> Zen kâmut kânok. Kaapum kânok. Sumbem kânokkât siŋġi, zorat siŋġi kwatziŋġâm diiziŋġip.

<sup>5</sup> Kembu kânok. Nâŋġâm pâlâtâŋ kânok. Too saŋgon kânok.

<sup>6</sup> Anutu zâk Ibâniŋ kânok. Zâk aksik patâ walâniŋġâm kembuniŋġâ op ândiap. Oi um dâp imbaŋġâ niŋġâm um dâp tâtat mâme opmap.

*Kembuġâ siŋġi âlip nepkât a top top nâambarip.*

<sup>7</sup> Kristo zâk nep sâm niŋġip dâp imbaŋġâ niŋġâmap.

<sup>8</sup> Zorat Kembuġât ekabân den ŋâi itâ kulemguwe, ziap,

“Zâk u sumbemân zarip, narâk zoren tâk namâ a donbep diizingâm zarip. Oi a umgât gom sambe sot imbanjâ zingip.”

<sup>9</sup> Yesu zâk u zarip, zo yen mân sâwe. Zâk hânân sot âmbi hân ombenjan geip. Zâk hânân geibân gâbâ âburem zarip.

<sup>10</sup> Zâk geip, zâkngâk sumbemjâ sumbemjâ walâm zarip. Zâk sumbem sot hân piksâm ândibapkât zarip.

<sup>11</sup> Oi zâkngâk a nep sot imbanjâ zingip, zo itâ. A nâmbutjâ Aposologât nep sâm zingip. Nâmbutjâ Propete zâmbarip. A nâmbutjâ singi âlip mem hân nâin âiâinjângât sâip. Nâmbutjâ kâmut zengât galem a. Nâmbutjâ singi âlip kwâkâm zingâ a.

<sup>12</sup> Zo zâkkât singi a gakârâpnâ mem kubikzingâm ândinatkat sâip. Kore nep zo tuugindâ Kristogât ken bet sot bonjâ lâmbatpapkât a yatâ zo nâmbarip.

*Singi âlibân mân lorinat.*

<sup>13</sup> Zo yatâ op singi âlip topjâ sot Anutu nanjângât topjâ nângâm kwâtâtem um kânok utnat. Singi âlibân ândim lâmbatnatkat sâip. Lâmbatjâ Kristogât tobat yatâ op ândinat.

<sup>14</sup> Nen katap maik yatâ mân op ândinat. Wangât, Sarâ a zij um gulip kwatningânâ upme, zorat.

Sarâzijandâ pibâ yatâ mân mem kâbaknenjigi kâtigem kinat.

<sup>15</sup> Itâ op ândinat. Nen umningandâ a gâsâzângom den bonjigâk dâzângonot. Yatâ op ândeindâ mâtâp zo mo zo tirâpnângoi zoren ândim kâuknij Kristo, zâkkâren târokwap kin lâmbatnat.

<sup>16</sup> Zâkkâren târokwâindâ sânamningandâ sipapagoi sâknij kânok opmap. Oi torerâpnâ opjâ imbanjâ zemningap sot nep sâm ningip dâp nep tuumjâ umjâ gâsâyagom sâk kânok lâmbatnat.

*Kwakmak mân ândinat.*

<sup>17</sup> Kembangât op tâk namin nâbarâwe, nâ den nâi dâzângobâ. Um kâtik a, zen nângânângâziij kut nâi nâi yenjan pane zemap. Zen ko zengât tobat yatâ mân upi.

<sup>18</sup> Um kâtik a, zengât um nângânângâziij nâtatik oip. Um kâtik op Anutugât ândiândi kândâtkum ândiwe.

<sup>19</sup> Oi um nângânângâziij buj sii nalem laj nemjâ âkñâlê sot bâlij top top âkon buj upme.

<sup>20</sup> Epeso a, zen ândiândi yatâ ândibigât mân kwâkâm zingâwen. Kristogât topjâ sâm dâzângom ândiwen.

<sup>21</sup> Den topjâ kwâkâm zingâwen oi ko Yesugâren den bon ziap, zo nângâwe.

<sup>22</sup> Zen ândiândi sânginjâ kândâtkum umzijâ sânginjâ âkñâlê sarâ zoren tâmbetkume, zo lândim pambi.

23 Oi Kaapum nângânjângâne umziŋ mâŋgei uŋakŋâ upi.

24 Oi ândiândi uŋakŋâ mem ândibi, zo Anutugât tobat yatâ opŋâ târârak sot hâlâlû muyageip.

*Bâliŋâ top top birânat.*

25 Zorat zen sarâ birâm den bonŋigâk sâmbâragubi. Nen buku kânok ândien, zorat op yatâ utnat.

26 Kugân bâliŋ mân upan. Kuk den mân mem ândina mirâsiŋ geibap.

27 Satangât tirek mân kwâpan.

28 Mârum kâmbu op-marâwe, zen birâm betŋâ nep tuum kât nalembuyagemŋâ a kanpitâ âlip tânzângobi.

29 Den bâliŋâ lâuziŋan gâbâ mân gibap. Den âlipŋigâk tânagom sânetâ zorâŋâ a tânzângom umziŋ kelikpap.

30 Anutugât Tirik Kaapumŋâ umbâlâ opapkât diŋâ mân birâbi. Anutugât tirik Kaapum, zo zengâren undip pâip, ziap. Gâsuziŋgâbapkât narâkŋâ mâte oi Anutuŋâ zo ekŋâ gâsuziŋgâbap.

31 Kâsa den, um kâlak, umân pâpan den, den sârek, kuk den sot kut ŋâi ŋâi sumunŋâ zo zengât osetziŋan mân zimbap.

32 Zen buku opŋâ âlip oraŋgâm tosa birâm ândibi. Anutu zâk yatik Kristogât op tosaziŋ birip.

1 Zen nan bârarâpŋâ op ândie, zorat Anutuŋâ opmap, yatik op ândibi.

2 Oi buku op umziŋâ gâsâyagom ândibi. Kristo zâk yatik buku otningâm nengât opŋâ ândiândiŋâ birip. Zo Anutuŋâ egi âlip yatâ oip. Kembangât siŋgi nalembuyageip, zo yatâ.

3 Laŋ mâman sot kut ŋâi bâliŋâ, mân orotŋâ sot a ŋâigât kut ŋâi ŋâi zorat âkŋâle op laŋ mimiŋ, zorat tâtâlek den zo mân sâbi.

4 Den aŋunŋoot, den laŋ sâsaŋâ den gân yatâ sâroken zo sâne bâliŋ upap. Sâiwap den sot sâmbâlip den sâne dâp upap.

5 Zen itâ nângânek. Laŋ mâman a, den sumunŋâ sâme. A nâmbut zengât kut ŋâi ŋâi âkŋâle op laŋ mime. A yatâ zo, zen Kristo, Anutu umzik topŋan tâtatŋâ zo kârubi. A nâmbutŋâ zengât kut ŋâi ŋâi zorat âkŋâle op laŋ upme, zen a ziŋ lopio hurat kwapme yatâ Anutu kândâtkom umziŋ hângât kut ŋâi ŋâi zoren pane zemap.

*Tik kut ŋâi ŋâi aŋunŋoot mân utnat.*

6 Kâitzângom sarâ den dâzângone nângâne bonŋâ mân upap. Bâliŋâ top top zorat Anutu kukŋangât bonŋâ zo den ku a zengâren muyagibap.

7-8 Zoren zen mân betziŋan mimi. Zen mârumŋan ŋâtâtik sot ândiwe. Zi ko Kembangâren gam âsakŋâ

## 5

*Bâliŋâ kândâtkom ândinat.*

op ândie. Zorat âsakņangât kiurâp op zâkkât tobat op ândibi.

<sup>9</sup> Âsakņangât bonņâ muyagemap, zo itâ. Umâlip ândiândi sot târârâk ândiândi sot perâkņak den sâsâņ.

<sup>10</sup> Kut zo mo zo utnam Kembuņâ nâņgi âlip upap mo buņâ, zen zorat nâņgâm sâlâpkum ikpi.

<sup>11</sup> Nâmbutņâ nâtâtikkât kut nâi nâi utne mân betziņan mimbi. Buņâ. Bâliņâziņâ sâm kâkņan kwatziņgâbi.

<sup>12</sup> Um kâtik zen kut nâi nâi tik upme, zo ekap ziren mân sâm muyagian. Zo sâm muyagia sâi ko anunņoot opap.

<sup>13</sup> Kut nâi yatâ, zo sâm kâkņan pâindâ âsakņandâ zeri zorat topņâ muyagibap. Oi kut nâi muyapņâ ziap, zorâņ âsakņoot upap.

<sup>14</sup> Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,  
 “Uman zematņâ zaat. Mu-  
 muņan gâbâ zaat.  
 Kristoņâ âsakņâ  
 muyagem gibap.”

*Um kâtik op nepkât narâk mân tâmbetkunat.*

<sup>15</sup> Zorat op ko zen ândiândiziņangât galem op ândibi. Oi mân nâņgâm nâņgâm yatâ buņâ. Um nâņgânâņgâziņoot ândibi.

<sup>16</sup> Narâk ziren bâliņandâ laņ kârâm ziapkât narâk nâmbut mân birâm nep kâtigem tuubi.

<sup>17</sup> Zorat um nâņgânâņgâziņ buņâ yatâ mân ândibi. Nep zo mo zo utnam Kembuņâ

nâņgi âlip upap mo buņâ, zo-  
 rat nâņgâm sâlâpkum ikpi.

<sup>18</sup> Oi too kâtik nem um gulip orotņâ, zo mân upi. Zo tâmbetagoagoņangât nep. Kaapum ko nâņgânâņgâne umziņan piksâi ândibi.

<sup>19</sup> Kaapumņâ mem bâbâlaņ kwatziņgi mâpâmâpâse kep mem um aņgâgwangâ upi. Oi umziņandâ Kem- bugât kepņâ mem sâm sâtâre okņangâbi.

<sup>20</sup> Oi Kembuniņâ Yesu Kris- togât opņâ narâk dâp Anutu Ibâ kut nâi nâigât sâiwap sâm, sâm âlip kwâkņangâbi.

<sup>21</sup> Zen Kristo hurat kwâkņangâm umņâ âwe kwarangâm ândibi.

*A ambân zengât den.*

<sup>22</sup> Ambân zen Kem- bugât sât lulu ândie, yatik abârâpziņ zengât op ândibi.

<sup>23</sup> Apņandâ ambinņangât kâukņâ uap. Zo yatik Kristo, zâk zengât kâukziņ uap. A ambân gakârâpņâ zen kiņ bikņâ ândie. Oi zâk kiņ bikņangât kubikkubik uap.

<sup>24</sup> Oi kâmutņâ Kristogât sât lumap, zo yatik ambân zen narâk dâp abârâpziņangât den lum ândibi.

<sup>25</sup> Kristo zâk umņâ kâmut gâsuniņgâm buku otniņgip. A ziņ zo yatik umziņ âmbirâpziņ gâsuziņgâm buku otziņgâbi. Kristo zâk kâmutņâ buku otniņgâm neņgât suup meip.

<sup>26</sup> Zâkņâ kâmut diņâ sot too sanğonniņgâm kubikniņgi salek op Anutu mâteņan hâlâlu kinatkât yatâ oip.

27 Oi kâmutnâ sanjon kubikniŋgi hâlâlu sot tosanij buŋ sot neulenijoot mâtejan nâmbanbapkât sâm pindip.

28 Oi a zen ziiŋ sâkziŋ galem upme, yatigâk ambirâpziŋ galem otziŋgâbi. Nâi zâk ambinjâ dâŋ galem upap, zo ziknâ sâk yatik galem oranġâbap.

29 A ziknâ sâknâ mân kâsa okŋanġâmap. Buŋâ. On galem oranġâm ândimap. Kristonâ kâmutnâ ot- niŋgâmap, zo yatâ.

30 Kristo zâk kâukniŋâ ândiap. Oi nen kiŋ biknâ, sâkŋanġât torerâp ândiengât yatâ galem ot- niŋgâm ândimap.

31 Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat a nâiŋâ ibâ mamnâ zâpam am- binŋanġâren âi pâlâtâŋ oi zet um sâk kânok op ândibabot.”

32 Den zo den sumbuŋâ. Den zorat topnâ itâ nânġan. Kristo sot kâmut, zengât op sâip.

33 Oi den zorat topnâ nâi itâ. Ap ambin, zengât op sâip. A aksik zen sâkziŋ buku otziŋgâme, zo yatik âmbirâpziŋâ buku otziŋgâm ândibi. Oi ambân zen abârâpziŋ hurat kwatziŋgâm ândibi.

## 6

*Ibâ mam sot katep, zengât den.*

1 Katep zen Kembangât op ibâ mam zengât den lubi. Zorânâ mâtâp âlipnâ.

2 “Gâ ibâ mangâ hurat kwatzikâm dinzik luban.” Den kâuknâ zo Mosegât den kâtik ekabân ziap. Oi den nâi itâ târokwap sâsânâ,

3 “Yatâ op hânân narâk kârep ândim kwâtâtiban.”

4 Ibâ zen nan bârarâpziŋ um kâlak muyagibegât kut nâi kârâpŋoot laŋ mân otziŋgâbi. Kembangât den dâzânġom kubikziŋgâm galem otziŋgâne lâmbatpi.

*A patâ sot kore a, zengât den.*

5 Kore a zen hân a patârâpziŋ hurat kwatziŋgâm umziŋ kânok zei Kristo kore okŋanġânat yatâ upap sâm zo yatik patârâpziŋ bimbi kwatziŋgâm zengât sâtziŋ lum ândibi.

6 Hân a patârâpziŋâ mâte pirik otziŋgâne ziŋgitne âlip upapkât buŋâ. Nen Kristogât kore a sâm Anutuŋâ mâtâp sâm ziŋgip, zo lânġi.

7 Zen itâ nânġâbi, “Nen a zengârâk kore buŋâ.” Yatâ nânġâm Kembangât nânġâm nepziŋ âkon buŋ tuubi.

8 Zen nânġâme. Nâi zâk kore a mo a patâ ândim kut nâi nâi âlipnâ op ândibap, zâk Kambuŋâ hâuŋâ yatik pindâbap.

9 Oi a patâ zen kore arâpziŋ yatik galem otziŋgâm ândibi. Oi mân zânġom ziŋgitsâbi. Kârâpŋoot mân otziŋgâbi. Kore a sot a patâ, zengât patâziŋâ sumbemân kembu



patâ op ândiap. Zâk hâtubâtu mân otniŋgâbap, zo nâŋgâm ândibi.

*Kâsa mân igikŋâ ândime.*

<sup>10</sup> Sâm kwâkâm sâbâ. Kembugâren târokwatne imbanjâŋâ zengâren zeï zo mem kâtigem ândibi.

<sup>11</sup> Oi Anutugâren gâbâ kâmbamgât hâmbâ timbâ mot mem ândine Satangât kâwali arâpŋandâ kâitzâŋgonam gane kâtigem kinbi.

<sup>12</sup> Zen nâŋgâme. Kâsarâpniŋ, zo hân a buŋâ. Zen a mân igikŋâ. Zen Satan sot wâke gakârâpŋâ. Zen bâliŋ op ândime. Nâtâtikkât nep a, a kutâ sot a imbanjâziŋoot. Nen zen sot kâsa upmen.

<sup>13</sup> Zorat nen Anutugâren gâbâ hâmbâ timbâ mot mem kâmbam narâk, narâk bâliŋan kâtigem kirindâ kâsarâpniŋ ziŋ osiniŋgâm birâm âibi.

*Kâwaligât kut ŋâi ŋâi mem ândinat.*

<sup>14</sup> Nen itâ kinat. Den bonŋandâ inzutniŋ oi mem lap ândinat. Târârak ândiândiŋandâ hâmbâniŋ oi akum ândinat.

<sup>15</sup> Lumbenangât singi âlip mem kinat. Zorâŋâ kipâke gine giari lâŋ kâtigem kinbi.

<sup>16</sup> Oi mamŋâ patâ ko nâŋgâm pâlâtâŋâ dugumniŋ oi mem kirindâ kâsa, bâliŋâ mariŋangât liŋgip kâlâuŋâ zo gâi kom kâbakŋibap.

<sup>17</sup> Oi pindok kâtik kutŋâ kubikkubik, zo kâukniŋan akunat. Oi Kaapumgâren

gâbâ sâu patâ, Anutugât den, zo mem kinat.

<sup>18</sup> Narâk dâp Kaapum wâratkum Kembugâren ninâu sâm mâpâsem ândinat. Oi lanŋ gulip mân ândim, âkon buŋ galem oranjâm ândinat. Oi kamân dâp Kembugât singi a zengât op ninâu sâm ândinat.

<sup>19</sup> Oi zen nâgât op ninâu sâm ândine Kembuŋâ lâunâ mem bâbâlanŋkoi singi âlipkât den tik zeip, zo sâm muyagi-bat.

<sup>20</sup> Na zorat singi sâsâŋ a ândiangât tâk namin nâbane zeman. Zen nâgât op ninâu sâne kenŋât buŋ singi âlip sâm muyagia dâp upap.

*Den murukŋâ.*

<sup>21</sup> Tâk namin dap dap yatâ ândiman, zen zorat kwakpegât Tikiko, zâkŋâ zengâren gamŋâ zorat den singi otziŋgâbap. Tikiko, zâk bukuniŋ âlipŋâ, Kembugât kore a sât luluŋoot.

<sup>22</sup> Zâkŋâ neŋgât den singi otziŋgâm umâlep kwatziŋgâbapkât sâŋgongua gaap.

<sup>23</sup> Bukurâpnâ, Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikŋâ zen lumbe muyageziŋgâm nâŋgâm pâlâtâŋziŋ mem kâtigei buku oranjâm ândibi.

<sup>24</sup> A umziŋandâ Kembu Yesu Kristo gâsum lum kâpim ândimambi, zengâren tânzâŋgozâŋgoŋ zimbap.

Zo yatik.

## Pilipi zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

*Mâsop den.*

1 Yesu Kristogât kore a Paulo sot Timoteo, net Pilipi kamânân Yesu Kristogât singi a sot galem a sot a sâtñâ, zengât ekap zi kulemgum pet.

2 Ibâniñ Anutu sot Kem-buniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoñ sot um lumbenâ zengâren zimbap.

*Paulo zâk tâk namin tap Pilipi a ambân zengât op Kembugâren ninâu sâip.*

3 Nâ zengât nângâman dâp Anutu sâiwap sâm dukuman.

4-5 Zen singi âlip nângâmñâ nen sot pâlâtân urâwen. Oi narâk zoren gâbâ ârândân nep tuum gawen. Nâ zorat ninâu sâman dâp, zengât umâlep op Kembangâren sâiwap sâm ninâu sâman.

6 Oi itâ nângâm kâtigian. Anutonâ nep âlip zengâren topkwâipñâ tuum âim ândei Yesu Kristo taki bonñâ muyagibap.

7 Nâ zengât yatâ nângâman. Zo topñâ itâgât. Nâ zoren singi âlipkât op den nebân tap sot tâk namin ândia zen aksik tânnowe. Oi nâ zorat umnandâ zen saazingâmap.

8 Yesu Kristonâ tânnogi umnandâ saazingâmap, zo perâkñak dâzângua Anutonâ nângi bon uap.

9 Oi buku orotziñandâ sot um nângânângâziñ kubikanğâm lâmbari kut ñâi ñâi bâliñâ sot âlipñâ zo târârak ek nângâm kubikpigât ninâu sâman.

10 Oi zen kut ñâi bonñâ ek nângâm Kristo gâbapkât um salek sot tosa buñ bâbâlan op mambât ândibi.

11 Oi Yesu Kristonâ tânzânğoi ândiândi târârakât bonñâ muyagine Anutugât sâtâre sot sâm âlip muyagibap.

*Nâmbutñandâ pabâtgwabât op singi âlip sâwe.*

12 Bukurâpnâ, zen kwakpegât dâzânğobâ. Ziren kut ñâi ñâi muyagenigip, zorân singi âlip lan kârâbapkât muyageip.

13 Nâ Kristogât opñâ tâk namâ a orâwan. Tâk namâ zorat singi orâwan, den zorân a kâukñâ sot kâwali a sot a torenñâ ziren ândie, zengât kindapziñan giarip.

14 Oi tâk namin yatâ ândim kâtigiangât bukurâpniñâ donbep mârûm kenğât urâwe, zen zo birâm Kembangâren nângâm pâlâtân kwap Anutugât den kenğât buñ sâme.

15 A nâmbutñâ zen um kâlak otnim sâknam ninam Kristogât den zo um kâlagn sâme. A nâmbutñandâ ko umâlep otnim sâme.

16 Umâlep otnim sâme, zen nâ sinji âlip galem op tâk namîn zeman, zorat umziñandâ gâsânogi sâme.

17 Nâmbutñandâ ko zâizâin op kâsa otnim Kristogât kot sâne lañ kârâmap. Zo tâk namâ kwâkñan um sâknam muyageninam upme.

18 Oi yatâ mo yatâ, sâm gulipkum sâbi mo perâkñak sâbi, zorat wangât donbep sânat. Kristogât den lañ kârâm âibap, zorarâk sâtâre opman.

*Paulo zâk mumuñâ sot ândiândiñâ, zorat ârândân okñangip.*

19 Oi itâ sâm umâlip nângâm ândibat. Zen nâgât op ninâu sâne Yesu Kristogât Kaapumñâ betnan mei olañnine ândibat.

20 Nâ itâ upatkât otnigi ândian. Nâ narâk ziren kençgât sot añun sâsâli mân upat. Umnâ zâkkâren pam kore okñangâm ândibat. Op gâwan, zo yatâ op ândibat. Nâ wâgân ândibat mo mumbarân a ziñâ nikne âlip oi Kristo sâm âlip kwâkñangâbi.

21 Nâgât ândiândiñ, zo Kristo. Nâ mumbat mo ândibat? Nâi mo nâigât ârândân otnigap. Mumbatñâ kut nâi âlipñâ mimbat. Hângât kâbâ yâmbât zo birâm sumbemân kut nâi âlip zo mimbat. Zorat nânga sâtâreñoot uap.

22 Ka hânân târokwap ândibat zo ko hânân nep tuuga bonñâ muyagibap.

Zorat nâ um zagât uan. Nâi mo nâigât bâbâlañ upâ.

23 Nâi mo nâigât ârândân otnigap. Hân zi birâm Kristo muyagem zâk sot ândibat kât âkñâlian. Zâk sot ândibat, zorat nânga sâtâreñoot uap.

24 Ka zen mandu upegât hânân târokwap ândia âlip upap.

25 Oi zorat itâ nângan. Nâ mân mom zen sot ândibat. Nâ betziñan mem ândia nângâm pâlâtânziñ gwâlântensâi sâtâre op ândibi.

26 Zengâren gamñâ ândia nâgât op Yesu Kristo sâm âlip kwâkñangâm ândim zâibi.

*Tânagom ândiândiñ nep tuunat.*

27 Zen umziñ mindum ândibi. Oi saagua op Kristogât sinji âlip zo târârak mem kinbi. Zen Kristogât a gakârâpñâ ândie, zorat yatâ op ândine dâp upap. Zen um kânok opñâ tânagom kin sinji âlipkât ândiândi nep tuune ga ziñgitpat mo kârebân ândim siñgiziñik nânga âlip upap.

28 Tânagom kin kâsarâpziñâ zengât kençgât mân op ândibi. Zen yatâ utne Anutuñâ zâk kâsaziñ birâziñgâm zen gâsâzângobap, zorat topñâ muyagei ek nângâbi.

29 Anutuñâ zen Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâbigât sâip. Oi zorik buñâ. Zâkkât opñâ sâknam nângâm kore okñangâbigât nângâziñgip.

30 Nâ mârur sâknam nep topkwap tuum ândia nigâwe. Oi irak zi yatik sâknam

kwâkñan tuuga siñginâ nânghâme. Oi zen yatik sâknam kwâkñan siñgi âlip nep tuum ândim kâtigibi.

## 2

### *Um Kânok op buku utnat.*

1-2 Zengâren gâbâ Kristogât opñâ umziñ tânagom sot Kaapum sot op târotâro sot buku orot zo yatâ ziap? Um bâbâlan orot zo yatâ ziap? Mo zen Kristo sot pâlâtân utnetâ umziñ saamñâ kâtikñan kwapmap? Zo yatâ ziap oi ko um nânghânghâziñ mâpotpi. Oi umziñ kânok oi zorârâk nânghâm ândibi. Zen yatâ utnetâ sâtâre kwâkñan ândibat.

3 Zen zâizâiñ op sâk mâmeyân mân upi. Gâ gikâ umgâ mem gemñâ bukugangât nânghâna zâibap.

4 Gâ gikangât kut ñâi âlip upapkât buñâ, bukurâpkâ zengât kut ñâi âlip upapkât ârandân nânghâban.

*Yesuñâ mâtâp lânjip, zo yatik lânjnat.*

5 Yesu Kristogât nânghânghâ zeip, zo yatik zengâren zimbap.

6 Zâk Anutuyâk op ândeipñâ Anutu tobat ândian sâm mân anghân kârip.

7 Zâkñâ kut ñâi zo kwâkâm pam kore a zengât tobat op a tobat yatâ muyageip.

8 Oi tobatñâ ikne a tobat yatâ oip. Zâk a giginâ op ândim sât luluñ mâtâpñâ lân ândimñâ moip. Mumuñâ

mâte oi poru nagân mum-bapkât mân anghân kârip.

9 Yatâ oipkât Anutuñâ mem zâi a zâizâiñâ patâ kwânangip. Kwânangâmñâ kut siñginâ lan kârâm a zengât kotsiñgi, zo mâpot mem kinbapkât sâm pindip.

10 Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan ândime, nen aksik patâ Yesugât kot nânghâm hânân gei pindiñsânat.

11 Oi lâuniñandâ itâ sânat, “Yesu Kristo, zâkñâ Kembu patâniñâ ândiap.” Yatâ sâm Anutu Ibâ sâm âlip kwâkñangânat.

### *Âlip utnatkât kâtiginat.*

12 Bukurâpnâ, zen âsâbân sâtnâ lume. Zen sot ândiayâk buñâ, kârebân ândia zo yatik otnime. Zo yatâ op kubikkubikziñangât bonñâ muyaginam zikñik zikñik kâtigibi. Zorat umziñ kenngât op sânam kwâtkwât op kâtigibi.

13 Wangât, Anutu zikñak umziñan nep tuugi um bâbâlan op sâtñâ lubigât imbanâ zingâmap, zorat.

14 Zen kut ñâi ñâi upme, zo âkon sâm sot um zagârân mâsimâsikâ mân upi.

15 Zen yatâ opñâ Anutugât nan bârarâp tosa buñ sot um salek op ândibi. A gângonñâ narâk ziren ândie, zengât osetziñan âsakñâ yatâ op ândibi.

16 Âsak yatâ op ândiândigât den ziñ mem ândim a ambân dâzângobi. Yatâ utne Kristo

takâtakân narâknan itâ sârn zengât sâtâre upat, "Sâknarn nânngâm nep tuuwan, zorat bonnâ muyagiapkât sâtâre upat."

<sup>17</sup> Zen nânngâm pâlâtânziñâ Anutugât sinji sârn pane ziap. Nâ zo yatik sâknâ zâkkât sinji sârn mumbat, zorat umâlep sâtâre opnâ zen sot umâlep nânngâbat.

<sup>18</sup> Oi zen yatik sâtâre op nâgât umâlep nânngâbi.

### *Timoteogât den.*

<sup>19</sup> Kembu Yesunâ nânngi dâp oi Timoteo kek sângongua zengâren gâbapkât san. Oi zengâren gâbâ den sinji mem âburem ga zengât sinji den dâtnogi umnâ diim gibap.

<sup>20</sup> A yatâ zo nâi mân ândie. Zâk perâkñak zengât nânngâmñâ umñandâ tânzângobap.

<sup>21</sup> Nâmbutnâ zen ziinangât nânngâm Yesu Kristogât nep zo dâñ mân tuume.

<sup>22</sup> Timoteo ândiândinangât topnâ âlip nânge. Nanñandâ ibânâ beknan memap, zo yatik nâ sinji âlip nebân betnan memap.

<sup>23</sup> Oi nâ ninan yatâ mo yatâ muyagibat, zo nânngâmñâ zâk sângongua gâbap.

<sup>24</sup> Oi Kembunâ nânngânigi ninak zengâren kek gâbat.

### *Eporidito, zâkkât den.*

<sup>25</sup> Nâ kut nâi kârum ândia zen Eporidito sângongune ga tânnogip. Zâk bukunâ op betnan memap sot kâwali

a bukunâ ândimap. Zâk mâburem zingâbam san.

<sup>26</sup> Oi zâk mâsek op zeï zen sinjinâ nânngâwe. Zâkkât nânngâm kwâkâ upegât umñâ zengâren tâi nânngâm ândiap. Zâk zengâren gam zingitpapkât okñangap.

<sup>27</sup> Zâk mâsek donbep op mumbam oip. Oi Anutunâ tângum beknan meip. Oi zorik bunâ. Nâgâren umbâlâ muyagebapkât beknan meip.

<sup>28</sup> Zen eknâ umâlip upigât sot nâ yatik nânngâm kwâkâ mân ândibatkat zâk mân angân kârâm sângongua gâbap.

<sup>29</sup> Zorat zengâren gâi zen umâlip nânngânangâm Kembugât op buku okñangâbi. Zen a yatâ zo hurat kwatzingâbi.

<sup>30</sup> Zâk Kristogât nepkât mumbam op zeip. Zengât hâunâ kore otnibapkât sâknâ mân angân kârip.

## 3

*Sinji âlip kukun a zo zengât galem utnat.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, den nâi sâbâ. Kembugât opnâ umâlibân ândibi. Den zo mârurn sârn dâzângowan. Dum zorigâk kulemgum zingâbam nânngâm mân kwaksan. Wangât, zorânâ tânzângobap, zorat.

<sup>2</sup> Zen wâu ulin zengât galem ândibi. Zen bâlinangât nep tuume. Sâkziñâ mânângâtme, a yatâ zo zengât galem orangâm ândibi.

<sup>3</sup> Zo zen kwabâ kwarangâm nen Kembangât a sâme. Zo yennâ. Nen ko Anutugât a bonjâ ândimen. Kaapunnâ otningi Kambu kore okjangâmen. Oi Yesu Kristo sot pâlâtân upmen. Oi nângâm pâlâtânjinâ zo sâkkât zoren mân pamen.

<sup>4</sup> Nâ sâkkâren târokwapâ sâm âlip opam. A nâmbutnâ zen sâkkâren târokwapme. Nâ yatâ upâ sâm walâzingâbam.

<sup>5</sup> Zorat topnâ sâm muyagibâ. Nâ muyagem sirâm nâmburân zagât zia karâmbujan kwabânowe. Nâ Isirae a kâmurân goknâ, Benyamingât kiunâ. Nâ Yuda a, Yuda zengâren gâbâ âsagiwan. Nâ Parisaio a op Mosegât gurumin den lum ândiwan.

<sup>6</sup> Kâtiknangât op Kembangât kâmut, zengât kâsa orâwan. Kembangât gurumin den zo perâknak lum kwâtâtewan. Oi târarak mâtâp lân ândiwan.

*Paulonâ Kristogât op kut nâi nâi birip.*

<sup>7</sup> Oi nâ mârûm kut nâi nâi mem ândim nânga bon oip. Bet ko Kristogât opnâ nânga yennâ oip.

<sup>8</sup> Perâknak, nâ Kembujan Yesu Kristo, zâkkât topnâ ek nânga bon oi kut nâi nâi mârûm orâwan sot nâmbutnâ pisuk patâ, zorat nânga yennâ uap. Nâ Kristo sot pâlâtân upat sâm kut nâi nâi sânginjâ eksa iisâk yatâ oi birâwan.

<sup>9</sup> Nâ gurumin den lum târarak upatkât bujâ. Kristogâren nângâm pâlâtân kwap tosanâ bujâ ândiandin, zorat otnigap. Nângâm pâlâtân zo Anutugâren gok. Zâknâ nângi tosanâ bujâ upapkât san.

<sup>10</sup> Nâ Kristo sot pâlâtân ua zaatzaatjangât imbanâ nâgâren muyagei zâk sâknam nângip, yatik nângâbat. Yatâ opnâ moip, zorat holi muyagibat.

<sup>11</sup> Yatâ op âim mumujan gâbâ zaatpat, zorat otnigap.

*Kâtigem âim kikerân âi gâsunat.*

<sup>12</sup> Nâ ninangât itâ mân san, "Paulo nâ sârârâk kârâm mârûm kikerân ga gâsuan." Bujâ. Ka Yesu Kristonâ nâ gâsunigipkât kiket gâsubam sârârâk kârâm âiman.

<sup>13</sup> Bukurâp, kiket muyagem gâsuan, ninangât nânga yatâ mân uap. Zitâ opman. Kut nâi birâwan, zo kândâtkoman. Oi kut nâi mâtenan kinzap, zo mimbatkât kâtigeman.

<sup>14</sup> Oi Anutonâ Yesu Kristogât op diinigi sumbemân âibatkat op kiket âi gâsubat.

<sup>15</sup> A um nângânângâninjâ lâambarip, nen aksik zo yatâ nângâm ândinat. Oi a nâmbutnandâ kut nâigât nângâne mâtâp nâi opmap oi ko Anutonâ mâtâp âlip tirâpzângoi ek nângâbi.

<sup>16</sup> Mâtâp lân gawen, zorik lân âinâ.

*Nen sumbem kamângât bonñâ ândinatât niŋgip.*

17 Bukurâp, nâ mâtâbân kândom otziŋga zen yatik mâtâp zirenâk molinim lânbi. A nâmbutñâ yatik ândim kândom otziŋgâme, zeŋgâren sinziŋ ek ândibi.

18 A doŋbep zeŋgât dâzâŋgom gâwan. Zi isem umbâlâ op dum dâzâŋgobâ. Zen Kristo poru nagân kukunâ, zâk kâsa miŋaŋgâme.

19 A zo, ziŋ tâmbetagoaŋgân, siŋgi ue. Zen tep kâmboziŋandâ kembu otziŋgâmap. Oi aŋunŋoot zorâŋ umâlîp kwatziŋgâmap. Hângât kut ñâi ñâi, zorarâk nâŋgâm ândime.

20 Nen ko sumbem kamângât bonñâ. Oi zoren gâbâ neŋgât kubikkubik a, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ ga gâsânâŋgobapkât mambât ândimen.

21 Zâk a sot kut ñâi ñâi mem gemñâ zikñâ ombenjan nâmbanbapkât imbanñâ zemñâŋgap. Zâkkât imbanñâ zorânñâ sâkniŋ giginñâ melânji zik sâk yatâ neule âsakŋoot upap.

## 4

*Paulogât berân mâme a, zeŋgât den.*

1 Bukurâpnâ, nâ ga ziŋgitpatkât nâŋgan. Umnâ zeŋgâren kinzap. Nâ zeŋgât sâtâre opman. Zen Kembu sot pâlâtâŋ op kâtigem ândibi.

2 Eudodia sot Sintike, ambân zagât zo zet Kembugât op um kânok op ândibabot.

3 Oi betnan memmat, gâ ambân zagât zo betzikŋan mimban. Zet sot Kelemento sot buku nâmbutñâ, zen siŋgi âlipkât nep tânnone tuuwen. Kutziŋâ ândiândi kâtikkât ek-abân ziap.

*Sâm bâbâlaŋ den.*

4 Zen Kembugât op umâlîp nâŋgâm sâm âlip kwâkŋaŋgâm ândibi. Nâ dum sâbâ. Zen sâtâre op ândibi.

5 Zen um lumbenñâ sot um lâklâk ândine a ziŋ ziŋgit nâŋgâbi. Kembu takâtakâŋaŋgât narâk mâte otniŋgap.

6 Kut ñâi ñâi zorat mân nâŋgâm kwâkâ upi. Umziŋan den topñâ topñâ zei Anutu dukubi. Oi sâiwap sâm dukubi.

7 Oi Anutugâren gâbâ um lumbenñâ, zo a nâŋgânâŋgâniŋ walâmap. Yesu Kristogât op um lumbenñâ zorânñâ neŋgâren kwâlâlâksâm zimbap.

8 Oi bukurâp, den ñâi sâbâ. Kut ñâi ñâi bonñâ sot hurat kwâkwat, kut ñâi ñâi târârakñâ sot salekñâ, kut ñâi ñâi tobat âlip sot hikpârâkŋoot, kut ñâi op kwâtâkwâtâtiŋ sot umâlîp muyagime. Kut ñâi ñâi zo aksik nâŋgâm ândibi.

9 Nâ den dâzâŋgom tirâpzâŋgua ek nâŋgâwe, zorik op ândine Anutu,

lumbenâ mariñandâ zen sot ândibap.

*Paulo yatâ mo yatâ ândei âlip oip.*

<sup>10</sup> Zen betnan miegât Kembugâren umâlip patâ nânğan. Zen mârum nâgât nânğâm betnan minam mâtâpkât kwagâwe, zo nânğan.

<sup>11</sup> Nâ kut nâi kârum mân san. Nâ kut nâi nâi kârumnâ yen ândian, zorat nânğa mân bâliñ opmap.

<sup>12</sup> Nâ gigin op ândiândiñ mo gom sambe zemnigi ândiândiñ, zo yatâ âlip ândibam. Tepkât op ândiândiñ mo gomsambe kwâkñan ândiândiñ mo puyân ândiândiñ, zorat topnâ aksik nânğâman. Zo yatâ mo yatâ ândia âlip opmap.

<sup>13</sup> Yesu Kristonâ imbanâ nigi kâtigeman, zâkkât op yatâ mo yatâ zo ândia âlip opmap.

<sup>14</sup> Nâ sâknamân ândia zen betnan miwe, zorat nânğa âlip uap.

*Paulo kut nâi nâi pindâwe.*

<sup>15</sup> Pilipi kamânân gok a ambân, zen nânge. Nâ sinji âlip nep topkwap Makedonia hân birâwan, narâk zoren Yesugât kâmut nâmbut zen yen ândine zen ziinik nâ sot târotâro op betnan miwe.

<sup>16</sup> Oi Tesalonike kamânân ândia sâkkât kut nâi nâi zo sâp zagât nim tânnowe.

<sup>17</sup> Nâ kât sikum nibigât mân san. Sinji âlip bonnâ zengâren muyagibapkât san. Oi bonnâ zo zengâren lañ kârâbap.

<sup>18</sup> Zinâ nâ kut nâi muyagem niwe, zorat sâiwap dâzângobâ. Nine gom sambe op ândian. Epaporiditonâ zengâren gâbâ kut nâi zo mem ga nigi gom sambe op ândian. Zinâ nâ kut nâi otniwe, zorat nânğa Kembu okñangâwe yatâ uap.

<sup>19</sup> Oi Kembunâ zorat nânği âlip uap. Oi Anutu, zâk gom sambe muyagemapnâ Yesu Kristogât op kut nâi nâi donbep zinği kut nâi mân kârum ândibi.

<sup>20</sup> Oi Anutu Ibâniñâ, zâkkâren sâm âlip zinziñ zem zâimâmbap. Perâkñak.

*Den murukñâ.*

<sup>21</sup> Yesu Kristogât opnâ nânğâziñgan. Zo Yesugât sinji a dâzângom nanğâbi. Bukurâp nâ sot ândime, zen nânğâziñge.

<sup>22</sup> Kembugât sinji a Roma a kutâ Sisagât kiñ top ândie sot Kembugât sinji a nâmbutnâ, zen aksik nânğâziñge.

<sup>23</sup> Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângozânğonandâ um dâpziñan zimbap. Perâkñak.

Zo yatik.



## Kolosai zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop sot sâiwap den.*

<sup>1-2</sup> Bukurâpniknâ, Kembugât sinji a Kolosai kamânân Kristo sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum ziŋget. Paulo nâ Anutugât sâtkât op Yesu Kristogât op Aposolo orâwan. Nâ sot Timoteo, net zengât ekap zi kulemgum ziŋget. Anutu Ibâniŋgâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ sot um lumbe zengâren zem zimbap.

*Kolosai zengât op sâiwap sâmarâwet.*

<sup>3</sup> Ninâu sâmet dâp net Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâniŋâ Anutu, zâkkâren zengât op sâiwap sâm ninâu sâmet.

<sup>4</sup> Zen Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwâkŋangâwe sot Kembugât sinji a kamân nâmbutŋan gâbâ gane buku otziŋgâme, zorat sâiwap sâmet.

<sup>5</sup> Sumbemân ândiândi kâtik zengât sinji pâipkât zo minam um bâbâlan op mambât ândime.

<sup>6</sup> Anutugât tânzâŋgozâŋgoŋan gât sâiwap sâm dukubigât den, den bonŋâ, zo zengâren gâi nâŋgâne zengâren bonŋoot oip. Zo yatik sinji âlip zo hân dâp muyagem lan kârâm âim bon opmap.

<sup>7</sup> Bukuniŋâ âlipnâ Epara, Kristogât kore a op ândim den sâmap. Zo yatik opmap, zâkŋâ sinji âlip dâzâŋgoi nâŋgâwe.

<sup>8</sup> Oi Kaapumŋâ umziŋ kubigi umziŋâ gâsâyagom ândie. Epara zâk zorat sinjiŋâ dâtnâkoip. Zâk zengât op nep tuumap.

*Kolosai zengât op ninâu sâwet.*

<sup>9</sup> Oi net zengât den sinji zo nâŋgâm zobik topkwap zengât op ninâu sâm gamet. Anutuŋâ sâi Kaapumŋâ den topŋâ sot nâŋgânâŋgâ ziŋgi Anutugât den nâŋgâm kwâtâtibigât ninâu sâmet.

<sup>10</sup> Kembuŋâ yatâ otziŋgi Kembugât a târârak ândine ziŋgiri dâp upap. Oi âlipŋangât nep top top, zo tuum bonŋâ muyagibi. Oi Anutugât topŋâ nâŋgâm biranŋbi.

<sup>11</sup> Anutu zâk imbanâ mariŋâ. Zâk imbanâ âsakŋoot zorâŋ kâtikŋan kwatziŋgi kâtigem ândine kwâkziŋan kut nâi nâi yâmbât zari mân lorem kin um bâbâlanâk op sâiwap sâm dukubi.

<sup>12</sup> Oi Ibâniŋ u âsakŋan ândiap, zâkŋâ ândiândi kâtik kât sinji kwatniŋgip. Zo Kembugât sinji a nenŋât sinji upapkât sâi ziap. Zen zorat nâŋgâm um bâbâlanâk ninâu sâmet.

<sup>13</sup> Anutu zâk nâtkârik mariŋangât bikŋan gâbâ mâkâniŋgâm nanŋangât kiŋ topŋan nâambarip.

14 Nanjâ zâk tosaninjâgât sângânjâ pam bâlijan gâbâ mâkâningip.

15 Anutu Ibâ, zâk mân igikjâ. Ka nanjâ Anutugât holiñâ sot topjâ muyageip. Mârum hân kwâkjan kut nâi nâi mân muyagei nanjâ kâdom muyageipkât kâukniñ ândieñak ândiap.

16 Anutuñâ sâi nanjandâ a top topjâ sot kut nâi nâi sumbemân sot hânân zo muyageningip. Igikjâ sot mân igikjâ. Sumbem a âlipjâ imbanjâziñoot sot Satañ sot sumbem arâpñâ bâliñâ imbanjâziñoot. A kutâ sot zâizâiñ zo aksik patâ nanjâgât imbanjandâ muyagezingip. Oi zo zâkkât sinji muyagezingip.

17 Mârumjan a sot kut nâi nâi mân muyagei ze nanjâ kâdom muyageip. Oi zâk zobâ ândim gâip. Nanjâ zâk a sot kut nâi nâi zorat galem a sâtnjâ op ândiap. A sot kut nâi nâi zo zâkkât bikjan zem gâmap.

18 Kin bitningjâgât kâukjâ ândiap, zo yatik Yesugât kâmut ândien, nen Yesugât kin bikjâ ândeindâ zâk kâukniñâ ândiap. Zâk ândiândi ninji zâkkât kâmurân ândien. Nanjâ zâk mârumjan gâbâ kâdom op mumujan gâbâ zaarip. Zâk a sot kut nâi nâi aksik zorat kâukjâ upapkât mumujan gâbâ kâdom otningâm zaarip.

*Yesujâ nen Anutu sot buku utnatkât diiningip.*

19 Anutuñâ zikjâ imbanjâ sot ândiândiñâ sot holiñâ nanjâgâren dâbâk zim-bapkât nângi dâp oip.

20 Oi a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân Anutu kâsa okjângâm ândiwen, nen Anutu sot buku utnatkât nanjâ sâm pindi poru nagân moi gilâmjandâ lumbeñâ muyageningip.

21 Kolosai a ambân zen mârum Anutu kâsa okjângâm ândiwe. Zen Anutu kândâtkum ândiwe. Nângânângâziñ bâliñ oi lañ gulip ândim bâliñâ top top op ândiwe.

22 Ka Kristonjâ um salek kwatzingi Anutu sot buku op zâkkât mâtenjan hâlâlu sot tosa buñ ândibigât a yatâ opjâ poru nagân moip.

23 Zorat zen Yesugâren nângâm pâlatâñ kwâkjanjâm kâtigem kinbi. Den sinji âlip muyagem zingip, zo gulip opapkât mân loribi. Sinji âlip zorat bonjâ minam um bâbâlanjâk op mambât ândibi. Zen yatâ utnetâ Yesujâ diizingi Anutugât mâtenjan anjun buñ kinbi.

*Sinji âlip a hân dâp zengâren lañ kârâm ariap.*

Sinji âlip zo zen Eparañâ dâzângoip. Oi zenâk buñâ. Sinji âlip zo a kamân dâp dâzângom arindâ nângawe. Paulo nâ nep zorat kore a orâwan. Oi nâ Kolosai zengât op sâknam kwâkjan ândiman.

24 Kristonjâ a kâmutñâ nengât kâukniñ ândiap. Oi nen ombenjan kin bikjâ yatâ

ândien. Oi Kristo zâk kâmut patâ nenġât op sâknam nânġip. Sâknam torenġâ nġâi nânġânġânġâ ziap, zo kwâknan zâibapkât sâip. Zorat nâ umâlip op zenġât op sâknam kwâknan ândiman.

<sup>25</sup> Anutuġâ nep sâm nigi zâkkât kâmut zenġâren kore op ândiwan. Kore otziġâm ândibat sot a hân nġâin gokġâ sinġi âlip dâzânġom nanġâbatkât sâm nigip.

<sup>26</sup> Sinġi âlip den zo narâkġâ narâkġâ ekapġoot zei mân nânġâm ândim gawe. Ka narâk ziren Anutu zikġak zâkkât sinġi a nen sâm muyageniġip.

<sup>27</sup> Oi den mârur tik zeip, zo a hânġâ hânġâ muyageziġâbapkât Anutuġâ nânġi âlip oip. Den zo bonġoot sot âsakġoot. Oi den zorat topġâ itâ. Kristogât Kaapumġâ umziġan ândiapkât sumbemân zâim neule âsakġoot ândibigât mambât ândie.

<sup>28</sup> Nen a ambân Kristogât topġâ sâm muyageziġâmen. Oi girem den dâzânġomen. A pisuk patâ zen Kristo sot pâlatân op mem kâtigem nânġânġânġâziġ yâmbârem gwâlantenġâbapkât yatâ upmen.

<sup>29</sup> Zen Kristo sot pâlatân op kâtigem upigât Kristonġâ imbanġâ nigi kâtigem sâknam nep tuuman.

## 2

<sup>1</sup> Kolosai zenġât op kâtigem sâknam nep tuuman, zorat dâzânġua nânġânek.

Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie sot Laodikea kamânân ândie, zenġât op ninâu nebân kâtigem tuuman. A nigâwe sot a mân nigâwe ârândân. Zenġât op nebân sâknam patâ nânġâman.

<sup>2</sup> Zen Anutuġât den tikġâ zeip, zorat topġâ nânġâm kwâtâtibigât nep tuuman. Zen nânġâm kwâtâtem umziġandâ gâsâyagoi um bâbâlan op kenġât bun ândibi.

<sup>3</sup> Yesu Kristogâren den nânġânġânġâ sot top nânġânġânġâ mamġâ ziap. Oi zâk nânġânġânġâ niġi den bonġanġât topġâ nânġâmen.

<sup>4</sup> A nâmbutġâ ziġ um gulip kwatziġâbegât yatâ san.

<sup>5</sup> Nâ zenġât nânġâm ândiman. Nâ sâknandâ zen sot mân ândiman. Kârebân ândiman zo ko umnandâ ko zen sot ândiandâ Kristo nânġâm pâlatân kwâknanġâm târoyagom ândine ziġitġâ umnâ âlip uap.

<sup>6</sup> Zen Kristo sot pâlatân urâwe, zo yatik zâk sot pâlatân op ândibi.

<sup>7</sup> Den bonġâ mem ândim zâkkâren pâlatân op kinbi. Zen yatâ opġâ topġâ nânġâm kwâtâtibi. Mâtâp tirâpzânġowe, zo lân kâtigem sâiwap sâm ândine zâkkâren zâibap.

*Kristo sot pâlatân op ândim umġât gom sambe mân kârunat.*

<sup>8</sup> A ziġâ zo zenġât arâpziġâ upigât den

kelâknoot dâzângom um gulip kwatziŋgâbegât umziŋ galem oraŋgâm ândibi. Den zo ayân gâbâ nâŋgânâŋgâ den, sarâ, yenŋâ. Den zo sâkurâpziŋaŋgât den pat yatâ. Den yatâ zo Kristogâren gâbâ mân muyageip.

<sup>9</sup> Kristogât sâkŋan Anutugât holiŋâ sot ândiândiŋ sot imbaŋâ piksâm zei ândimap.

<sup>10</sup> Kristo zâk a kutâ zâizâiŋ sot kembu patâ otniŋgâm ândiap. Sumbem a âlipŋâ sot bâliŋâ sot wâke top topŋâ imbaŋâziŋoot, zen ombenjan ândie. Oi zâkkât siŋgi a nen zâk sot pâlatân oindâ ândiândi neŋgâren piksâm sambâlem ziap, zorat zen umgât kut ŋâi ŋâi zorat mân kârume.

<sup>11</sup> Zen Kristo sot pâlatân utne umziŋan bâliŋâ zeip, zo saŋgorip. Zen sâgân kwabâyagowe, zorat buŋâ. Zen ândiândi sâŋgiŋâ sambum pam Kristogâren pâlatân urâwe.

<sup>12</sup> Tooyân saŋgonziŋgâwe, zorâŋâ Yesugât mumuŋan târokwatziŋgip. Oi Anutu zâk imbaŋaŋgât Kristo mumuŋan gâbâ mânggeip. Imbaŋâ zo yatik nâŋgâm pâlatân kwapme, zeŋgâren zari Yesugât zaatzaatjan târokwatziŋgip.

<sup>13</sup> Zen mârum bâliŋâ op um mumuŋâ ândine Anutuŋâ tosaziŋ birâmŋâ Kristo sot mângziŋgi ândie.

<sup>14</sup> Oi tosaziŋaŋgât den ekabân zeip, zo moloŋâ poru nagân mândi buŋ oip.

<sup>15</sup> Yatâ opŋâ Satan sot wâke zâizâiŋ sot imbaŋâziŋoot timbâ kâmbamziŋ mem kom sâmbum a ambân mâteziŋan topziŋ sâm muyageip. Zâk poru nagân yatâ oip.

*A ziŋ um gulip kwatniŋgâbegât gasâniŋ kârâm ândinat.*

<sup>16</sup> A ziŋ nalem nâmbutŋâ birâm ândibigât mo Yuda zeŋgât kendon patâ mo mâik tâtatŋaŋgât, zorat den sâkziŋan sâne mân nâŋgâbi.

<sup>17</sup> Wangât, kendon zo bonŋâ buŋâ. Bonŋâ bet muyagibap. Zorat bet muyagibap, zorat dâp zorâŋ kâdom gâip. Bonŋâ ko Kristogâren ziap. Oi zen zâk sot pâlatân upme.

<sup>18</sup> A nâmbutŋandâ sâkkât âkŋâle bâliŋâ pâke kwâtnam sâkkât kendon ândim sumbem a mâpâsibigât sâme. A yatâ zo, ziŋ kut ŋâi ŋâi uman ekŋâ zorat nâŋgâne bon opmap. A yatâ zo, zen sâkziŋ laŋ mem zâi pam den bon buŋ, zo dâzângom ândime. Nâŋgânâŋgâziŋâ zo ko ayân gâbâ âsageip. A zo, zen Kristo sot pâlatân mân upme.

<sup>19</sup> Kristo zâk kâukniŋâ. Nen kiŋ bikŋâ yatâ. Oi kâukŋan gâbâ sânmâŋandâ pâuksâm gem bonŋâ mem kâtikŋan kwap saaniŋgâmap. Oi Kristo zâk um dâpkât nalem niŋgâm tânnâŋgoi lâmbatnatkât imbaŋâ zemŋaŋgap. Anutu zâk yatâ nâŋgâm kubigi ziap.

*Kâsâp den a umân muygeip, zo mân nângânat.*

20 Zen Kristo mumuñan târokwapñâ hângât den kândâtkuwe. Oi ândiândi sânginjâ kândâtkomñâ dabân hângât a yennâ yatâ ândim agât den lume?

21 A ziñ den itâ sâne lume, "Zi mân gâsuban. Zi mân nimban. Zi mân mimban."

22 Kut ñâi ñâi zo buñ opmap, zo mân tâmbetgobap. Zorat opñâ wangât mân nimbi, mân mimbi sâme? Den yatâ zo Anutugât den buñâ. Den zo a ziñ umziñan nângâm sâm kwâkâyanğâme. Zorat a ziñ den yatâ zo sâne mân nângâbi.

23 A yatâ zorâñ den nângânângâ tobat upme. Ka den sâme, zo bonñâ buñâ. Zo top nângânângânğât den buñâ. Zen sâkkât âkñâle zorat pake kwâtnam sâkkât kendon ândime. Sâkziñ mem geinam sâne den zorâñ den bonñâ yatâ opmap. Ka yatâ zorâñ bon buñâ. Zorâñâ sâkkât âkñâle pake mân kwâpap.

### 3

*Sumbemân zâim ândiândiñ, zorat nângânat.*

1 Kristo zâk mumuñan gâbâ zaatñâ sumbemân zâi ândiap. Oi zen Kristo zaatzaatñan târokwarawe. Zorat urâ Anutugât âsanñâ bongen Kristonñâ den nângâm ândiap, zorarâk nângâm ândibi.

2 Hânân den sâm âragume, zorat buñâ. Sumbemân den âlipñâ nângâm ândie, zorat nângâm ândibi.

3 Zen Kristo mumuñan târokwarawegât a mumuñâ yatâ hân a zengât den bâliñâ zo mân nângâm ândibi. Wangât, ândiândiziñ zo Kristo sot Anutugâren tik ziap, zorat.

4 Oi Kristo zâk ândiândiñ mâriñandâ taki zen yatigâk zâk sot ârândâñ âsakñâ neuleñan muyagem ândibi. Zen zorat op nângâm ândibigât san.

*Um sânginjâ lândim pânat.*

5 Zen sâkkât âkñâle bâliñâ zorat kendon ândim kut ñâi ñâi itâ zo birâbi. Lañ mâman, kut ñâi ñâi mân orotñâ sot sâkkât âkñâle bâliñâ. A ñâigât kut ñâi ñâi zorat âkñâle mân upi. (A ñâigât kut ñâi ñâiñanğât âkñâle orot, zo Anutu kândâtkum umziñ ñâigâren pâpanñâ yatâ.)

6 Um kâtik a ziñ bâliñâ zo aksik upmegât Anutunñâ hâuñâ zingâbap. Oi Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie, zen mârum kut ñâi bâliñâ top top zo op ândiwe.

7-8 Narâk zi ko kut ñâi ñâi bâliñâ zi aksik birâbi. Kuk sot den sârek, um kâlak, mem ge kwâkwat den sot den bâliñâ.

9 Sarâ mân sâbi. Um sânginjâ sot orot mâme gâñgonñâ zo lândim pegât zo aksik birâbi.

10 Oi um unaknâ zo Anutugâren gâbâ mem ândibi. Um unak Anutunâ muyageip, zo kubigi nângânângâ sot opnâ ziknâ holi yatâ muyagem ândiap. Zen Anutugât topnâ nângâm kwâtâtem ândibigât yatâ oip.

11 Zorat kâsâp ândiândiņ zo âkip. Yuda a sot Grik a, kwabâ kwarangâwe sot mân kwabâ kwarangâwe, saru a mo barâ a, kore a sot a patâ zo aksik patâ Kristonâ mâpotniņgâmņâ kâukniņâ ândiap. Oi nen aksik zâkkât ombeņan dâp kânok ândien.

*Nen Kristo sot pâlâtân urâwengât sinġi âlip lum ândinat.*

12 Anutunâ umņandâ gâsuziņgâm buku otziņgâm gâsum sâlâpzânġoip. Zorat zen itâ upi. Um lâklâk op buku upi. Zen umziņ ġiġiņâ oi um sânduk ândibi. Sinġi âlip lum ândim âkon mân upi.

13 A ziņ bâliņ otziņgâne zorat hâuņâ mân otziņgâbi. Osetziņan tosa nâi muyagei birâm kândâtkum ândibi. Kembuņâ tosaziņ birip. Zen yatik bukurâpziņangât tosaziņ birâbi.

14 Oi kut nâi nâi zo opnâ walâm umziņandâ gâsâyagom ândiândiņ, zo mem kâtigem ândine zorânâ mâpotziņġi um kânok upi.

15 Oi Kristo sot pâlâtân op ândine zâkkâren gâbâ um lumbe zorânâ umziņan nep tuubap. Zen lumbe opnâ um kânok op ândibigât Anutunâ

diiziņġip. Oi zâkkâren sâiwap sâm ândibigât nâņġip.

16 Kristogât den osetziņan laņ kârâbapkât kâtiġibi. Oi nângânângâ den top topnâ kwâkâyanġâm galem oranġâm ândibi. Yatâ utnetâ Kaapumņâ mem bâbâlaņ kwatziņġi mâpâmâpâse kep sâņġiņâ sot sinġi âlipkât kep mimbi. Umziņandâ Anutugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkânanġâm mimbi.

17 Zen Kristogât kâmut gakârâpņâ ândie, zorat nângâm den mo nep utnam dâņâk upi. Zen zo yatâ utne âlip oi Kembu Yesugât kutsiņġiņâ laņ kârâbap. Zen yatâ op ândibigât Kristonâ imbaņâ ziņġâbap. Zorat Anutu Ibâniņ sâiwap sâm dukubi.

18 Zen Yesu Kristo sot pâlâtân urâweņâ ândiegât itâ op ândibi. Ambân zen abarâpziņangât ombeziņan ândim sâtziņ lum ândibi.

19 A zen âmbirâpziņ buku otziņgâm ândibi. Ambirâpziņ kârâpņoot mân otziņgâbi.

20 Katep zen ibâ mamârâpziņ den nâi mo nâigât sânetâ lubi. Zen yatâ utnetâ Kembuziņandâ nâņġi âlip upap.

21 Ibâ mam zen nan bârarâpziņ ziņġit um kâlâk upegât kubikziņġânâmem kut nâi kârâpņoot walâwalân mân otziņgâbi.

22 Kore a sot nep a, zen patârâpziņ zeņġât sâtziņ lubi. Zo a ziņ ziņġitne âlip upapkât buņâ. Kembu hurat kwâkânanġâm utne dâp upap.

23 Nep aksik zo a patâ zengârâk opnâ bujâ. Kembangât op bâbâlanjâk tuubi.

24 Zen itâ nângâbi. Zen hânân Kambu Kristo zâkkât kore a op ândie. Oi nepkât sângânjâ sumbemân ziap, zo Kembangâren gâbâ mimbî.

25 Ka nâi zâk bâlijanjât nep tuugi zo yatik hâunjâ yâmbâtjâ mimbap. Kembangâ kore a sot a patâ dâbâk otzingâmap. Zâk hâtubâtu mân otningâmap.

#### 4

1 A patâ zengât den sa nângânek. Patâziñâ Kambu zâk sumbemân ândiap, zorat zen zâkkât nângâm kore a gakârâpziñ kut nâi nâi târâragâk dâpziñan galem otzingâbi.

*Ninâu sâsânanjât den.*

2 Kolosai a, zen âsâbân ninâu sâm ândibi. Oi um wâgân ândim sâiwap sâm ninâu sâm ândibi.

3 Oi nengât op ninâu sâne Anutuñâ sinji âlip sânatkât mâtâp muyageniñi Kristogât den mârûm tik zeip, zo sâm muyaginât. Nâ den zo dâzângom ândiwangât um kâtik, ziñ kâsa otnim gâsânom tâk namin nâbane ândian.

4 Zorat Kolosai a zen nâgât op ninâu sâbi. Ninâuñâ betnan mine bâbâlanj op Kembangât den zo sâm muyagia dâp upap.

5 Kolosai a, zen um kâtik a, kândâtñan gok, zen sot kândianjâm gulip ândiândij mân op kut nâi nâi

nângâmñik upi. Kembangât den dâzângonam ândibi.

6 Dinziñâ kubikne sii semen yatâ naam oi dâzângobi. Zen yatâ opnâ a den melân dâzângonam mân kwakpi.

*Tikiko sot Onesimo*

7 Nâgât den sinji zo Tikikonjâ otzingâbap. Zâk Kembangât nebân bukunâ oi umnandâ gâsumap. Berân mâmeniñâ sot Kembangât kore a sât luluñoot.

8 Zâk zengâren gam den sinji otzingâbapkât sângongua gaap. Um bâbâlanj kwatzingâbapkât op zengâren gaap.

9 Oi bukuniñâ Onesimo, Kembangât sât luluñ a zengâren gokñâ, zâk ârândânj sângongua gamñâ kut nâi nâi ziren âsagiap, zorat den sinji dâzângom nanjâbabot.

10 Bukunâ Aristako nâ sot tâk namin ândiap, zâk sot Banabagât nepânâ Mareko sot Yusito, kutñâ nâi Yosua, ziñâ nângâziñge. (Marekogât den mârûmñan dâzângowan. Zâk zengâren gâi buku okñanjâbi.)

11 Aristako, Mareko sot Yusito, a karâmbut zo, ziñâ Yuda a zengâren gâbâ muyagiwe. Ziñâ Anutu um topñan ândiândiñâ muyagibapkât nep betnan mime. Yuda a nâmbutñâ Yesu sot pâlâtânj urâwe, zengâren gâbâ nâi mân betnan mime.

12 Oi Kolosai zengât kamânân gokñâ a nâi, Epapara, Kristogât kore a, zâkkât nângânângânj Kolosai

a zengâren ziap. Oi zen Yesu Kristo sot pâlâtâņ op Anutugât diņanġât topņâ nâņġâm kwâtâtem lum ândibigât âsâbâņ ninâu sâm kâtigemap.

<sup>13</sup> Zâkkât topņâ nâņġâmangât itâ dâzânġobâ. Zâkņâ zengât opņâ sot Laodikea kamânân gok sot Hierapoli kamânân gokņâ Kembangât sinġi a ambân kâmut ândie, zengât op ninâu nep, sâknam nep patâ tuumap.

<sup>14</sup> Dema sot mâsek kubikkubik a bukuniņâ Luka, zet nâņġâziņġabot.

<sup>15</sup> Oi Laodikea kamânân bukuniņâ a kâmut sot Nimbasi sot kâmut zâkkât mirin mindume, zengât nâņġâm sâtâre opman. Den zo sapsun zingâbi.

<sup>16</sup> Ekap zi a ambân sâlâpkum nâņġâm nanġâne ko Laodikea kamânân kâmut ândie, zengâren pane ari sâlâpkubi. Oi Laodikea zengât ekap nâi kulemguan, zo yatik zen zingâne sâlâpkubi.

<sup>17</sup> Arikipo, zâk itâ dukubi, “Nep Kembuņâ gigip, zo mulunâk tuum biranġban.”

<sup>18</sup> Den nâmbutņâ zo yen sa bukunâ nâiņâ kulemguaap. Ka zi ko Paulo nâ ninâ bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum paan. Nâ tâk namin ândian, zorat nâġât op ninâu sâbi. Anutugâren ġâbâ tânzânġozânġonġâ zengâren zem sambâlem zimbap.

Zo yatik.



## Tesalonike a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

*Paulonâ zengât op Anutugâren sâiwap sâip.*

<sup>1</sup> Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum zingen. Zen Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo zet sot pâlâtânj upme, zengât ekap zi kulemguen. Tânzângozânjoņ sot um lumbenjâ zengâren zimzap.

<sup>2</sup> Nen âsâbânj zengât op Anutugâren sâiwap sâim dukumen. Ninâu sâmen dâp zengât nângâm ândimen.

<sup>3</sup> Zen nângâm pâlâtânj zingâten op Kembu kore okņangâme. Zen umzingandâ Anutu gâsum pâlâtânj kwap nep tuume. Kembuniņâ Yesu gâbapkât um bâbâlanj op mambât ândie. Zen yatâ upme. Zorat nângâm Ibâniņâ Anutu zâkkâren ninâu sâmen.

<sup>4</sup> Bukurâpnâ, nen itâ nângen. Anutuņâ umņâ gâsum sâlâpzângoi gâsum sâlâpzângoip.

<sup>5</sup> Yatâ otzingipkât den sinji âlip mem ga dâzânjoindâ den yenņâ mân oip. Zo imbanjâņoot sot Kaapum sot oip. Den zo nângâne umzingan giarip. Nen zen sot ândim kut nâi nâi urâwen, zorat topņâ ek nângâwe.

Zengât op yatâ op ândiwen, zo nânge.

<sup>6</sup> Nenngât orot mâme ek nângâwenjâ yatik op ândiwe. Oi Kembu zik orot mâme zo ekņâ yatik moliwe. Zen sinji âlip nângâm mem ândiwe. Sinji âlip sâknam kwâkņan mem ândine Tirik Kaapumņâ mem bâbâlanj kwatzingi sâtâre op nângâwe.

<sup>7</sup> Zen Kembugâren nângâm pâlâtânj kwâkņangâne Makedonia sot Grik hânân singizin nângâm yatik urâwe.

*Tesalonike a zengât den sinji kamân dâp arip.*

<sup>8</sup> Zengâren gâbâ Kembugât den lanj kârâm âi Makedonia sot Grik hânân muyageip. Oi zorik buņâ. Zen Anutu nângâm pâlâtânj kwarâwe, zorat den sinji kamân dâp ari nângâne niņâ mân dâzânjowen.

<sup>9</sup> Zen ziņak nen zengâren ga nep tuugindâ bonņâ muyageip, zorat den sinji dâtnângome. Oi zen lopio yenņâ, anjâ tuu-tuuj, zo kândâtkom Anutu, ândiândi mariņâ bonņâ mâte okņangâm arâpņâ urâwe.

<sup>10</sup> Oi nanņâ Yesu mu-muņan gâbâ mângeip, zâk gâtâm sumbemân gâbâ gâbap. Oi narâk patin Anutu kukņangât bonņâ zo sâi nenngâren mân âsâgibap. Zen zâk gâbapkât um bâbâlanj op mambât ândime. Nen zengâren nep tuugindâ bonņâ muyageip, zorat sinji ziņak nângâm nâ zo yatâ sâim dâtnowe.

## 2

*Paulo zâk Kembuñâ egi âlip upap, zorat sâip.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, zengâren ga nep tuugindâ bon buñ mân oip, zo ziinjâk nânge.

<sup>2</sup> Mârum Piliپی kamânân nânngom mem nâi nâi otningâwe, zo nânge. Yatâ otningâne Anutuñâ betniñan mei kenğât buñ zengâren gam ândiwen. Oi a donbep kâsa otningâne lañ Anutugât den sinji zo sapsum zingâwen.

<sup>3</sup> Um bâbâlañ den sâmen, zo nânğâm gulipkum mân sâmen. Den sarâ mân sâmen.

<sup>4</sup> Zorat op Anutuñâ niñgiri âlip opmap. Den sinji âlip sânatkât sâm niñgip, zorat dâp sâmen. A zinj niñgitne âlip upapkât buñâ. Anutuñâ nenğât nânji âlip upapkât sâmen. Anutu zâk umni-nanğât top ekmap.

<sup>5</sup> Zen nenğât topniñ nânğâme. Nen mân kâitzânğomen. Mân elakzânğomen. Oi zengâren kât sikumğât âkñâle mân urâwen. Zo Anutuñâ nânji ko san.

<sup>6</sup> A kutâ otzingânakât mân sâwen. Kristogât Aposolo op ândim kut nâi nâigât sâindâ dâp upap. Zo nânğâmñâ zen mo kamân nâmbutñâ zen a kutâ otzingânat mân sâwen.

<sup>7</sup> Buñâ. Ambân nâiñâ murarâpñâ on galem otzingâmap, zo yatâ nen zengâren ândim galem otzingâwen.

<sup>8</sup> Nenğât âkñâle zengâren zeipkât Anutugât sinji âlip dâzânğonat kât zorik buñâ. Nen kore otzingâm ândinam urâwen. Umniñâ zengâren kirip, zorat.

<sup>9</sup> Bukurâpniñâ, sâknam nep tuum ândiwen, zo nânge. Zengâren gâbâ kut nâi nâi zo mân minam nâtik sirâm nep kârâpñoot tuum ândiwen. Kanpitâ mân kwatzingânatkât zengâren nep tuum ândiwen. Zo yatâ op Anutugât den sinji âlipñâ dâzânğowen, zo nânğâme. Oi Anutu zâk yatik topniñ nânğap.

<sup>10</sup> Nen um salek sot târârakñâ, tosa buñ ândim Kembugât kâmut op ândie, zengâren nep tuuwen.

<sup>11</sup> Nâi itâ nânğâme. Ibânandâ murarânâ den dukumap, zo yatik niñâ den dâzânğowen. Um bâbâlañ den sot girem den dâzânğowen.

<sup>12</sup> Anutuñâ zâkkât um topñan sot âsakñan ândibi sâm diizingâmap. Oi zen zâkkât a bonñâ op, zâkkât tobat op ândibigât den yatâ zo dâzânğowen.

*Kembugât den lunetâ kâsa otzingâwe.*

<sup>13</sup> Nen Anutugât den dâzânğoin dâ nânğâne a den mân oip. Zo âlip nânğawe. Zo Anutugât den. Zen den zo nânğâm mem umziñan pane nep tuumap. Oi zorat nen âsâbân Anutugâren sâiwap sâmen.

14 Bukurâpnâ, zen Anutugât kâmut Yudaia hânân Yesu Kristogâren pâlâtânj urâwe, zen sot tobat kânok urâwe. Zen Yuda a zinjâ kâsa otzingâm sâknam zingâwe, zo yatik zengâren kamârâpziñandâ zângom sâknam zingâwe.

15 Yuda a zen Propete sot Yesu Kristo zângone muwe. Oi nen yatik nângom moliningâbi. Zen Anutuñâ zingiri mân dâp uap. Zen a kâmutñâ kâmutñâ kâsa otningâme.

16 A hân nâin gokñâ den singi âlip nângâbe sâmpâke kwatzingâme. Hân nâin gokñâ zen Kembangât singi a upigât âkonzingap. Tosazinjâ târokwap utne patâ oi tosazingât op Anutugât kuk zo zengâren âsagezingap.

*Paulo zâk zengât op umñâ sisiwalonj oip.*

17 Bukurâp, nen zâmbam gam narâk zi mandu yatâ op ândiwen. Sâkninjandâ ziren mâik nâi ândien. Umñinjâ ko zen sot tap zingitnatkât otningap.

18 Oi zo ga zingitnatkât sâwen. Oi Paulo, nâ narâk nâin nâin gâbam ua Sataññâ mâtâp pâke kwap gâip.

19 Kembu Yesuñâ gâi ko nen mâtenjan kin wan mo wangât sâtâre utnatkât nângen. Nen zengâren gam nep tuugindâ bonñâ âsageip, zorat sâtâre utnat.

20 Zengât op sâtâre sot umâlip upmen.

### 3

*Paulonjâ Timoteo sângongui arip.*

1 Net zengât nângâm kwâkâ op net nikñik Ateñ kamânân tâtat sâwet.

2 Oi net Timoteo sângongoitâ zengâren gâip. Zâk bukuniñâ Anutugât nep a ândim Kristogât singi âlip sâmap. Zâknjâ zengâren gam nângâm pâlâtânjzñ mem kâtikñan kwâpam gaap.

3 Zen sâknamân ândimñâ loribegât yatâ urâwen. Zen nânge. Singi âlip zo sândukñâ ândim nângânatkât mân sâmningip.

4 Nen zen sot ândim den kânjan itâ dâzângowen, "Nen sâknam nângâm ândinat." Den sâwen, zo yatik âsageip, zo nânge.

5 Sarâ mariñandâ kâitzângoip nep zengâren tuuwen, zo bon buñ opapkât umnâ girem oi ândiandâ mân dâp oi a zo sângungua gaap. Singi âlip dâñ mem ândie mo mân mem ândie, zorat ek nângâbapkât gâip.

*Timoteo zâk âburem gâip.*

6 Narâk ziren ko Timoteo zâk âburem gam nângâm pâlâtânj sot buku orotzingât den singi dâtnângoip. Oi zen nengât donbep umâlip nângâme. Oi nen zingitnat sâmen. Zengoot yatik nen ningitnatkât sâme.

7 Bukurâpniñâ, nen ziren sâknam kwâkñan ândim zengât nângâm kwâkâ op umñij gwârâ

oip. Nen yata ândimnâ nânngâm pâlâtânziñangât sinji nânngâm umniñ diim gei ândien.

<sup>8</sup> Zen yatâ op Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândine umniñ diim gei ândinat.

*Kembugât den zengâren zimbapkât Paulonâ ninâu sâip.*

<sup>9</sup> Zengât op Anutu mâtejan umâlip patâ nânngâmen. Oi Anutu sâiwap patâ dukoindâ dâp upap.

<sup>10</sup> Nen zengâren ga zingitnâ Kembugât den nâmbutnâ tânzângomnâ târokwap zingânatkât âsâbân ninâu kâtiknâ sâmen. Nânngâm pâlâtânziñâ nâiyân pâton opapkât gwârâ uan.

<sup>11</sup> Oi Zorat Anutu Ibâniñâ sot Kembuniñâ Yesu zikñak diiniñgi zengâren gânat.

<sup>12</sup> Zengâren ko Kembunâ tânzângoi buku op ândime, zo târokwap op zâine gwâlântesâi ziiñâ sot a nâmbutnâ zen buku upi. Nen yatik zengât upmen.

<sup>13</sup> Oi Anutuñâ tânzângoi umziñ mân loribap. Oi Kembuniñâ Yesu, zâk sot sinji a târâraknâ, zen sot gâi zen Anutu Ibâniñangât mâtejan um salek, tosaziñ buñ kinbi.

## 4

*Um sumun buñ, um salek ândibi.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, Kembu Yesu sot pâlâtân op den nâi sa nânngânek. Zen ândi mâmanziñ kubik ândine zingiri âlip upap, zorat

dâzângowen. Oi zen yatik op ândime. Zo yatik târokwap op zâibi.

<sup>2</sup> Nen Kembu Yesugât sâtkât den dâzângowen, zorat mân kwakme.

<sup>3</sup> Anutuñâ itâ sâmap, “Bâliñâ birâm um salek ândibi.” Oi zorat sa nânngânek. Zen lañ mâman a ambân, zengât mâtâp mân lânbi.

<sup>4</sup> Zen nâi zikñik zikñik Anutugâren târârak ândim zikñâ ambinñik mem galem upap.

<sup>5</sup> Um kâtik a zen Anutu mân nânngânangâm âkñâlezianğârâk ambân lañ minziñgâm birâziñgâme. Zen zo yatâ mân upi.

<sup>6</sup> Nâi zâk danğon walâm bukuñangâren kâmbu oi Anutuñâ zorat hâuñâ pindâbap. Den girem zo mârumñan sâm muyagem dâzângowen.

<sup>7</sup> Nen um sumun ândinatkat buñâ, um salek ândinatkat Anutuñâ diiniñgi.

<sup>8</sup> Zorat nâi zâk den zo birâbap zo ko agât den buñâ, Anutugât den zo birâbap. Anutuñâ Tirik Kaapum umziñan pâmap, zo birâbap.

*Um kânok op ândim nep tuunat.*

<sup>9</sup> Kembu zikñak buku upigât den umziñan pâmap. Zorat zen buku upigât den doñbep mân sâm kulemğunat.

<sup>10</sup> Oi zen Makedonia hân dâp Yesugât kâmut zen buku op ândime. Zen yatik op târokwap

ândine gwâlântensâbapkât dâzângowen.

<sup>11</sup> Oi den itâ sâmbân dâzângowen, “A ambân âkon op yen tap den laj sâlâpkume, zen yatâ mân upi. Zen ziiŋaŋgât nâŋgâne giginâ oi bitziŋandâ nepziŋâ tuum kâtigem ândibi.”

<sup>12</sup> Zen bitziŋandâ nepziŋâ tuum kâtigem ândim sambe kwâkŋan ândim mân kwakpi. Oi um kâtik a ziŋâ orot mâmezij zo ekŋâ hurat kwatziŋgâbi.

*Yesu gâbapkât den.*

<sup>13</sup> Bukurâpnâ, zen muwe zeŋgât a um kâtik ziŋâ isem umbâlâ upme, zo yatâ upegât dâzâŋgonâ.

<sup>14</sup> Nen, Yesu mom muŋan gâbâ zaarip, den zo nâŋgâm itâ nâŋgânat, “Yesu mom zaarip, zorat Anutuŋâ zâkkât kâmut op muwe, zo mânggiziŋgâm diiziŋgâm zâibap.”

<sup>15</sup> Oi ŋâi zi Kembangât den dâzâŋgonâ. Hânân wâgân ândeindâ Kambuŋâ gâbap, narâk zoren niŋâ a muwe, zo mân kândom otziŋgâm zâinat.

<sup>16</sup> Narâk zoren Anutuŋâ lâmun kwamit sot Kembangât den kwamit sot sumbem a patâgât den kwamit âsagei Kambuŋâ sumbemân gâbâ gem gâbap. Gem gâi Yesu sot pâlâtâŋ op muwe, zen kândom op zaatpi.

<sup>17</sup> Zaatnetâ bet wâgân ândinatŋâ nen minduniŋgâm zeŋgâren târokwatniŋgâm unumunumân diiniŋgâm

zari sumbem kabâŋan Kambu sot kândiaŋgânat. Oi Kambu sot ândim zâimânat.

<sup>18</sup> Zen den zo sâmbân âragum nâŋgâm umziŋ diim gei ândibi.

## 5

*Kembangât narâk kek mâte upap.*

<sup>1</sup> Bukurâpnâ, narâkŋaŋgât den zo wangât doŋbep kulemgum ziŋgânat?

<sup>2</sup> Ziiŋak itâ nâŋgâme, “Mân nâŋgâm ândine kâsâziŋ ŋâtigân game yatik Kembangât narâk patâ zo mân nâŋgindâ âsagibap.”

<sup>3</sup> Oi a zen âlip lumbeŋan ândinat sâne narâk zorenâk tâmbetagoagoŋ zo muyageziŋgâbap. Ambân kâmbonoot ŋâi, zâk katep âsaâsagiŋ narâkŋâ mân nâŋgi âsagibap, zo yatâ âsagibap. A aksik zeŋgâren zo yatâ muyagibap.

<sup>4</sup> Zen ko ŋâtâtigân mân ândime. Zorat zen narâk zo âsagibabân kâsa ziŋâ game yatâ gâi mân kwakmak upi.

<sup>5</sup> Zen âsakŋâ sot maagât kâmut op ândie. Zen ŋâtik sot ŋâtâtikkât kâmut buŋâ.

*Narâk mân nâŋgengât um gwâlâ op nebân ândinat.*

<sup>6</sup> Zorat a nâmbutŋâ ziŋ uman zine zen zo yatik mân zimbi. Nen galem oraŋgâm um wâgân ândinat. Um gulip mân utnat.

<sup>7</sup> Uman zânze, zen ŋâtik uman zime. Too kâtik nem um gulip upme, zen yatik

nâtigân too nem bâliņ top top muyagime.

<sup>8</sup> Nen ko sirâmgât sinji op ândienņâ umniņ galem op ândinat. Oi nâņgâm pâlâtâņ sot buku orotņâ, zorâņ kâmbamgât hâmbâniņ upap. Oi kubikņâ diiniņgâmap, zorat nâņgânat. Zorâņâ kâmbamgât irâmarâkniņâ oi akum ândinat.

<sup>9</sup> Zo itâgât. Anutuņâ neņgât kukņangât sinji mân sâip. Kembuniņâ Yesu Kristoņâ kubikniņgi zâkkât sinji utnatkât sâmap.

<sup>10</sup> Zâkņâ neņgât op moip. Zorat nen momņâ mo gwâlâ ândim zâk sot pâlâtâņ utnatkât yatâ oip.

<sup>11</sup> Zorat zen sinji âlip mem kâtigem ândibigât dâzâņgone âragwârâgu op ândibi. Zen zo upme, zo yatik op ândibi.

*A sâtņâ hurat kwatziņgâm a nâmbut tânzâņgobi.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, nen den kâtikņâ nâi dâzâņgonâ. Zeņgâren sâknam nep tuume sot Kembugât kâmurân patâziņ op ândime, zen hurat kwatziņgâbi. Zen den dâzâņgome, zo zeņgât sâtziņ lubi.

<sup>13</sup> Zen nepziņangât op buku otziņgâm nâņgâziņgâne zâibap. Oi zen um lumbe op ândibi.

<sup>14</sup> Bukurâp, nâ kin-dap pâroņ den dâzâņgua nâņgânek. A konam ândime, zen girem dâzâņgobi. Sinji âlibân lorem ândie, zo tânzâņgobi. Oi bâbâ lolot ândime, zen yatik

tânzâņgobi. Zo yatâ a otziņgâm ândim um taan mân nâņgâbi.

<sup>15</sup> Bâliņ otziņgâne hâuņâ mâkâbegât galem orangâm ândibi. Ziiņâ sot a nâmbutņâ zen kut nâi nâi âlipņik orangâm ândibi.

<sup>16</sup> Sâtâre op ândibi.

<sup>17</sup> Âsâbâņ ninâu sâm ândibi. Mân birâbi.

<sup>18</sup> Kut nâi nâi zeņgâren âsagei sâiwap sâbi. Zo Yesu Kristogât op sâbigât Anutuņâ sâm ziņgap.

<sup>19</sup> Tirik Kaapumgât kârâp zo mân lâmuņbi. Kaapumgât den mân kwâkâbi.

<sup>20</sup> Anutugât den zo sap-sune nâņgâne yenņâ mân upap.

<sup>21</sup> Den zo nâņgâm kâsâpkubi. Âlipņâ oi mem ândibi.

<sup>22</sup> Bâliņâ top topņâ zo birâbi.

*Mâsop den.*

<sup>23</sup> Lumenņâ mariņâ, Anutu, zikņak saņgonziņgâm kubikziņgi um salek op naņgâbi. Oi kaapum sot um dâpziņ sot sâkziņ hâlâlu zei Kembu Yesu Kristo, zâkkât takâtakâņan tosaziņ buņ kinbi.

<sup>24</sup> Gâsuziņgipņâ sâi kâtigemap, zâk zorat nep tuum naņgâbap.

<sup>25</sup> Bukurâp, zen neņgât op ninâu sâbi.

<sup>26</sup> Yesugât kâmut zen Kembugât op buku buku op luyangâbi.

<sup>27</sup> Nâ Kembugât mâteņan dâzâņgobâ. Zen ekap

zi Yesugât kâmut aksik  
sâlâpkum ziŋgâne nâŋgâbi.

<sup>28</sup> Kembuniŋâ Yesu Kristo,  
zâkŋâ tânzâŋgoi um lumbe  
zeŋgâren zimbap.

Zo yatik.

## Tesalonike a zeŋgât ekap zagâtŋâ Paulonâ kulemgum ziŋgip.

*Mâsop sot sâiwap den.*

<sup>1</sup> Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen. Ibâniŋ Anutu sot Kembuniŋâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtâŋ upme, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen.

<sup>2</sup> Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikŋâ tânzângoitâ um lumbe zeŋgâren zimmap.

<sup>3</sup> Nen zeŋgât op narâk dâp Anutugâren sâiwap sâmen. Yatâ oindâ nâŋgâm pâlâtânziŋâ zo gwâlântensâmap. Oi buku orotŋâ, zorâŋ zeŋgâren sambâlem zemap. Oi zorat Anutugâren sâiwap sâindâ dâp upap.

<sup>4</sup> Oi um kâtik a, zen sâknam ziŋgânetâ sâknamân ândim nâŋgâm pâlâtânziŋ mân lorei kâtigem ândime. Nen zeŋgât nâŋgindâ âlip opmap. Oi zorat den siŋgi kamân dâp Anutugât kâmut gakârâp dâzânŋomen.

*Kembu zâk hâuŋaŋgât den târârak sâm kwâkâbap.*

<sup>5</sup> Zen sâkziŋan muyageziŋgâmap,<sup>1</sup> Zorat zeŋgât op narâk zorat itâ sâbi, “Anutuŋâ den hâuŋâ sâsâŋ narâkŋan kut ŋâi patâ otniŋgâbap, zorat

dâp zi muyagiap.” Wangât, Anutuŋâ zeŋgât nâŋgi dâp oi um topŋan bagim ândibigât sâknam kwâkŋan ândie, zorat.

<sup>6</sup> Oi gâtâm Anutuŋâ nâŋgâm kubigi târârak ziap, zo yatâ otziŋgâbap. Sâknam ziŋgâme, zen hâuŋâ yatik sâknam ziŋgâbap.

<sup>7</sup> Narâk ziren Tesalonike a ambân, zen sâknam nâŋgâme. Ka bet ko zen nen sot yatik sândukŋan ândinat. Zo itâ muyagibap. Kembu Yesu, zâk sumbem a kâmut patâ imbaŋâziŋoot, zen sot sumbemân gâbâ gem gâi muyagibap. Narâk zoren yatâ otniŋgâbap.

<sup>8</sup> Zâk kârâp mem gem a Anutu mân nâŋgâŋaŋgâme sot Kembu Yesugât siŋgi âlip nâŋgâm birâme, zen hâuŋâ ziŋgâbap.

<sup>9</sup> A yatâ zo, zen Anutu mâtenan gâbâ kâbakŋeziŋgâne sâknamân geim Anutu imbaŋaŋgât âsakŋâ mân ek ŋâtâtigân ândim zâimambi.

<sup>10</sup> Oi narâk zoren kâmut gakârâpŋâ neŋgâren âsakŋâ muyagibap. Oi a ambân zâkkâren nâŋgâm pâlâtân kwarâwe, zen aksik zâkkât nâŋgâne imbaŋâ oi mâpâsibi. Zen den sâm muyagem dâzânŋowen, zo nâŋgâm kwâtâtiwegât yatâ upi.

*Zen âlipziŋ upigât Paulonâ ninâu sâip.*

<sup>1</sup> Zorat zeŋgât op narâk dâp itâ ninâu sâmen. Anutuniŋâ zâk gâsuziŋgip dâp kubikziŋgi ândibigât



tânzângobap. Oi imbanjândâ tânzângom kut nâi nâi âlipnâ nângâm, nângâm pâlâtângât nep bonjâ muyagibi.

<sup>12</sup> Yatâ utnetâ Kembuniñâ Yesu Kristo, kot zorat âsaknâ zengâren âsagibap. Oi zengoot zâk sot pâlâtân op âsaknoot upi. Zo Anutuniñâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, ziknâ tânzângoitâ yatâ âsageziñgâbap.

## 2

*A nâmbutnâ zinjâ den sinji âlip birâne Yesu gâbap.*

<sup>1</sup> O bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristo gâi mindum kândiangânatkât den dâzângua nângânek.

<sup>2</sup> A nâmbutnâ, zen Kembugât narâk mârûm gaap sâm Kaapungâren sâm mândâbi. Zo a lâuziñandik sâm târokwapî mo ekap neñgâren gaap sâm mândâbi. Zo um gulip kwatziñgânâ yatâ sâbi. Yatâ sânetâ kwakmak sot kenjât mân upi.

<sup>3</sup> Sarâ den yatâ mo yatâ sâm um gulip kwatziñgâbegât galem orañgâm ândibi. Kembugât narâknâ mâte upâ sâi a donbep patânâ sinji âlip birâbi. Oi Anutugât den kukun a imbanjoot, zâknâ muyagibap. A zo simân tâmbetagoabapkât sinji.

<sup>4</sup> Zâknâ zâizâiñ op Anutu sot kut nâi nâi anâ mârûsime, zo kâsa otziñgâbap. Oi Anutugât tirik namin zâi

tâtatnjan tap ziknangât sâbap, "Nâ Anutu."

<sup>5</sup> Nâ mârûm zengâren ga ândim zorat dâzângowan, zo nânge.

<sup>6</sup> Narâk ziren pâke ziap, zo nânge. Pâke zo buñ oi zâkkât narâknâ zo muyagibap.

<sup>7-8</sup> Narâk ziren ko bâliñandâ tik nep tuumap. Oi mâtâp pâke kwap zo siriksâi Anutugât den kukun a, zo âsagibap.

*Sarâ imbanjâ muyagibap.*

<sup>9</sup> A zo Satanjâ mam oknangâm imbanjâ pindi kulem sot sen mârât sarâ topnâ topnâ tuubap.

<sup>10</sup> Oi a nâmbutnâ den bon nângâm âlip orot zo birâm tâmbetagoangoñgât sinji upme, zen bâliñandâ mem um gulip kwatziñgâbap.

<sup>11</sup> A zen yatâ upmegât Anutunâ sâi sarâ mamnâ muyagei sarâ denân pâlâtân op mem ândibi.

<sup>12</sup> Zo yen buñâ. Den bonjâ zo birâmñâ kut nâi nâi bâliñâ zorat âknâlîme. A zo zen hâuñâ ziñgâbapkât yatâ muyagibap. Anutugât den kukun a zo âsagei Kembu Yesugât lâunjan gâbâ Kaapumñâ gamñâ tâmbetkubap. Yesu takâbap, narâk zoren gam tâmbetkubap.

*Kembugât den sot ninâu mân birâbi.*

<sup>13</sup> Bukurâpniñ, zen Kembunâ mârûm buku otziñgâm gâsuziñgip. Kaapumñâ um salek kwatziñgi den bonjâ mem ândim zâkkât sinji upigât sâip. Zorat âsâbân

zenġat op Anutugären  
sâiwap sâmen.

14 Zen yatâ upigât sâi  
den sinġi âlip dâzânġoindâ  
nânġâm Kembuniġâ Yesu  
Kristo, zâkkât neule âsaknâ  
upigât diizġip.

15 Zorat bukurâp, zen  
kâtigemnâ den dâzânġowen  
sot ekabân kulemgum  
ziġgâwen, zo mem kâtigem  
ândibi.

16 Kembuniġâ Yesu  
Kristo zot Anutu Ibâniġâ,  
zâknâ umġâ ġasuniġâm  
umâlepnanġât op umâlep  
zinġi kâtik muyagem  
niġip. Oi bonġâ biken  
minat, zorat nânġâm  
um bâbâlan op mambât  
ândinatġât sâip.

17 Oi zâknâ umziġ diim  
gem tânzânġoi nep âlip sot  
den âlip mem kâtigem kinbi.

### 3

*A ziġ Paulo beknan mem  
ninâunġâ tângubigât sâip.*

1 O bukurâp, den nġai itâ  
ziap, zo nânġânek. Nenġât  
op ninâu sâne Kembuġât den  
lanġ kârâm âibap. Oi zenġâren  
kâtigem bon oip, zo yatik a  
zenġâren op âibap.

2 Anutuġâ ġalem ot-  
niġi bâliġ mâme a ziġ  
mân nânġobigât ninâu  
sâbi. A donġbep zen  
Kembu mân nânġâm pâlâtân  
kwâknanġâme, zorat.

3 Ka Kembu zâk sâi  
kâtigemap, zâknâ ġalem  
otziġâm tânzânġoi bâliġ  
marinġandâ mân tâmbetzânġoba-

4 Zen den dâzânġoindâ  
nânġâm lum ândimenġâ  
ândibi. Nen Kembuġât  
op zenġât um zâġât mân  
upmen.

5 Kembuġâ umziġâ  
diigi Anutu umġandâ  
ġâsâzânġomap, zo nânġâm  
Kristonġâ kâtigem ândeip, zo  
yatik kâtigem ândibi. Zen  
yatâ upigât ninâu sâmen.

*Konam a, zenġât den.*

6 Bukurâp, Kembuniġâ  
Yesu Kristo, zâkkât sâtkât  
dâzânġoindâ nânġânek. Os-  
etziġan ġâbâ buku nâmbutnâ  
nepziġ tuum ândibigât  
dâzânġowen. Den zo mân  
lum ândime. Zen konam a  
zo yatâ, zen sot mân ândibi.

7 Nen mâtâp top-  
kwap lânâwen, zo yatik  
moliniġġâbigât mân kwakse.  
Nen zen sot tapnâ konam a  
mân urâwen.

8 Nen zenġâren ġâbâ  
nalem sânġân buġ mân nem  
ândiwen. Buġâ. Kanpitâ mân  
kwatziġġânânam yatâ urâwen.  
Nalem sot sikumġât betnâ  
muyaginatkât sirâm nġatik  
nep tuum ândiwen.

9 Oi yatâ utnatġât Kem-  
buġâ mân sâm niġip. Nep  
a nepnâ tuumġâ sânġâm  
mimbap, zorânġâ bâbâlanġ.  
Ka nen zenġâren yatâ mân  
urâwen. Zen niġitnâ yatâ  
upigât yatâ urâwen.

10 Nen zen sot tap itâ  
dâzânġowen, “Nġai zâk konam  
ândibap zo ko nalem mân  
pindâne nimbap.”

11 Oi zi zenġâren ġâbâ  
den sinġi itâ ġâi nânġâwen,

“A nâmbutņandâ nep birâm konam ândime. Zen nep mân tuum yen âim ga takâtakâ op den laņ sâlâpkume.”

<sup>12</sup> A yatâ zo, zen Kembu Yesu Kristogât sâtkât girem den itâ dâzânġoindâ nânġâbi. Zen uruņsâm nepziņ tuune bon oi ziiņan ġâbâ mem nem ândibi.

<sup>13</sup> Bukurâp, zen ko âlipņanġât nep tuum ândim âkon mân upi.

<sup>14</sup> Ekabân den zi kulemgum ziņgen, zo a nânġâ biri topņâ sâm muyagem birâne zikņik ândim anjun upap.

<sup>15</sup> Kâsa upigât mân san. Bukuniņâ sâm buku okņanġâm den girem dukubi.

<sup>16</sup> Kembu zâk lumbeġât mariņandâ lumbe muyageziņgi narâk dâp, dâp op zimbap. Oi Kembuņâ zen sot ândibap.

<sup>17</sup> Den nâmbutņâ zo yen sa bukunâ nânġâ kulemgup. Ka âkââkâņan zi ko Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziņgan. Ekap kulemguman dâp yatâ opman.

<sup>18</sup> Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkņâ tânzânġoi um lumbe zeņġâren zem zimbap.

Zo yatik.

## Timoteogât ekap kânok Paulonâ kulemgum pindip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Nâ Paulo, Yesu Kristogât Aposolo. Anutu kubikkubikniñâ sot Yesu Kristo gâbapkât mambât ândimen, zet Aposolo nep sâmbâ niwet.

<sup>2</sup> Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm nannâ ninâ yatâ oin. Gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziñgâ, buku orotñâ sot um lumbe gâgâren zem zimnap.

*Sâmbâ gulip a, zengât den.*

<sup>3</sup> Nâ Makedonia hânân âibam op den dâgowan, zo yatâ upan. Epeso kamânân târokwap ândim a nâmbutñâ, ziñâ den sinji âlip sâmbâ gulipkume, zen kwâkâziñgâna birâbi.

<sup>4</sup> Zen den pat yennâ sâmbâ a tenngânâ tenngânâ ândim gawe, zo zengât sinji sâmbâ kwâkâziñgâme. Anutu kubikkubikkât denñâ, zo nângâm yennâ opmap. Zen kut nâi nâi zo birâm ândibigât dâzângoban.

<sup>5</sup> Sinji âlip sâmbâ, zorat bonñâ itâ muyagei dâp upap. Um salek sot um kânok sot nângâm pâlâtânziñoot ândim umziñandâ gâsâyagobi.

<sup>6</sup> A nâmbutñandâ mâtâp zo birâm âi gulip ândim den bon buñ sâmbâ âragum mem ândie.

<sup>7</sup> Oi ziñangât itâ sâmbâ, “Nen Mosegât gurumin den zorat kwâkâm ziñgâziñgân a utnat.” Yatâ sâmbâ dinziñâ sot gurumin den zorat topñâ mân nângâm lañ sâmbâ.

*Gurumin den zo bâliñ mâme a zengât sâsânâ.*

<sup>8</sup> Kembugât gurumin den Mosenâ sâip, zorat itâ nângâmen. Zo den âlipñâ. Zo sâlâpkum nângâm ândim ândiândiniñ kubikanngâm ândeindâ dâp upap.

<sup>9</sup> Zorat topñâ itâ ziap. Gurumin den zo a târârakñâ zengât sinji buñâ. A itâ zo zengât sinji. Den ku a, a hurat mân kwâkwat, bâliñ mâme a, um sumun a, a zen Anutu kândâtkom hângât orot mâme zorat nângâm zâizâiñ opmap. Ibâ mam tâmbetzângoziñgâ, kâmbam ku.

<sup>10</sup> Lañ mâman a, anandik ayân bâliñ mâme. Anâ katep diim âim anngân kârâmñâ katepkât torerâpñâ zengât kât sângân nine ko katep zo ziñgâbat sâmbâ. Sarâ sâsân a, Kembugât mâtenan sarâ sâmbâ kâtigime. Kut nâi nâi Kembugât den bonñâ kâsa miñangâmap. Kut nâi nâi yatâ upme, zengât op Kembugât gurumin den ziap.

<sup>11</sup> Kembuñâ zâkkât den bonñâ sapsum ziñgâm ândibatkat sam nigip. Zorat Anutu sâmbâ âlip

kwâkņangâmen, zâkkât sinġi âlip neule âsakņoot zo a dâzâņgoman.

*Yesuņâ Paulo tosaņâ birâm nep diņ sâm pindip.*

<sup>12</sup> Imbaņâ nim mem kâtikņan nâbarip, Kembuniņâ Yesu Kristo, zâk sâiwap sâm dukuman. Zâkņâ nâņgânigi dâp oi nep diņ sâm nigip.

<sup>13</sup> Nâ mârumņan zâk sâm bâliņ kwâkņangâm arâpņâ zâņgom kâsa minziņgâwan. Nâ nâņgâm pâlâtâņnâ buņâ. Kembugât topņâ mân nâņgâm lâņ orâwangât um lâklâk otnim tânnom nep zo sâm nigip.

<sup>14</sup> Kembuniņangâren gâbâ tânzâņgozâņgoņandâ nâgâren piksâi Kristo Yesu sot nâņgâm pâlâtâņ opņâ um kânok orâwan.

<sup>15</sup> Yesu Kristo zâk bâliņ mâme a kubikniņgâbam hânân geip. Den zo bonņâ. Den zo a pisuk patâ ziņâ nâņgâm simbitkubigât âsageip. Oi bâliņ mâme a zengât patâziņâ, zo nâ. Nâ mârum yatâ op ândiwan.

<sup>16</sup> Nâ bâliņ op ka op ândia mân birâinigip. Buņâ. Yesu Kristo zâk âlip tânnogip. Zorat topņâ itâ. Tânzâņgozâņgoņ, zo nâgâren pâi a zen zo ekņâ nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândiândi kâtikņan bagibigât otnigip.

<sup>17</sup> Ândim gawe sot ândim zâinat, zorat a kutâ mân mu-muņâ sot mân igikņâ, Anutu kânok, zâkkât kutsiņiņâ

zo âsak neulenoot zem zâimâmbap. Zo perâkņak.

*Pauloņâ Timoteo sinġi âlipkât kâwali nep tuubapkât sâip.*

<sup>18</sup> Nannâ Timoteo, mârum a sâtnâ zen gâgât op Kaa-pumgâren gâbâ den sâm muyagiwe, zorat dâgobâ. Gâ den zo nâņgâm kâwali nep tuum kâtigem ândiban.

<sup>19</sup> Oi nâņgâm pâlâtâņgâ kâtigem zei umgâ galem otna salekkom zimbap. A nâmbutņâ ziņâ um salek ândiândiņ birâmņâ nâņgâm pâlâtâņziņ lorei gulipkuwe.

<sup>20</sup> Zo zengâren gâbâ ñai Hemenaiot sot ñai Alesande. A zagât zo Yesugât kâmurân gâbâ Sataņgât bikņan zâparâwan. Oi Sataņâ sâknam ziki den bâliņzikņâ zo birâbabotkât zâparâwan.

## 2

*Ninâugât den.*

<sup>1</sup> Den nâmbutņâ dâzâņgobâ. Kândom ninâugât den sâbâ. Ninâu sot sâiwap den zorâņ ziņâ sot a nâmbutņâ zengât op Anutugâren ninâu sâm ândibi.

<sup>2</sup> A kutâ sot galem a ârândâņ tânzâņgom zengât op ninâu sâbi. Oi galemnâņgone târârak ândim lumenâ op sândukņan ândinat.

<sup>3</sup> Zorâņ âlip upap. Kubikkubikniņâ Anutu, zâkņâ zorat nâņgi dâp upap.

<sup>4</sup> Zâkņâ a aksik patâ den bonņâ nâņgâm sumbengât sinġi upigât nâņgâmap.

<sup>5</sup> Anutu kânokņak ândiap. Oi Anutu sot a osetņijan a kânokņijâ ândiap, Yesu Kristo. Zâkņâ a pisuk patâ nen sumbengât sinġi utnatkât mâtâp kubigi ziap.

<sup>6</sup> Zâkņâ ândiândijâ birâm aksik patâ neņġât suupņij meip. Zorat den sinġi sâsân narâk mâte oi sâne laņ kârâm ariap.

<sup>7</sup> Zorat sinġi sâsân sot Aposolo ândibatkat gâsum sâlâpnogip. Oi hân nâin nâin gokņâ den bonņâ sot nânġâm pâlâtânġât topņâ kwâkâm zingâbatkat sâm nigip. (Den zo sarâ buņâ, bonņâ san.)

### *A ambân zengât den.*

<sup>8</sup> A zengât san. Zen kamân dâp um kâlak sot sarâ birâm um salek zei Anutugâren ninâu sâbi.

<sup>9</sup> Zi ambân zengât san. Zen sâk pâke mem ândim urukmeruk ândine zorân neuleziņ upap. Oi neule top top sâņġân zâizâiņ mân pam ândibi.

<sup>10</sup> Ambân Kembangât sinġi ândinat sâmeņâ orot mâme âlipņâ utne dâp upap.

<sup>11</sup> Ambân zen giginâ ândim kindap kwatne a zen Kembangât den sâne nânġâbi.

<sup>12</sup> Ambânņâ a Kembangât den kwâkâm zingâbap mo a walâziņġâm den nâi sâbap, zorat nânġa dâpņâ mân uap. Zâk yen uruņsâm ândibap.

<sup>13</sup> Adam zâk kândom muyageip, Ewa zâk bet.

<sup>14</sup> Oi sarâ mariņandâ Adam mân kâitkoip. Ambân kâitkoi bâliņ oip.

<sup>15</sup> Ambân, zâk katep mimiņanġârâk ândibap, zo ko nânġâm pâlâtân sot buku orot sot um salek sot gigin op ândibap. Ambân zen yatâ op ândine Anutuņâ gâsâzânġobap.

## 3

*Yesugât kâmurân a satņâ ândie, zengât den.*

<sup>1</sup> Nâi zâk Yesugât kâmurân a sâtņâ ândibatkat sâbap, zâk nep âlipņanġât okņanġap sâsânġâ. Den zo perâkņak.

<sup>2</sup> A zâk târârak ândimņâ ambân kânok sot pâlâtân ândimap. A yatâ zo a sâtņâ kwânânġâban. Oi umņanġât kendonagom ândibap. Mân op gulipkum, orotņik opmap. A lomba buku otziņġâm kwâkâm zingâziņġân nep zo târârak tuubap.

<sup>3</sup> Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam mân kumbap. A lumbenâ op ândibap. Kât sikumġât âkņâle mân upap.

<sup>4</sup> Ambâ murarâp dâņ galem otziņġâbap. Murarâp girem den dâzânġoi sât lulu op ândibi.

<sup>5</sup> Nâi zâk ambâ murarâp dâņ mân galem otziņġâmap, zâk dap op Anutugât kâmut galem otziņġâbap?

<sup>6</sup> Oi a nâi um kâtik ândeipņâ iraborâk Yesugât kâmurân târokwâip, zâk a sâtņâ mân kwânânġâbi. A yatâ zo, zâk zâizâiņ oi Satanņâ kâitkui kek birâbap.

<sup>7</sup> A kândâtņan ândie, ziņâ a nâiġât nânġâne dâp

upap, a zorân a sâtñâ ândibap. Ziñ sâm bâliñ kwâkñangâne Satañgât ârâmbâgân gâsubapkât san.

*Yesugât kâmut zorat galem a, zengât den.*

<sup>8</sup> Galem a zen yatik hâlâlu ândibi. Lâu purikgurik mân sâm ândibi. Waiñ too donbep mân nimbi. Kât sikumgât âkñâle mân upi.

<sup>9</sup> Den sinji âlip zem gâip, zo um salegân pane zimbap.

<sup>10</sup> Zen kânñan mâsikâziñgâm Yesugât kâmurân nep tuune âlip oi Yesugât kâmurân galem nep zo sâm ziñgâbi.

<sup>11</sup> Ambân Yesugât kâmut zengâren nep tuume, zen yatigâk hâlâlu ândibi. Uman pâpan mo sârân sâsâ den, den zo mân sâbi. Umziñangât kendon ândim den sânetâ bonñâ upap.

<sup>12</sup> Galem a ñâi, zâk ambân kânok mem zâk sot pâlatân ândibap. Zâk murarâpnâ sot kut ñâi ñâi gakânâ dân galemziñ upap.

<sup>13</sup> Galem a ñâi, zâk nepñâ tuugi âlip oi a ambân ziñ sâm âlip kwâkñangâbi. Oi zâk Yesu Kristo sot pâlatân opñâ kenñât buñ nepñâ kâwaliñoot tuubap.

*Sinji âlip zorat den kombânâ.*

<sup>14</sup> Nâ gâgâren kek gâbat sâm den zi kulemgum gigan.

<sup>15</sup> Nâ kut ñâi ñâiñâ saanigi kârep oi Anutugât kâmut zengât oserân nepkât mân kwakpangât den zi kulemgum gigan. Ândiândi

mariñâ, Kembu Anutu, zâkkât kâmut nen zâkkât namâ op ândim, zâkkât den bonñâ sot kombânâ mem ândien.

<sup>16</sup> Sinji âlipniñangât topñâ yâmbâtñâ tik pam zeip, zo Anutuñâ sâm muyageip. Zo âlipñâ sot sâtârenoot. Den zo itâ.

“Yesu zâk sâk sot âsageip. Kaapumñâ topñâ sâm muyageip. Sumbem a ziñâ igâwe. Hânñâ hânñâ a zengâren sinjiñâ sâm muyagiwe. Hân dâp a zen nânngâm pâlatân kwarâwe. Neule âsakñan mem zarip.”

## 4

*Sataññâ a umziñ mem gulipkoi sinji âlip kumbi.*

<sup>1</sup> Kaapum zâk kânñan itâ sâm muyagemap. Gâtâm narâk patâ mâte upâ sâi a nâmbutñandâ sinji âlip birâm um gulip op Satañ sot wâke, zen sot pâlatân op zengât den nânngâbi.

<sup>2</sup> Zo ko sarâ anñâ umziñâ heban oipkât a kâitzângom itâ dâzângobi,

<sup>3</sup> “Ambân mân memñâ sigan ândibi sot nalem nâmbut mân nem kendon ândibi.” Nen ko den bonñâ itâ nânngâmen. Anutuñâ nalem top top pam nanñip. Oi nen zâkkâren nânngâm pâlatân kwapñâ nalem zorat sâiwap sâm ninatkât sâip.

<sup>4</sup> Anutugâren gâbâ kut ñâi ñâi muyageip, zo âlipñigâk. Oi sâiwap sâm

mem nem ândimen oi ko zorat kwâkâkwâkânâ mân ziap.

<sup>5</sup> Anutugât denjâ sot ninâuᅇandâ nalem zo mäsop mem hâlâlu pâip.

*Um bâbâlanjân nep tuunat.*

<sup>6</sup> Yesugât kâmut den zo dâzâᅇgoban zo ko Yesu Kristogât kore a sât lulu ândiban. Oi nâᅇgâm pâlatâᅇ den sot sinji âlip topᅇâ nâᅇgâm lum gâin, zorâᅇ umgan zem tâᅇgogi ândiban.

<sup>7</sup> Oi gâ den pat sot ambân sombâ den lâlalulu sâme, zo birâban. Gâ Kembangât mâtâbân târârak ândim umgâ kubikaᅇgâm ândiban.

<sup>8</sup> Sâkniᅇâ kubikaᅇgâm ândiândi, zo bâbâlanj sot yenᅇâ yatâ. Kâ Kembangâren nâᅇgâm umniᅇ kubikaᅇgâm ândiândiᅇ, zorâᅇ bonᅇâ. Zorâᅇ hânân sot sumbemân ândiândi muyageniᅇgâbapkât sâsânâ.

<sup>9</sup> Den zo bonᅇâ. A aksik nâᅇgâm nanᅇânat.

<sup>10</sup> Oi nep zorat bonᅇâ minatkât sâknam nep tuum ândimen. Oi Anutu, ândiândi mariᅇâ, zâkkât nâᅇgânâᅇgâyân upmen. Zâkᅇâ a hân dâp nen kubikniᅇgâbapkât imbanᅇ zemᅇanᅇi ândiap. A nâᅇgâm pâlatâᅇniᅇoot, zâkᅇâ perâkᅇak neᅇgât kubikkubikniᅇ op galemniᅇ opmap.

*Timoteo ândi mâmanᅇanᅇât den.*

<sup>11</sup> Den san, zi aksik dâzâᅇgoban. Kut ᅇâi ᅇâi

zo nâᅇgâm upigât girem dâzâᅇgoban.

<sup>12</sup> Gâ a sigan op ândiatkât a ziᅇ gâgât nâᅇgâne gigiᅇâ mân upap. Gâ diᅇgâ sot ândi mâmangâ sot buku orotkâ, nâᅇgâm pâlatâᅇ sot um salek ândim Yesugât kâmut zengât mâteziᅇan ândim mâtâp âlipᅇâ lâᅇ tirâpziᅇgona gekᅇâ yatik upi.

<sup>13</sup> Nâ gâbatkât mambât ândim sinji âlip sâlâpkum ziᅇgâm dâzâᅇgom ândiban.

<sup>14</sup> A sâtᅇâ zen Kaa-pumgâren gâbâ gâgât den sâm muyagem bitziᅇâ kâukan pam mäsop mingiwe. Mäsop zo gulip opapkât mân loriban. Kâtigem nep tuuban.

<sup>15</sup> Gâ zorat nâᅇgâ kwâkâ op nepkâ imbanᅇ tuuna bonᅇâ muyagei ek nâᅇgâbi.

<sup>16</sup> Gâ um sâkkâ galem op sinji âlip sâsân nep sâm gigip, zo ârândâᅇ galem upan. Gâ nep zo âsâbân tuum ândiban. Yatâ upan zo ko diᅇgâ nâᅇgâme sot gikâ ârândâᅇ ândiândi âlipᅇan âibi.

## 5

*Sâm kubikkubik den.*

<sup>1</sup> A sombâ ᅇâi dukubam den kârâpᅇoot mân dukuban. Ibânâ sâm mulunâk dukuban. A katep âtâ murâpnâ sâm den dâpziᅇanâk dâzâᅇgoban.

<sup>2</sup> Ambân sombâ yatigâk mamârâpnâ sâm diim gem den dâzâᅇgoban. Ambân



sâk wâgân sot sigan, zen ponârâpnâ sâm sâkkâ galem op târârak kin den dâzângoban.

*Ambân malâ, zengât den.*

<sup>3</sup> Ambân malâ sombâ, zengât den tânguban. Ambân malâ sombâ kanpitâ, zengât op san.

<sup>4</sup> Malâ nâi nan bârarâp sot bagirâp ândibi oi ko ziņâ Kembangât den mem kin âse âlarâpziņ galem otziņgâbi. Oi ombenjan kut nâi nâi ziņgawe, zorat tosa zo ziņâ mâkâbi. Anutuņâ zorat nângi dâp upap.

<sup>5</sup> Ambân malâ sombâ zâk zikņik ândim Anutugâren nângâm pâlâtâņ kwap wâratkubap. Oi âsâbâņ kut nâi nâigât kwakņâ zorat zâkkâren ninâu sâbap. Ambân malâ yatâ zo, zengât op san.

<sup>6</sup> Ka ambân malâ sâk wâgân ândime, zengât girem den itâ sâban, "Zen laņ ândibi zo ko mumuņangât siņgi op ândibi."

<sup>7</sup> Ambân malâ den so dâzângom kâtigena tosa buņ ândibi.

<sup>8</sup> A mo ambân nâi, zâk torerâpņâ mo ibâ mam, ambân murarâp, zo dâņ mân galem otziņgâbap, zo ko zâk siņgi âlip birâm um kâtik uap sânat. Wangât, zâk um kâtik a nâmbutņâ walâziņgâm bâliņâ oip, zorat.

*Malâ topziņ nângâbi.*

<sup>9</sup> Malâ nâi zâk kendonņâ 60 ândeip. Oi a kânok sot pâlâtâņ op ândeip, zo yatâ

zo kutņâ malâ zengât ekabân pane zimbap. Malâ nâi nan bârarâp buņ sot torerâp buņ, zâk Yesugât kâmut ziņâ on galem upigât kutņâ kulemgum galem upi.

<sup>10</sup> Oi ambân zo sât lulu nep tuugip mo buņâ, zorat topņâ nângâbangât sâm mâsikâziņgâban. Nan bârarâp minziņgâm dâņ galem otziņgip mo buņâ? Zâkņâ lomba a ambân buku otziņgip mo buņâ? Yesugât siņgi a on galem otziņgip mo buņâ? A sâknam nângâne betziņan meip mo buņâ? Nep âlip top top zo tuugip mo buņâ? Nep top top zo tuugi ikne âlip oi topņâ ekabân kulemgubi.

<sup>11</sup> Malâ sâk wâgân zen kutziņâ malâ zengât ekabân panâ sâne kwâkâziņgâban. Zen yatâ zorâņ laņ ândiândiņangât otziņgi a minam Krišto kândâtkubi.

<sup>12</sup> Oi mârurum Kembangât nep tuubigât den sâwe, zo loņgiņne tosaņoot opmap.

<sup>13</sup> Oi zorik buņâ. Nepkât mân nângâm mirâ lâkņan nem obândime. Oi zorik buņâ. Den bon buņ sot den bâliņâ laņ sâme.

<sup>14</sup> Zorat nâ itâ san. Malâ sâk wâgân ziņ a dum mem murarâ minziņgâm mirâ umņan ândie, zen on galem otziņgâbi. Yatâ op ândine kâsa ziņ sâm bâliņ kwatniņgân den kârurum birâbi.

<sup>15</sup> Malâ nâmbutņandâ mârurum mâtâp âlipņâ birâm Sataņgât mâtâbân âiwe, zorat nâ yatâ san.

16 Yesugât kâmurân ambân nâi zâkkât toren malâ nâi ândibap zo ko zâk on galem upap. Yesugât kâmut zen ambân malâ zo mân galemgubi. Torerâp ândie, zinjâ galem upi. Ka malâ nâi torerâpzinj buñâ zo ko kâmut zinj galem otzinzgâbi.

*Galem a, zengât den.*

17 Galem a, zinjâ Kembangât nep kâtigem tuune âlip oi kut nâi mem zâi pam otzinzgâbi. Sinji âlip sâme sot kwâkâm zinjâme, a zo yatâ otzinzgâbi.

18 Galem a zinj nepkât sângân mimbi, zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Wâugandâ zuu zigi mem ko kemberi mân pindâna mân dâp upap.”

Oi den nâi itâ,

“Nep a zâk nepkât sângân mei dâp upap.”

19 A kânoknâ galem a nâi denân pambâ sâi mân nângâbi. A zagât mo karâmbut zinjâ den sâsânangât sâne nepnâ tuuban.

20 Galem a nâinâ bâlij op mân biri a kâmut zengât mâtezinjan den sâm kubiknangâna nâmbutnâ zinjâ eknâ kengât upi.

21 Nâ Anutu sot Yesu Kristo sot sumbem arâpnâ zengât mâtezinjan itâ sâm kâtigian. Den dâgogan, zi dânjâk galem otna nâi mân gibap. Oi umgangârâk a ambân lanj mân otzinzgâban. Hâtubâtu mân otzinzgâban.

22 Gâ a nepkât mâsop kâukzinjan bikâ kek mân pâmban. Zâk zengât tosanâ gâgâren zâibapkât yatâ upan. Um sâkkâ galem otna salekkom zimbap.

*Mâsekât den sot bâlijangât den.*

23 Gâ umgan mâsek âsâban muyagemap, zorat tooyak mân nimban. Waij too mâik nâi nena âlip upap.

24 Narâk ziren a nâmbutnâ bâlijâ utne sinninjandâ ikmen. Eknâ hâunâ miminjangât sinji sâmen. A nâmbutnâ ko bâlijâzinjâ tik ziap. Zo beknan muyagei hâunâ mimbi.

25 Orot mâme âlip zo yatik muyagemap. Tik ziap, zo yatik mân zimbap. Zo bet muyagem nanjâbap.

## 6

*Kore mâman a, zengât den.*

1 Kore mâman ândime, zen patârâpzinjâ hurat kwatzinzgâm dinzinj lubi. Anutugât den sot kutnâ sâm bâlij kwapegât yatâ upi.

2 Kore a nâmbutnâ patârâpzinjâ Kembangât sinji ândime, zen mân mem gei kwatzinzgâbi. Zen Kembangât opnâ buku kânok uen sâmjâ mân mem gei kwatzinzgâbi. Patârâpzinj zen Kembu nângâm pâlâtân kwâknangâne buku otzinzgâmap, zorat opnâ um bâbâlanjân kore otzinzgâne dâp upap. Gâ den zi dâzângona nângâm yatik op ândibi.

*Kât sikum laŋ mân mimban.*

<sup>3</sup> A ñai, zâk sâm gulip den ñai sâm Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât den âlipñâ birâm ñai sâbap, zâkkât itâ sânat,

<sup>4</sup> “Zâk um gulip op sâkñâ mem zâim den bon mân nângâm den yenñâ laŋ sap.” Den zorat bonñâ itâ. Den sârek, um kâlak, sâm bâliŋ kwâkwat, den sâgân sâsâŋ.

<sup>5</sup> Oi den sâm kwâkâkwâkân muyagemap. A zo umziŋ gulip oi nângânângâziŋ buŋ oi kât sikum muyageniŋgâbap sâm Kembangât kâmurân ândie.

<sup>6</sup> Kembu sot pâlâtân oindâ tânnânŋoi nângindâ umniŋ âkâbap.

<sup>7</sup> Nen itâ nângâmen. Nen muyagem hânân bet bâsaŋ gawen. Oi zo yatik momñâ bet bâsaŋ âinat.

<sup>8</sup> Zorat hânân zi naleme sot sâk pâke zemniŋi nângindâ âki ândinat.

<sup>9</sup> Kât sikum patâ minatkât sâme, zen sarâ mariŋaŋgât ârâmbâgân zâibi. Oi kut ñai yenñâ sot bâliŋâ top topŋaŋgât âkñâle muyagem zorat nângânâ sâm tâmbetagobi.

<sup>10</sup> Kât sikumgât âkñâleñâ bâliŋâ top top zorat topñâ uap. Oi a nâmbutñandâ zorat opñâ sinŋi âlip kândâtkom zoren bagim umbâlâ muyagiwe.

*Ândiândi kâtikŋaŋgât kâtigibi.*

<sup>11</sup> Anutugât sinŋi a, gâ kut ñai ñai zo birâban. Gâ âlip opñâ târârak ândiândiŋ sot sinŋi âlip sot nângâm pâlâtân sot buku orot, kâtiginiŋâ sot lâlon kwatziŋgâziŋgânŋgât kâtigiban.

<sup>12</sup> Oi gâ nângâm pâlâtânŋât nep âlip tuuban. Tuum âim ândiândi kâtikñâ gâsuban. Gâ zorat op diigigip. Gikak yatâ upangât a doŋbep mâteziŋan sâm kâtigena nângâwe.

<sup>13</sup> Anutuñâ kut ñai ñai ândiândi muyageziŋgâmap, zâkkât mâteŋan sot Yesu Kristo a kutâ Pontio Pilato mâteŋan sâm kâtigeip, zekât mâtezikaŋan itâ sâm, sâm kâtigem dâgobâ.

<sup>14</sup> Gâ den kâtik sâm gigip, zo mem târârak kinna Kembuniŋâ Yesu Kristo gâbap.

<sup>15</sup> Zorat narâkñâ mâte oi imbañâ mariŋâ, a kutâ sot a zâizâiŋ aksik zenŋât Kembu patâziŋ, Anutu, zâkñâ haŋgi mori Kembuniŋâ Yesu takâbap.

<sup>16</sup> Anutu zâk zikñik mumuñâ buŋâ. Zâk âsakñâ umŋan ândiap. Gootŋan mân âibemgât dâp. Anâ mân igâwe. Zâk mân ikpemgât dâp. Sâm âlip sot Kembu nepñâ memñâ ândim zâimâmbap. Perâkñak.

*Kombâñâ zinziŋ kâtik muyaginat.*

<sup>17</sup> A kât sikum patâ zemziŋgap, zen girem dâzâŋgona sâkziŋ mân mem zâibi. Kut ñai ñai buŋ orot, zorat nângâne zorân kombânziŋ oi zoren mân

kâtigibi. Anutuŋâ gom  
sambe muyageniŋgi mem  
nem sâtâre op ândien,  
zorat nen zâkkâren nâŋgâm  
pâlâtâŋ kwâkŋaŋgâm  
ândinat.

<sup>18</sup> Oi sâm ziŋgâna  
âlipŋaŋgât nep tuum  
umâlepkât op kut ŋâi ŋâiziŋ  
kâsâpkum a kanpitâ ziŋgâm  
ândibi. Oi siŋgi âlipkât bonŋâ  
muyagibi.

<sup>19</sup> Yatâ opŋâ kombâŋziŋ  
ŋâi zinziŋ kâtik memŋâ  
ândiândi mimbi. Ândiândi zo  
bonŋâ.

*Timoteogât girem den*

<sup>20</sup> O Timoteo, gâ Kem-  
bugât den gigip, zo dâŋ  
galemgum mem ândiban.  
Oi a nâmbutŋandâ nen  
nâŋgânâŋgâniŋjoot sâm den  
yennâ mo bon buŋ zo sâne  
nâŋgâm kubik birâban.

<sup>21</sup> A nâmbutŋâ den zoren  
mândâm nâŋgâm pâlâtâŋgât  
mâtâp birâwe.

Anutugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ  
zo zeŋgâren zimbap.

Zo yatik.

## Timoteogât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum pindip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu kristonâ ândiândi muyageip, zorat den sa lanj kârâbapkat Yesu Kristogât Aposolo orâwan.

<sup>2</sup> Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm ninâ nannâ yatâ oin, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozañgoñ, buku orotñâ sot um lumbeñâ gâgâren zimbap.

*Timoteo nângâm pâlâtân bonñâ zemñangip.*

<sup>3</sup> Ibâ âserâpnâ zen hâlâlu ândim Anutu kore okñangâm gane kiunziñâ nâñâ yatik opmanñâ sâiwap dukumñâ ñâtik sirâm ninâu sâmgâman. Gâgât nângâm ninâu sâman.

<sup>4</sup> Gâ nâgât umbâlâ oin, zorat âsâbân nângâman. Oi gâ gekñâ umâlip patâ nângâbatkât otnimâp.

<sup>5</sup> Oi nângâm pâlâtân bonñâ zemgigap, zorat nângâman. Mamgâ Eunike sot âlagâ Loisi, zet Kambu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwet. Oi gâ zo yatik nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiat, zo nângan.

*Kâtigem sinji âlip nep tuban.*

<sup>6</sup> Oi nâ zorat nângâm itâ dâgobâ. Nâñâ bitnandâ kâukkan pa Anutuñâ imbanâ gigip, zo ona sei kârâpñoot upap.

<sup>7</sup> Itâ nângâban. Kaapum Anutuñâ niñgip, zo kenjât mân utnatkât niñgip. Kaapum zo imbanâ sot buku orot zorat marinâ. Nen um sâk zorat kendon ândinatkat Kaapum niñgip.

<sup>8</sup> Zorat gâ Kembuniñangât den sinji sâmgâ muyagibam anjun mân upan. Oi tâk namin nâbane ândian, nâgât den sinji sâbam anjun mân upan. Anutuñâ imbanâ gibap dâp, nâ yatik, sinji âlipkât op sâknam kwâkñan ândiban.

<sup>9</sup> Anutu zâkñâ kubikniñgâm hâlâlu ândinatkat diiniñgip. Zo âlip urâwen zorat buñâ. Zikñak nângi zeip sot um lâklâkñangât op yatâ otniñgip. Zo mârûm hân mân muyageibân Yesu Kristogât op sinji kwatniñgip.

<sup>10</sup> Oi zorat bonñâ narâk ziren muyageip. Kubikkubikniñâ Yesu Kristo gei muyageip. Zâkñâ mumuñangât imbanâ koi gei ko ândiândiñ zinziñ kâtik muyageniñgap.

<sup>11</sup> Oi nâ zorat sinji sâsân sot Aposolo nep tuubatkât sâmgâniñgip.

<sup>12</sup> Nâ zorat sâknam kwâkñan ândiman. Ka anjun mân opman. Nâ nângâm pâlâtân kwap zâkkât um zagât mân opman. Nâ itâ

nângâman. Imbanjânootjâ sinji âlip nep sârn nigip, zâknjâ dârn galem otnigi Yesu takâtakânjângât narâk mâte upap.

<sup>13</sup> Den bonjâ zorat mâtâp tirâpgowan, zorik moliban. Zo Yesu Kristo nângâm pâlâtârn kwâknjângâm umgâ gâsui yatâ upan.

<sup>14</sup> Tirik Kaapumjâ umnijan ândimap, zâknjâ mam otgigi den bonjâ gigip, zo galem otna zemgibap.

*Onesiporo, zâkkât den.*

<sup>15</sup> Asia hânân aksik birânim âiwe. Oi osetzijan Pigelo sot Hemogene, zet ârândân.

<sup>16</sup> Onesiporojâ tâk namâ a nâgât mân anjan op umâlep kwatnim ândeip. Zorat Kembujâ Onesiporogât kâmut gakânjâ tânzângobap.

<sup>17</sup> Zâk Roma kamânân takâmjâ um bâbâlanjâk kârunim muyagenigip.

<sup>18</sup> Zorat Kembujâ nângâm narâk patin um lâklâknjângât okjângâbap. Zâk Epeso kamânân kore orotjâ imbanjâ tuum ândeip, zo gikak nângat.

## 2

*Kembugât kâwali nep tuban.*

<sup>1</sup> Nannâ, gâ Yesu Kristo sot pâlâtârn ândina tângogi ândim kâtigiban.

<sup>2</sup> A donbep patâ zengât mâtezijan den dâgom ândiwan, zo Kembugât sinji a sât lulujoon nâmbutjâ dâzângom ândiban. Oi a zo,

zen kâwalizihoon a nâmbutjâ dâzângom ândibi.

<sup>3</sup> Gâ, nâ yatik, Yesu Kristogât kâwali a kâtik op ândim zâkkât op sâknam nângâm mân âkongibap.

<sup>4</sup> Nâi zâk kâwali nep tubapjâ dap op sâkkât nep top top zorat umjâ pâi zim-bap? Zo kâwali a osetzijan pâip, zâk egi dâp oi zorik upapkât sâbap.

<sup>5</sup> Katep ziñ kut nâi minam sârârâk kârâme. Zengâren gâbâ nâinjâ mâtâp birâm nâin gâbâ âibap, zo sângân mân mimbap.

<sup>6</sup> Nâi zâk nep kârâm kâmit sâknam upapjâ nalem bonjâ kândom mem nei dâp upap.

<sup>7</sup> Den sumbujâ dâgogan, zo nângâm kwâtâtiban. Kembu zâk sâi umgâ pâronjâi topjâ nângâm kwâtâtiban.

*Mân loriban.*

<sup>8</sup> Gâ Yesu Kristogât nângâm nângâm ândiban. Zâk Dawidigât kiunnjâ mumujan gâbâ wâgân op zaarip. Zâkkât sinji âlip yatâ sâman.

<sup>9</sup> Sinji âlipkât op sâknam nângâman. Oi um kâtik ziñ nâgât nângâne bâlij mâme ua yatâ kin bitnâ saaninetâ taan. Ka Kembugât sinji âlip den, zo dap op saane yen tâpap?

<sup>10</sup> Nâ Anutugât sinji a zengât op sâknam patâ nângâm tâpman. Zen Yesu Kristo sot pâlâtârn utne kubikziñgi neule âsakjâ zinziñ kâtik mimbigât yatâ opman.

11 Den itâ ziap, zo bonñâ,  
 “Nen zâkkât mumuñan  
 târokwarâwen. Zorat  
 op nen zâk sot ârândân  
 zaat ândinat.

12 Nen zâk sot sâknam  
 nângâm kâtiginat zo ko zâk  
 sot a kutâ tâtarân tâtnat.  
 Nen zâk kwâimbânjanjindâ  
 sâi ko zâkoot yatik nen  
 kwâimbâninjâbap.

13 Nen den sâwen, zo mân  
 lunat zo ko zâkkât denñâ bon  
 upap. Njai sâmnâ njai sâsânâ,  
 zo zâkkâren mân ziap.”

*Singi âlipkât sâm gulip.*

14 Gâ den zo sâm Anutugât  
 mâteñan sâm dâzângom  
 ândina den yennâ mân  
 sâm âragubi. Sârek den  
 mân âragubi. Zen den  
 yennâ, bon buñâ, zo âragum  
 ândibi zo ko den zorânâ zen  
 tâmbetzângobi.

15 Anutuñâ gâgât nângi  
 dâp upapkât nep kâtigem  
 tuum ândiban. Oi den bonñâ  
 tântân sâm ândiban zo ko  
 Anutugât mâteñan anjun  
 mân upan.

16 Den yennâ sâne mân bet-  
 ziñan mimban. Zen yatâ op  
 ândim um gulip op singi âlip  
 birâbi.

17 Sarâ den ârâgume,  
 zo use kâtik yatâ op lañ  
 kârâbap. A yatâ zo zenjâren  
 gâbâ njai Hemenaiio sot njai  
 Pileto.

18 Zet den bon birâm  
 itâ sabot, “Mumuñan gâbâ  
 zaatzaat, zorat topñâ itâ.  
 Yesuñâ mumuñan gâbâ zaat  
 ândiândi unakñâ mârum  
 muyageningip. Narâk patin  
 sâk unakñâ mân minat.”

Zet yatâ sâmnâ a nâmbutñâ  
 zenjât nângâm pâlâtânziñ  
 mem gulipkuabot.

*Anutugât kunkun sot  
 hâkop bonñâ.*

19 Anutuñâ kât tandâ pâi  
 giarip, zo kâtigem kinzap.  
 Zorat den kulem njai itâ ziap,  
 “Kembuñâ singi arâpñâ  
 ziñgit nângâmap.”

Oi den njai itâ ziap,  
 “Kembugât singi a ândien  
 sâme, zen aksik bâliñâ  
 kândâtkubigât sâip.”

20 A kutâgât namâ patin  
 hâkop top top goide kât  
 sot siliwa kât tuutuñ,  
 zorik buñâ. Nak sot  
 hânñâ tuutuñ, zo ziap.  
 Hâkop nâmbutñan kut njai  
 sângân patâ zorân geibap.  
 Nâmbutñâ ko kut njai njai  
 yenñandâ geibap.

21 Hâkop njai zâk kut njai  
 bâliñâ buñ, umñâ salek op  
 neulenoot upap oi hâkop  
 sângân patâ. Oi namâ  
 mariñandâ egi hâlâlu zei  
 nep âlipñâ pindâbap. Den  
 sumbuñâ zi a nenjât op  
 san. Umniñ salekkoi hâlâlu  
 ândinat san.

*Kembugât a ândinat.*

22 A sigan kut njai njai bâliñâ  
 ek âkñâlime, zo birâban. Oi  
 umziñ salek opñâ Kembu  
 sâm mâpâsime, zen sot  
 âlip orotñanğât sot nângâm  
 pâlâtân sot um lumbenğât  
 kâtigiban.

23 Den yennâ sot sârek den  
 zo birâban. Gâ âlip nângat.  
 Den yatâ sâne kâsâp sot um  
 kâlak muyagemap.

24 Oi Kembugât kore anâ den sârek op mân kwâkâyangâbi. Ziinâ a aksik buku otziŋgâm siŋgi âlip târârak kwâkâziŋgâbi. Oi a ziŋ bâliŋ otziŋgânetâ zorat hâuŋâ mân otziŋgâbi.

25 Oi Kembugât den birâme, a zo mulunâk dâzâŋgobi. Anutu zâk zikŋak mem gei kwatziŋgi umziŋ melâŋ den bonŋâ nâŋgâbi sâm mulun dâzâŋgobi.

26 Oi umziŋ pâroŋsâi Sataŋgât ârâmbâgân zâŋgoip, zoren gâbâ mâkâziŋgâbap. Zen Sataŋgât den lum ândiweŋâ umziŋ pâroŋsâi kândât kubi.

### 3

*Siŋgi âlip gulipkukun a zengât den.*

1 Gâ itâ nâŋgâban. Narâk patâ mâte upâ sâi bâliŋandâ laŋ kârâm kâbâ yâmbât mem zaa kwap mem ge kwap imbaŋoot niŋgâbi.

2 A itâ zo, ziŋ ândibi. Ziŋŋangât nâŋgâne zâizâiŋ, kâtkât âkŋâle, den kârâpŋoot sâsâŋ, sâk mâme den, ibâ mam zekât den birâbirâ, sum nâne a, anâ Anutu hurat mân kwâkŋangâme.

3 Lumbe den mân sâsâŋ, tosa mem ândiândi, sârân sâsâŋ, nem gulipkukun, a zinŋâ, kut ŋâi ŋâi âlipŋâ âkon upi.

4 Kâsa zengâren tirâp zâŋgozâŋgeŋ. Gâ nâ sot ândim gâin. Kut laŋ orot, zâizâiŋ upme. Sâkkât âkŋâle mem ândim Anutugât âkŋâle mân nâŋgâbi.

5 Sâkŋandik siŋgi âlip nâŋgâbi. Ka siŋgi âlipkât imbaŋâ mân zemziŋgâbap. A zo yatâ ândine ziŋgit kândât zâŋgoban.

6 Narâk ziren a nâmbutŋâ zo yatâ ândie. Zen tik ândim ambân nâŋgânâŋgâziŋ lolot zengât mirin zâim um gulip kwatziŋgâme. Oi ambân zo tosa top top muyagemŋâ umbâlâ upme sot âkŋâle top top otziŋgi laŋ âim game. Anâ ambân zo yatâ zorâŋ zengât upigât sâm lolot otziŋgâme.

7 Ambân zo yatâ, zorâŋâ narâk dâp den zorat topŋâ kârûm mân nâŋgâm kwâkâme.

8-9 Mârumŋan Yane sot Yambere zet Mose kâsa okŋangâwet. Yatigâk a san, zen den bonŋâ kâsa okŋangâme. A zo, zen nâŋgânâŋgâziŋ bâliŋâ sot nâŋgâm pâlâtâŋziŋ buŋâ. Dap dabân bâliŋandâ laŋ kârâbap? A yatâ zo, zen sarâziŋangât topŋâ muyagei ek nâŋgâbi. Wangât, kut ŋâi ŋâi ziŋ upme, zo topziŋ sâm muyagei a aksikŋâ ek nâŋgâm kândât zâŋgobi, zorat. Yane sot Yambere, a zagât zekâren muyageip yatâ.

*Paulo sâkŋan sâknam donbep muyagenangip.*



orotnâ, kâtigem ândiândinâ zo ek nângâm ândein.

<sup>11</sup> None sâknam nângâwan. Antiokia kamânân, Ikonion sot Listera kamânân none sâknam donjêp nângâwan. Yatâ otninetâ Kembuñâ bitziñan gâbâ mâkânigip.

<sup>12</sup> A nâmbutñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op târârak ândibi, zen pisuk patâ yatik zângone sâknam nângâbi. Zo perâkñak.

<sup>13</sup> Narâk ziren bâliñ mâme a sot sarâ a ziñ bâliñ upme. Bet ko walâm sarâ sot bâliñâ zorân tuune lañ kârâbap. Umziñâ gulip oi a nâmbut um gulip kwatziñgâbi.

*Kembugât ekap sâlâpkum nângâm ândibi.*

<sup>14</sup> Gâ ko den kwâkâm giwen, zo sot pâlâtân op ândiban. Den zo nâigâren mein, zorat mân kwaksat. Nâ den sinji zo giwan. Oi gâ topnâ nângâmat, zo ka.

<sup>15</sup> Oi gâ katepkan gâbâ tirik ekap sâlâpkum nângâm gâingât zorân umgâ kubigi Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwap sumbengât sinji op ândiban. Gâ zo yatâ ândibangât Kembugât ekap sâlâpkum ândina imbanjâ gibap.

<sup>16</sup> Den tirik ekabân ziap, zo pisuk Anutugât Kaapungâren gâbâ muyageip. Oi den zo sâlâpkum nângindâ sinji âlipkât topñâ kwâkâm niñgâmap. Oi zorân topniñ sâm muyagem umniñ melânji târârakât tenjâyân

ândinat. Târârak mâtâp tirâpnângomap.

<sup>17</sup> Yatâ op diiniñgi Anutugât arâp op kut nâi nâi âlip orotñangât nep top top zo âlip tuum ândinat.

## 4

*Târârak ândim sinji âlip nep tuunâ.*

<sup>1</sup> Nâ Anutugât mâteñan sot Yesu Kristo, zâk kembu imbanjâñootñâ gamñâ a gwâlâ sot mumuñâ dinniñâ sâm kwâkâbap, zekât mâtezikñan sâm kâtigem dâgoga nângâ.

<sup>2</sup> Gâ den sinji âlip sâban. Oi a zorat otziñgâbap mo buñâ, zorat kâtigem sâban. Oi a um girem den sot hâwat den kwâkâziñgâm nep mulunân âkonñâ buñ tuuban.

<sup>3</sup> Narâk nâi mâte oi sinji âlip den zo a nâmbutñâ nângâne pat palañ oi birâbi. Zo birâmñâ den nâi nângânatkât kindapziñ hetâmkwapi. Kwâkâm ziñgâziñgân a muyageziñgâbi. Umziñ dâp oi yatik, zorik muyageziñgâne kwâkâziñgâbi.

<sup>4</sup> Den bon zo birâm den pat yenñâ zoren âi pâlâtân upi.

<sup>5</sup> Gâ ko narâk dâp sâknam kwâkan zari kândâtkom kâtigiban. Oi sinji âlip sâsân nep tuum ândiban. Nep sâm gigip, zo tuum biranñan.

*Paulogât narâkñâ pânjânok oip.*

<sup>6</sup> Kembugât sinji râma kom uwe, nâ yatâ otnibigât narâk mâte uap.

7 Nâ Anutugât ândiândi nep kâtigem tuum ga âkap. Sero kabâñan katep ziñ sârârâk kârâme yatâ nâ mârum sârârâk kârâm kâtigem kikerân tâkan. Nâ nânğâm pâlâtâñnâ galemgua mân loreip.

8 Narâk ziren târâraknañgât sângân mimbatkât mambât pâi ziap. Gâtâm narâk patin Kembu, top likuliku a târârakñâ, zâkñâ sângân ni-bap. Oi nâyâk buñâ. Yesugât takâtakâñnañgât âkñâlîme, zen ârândân ziñgâbap.

*A nâmbutñandâ Paulo pam âiwe.*

9 Gâ kek nâğâren gâbangât kâtigiban.

10 Dema zâk hângât kut ñâi ñâi zorat âkñâlî op nâbam Tesalonike kamânân arip. Kereske zâk Galatia hânân arip. Oi Tito zâk Dalimatia hânân arip.

11 Zi Luka sot nikñik ândiet. Gâ Mareko muya-gena ârândân gâbabot. Zâk nep âlip betnan mimbap.

12 Tikiko zâk sângongua Epeso kamânân arip.

13 Gâ gâbamñâ mâtâpkât hâmbâ Taroa kamânân, Kapo zâkkât mirin parâwan, zo mem gâban. Oi ekap topñâ sot ilumñâ zo aksik mem gâban. Ilumñâ mân birâban.

14 Liñgip kâlâu mot kâtñâ tuutuun a, Alesande, zâk bâliñ doñbep otnigip. Zorat Kembuñâ hâuñâ pindâbap.

15 Zâkñâ dinninñâ doñbep koip. Zorat gâ zâkkât kenğât upân.

16 Denân nâbane tarâwan, narâk zoren buku ñâinñâ den mân betnan meip. Buñâ. Zen aksik birâniwe. Zorat tosa mân zemziñgâbapkât nânğan.

17 Kembuñâ ko betnan mei sinji âlip um kâtik a, hân ñâin gokñâ zeñğâren sa tânnogi sâm nañğâwan. Oi zâkñâ zuu kâtik Laionğât lânduñan gâbâ mâkânigip.

18 Kembu zâk bâliñâ top top zoren gâbâ mâkânim sumbemân Kembuğât kiñ topñan nâbanbap. Zâkkâren imbanñâ âsakñâ zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

19 Nâ Pirisila sot apñâ Ak-wila sot Onesiporo zâkkât kâmut zorat nânğâziñgan. Zo dâzânğoban.

20 Erasto zâk Korinti kamânân ândiap. Oi Toropimo zâk mâsek oi Milete kamânân parâwan.

21 Gâ map narâkñâ mân oi kek gâbangât kâtigiban.

Eubuluñâ nânğâgigap. Puleñ sot Lino, Kalaudia sot buku nâmbutñâ, zen yatik nânğâgige.

22 Kembuñâ um dâpkâ galem op ândibap. Kembuğâren gâbâ tânzânğozânğon zorân zeñğâren zimhap.

Zo yatik.

## Titogât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

*Sâm muyamuyage den sot mâsop den.*

<sup>1</sup> Paulo nâ Anutugât kore a sot Yesu Kristogât Aposolo orâwan. Zâknâ gâsunimnâ zorat nep diņ sâm nigip. A ambân Anutugât siņgi sâip, zen den bonņâ nângâm, nângâm pâlâtân kwâknangâbi sot diņâ lubangât nep zo sâm nigip.

<sup>2</sup> Oi ândiândi kâtikkât siņgi den, zo bonņâ. Anutunâ sarâ mân sâmap. Zâknâ mâruman hân mân muyageibân itâ sâip, “Ândiândi kâtik zengât siņgi sâm kâtigian, zorat mambât ândibi.”

<sup>3</sup> Narâk mâte oi diņâ zo sâm muyagemnâ Anutu kubikkubikziņandâ nâņâ sâm muyagibatkat nep diņ sâm nigip.

<sup>4</sup> Nâ sot siņgi âlip mem ândiet, Tito, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot kubikkubikniņâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lâklâk sot um lumbe zo gâgâren zimbap.

*Galem a sot a sâtnâ, zengât den.*

<sup>5</sup> Nep torenņâ ziap, zo tuum nanğâbangât op Keret hânân gâbarâwan. Oi

dâgowan yatik Yesugât kâmut kamân dâp galem a gâsum sâlâpzângoban.

<sup>6</sup> A nâi, zâk tosa bunâ, ambân kânok sot pâlâtân op ândibap. Oi nan bârarâp zen den siņgi âlip mem ândibi. Nan bârarâpnâ gulipkukun sot zâizâiņ bunândibi. A yatâ zo nebân zâmbanban.

<sup>7</sup> A sâtnâ nâi, zâk Anutugât nep a ândimapnâ tosa bunândibap. Zâk zâizâiņ mân upap. Kuk lan mân upap. Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam kukunangât âknâle mân upap. Kât sikungât âknâle mân upap.

<sup>8</sup> Zâk a buku otziņgâm kut nâi nâi âlipnangât âknâle nângâmap. Sâkkât âknâle mân nângâbap. A târâraknâ. A hurat kwatziņgâmap. Sâkkât kendon ândibap.

<sup>9</sup> Den bonņâ sâm dâzângowan, zo dâpņan mem ândibap. Oi zorâņâ imbanâ pindi den bonņâ âlipnâ a kwâkâm ziņgâm ândibap. Oi Kembangât den ku a, zengât den mem ge kwâpap.

*Den ku a sot sarâ a.*

<sup>10</sup> A donbep zen zâizâiņ op ândime. Zen den yenņâ sot sarâ sâm a um gulip kwatziņgâme. Yuda a kâmurân gâbâ a nâmbutnâ umziņ patâ Mosegât den siņgi sâņgiņan ari sâknandik Yesugât siņgi nângâme, zen zo yatâ op ândime.

<sup>11</sup> A zo kât sikungât opnâ den sarâ sâm a nâmbutnâ ambân murârpziņoot zo um

gulip kwatziŋgâme. A yatâ zo, zengât lâuziŋ doonġunat.

<sup>12</sup> Keret a zengât den sâsân a nâiŋâ itâ sâip,

“Keret a zen sarâ sâme. Zen a konam op nalem nemjik ândime. Zuu bâliŋ yatâ kut nâi nâi laŋ nime.”

<sup>13</sup> Den zo nânga bon uap. Zorat ko den kâtik dâzâŋgona siŋgi âlip târârak mem kâtigem kinbi.

<sup>14</sup> Zen Yuda a zengât den yenŋâ sot den ku a zengât den zo mân nângâbigât girem dâzâŋgoban.

<sup>15</sup> A um salek ândimenâ kut nâi nâigât nângâne salek opmap. Ka a nângâm pâlâtâŋziŋ buŋ, zen nângânâŋgâziŋ sot umziŋ sumunkoi kut nâi nâigât nângâne mân salekkomap. Wangât, umziŋ sumunkoiŋ, zorat.

<sup>16</sup> Zen itâ sâme, “Nen Anutugât topŋâ nângâmen.” Sâtŋak yatâ sâne orot mâmeziŋâ kwâimbâmap. Zen bâliŋ mâme a. Den kukuŋ a. Anutuŋâ ziŋgiri tepbâurep opmap. Den ku a zo, ziŋ âlipŋaŋgât nep mân tuume.

## 2

*A ambân patâ, zengât den.*

<sup>1</sup> Gâ ko den âlipŋâ ziap, zorat dâp dâzâŋgom ândiban.

<sup>2</sup> Oi sânanâ a patâ ziŋâ kendonbandon sot hâlâlû ândibi. Umziŋ bimbi kwapi. Nângâm pâlâtâŋ sot buku orot zo mem kâtigem kinbi.

<sup>3</sup> Oi ambân patâ zo, zen yatigâk dâzâŋgona siŋgi âlip

nângâm sarân mâme sot den umân pâpan mân sâmŋâ too kâtik laŋ mân nem ândiândi âlip zo wâratkum ândibi.

<sup>4</sup> Oi ambân sâk wâgân dâzâŋgone ap murarâpziŋ galem otziŋgâm biranġi.

<sup>5</sup> Oi aŋun op laŋ mân ândibi. Kendonbandon op mirin kut nâi nâi kubikŋâ abârâpziŋ sâtziŋ lubi. A kândâtŋan ândie zo, ziŋâ ziŋgitŋâ Anutu sâm bâliŋ kwapegât yatâ op ândibi.

*A sigan sot kore a zengât den.*

<sup>6</sup> A sigan yatik sâna kendonagom ândibi.

<sup>7</sup> Oi gikak kut nâi nâi âlipŋâ zo op mâtâp tirâpziŋgona ekŋâ yatik upi. Sâkŋak mân tuuban. Kembugât den zo târârak wâratkum bonġik zo a ambân dâzâŋgom ândiban.

<sup>8</sup> Den âlipŋâ târârakŋâ sâna kâsa zen nângâmŋâ aŋun op Yesugât kâmut nen den mân sâm bâliŋ kwatniŋgâbi.

<sup>9</sup> Kore a dâzâŋgona patârâpziŋ zengât den lum kore âlip otziŋgâne sâtâre upi. Oi patâ zengât sâtziŋan mân sâbi.

<sup>10</sup> Oi kâmbu mân op ândim kut nâi nâiziŋ yen ek galem upi. Yatâ opŋâ Anutu kubikubikniŋ diŋaŋgât neule âlip upi.

*Saŋgon kubikniŋgipkât ândiândi âlipŋâ ândinat.*

<sup>11</sup> A hân dâp âlip ut-natkât Anutugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋâ, zo muyageip.

12 Zorânjâ betniņan mem kubikniņgi um kâtik zengât ândiândi sot sâkkât âkņâle bâliņjâ zo birâm ziren kendonbandon ândim Anutu zikņjâ yatâ târârakņjâ op ândinat.

13 Yatâ ândim Anutu patâ sot kubikkubikniņjâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakņjâ muyagei ândiândi âlipņan âinatkat um bâbâlaņ op nâņgâm ândinat.

14 Zâkņjâ nenġât suupniņ mem bâliņan ġâbâ mâkâniņgi. Oi zâkkât arâpņjâ opņjâ âlipņanġât nep tuum ândinatkat sanġon kubikniņgi.

15 Ģâ den zo dâzâņgom kubikziņgâm kâtigiban. A ziņ ġâġât nâņġâne ġiġiņjâ mân upap.

### 3

*Tirik Kaapumġaren ġâbâ a unakņjâ âsagiwen.*

1 Ģâ a ambân Yesuġât kâmurân ândie, zen dâzâņgona a kutâ sot zâizâiņ hurat kwatziņgâm dinziņ lubi. Oi nep âlip top topņjâ ziap, zo bâbâlaņ op tuubi.

2 Oi sâm bâliņ kwâkwat sot den sârek mân sâbi. Buņ kâtikņjâ. Zen lumbeņ ândim a pisuk umâlep kwatziņġâbi.

3 Nen mârumņan um gulip op den kom ândiwennjâ âkņâle top top, zorat kore op kuk sot um kâlak muyagem um kâsa op ândiwen. Nen yatâ op ândeindâ a ziņjâ nenġât âkņâle mân op ândiwe.

4 Ka Anutuņjâ umņandâ ġâsânâņgomņjâ kubikniņgi.

5 Nen târârak ândim nep âlipņjâ nâi tuuwengât buņjâ. Um lâklâkņanġât op too sanġonniņgâm sâi Tirik Kaapumņjâ ândiândi unakņjâ niņgi.

6 Zâk kubikkubikniņjâ Yesu Kristoġât opņjâ Kaapum niņgi. Zo bituktâ mân niņgi.

7 Zo nen Anutuġât mâtenan tosanij buņ kinņjâ ândiândi kâtikkât sinġi utnâtkât yatâ otņiņgi. Um lâklâkņanġât op yatâ otņiņgi. Den zo perâkņak.

*Den bon buņ, zo birâbi.*

8 Ģâ itâ dâzâņgom kâtigem ândiban. "Anutu nâņgâm pâlâtâņ kwapmenjâ âlipņanġât nep tuum kâtigibi. Nep âlipņjâ zo tuune a betziņan mimbap. Yatâ op ândine âlip upap.

9 A zen den yen âragume, zo kândâtkubi. Sâkurâpziņ kutziņanġât den sot den sâm kwâkâyanġâme sot den kâtikkât den sârek zo birâbi. Den top top zo yen, bon buņjâ."

10 A nâi den sâi kâsâpagome, zo sâp kânok mo zagât dukuna mân nâņgi birânanġâna zikņjik ândiban.

11 Ģâ nâņgat. A yatâ zo bâliņanġât nep tuumap. Orot mâmenandâ tosanjâ sâm muyagemap.

*Den murukņjâ.*

12 Nâ Atemis mo Tikiko sâņgongua ġâġâren ġâi

Nikopoli kamânân ga muya-  
geniban. Nâ kamân zoren  
map narâkñan ândibat san.

<sup>13</sup> Apolo sot gurumin  
den nângânângâ a Zena,  
zet sângonzâkona hân ñâin  
âibabot. Mâtâpkât nale  
zikâna mân kwakpabot.

<sup>14</sup> Kâmut gakârâpniñâ zen  
âlipñangât nep tuum umziñ  
upap. Oi a nâmbutñâ pu  
utne betziñan mine nepziñâ  
zo bon upap.

<sup>15</sup> A nâ sot ândime, zen ak-  
sik gâ nângâgige. Gâgâren  
a buku otniñgâme, zorat sot  
den dâzângoban.

Kembugâren gâbâ tânzângozângoñ,  
zorâñ zeñgâren zimbap.

Zo yatik.

## **Pilemonğât ekap Paulonâ kulemgum pindip.**

*Sâm muyage den sot mâsop den.*

<sup>1</sup> Nâ Paulo Yesu Kristogât opnâ tâk namin ândian. Nâ sot bukuniñâ Timoteo, net Pilemon nep betnikñan mema, gâgât ekap zi kulemgum giget.

<sup>2</sup> Oi ambân bukunikñâ Apia sot kâwali anikñâ Arikipo sot Yesugât kâmut Pilemon gâgât mirin min-dume, zeñgât ârândân pet.

<sup>3</sup> Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozânğon sot um lumbe zo zeñgâren zimbap.

*Paulo zâk Pilemonğât op Anutu mâpâseip.*

<sup>4</sup> Nâ ninâu sâbam gâgât nânğâm Anutugâren sâiwap sâman.

<sup>5</sup> Gâ Kembu Yesu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm Kembugât sinji a zeñgâren umgâ kinmap. Oi zeñgât nânğâm ândimat. Nâ zorat sinji nânğâm Anutugâren sâiwap sâman.

<sup>6</sup> Oi nânğâm pâlâtânğâ nen sot kânok uap. Kut nâi nâi âlipnâ Kristogâren gâbâ muyagem gâip, zo nânğâbangât ninâu sâman.

<sup>7</sup> Bukunâ, gâ Kembugât sinji a buku otziñğâm

umâlep kwatziñğâmat, zorat umnâ âlip oi sâtâre patâ orâwan.

*Kore a Onesimo, zâkkât den.*

<sup>8</sup> Gâ a buku otziñğâmatkât itâ dâgobâ. Gâ kut nâi up-angât Kristogât opnâ sâbâ sâam âlip sa nânğâm upan.

<sup>9</sup> Ka buku orotñanğât itâ dâgobâ. Nâ Paulo, a sombâ, Yesu Kristogât op tâk namin ândian.

<sup>10</sup> Nâ katepnâ nâi Onesimo tâk namin ta ga muya-genigip, zâkkât dâgobâ.

<sup>11</sup> Mârum zâk gâ sot ândim mân bekan mem ândeip. Narâk zoren ândiândiñâ mân dâp oip. Narâk ziren ko zâk Kembugât a opnâ gâgât sot nânğât ârândânğâ ândei dâp uap.

<sup>12</sup> A zo sângongua gâgâren gaap. Zo nânğât kâmbiamnâ, zo sângongua gâgâren gaap.

<sup>13</sup> Nâ sinji âlipkât op tâk namin ta zâkñâ gâ gebâkkan betnan mem ândibapkât sâwan.

<sup>14</sup> Oi gâ mân nânğâna nâ yatâ upatkât nânğâ mân dâp oi mâburem gigan. Gâ gikak nânğâm nibâ sâam niban.

<sup>15</sup> Zâk birâgigi gikik mâik nâi ândein, zo topnâ itâgât motnâi. Âburem ga gâ sot ândim zâibap.

<sup>16</sup> Zâk kore ayâk buñâ. Yesu sot pâlâtânğâ op buku ot-gibam gaap. Nânğâren yatâ op ândeip. Gâgâren ko walâmñâ otgibap. Zo itâgât sâkñandik gâgâren ândeip. Zi ko Kembugât a opnâ gâgât a bonnâ uap.

17 Gâ nâgât nângâne bugugâ oi ko zâk diina gâi nângâna Paulo upap.

18 Zâknâ kut nâigâ gulipkoip? Gâgât tosa nâi zâkkâren ziap, zo nâgât sinji sâban.

19 Paulo ninak den zi kulemgum gigan. Perâknak, Nâ hâuñâ melân gibat. Ninâ tosa gâgâren patik ziap, zorat wanğât sâbat? Gâ nâgâren a unğknâ âsagein, zorat san.

20 Bukunâ, gâ Kembugât opñâ kut nâi zo bâbâlanğak nibangât otnigap. Kristogât opñâ umâlep kwatniban.

*Den murukñâ.*

21 Sât lulu a ândiat, zorat nângâm den zi kulemgum gigan. Oi itâ nângan. Den dâgogan, zo sot walâm târokwap tuuban.

22 Zen nâgât op ninâu sâne Kembunâ nângâmñâ sâi zeñgâren gâbatkât nângan. Zorat nâgât sinji kian kubikpan.

23 A bukunâ Epapara, zâk Yesu Kristogât opñâ nâ sot tâk namin ândiap. Zâk zeñgât nângap.

24 Oi nep betnan mimiñ a, Mareko sot Aristako sot Dema sot Luka, zen yatik gâgât nânge.

25 Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzânğozânğon, zorân umziñan zimbap.

Zo yatik.



## Hebiraio a zengât ekap.

*Yesu zâk Anutugât topnâ sâmbuyagem niŋgip.*

<sup>1</sup> Anutu zâk mârumŋan Propete ziknâ topnâ dâzânŋoi ziŋâ sâkurâpnîŋ den holiŋâ top topnâ dâzânŋom gawe.

<sup>2</sup> Bet narâk murukŋan ândien zi sâi nanŋandâ diŋâ dâtnânŋoip. Mârumŋan Anutuŋâ sâi nanŋâ hân sot kut nâi nâi aksik muyageip. Zorat nanŋâ zâk a sot kut nâi nâi zorat mariŋâ upapkât sâmbindip.

<sup>3</sup> Anutuŋâ sâi nanŋanŋâren zik holi tobat âsaknâ muyagem ziapkât ândiândiŋanŋât dâp ândimap. Oi imbanâ diŋandâ kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo tâŋoi zemap. Zâknâ bâliŋâniŋâ sanŋon kubiknâ sumbemân zâimnâ Anutu kâwali boriboriŋoot taap, zâkkât âsan bongen zâi ândiap.

<sup>4</sup> Zâk sumbem a walâziŋgâm ândiap. Zâk kot patâ memnâ kutnâ sumbem a zengât walâziŋgip, ândiap.

*Sumbem a zen giginâ. Nanŋâ zâk zâizâiŋ.*

<sup>5</sup> Nanŋâ zâk zâizâiŋ ândiap. Sumbem a zen ombenjan ândie. Sumbem a zengât mâsikâziŋgâm sâbâ. Anutuŋâ sumbem a nâi zitâ dukuiŋ?

“Gâ nannâ. Nâ itârânŋ gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

Mo sumbem a nâigât itâ sâip?

“Nânâ zâkkât ibâ op ândibat. Zâknâ nannâ op ândibap.”

Buŋâ. Anutuŋâ sumbem a nâigât den yatâ zo mân sâip.

<sup>6</sup> Ka Anutuŋâ nanŋâ kânok sânŋongui hânân gâi Anutuŋâ zâkkât den itâ sâip,

“Sumbem a zen nannâ mâpâsibi.”

<sup>7</sup> Anutuŋâ sumbem arâpnâ zengât itâ sâip,

“Nânâ sa sumbem arâpnâ pibâ upme. Oi sa ko kore arâpnâ kârâp bâlam upme.”

<sup>8</sup> Ka nanŋanŋât itâ sâip, “Anutu, gâ a kutâ op ândim zâimâmban. Nepkâ sot imbanâgâ zo zinzin kâtik zimbap. A kutâ tângâ zo mem târârak ândim a ambân kembu otziŋgâm ândiban.

<sup>9</sup> Târârakŋanŋât otgimap. Bâliŋâ âkon opmat, zorat Anutu, gâgât Anutu sâtâregât kelâk sanŋongigip. Zo bukurâpkâ sanŋonziŋgip, zengât dâp buŋ, walâziŋgip.”

<sup>10</sup> Anutuŋâ nanŋanŋât den nâi itâ sâip,

“Kembu, gâ topkwâkwatŋan hân muyagein. Oi sumbemnâ sumbemnâ muyagein.

<sup>11</sup> Hân sumbem, zet buŋ upabot. Gâ ko ândim zâimâmban. Hân sumbem, zet hâmbâ yatâ sânŋinâ upabot.

12 Hâmbâ yatâ sânḡiḡâ oitâ mem kâpizikâban. Kâpizikâmḡâ uḡakḡâ muyagezikâban. Gâ ko ândimat yatik ândim zâiban. Gâgât narâk zo mân âkâbap.”

13 Anutuḡâ sumbem a ḡâi zitâ dukoip?

“Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ min-duziḡga kiḡḡaḡgât kombân upi.”

14 Sumbem a ḡâi den yatâ mân dukoip. Sumbem a zen Kembugât kore a ândie. Zen Tirik Kaapum yatâ betniḡan mimbigât sâsâr. Anutuḡâ sumbem a sârḡonzârḡoi a sumbemgât siḡḡi ândien, neḡḡâren gam betniḡan mime.

## 2

*Kubikkubik den mân birânat.*

1 Zorat nen den siḡḡi âlip nârḡâwen, zo tâpâkum lorem birâbemgât nârḡâm kâtiginat.

2 Anutuḡâ sâi sumbem arâpḡâ diḡâ sâkurâpniḡ dâzârḡowe. Oi den sâwe, zo âsagemḡâ kâtik op zeip. Oi den zo birâmarâwe, zo hâuḡoot opmâip.

3 Narâk ziren ko Kembu zikḡak kubikkubikniḡaḡât den sâm muyageip. Oi kindapziḡandâ nârḡâwe, zen den zo dâtnârḡone kâtigeip. Zorat dap dabân den kubikniḡâbapkât imbanḡa zemḡârḡap, zo birindâ hâuḡâ buḡ upap?

4 Anutu zikḡâ imbanḡa sen pup sot sen mârât muyagem

den zo tângoip. Sâi Tirik Kaa-pumḡâ nârḡip dâp imbanḡa kâsâpkum niḡḡip.

*Yesu zâk narâk pârḡkânok sumbem a ombeziḡan ândeip.*

5 Narâk bet muyagibap, zorat sâná. Narâk zoren Anutuḡâ a ḡâi kembuniḡâ patâ kwânârḡâbap. Sumbem a patâ op ândibigât mân sâip.

6 Agât op sâip. Kembugât a ḡâiḡâ zorat den sâm muyageip. Den zo itâ,

“Anutu, gâ wangât a zengât op nârḡâmat? Agât ki-urâp wangât ek galem otziḡâmat?”

7 Zen narâk pârḡkânok sumbem a zengât gigiḡâ ândibigât sâm ziḡḡin. Gâ a nâmbutḡâ zengât mâteziḡan imbanḡa ziḡḡâna hurat kwatziḡâme.

8 Gâ kut ḡâi ḡâi aksik bitziḡan zâambarin. Zorat zen mâirâp op ândibi.”

Anutu zâk kut ḡâi ḡâi a bitziḡan zâambarip, zo mân kâsâpkum pisuk pirâziḡḡip. Narâk ziren ko kut ḡâi ḡâi aksik patâ a nengât bitniḡan pâip, zo mân âsagei iksen.

9 Yesu ko a kembu op ândei iksen. Zâk narâk mâik ḡâi sumbem a zengât ombeziḡan ândim sâknam nârḡâm moip. Sâknam nârḡâm moipkât neule âsakḡâ sot kot patâ miap. Anutu zâk tânnârḡobapkât sâi Yesuḡâ a pisuk nengât op mumuḡaḡgât sâknam patâ nârḡḡip.

*Yesu zâk nenġât murâpnâ sâbam nânġi mân kwakmak oip.*

10 Kut nâi nâi zo zâknâ muyageip sot galem opmap. Zâk nan bârarâp donbep sumbem âsaknâ diiningâm zâibapkât nânġâm ândeip. Oi kubikkubikniġanġât a patâ, Yesu, zâk sâknam nânġâm moipkât kubikkubik a bonġâ ândibapkât Ibânâ nânġi âlip oip. Nânġi dâp oip.

11 Oi a um hâlâlu kwatziġâm, Yesu, zâk sot um hâlâlu kwatziġi ândie, zen ârândân Ibâziġ kânok. Zorat ziknâ murâpnâ sâbat sâm nânġi mân kwakmak oip.

12 Zorat diġâ itâ ziap,  
“Anutu, gâgât kutsiġigâ murâpnâ sâm muyageziġâbat.

Kembuġât kâmut osetziġan kep mem sâm sâtâre otġibat.”

13 Oi den nâi itâ ziap,  
“Anutu nânġâm pâlâtân kwâkġanġâm ândibat.”

Oi den nâi itâ ziap,  
“Zi nâ sot Anutuġâ katep nigip, nen ârândân ândien.”

*Yesu zâk nenġât tobat oipkât âlip betniġan mimbap.*

14 Oi katep nen sip kelâkniġoorâk ândiengât Yesu zâk zorik meip. Zo ziknâ mumuġandâ mumuġâ mariġâ, Sataġât imbanġâ koi geip.

15 A zo, ziġ munat sâm keġât op ândine Sataġâ tâknâ saaziġi narâk dâp mumuġanġât

keġât op tâpmarâwe, zen olanziġgâbam yatâ oip.

16 Yesu zâknâ sumbem a betziġan mimbam mân geip. Zâk Abaramġât kiurâpnâ nen betniġan mimbam geip.

17 Oi zorat murâpnâ nen sot dâp kânok upapkât Anutuġâ zâk sâm pindiġ. Zâk yatâ opnâ a patâ op Anutu mâtenan kore okġanġâm a ambân tânnânġom niġanġât bâliġâ sanġonbapkât sâm pindi yatâ oip.

18 Yesu zâk zikġak sâknam nânġâm mâsimâsikâyân bageipkât a mâsimâsikâ muyageniġi âlip betniġan mimbap.

### 3

*Yesu zâk patâ. Mose zâk ombenjan.*

1 Zorat op ko Kembuġât siġiyân a bukurâpnâ sumbemġât siġi ârândân diiniġip, zen Yesuġât nânġâm ândibi. Yesu zâk Aposolo op Anutu kore okġanġâm ândimap. Ândei niġâ nânġâm pâlâtân kwâkġanġindâ zâknâ patâniġâ op ândiap.

2 Anutuġâ gâsum sâlâpkoi sât luluġ ândeip. Mose zâk Anutuġât a ambân gakârâpnâ osetziġan sât lulu ândeip. Oi Yesu zâk zo yatik ândeip.

3 Mirâ tuumap, zâkkât kotnâ mirâġât siġi walâmap dâp yatik Yesuġât kutsiġiġâ Moseġât wâlap.

4 (Mirâ mot zo aņâ tuutu-  
uņâ. Ka kut nâi nâi muya-  
muyagiņâ, zo mariņ Anutu  
kânok.)

5 Mose zâk Anutugât a  
ambân gakârâpņâ zengât os-  
etziņan ândim kore a op sât  
luluņ nep tuum ândeip. Zâk  
bet den sâi muyagibapkât op  
kore op ândeip.

6 Kristo ko nanņandâ  
Anutu a ambân gakârâpņâ  
neņgât kâukniņâ ândiap. Zâk  
Ibâņaņgât sât luluņ ândiap.  
Oi nen sumbemgât sinġi  
kwatniņġip, zorat nâņgâm  
um bâbâlaņ op âinatkat  
mambât ândinat oi ko zâkkât  
a ambân gakârâpņâ bonņâ  
op ândinat.

*Isirae a um kâtik urâwe,  
zo yatâ mân utnat.*

7-8 Zorat Tirik Kaapumņâ  
Kembugât den itâ sâip. Zo  
neņgât sinġi sâip,

“Zen itârâņ Anutugât diņâ  
nâņgâm mârumņan  
sâkurâpziņâ um kâtik  
urâwe, zo yatik mân  
upi. Sâkurâpziņâ  
mirâ kamân kâtikņan  
ândine mâsimâsikâņ  
muyagei um kâlagân  
laņ urâwe.

9 Sâkurâpziņ hân zoren kut  
ņâi nâi orâwan, zo kendon  
40 umņan ek ândiwe. Ekņâ  
umziņ mân âburei laņ zâizâiņ  
otnim mâsikâniwe.

10 Oi nâ zorat nâņga bâliņ  
oi zengât itâ sâwan, ‘Zen  
umziņandâ gulip op gâmaq.  
Zen nâgât mâtâp mân  
lânme.’

11 Yatâ op ândine kuk  
otziņgâm itâ sâwan, ‘Zen  
nâgât ândim nâņgâ kamânân  
mânâk bagibi.’ ”

12 Bukurâpnâ, zengâren  
gâbâ nâi zâk um kâtik  
op um sumun op Anutu  
kândâtkobapkât galem  
oraņgâm ândibi.

13 Itârâņ Kembugât diņâ  
nâņgâmņâ mân birâbi  
sâip. Itârâņ sâip, zo  
narâk zirat op sâip. Zorat  
sirâmņâ sirâmņâ umziņandâ  
kâitzâņgobapkât den sâm  
galem oraņgâm ândibi.  
Bâliņaņgât mâsimâsikâņâ  
zengâren gâbâ a nâi okņaņġi  
um gulip otziņgâbapkât op  
sâip.

*Isirae a zengât sinġi  
nâņgâm keņgât utnat.*

14 Nen Kristo nâņgâm  
pâlâtâņ kwâkņaņgâm  
kâtigem ândinat. Oi topkwap  
nâņgâm pâlâtâņ kwarâwen,  
zo âsâbâņ mem ândimņâ  
kikerân âi takâm Kristo sot  
bonņâ minat.

15 Kembugât ekabân den  
ņâi itâ ziap,

“Zen itârâņ Anutugât diņâ  
nâņgâm zâizâiņ op um  
kâtik urâwe, zo yatik  
mân upi.”

16 A ikâ ziņâ diņâ nâņgâm  
tâtâlim um kâlak muyagiwe?  
Zo nâin gokņandâ buņâ.  
Mosenâ kândom otziņġi  
Aigita hânân gâbâ diiziņġip,  
a zo aksik ziņâ.

17 Mo a ikâ zengât Anutuņâ  
nâņġi sumunkoi kendon 40  
âkip? Zo bâliņâ op ândim

mirâ kamân kâतिकण mom  
nanğâwe, zenğât op yatâ oip.

<sup>18</sup> Oi ikâ ziğâ zenğât itâ  
sâm kâtigeip, “Nâgât ândim  
nânğâ kamânân mân âibi?”  
Diğâ birâm ândiwe zo, zenğât  
op sâip.

<sup>19</sup> Zorat itâ nânğâmen.  
Zen mân nânğâm pâlâtân  
kwarâwe, zorat ândim nânğâ  
kamânân mân âiwe.

#### 4

*Ândim nânğâ kâmânân  
takânatkât sâm niğip.*

<sup>1</sup> Ândim nânğâ kamânñan  
âinat sâsânâ. Singi den  
zo mân gulipkoi buñ oip.  
Zorat neğğâren gâbâ nâiñâ  
mâtâbân gulip opapkât um  
girem utnat.

<sup>2</sup> Singi âlip den sâkurâpniğâ  
dâzânğowe, zo yatik nen  
dâtnânğowe. Ka sâkurâpniğâ  
zen den zo nânğâm umziñan  
mân pane zeipkât zenğâren  
bon buñ oip.

<sup>3</sup> Singi âlip nânğâm um-  
niñan pamen, nen ko ândim  
nânğâ kamânân bagimen.  
Anutuğâ sâkurâpniñanğât itâ  
sâip,

“Nâ kuk otziğâm itâ sâm  
kâtigiwan, “Zen nâgât  
ândim nânğâ kamânân  
mân bagibi. Zen nâ  
sot ândim nânğâ mân  
upi.””

<sup>4</sup> Anutu zâk narâk zoren  
yatâ sâip. Ka mârumñan  
hân mot muyageip, narâk  
zoren Anutuğâ nepñâ tuum  
kwâkâm kendon tap nânğip.  
Anutuğâ sirâm nâmburân  
kânok umñan a sot kut

nâi muyageziğip. Sirâm  
nâmburân zagât, zorat Kem-  
bugât ekabân den nâi itâ  
ziap,

“Anutu, zâk kut nâi nâi  
muyagem nanğâm  
sirâm nâmburân zagât,  
zoren kendon tap  
nanğip.”

<sup>5</sup> Oi bet Isirae a mirâ  
kamân kâतिकण um kâtik  
ândine Anutuğâ den nâi u  
ziap, zo yatik zenğât op itâ  
sâip,

“Zen nâgât ândim nânğâ  
kamânân mân bagibi.”

<sup>6</sup> Mârum ândiwe, zen singi  
âlip nânğâm diğâ birâm mân  
bagiwe. Ka a nâmbutñandâ  
ândim nânğâyân bagibigât  
mâtâp ziap.

<sup>7</sup> Wangât, bet narâk nâin  
Anutuğâ narâkñâ du sâip. A  
kutâ Dawidigât lâuyan den  
san, zo pâi itâ sâip,

“Zen itârân diğâ nânğâme  
oi ko um kâtik mân  
ândibi.”

<sup>8</sup> Zorat op ko Yosua zâk  
mârum ândim nânğâ kamân  
bonñâ muyagem ziği sâi bet  
Anutuğâ narâkñanğât dum  
mân sâbap.

<sup>9</sup> Zorat itâ nânğâbi,  
“Anutu hân mot muyagem  
nanğâmñâ kendon tap  
nanğip, zo yatik Anutuğât a  
ambân neğğât ândim nânğâ  
kendon nâi tok ziap.

<sup>10</sup> Anutu zâk nep tuum  
nanğâm ândim nânğip, zo  
yatik a niñâ Anutuğât ândim  
nânğâyân baginatñâ nep  
birâm ândim nânğânat.”

*Anutu diñanğât topñâ.*

11 Oi niñan gâbâ ñaiñâ lorem Isirae a mârum mâtâp bâliñ lânjâwe, zorik lânjapkât ândim nânğâ kamânân âinatkat kâtiginat.

12 Anutugât den, zo ândiândiñâ sot imbanjâñoot. Oi sâu ñai umñâ kândâtñâ sâtñoot zorat dâp walâm sât kâtik zo nem giari umniñâ sot um dâpniñâ zo nem mânñgâtmap. Oi um nânğânânğaniñâ sot umñâ nânğâm kubikkubik zorat topñâ muyagibapkât sâsân.

13 Kut ñai ñai, zo aksik muyagemap. Nâiñâ Anutugât mâteñan tik mân zemap. Zâkkâren kut ñai ñai muyap sot ekap buñ zemap.

*Patâniñâ Yesu um bâbâlan op mâte okñanğânat.*

14 Anutugât tirik namâ galem a patâ ñai ândiniñğap. Anutugât nannâ Yesu. Zâk sumbem walâm zâi ândiap. Zâk zo yatâ ândiapkât Kembu patâniñâ sâm nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândinat.

15 Oi tirik namâ galem a patâniñâ zâk lor-eindâ nânğaniñğâm mân nânğânânğâ mân opmap. Neñğâren mâsimâsikâ muyagemap, zo yatik mârum zâkkâren mâsimâsikâ top top muyageip. Oi zâk bâliñâ mân oip.

16 Zorat nen um bâbâlan op zâkkâren arindâ tânnânğomâmbap. Oi kut ñai zo mo zo mâte otniñgi zâkkâren arindâ umâlipñanğât op tânnânğobap.

## 5

*Yesu zâk sâknam nep tu-ugipkât Anutuñâ tirik namâ galem a patâ kwânânğip.*

1 Hânân neñğâren Anutugât tirik namâ galem a gâsum sâlâpzanğoi zo, zen a zengât opñâ Anutu mâteñan muyagem a zengât tosağât bâu mot Kembugât sinji sâm kom umbigât zâambarip.

2 Tirik namâ galem a yatâ zo, zâk zikñak a lotñâ ândiapkât kwakmak a sot gulip ândiândiñ zo âlip mulun kwatziñğâbap.

3 Topñâ yatâğât a zengât tosa sot zikñâ tosa ârândân Kembugât sinji nalem umbapkât sâsânâ.

4 Nep zâizâiñ zo a ñai zik umgât mân tuubap. A ñai Anutuñâ gâsum sâlâpkum nep diñ sâm pindip, a zo zâkñak tuubap. Anutuñâ Aaron yatâ gâsum sâlâpkui.

5 Oi Kristo zâk zo yatik zik umgât nânği zari tirik namâ galem a patâ mân oip. Zo Anutuñâ gâsum sâlâpkumñâ itâ sâm nep diñ sâm pindip, “Gâ nannâ. Nâ irak zi gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

6 Oi den itâ sâip, “Gâ Melkisidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâiban.”

7 Yesu zâk hânân ândeip, narâk zoren umbâlâ patâ op isemñâ mumuñan gâbâ mâkâbapkât imbanjâ zemñanğip, Anutu Ibâ, zâkkâren ninâu sâip. Oi Yesu zâk Anutu hurat

kwâkņangipkât Anutuņâ  
nângânņigip.

<sup>8</sup> Yesu zâk nanņâ ândeip oi  
laņ sâknam nep tuum âim sat  
lulu topņâ nânņigip.

<sup>9</sup> Kut nâi nâi op nanņipņâ  
sât lulu a ambân zen ku-  
bikziņgi ândiândi kâtik ândim  
zâimambi.

<sup>10</sup> Zâk tirik namâ galem  
a patâ oip. Melkasidek, zâk  
mârumņan Kembangât sinņi  
nalem om kore okņangâm  
ândeip. Yesu zâkkât dâp  
ândibapkât Anutuņâ sâm  
pindip.

*Katep zengât nânğanânğâ  
yatâ mân ândibi.*

<sup>11</sup> Zorat den donņep ziap.  
Oi zen kindapziņ kâmbâk  
ândiegât dâzânğobat, zorat  
nânğa yâmbâriap.

<sup>12</sup> Zen narâk kârep sinņi  
âlip nânğâm gawe. Zorat op  
ko zen sinņi âlibân lâmbatņâ  
a nâmbutņâ kwâkâm ziņgâne  
dâp opap. Ka zen sinņi âlibân  
mân lâmbatse. Zen yatâ  
zo sinņi âlipkât den mâtenâ  
kwâkâm ziņgâbigât dâp ue.  
Zen nalem kâtikņangât dâp  
buņâ. Zen nam nânegârâk  
ândie.

<sup>13</sup> Nam nime, zen katep  
sânat. Yatâ zorânâ dap  
op den bonņâ zorat topņâ  
sâlâpkum nânğâbi.

<sup>14</sup> Nalem kâtikņâ zo  
lâmbarâwe zengât sinņi.  
Um nânğanânğâziņ muyagei  
âlipņâ sot bâliņâ nânğâm  
kâsâpkume, zengât sinņi.

## 6

*Anutu birânņangâm um  
melânmelân, zo mân taap.*

<sup>1</sup> Zorat nen Kristogât  
den mâtenâ zo birindâ ze  
den yâmbâtņâ zo târokwap  
sânat. Kembangât den top  
kwâkwatņâ zo birânat. Zo  
itâ. Um melânmelân sot  
ândiândi sânğiņâ bon buņ zo  
birâbirân sot Anutu nânğâm  
pâlâtân kwâkwat.

<sup>2</sup> Yesugât korân yatâ mo  
yatâ too sanğonziņgâziņğân  
sot bet kâugân pâpan sot  
mumuņan gâbâ zaatzaat sot  
narâk patin hâuņâ minat, zo-  
rat den.

<sup>3</sup> Anutuņâ nânğaniņgi den  
nâmbutņâ târokwatnâ.

<sup>4</sup> A sinņi âlip den mem  
umziņ pâi âsakņan âsagemap  
sot sumbemân gâbâ umgât  
gom sambe zorat den  
nânğâm âkņâliwe sot Tirik  
Kaapum sot urâwe.

<sup>5</sup> Oi Anutugât den zorat  
nânğâne âlip oi narâk patâgât  
imbanâ zo nânğâm âkņâliwe.

<sup>6</sup> A yatâ zo sinņi âlip  
kândâtkom Anutugât nanņâ  
du poruyân kumbe yatâ  
upap. Zen yatâ utne a  
nâmbutņâ ziņâ Yesugât  
nânğâm bâliņ kwapme. A  
yatâ zo dap op umziņ melân  
sinņi âlibân ga gibi?

<sup>7</sup> Zorat den sumbuņâ nâi  
sa nânğânek. Hân nâi mapņâ  
âsâbânğ gâi hân sânduksâi  
a kârâm kâmitme zengât  
nalem muyagemap.

<sup>8</sup> Ka hân zorenâk hibuk  
bâliņik muyagemap, zo bon

buņangât Anutuņâ sâ m bâliņ  
koi kârâņņâ simbap.

*Kwik târarak kink-  
inņangât diņâ.*

<sup>9</sup> Bukurâpnâ, nâ den yatâ  
san, zo tâmbetago bigât buņâ.  
Zen siņgi âlibân kubikkubik  
op âlip upigât yatâ nâņgâm  
san.

<sup>10</sup> Anutu zâk gulip orot  
buņâ. Zen zâkkât opņâ  
arâņņâ betziņan mem buku  
otziņgâwe. Oi upme, zorat  
dap yatâ nelâmkubap? Buņâ.

<sup>11</sup> Zen itâ upigât otnigap.  
Zen aksik patâ siņgi âlibân  
kâtigem sumbemân âibigât  
um bâbâlaņ op mambât  
ândine narâk âkâbap.

<sup>12</sup> Oi mân lorem siņgi âlip a  
nâņgâm pâlatâņ sot kâtigem  
ândim kut nâi nâi neņgât  
siņgi sâip, zo galem upme, zo  
zeņgât mâtâp lâņbi.

*Sumbemgât siņgi kwat-  
niņgipkât mân keņgât utnat.*

<sup>13</sup> Anutuņâ Abaram siņgi  
den dukum patâ nâigât  
mâteņan sâ m kâtigibat sâ m  
kârumņâ zikņan kwap sâ m  
kâtigeip.

<sup>14</sup> Oi itâ sâip, “Nâ perâkņak  
mâsop mingiga kiurâpkâ laņ  
kârâm ândibi.”

<sup>15</sup> Oi Abaram zâk den  
zorat bonņâ muyagibapkât  
mambât âkonņâ buņâ ândim  
bon muyageip.

<sup>16</sup> Anâ a patâ nâi zâkkât  
mâteņan sâ m kâtigem sâne  
sâ m kwâkâkwâkâņ orot zo  
mân muyagibap.

<sup>17</sup> Zorat Anutu zâk a siņgi  
kwatziņgi um zagât upegât

umņandâ kâtigei sâip. Zo-  
rat topņâ muyagei siņgi den  
zorât kwâkņan sâ m kâtik den  
sâ m târokwâip.

<sup>18</sup> Anutu zâk sarâ buņâ.  
Den zagât siņgi den  
sot sâ m kâtik den zo  
kwânâņgâzikâm neņgâren  
tâmbetagoagoņangât sâi  
zâkkâren âiwen. Oi neņgât  
siņgi kut nâi sâip, zo kâtigem  
minatkat yatâ oip.

<sup>19</sup> Siņgi kwatniņgâwe, zo-  
rat bonņandâ ândiândiniņangât  
ândâniņ kâtikņâ, zo muyap  
buņâ. Oi ândâniņ zorâņâ  
tirik namin sâņgum umņan  
tik pane ziap, zoren âi gâsum  
kâtigemap.

<sup>20</sup> Sâņgumņan zo Yesuņâ  
kâdom otniņgâm bageip.  
Zâk Melkasidek zâk yatâ tirik  
namâ galem a op ândimâņņâ  
yatâ oip.

## 7

### *Melkasidekât topņâ*

<sup>1</sup> Melkasidek zâk Salem  
kamân zeņgât a kutâ.  
Anutu u patâ, zâkkât tirik  
namâ galem a op ândeip.  
Abaramņâ a kutâ kâsarâņņâ  
zâņgomņâ âburem gâi Melk-  
isidekņâ mâtâbân muyagem  
mâsop miņangip.

<sup>2</sup> Oi Abaramņâ sikum  
meip, zo kâsâpkum  
bâzagârân gâbâ Melkasidek  
kânok pindip. Melkasidek  
zâkkât kutņâ niņ denân itâ,  
“Târarakņâ a kutâ.” Salem  
a kutâ, zo niņ denân itâ,  
“Lumbenâ a kutâ.”



<sup>3</sup> Melkasidek zâk ibâ mam zekât kutziknâ Kembugât ekabân mân ziap, zorat topnâ mân nângâmen. Zâk sâkurâp kutziñâ ekabân mân ziap. Zâk âsaâsagiñ narâk ekabân mân ziap sot mumbapkât narâk ekabân mân ziap. Zâk Anutu nanñâ zâkkât dâp up-apkât sâsân. Zorat narâk dâp tirik namâ galem a op ândeip.

*Melkasidek zâk tirik namâ galem a nâmbutñâ ândiwe, zo walâziñgip.*

<sup>4</sup> Zi nângânek. Melkasidek zâk a zâizâiñ nâi. Zâknâ sâkunniñâ Abaram walip, zorat Abaram zâk sikum âlipnâ zo kâsâpkum bâzagârân gâbâ ma kânok zo pindip.

<sup>5</sup> Bet Mose ândeip, zoren gâbâ Lewigât kiurâp nâmbutñâ zen tirik namâ galem upigât sâsânâ. Zen Abaramgât kiurâp nâmbutñâ torerâpziñâ zengâren gâbâ sikum kut nâi nâi bâzagârân gâbâ ma kânok mem ândiwe. Zen zo yatâ upigât den nâi Mosegât gurumin den ekabân ziap.

<sup>6</sup> Ka Melkasidek zâk zengât kâmurân gâbâ mân muyageip. Zâk mâruman ândeip. Oi zâk Abaramgâren gâbâ bâzagârân gâbâ kânok meip. Anutuñâ Abaram siñgi den kwâkñangip. Abaram zâk a patâ oip. Melkasidek ko zâk a zâizâiñ nâi op Abaram mâsop miñangip.

<sup>7</sup> Zorat itâ nângânek, “A zâizâiñandâ giginâ mâsop memap.” Den zo

bonñâ. Zo nâiñâ dap op kwâimbâbap? Zorat op ko itâ nângâmen. Melkasideknâ Abaram walâm ândeip.

<sup>8</sup> Narâk zi tirik namâ a buñ orotñandâ sikum bâzagârân gâbâ ma kânok mime. Ka narâk zoren ko Melkasidek zâk ândiândi kâtik ândibapkât sâsân, zâknâ sikum Abaramgâren meip. Lewi mân âsageip, narâk zoren sâkunñâ Abaramñâ sikum kâsâpkum Melkasidek pindip.

<sup>9</sup> Zorat op ko nâ zorat nânga itâ uap. Lewi, zâk bâzagârân gâbâ ma kânok memapñâ sâkunñâ Abaram zâk sot Melkasidek sikum zo pindip.

<sup>10</sup> Sâkunñâ Abaram mâtâbân gâi Melkasidek zâk sot kândianğâwet, narâk zoren Lewi zâk mân muyageip. Zorat itâ nângânat. Lewi zâk sâkunñangâren gok, zorat op sikum kâsâpkum bâzagârân gabâ ma kânok Melkasidek pindip yatâ uap.

*Tirik namâ galem a Lewigât kâmut, zengât nep zo mân dâp oip.*

<sup>11</sup> Lewigât kiurâp, Aarongât kâmut, ziñ tirik namâ galem upigât Mosenâ gurumin den ekabân sâm ziñgip. Lewigât kiurâpnâ zengâren tirik namâ galem urâwe, zo âlip oi sâi wangât bet tirik namâ galem a nâi Melkasidek yatâ muyagebap?

<sup>12</sup> Oi tirik namâ galem a kâmut sângiñâ zo siriksâi a

uŋakŋandâ galem upap. Yatâ oi sânŋiŋaŋgât den kâtik zo siriksâi uŋakŋâ nâi muyag-ibap.

13 Anutuŋâ a nâi Melk-isodek yatâ upapkât sâip. Zâk Lewigât kâmurân mân muyageip. Zâk nâin gokŋâ. Mârum zâkkât kâmut zo, zeŋgâren gâbâ nâiŋâ tirik namin nep mân tuubigât sâip.

14 Kembuniŋâ Yesu, zâk Yudagat kiurâp zeŋgâren gâbâ muyageip, zo nânŋen. Oi kâmut zo, zen tirik namâ galem upigât Mosenâ den mân sâip.

15 Oi zorat topŋâ itâ muya-giap. Tirik namâ galem a nâi Melkisodek, zâkkât dâp muyagibapkât sâsâŋ.

16 A zo ândiândi kâtikkât imbanan tirik namâ galem op ândeipŋâ ândiap. Zo sâkunziŋaŋgât den kâtik zeip, zorat dâbân buŋâ.

17 Oi zâkkât den Kembuŋâ itâ sâm muyagei Kembugât ekabân ziap,

“Gâ Melkisodek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâimâmban.”

*Yesu zâk târotâro bonŋaŋgât nakŋâ.*

18 Gurumin den sânŋiŋâ mârum zeip, zo lolot sot bon buŋâ oipkât birâbirânŋ.

19 (Den kâtik zorânâ kut nâi mân kubikŋaŋgip.) Oi zorat hâuŋâ Kembuŋâ mâtâp âlipŋâ muyagei zorân diiniŋgi Anutu âlip mâte okŋaŋgâmen.

20 Uŋakŋâ muyageip, zo sâm kâtik den buŋ mân muyageip.

21 Sânŋiŋâ, zen sâm kâtik den buŋâ tirik namâ galem a urâwe. Uŋakŋâ zi ko den kâtik kwâkŋan namâ galem a op ândeip. Zâkkât den kâtik Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Kembuŋâ den sâm kâtigeip, zo mân birâbap. Zâk itâ sâip, ‘Gâ tirik namâ galem a op ândim zâimâmban, kâtikŋâ.’”

22 Yatâ opŋâ topŋâ itâ nânŋanat. Yesuŋâ târotâro bonŋâ muyageip.

23 Tirik namâ galem a sânŋiŋâ, zen ko doŋbep, zinzin kâtik buŋâ. Zen ândim momarâwe.

24 Uŋakŋâ, zâk ko ândiândi kâtik ândibapkât tirik namâ galem nep zo tuugipkât zem zâimâmbap.

25 Zorat narâk dâp a Anutu mâte okŋaŋgânam Yesugâren gâindâ âlip betniŋan mem tânnânŋomâp. Zâk ândiândi kâtik ândiapkât âsâbânŋ zeŋgât op Anu-tugâren ninâu sâmap.

*Yesu zâk tirik namâ galem a bonŋâ.*

26 Tirik namâ galem a patâ, zâk hâlâlû sot tosa buŋ, salekŋâ, bâliŋ mâme a zen yatâ mân op ândiândiŋ. Oi zâim hân sot sumbem walâm patâ op ândiap. Yatâ zorânŋ neŋgât op Anutu mâtenan kin ândei dâp uap.

27 Zâk tirik namâ galem a sânŋiŋâ yatâ buŋâ. Sânŋiŋâ,

zen sirâmñâ sirâmñâ ziiñâ bâliñgât opñâ Kembugât sinji nalem omarawe. Omñâ bet a ambân zengât op omarawe. Kristo ko neñgât op sâp kânok Kembugât sinji sâm ândiândiñâ pâi âkip.

<sup>28</sup> Mosegât den kâtik ekabân a yennâ, umziñ lolotñâ, zen tirik namâ galem a patâ ândibigât den ziap. Bet ko Anutuñâ nanñâ tirik namâ galem a patâ op târarak sot hâlalu op ândim zâimâmbapkât gâsum sâlâpkum sâm kâtigeip.

## 8

*Yesu zâk u sumbemân tirik namin nep tuumap.*

<sup>1</sup> Den zorat keetñâ itâ. Tirik namâ galem a patâniñâ ândiap. Zâk u sumbemân, imbanñâ mariñâ, zâkkât âsan bongen zarip.

<sup>2</sup> Zâk hâlalu namâ bonñâ zorat galem a pata ândiap. Namâ zo anñâ buñâ, Kembu zikñak muyageip.

<sup>3</sup> Hânân tirik namâ galem a patâ zen Kembugât sii nalem umbigât sâm ziñgip. Zorat tirik namâ galem a patâniñâ Yesu, zâk dâp op Kembugât sinji kut ñai pâmbapkât sâsârj.

<sup>4</sup> (Hânân den kâtik ziap, zorat dâp Kembugât sinji nalem uuj ândie.) Oi Yesu zâk hânân ândim sâi namâ galem a patâ mân ândibap.

<sup>5</sup> Hânân a zen nepziñâ tirik namâ yennâ sot dâp zoren upme. Bonñâ ko sumbemân taap. Mose, zâk hâmbâ

silep tuubam oi Kembuñâ itâ sâm dukuip, “Nângat. Dâp bâkñan tirâpgowan, zo yatigâk silep mot zo tuuban.”

*Târotâro uñakñagât den.*

<sup>6</sup> Kristonñâ târotâro bonñâ muyageip, zorân sângiñâ wâlap. Zo yatigâk tirik namin nep tuumap, zorân sângiñâ wâlap. Târotâro uñakñan kut ñai ñai Anutuñâ neñgât sinji sâip, zorân sângiñâ wâlap.

<sup>7</sup> Mârum târotâro sângiñâ zeip, zorân bon oi sâi bet ñai muyagibapkât diñâ mân âsagebap.

<sup>8</sup> Anutu zâk a zengât nângi mân dâp oi itâ sâip,

“Gâtâm narâk ñain Isirae a kâmut sot Yuda a kâmut, zen sot târotâro uñakñâ ñai muyagibat.

<sup>9</sup> Mârum sâkurâpziñâ Aigita hânân gâbâ diizîngâm gam bitziñan gâsum zen sot târotâro orâwan. Târotâro uñakñâ ko târotâro sângiñâ zo yatâ buñâ. Mârumñan târotâro zo mân lune nâ kândâtzângowan.”

<sup>10</sup> Oi Kembuñâ itâ târokwap sâip.

“Bet Isirae a zen sot târotâro upat, zo ko itâ. Nâ den kâtiknâ umziñan pa geibap. Oi umziñ kâligen kulemgua zim-bap. Oi nâ zengât Anutu ândibat. Oi zen kâmut gakârâpnâ ândibi.

<sup>11</sup> Oi a ñaiñâ a bukuñâ mo torenñâ itâ mân sâm kwâkâm

pindâbap, 'Hâiyop, gâ Kembugât topnâ nângâ.' Buñâ. Zen giginâ sot zâizâiņ pisuk topnâ nângâm kwâtâtibi.

<sup>12</sup> Itâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. Nâ tosaziņ birâbat. Bâliņâziņangât dum mân nângâbat."

<sup>13</sup> Oi Kembu zâk târotâro uņakņangât den sâmņâ mârur zeip, zorat sâņgiņâ sâm birip. Oi kut nâi sâņgiņâ upam uap, zo mân zimbapkât sâsâņ.

## 9

*Mârur Kembu mâte okņangâwe, zo yenņâ.*

<sup>1</sup> Târotâro sâņgiņan Kembu mâte okņangâbigât mâtâp zeip. Oi zorat Kembugât hâmbâ silepņâ hânân zeip.

<sup>2</sup> Silep zo itâ tuuwe. Umņâ nâi mâteyâk hâlâlu namâ sâwe. Zoren kârâp sisiņ zo kirip. Oi zoren tâtatņâ nâi tâip. Zorat kwâkņan Kembugât sinņi nalem hâlâlu sâsâņ, zo tâip.

<sup>3</sup> Umņâ nâi sâņgumņâ kom mânângâtne zeip. Zo hâlâlu kâtikņâ sâne zeip.

<sup>4</sup> Zoren kâbak hitom âlip uunâ goide kâtņâ tuutuun, zo tâip. Oi târotârogât omboņâ nakņâ tuutuun, zo sâkņan goideņâ kâpine tâip. Oi Aaronğât tân kâm takâm âiyagip, zo sot âmaņ goide kâtņâ tuutuun, zorat umņan nalem kutņâ Mana, zo zeip. Oi târotârogât gurumin den kârân kulengoip, zo zeip. Kut nâi nâi zo omboņ umņan ziwe.

<sup>5</sup> Ombon kwâkņan sumbem a dâpņâ zagât abâtzikņandâ ombon kwâkņan pam kirâwet. Osetzikņan tosaziņ buņ upapkât namâ galem aņâ bâu gilâm lokimarâwe. Ziren kut nâi nâi zorat den kârep mân sâbat.

<sup>6</sup> Kut nâi nâi zo kubikne zeï namâ umņâ mâteyâk zoren tirik namâ galem a zen âsâbâņ zâim nepziņ tuumarâwe.

<sup>7</sup> Ka namâ umņâ nâi zoren tirik namâ galem a patâ zâk zikņik kendon patâ nâigât umņan sâp kânok zâimâip. Oi gilâm buņ mân âimâip. Bâu gilâm sorâk âim zikņâ sot a ambân zeņgât tosagât lokimâip. Mân nângâm tosa muyagiwe, zo buņ upapkât yatâ opmâip.

<sup>8</sup> Zorat topņâ Tirik Kaapumņâ itâ tirâpnânguap. Tirik namâ galem a ziņ umņâ mâteyâk zoren zâim nep tuum ândiwe. Narâk zoren umņâ nâi hâlâlu kâtik sâme, zorat bagibagiņangât mâtâp mân âsageip.

<sup>9</sup> (Den san zi den sumbuñâ. Narâk zi topņâ nângâbigât san.) Hâmbâ silebân nalem sot zuu uunâ, zorâņ dap op a ziņ Anutu mâte okņangâwe, zeņgât umziņ salekkobap?

<sup>10</sup> Zo sâkkârâk den kâtik. Nalem sot toogât sot sâk sanņon zorat den zeip, zo yatâ. Zo zinziņ kâtik mân sâsâņâ. Bonņâ muyagei zo birâbirâņ.

*Kristo zâk tirik namâ nep bonņâ tuugip.*

<sup>11</sup> Kristonjâ ko kut nâi nâi bonjâ muyagibap sâsânjâ. Zorat zâknjâ tirik namâ galem a patâ muyageip. Oi hâmbâ silep tobat nâi, bonjâ, betnjâ mân tuutuuj, hânân mân ziap, zoren bageip.

<sup>12</sup> Zâk nonij makau zengât gilâm sot bujâ. Ziknjâ gilâmjâ hâlâlu namin sâp kânok bagei gilâmjandâ sângâniij meip. Sângâniij meipkât zâkkât sinji urâwengât zâkkât sinji op zâimânat.

<sup>13</sup> Nonij makau zengât gilâm, zorâj a sâkziij salekkubapkât aam sâkziijan pane hâlâlu minziijgi Kembu mâte okjângâmarâwe. Makau kârâbân sem simbup oip, zorat kâujâ zorâj sâkziijan saŋgori Kembu mâte okjângâmarâwe.

<sup>14</sup> Kaapumjâ ândeipjâ ândiap sot ândibap, zâk Kristo mam okjângi zâknjâ um sâknjâ salek op Anutugât sinji sâm ândiândinjâ biri gilâmjâ geip. Oi Kristonjâ gilâmjandâ umniij saŋgorip. Nen orot mâmenij gukupitjandâ tuugindâ umniij sumunkoip, zo Kristonjâ saŋgori salekkoip. Gilâmjâ umniij saŋgori Anutu, ândiândi marijâ, zâkkât kore mâman a ambân urâwen.

*Kristogât gilâmjandâ kut nâi nâi sângân meip.*

<sup>15</sup> Zorat Kristo zâk târotâro unakjângât nakjâ oip. Târotâro sângiijan ândim tosa muyagiwe, zo buj upapkât

moip. Oi zorat zâkkât sinji a zen bet sâwât, ândiândi kâtik zengât sinji sâip, zo âlip mimbi.

<sup>16</sup> Bet sâwâtkât mâtâp itâ ziap. Marijandâ moi ko galem upme.

<sup>17</sup> Wâgân ândei bet sâwât den sâsâj zo yen zimzap. Moi ko den zorat bonjâ muyagibap.

<sup>18</sup> Zorat târotâro sânginjâ zo gilâm buj mân muyageip.

<sup>19</sup> Mose zâk den kâtigân den top top minduminduyân a dâzângom nanjâm makau sot nonij gilâm too sot mâpotjâ râma sâmotjandâ zoren saam zorâjâ gilâmân kwândenjâ Kembugât ekap sot a ambân aksik patâ kwititapkoip.

<sup>20</sup> Zâknjâ itâ dâzângoip, "Anutujâ târotâronjâ sâm kâtigem ziijip, zorat gilâm zi."

<sup>21</sup> Yatigâk hâmbâ silep sot âmaj mot gilâmjâ kwititapkoip saŋgonziijip.

<sup>22</sup> Zorat den kâtikjan sâsâjângât kut nâi nâi âksik saŋgon nanjânanjân sot gilâm buj, zorâj tosa guligulipkuj mân ziap.

*Kristo zâk sângânnij mei dâp oip.*

<sup>23</sup> Sumbemân kut nâi nâi bonjâ ziap. Oi zorat dâp hânân gilâm yenjandâ kut nâi nâi saŋgonbapkât sâsânjâ. Uren bonjâ ko Yesu zikjâ sângânnjâ patâ saŋgonbapkât mâtâpnjâ muyageip.

<sup>24</sup> Zorat opjâ Kristo zâk tirik namâ hânân, betnjâ

tuutuun, u bonnâ zorat dâp, zoren mân bageip. Zâk u sumbemân tirik namâ bonnâ, zoren bageip. Oi zoren Anutu mâtenan ândim niinangât op nep tuumap.

<sup>25</sup> Tirik namâ galem a zen kendon dâp noniņ makau kom gilâm mem zâime. Kristo zâk zo yatâ mân oip. Zâknâ sâp kânok um sâknâ zo Kembugât sinji sâm zâi pâip.

<sup>26</sup> Kristo zâk tirik namâ galem a nâmbutnâ zo yatâ opmâip sâi hân muyageibân gâbâ sâknam nângâm gâbap. Zâk yatâ mân opnâ narâk murukņan zi suupniņ mem tosanij gulipkubapkât muyageip.

<sup>27</sup> Anâ kânok munatkât sâm niņgip. Oi zorat kwâkņan dinniņâ sâm kwâkâbapkât sâsânâ.

<sup>28</sup> Oi Kristo zâk yatik a donbep neņgât tosanâ kwâkņan zari sâp kânok moipnâ dum ga bâliņâ sanjonbap, zo buņâ. Zâk gâbapkât um bâbâlan op mambât ândimen, nen miniņgâbapkât gâbap.

## 10

*Mosegât den kâtik zo bonņangât dâpnâ.*

<sup>1</sup> Den kâtik Mosenâ sâm muyageip, zo bonnâ bet muyagibap, zorat mân sâip. Buņâ. Zorat dâp hânân muyageip, zorat op sâip. Zo bonnâ buņâ. Zorat op ko tirik namâ galem a, zen den kâtik zo lum kendonņâ

kendonņâ Kembugât sinji nalemem om ka om gane ma Anutu mâte okņangâme. Zen âlip mân um hâlâlû minziņgâmap.

<sup>2</sup> Yatâ oi sâi Kembugât sinji kut nâi nâi uunâ, zo buņ opap. Zoren Anutu mâte okņangâme, zengât tosa buņ oi sâi tosaziņangât nâņgâ kwâkâ dum mân upe.

<sup>3</sup> Kembugât sinji uunâ, zo kendonņâ kendonņâ muyagei tosaziņangât nâņgâme.

<sup>4</sup> Noniņ makau gilâmņâ, zorân dap op tosaziņ gulipkubap? Zo buņâ.

<sup>5</sup> Zorat Kristonâ hânân gibam Ibâgâren den itâ sâip, “Kut nâi nâi gâgât sinji ume, zorat mân otgimap. Sâk ko muyagem nigat.

<sup>6</sup> A ziņ umziņ mân kubikangâm zuu kâmbâk, zo kâmbukņâ uunâ sot bâliņangât tosa buņ upapkât kut nâi utnetâ gâ zorat nâņgâna mân dâp uap.

<sup>7</sup> Zo nâņgâm itâ sâwan, ‘O Anutu, sâtkâ lubam gewan. Kembugât ekabân nâgât den kulemguwe, zorat dâp muyagenibap.’”

<sup>8</sup> Den itâ sâip, zo ziap, “Kembu, gâgât sinji nalemem uunâ sot zuu kâmbâk bâliņangât tosa buņ upapkât pâpan, zorat mân otgimap. Zorat âkongimap.”

<sup>9</sup> Oi den nâi itâ târokwap sâip. “O Anutu, gâgât den lubam gewan.” Yatâ sâmņâ

kut nâi sânjinâ kâbaknem unjaknâ nâi kwânângip.

<sup>10</sup> Zorat Anutugât dengât opnâ Yesu Kristo sâknândâ suupniņ mei um salek urâwen. Zo sâp kânok oip, zorat zinziņ kâtiknâ ziap.

*Yesu zâk neņgât suup meip.*

<sup>11</sup> Tirik namâ galem a, zen sirâmņâ sirâmņâ nepziņ tuum Kembugât sinġi nalem om ka om op ândime. Oi zo tosa âlip mân gulipkumap.

<sup>12</sup> Kristoņâ bâliņangât suup sâp kânok mei âki u Anutugât âsan bongen zarip, ândiap.

<sup>13</sup> Oi zâk zoren kâsarâpņâ kiņangât kombâņ upigât mambât ândiap.

<sup>14</sup> Um hâlâlu orotņangât mâtâp ândimen, neņgât umniņ sâp kânok memņâ kubikkubikniņangât nep tuum nanġip.

<sup>15</sup> Oi Tirik Kaapumņâ den sapsun niņgâmâp. Den itâ sâi ziap,

<sup>16</sup> “Kembuņâ den sap, zo itâ, ‘Nâ dinnâ kâtikņâ umziņan pa geibap. Oi umziņan kulemgua zimbap.’”

<sup>17</sup> Oi den nâi itâ târokwâip, “Nâ tosaziņ birâbat. Bâliņâziņangât dum mân nânġâbat.”

<sup>18</sup> Tosaniņ buņ oi zorat Kembugât sinġi noniņ makau kom uunâ zo buņ upap.

*Sarâņâ buņ Anutu mâte okņangânat.*

<sup>19</sup> Bukurâp, Yesu zâk gilâmņandâ mâtâp mem niņgipkât nen hâlâlu namin zâinam umniņ bâbâlaņ uap. Yesugât op tirik namâ umņâ nâi, hâlâlu kâtik sâme, zoren âlip baginat.

<sup>20</sup> Yesu zâk zorat mâtâp unjak, zo muyageniņgip. Zâk zikņak ândiândiņ unjaknâ muyagem niņgip. Zâk sânġum kom mânâmânâņgât zo walâm umņâ nâi, zorat hâlâlu kâtik sâme, zoren bageip.

<sup>21</sup> Zâkņâ Anutugât tirik namâ bonņâ zorat galem a ândiap.

<sup>22</sup> Zorat nen nânġâm pâlâtâņ kwâkņangâm um hâlâlu sot um bâbâlaņ op mâte okņangânat. Zo umniņâ tosaņâ sumunkoip, zo gilâmņandâ sanġori salekkoi sâkniņâ too salekņâ sanġori mâte okņangânat.

<sup>23</sup> Oi sâi kâtikkâtigiņandâ kut nâi sinġi kwatniņgipkât sinġi den zorik mem ândim kâtiginat.

<sup>24</sup> Oi galem oraņġâm buku orot nep sot nep âlipkât esapagom kin nep tuunat.

<sup>25</sup> Oi a nâmbutņâ sinġi âlipkât minduminduyân mân game, nen yatâ mân op zâimânat. Narâk patâ mâte otniņgap. Zo yatâ nânġâm kâtigemņâ tânagom kinat.

*Bâliņangât nânġâm bâbâlaņ orot, zorat den.*

<sup>26</sup> Nen den bonņandâ umniņan âsagei bâliņâ bâbâlaņâk oindâ zorat nâiņâ

suup mei gulipkubap? Bunâ.  
Yatâ mân ziap.

<sup>27</sup> Zo ko zo yatâ oindâ sâi ko hâuñâ yâmbâtñâ sot kârâp patâ zorâñ mambâtningâm zembap. Kârâp zorâñâ Kembugât sinji a kâsarâpziñ zo zingesibap.

<sup>28</sup> A nâinâ Mosegât gurumin den zo nângâm kumbap, zo ko a zagât mo karâmbut, ziñâ tosarñ sâi muyagine a ambân ziñâ a zo tosarñgât kune mumbap. Zo yatâ upme. Mân birâbigât sâsâñ.

<sup>29</sup> Oi a nâi, zâk Anutugât nanñâ mem ge kwâkwat okñangâbap, zâk hâuñâ mimbap. Târotâro unakñangât gilâm zorat nângi yenñâ opmap, zâk hâuñâ patâ mimbap. Oi nâi zâk buku orot mariñâ, Kembugât Kaapum sâi bâliñ kwâpap, zâk hâuñâ walâwalâñ mimbap sâmen.

<sup>30</sup> Anutugât topñâ nângâmen. Zâkñâ den mâtâp nâi itâ sâi ziap,

“Tosagât hâuñâ zingâzingân, zo nâgât nep. Hâuñâ mâkâmâkân, zo nâñâ upat.”

Oi Kembugât den nâi itâ ziap,

“Kembu nâ arâpñangât den sâi kwâkâbat.”

<sup>31</sup> Zorat itâ nângânâ, “Anutu ândiândiñ, zâkkât bikñan âiâiñ, zo yâmbâtñâ.”

*Sinji âlip mem birâ mân utnat.*

<sup>32</sup> Zen mârum kut nâi opmarâwe, zo nângâbi. Narâk zoren sinji âlip gâi umziñâ

hanñâi sâknam kwâkñan ândim sâknam nep tuum kâtigiwe.

<sup>33</sup> Narâk nâin nâmbutñâ zen a mâteziñan diizingâm mem nâi nâi otzingâm sâknam zingâm sâi bâliñ kwatzingâwe. Oi zengâren gâbâ nâmbutñâ zen bukurâpziñâ yatâ otzingâne sâknam ârândân nângâwe.

<sup>34</sup> Zen bukurâpziñâ tâk namin zâine zengât op umbâlâ urâwe. Oi kât sikum betziñan mine sikum bonñâ zinzinâ kâtik zo neñgât sinji sumbemân pâi ziap sâi, nângâne âlip oip.

<sup>35</sup> Oi um bâbâlâñ op kâtigem ândim zâkkâren sângân patâ mimbi.

<sup>36</sup> Zorat zen kâtigem Anutugât den lum ândim, Anutu zâk kut nâi sinji kwatzingip, zorat bonñâ mimbi.

<sup>37</sup> Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat narâkñâ pânkânok ziap. zo âki gâbapkât sâsânâ, zo mân tap nângâm kek gâbap.”

<sup>38</sup> Oi den nâi itâ ziap,

“A âlipnandâ nângâm pâlâtângât op ândiândi mimbi. Ka a zen loribi oi ko zengât nânga mân dâp upap.”

<sup>39</sup> Nen ko lorem tâmbetagoagonja âiâiñ, zorat sinji bunâ. Nen nângâm pâlâtân kwâkñangindâ um dâpniñ hâlâlu zimbap, zorat sinji.

## 11

*Nângâm pâlâtângât den.*



1 Kut n̄ai sinji kwatningip, zorat n̄anḡam um bâbâlan op mambât ândiandin̄, zorânâ n̄anḡam pâlâtân uap. Kut n̄ai n̄ai mân igikn̄a umn̄a anḡan kârâm mem ândiandin̄, zorânâ n̄anḡam pâlâtân uap.

2 Kembugât sinji a s̄anḡinjâ, zen n̄anḡam pâlâtânziŋoot ândine Anutuŋâ zingiri âlip oip.

3 Hân sumbem zo Anutugât sâtkât muyageip. Zo n̄anḡam pâlâtân sot ândim n̄anḡam kwâtâtimen. Kut n̄ai n̄ai igikn̄a, zo mân igikn̄an gâbâ muyageip.

*Abe sot Enoko sot Noa, zengât den.*

4 Abeŋâ Kembu n̄anḡam pâlâtân kwâkŋanḡam ândim Anutugât sinji râma kom oi sei Anutuŋâ egi âlip oip. Âtânâ Kain ko nalem Kembugât sinji om p̄ai Anutuŋâ birip. Abe zâk n̄anḡam pâlâtânŋangât Anutuŋâ egi a âlipn̄a oi nalem zâkkât sinji oip, zo mem Abegât a târârakn̄a s̄aip. Abe zâk n̄anḡam pâlâtânŋoot ândeipkât n̄anga mumuŋandâ mâtâp âlipn̄a tirâpn̄angoi ziap.

5 Henok zâk Kembu n̄anḡam pâlâtân kwâkŋanḡam ândeip. Zorat mumuŋan mân âibapkât Anutuŋâ gwâlâ mem zari a zinj kâruwe. Oi mân mem zarip, narâk zoren Anutuŋâ Henokât topn̄a itâ s̄am muyageip, “Henok eksa âlip uap.”

6 Mân n̄anḡam pâlâtân kwâkŋanḡam ândeindâ Anutuŋâ ningiri âlip orot, zo mân taap. N̄ai zâk Anutu mâte okŋanḡabap, zâk kâdom itâ n̄anḡabap, “Anutu ândiap. Oi Anutu mâte okŋanḡam konsâm ândibi, zen bonn̄a muyagem zinḡabap.”

7 Noa zâk Kembu n̄anḡam pâlâtân kwâkŋanḡam ândeipkât kut n̄ai bet âsagibap, zorat Anutuŋâ den kânŋan dukuip. Dukui Noan̄a hurat kwâkŋanḡam zikn̄a sot ambâ murarâpn̄a gwâlâ ândibigât wanḡa tuugip. Yatâ oi a n̄ambutn̄a, bâlin̄ mame a zengât topzin̄ muyageip. Oi Kembu n̄anḡam pâlâtân kwâkŋanḡam ândeipkât tosa buŋ orot, zorat bonn̄a meip.

*Abaram.*

8 Abaram zâk Kembu n̄anḡam pâlâtân kwâkŋanḡam ândeipkât hânŋâ birâm n̄ai galem upapkât din̄a muyagei lugip. Oi hân zorat mo zorat s̄aip, zo mân n̄anḡam sât lulu op lum arip.

9 Kembu n̄anḡam pâlâtân kwâkŋanḡam ândeipkât hân sinji kwâkŋanḡip, zoren âimn̄a kwande ândeip. Zoren ândim hâmbâ silebân tâtat mâme oip. Hân zo Isaka sot Yakobo, zekât ârândân sinji kwatzikip. Oi zet zo yatik urâwet.

10 Abaram zâk kamân n̄ai zinzin̄ kâtikn̄a Anutuŋâ muyageip, zorat n̄anḡan̄anḡâyâk ândeip.

11 Sera, zâk zo yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândimņâ ambân sombâ ândim imbaņâ muyagem kâmbonâ oip. Kiungât sinji kwâkņangip, zâkkât diņangât nângi bon oip.

12 Zorat a sombâ op imbaņâ buņ oi zâkkâren gâbâ kiun donbep muyagiwe. Kiurâp zo sumbemân sângelak tap arie, tengâziņ zorat dâp oip. Oi saru sâtņan sak ziap, zo aņâ mân sâlâsâlâpkuņ, zorat dâp muyagiwe.

13 A zo, ziņâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândim mom naņgâwe. Kut nâi nâi sinji kwatzingip, zorat bonņâ mân memņâ âkņan ândi zei ekņâ mâpâsem ândiwe. Yatâ opņâ topziņâ itâ nângâwe, “Nen hânân yen kwande ândien.”

14 Den yatâ sâm hân kâuk nâi muyaginam nângâm ândiwe.

15 Oi ziinâ mirâ kamân kândâtkuwe, zorat nângâ kwâkâ mân urâwe. Zorat otziņgi sâi âburinâ sâm âlip âburibe.

16 Zen mirâ kamân nâigât âkņâle urâwe. Mirâ kamân âlipņâ nâi sumbemân ziap, zorat âkņâliwe. Yatâ urâwe, zorat op Anutuņâ, zâk zeņgât Anutu, zâkkât yatâ sâindâ nângi mân bâliņ opmap. Wangât Anutu, zâk zikņak kamân patâ nâi muyagem zeņgât sinji sâip, zorat.

17 Abaram zâk Anutuņâ mâsiki nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât nanņâ Isaka Kembugât sinji sâm kumbam oip. Abaram zâk sinji den memņâ nan kânok zo buņ upapkât Anutugât sâtņâ lugip.

18 Anutuņâ mârur Abaram itâ sâm dukuip, “Isakagâren gâbâ kiurâpkâ âsagem laņ kârâm ândibi.”

19 Abaramņâ itâ sâm nanņâ kumbam oip, “Anutu zâk a mumuņan gâbâ mângiziņgâbapkât imbaņâ zemņâņgap.” Yatâ sâipkât nanņâ mumuņan gâbâ yatâ mâburem pindip.

20 Isaka zâk Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândimņâ imbaņâ mem Yakobo sot Esau mâsop minzikâm kut nâi bet muyagibap, zorat den kânņan dâzâkoip.

21 Yakobo zâk yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât mumbam op Yosepe nanzatņâ mâsop minzikip. Zâk tânņâ gâsum pindijsâm tap Anutu mâpâsemņâ mâsop minzikip.

22 Yosepe zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândeipkât mumbapkât narâkņâ mâte oi Isirae a zen bet Aigita hân birâm âibi, zorat nângâmņâ sinjtņâ mem âibigât den kânņan dâzâņgoip.

*Mose sot Yosua.*

23 Mose muyagei ibâ mamņâ zet Kembu nângâm

*Isaka sot Yakobo.*

pâlâtân kwâkņangâm  
 ândiwetkât egitâ âlip oi  
 a kutâgât den zorat mân  
 kenġât op kâin karâmbut  
 katep tik paitâ zeip.

24 Mose zâk lâmbatņâ  
 Kembu nâņgâm pâlâtân  
 kwâkņangâm ândeipkât a  
 kutâ Parao bâratņangât  
 nanņangâren sinġi sânat  
 sâne kwâkâziņġip.

25 Zâk Anutugât a ambân  
 gakârâp zen sot umbâlâ  
 sot sâknam nâņġâbapkât  
 sâlâpagoip. Zâk Aigitâ  
 a osetziņan ândim narâk  
 pânġânok um sâkkât âkņâlê  
 bâliņâ zo lum sâtâre upapkât  
 nâņġi mân dâp oip.

26 Oi Aigitâ hânân ġâbâ kât  
 sikum zorat nâņġi ġiġiņ oip.  
 Oi Kembuņâ a bâliņan ġâbâ  
 mâkâniņġâbapkât sâsân,  
 zâk yatik sâknam nâņġâm  
 ândibapkât nâņġi bon oip.  
 Zo ġâtâm sâņġân mimbapkât  
 yatâ nâņġâm oip.

27 Zâk Kembu nâņġâm  
 pâlâtân kwâkņangâm  
 ândeipkât a kutâ kukņâ zorat  
 kenġât mân op Aigita hân  
 birip. Oi Anutu mân igikņâ,  
 zo senņâ ekņâ yatâ zâkkâren  
 pâlâtân oip.

28 Mose zâk Kembu  
 nâņġâm pâlâtân kwâkņangâm  
 ândeipkât sâi sumbem  
 a kâwaliņoot zâk mân  
 zâņġobapkât Pasowa  
 kendonân râma kom gaam  
 ġilâmņandâ mirâ hâņġiyân  
 saņġorâwe. Sumbem  
 a kâwaliņoot zorân mu-  
 rarâpziņ, kândom kâtep, zo

tâmbetzâņġobam ga ekņâ  
 walâziņġip.

29 Oi Isirae a zen  
 Kembu nâņġâm pâlâtân  
 kwâkņangâm ândiwegât saru  
 kuriņan mâtâp âsagei lân  
 âiwe. Aigitâ a ziņ yatâ utnâ  
 sâne saruņâ ġwâkâziņġip.

30 Isirae a zen Kembu  
 nâņġâm pâlâtân kwâkņangâm  
 ândiwegât Yeriko kamânân  
 paņ patâ kirip, zo haamġum  
 âinetâ sirâm nâmburân zagât  
 âki amuņ ġei ġiligâlaksâip.

31 Mâtâp ambân Rahaba,  
 zâk Kembuġâren nâņġâm  
 pâlâtân kwâkņangâm  
 ândeipkât Isirae a hân ek  
 mânâņġârâwet, zet buku  
 otzikip. Yatâ oipkât den  
 kwâkâ a zen sot mân kuwe.

*Kembuġât a nâmbutņâ,  
 zengât den.*

32 Den kârep mân târokwap  
 sâbat. Gideoņ, Barak,  
 Simsoņ, Yepita, Dawidi  
 sot Samue sot Propete a  
 nâmbutņâ zengât den sâm  
 arindâ sâi kârep opap.

33 Zen aksik Kembu  
 nâņġâm pâlâtân kwâkņangâm  
 ândiwegât a kâmut patâ mem  
 ġe kwatziņġâwe. Kubikku-  
 bik nep tuum biraņâwe. Kut  
 ñâi ñâi sinġi kwatziņġip,  
 zorat bonņâ miwe. Zuu kâtik  
 Laioņ lâuziņ dooņġuwe.

34 Kârâp kâligen zâmbane  
 Anutuņâ mem sândukņan  
 kwatziņġip. Anâ sâuņâ  
 kârâziņġânâ sâne kâtigem  
 ândiwe. Lolot ândiweņâ  
 imbaņâ mem ândiwe.  
 Kâmbamân a kâwaliziņoot  
 ândiwe. Hân torengen

kâsaziņ zângom moliziņgâm ândiwe.

<sup>35</sup> Ambân nâmbut zengât narâpziņâ mumuņan gâbâ zaatne galem otziņgâwe. A nâmbutņâ a ziņ sâknam kwatziņgâm mem ñâi ñâi otziņgâwe. Oi siņgi âlip birâne mân zângonat sâne ândiândi kâtikņan zaatpigât nângâm den zo birâwe.

<sup>36</sup> A nâmbutņâ a ziņ den bâliņ top top sâm dâzângom lapitziņgâwe. Oi nâmbutņâ kin bitziņ saam tâk namîn zâambarâwe.

<sup>37</sup> Nâmbutņâ kâtņâ zângowe. Nâmbutņâ nak gaañâ gaaziņgâwe. Nâmbutņâ kâmbamņâ zângom gânduziņ mânângârâwe. Nâmbutņâ kanpitâ ândim noniņ râma sâkņâ akum ândiwe. Mandu yatâ op sâknam kwâkņan ândiwe.

<sup>38</sup> Hân a nâmbutņâ ândiwe, zengât dâp mân ândiwe. Zen a âlipņâ. Zen mirâ kamân kâtikņan sot barâ kâtikņan ândiwe. Kât kiyân sot hân mâtâpņan ândiwe.

<sup>39</sup> Zo zen aksik Anutu nângâm pâlâtâņ kwâkņangâwegât Anutuņâ ziņgiri âlip oip. Oi kut ñâi siņgi kwatziņgip, zorat bonņâ mân muyagiwe.

<sup>40</sup> Topņâ itâgât. Anutu zâk neņgâren kut ñâi zâizâiņ pâmbapkât nâņgi zeip. Zorat nen buņan ândiândi âlip ândibigât mân nângâziņgip.

## 12

*Yesu zâk kândom ot-  
niņgipkât zâk wâratkum*

*kâtiginat.*

<sup>1</sup> A sâņgiņâ kâmut patâ yatâ zorâņ haamnângom niņgit tegât kut ñâi yâmbât sot bâliņangât tâkņâ kâpinângomap, zo mânângât birânat. Oi mâtâp tirâpnângowe, zorik âkonņâ buņ sârârâk kârâm âim kikerân takânat.

<sup>2</sup> Oi Yesu, nângâm pâlâtângât mariņâ sot bon muyamuyage, zâkkâren sen kwap ândinat. Zâk sâtâre muyagibapkât sâsâņâ, zorat nângâm poru nagân sâknam nângâm moip. Oi zorat aņun kwâkņan zari nâņgi yenņâ oip. Yatâ opņâ Anutu, imbaņâ mariņâ, zâkkât âsan bongen zarip, ândiap.

<sup>3</sup> Bâliņ mâme zen kâsa okņangâm mem ñâi ñâi okņangâne nângâm tâtâlim kâtigeip. Zen ko umziņ loribegât zâkkât nângâmņâ âkonņâ buņ kâtigibi.

*Anutuņâ kubikniņgâmap,  
zorat den.*

<sup>4</sup> Zen bâliņandâ lotņan kwatziņgâbâ sâi kâtigem um sâkziņ kubikangâm kinkin, zo yatâ op ândiwe. Ka bâliņandâ kâtigem tâmbetzângobat sâi ko dap upi?

<sup>5</sup> Anutuņâ narâpņâ zângonsâm itâ sâip. Den zo nelâmzânguap? Den zo itâ sâip,

“Nannâ, Kembuņâ kubikgigi nângâna mân gigiņâ upap. Kubikgigi umgâ mân loribap.

6 Anutu zâk a umñâ gâsuzingâm zengât narâpnâ sâmap, zen zângom kubikzingâmap.”

7 Zorat op ko Kem-bunâ kubikzingâbam sâi mân kengât upi. Anutu zâk zingiri nan bârarâp utne yatâ otzingâmap. Zengâren ibârâpzingandâ yatik narâpziñ kubikzingâme.

8 Anutuñâ zen kubikzingâmap. Mân kubikzingi sâi ko lanñan gâbâ âsagiwe sâbem.

9 Oi ñâi sâbâ. Hânân ibârâpniñ zen nângom kubikningâne dinziñâ lum hurat kwatzingâmen. Oi sumbem mariñâ, um dâpniñangât Ibâ, zâk yatik hurat kwâkñangâm ândeindâ dâp upap. Yatâ op ândim, ândim kwâtâtinat.

10 Hânân ibârâpniñ ziñ narâk pânkânok âkñâleziñâ dâp nângom kubikningâme. Sumbem Ibâniñandâ ko âlip op ândinatkat kubikningâmap. Zikñâ hâlâlu ândiândiyân târokwatnatkat opmap.

11 Kubikkubik muyagibap dâp, zo nângindâ umâlip mân oi sâknam nângâmen. Oi bet ko kubikkubigân ândim kâtigimen, nengâren bonñâ muyagemap. Kubikkubikkât bonñâ zo târârak ândiândiñ sot um lumberñâ.

*Kâwali muyagem tânagobi.*

12 Zorat zen bitziñâ lolot sot pabutziñ bâliñâ zo kubikñâ kâtigibi.

13 Oi kinziñ lânbigât mâtâp zo kubikñâ zengâren pabutziñ bâliñâ zo âlip oi lân âlip upi.

14 Zen a aksik patâ zen sot lumbe ândiândiñangât nep tuubi. Oi um hâlâlu op ândibigât kâtigibi. Um sumun sot ândim Kembu igikñâ, zo mân ziap.

15 Zengâren gâbâ ñâiñâ Anutugât tânzângozângoñ, zo walâbapkât galem orañgâm ândibi. Oi os-etziñan um kâlak dengât kârâpñandâ zingesebapkât galem orañgâm ândibi.

16 Oi zengâren gâbâ ñâiñâ Esaugât mâtâbân lân lân ândiândiñ sot a hurat mân kwâkwat mân upap. Esau zâk nalem kânok zorârâk op kâdom âsaâsagiñangât bet sâwât zo birip.

17 Zen zâkkât nângâme. Zâk bet mäsop mimbâ sâi angân kârip. Kut ñâi oip, zorat isem umbâlâ op um melânmelânñangât mâtâp mân muyageip.

*Nen Sinai bakñâ bunñâ, Sioñ bakñâ mâte urâwen.*

18 Narâk ziren zen bakñâ ñâi gâsum mäsâsuatme. Kârâpñoot, zoren mân âiwe. Oi ñâtâtikñâ, sasa sot pibâ zorat umñan mân bagiwe.

19 Oi lâmun diñâ patâ sot den kwamit patâ zo mân nângâwe. Mârum ko sâkurâpziñâ mirâ kamân kâtikñan ândim den zo hiriñsâbapkât ninâu sâwe.

20 Den itâ muyageip, zorat nângâne imbanñâ oip, “A

mo zuu nâinâ baknâ zo lânj kâtnâ kune mumbap.”

<sup>21</sup> Kut nâi zo sânm kwâtkwâtjoot muyagei Mosenâ sâip, “Nâ kenġât op sânmnâ sâmbuap.”

<sup>22</sup> Mârum yatâ âsageip. Narâk zi ko zen baknâ yatâ zoren bujâ. Zen Sioj baknâ, Anutu ândiândiņ, zâkkât kamân patin sumbemân, Yerusalem kamân uņakņan ga giwe. Oi sumbem a doņbep, a mân sâlâpzâņgozâņgoņ sot sâtâre mindumindu patâ.

<sup>23</sup> Anutugât narâpņâ kutziņ sumbemân kulemgoi ziap, zen mâte otziņġawe. Oi a aksik patâ neņġât den sâm kwâkâkwâkân a patâ, Anutu sot a hâlâlu minziņġip, zeņġât um dâpziņâ, zeņġâren târokwarâwe.

<sup>24</sup> Oi Yesu târotâro uņakņanġât nakņâ, zâkkâren gamņâ gilâm saņgonsaņgon mâte urâwen. Gilâm zorâņ Abegât gilâmņâ tosa sâm muyageip, zo yatâ bujâ. Yesugât gilâm zorâņâ saņgoniņġâbapkât geip.

*Anutuņâ hân sot sumbem mâņgizikâbap.*

<sup>25</sup> Zen den dâzâņgobap, zo zâk kândâtkubegât galem oraņġâm ândibi. Mârumņan hânân ge Sinai bâkņan ġâbâ sâkurâpziņâ den dâzâņgoi birâne hâuņâ muyageziņġip. Zi sumbemân ândim den dâtnâņgomap, zâk kândâtkom dap yatâ hâuņâ bujâ ândinat?

<sup>26</sup> Anutuņâ Sinai bâkņan den sâi diņandâ hân mâņgeip. Oi zi ko du âsagibapkât sâm kâtigeip. Anutuņâ itâ sâip, “Nâ narâk nâin dum hân mâņġimņâ sumbem ârândâņ mâņġibat.”

<sup>27</sup> Dum mâņġibat sâip, zo ko kut nâi nâi muyageip, zo mâņgei buj upapkât nâņġâm sâip. Buj oi zinzij kâtik zo muyagem yen zimbi.

<sup>28</sup> Nen Anutugât um topņan ândinatġât sinġi kwatniņġip, zo zinzij kâtikņâ. Zo minat, zorat Anutu sâtâre okņanġânat. Oi pindiņsâm hurat kwâkņanġâm kenġât op mâpâsinat.

<sup>29</sup> Wangât, Anutuniņâ, zâk kârâp patâ yatâ, zorat op ko. Kârâpņâ kut nâi nâi bâliņâ sem naņġâbap, zorat san.

## 13

*Um den.*

<sup>1</sup> Buku oraņġâm ândime, zo zen mân birâne gibap.

<sup>2</sup> A hân nâin ġâbâ gane ziņġit mân nâņġânâņġâ mân upi. Mârumņan a ganetâ buku otziņġânâ sâm topziņ mân nâņġâm sumbem a buku otziņġawe.

<sup>3</sup> Bukurâpziņ tâk namin zâambarâwe, zeņġât nâņġâm, nâņġâne ârândâņ ândien yatâ upap. Oi zen sâk sot ândiegât bukurâpziņ a ziņ zâņgone sâknam kwâkņan ândime, zeņġât nâņġâm ândibi.

<sup>4</sup> Ap ambin ândiândiņ, zorat nâņġâne bon oi mân mem

bâliņ kwapi. Oi itâ nâņgâm ândibi. Laņ ândim târotâro mânâņgât ândime, zen Anu-  
tuņâ hâuņâ ziņgâbap.

<sup>5</sup> Umziņandâ kât sikumgât âkņâle mân upap. Oi kut nâi nâi tatgigap, zorat mân sâm mem ândiban. Kembu zâk itâ sâip, “Nâ mân birâgibat. Oi gek mân nâņgânâņgâ mân upat.”

<sup>6</sup> Zorat nen um bâbâlaņâk itâ sânat,

“Kembu zâk betnan memap.  
Zorat a ziņ kâsa ot-  
nim yatâ mo yatâ ot-  
ninâ sâne mân keņgât  
upat.”

*Sinji âlip kwâkâm  
niņgâwe, zo mem ândim Yesu  
molinat.*

<sup>7</sup> A sâtņâ gakâziņ Anu-  
tugât den dâzâņgom ândiwe,  
zeņgât nâņgâm ândibi.  
Zen mâtâp âlip lâņ ândim  
muwe. Mâtâp zorik  
ekņâ moliziņgâm Kem-  
bugâren nâņgâm pâlâtâņ  
kwâkņaņgâm ândinat.

<sup>8</sup> Yesu Kristo, zâk ândeipņâ  
ândiap, zo yatik ândim  
zâimâmbap, kâtikņâ.

<sup>9</sup> A ziņ den uņakņâ  
top top dâzâņgone zorâņâ  
umziņ mân gulipkubap.  
Umziņan Anutugâren gâbâ  
tânzâņgozâņgoņandâ tâņgui  
kâtigem kiri âlip upap. Kut  
ņâi nâi niniņandâ mân mem  
tâņgubap. Aņâ mâtâp zo  
lâņgâwe, zen bonņâ mân  
muyagiwe.

<sup>10</sup> Neņgâren Kembugât  
sinji nalem pâpanņâ taap.

Zo hâmbâ silep galem upme,  
ziņ nimbigât mân sâsâņâ.

<sup>11</sup> Zen nâņgâme. Zuu kom  
gaamņâ gilâmziņ tirik namâ  
galem a patâņâ bâliņaņgât  
tosagât namin mem zari  
bonņâ kamân kândâtņan  
mem gei kârâbân ume.

<sup>12</sup> Zo yatik Yesu zâk  
gilâmņandâ a um hâlâlû  
miniņgâbapkât kamân  
kândâtņan kune moip.

<sup>13</sup> Zorat nen yatik kamân  
kândâtņan zâkkâren giarindâ  
zâkkât op yatik bâliņ ot-  
niņgâbi.

<sup>14</sup> Itâ nâņgâm utnat.  
“Kamân zinziņ kâtikņâ ziren  
mân taap. Nen kamân  
kâtikņan, zinziņ kâtik zim-  
bap, zorat nâņgâm mambât  
ândien.”

<sup>15</sup> Zorat nen Yesu sot  
pâlâtâņ opņâ târotâroniņaņgât  
opņâ Anutu mâpâseindâ  
zorâņ tâbaniņ upap. Zâk  
hurat kwâkņaņgâm ândim  
lâuniņandâ sâm sâtâre  
okņaņgânat. Kutņâ sâm  
bâbâlâņ kwâkņaņgânat.

*Ninâu sâm betniņan  
mimbi.*

<sup>16</sup> Orot mâme âlipņâ utnam  
gulip mân upi. Anutu zâk  
zorat nâņgi zâkkât sinji kut  
ņâi nâi pame, zo yatâ utne  
bonņâ upap.

<sup>17</sup> A sâtņâ gakârâpziņ,  
zeņgât sâtziņ lubi. Zen  
um dâpziņ galem upmeņâ  
nepziņaņgât topņâ Anutu  
mâteņan sâm muyagibi.  
Zorat nepziņ umâlîbân tuune  
dâp upap. Umbâlâyân tuune

zenğâren kut nâi âlipnâ mân upap.

Zo yatik.

<sup>18</sup> Zen nenğât op ninâu sâm ândibi. Nen umniñan tosa kârum ândimen. Kut nâi nâi utnam oindâ târârâk up-apkât otningâmap.

<sup>19</sup> Ninâuñâ betnan mine Kembuñâ melâñnigi zenğâren kek gâbatkât dâzâñguan.

<sup>20</sup> Lumberağgât mariñâ, Anutu, zâk râma galem a patâ Kembuniñ Yesu târotâro zinziñ kâtik zorat gilâmgât mumuñan gâbâ mângei zarip.

<sup>21</sup> Anutu zâk imbañâ sot kâwali ziñgâmñâ mem bâbâlañ kwatziñgi diñâ lum nepñâ tuum kwâtâtibi. Oi zikñak nângei dâp opmap, zo Yesu Kristogât opñâ zenğâren muyag-ibap. Zâkkâren sâm âlip kâtikñâ zem zâimâmbap, zo perâkñak.

<sup>22</sup> Bukurâp, den kârep nâi mân kulemgum ziñgan. Oi zen den girem zo nânğâne mân bâliñâ upapkât sâm ziñgan.

<sup>23</sup> Oi nâ dâzâñgua nânğâne. Bukuniñâ Timoteo, zâk tâk namîn gâbâ olañâwe. Oi zâk kek gâbap oi ko zâk sot gârat.

<sup>24</sup> A sâtnâ gakârâpziñ sot Kembugât siñgi a ambân aksik nânğâziñgan. Italia hânân ândie, zen yatik nânğâziñge.

<sup>25</sup> Kembugâren gâbâ tânzâñgozâñgoñâ aksik zenğâren zimmap.



## Ekap Yakoboñâ kulemgoip.

*Mâsimâsikâgât bonñâ.*

<sup>1</sup> Nâ Yakobo, Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekât kore anâ. Kembugât a kâmut gakârâp sijsururuñ op âi ândie, zen sâm sâtâre otziñgâm ekap zi kulemguan.

<sup>2</sup> Bukurâpnâ, zengâren mâsimâsikâ top top muyagei nângâne sâtâreñoot upap.

<sup>3</sup> Zen itâ nângâbi. Zen mâsimâsikâyân ândine zengâren kâtigigiñ, zo muyagibap.

<sup>4</sup> Oi kâtigigiñ, zo zengâren bonñâ muyagem kâtigibap. Oi muyagei zen umgât sikum Anutugât den mân kârum tosaziñ buñ op hâlâlu ândibi.

*Nângânângâ kârum Kembugâren ninâu sânat.*

<sup>5</sup> Zengâren gâbâ nâiñâ nângânângâ kârum Anutugâren ninâu sâi pindâbap. Anutu zâk a sâm bâliñ den zo mân dâtnângom um bâbâlanñangârâk nângânângâ âlipñâ niñgâmap.

<sup>6</sup> Zorat a um zagât opñâ buñâ, Kembu nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm ninâu sâbi. Ka a um zagât upap, zo pibâ gâi saru âbângum âim gâmap, zo yatâ upap.

<sup>7-8</sup> A yatâ zo Kembugâren ninâugât hâuñâ mimbatkât sâi mân pindâbap. Um zagât op gulip ândimap, yatâ zorâñ mân pindâbap.

*Sikumziñ zâizâiñ zorâñ bonñâ buñâ.*

<sup>9</sup> A ziñ a kanpitâ zâkkât nângâne gigiñâ opmap. Ka Anutuñâ a zo a bonñâ kwânângi sâtâre patâ upap.

<sup>10</sup> Oi yatigâk a ziñ a sikumñoot zâkkât nângâne zâizâiñ opmap. Ka Anutuñâ a yatâ zo zâkkât sikumñoot zorat nângi gigiñâ opmap. Pâliñpâliñ neule bâlonñâ kek âmbârângâm gemap, zo yatik a sot sikumñâ kek buñ opmap.

<sup>11</sup> Mirâsiñ takâmñâ hibuk bâlonñâ egi âkâm gem neulenñâ buñ opmap. Zo yatik sikum a nepziñâ tânâmñan birâm neule yatâ op buñ upi.

<sup>12</sup> Nâi zâk mâsimâsikâyân kâtigibap, zâkkât nânga sâtâreñoot uap. Zâk kâtigem umñâ oi ândei Kembuñâ sângânñâ pindi ândiândi kâtik ândibap. Zo umziñâ zâkkâren kinzap, zengât siñgi sâip.

*Mâsimâsikâgât den.*

<sup>13</sup> A nâi, zâk bâliñangât mâsimâsikâgât itâ mân sâbap, “Anutuñâ bâliñangât mâsikâniñgâp.” Bâliñangât mâsimâsikâ, zo Anutugâren mân ziap. Zâkñâ a nâi bâliñangât mân mâsikâbap.

<sup>14</sup> Mâsimâsikâ zo itâ muyagemap. Nâi zâk zikñak âkñâlenandâ diimap.

<sup>15</sup> Oi âkñâlenñâ kâmbu kwap katep mimbap, kutñâ bâliñâ. Bâliñandâ lâmbatñâ sâk sot um ârândâñ mumuñ op simgât siñgi upabot.

16 Bukurâpnâ, um gulip uegât gasâziņ kârâm ândibi. Bâliņâ, zo hânân gâbâ âsagemap. Âlipņâ, zo sumbemân gâbâ âsagemap.

17 Kut nâi nâi âlipņâ top top, zo uren gâbâ âsakņâ Ibâ kânok, zâkkâren gâbâ gemap. Zâkkâren, kâin yatâ, kwâtepmâtep mân ziap.

18 Anutuņâ nâņgâm sâlâpkuipkât den bonņandâ nan bârarâp muyageniņip. Oi zâkkât arâp zengât tenġâyân kândom op kinatkât yatâ otniņip.

*Den nâņgânâņgân zorâņâ buņâ, luluņâ zorâņ bonņâ.*

19 Bukurâpnâ, zen nâņgânek. Aņâ den nâņgânatkât bâbâlanġ utnat. Den sâsâņ sot kuk den sâsâņ, zorat yâmbârinat.

20 A kuk orotņâ, zo Anutugât târârak mâtâp zo wâlâp.

21 Zorat zen um sumun sot ġânġoņâ zo birâm mulunân ândim sinġi âlip den umziņan pâip, zo buku op mem ândibi. Zorâņâ um dâpziņ kubikpapkât imbaņâ zemņâņġap.

22 Zen den kindapņak mân nâņgâbi. Buņâ. Nâņgâm lubi. Nâi zâk kindapņak nâņgâbap zo ko umņâ kâitkum simġât sinġi upap.

23 Nâi zâk den nâņgâm mân lubap, zâk aņâ si sâņġânziņ niniņġurân ikme, zo yatâ upap.

24 Zen si sâņġânziņ ekņâ birâm âim tobatziņ nelâmzâņġomap.

25 Nâi zâk Kembuġât guru-min den bonņâ nâņġâm lum kâtigem ândibapņâ bonņâ ek âkņâlem op ândibap.

*Sinġi âlibân ândiândiġât den.*

26 Nâi zâk sinġi âlibân ândiman sâm lâu sâput mân galemġumap, zo ko umņâ kâitkumap. A yatâ zorâņ sinġi âlibân ândiândiņ zo yenni upap.

27 Malâ mandu umbâlâ op ândine zingit on galem otziņġâbi. Oi hânân bâliņâ ziap, zo umziņ sumunkombapkât kândâtkubi. Zen yatâ op ândinetâ Anutuņâ zingiri âlip oi itâ sâbap, "Sinġi âlip mem ândie."

## 2

*Sikumziņoot sot kanpitâ zo dâbâk otziņġâbi.*

1 Bukurâp, zen âsakņâ mariņâ, Kembuniņ Yesu Kristo, zâkkâren nâņġâm pâlâtâņ kwâkņâņġâmenâ a zâizâiņ ġiġiņâ kut nâi nâi hâtubâtu mân otziņġâbi.

2 Nâ itâġât san. Yesuġât a kâmut minduminduziņan a nâi, lomba a, kamân nâin gokņâ zâk hâmbâ neulenġoot sâņġân zâizâiņ ġâi a nâi, lomba a, kamân nâin gokņâ hâmbâņâ alâkņâ pam kândâtņan ġâbap.

3 Oi zen a hâmbâ neulenġoot zo ekņâ itâ sâm dukubi, "Ġâ zi ga. Tâtât âlipņâ mâteyân zi ge tat." Yatâ sâm a kanpitâ itâ dukubi, "Ġâ ândi kin mo kian ġinņan ge tat."

4 Zen a zengât holiziņâ mân nângâm yatâ upme. Zen zo yatâ osetziņan hâtubâtu otziņgâme. Yatâ op Kembugât mâtâp gulipkume.

5 Bukurâpnâ, den sa nângânek. Anutuņâ a dap yatâ zo gâsum sâlâpzângoip? Hânân a kanpitâ ândime, zen nângâm pâlâtânân umgât gom sambe opņâ Anutu um topņan ândibigât gâsum sâlâpzângoip. Zo a umziņandâ zâkkâren kinmap, zengât siņgi sâip.

6 Oi zen ko a kanpitâ sinziņ ginņandâ ziņgitme. A ikâ ziņ denân zâmbanme? A sikumziņ patâ zorâņ kâsa otziņgâm denân zâmbanme.

7 Oi a sikumziņoot ziņ Yesugât kutsiņgi âlip kwâkniņan zarip, zo sâm bâliņ kwapme.

*Den nâi lum nâi birâbirâņ, zo mân dâp uap.*

8 Gikaņgât opmat, yatik bukugaņgât upan. Den kâtik kombânâ zo yatâ Kembugât ekabân kulemgune ziap. Zo lune perâkņak âlip upap.

9 Ka a sât hâtubâtu otziņgâbi zo ko bâliņ utne gurumin den zorâņâ topziņ sâm muyagibap.

10 Nâi zâk gurumin den nâmbutņâ lumņâ nâi birâbap, zo den ku a upap.

11 Zorat sâbâ. A nâigât ambân, zâk sot mân ândiban sâip, zâkņagâk gâ kâmbam mân kumban sâip. Oi gâ a nâigât ambân sot mân ândimņâ a kâmbam kumban zo ko gâ den ku a upan.

12-13 A nâi um lâklâk buņ otziņgâmap, zâk gâtâm Anutuņâ yatigâk um lâklâk buņ okņaņgâbap. Ka a um lâklâk op buku otziņgâbap, zâkkât topņâ Anutuņâ sâm muyagei Kembugât mâtenan keņgât buņ kinbap. Zorat gurumin den zorâņ topniņ sâm muyagibap. Zo nângâm kwâtâtemņâ um lâklâk op târârak op ândibi.

*Nângâm pâlâtân bon buņâ sot gukupitņâ.*

14 Bukurâpnâ, a nâi nâ nângâm pâlâtân sot ândian sâbap, oi buku mân otziņgâbap, zâk nângâm pâlâtânņâ zo dap op tâmbet agoagoņan gâbâ mâkâbap?

15-16 A mo ambân nâiņâ hâmbâ, sâk pâke mo nalem kârum ândei kâmut zengâren gâbâ nâiņâ mân beķņan memņâ itâ dukubap. "Gâ âlip âi ândiban. Gâ pateņ opatkât sâkkâ kâpiban. Gâ nalem nem âkon upan." Nâi zâk lâuņandik yatâ sâm dap op beķņan mimbap?

17 Zorat a nâi nângâm pâlâtân sot ândian sâm buku mân otziņgâbap, zâkkât nângâm pâlâtân zo mumuņâ sânat.

18 Mo a nâiņâ itâ sâbap? Gâ nângâm pâlâtân zemgigap. Nâ ko buku orotņâ zemnigap. Nângâm pâlâtânģâ buku orotņâ buņâ, zo tirâpnona ikpâ. Oi nâ buku orotņaņgât nep tuum nângâm pâlâtânņaņgât bonņâ tirâpġobat.

19 Anutu kânok ândiap, den zo nângâm kwâtâtemat. Gâ zo yatâ nângâm kwâtâtem sumbengât sinji uan sâmat. Ka zitâ sâ nângâ. Wâke zinjâ zo yatâ nângâm Anutugât kengât op sânamzin sâmbumap.

20 Gâ a um kwamen, nângâm pâlâtân sot buku orot bujâ. Nângâm pâlâtânjâ zo yennâ.

*Abaram sot Rahaba zet nângâm pâlâtân op bonjâ muyagiwet.*

21 Nângâm pâlâtân bonjâ zorat sa nângâ. Sâkunniñâ Abaram, zâkkât nannâ Kembugât sinji sâm kumbat sâi Anutuñâ nângi tosanjâ buj oip. Zo orot mâmenangât yatâ oip.

22 Oi itâ nângâ. Abaramgât nângâm pâlâtân zo orot mâmenandâ beknan meip. Oi nângâm pâlâtânâ târokwaî patâ oip.

23 Oi zorat Abaramgât den kulem nâi itâ ziap, “Abaram zâk Anutugât diñâ nângi bon oipkât Anutuñâ zâkkât nângi târârak oip.”

Oi zorat Abaramgât itâ sâwe, “Zâk Anutugât buku kânok.”

24 Iknek. Anutu zâk a nâi nângâm pâlâtânngârâk egi tosanjâ buj mân upap. Egi buku orotngât nep mâpot tuugi tosanjâ buj upap.

25 Oi yatik narâk nâin Anutuñâ Kanaan hân zo Isirae zengât sinji sâi lan mâman ambân Rahaba,

zâknâ Anutugât den nângi bon oi Isirae a zagât hân ek mânangârâwet, zet zâkkâren gâtâ buku oztikâm tik mâtâp zâpari âiwet. Rahaba zâk buku orotngât nep tuugipkât Anutuñâ nângi tosanjâ buj oip.

26 Zorat itâ ziap. Sâk zâk kaapumjâ buj op mumuñâ muyagemap, zo yatigâk buku orotjâ buj oi nângâm pâlâtânjâ zo mumuñâ opmap.

### 3

*Nâmbâlamniñ galem utnat.*

1-2 Bukurâpnâ, nen aksik patâ sâm tâpâkumen, zorat zengâren gâbâ donbepñâ um bâbâlan kwâkâzingâzingân nep tuunat mân sâbi. Nângânek. Den sâm kwâkâkwâkân narâknan Kembuñâ kwâkâzingâzingân a nen den bâliñâ sâm ândimen, zorat hâuñâ yâmbâtñâ ningâbap. Nen aksik patâ âsâbân sâm tâpâkumen. A nâiñâ den bâliñ mân sâbap, zâkkât a âlip, târârak sâsân. Yatâ zorân um sâknangât âlip upapkât nep tuubap.

3 Bâu patâ biosi zen dinniñâ lubigât lâuziñan tâk kâtik pamen. Zo pam kwâknan tap mem purikgurik tuugindâ âime.

4 Wangâgât yatik nângâme. Zen patâ oi pibâ kâtikñandâ kom alei âime. Oi mâbugwâbure tuutuñâ mâiktârâ zo mem mâburine mâtâp âiâinj dâp âimap.

<sup>5</sup> Oi a nâmbâlam zo yatik mâiktârâ, zo kut nâi nâi yâmbâtjâ op zâimap.

Nânge. Kârâp zâk mâiktârâ. Yatâ zorân hibugân pâindâ sem nanğâmâp.

<sup>6</sup> Nâmbâlamziņ zo kârâp yatâ. Zâkñâ sâk toren walâziņgâm bâliņanğât mam op nep tuumapñâ um sâkniņ sumunkomâp. Oi ândiândiniņâ oi semap. Zikñâ ko sim kârâbân gâbâ kârâp sâugi semap.

<sup>7</sup> Zuu top top saruin sot hânân sot nii, mulum, zo anğâ mem sândukñan kwatziņgâmen.

<sup>8</sup> Nâmbâlam ko a nâiñâ dap op mem sândukñan kwâpap? Zâk âkonğâ buñâ, purikgurik op bâliñâ memap. Mulum kâtik, kwaru yatâ.

<sup>9</sup> Nâmbâlamniñandâ Kembu Ibâniņ sâm âlip kwapmen. Oi nâmbâlamniñandik a Anutugât holi tobat sâm bâliņ kwatziņgâmen. Lâu zobik den âlip sot bâliñâ gemap.

<sup>10</sup> Bukurâpnâ, yatâ zorân mân dâp uap.

<sup>11</sup> Dabân yatâ too sinņan zobigâk naamñâ sot kâlakñâ mâpot gem gâbabot?

<sup>12</sup> Bukurâp, koserân dap yatâ koliņ muyagibap? Mo samân dap yatâ zâlâli muyagibap? Mo saruñâ samñâ upap?

*Nânğânânğâ uren gok sot âmbiren gok.*

<sup>13</sup> Zeņğâren gâbâ nânğânânğâ zo ko umziņan den bâliñâ a mo nânğâm upme, zo

ândie? Zâk lumbenğâ ândim orot mâme âlip muyagem ândei nânğânânğânğât topñâ muyagei a ikpi.

<sup>14</sup> Oi zeņğât umziņan um kâlak sot um zâizâiņ zei sâkziņ mem zâim den bon nânğen sâne sarâ upap.

<sup>15</sup> Nânğânânğâ mâtâp zo ubâ gâip mân sâsânğ. Buñâ. Nânğânânğâ zo hânân gokñâ. Ayân gok. Sataņğâren gok.

<sup>16</sup> Kâsa kâsa, um kâlak sot zâizâiņ zimbap, zo yatik kâsâp sot sumunñâ zo zem zâibap.

<sup>17</sup> Nânğânânğâ uren gokñâ, zorânğâ ko mâtâp âlip itâ muyagemap. Um salek, lumbenğâ, sât lulu, buku orot sot siņgi âlipkât bonñâ nâmbutñâ. Um zagât mo sarâ ândiândiņ buñâ.

<sup>18</sup> Lumbenğânğât nep tuume, zen arikñâ kâmitne târârakñanğât bonñâ muyageziņgâmap.

## 4

*Sâknam nep tuum bon mân muyamuyagiņ.*

<sup>1</sup> Zeņğâren kâsa sot kâmbam zemap, zo top wangât? Sâkkât âkñâlê zemap, zorânğ kâmbamğât nep tuumap.

<sup>2</sup> Zen um sâkkât âkñâlê op kut nâi mân mime. Kâmbam kom kâsa op kut nâi mân mime. Zen ninâu buņ ândime, zorat.

<sup>3</sup> Oi zen kut nâigât ninâu sâm âim ma ko mân mime, zo ko umziņan den bâliñâ ze i ninâu sâme. Zen

itâ nângâme, “Kut nâi zo muyageniŋgi kâtigem um sâkniŋaŋgât âkŋâlê zorat bonjâ muyaginat.”

*Umniŋandâ nâin nâin mân nângânat.*

<sup>4</sup> Haai, târotâro mânâmânângât zen. Hânân kut nâi nâi ziap, zorat siŋgi ândibannâ Anutu kândâtkuban. Zo nânge mo buŋâ? Zorat nâi zâk hânân kut nâi nâi ziap, zo buku okŋaŋgâbapnâ Anutu kâsa okŋaŋgâbap.

<sup>5</sup> Mo den kulem nâi ziap, zo nângâne yen opmap? Den zo itâ,

“Umniŋan Kaapum pâip, zo zâkkât siŋgiyâk ândibapkât kâtigemap.”

<sup>6</sup> Den kulem nâi ko itâ ziap, “Tânnângonângon, zo donbep niŋgâmap.”

Zorat den nâi itâ ziap, “Anutu zâk a zâizâiŋ zengât tân kwâkâmap. Ka a ziŋaŋgât nângâne gemap, zo ko tânzângozângon zo ziŋgâmap.”

<sup>7</sup> Zorat Anutu um topŋan gigiŋ op ândibi. Oi Satan kâsa minŋaŋgâne birâziŋgâm âibap.

<sup>8</sup> Zen Anutu mâte okŋaŋgâne zâkoot zen mâte otziŋgâbap. Bâliŋ mâme a ambân, zen bâliŋâziŋâ sanŋon birânek. Âi kom ga kom upme, zen umziŋ sanŋone salek oik.

<sup>9</sup> Zen topziŋ nângâm biraŋnâ isem umbâlâ upi. Girâŋziŋâ zo melân umbâlâ

upi. Oi sâtârezinŋ zo melân girâp isebe.

<sup>10</sup> Kembugât mâteŋan umziŋ diim ge ândine zâkŋâ mem zaatziŋgâbap.

*Kembu mân walâm ândinat.*

<sup>11-12</sup> Bukurâpnâ. Gurumin den mariŋâ sot sâm kwâkâkwâkân a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziŋgâm birâziŋgâbap, zorat imbanâ zemŋaŋgap. Zen ko sâm bâliŋ mân upi. Nâi zâk bukuŋâ sâm bâliŋ kwap hâuŋaŋgât den sâbap, zâkŋâ gurumin den sâm bâliŋ kwap kândaŋbap. Gâ gurumin den sâm bâliŋ kwap kândaŋban zo ko sât luluŋ a mân op, sâm kwâkâkwâkân a upan. Gurumin den mariŋâ sot sâm kwâkâkwâkân a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziŋgâm birâziŋgâbap, zorat imbanâ zemŋaŋgap. Gâ wangandâ bukuganŋât den hâuŋâ sâban? Zo Kembugât nep.

*Kembuŋâ nângâniŋgi kut nâi utnat.*

<sup>13-16</sup> Bâi, itâ nângâne. Zen itâ sâme, “Itârân mo mukan kamân zoren âi kut nâi nâi aŋgawangâ op kât sikum mem ândeindâ kendon zi âki âburinat.” Zen zâizâiŋ den sâm sâkziŋ mem zâime. Zâizâiŋ den zo bâliŋâ. Mukan zo mo zo muyagibap, zo zen mân nânge. Mo ândiândiziŋâ zo dap yatâ? Zo kaapum yatâ. Zo mâik nâi muyagem zorâŋak buŋ upap. Zorat itâ sânetâ dâp

upap, “Kembuñâ nânghâniñgi wâgân ândim yatâ mo yatâ utnat.”

<sup>17</sup> Nâi zâk mâtâp âlipñâ zo ekñâ lañ birâbap zo ko tosa muyagibap.

## 5

*A kât sikumgât âkñâlê upme, zengât den.*

<sup>1</sup> Kât sikum a zen sâknam muyageziñgâbap, zorat kânñan isem umbâlâ utnek.

<sup>2</sup> Irâ sikumziñ alâgem buñ upap. Oi pet hâmbâziñ mem ândime, zo hângât siñgi.

<sup>3</sup> Narâk pânkânok oi zen sikum motziñ minduwe, zo birâbi. Goide kât sot kâtziñâ zo bâliñ opñâ hân oi zorâñâ topziñâ sapsubap. Kârâpñâ yatâ ziñgesei sâknam nânghâbi.

<sup>4</sup> Nânghânek. A nepziñ hibuk urine kâitzângom nep sângân diim gei ziñgâwe. Oi kâlamziñan bon mimiñ nep tuuwe, zen yatik otziñgâne isene sumbem kâwali a zengât Kembu kindapñan giarip.

<sup>5</sup> Sikum a ziñ hânân sâknam kâbâ yâmbât buñ ândim âkñâliwe. Nen bâu nalem ziñgindâ nem lâmbatne zângom om nimen. Zen zo yatâ sii nalem patâ nem ândimñâ kâmbamgât siñgi op narâk patin bâu yatâ zângom tâmbetzângobi.

<sup>6</sup> Sikum a ziñ a târârak diñâ sâm kwâkâm lañ kâmbamân parâwe. Zâk sâkñangât hâuñâ mân sâip.

*Sâknam kwâkñan ândim Kembu patâniñ gâbapkât mambât ândinat.*

<sup>7</sup> Bukurâpnâ, zen Kembu gâbapkât mambât âkon buñ ândibi. Nânge. Nep mariñâ ñâiñâ nep kârâm kâmit nalem bonñâ âsagibapkât mambât ândimap. Oi maa sot map dâbâk oitâ bonñâ lâmbatpapkât nânghâm ândimap.

<sup>8</sup> Oi Kembugât narâkñâ pânkânok uapkât zen âkon buñâ mambât ândim umziñ tângune kâtigibap.

<sup>9</sup> Bukurâp, zen a torenñâ mân sâm bâliñ kwatziñgâbi. Kuk den mân dâzângobi. Patâñâ gam hâuñâ ziñgâbapkât. Nânghânek. Patâniñâ zâk hângi kândâtñan ga kinzap.

<sup>10</sup> Bukurâpnâ, Propete Kembugât sâtkât den sâweñâ sâknam kwâkñan ândim kâtigiwe. Zengât mâtâp zo lâñbi.

<sup>11</sup> Nânge. Sâknam kwâkñan kâtigem ândiwe, zengât nânghindâ âlip uap. Hiobe zâk sâknam kwâkñan ândim mân loreip. Zâkkât den siñgi nânge. Oi Kembuñâ um nânghâm bet kut ñâi ñâi âlipñâ pindip, zo nânge. Kembugât tânzângoziñgoñ sot buku orotñâ patâ ziap.

*Sâm kâtik den.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, den ñâi zi sa nânghânek. Zen sumbemân mândâm den sâm kâtigime. Zen hânân kwap den sâm kâtigime mo kut ñâi ñâiyân kwap den sâm

kâtigime. Zo mân upi. Zen dinziñâ perâkñakkât bonñâ perâkñagâk âsagibap. Mo buñâ sâne buñ upap. Zo tosa muyagibegât yatâ upi.

*Mâsek zine kut ñâi upi.*

<sup>13</sup> Zeñgâren gâbâ a ñâiñâ sâknamân ândibap, zâk Anutugâren ninâu sâbap. Ñâi zâk sâtâre op ândibap, zâk mâpâmâpâse kep mimbap.

<sup>14</sup> Zeñgâren a ñâi mâsek upap, zâkñâ Yesugât kâmut a sâtñâ sâi gam zâkkât op ninâu sâbi. Oi Kembugât kot sâm kelâk too sanjonñagâbi.

<sup>15</sup> Zen nângâm pâlâtânân ninâu sâsân, zorân mâsekñâ kubikpap. Kembuñâ a zo tângoi âlipñâ upap. Tosañâ oip, zo gulipkubap.

<sup>16</sup> Zorat zen âlip upigât bâliñâziñâ sapsun ninâuñâ tânagobi. A târârak ñâi ninâu sâi imbanjoot upap.

<sup>17</sup> Propete Elia, zâk a nen yatâ. Zâk map mân gibapkât kâtigem ninâu sâip. Ninâu sâi kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok zorat umñan map mân gem zeip.

<sup>18</sup> Oi bet dum ninâu sâi sumbemân gâbâ map gei hânân kut ñâi ñâi kâmñâ takip.

*Gulip orotñâ zo diizingâne gabi.*

<sup>19-20</sup> Bukurâp, zeñgâren gâbâ ñâi zâk den bonñâ zorât mâtâp, zo birâm walâm ari buku ñâiñâ diigi âburem gâbap, zo ko zâk itâ nângâbap, “Ñâi zâk bukuñâ

mâtâp bâliñan gâbâ diimñâ Anutugâren pâi Anutuñâ a zorat tosa donbep gulipkubap. Oi a zo um dâpñâ mumuñangât sinji oibân gâbâ mâkâbap.”

Zo yatik.



## **Ekap kânok Peteronâ kulemguip.**

*Mâsop den.*

1 Petero, nâ Yesu Kristo zâkkât Aposolo ândiannâ Anutuñâ a diizingip, Ponto, Galata, Kapadosia, Asia sot Bitinia hânân osetboset ândie, zengât ekap zi kulemguan.

2 Anutu Ibânâ nângi zeipkât gâsum sâlâpzângoip, zen Kaapumñâ um hâlâlu kwatziñgâbap sot Yesu Kristogât diñâ lunetâ zâkñâ zengât op moipkât um salek kwatziñgâbapkât diizingip. Zengâren um lumbenâ sot tânzângozângoñ patâ op sambâlem zimbap.

*Sumbemân kut nâi âlip zorat sâtâre utnat.*

3 Nen Anutu, Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât Ibâ, zâk sâmbâlip kwâkñanğânat. Zâkñâ Yesu Kristo mumunjan gâbâ mângeipkât tânnânğom um bâbâlan op ândiândi bonñanğât nânğâm nânğâm ândinatkkât mânğiniñgip.

4 Oi sumbemân nengât sinji kut nâi zinzij kâtik, buñ orot buñâ, zo pâi nengât mambâtningâm ziap. Zo minatkkât yatâ otningip.

5 Anutu zâk imbanâñootñâ galem otningi nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm

ândeindâ gâtâm narâk âki kubikkubikkât bonñâ muyagibap.

6 Zen zorat sâtâre op ândie. Narâk pânkânok ziren Anutuñâ sâi sâknam sot kâbâ yâmbât top top sot umbâlâ kwâkñan ândine zorânâ mâsikâziñgâbap.

7 Zorat den nâi sâbâ. Goide kât zo yennâ, kârâbân pane sei topñâ muyagime. Zengâren yatik topziñ âsagibapkât sâknam sot kâbâ yâmbât âsageziñgâmap. Nânğâm pâlâtânziñ bonñâ mo buñâ, zorat topñâ muyagibapkât âsagime. Zen nânğâm pâlâtânziñ zo bonñâ, zorat sâknam kwâkñan ândine Yesu Kristo gâbabân zengât sâtâre sot sâmbâlip zo muyagibap.

8 Zen Yesugât holi tobat mân igâwenâ umziñ zâkkâren kinmap. Oi narâk ziren sinziñâ mân igâwenâ nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândie. Oi zorat sâtâre patâ, zo anâ mân nânğânânğân, zo nânğânanğâme.

9 Nânğâm pâlâtânziñanğât bonñâ, um dâpziñ sumbemân zâizâiñ, zorat mâte otziñgâpkât sâtâre ue.

*Propete zen den kânñan sâwe, zo bon muyageip.*

10 Propete ziz Anutuğâren gâbâ tânzângozângoñâ zi dap dap muyagibap sâmbâlip zorat topñâ mâsikâm ândim gawe. Oi a narâk ziren ândien, nengâren tânzângozângoñ zo

muyagibapkât den kânjan sâwe.

<sup>11</sup> Propete ziņ itâ sâwe, “A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât sâsâņ, Kristo, zâk âsagem sâknam nâņgâmņâ ko neule âsâkņan zâi mem ândibap.” Kaa-pumņâ den zo umziņan pâi zen narâk ikâ zoren mo dap yatî Kristo zo yatâ muyagibap sâm, nâņgâm ândim gawe.

<sup>12</sup> Oi den sâwe, zorat bonņâ ziņan buņâ, neņgâren muyagibapkât sâsâņ, zo sâm muyagiwe. Oi narâk ziren den zorat bonņâ muyageip. Anutuņâ Tirik Kaapumņâ sâņgongui sumbemân gâbâ gem Kembugât siņgi a mam otziņgi siņgi âlip dâzâņgowe. Siņgi âlip zo den bonņâ. Oi sumbem a ziņâ den zorat topņâ iknatkât nâņgâm ândiwe.

*Ândiândi sâņgiņâ zo kândâtkubi.*

<sup>13</sup> Zorat zen um nâņgânâņgâziņ kubik um kendon ândibi. Oi Yesu Kristoņâ muyagemņâ tânzâņgobap, zorat nâņgâm nâņgâm um bâbâlaņ op mambât ândibi.

<sup>14</sup> Ândiândi sâņgiņâ sot laņ gulip ândiândiņ mem ândiwe, zo narâk ziren mân mem ândibi. Buņâ. Anutugât diņâ lum ândibi.

<sup>15</sup> Um hâlâlu mariņandâ diiziņgipkât zen zâk yatâ târârak op ândibi.

<sup>16</sup> Kembugât den nâi itâ kulemgune ziap, “Nâ târârak ândiangât zen târâragâk ândibi.”

*Yesu Kristogât gilâmņandâ sâņgâniņ meip.*

<sup>17</sup> Zen Ibâniņ sâm mâpâsime, Anutu zâk hâtubâtu mân opmap. Ândiândiniņangât tobatniņâ nâņgâm dinniņ sâm kwâkâbap. Zorat zen kwande ândim hurat kwâkņangâm ândibi.

<sup>18</sup> Zen itâ âlip nâņgâme. Nen sâkurâpniņâ zeņgât mâtâp lâņ ândeindâ kut nâi yenņâ, goide kât yatâ, zorâņ mân sâņgâniņ meip. Buņâ.

<sup>19</sup> Kristogât gilâmņandâ sâņgâniņ meip. Zâk râma gwamņâ sâkņâ âlipņâ zo yatâ op ândeip.

<sup>20</sup> Anutu zâk mârumņan hân kombâņâ mân muyageibân nep zo nanņâ sâm pindip. Nânņangât muyamuyagiņ ko bet narâk murukņan zi neņgât op muyageip.

<sup>21</sup> Zâkņâ nen Anutugâren târokwatniņgip. Anutuņâ mumuņan gâbâ mâņgim neule âsakņâ giņangi giarip. Zorat nen Anutu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândien.

*Den siņgi âlipņandâ mâņginiņgip.*

<sup>22</sup> Zen den bonņâ lunetâ um dâpziņ salekkoip. Oi buku bonņâ upigât yatâ muyageip. Zorat umņâ gâsâyagom ândibi. Umziņ nep zoren pane buku orot âsagem kâtigibap.

<sup>23</sup> Zen âsaâsagiņ uņakņâ. Buņ orotņan buņâ, mân buņ orotņâ. Anutugât den

ândiândiņ sot zinzij kâtik,  
zobâ muyagiwe.

<sup>24</sup> Zorat Kembangât ekabân  
den nâi itâ ziap,

“A zen hibuk yatâ. Oi  
neuleziņ zo hibuk  
neule bâloņâ yatâ.  
Hibuk neule zo  
âmbârâņgâm gemap.

<sup>25</sup> Anutugât den ko zo zinzij  
kâtik. Zo zem zâimâmbap.”

Singi âlip den dâzâņgowe,  
zo ko zi.

## 2

*Nen Yesugâren pâlâtâņ op  
kâtiginat.*

<sup>1</sup> Zen bâliņâ sot sarâ sot  
kâsâp, umân pâpan, mem  
ge kwâkwat den zo birâm  
naņgâbi.

<sup>2</sup> Birâmņâ katep mâik  
namgât otziņgâmap, zo yatik  
zen um dâpziņaņgât nalem,  
Anutugât den, zorat yatik  
otziņgâbap. Zo nemņâ singi  
âlibân lâmbat kâtigem kinbi.

<sup>3</sup> Kembangât ekabân den  
nâi itâ ziap,

“Kembuņâ tânzâņgoi  
naņgâm âkņâle urâwe,  
zorat op zâkkât den  
naņgâmņâ lunam upi.

<sup>4</sup> Kembuniņâ Yesugât den  
nâi itâ ziap. Zâk mirâ  
kunkunņâ ândiândiņ. Aņâ ek  
birâne Anutuņâ zâkkât naņgi  
zari mem sâlâpkoip.

<sup>5</sup> Zorat zen hâmba  
ândiândiņ op zâkkâren  
târokwap kin zâimņâ Kaa-  
pungât namâ upi. Oi  
Kembangât tirik namâ galem  
a yatâ umziņâ Kembangâren  
pane zei kore okņaņgâbi. Zo

Yesu Kristogât op naņgi âlip  
upap.

<sup>6</sup> Kembangât ekabân den  
nâi itâ ziap,

“Nâņgâ. Nâ Sion  
bâkņan, Yerusalem  
kamânân kunkun nâi  
kwânâņgan. Kunkun  
zo gâsum sâlâpkuwan,  
zo sâņgân patâ. Aņâ  
zâkkâren naņgâm  
pâlâtâņ kwapi zo ko  
mân kwakpi.”

<sup>7</sup> Oi zen zâk naņgâm  
pâlâtâņ kwâkņaņgâm  
ândime. Zen zâkkât naņgâne  
bonņâ uap. Ka a nâmbutņâ  
naņgâm pâlâtâņziņ buņâ,  
zeņgât itâ sâip,

“Mirâ tuutuun a kunkun ek  
âkon op birâwe, zorâņ  
kunkun zinzij kâtik  
op kinzap.”

<sup>8</sup> Kembangât ekabân den  
nâi itâ ziap,

“A zen kunkun zoren kom  
tâmbetagobi.”

A singi âlip birâmņâ zoren  
kumbigât sâsâņ zo, zen yatâ  
upme.

*Nen Anutugât kâmut  
urâwen.*

<sup>9</sup> Zen ko Anutugât kâmut  
gakâņâ sot tirik namâ galem  
a gakâņâ sot târârak a  
ambârâpņâ. Yatâ zo zen ko  
ņâtâtigân gâbâ diiziņgâm ga  
âsakņan zâambarip. Kut nâi  
nâi âlipņâ opmap, zorat singi  
den sâne laņ kârâbapkât  
gâsuziņgip.

<sup>10</sup> Zen mârumņan zâkkât  
a mân urâwe. Narâk  
ziren ko Anutugât a kâmut  
ândie. Mârumņan kwakmak

ândiwe. Zi ko tânzânngoi  
ândie.

*Bâliņâ kândâtkom  
ândinat.*

<sup>11</sup> Bukurâpnâ, nâ dâzângua  
nânngâne. Zen hânân  
kwande sot lomba ândimenjâ  
um sâkziņņgât âkņâlê  
bâliņâ zo kândâtkubi.

<sup>12</sup> Wangât, um sâkziņņgât  
âkņâlê bâliņâ zo um  
dâpziņņgât kâsa yatâ uap,  
zorat. Yatâ ândimņâ um kâtik  
osetziņan târârak ândibi.  
Yatâ ândine um kâtik a  
ziņâ zengât laņ bâliņ mâme  
sâmņâ topziņ ek nânngâmņâ  
Anutuņâ takâbabân orot  
mâme nepziņņgât Anutu  
sâm âlip kwâkņņgâbi.

*A kutâ zengât den lunat.*

<sup>13-14</sup> Kembugât op a kutâ  
sot a sâtņâ top top zengât  
sâtziņ lubi. A kutâ patâ  
ândiap, zâkkât sot hângât  
galem a zâambarip, zengât  
den kâtik ârândân lubi.  
Ziņâ bâliņ mâme a hâuņâ  
ziņgâbigât sot a âlipņâ ândie,  
zen sâm âlip kwatziņgâbigât  
sâm ziņgip.

<sup>15</sup> Zen ko nep âlip zi tu-  
umņâ a um kâtik sâm gulip  
muyagime, zengât den mem  
gei pambigât Anutuņâ sâm  
ziņgip.

<sup>16</sup> Zen olaņziņgipkât du-  
mun buņ ândie. Oi ândiândi  
zorâņâ bâliņâ mân ekap-  
kubap.

<sup>17</sup> Târârak ândim Anutu  
kore okņņgâbi.

<sup>18</sup> Zen a aksik zengât  
nânngâne gigiņâ mân upap.  
Bukurâpziņ umziņandâ

gasâzânngoi ândibi. Anutu  
hurat kwâkņņgâm ândibi. A  
kutâ patâgât sât lum ândibi.

*Kore a, zengât den.*

<sup>19</sup> Kore a, zen patârâpziņ  
hurat kwatziņgâm sâtziņ  
lum ândibi. A patâ âlipņâ  
sot sânduk ândiândiņ, zenâk  
buņâ. Kârâpņâ ândiândiņ,  
zen ârândân sâtziņ lum  
ândibi.

<sup>20</sup> Zen Kembugât nânngâm  
âlip utnetâ laņ sâknam  
ziņgâne âkon den mân sâm  
ândine ko Anutuņâ zengât  
nânngi âlip upap.

<sup>21</sup> Ka zen tosa muyagine  
lapitziņgâne Anutuņâ dap  
yatâ nânngi âlip ñâi upap?  
Zen târârak ândim kâmbam  
ziņgi hâuņņgât den mân  
sâm ândine Anutuņâ zengât  
nânngi âlipņâ upap.

*Yesugât mâtâbân lâņ  
âinat.*

<sup>22</sup> Zen yatâ upigât sâm  
ziņgip. Wangât, Kristo zâk  
yatik zengât op sâknam  
nânngâm kândom otziņgip. Oi  
zen mâtâp zo eknâ yatik lâņ  
âibi.

<sup>23</sup> Yesu zâk bâliņâ mân oip.  
Sarâ lâuņan gâbâ mân gâip.

<sup>24</sup> Zâk sâm bâliņ kwâkņņgâne  
hâuņâ mân sâip. Sâknam  
pindâne hâuņņgât den  
mân dâzânngoip. Buņâ.  
Den sâm kwâkâkwâkâņ nep  
bonņâ tuumap, Anutu,  
zâkkâren nânngâm pâlâtân  
kwâkņņgâm ândeip.

<sup>25</sup> Nengât bâliņandâ zâkkât  
sâkņâ kwâkņan zari poru  
nagân mem zâi moip. Nen  
bâliņâ birâm ândiândi târârak

ândinatkât yatâ oip. Zâkkât useñâ zorâñ zengât use zo gulipkoi sogei âlipziñ urâwe. Zen râma yatâ lañ gulip ândiwe. Narâk zi ko um dâpziñangât galem a, Yesu, zâkñâ diiziñgi zâkkâren ga ândie.

### 3

#### *A ambân zengât den.*

1-2 Ambân zengât yatik sâbâ. Zen abârâpziñ zengât gigiñâ ândibi. Oi abârâpziñ nâmbutñâ zen Kembugât den kom ândine zen den mân dâzângomñâ diim gem ândine abârâpziñ zengât orot mâme âlip zo ekñâ umziñ melânbi.

3 Ambân zen sâkkât neule kâukziñ mem kubik kwâlak sângân zâizâiñ gânduziñan pame sot hâmbâ neule âlip mem ândime, zorat nângâne yenñâ upap.

4 Neule bonñâ zo itâ. Umziñan tik zem muyagemap, zo neule zinziñ kâtik muyagei Anutuñâ nâñgi zâizâiñ upap. Um lumbe sot um sânduk ândiândiñ, zorat san.

5 Kembugât siñgi ambân mârumñan ândiwe, zen neule zo mem ândiwe. Oi Anutugâren nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm ândim abârâpziñ sâtziñ lumarâwe.

6 Serañâ Abaramgât den zo lum ândeip. Oi patânâ sâm ândeip. Oi zen kut ñâi ñâi âlipñâ opñâ kenñât buñ ândim Seragât bârarâp op ândibi.

7 A zengât yatik sâbâ. Ambân zen imbanâziñ gigiñâ. Zorat op ambirâpziñ zen nângâmñik kut zo otziñgâm ândibi. Oi ândiândi kâtikkât ârândâñ ândibigât sâip. Zorât a ziñ ambirâpziñ gâlem otziñgâm ândibi. Yatâ op ândine ninâuziñâ pâñsâsâñ buñ, hâlâluyâk zâibap.

8 Oi mâpot sâbâ. Zen aksik patâ umziñ diim gei um kânok op um sândugân ândibi. A torenñâ, zengât bukurâpniñâ sâm umziñandâ gâsâyagom lumbeñâ op um nângânângâyân ândibi.

9 A ziñ kut ñâi bâliñâ otziñgâne hâuñâ bâliñik mân otziñgâbi. A ziñ sâm bâliñ kwatziñgânetâ hâuñâ sâm bâliñ den mân dâzângobi. Buñâ. Zen sâm âlip kwatziñgâbi. Anutuñâ mâsop minziñgâbam diiziñgipkât a mâsop minziñgâbi.

10 Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ zaip,

“Ñâi zâk ândiândigât âkñâlemap sot narâk âlip muyagibapkât nângâmâp, zâk lâuñâ galem oi den bâliñâ mân takâbap. Oi lâuñan gâbâ sarâ den mân gâbap.

11 Bâliñ top top zo kândâtkom kut ñâi ñâi âlipñik upap. Oi lumbeñâ mâtâp kârum muyagem nepñâ tuubap.

12 Kembuñâ a târârak zen ziñgiri âlip opmap. Konsâm

mâpâsime, zorat kindap-kwap tâpmap. Bâliņ mâme zen ko Kembuņâ ziņgitņâ kâsa otziņgâm ândimap.”

*Sâknamgât den.*

<sup>13</sup> Zen ko kut ñâi âlipņanġât nânġâm nep tuum kâtigem ândine aņâ dap dabân tâmbetzânġobi?

<sup>14</sup> Bâliņ mâme a nâmbutņâ ziņ kâsa otziņgâne sânmâm kwâtkwât mân upi. Orot mâme âlipņanġât sâknam kwâkņan zâibi zo ko Anutuņâ zeņġât nânġi âlip upap. Kâmbam zânġonam utne sânmâmziņ mân sâmbubap. Keņġât mân upi.

<sup>15</sup> Umziņ mem kubikne Kristoņâ ko kembuziņ ândibap. Oi nânġânânġâziņandâ Kembugâren nânġâm ândime, zorat mâsikâziņgâne um bâbâlaņ op topņâ sapsubi.

<sup>16</sup> Oi den zo mulunângen sâmņâ umziņan bâliņâ ñâi mân muyagei sâbi. Hurunângen sâne âlip upap. Yatâ utne Kristo sot pâlâtân op ândim kut ñâi ñâi upme, zorat sâm bâliņ kwatziņgâme, a zo zen sarâziņanġât top muyagei ek aņun upi.

<sup>17</sup> Kristogât sinġi a zen kut ñâi ñâi âlip op ândine Anutuņâ nânġi âlip oi kâmbam sot tâk namin zâmbanbi, zorat nânġa âlip uap. Ka bâliņ utne sâknam ziņġâbi, a zo zeņġât nânġa ġiap.

<sup>18</sup> Kristo zâk târârak op ândimņâ a nâmbutņâ zeņġât bâliņâziņanġât

opņâ sâp kânok moi âkip. Târârakandâ ġânġonâ neņġât op yatâ oip. Nen Anutugâren nâmbanbapġât sâk sot ândeip, zo kune moip. Ka Kaapum sot ândei ko mânġei zaarip.

*Noa ândei ândiwe, zeņġât den.*

<sup>19</sup> Yesuņâ Kaapum sot ândimņâ um dâpziņ tâk namin zeip, zeņġâren âim sinġi âlip dâzânġoip.

<sup>20</sup> Zen mârumņan Noa zâk waņġâ tuum ândei Anutuņâ um lumbenâ otziņgâm, a zo, zen diņâ lubigât mambâtziņgâm ândei diņâ birâwe. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zeņġak waņġâyân zâine tooņâ mân gwâkâziņġi ândiwe.

<sup>21</sup> Too uurup taki Noa sot a ambân gakâņâ waņġâyân zâim hâlâlu ândiwe. Oi too uurup patâ zorat dâpņâ tooņâ too saņġonziņġâme yatâ. Too zo sâkziņan ġwapġwap zo mân saņġobapġât upmen. Buņâ. Yesuņâ mu-muņan ġâbâ zariġkât opņâ zen Anutu mâteņan hâlâlu sot tosaņâ buņ kinbigât too saņġonziņġâmen.

<sup>22</sup> Yesu zâk sumbemân Anutugât âsan bongen zâi ândiap. Zoren ândei sumbem a zâizâiņ sot imbaņâziņġoot aksik patâ zen zâkkât ġiġiņâ ândie.

## 4

*Yesuņâ sâknam nânġip, yatik nânġamņâ bâliņâ birânat.*

<sup>1</sup> Kristo zâk sâknam nângip. Zen zo yatik upigât Kristogât nângânângâ yatâ upi. Oi itâ nângâbi, "Nâi zâk sâknam nângâmñâ bâliñâ kândâtkubap.

<sup>2</sup> Oi sâk sot ândiândiñ narâk ziap, zoren sâkkât âkñâle bâliñâ zo mân lumñâ Anutugât denâk lum ândibap."

<sup>3</sup> Mârumñan itâ op ândiwe. Lañ ândiândiñ, âkñâle bâliñâ, too kâtik nem um gulip orot, nalem nemñik ândiândiñ, loppio sarâ kore okñangâwe. Zen kut nâi nâi zo um kâtik a zen sot op gawe.

<sup>4</sup> Oi narâk ziren um kâtik a zen sot lañ gulip mân ândimegât nângâne nâi oi sâm bâliñ kwatziñgâme.

<sup>5</sup> Nâran ko ândiândiñâ sot mumuñâ, nenğât den sâm kwâkâbapkât sâsânâ, Anutu, zâkkât mâtenñan pindiñsâm kin topziñ sâm muyagibi.

<sup>6</sup> Oi topñâ itâgât. Yesuñâ a mumuñâ sinji âlip dâzânğoi, zen mârum hânân sâk sot ândim mumuñangât sinji ândiwe. Ka Yesuñâ moip, narâk zoren sinji âlip dâzânğoi um dâpziñ sumbemân zâim ândiândi kâtik ândibigât mâtâp âsageip.

*Narâk pânkânok uapkât buku op berân miangânat.*

<sup>7</sup> Hânân kut nâi nâigât narâkñâ âkâbam uap, zorat zen um hâlâlu sot um wâgân kin ninâuğât bâbâlañ upi.

<sup>8</sup> Oi umziñandâ gâsâyagom ândibi. Umziñâ zo nep zoren pane zei kâtigibi. Yatâ

op ândine tosa birâbirân zengâren âsagibap.

<sup>9</sup> Zen âkonñâ buñâ, buku orañgâm ândibi.

<sup>10</sup> Anutuñâ zen sinji âlipkât imbañâ top top zen ziñgip, zo anñâ anñâ zemziñgap. Zo mulun mem ândim tânagom ândibi.

<sup>11</sup> Nâi zâk sinji âlipkât minduminduyân den sâbap, zâk Kembugât den zorik sâbap. Nâi zâk bukurâpñâ kore otziñgâbapkât sâm pindip, zâk nep zo tuum ândibap. Zo Anutuñâ imbañâ pindi tuubap. Zen yatâ utne Yesu Kristonñâ tânzânğoi ândimegât a zen Anutu mâtâsem sâm âlip kwâkñangâbi. Zâkkâren neule âsakñâ sot imbañâ zeipñâ zem zâimâmbap. Perâkñak.

*Yesugât op sâknam nângâmñâ umâlep muyaginât.*

<sup>12</sup> Bukurâpnâ, zengâren sâknam kârâpñoot muyagem ziap, zorat op mân pârâk pambi. Sâknam zo zen mâsikâziñgâbapkât âsagiap.

<sup>13</sup> Kristo sâknam nângip, zen yatik nângâm ândie. Oi bet zâkñâ neule âsakñoot muyagei zâk sot sâtâre patâ upi.

<sup>14</sup> Zen Kristogât a op ândiegât sâm bâliñ kwatziñgâne nângâne âlip upap. Wangât, neule âsakñâ mariñâ, Anutugât Kaapumñâ, zâk zen sot ge ândiap, zorat.

15 Zengâren gâbâ a nâinjâ den ku mo kâmbu mo a ku mo zâizâinj op sâi ko zorat hâuñjâ sâknam mem anjun upap.

16 Ka zengâren gâbâ nâi zâk Kristogât a op târârak ândiapkât kâmbam mo tâk namin pane zorat nângi anjunjoot mân upap. Buñjâ. Zâk Kristo sâknam nângip yatik sâknam nângap, zorat Anutu sâtâre okñangâbap.

17 Nângânek. Anutuñjâ top lâkulâku nep zo arâpñâ nengâren topkwap tubapkât narâkñâ mâte uap. Nep zo nengâren topkwap tuum âimñâ sinji âlip birâme, zengâren tuum dap otziñgâbap?

18 Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Hâuñangât den sâsân narâkñan a târârak ziñ sumbemân bagibaginâ, zo yâmbâtñâ oi ko bâliñ mâme sot sinji âlip birâme, zen dap upi?”

19 Zorat Anutuñjâ nângi âlip oi sâknam kwâkñan zâibi, zen âlip orotñangât nep tuum ândim Kembuñjâ tânzângobapkât um bâbâlan op mambât ândibi. Wangât, Kembugât den zo kâtigemap, zorat.

## 5

*A sâtñâ ândiândigât den.*

1 Zengâren galem a ândie, zen nâ galem a bukuzinjandâ den dâzângobâ. Kristoñjâ sâknam nângip, zo sinnâ

bonñandâ egâwan. Oi ândimñâ zâk sot neule âsakñâ mimbat, zorat op ko nâ den zi dâzângua nângânek.

2 Galem a zen Anutuñjâ râma kâmut zi galem otziñgâbigât sâm ziñgip. Zo um yâmbât buñjâ, um bâbâlanâk galem otziñgâbi. Nep yatâ zo tuum kât sikum mimiñangât buñjâ, nep zorat umziñ kiri tuubi.

3 Oi a kembu otziñgâm buñjâ. Ziñâ râma kândom otziñgâm mâtâp âlipñâ zo tirâpziñgobi.

4 Yatâ op ândine ko gâtâm râma galem a patâñâ gam sângân neulenjoot, zinzin kâtik zo ziñgi mem ândibi.

5 A sâk wâgân ândime, zen yatik dâzângobâ. Zen a patâ zengât giginâ ândibi. Oi zen aksik patâ nepkât sângum, kutñâ um giginâ, zo lapñâ kore orângâm ândibi. Zen nânge. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap. “Anutu zâk a zâizâinj kâbakñezingâmap. Ka a um giginâ ândime, zen tânzângomap.”

6 Zorat op ko zen um gigin op ândim Anutu imbanâ mariñâ, zâkkâren pindiñsâm ândibi. Yatâ utne nângi narâk mâte oi zâkñâ tânzângobap.

7 Kut nâi nâigât nângâ kwâkâ upme, zo Anutuñjâ bikñan pam birâbi. Zâk umñâ zengâren kinzap. Zâkñâ on galem otziñgâmap. Zorat nângâ kwâkâ mân op ândibi.

*Um wâgân ândibi.*



<sup>8</sup> Zen um kendon ândim gasâziņ kârâm ândibi. Kâsaziņ Sataņ, zâk zuu kâtik Laioņ yatâ op ñâi mo ñâi zibâ sâm âi takâm, ga takâm obândimap.

<sup>9</sup> Oi zen Kembugâren nânġâm pâlâtâņ kwâkņangâm kâtigem kin, Sataņ zâk kânzâratņangâne âibap. Oi itâ nânġâbi. Bukurâpziņ hân dâp zeņġâren yatik sâknam sot mâsimâsikâ muyagem ziap.

<sup>10</sup> Oi Anutu, tânzânġozânġoņ mariņâ, zâk neule âsakņâ zinziņ kâtik zo zemņangap, zâkņâ zen Kristo sot pâlâtâņ op ândiegât neule âsakņan bagibigât diizingipņâ sâi narâk pânġânok sâknam nânġânetâ ko melâņ kubikziņġâmņâ mem kâtikņan kwatziņġâbap.

<sup>11</sup> Yatâ mo yatâ tuubapkât imbaņâ zo zâkkâren zeipņâ zem zâimâmbap, kâtikņâ. Zo perâkņak.

### *Den murukņâ.*

<sup>12</sup> Nâ den zo Siliwano dukua ekabân kulemgum ziņġap. Nâ zâkkât nânġa buku bonņâ uap. Zen um bâbâlaņ op siņgi âlip mem kâtigem ândibigât den pânġânok zi dâzânġuan. Itâ nânġâm ândibi. Siņgi âlip nânġâm ândiwe, zo Anutuņâ tânzânġozânġoņangât den bonņâ. Zorat zen zorat umņan bagim kâtigem kinbi.

<sup>13</sup> Kembuņâ ġâsuziņġip, yatik Babiloņ kamânân ândie, zeņġâren kâmutņâ ġâsuziņġi ândie. Oi zo ziņ

zeņġât nânġe. Oi nannâ Mareko zâk ârândâņ.

<sup>14</sup> Zen buku buku op luyangâbi.

Kristogât siņgi ândie, zeņġâren um lumbe zimzap. Zo yatik.

## Ekap zagât Peteronâ kulemguip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Simon Petero, Yesu Kristogât kore a sot Aposolo, nânâ nen sot târârak mariñâ, Anutu sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren nânğâm pâlâtâñ kwatzikâm ândibigât diizingip, zengât ekap zi kulemgum zingân.

<sup>2</sup> Zen Anutu sot kembuniñâ Yesu, zet sot pâlâtâñ op ândiegât um lumbeñâ sot tânzânğozânğon walâwalân zengâren zem zâibap.

*Singi âlipkât bon  
muyagem âibi.*

<sup>3</sup> Yesu zâk imbanâñandâ nen um hâlâlu sot târârak ândinatkât imbanâ ningi ândien. Zo nen Anutugât tobat yatâ ândinat sot zâk sot neule âsakñan ândinatkât diiningâm zâkkât topñâ muyageningî zâk sot pâlâtâñ urâwen.

<sup>4</sup> Zâk yatâ op umgât gom sambe patâ ningâbap, zorat singi sâip. Den zi nânğindâ zorat bonñâ niñan muyagei hânân âkñâlegât tâmbetagoagon ziap, zo kândâtkom Anutu sot pâlâtâñ op holi tobat kânok utnatkât sâip.

<sup>5</sup> Zorat zen nânğâm pâlâtâñ kwâkñanğâm ândie, zen kâtigine târârak ândiândiziñ muyagibap.

Târârak ândiândiziñandâ top nânğânğâziñ muyagibap.

<sup>6</sup> Nânğânğâziñandâ um kendon muyagibap. Um kendonñâ kâtikkâtiginiñâ muyagibap. Kâtikkâtigiziñandâ singi âlip sot ninâuğât bâbâlan orotñâ muyagibap.

<sup>7</sup> Singi âlip sot ninâuğât bâbâlan upmeñâ buku op ândiândiñ muyagibap. Buku op ândiândiñandâ tânagoagon muyagibap.

<sup>8</sup> Kut nâi zo aksik zengâren muyagem zeî Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlâtâñ op ândim nep tuune bon bun mân upap.

<sup>9</sup> Ka nâi zâk kut nâi zo bun ândibap, zâkkât itâ sâsân. Zâk siñ bâpsâsân sot um kâtik. Mârumñan sanğon kubigip, zo nelâmkoi ândiap.

<sup>10</sup> Bukurâp, zen Kembuñâ gâsum sâlâpzânğoi, zorat kâtigem Kembu sot pâlâtâñ ândibi. Zo zengâren bon upapkât kâtigibi. Zen yatâ op ândimñâ mân lorem birâbi.

<sup>11</sup> Kâtigem op ândine kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ diizingi sumbengât kiñ topñan bagim ândim zâimambi.

*Petero zâk mumbapkât  
kânñan nânğip.*

<sup>12</sup> Zen den zo aksik kwâkâm zingâwe, zo nânğan. Oi zen den bonñâ nânğâmñâ mem kâtigem ândie, zo nânğâm lañ den zorik dâzânğom ândibat.

<sup>13-15</sup> Nâ hân sâk birâbatkât narâkñâ itâ nânğan. Zo

mân kêrep uap. Den zo Kembuniñâ Yesu Kristonñâ sapsun nigip. Oi nâ birâziñga den zo nângâm ândim zâibigât ekap zi zingân. Nâ itâ nângan. Nâ zi sâk sot ândim den zo dâzângom ândia dâp uap.

*Peteronñâ Kembugât neule âsakñâ egip.*

<sup>16</sup> Den sinji dâzângowen, zo bonñâ. Zo den pat mo sinji yenñâ a niñ nângânângâyân gâbâ mân dâzângowen. Nen Kembugât neule âsakñâ sot imbanñâ igâwen. Zo yatâ ekñâ imbanñâ sot takâtakânñâ zorat den sinji dâzângowen.

<sup>17</sup> Nen Yesu sot bâkñan tâindâ sumbemân gâbâ neule âsakñâ zâkkâren gâi Anutu Ibânñâ sâm âlip den dukuip. Oi Yesugât itâ sâip, “Zi nannâ. Umnandâ zâkkârenâk kinmap. Zâkkât nânga âlip ñai uap.”

<sup>18</sup> Nen zâk sot ârândân tirik bâkñan zarindâ den zo sumbemân gâbâ gâi nângâwen.

<sup>19</sup> Oi zorat nen Propete a zengât den nângindâ bon omap.

Den zo kêrâp âsakñâ ñâtâtigân âsagemap yatâ. Zen zoren ek ândine mirâ hañsâbap. Oi umziñan sângelak patâ, Yesu, zâkkât âsakñandâ maa yatâ âsagibap.

<sup>20</sup> Den patâ zi sa nângânek. Propete a, zinj kut ñai ñai gâtâm âsagibap, zorat sâm Kembugât ekabân kânñan

kulemguwe. Zorat topñâ anñâ zikñâ umgât mân sâbap.

<sup>21</sup> Den zo a zinj umziñanğârâk mân sâwe. Bunñâ. Tirik Kaapumñâ den zo Anutugâren gâbâ mem umziñan pâi den zo sâwe. Zorat anñâ zik umgât den zorat topñâ mân sâbap. Tirik Kaapumñâ den zorat topñâ sapsunñangi âlip sâbap.

## 2

*Sinji âlip ku a, zengât den.*

<sup>1</sup> Mârumñan Isirae a zengâren propete a sarânñâ nâmbutñâ zo muyagem ândiwe. Oi narâk ziren zengâren yatik kwâkâm zingâ a sarânñâ muyagibi. Zen sinji âlipkât sâm gulip tigâk muyagei zengâren kâsâp muyagibap. Oi a yatâ zo Kembunñâ tosaziñanğât op mom sângânziñ meip, zâk kwâimbânñagâbi. Yatâ utne tâmbetagoagon muyageziñgâbap.

<sup>2</sup> Oi zen lañ mâman ândiândiñ nep tuune a donbep zinj zingit wâratzângobi. Yatâ utnetâ ko den bon mâtâp zo sâm bâliñ kwapi.

<sup>3</sup> Zen kât sikumgât âkñale opñâ den sarâ sâm kut ñai ñai zo lañ betziñan mimbi. Ka zen ko itâ nângâbi, “Mârumñan gâbâ zengât hâuñanğât sâbam ândim gâip. Oi tâmbetzângobapkât sâsân, zo tâmbetzângobapkât mambâtziñgâm ândiap.”

A mârumņan hâuņâ zinjip, zorat den.

<sup>4</sup> Anutugât nânġâmen. Zâk sumbem a nâmbutņâ bâliņ utne mân birâziņġip. Buņâ. Simân kâbakņezingi ņâtâtigân tâk namin geiwe. Zoren den hâuņâ sâsâņangât narâkņâ mambât ândie.

<sup>5</sup> Anutu zâk mârumņan bâliņ mâme a mân birâziņġip. Noaņâ ândiândi târârakât mâtâp zorat a ambân dâzâņgomâip. Zâk sot a ambân nâmburân zagât zen waņġâyân zâim gwâlâ ândiwe. Oi bâliņ mâme a zeņġâren too uurup patâņâ takâm gwâkâziņġip.

<sup>6</sup> Narâk ņâin Sodom sot Gomora kamân yatik buņ up-abotkât sâi kârâp zikesei buņ urâwet. Zo bâliņ mâme a bet muyagem ândibi, zeņġât girem sâm yatâ oip.

<sup>7</sup> Ka a târârakņâ, Loti, zâk bâliņ mâme a zinj laņ gulip ândine zorat nânġi mân dâp oi Kembuņâ kâmut zobâ ġâsui.

<sup>8</sup> (Loti zâk a târârakņandâ osetziņan ândei zen bâliņ top top utne sirâmņâ sirâmņâ ek nânġâm umņâ bâliņ oi ândeip.)

<sup>9</sup> Zorat itâ sâbâ. Kembuņâ a târârakņâ mâsimâsikâyân loribegât op tânzâņgomap. Oi bâliņ mâme a zen hâuņangât narâġân sâknam ziņġâbapkât tâk namin zâmbanmap.

<sup>10</sup> A umziņ bâliņangât kinmap, zen laņ mâman opņâ Kembu sot sumbem

a zâizâiņâ sâm bâliņ kwatziņġâme. Kembuņâ a yatâ zo tâk namâ kâtikņan zâmbanbap. A yatâ zorâņ keņġât buņâ den kwâkziņan sâm sumbem a âsakņâ sot imbaņâziņoot zen sâm bâliņ kwatziņġâme.

<sup>11</sup> Yatâ upme. Ka sumbem a zen imbaņâ sot kâwali top ņâi zemziņġapņâ Kembuġât mâteņan mân sâm bâliņ kwatziņġâme.

<sup>12</sup> Ka laņ mâman a zo, ziņâ um nânġânânġâziņ buņ, zuu zâņgom nime, zo yatâ. Kut ņâi ņâigât topņâ kârûm den laņ sâme. Zen zuu yatâ zâņġobap.

<sup>13</sup> A zo bâliņâziņangât sâņġân mimbî. Zen aņun buņ sirâmân kamân sombemân sâkkât âkņâle lum bâliņâ upme. Zen âkon buņ sii nalem sot kep kâmam zorat sâtâre upme. Zen osetziņan ândim um gulip kwatziņġânam yatâ upme. Ziņ osetziņan mân orotņâ op sii nalem nine zorat nânġa aņunġoot uap.

<sup>14</sup> A zo, zen sinziņâ laņ ek nânġâm âkņâle upme. Oi bâliņâ âkonņâ buņ upme. A lotņâ zen kut ņâi yatâ zorat mem um gulip kwatziņġâme. Kât sikumġât âkņâle op umziņ oip. A zo, zen simġât siņġi.

<sup>15</sup> Zen mâtâp târârak zo kândâtkom a sâņġiņâ, Bileam Berorogât nanņâ, zâkkât mâtâp bâliņâ zo lânme. Bileam zâk bâliņangât sâņġân mimbatkât laņ oip.

16 Zâk bâliņangât op sinjan geip. Oi donji diņ bujandâ a den yatâ sâm Propete a Bileam zâk den kârâpņoot dukuip.

17 Bâliņ mâme a zo, zen too kârâksâsâņ yatâ. Oi pibâņâ saru kom kâbakņei âim gâmap, zo yatâ. A yatâ zo, ziņ nâtâtikkât sinji upigât sâsâņ.

18 A zo, zen zâizâiņ den sâme. Oi a nâmbutņâ bâliņangât mâtâp birâm âlipņangât mâtâp âinam utne kâitzâņgom laņ ândiândiņâ mâtâbân diiziņgâne âine bâliņangât nep ârândâņ tuume. Ziņâ a itâ sâm dâzâņgome,

19 “Zen yatâ opņâ dumun buj ândim kwâtâtibi.” Zo ziiņâ bâliņangât dumunân zem sarâ yatâ sâme. Nen ko itâ nâņgen. A nâiņâ wan mo wangât kore upap, zâk zorat dumunân zimbap.

*Mâtâp sâņgiņan puriksâm sâi ko tosa mimbe.*

20 Nâņge. Sinji âlip bujâ, zengât banjet kândâtkom Kambu Yesu Kristo mâte okņangâm zâk sot pâlâtâņ urâweņâ puriksâm mâtâp sâņgiņan âinetâ bâliņ kâtikņâ upap.

21 A yatâ zo Kambungât târârak mâtâp mân ek lâņne sâi bâliņ bituk opap. Zen târârak mâtâp zo lâņâweņâ den kâtikņâ kwâkâm ziņgâne zo birâm mâtâp sâņgiņan âine bâliņ kâtikņâ upap.

22 A yatâ zo, zengât den sumbuņâ itâ sâme. Zo bon opmap,

“Wâuņâ mogatņâ zorik âburem dum nemap. Bâu zâk banjerân sanjon dum zagâtņâ sanjomap.”

### 3

*Kambungât den zo yenņâ mân upap.*

1 Bukurâpnâ, zengât ekap zi kulemgua sâp zagât uap. Nâ umziņ mânggia Kambungât den nâņgâm kwâtâtibigât kulemgum ziņgan.

2 Kambungât sinji a Propete, zen mârumņan den sâme, zorat nâņgibigât otnigap. Oi Aposolo gakârâpņâ nen kubikkubikniņâ, Kambu Yesu, zâkkât den kâtik dâzâņgowen, zorat ârândâņ nâņgâm kwâtâtibigât otnigap.

3 Kânņan itâ nâņgâm kâtigibi. Hângât narâk âkâbâ sâi den ku a muyagem bâliņangât nep tuum ândim itâ sâbi,

4 “Kambu gâbap sâme, zorat bonņâ ikâ? Sâkurâpniņ ândim muwe sot kut nâi nâi hân muyageibân gâbâ zem gaap, zo ka.”

5 Zen topņâ itâ nâņgâm tâtâlim den zo sâme. Anutuņâ sâi sumbem zâk mârum nâi âsageip. Oi hân, zâk yatik. Zo Anutu diņangât tooyân gâbâ muyagem too sot zeip.

6 Oi bet toonandik a sot kut nâi nâi gwâkâziņgâm naņgip.

<sup>7</sup> Oi hân sot sumbem zi ziabot, zo Anutugât denjâ saaziki kârâpkât singi op ziabot. Hâuñâ mimiñ narâk mâte oi bâliñ mâme a tâmbetagobigât mambât ziabot.

*Kembu zâk nenğât op narâk mem kêrep pâmap.*

<sup>8</sup> Bukurâpnâ, kut ñâi zirât mân kwakpi. Kembu zâk sirâm kânokkât nânğı narâk kêrep patâ yatâ opmap. Oi narâk karep patâ zorat nânğı sirâm kânok yatâ opmap.

<sup>9</sup> A nâmbutñâ zen Kembugât itâ sâme, “Kembu zâk den sâip, zo bonñâ muyag-ibapkât kwakñâ narâk mem kêrep kwâpmap.” Zen ko nânğâne yatâ mân upap. Buñâ. A nâmbutñâ tâmbetagobegât Kembuñâ zengât mambât ândimap. Zâk a pisuk patâ umziñ melânâ zâkkâren mâte okñanğâbigât nânğâmap.

*Hân sot sumbem narâkzik âkâbap.*

<sup>10</sup> Kembugât narâk zo kâsa takâme yatâ muyagibap. Muyagei sumbem kwamit patâ op buñ upap. Oi kut ñâi igikñâ zo aksik kârâp sem nanğâbap. Oi hân sot hân kwâkñan kut ñâi ñâi muyageip, zo kârâpñak simbap.

<sup>11</sup> Kut ñâi ñâi zi buñ op nanğâbap, zorat zen um hâlâlu sot târârak ândim singi âlip mem ândibi.

<sup>12</sup> Yatâ op Anutugât narâk mambât ândibi. Oi narâk zo kek âsagibapkât nep tuum

ândibi. Oi narâk zo mâte oi sumbem zo kârâp simbap. Oi kut ñâi ñâi igikñâ zo kârâp bâlamân ziñgesem too yatâ opñâ buñ upi.

<sup>13</sup> Nen ko sumbem uñakñâ sot hân uñakñâ muyag-ibapkât sâip, zorat mambât ândimen. Zoren târârak ândiândiñ dâp op zimbap.

*Den murukñâ sot mâsop den.*

<sup>14</sup> Bukurâp, zen kut ñâi yatâ zorat mambât ândim Anutu mâteñan um hâlâlu sot tosa buñ ândibigât umñâ hâbam op lumbenâ ândine ziñgiri dâp upap.

<sup>15</sup> Oi Kembuniñandâ narâk mem kêrepñan pâi itâ sâbi, “Kubikniñgâbam yatâ uap.”

Bukuniñâ, Kembugât Tirik Kaapumñâ Paulo um bâbâlan kwâkñanğı nânğânğâ zo wâratkum den zo kulemgum ziñgip.

<sup>16</sup> Zâk ekap kulemgumap dâp den zo sapsun ziñğâmap. Ekapñan den nâmbutñâ ziap, zo den muyap buñâ. Oi den yatâ zo a kwakmak sot lolot zo, ziñâ sâm gulipkume. Oi zâkkât ekap zorik buñâ. Kembugât ekap nâmbutñâ zo yatik opñâ tâmbetagome.

<sup>17</sup> Bukurâpnâ, den girem kânñan dâzânğuan. A lan ândiândiñ zengât sâm gulipñâ umziñan giari loribegât gasâziñ kârâm ândibi.

<sup>18</sup> Oi kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzânğozânğonñan sot top

nângânângân kâtigem  
kinbi. Zâkkâren neule  
âsaknâ zemngap. Oi yatik  
zemngâm zâibap. Zo  
perâkñak.  
Zo yatik.

## **Ekap kânok Yohaneņâ kulemgõip.**

*Ândiândigât den sâmbuyageip.*

1 Topkwap mârumņan gâbâ zem gâip, oi kindapniņâ nâņgâwen sot sinniņandâ igâwen. Ek nâņgâm kwâtâtemņâ bitniņandâ gâsuwen, zo ândiândigât den sât.

2 Ândiândi mariņâ zo muyagei igâwengât ândiândi kâtikņanġât siņgi den dâzâņgomen. Ândiândi kâtikņâ zo Anutu Ibâgâren zem gamņâ neņgâren gâip.

3 Zorat kut ñâi ñâi ek nâņgâwen, zorik zen dâzâņgomen. Zen sot nen sot Ibâ sot nanņâ Yesu Kristo kâmut kânok utnatkât sâmen.

4 Yatâ muyagei sâtâre kwâkņan ândinatkât ekap zi kulemgum ziņgan.

*Âsakņan ândiândiņ.*

5 Den siņgi Yesugâren gâbâ nâņgâwen, zo dâzâņgomen. Zo itâ. Anutu, zâk âsakņâ. Njâtâtik zâkkâren mân ziap.

6 Nen ñâtâtigân ândim Anutu sot pâlâtâņ urâwen sâindâ sâi ko sarâ opap. Oi den bonņâ mân mem ândibem.

7 Anutu zâk zik âsakņan ândiap, zo yatik nen âsakņan ândinat zo ko kâmut kânok opņâ nanņâ Yesu

Kristo, zâkkât gilâmņandâ sanġonniņgi umniņ salek upap. Yatâ oi tosaniniņâ zo aksik gulipkubap.

8 Nen bâliņâ mân upmen sânat, zo ko umniņ kâitkunat. Oi den bonņâ neņgât umniņan mân zim-bap.

9 Ka nen bâliņâniņâ sapsunat, zo ko sâi bon opmap, Anutu, târârak mariņandâ tosaniniņ birâm umniņ sanġori salek op kwâtâtinat.

10 Nen bâliņâ mân upmen, yatâ sâmbâi ko Anutugâren sarâ a ândimen yatâ opap. Yatâ oindâ sâi ko zâkkât den umniņan mân zembap.

## **2**

*Kristoņâ tânnâņgobap.*

1 Nan bârarâpnâ Yesugât kâmut op ândie, zen bâliņ upegât den zi kulemgum ziņgan. Neņgâren gâbâ ñâiniņâ bâliņâ upap, zo ko Ibâgâren berân mâme a, Yesu Kristo, zâk târârakņâ mariņâ ândiap, zâkkât nâņgâbap. Zâk betniņan mem Ibâņâ dukui tosaniniņ birâbap.

2 Yesu Kristo zâk bâliņâniņanġât suupniņ meip. Oi neņgârâk buņâ, hân dâp ândie aksik, zeņġât supziņ meip.

3 Nen itâ nâņgen. Nen Anutugât diņâ lum ândim zâk sot pâlâtâņ utnat.

4 A ñâi, zâk Anutugât diņâ mân lumņâ itâ sâbap, "Nâ Anutu sot pâlâtâņ opman."



Zâk sarâ a. A yatâ zorat umñan den bonñâ mân zemap.

<sup>5</sup> Nñai zâk Anutugât den nânğâm lubap, zâk perâkñak umñâ Anutugâren kinbap. Nen yatik Anutugât den nânğâm lum ândimñâ itâ nânğânat, "Irak ziren Anutu sot pâlâtân op ândien."

<sup>6</sup> Nñai zâk Anutu sot pâlâtân op ândian sâbap, zo ko Yesu ândeip, zorat dâp wâratkum ândei dâp upap.

*Buku buku opñâ âsakñan ândinat.*

<sup>7</sup> Bukurâpnâ, nâ den uñakñâ nñai mân kulemgum ziñgan. Den zo mârumñan gâbâ nânğâm gawe, zorik.

<sup>8</sup> Oi den kulemguan, zo den uñakñâ oi Yesugâren sot zengâren ârândân bon uap. Zo topñâ itâgât. Nâtâtik buñ oi âsakñâ bonñâ muyagem ziap.

<sup>9</sup> Oi a nñai, zâk bukuñâ kâsa okñanğâmapñâ âsakñan ândian sâbap, zâk tok nâtâtigân ândiap.

<sup>10</sup> Oi nñai zâk bukuñâ umñandâ gâsubap, zo ko âsakñan ândimap. A zo bâliñan mân tâmbetagobap.

<sup>11</sup> Ka a nñai, zâk bukuñâ kâsa okñanğâbap, zo ko nâtâtigân ândim nâtâtikkât mâtâp âibap. Nâtâtigân âi sinâ egi nâtiksâi mâtâp mân ek kwâtâtibap.

*Patâ sot mâik zen aksik den nânğâbi.*

<sup>12</sup> A ambân katep, zen Yesuñâ zengât suupziñ meip,

zorat op tosaziñ gulip-kumapkât den zi kulemgum ziñgan.

<sup>13</sup> Ibârâp, zen mârumñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân op ândiegât den zi kulemgum ziñgan.

A sigan, zen bâliñâ mariñâ kâsa okñanğâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum ziñgan.

A ambân katep, zen Ibâgâren pâlâtân urâwegât den zi kulemgum ziñgan.

<sup>14</sup> Ibârâp, zen mârumñan gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtân urâwegât zengât den zi kulemgum ziñgan.

A sigan, zen kâtigine Anutugât den umziñan ziap. Zen bâliñâ mariñâ kâsa okñanğâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum ziñgan.

*Umniñâ hângât kut nñai nñaiyân mân zimzap.*

<sup>15</sup> Umziñ hânân mo hângât kut nñai nñaiyân mân pane zimzap. Nñai zâk umñâ hângât kut nñai nñaiyân pâi zimzap, zo ko umñandâ Anutu Ibâ mân gâsubap.

<sup>16</sup> Nânge. Hânân kut nñai nñai bâliñâ ziap, zo itâ. Sâkkât âkñâle, senñâ ekñâ âkñâle, sot umñâ zâizâiñ. Zo Ibâgâren gâbâ buñâ. Zo hânân gokñâ.

<sup>17</sup> Hân zâk âkñâlenpoot zo buñ upap. Ka nñai zâk Ibâgât den nânğâm lubap, zâk tâmbânğâ ândim zâimâmbap.

*Kristogât kâsa muyag-ibap.*

<sup>18</sup> Nan bârarâpnâ, narâk pânkânok uap. Kristogât

kâsa kâwaliņoot gâbapkât sâsâņ, zo nâņge. Oi narâk ziren kâsarâpņâ doņbep muyagem gam ândie. Narâk pâņkânok uap, zo nâņge.

<sup>19</sup> A zo, zen osetniņan âsagiwe. Oi neņgât buku zo mân ândie. Zen neņgât buku ândim sâi nen mân birâniņgâbe. Zen birâniņgâwe, zorat topņâ itâ. Zen neņgât buku buņâ.

<sup>20</sup> Zen ko tirik a Yesuņâ Kaapumņâ ziņgipkât nâņgânâņgâziņoot ândie.

<sup>21</sup> Zen den bonņâ mân nâņgâme sâm ekap zi mân kulemgum ziņgan. Buņâ. Zen den bonņâ nâņgâmegât opņâ den zi kulemgum ziņgan. Den sarâ, zo den bon mariņaņgâren gâbâ mân gâmap.

<sup>22</sup> Yesugât kâsa, zo nâi? Yesu, zâk a bâliņan gâbâ mâkâniņgâbap mârur sâsâņ, Kristo, zo buņâ. A nâiņâ yatâ sâi zâk sarâ a sâbi. Nâi zâk Ibâ sot nanņâ kwâimbâzikâbap, zâk Kristogât kâsa.

<sup>23</sup> Nâi zâk nanņâ kwâimbâbap, zâk Ibâ birâniņgâbap. Ka nâi zâk Yesu zâk bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârur sâsâņ sâbap, zâk Ibâ sot pâlâtâņ upap.

<sup>24</sup> Mârurņan gâbâ Kembugât den nâņgâm ândim gawe, zo nâņgâne umziņan zei nâņgâm ândibi. Zen yatâ op ândim nanņâ sot Ibâņâ, zet sot pâlâtâņ op ândibi.

<sup>25</sup> Yesuņâ kut nâi niņgâbapkât sâm kâtigeip, zo ândiândi kâtikņâ.

*Kaapumņâ sanġonniņgi Yesugâren sâtârem kinat.*

<sup>26</sup> A ziņ um gulip kwatziņgâbegât ekap zi kulemgum ziņgan.

<sup>27</sup> Zengât itâ san. Kaapum ziņgip, zo zengâren ziap, zorat wangât a nâiņâ den dâzâņgobap? Kaapum ziņgip, zâkņâ kut nâi nâigât den dâzâņgomap. Den topņâ dâzâņgomap. Zâkkât den zo sarâ buņâ, zo bonņâ. Oi zen Kristo sot pâlâtâņ op ândibigât dâzâņgoip, zo yatâ upi.

<sup>28</sup> Nan bârarâpnâ, zen Kristo sot pâlâtâņ op ândibi. Yatâ op ândine zâk âsagem gâi keņgât sot aņun mân op mâteņan âi kinbi.

<sup>29</sup> Anutu zâk târârak ândimap. Zen zâkkât yatâ nâņgâme. Zorat a nâi, zâk târârak ândei ekņâ sâbi, "Zâk Anutugâren gâbâ muyageip."

### 3

*Anutugât nan bârarâp ândien, zorat topņâ.*

<sup>1</sup> Nâņgânek. Ibâniņandâ neņgât umņâ doņbep kinzap. Kiri neņgât nan bârarâpnâ sâmap. Oi nen yatâ zo ândien. A um kâtik, zen mân buku otniņgâme, zorat topņâ itâ. Zen Anutu mân buku okņaņgâme.

<sup>2</sup> Bukurâpnâ, nen narâk ziren Anutugât nan bârarâp ândien. Oi biken dap muyaginat? Zo mân nâņgen. Ka

itâ nângâm kwâtâtien, “Kem-buniñâ takâm gâi tobatñâ ekñâ yatik utnat.”

<sup>3</sup> Nâi zâk zo yatâ nângâm um bâbâlañ op ândi mâmanñâ kubikñâ târârak ândibap. Zâk Kembu târârak ândimap, zo yatik ândibap.

*Bâliñ op Satañgât orot.*

<sup>4</sup> Nâi zâk bâliñ memap, zâk gurumin den komap. Gurumin den kukunñâ, zo bâliñâ bonñâ uap.

<sup>5</sup> Yesugât itâ nângâme, “Zâk bâliñâ maatibam geip. Oi zâk bâliñâ mân oip.”

<sup>6</sup> Oi nâi zâk Yesugâren pâlatân op ândimapñâ bâliñ mân opmap. Ka nâi zâk bâliñ opmap, zâk zo Yesu mân ek nângâmap.

<sup>7</sup> Nan bârarâpnâ, nâiñâ um gulip kwatziñgâbâ sâi mân nângâbi. Nâi zâk târârak mâtabân âibap, zâk târârak a. Yesu târârak ândimap, zo yatâ ândibap.

<sup>8</sup> Ka a nâi, zâk bâliñ opmap, zâk Satañgât a. Satañ zâk topñan gâbâ bâliñâ tuum ândim gâip. Yatik ândiap. Oi Anutugât nanñâ zâk Satañgât nep kândañbam geip.

*Anutugât nan bârarâp ândim bâliñ mân orot.*

<sup>9</sup> Anutuñâ kâmut gakârâpñâ ândiândigât kâwali ziñgip, zorat zen dap dabân yatâ bâliñâ mem ândibi? Zen Anutugâren gâbâ gokñâ, zorat bâliñâ mân upme.

<sup>10</sup> Anutugât nan bârarâp sot Satañgât nan bârarâp,

zeñgât topziñâ itâ muyagei iknat. Nâi zâk ândiândi târârak mân ândibap, zâk Anutugâren gâbâ gokñâ bunñâ. Oi nâi zâk bukunñâ kâsa okñañgâbap, zâkkât yatâ Satañgâren gokñâ sâsân.

<sup>11</sup> Kembugât den mâruman gâbâ nângâm gawen, zo itâ, “Umziñandâ gâsâyagom ândibi.”

<sup>12</sup> Adamgât nanñâ Kain, zâkkât mâtâp mân lâñnat. Zâk bâliñ mariñañgâren gâbâ gokñâ, zorat munñâ koi moip. Zo itâgât. Zikñâ ândiândiñâ, zo bâliñâ. Munñañgât ândiândiñâ, zo âlipñâ. Zorat op ko koi moip.

*Yesuñâ buku otniñgipkât buku orañgânat.*

<sup>13</sup> Bukurâpnâ, um kâtik ziñâ kâsa otziñgâne nângâne nâi mân upap.

<sup>14</sup> Nen bukurâpniñ buku otziñgâm ândiengât niñañgât itâ nângâmen. Mumunñan gâbâ ândiândiyân bagiwen. Nâi zâk bukunñâ buku mân okñañgâbap, zâk tok mumunñan ândibap.

<sup>15</sup> Oi nâi zâk bukunñâ kâsa okñañgâbap, zâk kâmbam ku a yatâ, a kuktâ. Zen itâ nângâme, “Kâmbam ku a zeñgât umziñan ândiândi kâtik mân muyagem ziap.”

<sup>16</sup> Yesu zâk neñgât op ândiândiñ biri buku orotñañgât topñâ iksen. Oi nen yatigâk bukurâpniñ zeñgât op ândiândiñ birindâ dâp upap.

17 Ka a n̄ai h̄anḡat sikum zem̄an̄gi bukuñâ wan mo wanḡat kwakpap oi ekñâ mân n̄anḡan̄ḡabap, zâk dap yatâ um̄andâ Anutuḡaren kinbap? Zo buñâ.

18 Nan bârarâpnâ, buku orotñâ, zo den mo s̄at̄jak mân s̄as̄âñ. Betñâ sot um̄ñâ utnat.

19 Yatâ oindâ den bon̄an̄ḡat k̄amurân ândien, zorat topñâ muyagei n̄anḡânat. Oi Anutu mâteñan um̄niñâ ken̄ḡat buñ ândinat. Anutu mâteñan um̄niñâ ken̄ḡat opapkât itâ n̄anḡânat.

20 Um̄niñandâ ken̄ḡat oi itâ s̄anat, “Anutu zâk um̄niñan̄ḡat d̄ap buñâ. Zâk tobat n̄ai ândim kut n̄ai n̄ai aksik zo n̄anḡam nan̄ḡamap.” Zorat nen ken̄ḡat k̄and̄atkum zâkkâren n̄anḡam p̄âlât̄an̄ kwâkñan̄ḡam ândinat.

21 Bukurâpnâ, um̄niñandâ ken̄ḡat mân oi Anutu mâteñan um̄alip ândinat.

22 Oi diñâ lum̄ñâ zâkkât mâteñan kut n̄ai n̄ai oindâ egi âlip opmapkât zâkkâren wan mo wanḡat s̄aindâ niñḡamap.

23 Zâkkât gurumin den itâ ziap, “Nanñâ Yesu Kristo n̄anḡam p̄âlât̄an̄ kwapñâ um̄ziñandâ ḡas̄ayagom ândibi.” Nen yatâ utnatkât Yesuñâ s̄am niñgip.

24 A zen Anutuḡat den lume, zen zâk sot p̄âlât̄an̄ op ândime. Zâkoot zen sot p̄âlât̄an̄ opmap. Anutu zâkñâ Kaapumñâ niñgip, zorân sapsum niñgi n̄anḡamñâ itâ

n̄anḡen, “Anutu zâk nen sot ândimap.”

## 4

*Tirik Kaapum sot w̄ake, zen̄ḡat den.*

1 Bukurâpnâ, a den s̄ame, zo yen mân n̄anḡabi. Den zorat topñâ n̄anḡam s̄âlâpkum ikpi. Den zo Satan̄ḡaren gokñâ mo Anutuḡaren gokñâ, zo n̄anḡam ândibi. Wanḡat, propete a sarân̄â don̄bep muyagem ândie, zorat.

2 Den Anutuḡat Kaapumân gokñâ, zen itâ ikpi. A n̄ai, zâk itâ s̄abap, “Yesu zâk a bâliñan ḡabâ mâkâniñḡabapkât s̄as̄ân, Kristo, zo zâk h̄an̄ân muyageip.” Den zo yatâ s̄ai ko Anutuḡaren ḡabâ âsageip.

3 Oi a n̄aiñâ Yesuḡat itâ s̄abap, “A bâliñan ḡabâ mâkâniñḡabapkât m̄arum s̄as̄ân zo, zâk buñâ. Zâk a yennâ op h̄an̄ân muyageip.” Den zo yatâ s̄abap, zo ko den zo Anutuḡaren gokñâ buñâ. Den zo Kristoḡat k̄asañâ yatâ opap. K̄asa zâkkât itâ n̄anḡame. K̄asa zâkkât imban̄ñâ h̄an̄ân muyagibapkât s̄as̄ân, zo m̄arum zi muyagiap.

4 Nan bârarâpnâ, zen Anutuḡaren gokñâ, zorat ziñâ propete sarân̄â zen sot agom k̄atigemñâ k̄asa otziñḡawe. Oi zen̄ḡat um̄ziñan ândiap, zorân̄â propete a sarâ zen̄ḡat um̄ziñan ândiap, zo walâmap.

5 Propete sarânâ zen hânân goknâ, zorat hângât den sâne um kâtik a zinjâ nângâme.

6 Nen ko Anutugâren goknâ. A Anutugât den nângâme, zen dinniñâ nângâbi. Ka nâi zâk Anutugâren gok buñandâ dinniñâ mân nângâbap. Den bon mariñâ, Kembugât Kaapumñâ sot Satañ arâpñâ, zengât topziñ yatâ âsagei iknat.

*Anutuñâ buku otniñgip, zorat topñâ.*

7 Bukurâpnâ, nen umniñandâ gâsâyagom ândinat. Buku orotñâ, zorat topñâ Anutu. Nâi zâk bukurâpñâ buku otziñgâmap, zâk Anutugâren gâbâ muyageip sot Anutu sot pâlatân opmap.

8 Nâi zâk bukurâpñâ mân buku otziñgâmap, zâk Anutu mân ek nângâmap. Buku orotñangât topñâ Anutu. Anutu umñandâ gâsânângom buku otniñgâmap.

9 Anutuñâ nannâ kânok ândiândi muyageniñgâbapkât sângongoi hânân gem gâip. Anutu umñandâ gâsânângom yatâ otniñgip.

10 Buku orotñangât topñâ itâ ziap. Nen Anutu mân buku okñangâwen. Zâkñâ buku otniñgâm nannâ sângongui gemñâ bâliñâniñangât suupñâ mem moip. Zorat nen Anutu mâteñan um salek kinat.

*Anutuñâ buku otniñgâmap yatik neñgoot buku otziñgânat.*

11 Bukurâpnâ, Anutuñâ buku otniñgipkât neñgoot yatik umñâ buku buku orañgânat. Nen yatâ oindâ dâp upap.

12 A sinniñandâ Anutu mân igâwen. Um buku orañgâm ândinat oi ko Anutu zâk nen sot pâlatân oi buku orotñâ bonñâ neñgâren muyagem kwâtâtibap.

13 Zâk Kaapumñâ niñgip, zorat itâ nângen. Zâk nen sot pâlatân opmap. Nen zâk sot pâlatân upmen.

14 Ibâ zâk nannâ hân dâp a nen kubikniñgâbapkât sângongoi geip. Oi nen sinniñandâ igâwengât den zo sâm muyagem dâzângomen.

15 Oi a nâiñâ, Yesu zâk Anutugât nannâ sâbap, zâk Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuñâ zâk sot pâlatân upap.

16 Zo yatâ oi itâ nângen, “Anutu umñandâ gâsânângomap.” Zo ek nângâm kwâtâtien.

Anutu zâk buku orot zorat mariñâ. Nâi zâk buku upapñâ Anutu sot pâlatân upap. Oi Anutuñâ zâk sot pâlatân upap.

*Buku op keñgât mân utnat.*

17 Biken den sâm kwâkâkwâkân narâkñan keñgât buñ kinatkât Anutuñâ buku otniñgip. Oi Yesuñâ buku otniñgâm ândimap, zo yatik hânân zi buku orañgâm ândinat.

18 Keñgât sot buku, zet buku buku buñâ. Buku bonñandâ keñgât molibap.

Kenğât, zo toşagât hâuñâ zo nânğâm upme. Nâi zâk kenğât mem ândibap, zâkkâren buku mân muyagiap sâsâr.

<sup>19</sup> Nen ko Anutuñâ kâdom buku otningipkât buku op ândimen.

<sup>20</sup> Nâi zâk Anutu buku okñanğâman sâm bukuñâ kâsa okñanğâbap, zâk sarâ a. Nânğânek. Nâi zâk bukuñâ senñâ igikñâ buku mân okñanğâmñâ dap op Anutu mân igikñâ, zo buku okñanğâbap?

<sup>21</sup> Yesugât den itâ ziap, “Anâ Anutu buku okñanğâmñâ bukuñâ buku okñanği dâp upap.”

## 5

*Anutu sot pâlâtân op ândinat.*

<sup>1</sup> A nâiñâ, Yesu zâk a bâliñan gâbâ mâkâningâbapkât mârur sâsâr zo, sâm nânğâm pâlâtân kwâkñanğâbap, zâkkât Anutugât nanñâ sâsâr. Oi nâi zâk Ibâ muyamuyagiñ buku okñanğâbapñâ Ibâgât kiurâp yatik buku otziñgâbap.

<sup>2</sup> Nen Anutugât nan bârarâp buku otziñgâmen? Buku otziñgâmen, zo ko Anutu buku okñanğâm, zâkkât den lugindâ, zorânñâ topniñ sapsubap.

<sup>3</sup> Anutu buku yen mân okñanğânat. Diñâ lum buku okñanğânat. Anutugât den zo yâmbâtñâ buñâ.

<sup>4</sup> Anutugâren gâbâ muyagiwen, nen um kâtik a zeñgât

orot mâme walâziñgâmen. Itâ opñâ walâziñgâmen. Nen Kembugâren nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândim hânğât imbanñâ zo kom birâm walânat.

<sup>5</sup> Nâiñâ kâtigem kin hânğât âkâk gâlâk zo koi gibap? A nâi zâk, Yesu zâk Anutugât nanñâ sâm, nânğâm pâlâtân kwâkñanğâbap. A zorân bonñâ upap.

<sup>6</sup> Yesu Kristo zâk sumbemân gâbâ hânân geip. Hânân ândim toin giari Yohanenñâ sanğonñanğip. Oi a ziñ poru nagân kune gilâmñâ gem gâip. Tooyâk buñâ. Too sot gilâm ârândân.

<sup>7</sup> Oi Kaapumñâ Yesugât topñâ sâm muyagemap. Oi Kaapum zâk den bonñanğât mariñâ. Sarâ mân sâmap.

<sup>8</sup> Karâmbut ziñâ tânağom kin topñâ sâm muyagime, zen Kaapum sot too sot gilâm. Karâmbut zen zâkkât den kânok sâme.

<sup>9</sup> A ziñ tânağom den sâne nânğindâ bonñâ opmap. Oi Anutuñâ den nâi tângoï walâmap. Anutuñâ den nâi sâi bonñâ opmap. Anutugât tân den zo nanñanğât den zo sâi muyageip.

<sup>10</sup> Nâi zâk Anutu nanñâ nânğâm pâlâtân kwâkñanğâbap, zâk Anutugât den bonñâ nânğâmap. Nâi zâk Anutugât den mân nânğâbap, zâk Anutugât sarâ a sâbap. A yatâ zorân Anutuñâ nanñanğât den tângoip, zo nânği bon buñ upap.

<sup>11</sup> Oi Anutu nanñanğât den

tangoip, zo itâ muyageip. Anutu zâk ândiândiñ kâtik muyagem niñgip. Ândiândi kâtik zo neñgât siñgi sâi nanñandâ galem oi ziap.

<sup>12</sup> Nâi zâk nanñoot pâlâtân upap, zo ândiândi kâtik mimbap. Ka nâi zâk nanñâ sot pâlâtân mân upapñâ ândiândi kâtik mân muyagibap.

*Ninâu sot bâliñgât den.*

<sup>13</sup> Zen ândiândi kâtik miwe, zorat nângâbigât ekap zi kulemgum ziñgan. Zen nanñangâren nângâm pâlâtân kwatne ândiândi kâtik zemziñgap.

<sup>14</sup> Nen itâ sâm Anutu umâlep nângânangâmen. Nen wan mo wangât zikñak nâñgi ziap, zorat ninâu sâindâ nângâniñgâbap.

<sup>15</sup> Zorat opñâ wan mo wangât ninâu sâindâ nângâniñgâbap. Zorat nângâm itâ nângânat. Kut nâi nâi zo neñgât siñgi sap.

<sup>16</sup> Nâi zâk bukunandâ bâliñ oi ikpap, (Bâliñâ zo simgât siñgi mân muyagibap.) zo ekñâ zâkkât opñâ ninâu sâi ândibap. Bâliñâ nâmbutñâ opñâ simgât siñgi mân upi. Bâliñâ yatâ zorat san. Oi bâliñâ nâi opñâ simgât siñgi orotñâ, zo ziap. Yatâ zorat ninâu sâbigât mân san.

<sup>17</sup> Ândiândi bâliñâ top top zo bâliñik. Oi bâliñâ torenñâ zo simgât siñgi mân uap.

<sup>18</sup> Nen itâ nângâmen. A mo ambân Anutugâren gâbâ muyageipñâ bâliñâ mân opmap. Anutugât nanñandâ

galem oi bâliñâ mariñandâ mân tâmbetkubap.

<sup>19</sup> Nen Anutugâren gâbâ muyagiwen. Oi hân dâp a zie, zen ko bâliñ mariñangât bikñan ândie. Zo yatâ nângâmen.

<sup>20</sup> Anutugât nanñâ, zâk gemñâ um nângânangâ muyagem niñgipkât den bonñâ mariñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâmen. Oi den bon mariñâ sot nanñâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân op ândimen. Zâkñâ Anutu bonñâ sot ândiândi kâtik mariñâ.

<sup>21</sup> Nan bârarâpnâ, zen Bem lopio kândâtzângom ândibi.

Zo yatik.

## **Ekap zagât Yohaneñâ kulemgoip.**

*Ândiândigât den sâm  
muyageip.*

<sup>1</sup> Yesugât kâmurân gâbâ a sâtñâ, nâ ambân Kembu Anutuñâ gâsum sâlâpgogip, gâ sot nan bârarâpkâ, zengât ekap zi kulemgum zingân. Nâ umnâ gâsâzângomap. Oi nâñak buñâ, den bonñâ nângâme, zen yatik otzîngâme.

<sup>2</sup> Kembugât den bonñâ umniñan ziap. Oi neñgâren yatik zem zâibap. Zorat op buku op ândinat.

<sup>3</sup> Anutu Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe neñgâren sambâlem zimbap. Zet tânnângoitâ zekât den bonñâ sot buku buku zo neñgâren sambâlem zimbap.

*Umñâ buku orot, zorat  
den.*

<sup>4</sup> Nan bârarâpkâ nâmbutñâ zen Anutu Ibâgât den bon zo lum mem ândie. Nâ zorat siñgi nângâmñâ sâtâre patâ orâwan.

<sup>5</sup> Oi zi ambân sâtñâ, gâ den bonñâ ñâi dâgoga nângâ. Den uñakñâ buñâ. Mârumñan gâbâ zem gâip, den zorik dâgobâ. Zen buku orangâm ândibi.

<sup>6</sup> Oi buku orotñangât topñâ itâ. Nen umniñandâ Anutugâren ari zâkkât

den kâtik mem ândinat. Anutugât gurumin den mârumñan gâbâ zeî nângâm gawe, zo mem ândim buku orangâm ândibi.

*Sarâ a, zengât den.*

<sup>7</sup> Nângat. Sarâ a donbep muyagem ândie. Zen Yesu Kristo zâk hân sâk sot muyageip, den zo kwâimbâme. A yatâ zo ko sarâ a sot Kristogât kâsa sâsân.

<sup>8</sup> Nen zengâren nep tu-ugindâ bonñâ muyageip, zo gulip opapkât galem orangâm ândibi. Yatâ ândim ma ko sângân patâ mimbi.

<sup>9</sup> Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândim birâbap, zâk Anutu sot pâlâtân mân upap. Ka ñâi zâk Kristogât den nângâm mem ândibapñâ Ibâ sot nanñâ, zet sot pâlâtân upap.

<sup>10</sup> Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândibapñâ zengâren gâi mirâ angân kârâm buku mân okñangâbi. Zâk mân lum mâñganbi.

<sup>11</sup> Ñâi zâk a yatâ zo buku okñangâbap, zâk bâliñangât nep tângubap.

*Den murukñâ.*

<sup>12</sup> Den nâmbut donbep ziap. Oi simbupñâ ekabân kwânângâbatkât mân otnigap. Nâ zengâren kek gandâ den lâuyân âragunatkât san. Oi umâlep patâ utnat.

<sup>13</sup> Gatkâ Kembuñâ gâsum sâlâpkoip, zâkkât nan bârarâp zîñâ nângâgime Zo yatik.



## Ekap karâmbuŋ Yohaneŋâ kulemguip.

*Umâlep den.*

<sup>1</sup> Yesugât kâmurân gâbâ a sâtŋâ nâ, bukunâ Gaio, gâgât ekap zi kulemguan. Nâ gâgât perâkŋak otnimap.

<sup>2</sup> Bukunâ, umgâ Kembugâren pâna âlip op ziap, zo yatik sâkkâ âlip oi ândibangât ninâu sâman.

<sup>3</sup> Gâ den bonŋâ mem lumat. Bukurâpkâ nâmbutŋâ zen ga den sinŋi zo dâtnone nâŋgâm umnâ âlip uap.

<sup>4</sup> Nan bârarâpnâ zen den bonŋangât mâtâp lânme. Den zo yatâ nâŋgâm umâlep patâ ŋâi nâŋgâman.

*Kembugât nep a hurat kwatziŋgâban.*

<sup>5</sup> Bukunâ, gâ buku otziŋgâmat. Oi kamân goorânâk buŋâ, kârebân gâbâ gane buku otziŋgâmat. Zo âlip opmat.

<sup>6</sup> A zen ziren Yesugât kâmut minduminduyân orot mâmegangât sâmbâ âlip kwatgiwe. A gâgâren ganetâ Anutu kutŋangât opŋâ buku otziŋgâmŋâ zâmbana âine âlip upap.

<sup>7</sup> Zen kutŋangât op Anutugât nebân âi ândie. Zen um kâtik zengâren ândim kât sikum mân mimegât betziŋan meindâ dâp upap.

<sup>8</sup> Yatâ buku otziŋgâm betziŋan meindâ den bonŋangât nep ârândân tuunat.

*Diotrepe zâk a buku mân otziŋgip.*

<sup>9</sup> Nâ Yesugât kâmut zengât ekap ŋâi kulemguwan. Oi Diotrepe zâk zikŋangât a sâtŋâ ândibat sâmbâ dinnâ birâmap.

<sup>10</sup> Zorat opŋâ nâ zengâren gamŋâ ândi mâmanŋangât topŋâ sâmbâ muyagibat. Zâk nenŋât sarâ sâmbâ, sâmbâ bâliŋ kwatniŋgâmap. Oi zorigâk buŋâ. Bukurâpniŋâ nâmbutŋâ zengâren ganetâ zâk mân buku otziŋgâmŋâ a nâmbutŋandâ buku otziŋgâne mân upigât sâmbâ kâmurân gâbâ moliziŋi sâkŋangât sinŋi upme.

*Demeterio zâkkât nâŋgâne âlip oip.*

<sup>11</sup> Bukunâ, gâ a ziŋâ kut ŋâi bâliŋâ utnetâ zengât mâtâp mân lânban. Nâi zâk kut ŋâi ŋâi âlipŋâ opmap, zâk Anutugâren gokŋâ. Ka ŋâi zâk kut ŋâi ŋâi bâliŋâ opmap, zâk Anutu mân ek nâŋgâmap sâsâŋ.

<sup>12</sup> Demeterio zâkkât topŋâ a aksik patâ ziŋ sâmbâ muyagiwe. Zâk a âlipŋâ op ândiap. Zâk Kembugât den bonŋâ mem ândimap. Orot mâmenandâ topŋâ sapsuŋap. Oi nen yatik zâkkât sâmbâ âlip kwâkŋangâmen. Oi den bonŋâ sâmbâ, zo âlip nâŋgâmat.

*Den murukŋâ.*

<sup>13</sup> Den donbep ziap. Oi sim-  
bupnâ kulemgubatkât mân  
otnigap.

<sup>14</sup> Nâ gâgâren kek gâbatkât  
san. Gandâ den sâm  
âragurat.

<sup>15</sup> Um lumbe gâgâren  
zimbap. Bukuniñâ zen  
nângâgige. Nâ yatigâk  
bukurâpniñâ gâgâren ândie,  
zen nângâziŋan. Zorat  
dâzângoban.

Zo yatik.

## Ekap Yudañâ kulengoip.

*Mâsop den.*

<sup>1</sup> Nâ Yuda, Yesu Kristogât kore a, Yakobogât munñâ. Anutu Ibânjâ umñâ a ambân gâsâzângom diizingi Yesu Kristonjâ galem otzîngâmap, zengât ekap zi kulemguan.

<sup>2</sup> Zengâren buku sot um lumbe sot tânagoagonjâ muyagem zimbap.

*Sarâ a, zengât den.*

<sup>3</sup> Bukurâpnâ, Nen ârândânjâ sinji âlip umñan bagim ândien. Sinji âlip den zorat kulemgum zîngâbatkât otnigi ândiwan. Ka zi girem den nâi kulemgum zîngan. Zen den sinji âlipñâ birâbegât opñâ ekap zi kulemgum zîngan. Sinji âlip zo mem kâtigem ândim zâinatkât Anutugât sinji a sâm niñgip. Zo gulip opapkât den zi kulemgumñâ zîngan.

<sup>4</sup> A nâmbutñâ zen osetzînan tik bagiwe. Mârumñan zengât topzîj itâ sâm kulemguwe, "A yatâ zo, zen tâmbetagoagonjâ bagibi." A zo, zen um kâtik op Anutugât den sinji âlip zo târârak mân sâm kut nâi nâi bâlij laj op patâniñâ Yesu Kristo kwâimbânangâme.

<sup>5</sup> Anutugât diñâ birâme, zen hâuñâ zîngâmap. Zo âlip nânge. Oi zorat sa nânngânek. Kembu zâk Isirae a Aigita hânân gâbâ mâkâzîngip. Oi

zengâren gâbâ nâmbutñandâ zâkkât diñâ birâwe, zo ko tâmbetzângoip.

<sup>6</sup> Oi sumbem a nâmbutñâ zen nep diñâ birâm mirâ kamânziñ birâwe. Yatâ utnetâ ko Anutu zâknâ zen tâk kâtikñandâ saazîngâm nâtâtigân zâmbari narâk dâp zem zâimambi. Anutunñâ sâi zen narâk patin hâuñâ mimbîgât mambât zie.

<sup>7</sup> Oi Sodom sot Gomora sot kamân nâmbutñâ zem arip, zen yatigâk bâlijñâ laj opñâ kut nâi nâi mân orotñâ muyagine kârâp tâmbânjan zâmbari gei ândie. Nen zo ekñâ yatâ mân utnatkât oip.

*Kembugât den ku a,  
zengât den.*

<sup>8</sup> Oi bâlij mâme a osetzînan bagim ândie, zen umânân nânngâm yatigâk kut nâi nâi bâlijñâ zo upme. Oi sâkzînjandâ bâlijñâ muyagime. Oi zen a patâ mân hurat kwatzîngâm sumbem a âsakñâziñoot zo sâm bâlij kwatzîngâme.

<sup>9</sup> Bâlij mâme a zîj a imbanâziñoot laj sâm bâlij kwatzîngâme. Ka sumbem a zengât patâ Mikai, zâknâ yatâ mân oip. Zâk Mose kâmbârânangât Satañ sot sârek âragumñâ Satañ den bâlij dukubatkât nânge mân dâp oi itâ dukuip, "Kembunñâ hâuñâ gibap."

<sup>10</sup> Ka bâlij mâme a zi, zen kut nâi nâi topñâ mân nânngâm laj sâm bâlij kwatzîngâme. Zen zuu yatâ

nângânângâziņ buņ laņ op tâmbetago me.

<sup>11</sup> Yei, Zen gâtâm dap upi? Zen Kaingât mâtâp lâņme. Oi kât sikumgât opņâ Propete Bileamgât mâtâp bâliņâ lâņme. Oi Kora zâk zâizâiņâņgât op tâmbetagoip, zen yatigâk zâizâiņâziņgât op tâmbetago me.

<sup>12</sup> A nâmbutņâ zuu bâugât op sinġi âlip minduminduyân takâme. A zo, zen aņunziņ buņandâ yatâ upme. Yesugât sii nalem ninam mindune a zo osetziņan tapņâ aņun buņ laņ nime. Zen ziiņgât nângâne zari upme. A zo, ziņ sasa yatâ. Pibâņâ sasa mem âim gâi sâbâyân buņ opmap. Zen âup sasa barâ kwâkņan memap yatâ, bon buņ. A zo, zen nak keet kwânâkwânâņgâņ narâkņan keet buņ kinetâ kârâm sâmbum birâbirâņ yatâ. Topziņ zo yatâ.

<sup>13</sup> A zo yatâ, zo saruņâ kom lum âim gâmap. Kut ñai ñai bâliņâ kom gâbârem lum âim gâmap yatâ. Zen sâņgelak gulip âim gâmap yatâ. A zo, zen ñâtâtigân âi ândim âimambigât sinġi sâip.

*Henokņâ den kubikkubik narâk, zorat den sâip.*

<sup>14</sup> Adamgât kiurâp âsagem gane nâmburân zagât oi Henok muyageip. Oi Henok zâk a yatâ zo zeņgât itâ sâip, "Iknek. Kembu zâk tirik arâpņâ donbep patâ zen sot gâbâmap. A aksik zeņgât topziņ sâm muyagei um kâtik

a bâliņâziņgât topņâ sâm muyagem ziņgâbap.

<sup>15</sup> Bâliņ mâme a zen den bâliņ top top sâm Anutu sâm bâliņ kwâkņangâwe, zorat hâuņâ ziņgâbap.

<sup>16</sup> A yatâ zo, zen kut ñai ñai âsagei nângâne bâliņik oi Anutu sâm bâliņ kwâkņangâme. Âkņâleziņgârâk kut ñai ñai nângâme, zorat mâtâp lâņme. Oi zen ziiņgât nângâne zâizâiņ oi kutziņâ lum zaatme. Oi ziņâ a nâmbutņâ zeņgâren kut ñai ñai minam kelâk pame.

*Girem den.*

<sup>17</sup> Buku âlip gakârâpnâ, zen Kembuniņ Yesu Kristogât Aposolo ziņâ den kândom sâwe, zo nângâm ândibi.

<sup>18</sup> Zen itâ dâzâņgom ândiwe, "Narâk pânkânok oi Anutugât den kukuņ a zo, ziņâ bâliņâziņgât nep tuum ândim ziiņgât nângâne zâibap."

<sup>19</sup> A yatâ zo, ziņâ a kâsâpzâņgobi. Zen hângât âkņâle zorat nângânâņgâ ândibi. Oi zen Tirik Kaapum buņ.

<sup>20</sup> Bukurâpnâ, zen ko Tirik Kaapumgâren gâbâ nângâm pâlâtâņ bonņâ zorâņ mam otziņgi kâtigem ândibi. Oi Tirik Kaapum wâratkum niņâu sâm ândibi.

<sup>21</sup> Yatâ utne Anutuņâ umņandâ gâsâzâņgoi zâk sot pâlâtâņ op ândibi. Oi Kembuniņâ Yesu Kristo lumbenâ muyagei ândiândi

kâtik muyagibigât mambât  
ândibi.

<sup>22</sup> Oi a nâmbutjâ Kem-  
bugât den minâ birânâ mem  
ândime, zo tânzângone mem  
kâtigibi.

<sup>23</sup> Oi a nâmbutjâ sim  
kârâbân geinam utne  
zeŋgât umbâlâ op gâsum  
mâkâziŋgâbi. Oi zeŋgât  
bâliŋâ zo zeŋgâren âibapkât  
keŋgât op galem oraŋgâm  
ândibi.

*Den murukjâ.*

<sup>24-25</sup> Galem otziŋgi mân  
tâmbetagon andine zâkkât  
âsakŋan zâmbari um salek op  
sâtâre op kinbigât imbaŋâ  
zemŋaŋgap, Anutu kânok sot  
Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâk  
kubikkubikniŋâ ândiapŋâ  
âsakŋâ neule sot imbaŋâ  
mârumŋan gâbâ zem gâip sot  
zemŋaŋgap, oi zem zâibap.  
Zo perâkŋak.

Zo yatik.

## YohaneŅā den tikŅā zo sām muyageip.

### *Sām muyage den.*

<sup>1</sup> Narāk mân kârep oi kut űāi űāi muyagibap sāsāű, zo YesuŅā kore arāpűā sām muyagem dātűāngobapkāt AnutuŅā Yesu dukuip. Yesu zāk sumbem aűā űāi sāűgongoi mem gem Yohane nāgāren gam dātűāngotirāpnogip.

<sup>2</sup> Oi Yohane nāűā Anutugāt den sot Yesu Kristogāt topűā ek nāűgāwan, zo sot kut űāi űāi nāmbutűā egāwan, zo sām muyagiwan.

<sup>3</sup> Oi den kāűűan āsageip, zi űāi zāk a mātēziűan sālāpkum ziűgābap, zikűā sot den sālāpkoi nāűgām mem āndibi, zēűgāt nāűga sātāreűoot uap. Wangāt, kut űāi űāi ekap ziren kulemguan, zi āsagibapkāt narākűā pāűkānok uap, zorat.

*Kāmūt nāmburān zagāt, zēűgāt māsop den.*

<sup>4-5</sup> Yohane nā Asia hānān Kristogāt kāmūt nāmburān zagāt āndie, zēűgāt ekap zi kulemguan.

Anutu zāk āndeipűā āndiap sot gābap, zākkāren gābā sot Kaapum imbaűā nāmburān zagāt zākkāren tākűāűgāmap, zākkāren gābā sot Yesu Kristo zākkāren gābā um lumbenā sot

tānzāűgozāűgoű zēűgāren zimbap.

Yesu Kristo zāk sāi bonűā opmap, zākűā kāndom otniűgām mumuűan gābā zarip. Oi hān dāp a kutā, zēűgāt Kembu patā op āndiap. Zākűā uműandā gāsuniűgi gilāműandā tosaninā gulipkoip.

<sup>6</sup> Zākűā nen um topűan nāmban Ibāűā Anutu kore okűāűgām āndinatkāt gāsum sālāpnāűgoi kāmūt gakārāpűā urāwen. Zākkāren neule āsakűā sot imbaűā zeműāűgapaűā zem zāimāmbap. Zākűā kembu otniűgām āndim zāimāmbap. Zo perākűak.

<sup>7</sup> Nāűgānek. Zāk unumunum kwākűan gāi a aksik patāűā sinziűandā ikpi. Oi a sum pāroű parāwe, zen ārāndāű ikpi. Oi hān dāp a kāmūtűā kāmūtűā, ziűā zākkāt umbālā op iseűi. Den zo perākűak.

<sup>8</sup> Kembu Anutu, zāk itā sap, “Nāűak kāndom sot bet. Nā āndiwanűā āndian. Oi nā gābat. Nā imbaűā mariűā.”

*Yohane Patimo tāunanān tāk namin tap sen pup egip.*

<sup>9</sup> Nā zēűgāt buku Yohane. Nen ārāndāű Yesu sot pālātāű āndiműā sākűam āndim kātigem Anutu um topűan āndimen. Nā Anutugāt den sot Yesugāt siűgi sām muyagewan, zorat Patimo tāunanān tāk namin nābanetā tarāwan.

<sup>10</sup> Oi tap nāűgā kendon oi Tirik Kaapuműā umnan

mâtâp meip. Oi kândâtnan den patâ lâmun yatâ muyagei itâ nânġâwan.

<sup>11</sup> “Kut ņâi ņâi ikpan, zo ek-abân kulemgumŅâ Yesugât kâmut nâmburân zagât ândie, zeŅġâren pâna âibap. Kâmut zo kamânziŅâ itâ, Epeso, Simirina, Peagamonġ, Tiâtira, Sarde, Piladelpia sot Laodikea kamân.”

*Yohanenġ Yesugât holi tobat egip.*

<sup>12</sup> Oi nâ a den dâtnogip, zo ikpam puriksâwan. Puriksâm itâ egâwan. Kârâp âsakŅâ nâmburân zagât goide kâtŅâ tuutuunġ egâwan.

<sup>13</sup> Kârâp âsakŅâ osetziŅan ņâi kiri egâwan. Zâk tobatŅâ a yatâ. Hâmbânġ kârep gei kirip. Oi dimânġan mâpaŅ goide kâtŅâ tuutuunġ zo zeip.

<sup>14</sup> Kâuk sâmotŅâ zo kâukâu, kâu pula yatâ. SiŅâ tobatŅâ kârâp bâlam semap yatâ.

<sup>15</sup> KiŅâ ko âin kât kâtikŅâ kârâpŅâ sem kuriŅkomap yatâ. Oi diŅâ too sâmbon kwamit yatâ.

<sup>16</sup> Oi bik bongen sâŅgelak nâmburân zâgât mem kirip. LâuŅan gâbâ sâu patâ ņâi sâtŅâ toren toren ga kirip. Oi si sâŅġânŅâ mirâsiŅ takâ zeri âsagemap, zo yatâ âsagem zeip.

*YesuŅâ Yohane lumbenġ den dukuip.*

<sup>17</sup> Nâ tobatŅâ yatâ ekŅâ kiŅ topŅân gem mumuŅ yatâ op zewan. Ziandâ bik bonġandâ kwâknan pam

itâ sâm dâtnogip, “Gâ mân keŅġât ot. Nâ kândom sot bet.

<sup>18</sup> Oi ândiândi mâriŅâ, nâ. Nâ momŅâ zaarâwanġâ ândim zâimâmbat. Oi mumuŅâ sot sim mâtâp doodoonġuŅ, zo nânġâ mem ândian.

<sup>19</sup> Kut ņâi ņâi eksat, zo sot kut ņâi zo itârânġ muyagibap sot bet muyagibap, zorat siŅġi ârândânġ kulemguban.

<sup>20</sup> Oi bitnâ bongen sâŅgelak nâmburân zagât sot âsakŅâ nâmburân zâgât goide kâtŅâ tuutuunġ, zo aksik ek nânġat, zorat topŅâ dâgoga nânġâ. SâŅgelak nâmburân zagât, zo Yesugât kâmut nâmburân zagât zeŅġât galem a. Oi kârâp âsakŅâ nâmburân zagât, zo kâmut nâmburân zagât.”

## 2

*Buku orotŅandâ mân buŅ upap.*

<sup>1</sup> “Epeso kamânân a kâmut ziŅâ galem a, ziŅanġât den itâ kulemġu, ‘SâŅgelak nâmburân zagât bik bongen mem kinŅâ kârâp âsakŅâ nâmburân zagât goide kâtŅâ tuutuunġ zorat osetziŅan âim ġâmap, zâkŅâ ġâgât den itâ sap,

<sup>2</sup> “Zen narâk dâp âkon buŅ nepziŅâ tuum kâtigime, zo sot orot mâmeziŅâ zorat den siŅġi ġâi nânġan. Zen bâliŅ mâme a zeŅġât âkonziŅġâmap. Oi zorat a nâmbutŅâ zen nen Aposolo sâme, sarâziŅanġât topŅâ muyagiwe.

3 Epeso a zen nâgât op kâtigem âkon mân upme. Oi zen mân lorime, zo ek nânġâm ândian.

4 Oi nâ itâ zorat zeŋġât nânġa bâliġ opmap. Zen mârumŋan umziġandâ ġâsânowe, zo yatik narâk ziren mân ziap. Zo birâwe.

5 Mârum op ândiwe, zo nânġâm umziġâ melânġbi. Oi ândiwe yatigâk dum op ândibi. Zen umziġ mân melânġne zeŋġâren gam kârâp âsakŋâziġâ, zo lum pâmbat.

6 Nâi ko kut ŋâi âlipŋâ utne nânġa âlip opmap. Mem gulip kwâkwat a, Nikolau, zâkkât arâpŋâ kut ŋâi utne ekŋâ âkon upme. Zo nâ yatik âkonimap.

7 Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziġootŋâ nânġâm kwâtâtibi. Nâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemân Anutugât kâlam kutŋâ Paradisi, zoren ândiândi nakkât bonġâ zemap, zo pinda nimbat.” ’ ”

*Kembugât den mem ândim mumuġâ.*

8 Yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Simiriġa kamânân a ambân kâmut ziġâ galem a, ziġânġât den itâ kulemġu, ‘Bet sot kâdom, momŋâ zaaripŋâ ġâġât den itâ sap.

9 “Zen sâknam kwâkŋan hânân a ġiġiġâ ândime, zo nânġan. (Oi zen umġât gom sambe imbanġâ zemziġġap.) Oi Yuda a nâmbutŋandâ den

bâliġ dâzânġome, zo yatik nânġan. Oi a zo, zen Yuda a bonġâ buġâ. Zen Sataŋġât kâmurân gokŋâ.

10 Zen sâknam dum nânġâbi, zorat mân kenġât upi. Nânġânek. Sataŋ zâk mâsimâsikâyân zâmbanbap. Zeŋġâren a nâmbutŋâ tâk namin zâmbanbap. Oi zeŋġâren sâknam patâ sirâm bâzagât yatâ zimbap. Oi ziġâ Kembugât den mem kâtigem ândine zânġone munetâ zorat sânġânġâ ziġġâbat.

11 Kaapumŋâ Yesugât kâmut den dâzânġuap, zo kindapziġootŋâ nânġâm kwâtâtibi. Nâi zâk Sataŋ sot agom kâtigem walâbap, zo ko mumuġâ zagât, sim, zorân mân tâmbetkubap.” ’ ”

*Bâliġânġât mâtâp mân lânġbi.*

12 Yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Peagamŋ kamânân kâmut zeŋġât galem a, ziġânġât den itâ kulemġu, ‘Sâu sâtŋâ toren toren mem ândimapŋâ ġâġât itâ sap,

13 “Zen kamân ândie, zo âlip nânġan. Zoren Sataŋŋâ nep kâtikŋâ tuumap. Zen kutsiġiġinâ târârak mem ândime. Oi den sâwan, zo lume. Um kâtik ziġâ kore anâ Antipa kuwe, narâk zoren nâġât den mem ândim mân loriwe.

14 Oi nâ zeŋġât nânġa mâik ŋâi bâliġ uap. Zeŋġât kamânân a nâmbutŋâ ândie, zen Bileamġât mâtâp lânġme. Propete Bileam, zâk a kutâ Balakŋâ Isirae a kâitzânġoi



bâliņ upigât dukuip. Oi zen lopiogât siņgi nalem nem kâmbu konda sot pi-urivyâunzabân bagiwe.

15 Oi zeņgât kâmurân a nâmbutņâ zen mem gulip kwâkwat a Nikolau, zâkkât arâpņâ zeņgât mâtâp lân yatik urâwe.

16 Zorat zen umziņ melânbi. Zen yatâ mân utne nâ zeņgâren kek gamņâ a yatâ zo kâsa otziņgâm lâunangât sâunandâ kârâziņgâbat.

17 Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzânguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi. Ņâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbergât nalem kutņâ Mana, tik zeip, zo pindâbat. Oi kât kâukâu Ņâi pindâbat. Kât zoren kot unakņâ Ņâi zei mâriniandâ zikņik ek nâņgâbap.” ’ ’ ”

*Isebegât mâtâp mân lânbi.*

18 Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Tiatira kamânân kâmut zeņgât galem a, ziņangât den itâ kulengu, ‘Anutu nanņâ siņâ tobat kârâp bâlam yatâ. Oi kiņâ kât âin kârâpņâ sei kuriņkomap, zo yatâ, zâkņâ gâgât itâ sap,

19 “Nâ orot mâmeziņâ nâņgan. Zen a buku otziņgâme. Zen nâņgâm pâlâtâņ kwatnim nepkât kâtigime, zorat topņâ ek nâņgan. Mârum nep tuum loriwe. Ka narâk zi ko nep tuum kâtigie, zo nâņgan.

20 Oi nâ itâgât op zeņgât nâņga mâik Ņâi bâliņ uap.

Zen ambân Ņâi ambân kutâ Iseba mârum ândeip, zo yatâ zeņgâren ândei mân nâņgânâņgâ urâwe. Zâk sarâ ambân. Zâk nâ Propete ambân sâm arâpnâ den dâzâņgoi laņ mâman op lopiogât siņgi sâm nalem nemarâwe.

21 Zâkņâ umņâ melânjbapkât mambât ândiwan. Kâ zâk umņâ mân melânâ bâliņâ mân birâmap.

22 Nâņgânek. Zorat sa sisi mâsek okņangi zimbap. Oi a zâk sot laņ ândime, zen umziņ mân melânņe ârândâņ sâknam ziņgâbat.

23 Oi ambân zorat nan bârarâpņâ zo zâņgua mom naņgâbi. Yatâ ua kamân dâp Kembugât kâmut zen nâgât itâ nâņgâbi. Nâņâ um nâņgânâņgâziņ ek nâņgâman. Oi nâ aksik patâ ândi mâmanziņangât topņâ ekņâ hâunâ melânj ziņgâbat. Nâgât yatâ nâņgâbi.

24 Tiatira kamânân a nâmbutņâ zen sarâ den zo birâme. Zen Sataņgât den mân nâņgâme. Zeņgât den sa nâņgânek.

25 Kut Ņâi Ņâi mem ândie, zo dâņ mem ândine gâbat. Nep Ņâi yâmbâtņâ kwâkziņan mân paan.

26 Ņâi zâk Sataņ sot agom kâtigem nâgât orot mâme zo op ândim zari narâk âki nâņâ imbanâ pinda a hân Ņâin Ņâin gokņâ zeņgât a sâtņâ upap.

27 Zâk tân kâtikņâ zo bikņan mem a kutâziņ

upap. Oi âmaņ kunzirindâ âbâņgumap, zo yatâ zâņgobap. Nâ Ibânandâ imbaņâ nigip, zo yatik zâk pindâbat.

<sup>28</sup> Oi sâņgelak patâ zâkkât haņsâbâ sâi tâkap sâme, zo pindâbat.

<sup>29</sup> Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ’ ’

### 3

*Um mumuņâ mân ândibi.*

<sup>1</sup> Yatâ samņâ itâ sâip, “Sarde kamânân kâmut zengât galem a, ziņaņgât den itâ kulemgu, ‘Anutugât Kaapum imbaņâ nâmburân zagât zâkkâren tâkņaņgap sot sâņgelak nâmburân zagât zo mem ândiap, zâkņâ gâgât itâ sap, “Nâ orot mâmegañgât top nâņgan. A ziņgitnetâ wâgân ândie yatâ uap. Umziņâ ko mumuņâ ziap.

<sup>2</sup> Zorat zen zaatņâ zengâren a torenņâ munam ue, zo umziņâ kom mâņgibi. Nâņgânek. Anutu mâteņan orot mâmeziņâ eksa mân dâp uap.

<sup>3</sup> Zen umziņ melâņ den dâzâņgowan, zo dâņ mem ândibi. Yatâ mân utne kâsa ziņ game yatâ nâ zengâren gâbat. Oi zorat narâkņâ mân nâņgâbi.

<sup>4</sup> Zengâren a nâmbutņâ ândie, zen hâmbâziņ baņerân mân saņgonme. Zen bâliņ mân upme. Oi a yatâ zorâņ hâmbâ kâukâu mem ândim nâ sot tâtat mâme upi. Zen

yatâ upigât nâņgâziņga dâp uap.

<sup>5</sup> Nâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâm ândei hâmbâ kâukâu pinda mem ândibap. Oi kutņâ ândiândigât ekabân ziap, zo mân gulipkubat. Buņâ. Nâ kutņâ Ibânaņgât mâteņan sot sumbem arâpņâ, zengât mâteziņan sâm muyagibat.

<sup>6</sup> Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi.” ’ ’

*Kembugât den mem târârakņâ op ândibi.*

<sup>7</sup> Yatâ sâmņâ itâ sâip. “Piladelpia kamânân kâmut zengât galem a, ziņaņgât den itâ kulemgu, ‘Dawidi zâk Yerusalem kamân mariņâ ândeip, zo yatik Kembuņâ Yerusalem unakņaņgât mariņâ ândiap. Zâkņâ hâņgi mem pâi nâiņâ mân dooņgubap. Oi zâkņâ mâtâp zo dooņgoi nâiņâ mân mem pâmbap. Tirik a sot sâi bon opmap, zâkņâ gâgât itâ sap.

<sup>8</sup> “Nâ orot mâmeziņaņgât topņâ nâņgan. Nâņgânek. Nâ mâteziņan mâtâp mem parâwan, zo a nâiņâ dooņgubapkât imbaņâ mân tâkņaņgap. Zen imbaņâziņ bituktâ zemziņgap, zo nâņgan. Oi dinnâ lum mem ândim kutsiņginâ mân birâwe.

<sup>9</sup> Nâņgânek. Sataņgât kâmurân gokņâ a nâmbutņâ, zen Yuda a bonņâ buņâ. Zen sarâ a ândime. Zen otziņga gâgâren gam umziņ topņan

pindiņsâm itâ nâņgâbi, 'Nâ umnandâ gâsuziņgâm ândiman.' Zo nâņgâm biranĭbi.

<sup>10</sup> Zen âkon buņ nâgât denân mem kâtigem ândiwe, zo ko sa sâknam narâk a hân dâp topziņ muyagibapkât âsagibap, zo zeņgâren mân âsagibap.

<sup>11</sup> Nâ kek gâbat. Zorat kut nâi nâi mem ândie, zo dâņ mem ândine a nâiņâ ândiândiziņangât hâuņâ zo mân betziņan mimbap.

<sup>12</sup> Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem ândibap, zâk Anutugât tirik namin hambo yatâ kwânâņga zoren kinkin kâtik kinmâmbap. Oi zâkkâren Anutunangât kutņâ kulemgubat. Oi Anutugât kamân, Yerusalem kamân uņakņâ Anutugâren gâbâ sumbemân gokņâ zo gibap, zorat kutņâ kulemgubat. Oi ninâ kutnâ uņakņâ zo zâkkâren kulemgubat.

<sup>13</sup> Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi. ” ”

### *Mân lorebi.*

<sup>14</sup> Yatâ sâmņâ itâ sâip, "Laodikea kamânân kâmut zeņgât galem a, ziņangât den itâ kulemgu, 'Den bon mariņâ sot sapsusuņâ bonņâ sot sâi kâtikkâtigiņ, Anutugâren gâbâ kut nâi nâi muyageip, zorat topņâ ândiap, zâkņâ gâgât itâ sap,

<sup>15</sup> "Nâ orot mâmezziņangât topņâ nâņgan. Nâgât âkņâle mân nâņgâme. Pateņâ sot

kârâpņâ oset ândime. Zen um oset ândime, zo nâņgan. Zen pateņ mo kârâpņâ upigât otnigap.

<sup>16</sup> Kârâp sot pateņ oset-zikņan ândimegât too bâliņâ yatâ lâunan gâbâ mogatziņga gibi.

<sup>17</sup> Zen ziņangât topņâ mân nâņgâm laņ itâ sâme, 'Nen gom sambe zemningap. Nen kut nâi nâi donĭbep miwen, zorat kut nâi nâigât mân kârunat.' Zo sarâ. Zen topziņâ mân kârum laņ yatâ sâme. Nâ ziņgitsa zen a gigiņâ, kanpitâ, laņ ândim sinziņ bâpsâsâņ sot sâk bârak ândime.

<sup>18</sup> Zorat dâzâņgua nâņgânek. Zen nâgâren gâbâ kune sâņgân memņâ sikumziņoot upi. Oi hâmbâ kâukâu kwâlâm sâkziņ kwâtepkune aņunziņ buņ upap. Oi sinziņangât kelâk kwâlâm siņziņ saņgonņâ sinziņâ âlip ikpi.

<sup>19</sup> Nâņgânek. A ambân nâ umnandâ gâsâzâņgoman, zo zâņgom kubikziņgâman. Zorat zen umziņ melâņâ um wâgân op kâtigem ândibi.

<sup>20</sup> Nâņgânek. Nâ umgât mâtâp hâņgi âkņan kin kom kinzan. Oi nâi zâk dinnâ nâņgâm hâņgi mem pâi zâkkât mirin zâi tap nalem ârândâņ nindat.

<sup>21</sup> Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâm ândibap, zâk nâ sot a kutâ tâtarân tâtat. Nâ yatigâk Satañ sot agom kâtigem walâm ândiwangât Ibânandâ zâk sot tâtarân tâpatkât diinigip.

22 Kaapumñâ Yesugât kâmut den dâzânquap, zo kindapziñootñâ nânğâm kwâtâtibi.” ’ ’ ’

#### 4

*Yohanenñâ Anutugât neule tâtatñâ egip.*

1 Nâ kut ñâi ñâi zo ek nânğâ sumbem pâroñsâi egâwan. Oi den kwamit patâ lâmun yatâ âsagei nânğâwan, zo sumbemân gâbâ dum muyagemñâ itâ dâtnogip, “Gâ ziren kopgâna kut ñâi ñâi muyagibap, zorat tirâpgoga eknan.”

2 Yatâ sâi Kaapumñâ mem hâbamñan kwatnigi sumbemân neule tâtatñâ ñâi tâi kwâkñan ñâiñâ tâi egâwan.

3 Oi zo tâip, zâkkât tobatñâ kât kutñâ Yaspa sot Konelian, kât kulem âlipñâ, kuriñâ yatâ. Oi tâtatñâ toren toren mulum mogat yatâ kât kutñâ Emerali, kât kulem âlip zoren kirip, holiñâ gwâlâ.

4 Oi neule tâtatñâ 24 zorân haamgum tarâwe. Tâtatñâ zorat kwâkñan a patâ 24 tarâwe. Zen hâmbâziñ kâukâu pamñâ tarâwe. Oi kâukziñan pindokziñ pulimâtamñâ tuutuun zo pam tarâwe.

5 Oi neule tâtatñâ patâ zobâ hânpan sot kan kundundun âsagem zeip. Oi tâtat sângânñan kârâp âsakñâ nâmburân zagât sem tâip. Zo Anutugât kaapum

imbanñâ nâmburân zagât tâkñanğap, zorat kârâp.

6 Oi tâtatñâ sângânñan saru ñâi beloñoot yatâ zeip.

Oi tâtatñâ toren toren zuu patâ âlipñâ kimembut tarâwe. Oi zo zen umziñen kândâtziñen sinziñ donbep.

7 Zuu âlip kimembut zeñğâren gâbâ zuu ñâi, zuu kâtik Laionğât tobat. Nâi ko bâu makau yatâ. Nâi zâk si sângânñâ a yatâ. Nâi zâk nii utak yatâ.

8 Oi zuu kimembut zen abâtziñâ nâmburân kânok. Oi zuu zo umziñan kândâtziñan sinziñ donbep. Oi jâtik sirâm kep itâ mime, “Tirik, hâlâlu, hâlâlu, hâlâlu.

Kembu Anutu, imbanñâ mariñâ, Zâk hâlâlu op ândiap. Zâk ândeipñâ ândiap. Oi dum gâbap.”

9 Oi zuu kimembut ziñâ Kembu, ândiândi mariñâ, zâk sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñanğâm kutñâ mem zaatme.

10 Zo yatâ utnetâ a 24 tâtat âlipñan tapme, zen ândiândi mâriñâ zâkkât um topñan pindiñsâm sâm âlip kwâkñanğâm neule pindokziñ zo um topñan pam itâ sâm mâpâsime,

11 “Kembuniñâ Anutu, gâ kut ñâi ñâi aksik muyageziñgin. Gâ sâna kut kiñ kiñ zo muyageip, ziap. Zorat neule âsakñâ sot sâm âlip den sot imbanñâ, zo gânñâ galem otna dâp upap.”

## 5

*Yohanenâ ekap nâi sâbânâ om doonjudoonjũ zo egip.*

<sup>1</sup> Oi neule tâtatnâ patin tâpmap, Kembu, zâk bik bongen ekap mem tâi egâwan. Ekap zo umnjan kândâtjan kulemgum gonkune zeip. Oi sâbâ nâmburân zagât zorân pane gâsum kâtigeip.

<sup>2</sup> Oi sumbem a patâ kâwaliñoot tâi egâwan. Zâk den kâtiknâ itâ sâip, “Nâi târârak ândimnâ ekap sâbânâ zo mem moloñi dâp upap?”

<sup>3</sup> Yatâ sâi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan gâbâ nâinâ ekap zo moloñ sâlâpkubap mân muyagiwe.

<sup>4</sup> Nâinâ âlipnâ yatâ ândim ekap zo moloñ sâlâpkubapkât dâp mân muyagiwe. Zorat umnâ bâlei isewan.

<sup>5</sup> Yatâ ua ko a patâ zengâren gâbâ nâinâ itâ sâm dâtnogip, “Mân ise. Nânghâ. Yudagât kiurâp zengâren gâbâ a nâi zuu kâtik laioñ yatâ nâi muyageip. Zâk Dawidigât kâmnâ. Zâknâ Anutugât kâsa zen sot agom kâtigem walâziñgip. Zâknâ ekap sâbânoot nâmburân zagât zo âlip moloñbap.”

*Yohanenâ Râma egip.*

<sup>6</sup> Oi na eksandâ tâtatjan zo zuu âlipnâ kimembut sot a patâ 24, zengât osetzjan râma gwamnâ nâi kune kiri yatâ egâwan. Kâukjan goonâ nâmburân zagât, sinâ nâmburân zagât. Oi sinâ

nâmburân zagât, zo Anutugât kaapum. Oi Anutugât kaapum imbanâ nâmburân zagât tâknangap. Zâk hân dâp sângonzângoi âi ândie.

<sup>7</sup> Oi Râma zâk âi neule tâtatjan tâip, Kembu, zâkkât bik bongen ekap zo meip.

<sup>8</sup> Ekap zo mei zuu kimembut sot a patâ 24, zen Râmagât um topnjan âi ziwe. Zen kâmam wâlönziñoot sot hâkop goide kâtñâ tuutuun, zo ârândân mem gei ziwe. Hâkop umnjan gâbâ hitom âlipnâ âsagem gâip. Hitom âlip, zo Anutugât tirik a zengât ninâu.

<sup>9</sup> Oi zen kep unaknâ nâi itâ miwe,

“Gâ gonetâ gilâmgandâ hân dâp a kâmutnâ kâmutnâ, den gându nâi nâi suupziñ mena Anutugât sinji urâwe. Zorat gâ ekap mem sâbânâ zo moloñna dâp upap.

<sup>10</sup> Gâ minduzingâna Anutugât um topnjan tirik a kâmut urâwe. Oi zen hânân Anutu kore oknangâm a ambân zengât a kutâ yatâ op ândibi.”

*Sumbemân sâtâre patâ muyageip.*

<sup>11</sup> Oi nâ sinnandâ eksa sumbem a doñbep patâ mân sâlâpzânghozânghoñ, kâmutnâ kâmutnâ neule tâtatnâ patâ zo haamgum kin sâtâre op kirâwe. Oi zuu âlipnâ kimembut sot a patâ zen osetzjan kin betzjan mine kep itâ miwe,

12 “Râma kuwe, zâk imbanjâ sot sikum, gom sambe, nângânângâ sot kâwali, kot patâ sot sâm âlip den zo galem oi dâp upap.”

13 Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan sot saruyân ândiwe, zinjâ itâ sâne nângâwan, “Neule tâtatjan taap, zâk sot Râma ârândân sâm bâbâlanj sot kot patâ sot imbanjâ zemzikapnjâ zem zâibap.”

14 Oi zuu kimembut, zinjâ itâ sâwe, “Perâkŋak.” Sâne a patâ zinjâ Kembugât um topŋan gei zem den sâm mâpâsiwe.

## 6

*Bâu patâ biosi kimembut, zengât den.*

1 Oi nâ sinnandâ itâ egâwan. Râma zâk ekap sâbânoot nâmburân zagât zeip, zo mem sâbâ nâi mem moloŋip. Moloŋi ko zuu kimembut zengâren gâbâ nâinjâ den patâ, sumbem kwamit yatâ den sam sâip, “Gâ zi ga.”

2 Sâi zoren bâu patâ biosi kâukâu nâi gâi egâwan. Kwâkŋan a nâi tâip, zâk timbânoot. Oi a kutâ neule pindok âlip pindâne kâwali op kâmbamân zângom kâwâliziŋ mem ge kwâpam arip.

3 Oi Râmanjâ ekap sâbâ zagât moloŋi zuu nâinjâ den sâm sâip, “Gâ zi ga.”

4 Sâi bâu patâ biosi kuriŋâ nâi gâi egâwan. A kwâkŋan

tâip, zâk hânân lumbenjâ buj oi a kâsa kâsa upigât Kembuŋâ imbanjâ pindip. Oi Kembuŋâ a zo sâu patâ pindip.

5 Oi Râma zâk ekap sâbânjâ karâmbuŋ moloŋi zuu karâmbuŋandâ sâip, “Gâ zi ga.” Oi nâ sinnandâ eksa bâu patâ biosi sumun nâi gâip. A kwâkŋan tâip, zâk nalemgât yâmbâtŋanġât dâpŋâ mem tâip.

6 Oi zuu âlip kimembut osetziŋan gâbâ den nâi itâ âsagei nângâwan, “Sibit keet hâkop zagât, sângânŋâ bâzagât. Oi segoŋ kin zagât, sângânŋâ bâzagât. Oliwa nak sot waiŋ nak zo mân tâmbetkune bonŋâ muyagibap.”

7 Oi Râmanjâ ekap sâbâ kimembuŋ moloŋi zuu kimembuŋâ zorân den sâm sâip, “Gâ zi ga.”

8 Sâi sinnandâ eksandâ bâu patâ biosi kâu nâi gâip. Oi a kwâkŋan tâip, zâkkât kutŋâ Mumuŋ. Oi nâi kândâtŋan gâip, zâkkât kutŋâ Sim. Oi hânân danjon kimembuŋanġâren gâbâ karâmbut zo yen zei nâi zoren kâmbam sot pu, mâsek sot zuu kâtikŋandâ a ambân tâmbetzângom nanġâbigât imbanjâ zekâren zikip.

*A siŋgi âlipkât op zângowe, zengât den.*

9 Râmanjâ ekap sâbânjâ bâtnâmbuŋ moloŋip. Oi a Anutugât den mem ândine zângowe sot Yesugât siŋgi sâm muyagem ândine

zāngowe, zengāt um dāpziŅ Anutugāt siŅgi pāpanŅā zorat topŅan zine ziŅgirāwan.

<sup>10</sup> Zen den kātik sām itā sāwe, “O kutāniŅā patā, hālālu op āndiat. Sāna bon opmap. KembuniŅā, gā wangāt narāk mem kārep pam gilāmniŅaŅgāt tosa a hānān āndie, zengāt hāuŅā mām mākām ziŅgat?”

<sup>11</sup> Yatā sāne hāmbā kākū kākū ziŅgām itā dāzāngowe, “Kore a bukurāpziŅ nāmbutŅā zāngonetā tenġāziŅā dāpŅan upapkāt umziŅ diim gei mambāt māik Ņāi āndibi.”

*Narāk patin kut Ņāi Ņāi muiyagibap, zorat den.*

<sup>12</sup> Oi itā egāwan. Rāma zāk ekap sābā nāmburān kānok moloŅi wāriŅ patā meip. Oi mirāsiŅ sumunkom āmaŅ sākŅā yatā oip. Oi kāin patā op kuririŅ kārām tobatŅā gilām yatā oip.

<sup>13</sup> Oi sāngelak zen pibaŅā nak iluŅā kwāmbārāŅgi hānān gemap, zo yatā hānān giwe.

<sup>14</sup> Oi mundo kwapme yatā sumbem kāpiaŅgām buŅ oip. Oi bakŅā hānān sot saruyān, zo ābāŅgum aleyaŅgām āiwe.

<sup>15-16</sup> Kut Ņāi Ņāi yatā zo muiyagei hān dāp a kutā sot a sātŅā sot kāwali a sot sikum a sot zāizāiŅ, gigiŅ, zen aksik hān kāt mātāpŅan āi tik pam bakŅā sot sim, zengāt itā sāwe, “Ge kwāratnāŅgonek. Ge kwāratnāŅgonetā neule tātātŅan tāpmap, zāk mām niŅgitpap. Oi Rāmagāt kuk

nāngap, zorat bonŅā zo mām gāi iknat.

<sup>17</sup> KukzikŅaŅgāt narākŅā oi a Ņāi māteziŅan kātigem mām kinbap.”

## 7

*Isirae a kāmūt Kembangāt siŅgi urāwe.*

<sup>1</sup> Oi nā sumbem a kimembut ziŅgirāwan. Zen hān muruk toren toren kirāwe. Oi piā toren toren gābā gāmap, zo gāsum kirāwe. Piā Ņāi hānān mo saruyān mo nagān mām gābapkāt yatā urāwe.

<sup>2</sup> Oi mirāsiŅ takātakāŅan gābā sumbem a ŅāiŅā gāi egāwan. Oi āndiāndi mariŅā, Anutu, zākkāt sātāt undip pāpan Ņāi mem āndeip. ZākŅā sumbem a kimembut saruyān sot hānān kut Ņāi Ņāi tāmbetkubigāt siŅgi āndiwe, zen zāŅgonsām itā dāzāŅgoip,

<sup>3</sup> “Zen hān mo saru mo nak kek mām tāmbetzāŅgobi. Nen Anutugāt undip zi kore arāpŅā zengāt māteziŅan pānat.”

<sup>4</sup> Yatā sāi a māteziŅan undipŅoot zengāt tenġā itā sāne nāŅgāwan, “Isirae a kāmūt kāmūtŅā, zengāren gābā 144 tausen māteziŅan undip zo parāwe.

<sup>5-7</sup> Yuda kāmurān gābā 12 tausen zengāt māteziŅan undip parāwe. Reubengāt kāmurān gābā 12 tausen. Gadegāt kāmurān gābā 12 tausen. Aseregāt kāmurān gābā 12 tausen. Naptaligāt kāmurān gābā 12 tausen.

Manasegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Simeonġât kâmurân gâbâ 12 tausen. Lewigât kâmurân gâbâ 12 tausen. Isasagât kâmurân gâbâ 12 tausen.

<sup>8</sup> Sebulonġât kâmurân gâbâ 12 tausen. Yosepegât kâmurân gâbâ 12 tausen. Benyamingât kâmurân gâbâ 12 tausen. A yatâ zo mâteziġan undip parâwe.”

*A kâmut donġepġâ Anutu mâteġan kirâwe.*

<sup>9</sup> Kut ñâi ñâi zo ek nanġâm ñâi egâwan. Hân dâp zorat sâkziġ tobat top top sot den top top, kâmut patâ patâ ñâi, a ñâiñâ tenġâziġâ mân sâlâpkubap yatâ, zen tâtatġan tâpmap sot râma, zekât umzik topġan kine ziġgirâwan. Oi hâmbâziġ kâukâuyâk. Zen gâlâġgât sot lâkom iinġâ bitziġan mem kin den kâtik sâm itâ sâwe,

<sup>10</sup> “Neule tâtatġan taap, Anutu sot Râma, zet kubikku-bikniġâ.”

<sup>11</sup> Oi sumbem a aksik ziġ neule tâtatġâ sot a patâ sot zuu âlipġâ kimembut haamzâġgom kirâwe, zen umziġ topġan ge zem Anutu mâpâsem itâ sâwe.

<sup>12</sup> “Perâkġak sot sâm âlip sot neule âsakġâ, sâiwap, imbaġâ, nâġġânâġgâ, kot patâ, zo Anutuniġâ zâkkâren ziapġak zem zâibap. Zo perâkġak.”

*Sâknam kwâkġan ândiwe, zenġât den.*

<sup>13</sup> Oi a patâ zenġâren gâbâ ñâiñâ mâsikânim sâip,

“Dap nâġġat? Hâmbâziġ kâukâu zo, zen waniġ gâbâ ga kinze?”

<sup>14</sup> Mâsikâniġi den itâ sâm mâburem dukuwan, “Patâ, nâ mân nâġġan. Gâ nâġġat.” Sa dâtnogip, “Zen sâknam patin gâbâ takâm gawe. Oi hâmbâziġ Râma gilâmġandâ sanġone kâukoip.

<sup>15</sup> Zorat zen Anutu um topġan ândim ñâtik sirâm zâkkât namiġ kore okġanġâm ândime. Oi neule tâtatġan tâpmap, Kembu, zâk zen sot tap galem otziġgâbap.

<sup>16</sup> Oi bet zen nalem mo toogât mân mumbi. Maanġâ mân zâġġobap. Sâknam mân muyageziġgâbap.

<sup>17</sup> Râma tâtatġan tâpmap, zâkġâ diiziġi ândiândi too sinġan âim ândibi. Oi si sâġġânziġan sinziġ toon zo Anutuniġâ sanġori isem umbâlâ mân op ândibi.”

## 8

*Sumbem a nâmburân zagât lâmun ziġġâwe.*

<sup>1</sup> Râma zâk ekap sâbâ nâmburân zagât zo moloġi sumbem hiriġsâm mâik ñâi zeip.

<sup>2</sup> Zo âki sumbem a nâmburân zâġgât Anutugât um topġan kinme, zen ziġgitsa lâmun nâmburân zagât ziġġâwe.

<sup>3</sup> Oi sumbem a ñâiñâ hâkop ñâi goide kâtġâ tuutuuniġâ, zo mem gamġâ Kembugât sinġi nalem pâpanġan zoren âi kiri kut ñâi wârân âlip donġep zo pindip. Oi zâk zo



mem Anutugât siŅgi nalemem pāpanĵā zorat kārāpĵan pāi sem wārānĵā zarip. Anutugât siŅgi a zeŅgât nināu sot māpot kārābān pāi sem wārānĵā zarip. Zo tātātĵā gootĵan kirip.

<sup>4</sup> Wārān ālip bikĵan kirip, zorat kābakĵā zo Anutugât siŅgi a zeŅgât nināu bekĵan mem Anutu māteĵan zarip.

<sup>5</sup> Sumbem a zo yatā opĵā Kembangât siŅgi nalemem pāpanĵan gābā kārāp mem hākobān pam hānān lokei giarip. Lokei giari sumbem kārām kwamit patā oi hānpān sot wāriĵ patā muyageip.

*Sumbem a kimembut lāmum waatnetā hānān wesāk top top muyageip.*

<sup>6</sup> Oi sumbem a nāmburān zagāt lāmum mem kirāwe, zen waatnam kubikaŅgāwe.

<sup>7</sup> Oi sumbem a kānok zāk lāmumĵā waari kāt paterĵ sot kārāp sot gilām māpotĵā hānān gem gāip. Oi hān daŅgon karāmbut zeip, zorat torengeŅ kārāp seip. Zoren nak sot hibuk mot zo aksik sem naŅgip.

<sup>8</sup> Sumbem a zagātĵā lāmumĵā waari kut űāi bak patā yatā zo sem ābāŅgum saruyān giarip.

<sup>9</sup> Giari saru daŅgon karāmbut zeip, zorat torengeŅ zo gilām oip. Oi saru zuuĵā zoren mom naŅgāwe. Oi waŅgā tarāwe, zo ābāŅgum naŅgāwe.

<sup>10</sup> Sumbem a karāmbuĵā lāmumĵā waari sāŅgelak patā űāi sumbemān gābā kārāp

bālam yatā gem too patā sot too sinĵā nāmbutĵā zoren giarip.

<sup>11</sup> SāŅgelak zorat kutĵā kālak kātikĵā. Zorat hānān too zeip, zo daŅgon karāmbut zeip, zorat torengeŅ geim too zo aksik kālakĵā oi a ziŅā nemĵā muwe.

<sup>12</sup> Sumbem a kimembuĵandā lāmumĵā waari mirāsĵ sot kāin sāŅgelak zeŅgāren dangon karāmbut zeip zorat torenĵā sumunkom āsakĵā gātūgāt oip. Oi űātigān kāin sot sāŅgelak zeŅgāt āsakiŅā paalaŅ oip.

<sup>13</sup> Oi nā ekĵā nii utak egāwan. Oi utak zo sumbem tāmumĵan den kātikĵā itā den sāip, “Yei, yei, yei, sumbem a karāmbut te. Zen lāmumziŅ waatne a ambān hānān āndie zo, zen dap upi?”

## 9

*Sumbem a bātāmbuĵandā lāmum waari dikon muyagiwe.*

<sup>1</sup> Sumbem a bātāmbuĵ zo lāmum waari nāŅā eksandā sumbemān gābā sāŅgelak űāi ākam hānān gei egāwan. Zāk simgāt mātāp doodoonĵūŅā zo pindāwe.

<sup>2</sup> Oi zāk simgāt mātāp mem pāi kābak patā kopgāip. Nep une sem takāmap, zo yatā. Kopgamĵā mirāsĵ kwātepkoi.

<sup>3</sup> Kābak umĵan gābā dikon doŅbep takām hānān giwe. Kabāt zo goozĵā sāulegāt tobat yatā.

4 Zen hibuk mo nak nalem mot zo mân tâmbetzângobigât sâm zingip. A ambân Anutugât undip mâteziñan mân zeip, zen kâsa minzingâbigât sâip.

5 Oi kâin bâtnâmbut umñan kâbat ziñ sâknam patâ zingâne mân mumbigât sâm zingip. Sâknam zo sâuleñâ ziñgi sâknam nângâme yatâ.

6 Oi narâk zoren a zen mumbigât otziñgi ândim mân mumbi.

### *Dikon tobatziñagât den.*

7 Dikon zengât tobat bâu patâ biosi yatâ. Kâwali a zen kwâkziñan tap kâmbamân âinam kubikanğame yatâ. Oi kâukziñan pindok goide kâtnâ tuutuñy yatâ zo tâip. Oi si sângânziñâ, zo a yatâ.

8 Oi sâmotziñ, zo ambân zengât kâukziñ sâmot yatâ. Sâtziñ, zo zuu kâtik laion sâtñâ yatâ.

9 Oi dimâziñan dugum kât kâtikñandâ tuutuñy yatâ zeip. Abâtziñ kwamit, zo biosi sot a lalanâ doñbep kâmbamân sârârâk kârâm âine kwamitagomap yatâ.

10 Daaziñâ sâule daañâ yatâ oi sâtziñâ, zo daaziñan ziap. Zorâñ kâin bâtnâmbut umñan a ambân zingâne sâknam nângâm ândibi.

11 Oi simgât sumbem a, zâk zengât a kutâ ândiap. Zâkkât kutñâ Yuda denân Abadon. Grik denân ko Apolion. Oi niñ denân kiom a.

12 Nii utakñâ sâp karâmbut den itâ sâip, “Yei.” Njai zo

âsagei âkap. Zagât zo yen ziaborâk.

*Sumbem a nâmburân kânokñâ lâmun waari kâwali a muyagiwe.*

13 Oi sumbem a nâmburân kânok zorâñ lâmun waarip. Oi Anutu mâteñan sinji nalem pâpanñâ goide kâtnâ tuutuñy murukñâ kimembut, zobâ den njai âsageip.

14 Sumbem a nâmburân kânok lâmun mem kirip, zâkkât den itâ âsageip, “Euparata too patin sumbem a kimembut saaziñgi zie, zen olanziñgâ.” Sâi olanziñgi.

15 Sumbem a kimembut, zen narâk zoren nep tubigât mârûm sâm ziñgi ândiwe. Nep diñ sâm zingip, zo itâ. Zen hân dañgon karâmbut zorat torenñan a ambân zângone mumbigât sâip.

16 Sumbem a olanziñgâwe. Oi kâwali arâpziñâ biosi kwâkñan tâtatñâ, zengât teñgâ 2 handeret milion. Yatâ sâne nângâwan.

17 A sot bâu patâ tobat itâ egâwan. A zen dimâziñan dugum zo kuriñâ sot kâmbum sot gimbanñâ yatâ mem ândiwe. Oi biosi zengât kâukziñâ zuu kâtik laion kâukñâ yatâ. Lâuziñan gâbâ ko kârâp sot kâbak sot kât gimbanñâ kârâpñâ takâmap yatâ.

18 Oi kârâpñâ karâmbut zorâñâ hânân dañgon karâmbut zeip, zorat torenñâ a tâmbetzângoip.

19 Biosi zengât kâwaliziņâ, zo daaziņan sot lâuziņan ziap. Daaziņâ, zo mulum yatâ kâukņoot zorâņâ a tâmbetzângome.

20 Oi a ambân nâmbutņâ tâmbetzângom naņgâm nâmbutņâ birâziņgâwe. Birânetâ zen kut ņâi ņâi zo ekņâ umziņ mân melâņawe. Zen ândi mâmanziņangât nâņgâne mân bâliņ oip. Zen wâke sot lopio top top zengâren pâlâtâņ op ândimņâ mân birâwe. Zen lopio topziņâ itâ mân nâņgâwe, "Lopio zen sinziņandâ mân ek nâņgâme. Zen kinziņandâ mân âim game. Zen kindapziņandâ den mân nâņgâme."

21 A zo, zen yatâ mân nâņgâwegât kâmbam sot kware sot kâmbu sot laņ ândiândiņ zo mân birâwe.

## 10

*Sumbem a ņâiņâ den sâi kâtigeip.*

1 Sumbem a imbanâņoot ņâi sumbemân gâbâ gem gâi egâwan. Zâk sasa osetņan gâi kâuk kwâkņan mulum mogât zeip. Si sâņgânņâ maa yatâ. Kiņâ zagât zo kârâp bâlam yatâ.

2 Bikņan ekap ņâi mem mâbâlakņem kirip. Oi kiņâ bongen zo sâru kwâkņan lâņ kirip. Oi kiņâ yaņgâgen zo hânân lâņ kirip.

3 Kin den kâtikņâ zuu kâtikņâ laioņ doņbep zengât den yatâ sâip. Sâi sumbemân

kaņkundundun nâmburân zagât den sâwe.

4 Den yatâ sânetâ nâņgâm kulemgubam ua sumbemân gâbâ den ņâi itâ nâgâren gâip, "Sumbemân gâbâ den se, zo mân kulemgu. Yen dooņguna tâpap."

5 Oi sumbem a ņâi saruyân sot hânân lâņ kirip, zâk bik bonņâ sumbemân pam den itâ sâm kâtigeip.

6 "Sumbem sot hân, saru sot kut ņâi ņâi zoren zie, zo muyageipņâ ândimņâ ândim zâimâmbap, zâkkât mâtenan itâ sâm kâtigibâ. Perâkņak, narâk kârep mân ziap.

7 Sumbem a nâmburân zagâtņâ lâmunņâ waari kwamit muyagibap, narâk zoren Anutugât den tikņâ Propete sap sum ziņgip, zorat bonņâ muyagibap."

*Sumbem a ņâiņâ Yohane ekap ņâi pindi neip.*

8 Oi sumbemân gâbâ den nâņgâwan, zo yatik du âsagem itâ dâtnogip, "Gâ âimņâ sumbem a kiņâ saruyân sot hânân lâņ kin ekap mem mâbâlakņem kinzap, zâkkâren âi ekap zo me."

9 Sâi nâ sumbem agâren âimņâ ekap nibapkât sa itâ dâtnogip, "Mem ne. Nenandâ lâugan âm yatâ op naamņâ upap. Ka umgan kâlak upap."

10 Yatâ sâmņâ ekap zo nigi newan. Nia ko lâunan âm yatâ naam oip. Zorâņ nem gwâka umnan giari kâlak oip.

<sup>11</sup> Oi itā dātnowe, “Gā a kāmūtņā kāmūtņā, a hānņā hānņā, a sāk top top, den gāndu ņāi ņāi, zengāt sot a kutāziņā zengāt op Anutugāt den sāban. Mārum dāzāngom āndein, zo yatik dum dāzāngoban.”

## 11

*Yohane namā dāpkwap ik-papkāt sām pindāwe.*

<sup>1</sup> A ņāiņā tāt kārep nim itā dātrogip, “Gā zaatņā Anutugāt tirik namā sot zākkāt siņgi kut ņāi ņāi pāpanņā, zo dāpkwapņā umņan nināu sām āndime, zo sālāpzāngoban.

<sup>2</sup> Namā sāngānņan sombemān zo māt dāpku. Zo birāna zeik. Zo a hāt ņāin gokņā, um kātik zengāt siņgi. Oi ziņā tirik kamān, Yerusalem, zo (sirām 1 tausen 2 handeret 60) kāin 40 umņan lāņ kindiņkādan mimbi.”

*Anutugāt den sāsāņ a zagāt muyageitā simgāt zuuņā zākobap.*

<sup>3</sup> “Oi nāgāt den sām muya-muyagiņ azatnā imbaņā zikandā nāgāt den dāzāngom āndibabot. Pet hāmbā alākņā mem āndim māt kubikaņgām dābātziņoot āndibabot. A ambān orot māmēziņ melāņ bāliņāziņ birām āndibigāt holi yatā upabot. Yatā op āndeitā (sirām 1 tausen 2 handeret 60) kāin 42 yatā ākābap.

<sup>4</sup> Propete Sakaria, zāk mārūmņan Oliwa nak zagāt

sot kārāp āsākņā zagāt zorat den kānņan sāip. Oi a zagāt zo zikņā bonņā upabot. Zet hāngāt a kembu zākkāt mātēņan kinbabot.

<sup>5</sup> Oi a ņāi tāmbezākobam oi lāuzikņan gābā kārāp ge simbap. Zorat a ņāiņā kāsa oztikām mumuņaņgāt siņgi upap.

<sup>6</sup> A zagāt zo sātā map māt gibapkāt imbaņā zikip. Zorat sātā map māt gei Anutugāt den sām āndibabot. Oi sātā toonā gilām upapkāt imbaņā zemzikap. Oi hānāt kut ņāi ņāi sātņoot sātā muyag-ibapkāt imbaņā zemzikap. Yatā utā sābabot, zo ālip upabot.

<sup>7</sup> Oi Kembugāt den sāsāņ narāk zo āki simāt gābā zuu kātikņā kopga kāsa oztikām zākoj mumbabot.

<sup>8</sup> Moitā a ziņā kāmbarāņzikņā zo birānetā kamāt patin sombemān zimbabot. Kamāt zorat kutņā sumbuņā, Sodom sot Aigita. A ziņā Kembuzikņā kamāt zoren poru nagāt kune moip.

<sup>9</sup> Oi hāt toren toren gābā a nāmbutņā, sākziņ tobat ņāi ņāi, den gāndu ņāi ņāi, zorāņā kāmbarāņzikņā sirām karāmbut sot torenņā zikitne zimbabot. Oi a nāmbutņā hanzākonā sāne kwākāziņgābi.

<sup>10</sup> Oi Propete zagāt a sāknam ziņgāwet, zorat moitā hānņā hānņā a ziņ umālep op kut ņāi ņāi aņgāgwanņā urāwe.

<sup>11</sup> Sirām karāmbut sot

torenjâ âki Anutugâren gâbâ Kaapumjâ umziknjan giari oksâm zaarâwet. Zaaritâ a zij zikitjâ kenjât donjbe urâwe.

12 Oi sumbemân gâbâ den kâtikjâ zekâren itâ gâip, “Zet zi kopgâit,” Oi kâsarâpzik zengât mâteziyan sasa kâligen zâim sumbemân zâiwet.

13 Narâk zoren wâriņ patâ meip. Wâriņ patâ mei kamân patin mirâ bâzagât zengâren gâbâ kânokjâ pâbâbânsâi nâmburân kimembut ko tarâwe. Kamângât bikjâ toren toren gâbâ yatâ pâbâbânsâne nâmbutjâ kâtigem tarâwe. Wâriņ patâ meipkât mirâ kâtnjâ tuutuun donjbeņjâ pâbâbânsâm a 7 tausen yatâ zâņgoi muwe. Oi a torenjâ âlip tarâwe, zen kenjât op Anutu, sumbem mariņjâ mâpâsiwe.

14 Utakjâ yei sâm sâp karâmbut sâip, zorat zagâtjâ âkap. Kânok ziap, zo kek muyagibap.

*Sumbem a nâmburân zagâtjâ lâmun waari kut ļai ļai muyageip.*

15 Sumbem a nâmburân zagâtjâ lâmunjâ waari sumbemân gâbâ den kwamit patâ op itâ sâwe, “A zen hânân a kutâ op kembu otziņgâme, zorat narâk âkap. Narâk zi ko Kembu sot anjâ a bâliņan gâbâ mâkâziņgâbapkât sâsân, Kristo, zekât bitzikņan ariap. Oi Kristo zâk kembu otziņgâm zâimâmbap.”

16 Oi a patâ 24 Anutu mâteņan tâtatziņan tarâweņjâ kiņ topņan ge zemjâ Anutu itâ sâm mâpâsiwe,

17 “Kembu Anutu, imbaņjâ mariņjâ, gâgâren sâiwap sâmen. Topkwap gâ ândeinņjâ ândiat. Oi gâ imbaņjâ mem dâņ kembu otziņgâm ândiat.

18 Um kâtik a kâmutjâ kâmutjâ, zen kuk diņjâ sâm ândim gane gâ hâuņjâ ziņgâbangât narâkņjâ mâte uap. Oi mumuņjâ zengât den sâm kwâkâkwâkâņ narâk mâte uap. Oi kore arâpkâ Propete sot gâgât siņgi a, a gigiņjâ sot zâizâiņ kutkâ hurat kwapme, zen sâņgânjâ ziņgâbangât narâk mâte uap. Oi hânân tâmbetzâņgome, zen tâmbetzâņgobangât narâkņjâ mâte uap.”

19 Zen yatâ sânetâ sumbemân Anutugât tirik namâ mâtâp pâroņsâi igâwe. Oi Anutu sot Mose târotârō urâwet, zorat ombōņ zeigâwe. Oi hânpan sot kwamit patâ sot kaņkundundūņ, wâriņ sot kât paterj âsagem zeip.

## 12

*Sumbemân ambân ļai kirip.*

1 Sumbemân sen mârât kulem ļai itâ muyageip. Ambân ļai âsagem kirip. Maanjâ hâmbâ yatâ kâpei kirip. Oi kiņ tipņan kâin. Oi pindokņan sâņgelak kiin zagât tarâwe.

2 Oi ambân zo kâmbonjâ op katep mimbam sâknam nânġâm isem yu yei sâm tâip.

3 Zâk yatâ op kiri kulem ŋâi sumbemân âsageip. Busem patânâ, oâ tobat yatâ, kuriŋkuriŋ, kâukŋâ nâmburân zagât, goonjâ bâzagât. Oi kâukŋâ dâp a kutâgât pindok tap arip.

4 Oi daanandâ sumbem sâŋgelak nâmbutŋâ zâŋgom mâki hânân giwe. Oâ zo yatâ opŋâ ambân zo katep mimbam oi itâ nânġâm ambân gootŋan âi zeip, "Katep âsagei nimbat."

5 Oi ambân zorâŋ a katep meip. Katep zo kât kâtik âin tân mem hân dâp a zeŋgât a kutâ op galem zâŋgobapkât sâsânâ. Katep âsagei gâsumŋâ Anutugât neule tâtatŋan mem zâi parâwe.

6 Oi ambân zo keŋgât op mirâ kâmân kâtikŋan arip. Zoren (sirâm 1 tausen 2 hânderet 60) kain 42 yatâ galem okŋanġâbigât Anutuŋâ sâi tâtatŋâ kubigâwe.

*Sataŋ sumbemân gâbâ kâbakŋine geip.*

7 Oi sumbemân kâmbam patâ muyageip. Mikai zâk sot sumbem a gakârâpŋâ, zen oâ sot kâsa urâwe.

8 Oi Mikai sot sumbem arâpŋâ, zen kâtigem oâ sot sumbem arâpŋâ kâbakŋezingâmŋâ sumbem anġân kârâwe.

9 Oi oâ patâ, mulum sâŋginjâ, Sataŋ, zâk a ambân hân dâp um gulip

kwatziŋġâmap, zâk ziŋâ gâsum kâbakŋine hânân geip. Sumbem arâpŋâ yatik kâbakŋezingâne hânân giwe.

10 Oi sumbemân den kâtikŋâ itâ muyagei nânġâwan, "Kubikkubik sot imbanjâ sot kembu op, zo Anutu sot anjâ a bâliŋan gâbâ mâkâziŋġâbapkât sâsân, Kristo, zekâren ziap. Narâk ziren bukurâpniŋ zeŋgât kâsa op sirâm ŋâtik dâp Anutu mâtenjan sâm bâliŋ kwatziŋġâmap, zâk kâbakŋine giarip.

11 Bukurâpniŋâ zen Râma gilâmŋanġât imbanjan Sataŋ sot agom kâtigem walâwe. Kembugât den keŋgât buŋ sâm muyagem Sataŋġât den mem gei kwarâwe. Oi ândiândiziŋ mân anġân kârâm buŋ upapkât sâwe.

12 Zorat sumbem sot zoren ândie, zen sâtâre upi. Ka hânân sot saruyân ândie, yei, zen dap upi? Sataŋ zâk zeŋġâren gam kuk op ândiap. Narâkŋâ kek âkâbap, zo nânġap. Zo nânġâm kuk op ândiap.

*Oâŋâ ambân kâsa okŋanġip.*

13 Oâ zâk hânân kâbakŋine gemŋâ nânġâm ambân katep meip, zâk kâsa okŋanġâm molim arip.

14 Oi ambân zo nij utak patâ abâtzatŋâ pindâne mulumġât keŋgât op mirâ kamân kâtikŋan tâtat mâmenjan tik arip. Zoren kendon karâmbut sot

torenĵā galem okņanĵām āndiwe.

<sup>15</sup> Ambān zāk ari mulumĵā too patā mogari gem too uurup patā oip. Too zorān ambān zo lum āibam oip.

<sup>16</sup> Oi hānĵā ambān bekņan mem hān mātāp oi too patā zo zoren geim nanĵip.

<sup>17</sup> Yatā oi ko oā zāk ambān zorat kuk opņā kāmūt gakārāpņā zāņgobam arip. Anutugāt gurumin den lumĵā Yesugāt sinĵi zo mem āndime, zo zāņgobam arip.

<sup>18</sup> Oi zāk saru sātņan gei sagān kirip.

## 13

*Saru umņan gābā zuu kātikņā ņai kopgāip.*

<sup>1</sup> Oi nā eksa saru umņan gābā zuu kātikņā ņai kopgāip. Zāk kākņā nāmburān zagāt, gooņā bāzagāt. Oi gooņan zo a kutā pindok bāzagāt tarāwe. Oi kākņan kot kulem zeip, zo den bāliņā zeip.

<sup>2</sup> Tobatņā wāu patā yatā. Sālāpņā, pusi yatā. Lāuņā, zuu kātik laionĵāt lāuņā yatā. Oi oā zāk imbaņā pindām zākkāt tatarān tap kembu otziņgābapkat sāip.

<sup>3</sup> Zuu zorat kākņā ņai use patā op mumuņanĵāt dāp yatā egāwan. Useņā zo soģei ālip oip. Oi hān dāp anā anā, zen zuu zo molim ek zākkāt nāņgāne imbaņā oip.

<sup>4</sup> Oāņā zuu kātik zo imbaņā pindip, zorat um kātik a, ziņā sām ālip kwākņanĵāwe. Oi zuu zo sām ālip kwākņanĵām

sāwe, “Zuu zorat tobat ņaiņā āndiap? ņaiņā dap mo dap okņanĵābap?”

<sup>5</sup> Zuu kātik zo sāk māmē opņā zāizāiņ den sām den sumunĵā sābapkat sām pindip. Oi Anutuņā zuu zo (sirām 1 tausen 2 handeret 60) kāin 42 yatā umņan nepņā tuubapkat narāk nāņgānĵip.

<sup>6</sup> Oi zu kātik zorāņā Anutu zikņā sot kutsiņiņā sot tātātņā sot sumbēmān āndime, zen sām bāliņ kwatziņgām āndeip.

<sup>7</sup> Oi Anutugāt sinĵi a kāsa otziņgām zāņgobapkat oāņā sāip. Oi hānĵā hānĵā, a sāk top top sot den gāndu top top, zeņgāt a kutā upapkat oāņā imbaņā pindip.

<sup>8</sup> Oi hān a ziņā ekņā sām ālip kwākņanĵābi. Rāma kune moip, zāk mārūm hān mām muyageibān kutziņā āndiāndigāt ekabān mām kulemgoip, a zen zo zuu zo yatā okņanĵābi.

<sup>9</sup> Kindapziņoot āndie, zen den zi nāņgām kwātātibi,

<sup>10</sup> “ņai zāk tāk namāgāt sinĵi oipņā tāk namin pambi. ņai zāk kāmāngāt sinĵi oipņā kāmānĵā koi mumbap.” Oi Anutuņā sinĵi a zen nāņgām pālātāņ kwap kātigem āndibigāt sāip.

*Hān kāligen gābā zuu ņai kopgāip.*

<sup>11</sup> Oi hān kāligen gābā zuu kātikņā ņai kopgāi egāwan. Zāk Rāma yatā kākņan gooņā zagāt zeip. Oi diņā sāip, zo oā diņā yatā.

12 Oi zuu zorân zuu mârûm kopgâip, zâkkât imbanâ zo mem nep tuum kâtigeip. Zâknâ sâi hân a ambân ziñ zuu nâi use opnâ âlip oip, zâk mâtâsiwe.

13 Oi zuu kâtik zagâtñâ, zâk kulem sen mârât patâ tumap. Zâknâ sâi sumbemân gâbâ kârâp gem gâi a ikme. Kulem zo sot sen mârât nâmbutñâ tuugi igâwe.

14 Kulem yatâ zo zuu nâi zâkkât mâtenjan tuugi a ziñ ekñâ umziñ gulip oi zuu mârûm use op sogeip, zâkkât lopio sobibigât dâzânngoip.

15 Lopio zo sobim pane kiri zuunâ lopio waatnangi zaat den sâip. Zâk yatâ upapkât Anutunâ nânngânngip. Lopio zâk sâi a ziñ mân sâm âlip kwâknangâwe, zen zângone muwe.

16 Oi a zâizâiñ giginâ, sikumziñoot sot sikumziñ bunâ, a kutâ sot kore mâman a, zo aksik sâi bitziñ bongen mo mâteziñan undip tuuwe.

17 Oi zuugât undip sâkziñan tuuwe, zo zâkkât kutnangât tenngâ. Oi undip mân mem ândiwe, zen kut nâi nâi sângân mimbegât pâke parâwe.

18 A nânngânngâziñootñâ zuu zirat tenngâ sot topziñ sâlâpkum nânngâbi. Tenngâ zo agât kutnangât tenngâ. Tenngâ zo 666.

## 14

*Râma sot kâmut gakârâpñâ Sion bâknjan kirâwe.*

1 Nâ eksandâ Râmanâ Sion bâknjan kiri egâwan. Oi zâk

sot 144 tausen, a yatâ zorân kirâwe. Oi mâteziñan zikñâ sot Ibânangât kot zeip, a yatâ zorân kirâwe.

2 Oi sumbemân gâbâ kwamit patâ nânngâwan, zo too sâmbon patâ kwamitñâ yatâ sot sumbem kwamitsâmap yatâ. Oi kwamit zo nânnga kâmam wâlön kwamit yatâ oip.

3 Zen sumbemân Anutugât tâtatñâ sot zuu âlip kimembut sot a patâ 24, zenngât mâteziñan kep unakñâ nâi mem tarâwe. Kep zo a nâmbutñâ ziñ mân mime. A 144 tausen zenak mime. Hânân gâbâ Yesunâ sângânziñ meip, zenak kep zo mime.

4 A zo, ziñâ ambân sot bâliñ mân opnâ um salek ândiwe. Râmanâ diiziñgi zâk sot tâtat mâme upme. Zen zo hân a zenngâren gâbâ kândom Râma sot Anutu, zik sinji upigât Râmanâ tâbazin meip.

5 Oi lâuziñan gâbâ sarâ den mân gemap. Zen a târârakñâ.

*Sumbem a karâmbut, zenngât den muyageip.*

6 Oi sumbemân sumbem a nâi egâwan. Zâk nii yatâ sumbemân arip. Zâk hân a zenngât den sinji âlip zinziñ kâtik, zo mem arip. Hânñâ hânñâ, sâk tobat nâi nâi, den gându topñâ topñâ, zenngât mem arip.

7 Zâk den yu kambân sâm itâ sâip, “Zen Anutu hurat kwâknangâm sâm âlip kwâknangâbi. Zâk hânangât den sâsân narâk



mâte uap. Hân sumbem sot saru sot too sinĵâ sâi muyageip, zâk sâm mâpâsibi.”

<sup>8</sup> Yatâ sâm ari kândâtņan sumbem a ņâiņâ gam zagâtņâ den itâ sâip, “Babiloņ kamân marirâp, ziņâ a kâmutņâ kâmutņâ diizingâne bâliņâziņangât um gulip nep âsagem laņ mâman a ambân op ândiwe.”

<sup>9-10</sup> Oi kândâtņan sumbem a ņâiņâ gamņâ den kambâņ itâ sâip, “A ziņ zuu kâtik mo lpio zâkkâren pindiņsâm mâteziņan mo bitziņan zuugât undip mimbi, zo ko Anutugât kukņangât bonņâ yâmbâtņâ zo zeņgâren âsagibap. Zen Râma sot sumbem arâpņâ zeņgât mâteziņan kârâbân geim kât kârâpņandâ ziņgesei sâknam patâ nâņgâm zâimambi.

<sup>11</sup> Oi kârâpņâ a zo yatâ ziņgesei, zorat kâbakņâ zo zâim zemâmbap. Zorat a zen zuu patâ sot lpio mâpâsime sot a mâteziņan zuugât undip zeip, zen ârândâņ sâknam nâņgâm sirâm ņâtik nâņgâm zâimambi.”

<sup>12</sup> Zorat narâk zoren Anutunĵâ siņgi a zen Anutugât gurumin den sot Yesugât den siņgi zo mem kâtigem ândibigât sâip.

*Kembugât kâmurân ândim muwe, zeņgât den.*

<sup>13</sup> Sumbemân gâbâ den ņâi itâ nâņgâwan, “Gâ den itâ kulemgu, ‘Narâk ziren topkwap Kembu sot pâlâtâņ op ândine zâņgone mumbi,

zeņgât nâņga sâtâreņoot upap.’ Kaapumņâ itâ sap, ‘Perâkņak, zeņgât nâņga sâtâreņoot upap. Zen nep patâziņâ tuum nâņgâmņâ tap nâņgâbi. Oi orot mâmeziņangât bonņâ âinetâ muyageziņgâbap.’ ”

*Hânân Kembugât a gâsâzâņgobap, zorat dâp muyageip.*

<sup>14</sup> Oi nâ eksa zari unumunum kâukâu muyagei egâwan. Oi unumunum kwâkņan ņâi tâip, tobatņâ a yatâ. Kâukņan a kutâ pindok ņâi tâip, zo goide kâtņâ tuutuunĵâ. Bikņan sâu sâtņoot mem tâip.

<sup>15</sup> Oi tirik namin gâbâ sumbem a ņâiņâ gemņâ unumunum kwâkņan tâip, zo itâ sâm dukuip, “Gâ sâugandâ kâlamân bonņâ mânâņgât me. Bonņâ mimiņangât narâk mâte uap. A minduziņgâm kâsâpzâņgozâņgoņ narâk mâte uap. Kâsâpzâņgone hâuņâ mimbigât narâk mâte uap.”

<sup>16</sup> Yatâ sâi unumunum kwâkņan tâipņâ sâunĵâ mem hânân bonņâ zo mânâņgârip.

*Bâliņ mâme ziņâ hâuņâ mimbi, zorat dâp muyageip.*

<sup>17</sup> Oi sumbem a ņâiņâ tirik namin gâbâ gem gâip. Zâk yatik sâu sât kâtikņâ mem ândeip.

<sup>18</sup> Gâi sumbem a ņâiņâ Kembugât siņgi kut ņâi ņâi pâpanņâ zobâ gâip. Sumbem a zo, zâk Kembugât siņgi

nalem uunĵă kârĵp zorat galem op ândeip. Oi zĵk bukuĵă sĵu sĵt kĵtik mem ândeip, zo den sumbuĵă itĵ dukuip, "Sĵugĵ zorĵĵ hĵnĵn bonĵă mânĵĵgĵt naĵĵă. Hĵnĵn waiĵ bonĵă mĵrum bĵsigiap." (Den sumbuĵă zi Anutuĵă bĵliĵ mĵme a hĵuĵĵĵĵt tĵmbetzĵĵgobapĵt sĵip.)

<sup>19</sup> Sĵi sumbem a bukuĵandĵ sĵu mem kin hĵnĵn waiĵ keetĵă mânĵĵĵĵtĵă mem Anutu um kukĵĵĵĵt ombonĵ patin pĵi giarip.

<sup>20</sup> Oi kamĵn ĵkĵĵn ombonĵ patin pĵi giari lĵĵ kwĵndĵline gilĵm gem zeip. Gilĵm gem zei dengĵn patĵĵă op binbinĵă zo hĵnĵn gĵbĵ bĵu biosi sĵĵĵĵnĵĵn yatĵ. Oi dengĵn kĵreĵĵĵĵt tenĵĵĵă ko 300 kilometa zo yatĵ zeip.

## 15

*Kembugĵt kore a zĵĵă kep miwe.*

<sup>1</sup> Oi sumbemĵn sen mĵrĵt ŵĵi egĵwan. Sumbem a nĵmburĵn zagĵt, zen kut ŵĵi ŵĵi sĵtĵoot kĵmut nĵmburĵn zagĵt mem kirĵwe. Kut ŵĵi ŵĵi zo ĵsagem naĵĵi Anutuĵă kukĵĵĵĵt op dum mân tĵmbetzĵĵgobap.

<sup>2</sup> Oi saru ŵĵi egĵwan. Wikin yatĵ sot kĵrĵp bĵlam mĵpotĵă zei egĵwan. Oi a zuu kĵtik sot lo-pio kĵsa otzikĵm kĵtigem walĵzĵĵĵwe sot a mĵteziĵĵn zuugĵt undip zenĵĵĵren mân zeip, a zo, zen Anutuĵĵren

gĵbĵ kĵmam wĵloĵ mem saru sĵtĵĵĵn kine zĵĵĵirĵwan.

<sup>3</sup> A zen Anutuĵĵt kore a Mose zĵkkĵt kep sot Rĵma zĵkkĵt kep itĵ sĵm mem ĵndiwe,

"O Kambu Anutu, imbanĵă mariĵă, orot mĵmegĵă zorat nĵĵĵndĵ imbanĵă opmap. Hĵnĵă hĵnĵă zenĵĵt a kutĵ, kut ŵĵi ŵĵi opmat, zo tĵrĵrak.

<sup>4</sup> Kambu, gĵ ŵĵiĵă hurat mân kwatgibap? Zo yatĵ mân taap. ŵĵiĵă kutĵă mân sĵm ĵlip kwĵpap? Zo yatĵ mân taap. Gĵ kĵnok hĵlĵluyĵk, zorat a kĵmutĵă kĵmutĵă zen gĵĵĵren ga mĵpĵsegibi. Gĵ hĵuĵĵĵĵt nep tuuna top muyagiap."

*Sumbem a nĵmburĵn zagĵt hĵkopzĵĵoot kirĵwe.*

<sup>5</sup> Oi eksandĵ sumbemĵn tirik namĵn umĵă ŵĵi hĵlĵlu sĵsĵĵ, zorat mĵtĵp pĵaronsĵm kirip.

<sup>6</sup> Mĵtĵp pĵaronsĵi sumbem a nĵmburĵn zagĵt, zen kut ŵĵi ŵĵi sĵtĵoot kĵmut nĵmburĵn zagĵt mem kirĵwe. Zen namĵn gĵbĵ gem gawe. Zen hĵmbĵziĵ kĵukĵu mem ĵndiwe. Oi dimĵziĵĵn mĵpaĵ goide kĵtĵă tuutuunĵă zo zeip.

<sup>7</sup> Oi zuu ĵlipĵă kimembut kirĵwe, zenĵĵĵren gĵbĵ ŵĵiĵă sumbem a nĵmburĵn zagĵt zo hĵkop nĵmburĵn zagĵt zĵĵĵip. Hĵkop zo goide kĵtĵă tuutuunĵ. Hĵkop umĵĵĵn Anutu ĵndĵndi mariĵĵĵĵt

kukņanġât bonņâ piksâm zeip.

<sup>8</sup> Oi namâ kâligen Anutugât âsakņâ sot imbanġanġât kaapumņâ zo piksâm zeip. Oi sumbem a nâmburân zagât zen kut ņâi ņâi sâtņoot kâmut nâmburân zagât mân muyagiwegât tirik namin zâizâiņanġât mâtâp pâke kwâip.

## 16

*Sumbem a ziņâ hâkobân gâbâ kut ņâi ņâi hânân lokine geip.*

<sup>1</sup> Namâ kâligen gâbâ den kâtik gâi nângâwan. Zo sumbem a nâmburân zagât zo itâ dâzânġoip, “Zen âi hâkop nâmburân zagât zoren gâbâ kut ņâi ņâi sâtziņoot zo lokine Anutugât kukņanġât bonņâ hânân gibap.”

<sup>2</sup> Sâi sumbem a kânok zâkņâ âim hâkopņan gâbâ kut ņâi lokei hânân giari zuu kâtikņanġât undip mâteziņan mem ândiwe sot a lopiogâren pindiņsâwe, zen sâkziņan use kâtik sot use kârokņoot muyageziņġip.

<sup>3</sup> Oi sumbem a zagâtņâ âi kut ņâi saruyân lokei giarip. Giari saruņâ gilâm oip. A mumuņanġât gilâm yatâ oi saru zuuņâ mom naņġâwe.

<sup>4</sup> Oi sumbem a karâmbuņâ hâkopņan gâbâ kut ņâi lokei tooyân sot too sinņan giari gilâm oip.

<sup>5</sup> Oi sumbem a too galem tâip, zâkņâ itâ sâi nângâwan, “Ga hâlâlu ândeinņâ ândiat.

Tosagât hâuņâ, zorat nâņġindâ târârak uap.

<sup>6</sup> Kembugât siņġi a sot Propete a zânġom gilâmziņ tâmbetkuwegât gilâmâk ziņġâna nimbi. Zo dâbâk otziņġat.”

<sup>7</sup> Sâi Kembugât siņġi kut ņâi ņâi pâpanņan gâbâ den itâ nâņġâwan, “Perâkņak. O Kambu Anutu, imbaņâ mariņâ, hâuņâ ziņġat, zo dâpziņan uap.”

<sup>8</sup> Sâi sumbem a kimembuņâ zâkņâ hâkopņan gâbâ kut ņâi lokei mirâsiņân arip. Ari mirâsiņâ kârâp opņâ a doņbep ziņġeseip.

<sup>9</sup> Oi a zen maanġâ ziņġeseip. Zen umziņ melânġ Anutu hurat kwâkņanġâbigât Anutuņâ kut ņâi ņâi zo sâi âsageip. Oi zen umziņ mân melânġawe. Buņâ. Zen Anutu sâm bâliņ kwâkņanġâwe.

<sup>10</sup> Sumbem a bâtnâmbuņâ zâkņâ zuugât tâtarân hâkopņan gâbâ kut ņâi lokei giari zâk sot a ambân gakârâpņâ zenġât hân boņ zo ņâtâtiksâm zeip. Oi a zen sâknam patâ nâņġâm biyakņâ nâmbâlamziņâ hârârâņsâmņâ takâ zeip.

<sup>11</sup> Oi sâknam sot useziņanġât opņâ Anutu, sumbem mariņâ sâm bâliņ kwâkņanġâwe. Oi zen umziņ mân melân ândi mâmanziņ bâliņâ zo mân birâwe.

<sup>12</sup> Sumbem a nâmburân kânokņâ hâkopņan gâbâ kut ņâi lokei Euparata too patin giarip. Giari too kârâksâip. Kârâksâi mâtâp âsageip.

Mirâsiņ takâtakâņan gâbâ a kutâ sot kâwali arâpziņâ gabigât yatâ muyageip.

13 Oi nâņâ eksandâ oâ lâuņan gâbâ sot zuu kâtik lâuņan gâbâ sot propete sarâņâ zeņgât lâuziņan gâbâ wâke bâliņâ karâmbut, tobatziņ kaņ yatâ op gawe.

14 Zo zen wâke bonņâ. Zen sen mârât top topņâ tuu-bigât imbaņâ zemziņgap. Oi zen hân dâp a kutâ âi min-duziņgâmņâ Anutu, imbaņâ mariņâ, zâkkât narâk patâ zo mâte oi kâsa op gâm kâmbam kumbi.

15 Oi nâ den ñâi itâ nâņgâwan, “Nâ Yesu, itâ sa nâņgânek. Zen narâknâ mân nâņgâne kek gâbat. Zorat ñâi zâk sâk bârak ândim aņun opapkât sâk pâkeņâ mem pam um gwâlâgwâlâ ândibap. Yatâ upap, zo ko zâkkât nâņga sâtâreņoot upap.”

16 Oi wâke zen hân dâp a kutâ Yudaia hânân min-duziņgâwe. Hân zorat kutņâ Yuda denân Hamagedoņ sâme (Niij denân ko Mage-doņ bakņâ).

17 Oi sumbem a nâmburân zagâtņâ hâkopņan gâbâ kut ñâi lokei sumbem kabâņan geip. Gei tirik namin Anutugât tâtatņan gâbâ den kâtikņâ ñâi itâ sâip, “Mârum âkap.”

18 Hânpân sot kaņkundundun sot sumbem kwamit patâ muyageip. Wâriņ patâ ñâi meip. Wâriņ yatâ zo mârumņan mân meip.

19 Oi kamân patâ zo âbâņgoi karâmbut oip. Oi hânņâ hânņâ a zeņgât kamân patâ giligâlaksâip. Babiloņ kamân patâ zo yatik Anutu kukņangât op tâmbetkoip.

20 Oi saruyân tâunanân zo aksik âbâņgum saruyân geiwe. Oi hânân bakņâ zen âbâņgum naņgâwe.

21 Oi sumbemân gâbâ sumbem tipņâ patâ patâ map yatâ ubâ gem ga sâratzâņgoip. Zâņgoi Anutu sâm bâliņ kwâkņangâwe. Sumbem tipņâ zo gem tâmbetzâņgoip, zorat op sâm bâliņ kwâkņangâwe.

## 17

*Ambân ñâi zuu kuriņ kwâkņan tâip.*

1 Oi sumbem a nâmburân zagât hâkop mem ândiwe, zeņgâren gâbâ ñâiņâ ga itâ dâtnogip, “Gâ gâna mâtâp ambân patâ too doņbep naņgâmņan ândimap, zo tirâpgobat. Tirâpgomņâ hâuņâ mimiņangât den dâgobat.

2 Hân a kutâ ziņ ambân zo zâkkâren gam zâk sot laņ mâman upme. Oi hânņâ hânņâ a zen zâk sot bâliņ op um gulip upme.”

3 Yatâ dâtnom diinigi Kaa-pumņâ tirâpnogi itâ egâwan. Mirâ kamân kâtikņan ambân ñâi zuu kuriņâ kwâkņan tâip. Zuu zorat sâkņan kot bâliņâ top top zeip. Oi zuu zo kâukņâ nâmburân zagât. Goonâ bâzagât.

4 Oi ambân zo hâmbâņâ kâmbum sot kuriņâ mem ândeip. Oi neulenâ sâņgân zâizâiņ zo sâkņan dâp op zeip. Oi bikņan hâkop goide kâtņâ tuutuun tâip. Oi hâkop zorat umņan kut ņâi ņâi sumun kârok piksâm zeip.

5 Ambân zorat mâteņan den sumbuņâ itâ zeip, "Laņ mâme ambân zeņgât patâziņâ sot hân kwâkņan bâlîņ top top zorat mamņâ. Babiloņ kamân patâ, nâ." Den yatâ zo mâteņan zeip.

6 Oi ambân zo Anutugât siņgi a sot Yesugât siņgi den mem ândine zâņgowe, zeņgât gilâm nemņâ um gulip oi egâwan. Zo ekņâ nâ imbaņânâ buņ oip.

*Zuu kâukņâ nâmburân zagât, zorat den.*

7 Yatâ ua sumbem aņâ itâ mâsikâniņip, "Gâ wangât nâņgâna imbaņâ uap? Nâ ambâņgât topņâ sot zuu kâukņâ nâmburân zagât sot gooņâ bâzagât, zorat topņâ dâgoga nâņgâ.

8 Zuu kâtikņâ egin, zo mârum ândeipņâ narâk ziren mân ândiap. Oi zâk bet simân gâbâ koptam tâmbet agoagoņ kâtikņan geibap. Zuu zo mârum ândeip. Oi narâk ziren mân ândiap. Oi bet gâbapkât a hânân ândie, zen ekņâ sâm âlip kwâkņanņgâbi. Zen kutziņâ hân muyageibân gâbâ ândiândigât ekabân mân kulemgune zeip, a zo, ziņâ yatâ upi.

9 Zi a nâņgânâņgâņootņâ den zi nâņgâm kwâtâtibap. Zuu kâukņâ nâmburân zagât, zo bakņâ nâmburân zagât. Bakņâ zoren laņ mâman ambân zo tâtat mâme opmap.

10 Oi zuu kâukņâ nâmburân zagât, zoren zen a kutâ nâmburân zagât. A kutâ bâtnâmbut, zen buņ urâwe. ņâi ândiap. Oi ņâi gâtâm muyagibap. Zâkņâ muyagemņâ narâk pâņkânok ândibap.

11 Zuu mârum ândeip, oi narâk ziren mân ândiap, zâk a kutâ nâmburân zagât zeņgâren târokwâi nâmburân karâmbut upi. Oi tâmbet agoagoņan geibap."

*Gooņâ bâzagât, zorat den.*

12 "Gooņâ bâzagât egin, zo a kutâ bâzagât. Narâk ziren mân op ândie. Gâtâm âsagibi. A kutâ nepziņâ topkwapņâ narâk pâņkânok zuu sot a kutâ op ândibi.

13 A zen umziņ kânogâk zeî zuugât kore op kâwaliziņ bikņan pam ândibi.

14 Oi Râma sot kâmbam kumbi. Oi Râma zâk kâtigem zâņgom kâbakņeziņgâbap. Wangât, Râma zâk a kutâ sot a zâizâiņ aksik patâ walâziņgâm Kembu patâ op kinzap, zorat. Oi a kâmut zâk sot tâtat mâme upme, zen gâsum sâlâpziņgoip. Oi zen zâk sot pâlâtâņ op kâtigem ândie."

*Ambâņgât den.*

15 Sumbem aņā den yatā sāmņā târokwap dâtnogip, “Laņ mâman ambân too doņbep naņgâmņan ândei eksat. Too zorâņ a hânņā hânņā sot a sâk tobat ņâi ņâi sot den gându ņâi ņâi.

16 Oi a kutâ bâzagât zen sot zuu ârândâņ laņ mâman ambân zo kâsa okņaņgâm hâmbâ gakâņā beķņan mem naņgâne sâk bârak tâi sunumņā nemņā sijitņā kârâbân une simbap.

17 Oi zo yen mân upi. Anutuņā umziņan den zo pâi diņā lum um kânok oi zuu kore okņaņgâm kâwaliziņ bikņan pam ândine Anutuġât den bon upap.

18 Oi ambân eksat, zo kamân patâ. Zâk hân dâp a kutâ otziņgi kore okņaņgâbigât imbaņā zemņâņġap.”

## 18

*Babiloņ kamân giligâlaksâbap* zorat den.

1 Oi sumbemân ġâbâ sumbem a ņâi ġâi egâwan. Zâk kâwaliniņ imbaņā zemņaņġip. Hânân gem ġâi âsakņandâ doņbep âsagem zeip.

2 Zâk den kâtikņā den sâm sâip,

“Babiloņ kamân patâ giligâlaksap. Wâke zengât kamân uap. Wâke bâliņā zoren âi tâtat mâme upi.

3 Zoren nii bâliņā top top, zengât kamân uap. Kamân mâirâp ziņā hân dâp a zen

waiņ too ziņġâne nem um gulip op ârândâņ laņ mâman urâwe. Oi hângât a kutâ zen kamân zoren gam bâliņā nep tuum ândiwe. Oi hân dâp aņġâġwaņġâ a zen kamân zorat sikumġât aņġâġwaņġâ op sikumziņoot urâwe. Zorat opņā giligâlaksap.”

*Kamân patâ Anutuġât sâtġât giligâlaksâbap.*

4 Sumbemân ġâbâ Kembugât den kâtikņā itâ âsagei naņġâwan,

“Arâpnâ, zen kamân zo birâm âinek. Zen zoren ândim bâliņâziņ betziņan mimbegât. Oi kut ņâi sâtņoot zengâren zâibapkât.

5 Kamân zorâņâ bâliņā kwâkņan kwâkņan zem zari sumbem weegap. Oi zi Anutuņā tosaņaņġât sap.

6 Kamân mâirâp ziņ bâliņ otziņġawe, yatik otziņġâbi. Oi hâuņā zo walâm otziņġâbi. Ziņā too kâtik ziņġâne niwe. Zengoot too kâtik kâtikņā ņâi ziņġâne nimbi.

7 Zen zâizâiņ op sii nalem kep kâmam tuum ândiwe, zorat dâp yatik sâknam sot umbâlâ muyageziņġâbi. Ziņā umziņan itâ sâme, “Ņâiņā mân walâniņġâbap. Um âlebân ândim zâinat.”

8 Yatâ sâmegât sirâm zorenâk kut ņâi ņâi sâtņoot zengâren muyagibap. Mâsek sot isem umbâlâ sot pu. Oi kârâpņā kut ņâi ņâi sem kamân zo ârândâņ simbap.

Oi Kembu Anutu, zâk imbaŅă mariŅandă tosaziŅă mâkâbap.

*Kamân zo sei a ziŅ ekŅă umbâlă upi.*

<sup>9</sup> Oi hângât a kută, zen kamân zorat mâirâp zen sot laŅ ândiândiŅ op sot bâliŅă sot sii nalem kep kâmam op ândiwe. Zen kamân zorat kârâp kâbakŅă zari ekŅă umziŅ bâlibap. Umbâlă op isebi.

<sup>10</sup> Zen kamân zorat hâuŅaŅgât keŅgât op kârebâk kin ită sâbi, “Yei, yei, kamân pată, BabiloŅ kamân kâtikŅă, gâ hâuŅă kegâk muyagegigap.”

<sup>11</sup> AŅgâgwaŅgâ a kamânŅă kamânŅă, zen sikumziŅ ŅâiŅă sâŅgân mimbap sâm isem umbâlă upi.

<sup>12</sup> Sikum âlip top top ită aŅgâgwaŅgâ urâwe. Goide kât, kât, kwâlak sâŅgân pată, sâŅgum neulenŅoot kuriŅă sot kâmbum, nak, bâu pată Elepangât gooŅă. Oi kut Ņâi Ņâi nakŅă tuume sot kâtŅă tuume.

<sup>13</sup> Nalem wârânŅoot topŅă topŅă sot too hitomŅoot topŅă topŅă, waiŅ too, kelâk, nalem top topŅă sot râma, makau, biosi, a lalaŅ sot kore a ambân. Kut Ņâi Ņâi zo sâŅgân zâizâiŅ yată aŅgâgwaŅgâ urâwe. AŅgâgwaŅgâ a ziŅă kamân zorat marirâpŅă zengât ită sâbi,

<sup>14</sup> “BonŅă muyaginat sâm ândime, zo buŅ op naŅgap, Oi sândokŅă zo buŅ oip. Oi

neule mot zo gulipkoip. Dum mân muyageziŅgâbap.”

<sup>15</sup> A kut Ņâi Ņâi aŅgâgwaŅgâ op kât sikumziŅoot urâwe, zen kamân zorat hâuŅaŅgât keŅgât op kârebân kin isem umbâlă op ită sâbi,

<sup>16</sup> “Yei, yei, kamân pată, gâ pet hâmbâ neulenŅoot mem ândein. Oi neule top topŅă sâŅgân zâizâiŅ zo kegâk buŅ uap. Kut Ņâi Ņâi zo kek tâmbetkum nâŅgap.”

<sup>17-18</sup> Oi waŅgâ mariŅă sot waŅgâ galem a sot waŅgâ nep a zen kamân zoren sikum lam âim game, zen kamân kârâpkât kâbakŅă zari ekŅă kârebân tapŅă isem umbâlă opŅă sâbi, “Kamân pată ită zo mân taap.”

<sup>19</sup> Zen umbâlă opŅă suundum âlat amit âigirâp op ită sâbi, “Yei, yei, kamân pată, gâgât op waŅgâ mariŅă zen kât sikumziŅoot urâwe. Kamân zi sâp kânok tâmbetkuap.”

*Kamân pată zo hirisâm balo op zimbapkât sâsâŅ.*

<sup>20</sup> “Sumbemân ândie, zen sâtâre upi. Anutugât sinŅi a sot Aposolo sot Propete, zen sâtâre upi. Kamân pată zorat mâirâpŅă ziŅă bâliŅ otziŅgâwe, tosa zorat hâuŅă AnutuŅă ziŅgap. Zorat sâtâre upi.”

<sup>21</sup> Den yată muyagei sumbem a imbaŅâŅoot ŅâiŅă kât pată Ņâi mem zaatŅă lum pâi saruyân giari ko ită sâip, “BabiloŅ kamân pată zo

yatik kâbakŋibap. Oi bunj op kwâtâtibap.

<sup>22</sup> Kep kâmam sot uluwet mo lâmun zorat kwamit zoren mân âsagibap. Oi bet kulem a zen zoren mân tuubi. Nepkât kwamit mân âsagibap.

<sup>23</sup> Oi kârâp âsakŋandâ zoren mân âsagibap. Oi a ambân mianġânâ kwamit mân âsagibap. Anġâġwanġâ a zoren ândiwe, zen hân toren toren zengât walâziġâm zâizâiŋ op ândiwe. Kamân zorat kware suŋâ zorâŋ hân dâp a umziŋ gulipkoip.

<sup>24</sup> Propete a sot Anutugât siŋgi a hân dâp zâŋgowe, zengât gilâm zorat tosa kamân zo zâkkâren zeipkât yatâ okŋanġip.”

## 19

*Sumbemân sâtâre utne Yohaneŋâ nânġip.*

<sup>1</sup> Oi sumbemân a kâmut patâ zen sâtâre utne kwamit nânġâwan. Zen sâm âlip kwap itâ sâwe, “Oe, kubikkubik sot neule âsakŋâ sot imbanġâ zo Anutuniŋ, zâkkâren ziap.

<sup>2</sup> Zâkŋâ kamân zorat tosa hâuŋanġât nep tuugi bonġâ sot dâp opmap. Laŋ mâman ambân zâkkât kamân mâirâp, ziŋ hân dâp a zen sot laŋ ândinetâ ko tâmbetzâŋgoip. Zengât tosaziŋanġât hâuŋâ ziŋip. Oi Anutugât kore arâp zâŋgone muwe, zorat tosa zo mâkâm ziŋip.”

<sup>3</sup> Yatâ sâmŋâ dum sâwe, “Oe, kamân patâ zorat kâbakŋâ zâim zemâmbap.”

<sup>4</sup> Oi a patâ 24 sot zuu âlipŋâ kimembut zen neule tâtatŋan tâip, Anutu, zâkkât kiŋ topŋan gei tap sâm mâpâsem itâ sâwe, “Oe, zo perâkŋak. Anutu sâm mâpâsinâ.”

<sup>5</sup> Oi tâtatŋan ġâbâ den ŋâi itâ muyageip, “Anutugât kore a zâizâiŋ sot gigiŋ, zen Kembu hurat kwapŋâ sâm âlip kwâkŋanġânek.”

*Râmagât sâtâre.*

<sup>6</sup> Oi sumbemân a ambân donbep patâ sâtâre utne kwamitŋâ nânġâwan. Zo too sâmbon kwamiragome yatâ sot sumbem kârâmap yatâ. Den itâ sâne nânġâwan, “Oe, Kembu Anutuniŋâ kembu otŋinġâmap.

<sup>7</sup> Zorat nen sâtâre op sâm âlip kwâkŋanġânâ. Oi Râma ambân mimbam uapkât sâtâre patâ muyagibap. Râmagât ambân siŋgiŋâ, zâk târâkbârâk uap.

<sup>8</sup> Zâk sânġum kâukâu mem ândibapkât nânġânġip.” (Sânġum kâu zirânâ Anutugât siŋgi a zengât orot mâmeziŋâ târârak.)

<sup>9</sup> Oi sumbem anġâ den ŋâi itâ dâtnogip, “Kembuŋâ itâ sap, ‘Ġâ itâ kulemgu. Râmagât sâtâre op sii nalem nimbigât zop sâip, zengât nânġa sâtâreŋoot uap.’ ” Yatâ sâmŋâ sâip, “Den dâgogan, zo Anutugât den bonġâ.”

<sup>10</sup> Yatâ dâtnogi nâ kiŋ topŋan gei mâpâsibam ua



kwâkânim itâ sâip, “Yatâ mân ot. Nâ kore a bukugâ. Bukurâpkâ Yesugât den mem ândime, zengât bukuyâk. Gâ Anutuyâk mâpâsiban. Yesugât topņâ sâm muya-muyage, zo Kaapungât nep.”

*Yohanenĵâ Yesu sot arâpņâ zingirip.*

11 Oi nâ eksandâ sumbem pâronșâi biosi kâukâu nâi tâi egâwan. Oi kwâkņan tâip, zâkkât kutņâ sâi bon opmap sot sâi âsagemap. Zâk tosa hâuņņgât nep tuugi târârak opmap. Bâliņ mâme a zen kâmbamņâ zâņgomap.

12 Siņâ toren toren tobatņâ kârâp bâlam yatâ. Kâukņan a kutâ pindok doņbep taap. Oi sâkņan kutņâ kulemgoi ziap, zo zikņjik sâlâpkum nâņgâmap.

13 Oi hâmbâ kârep zo gilâm sanjonsanņonņâ mem ândiap. Oi kutņâ sâme, zo Anutugât sât.

14 Oi eksandâ ari sumbemân gâbâ sumbem kâwali a kâmutņâ kâmutņâ zen biosi kâu kwâkņan tap moliwe. Hâmbâziņ kâu timan âlipņâ yatâ.

15 Oi zâkkât lâuņan gâbâ sâu sâtņoot kopgâmap, zorâņâ a zâņgom kâbakņezingâmap. Oi tân kâtikņâ mem ândim a kâmutņâ kâmutņâ, zengât a kutâ op galem otzingâmap. Oi waiņ bonņâ ombonjan pam kwândâline toņņâ geimap, zâk yatik kâsarâpņâ zâņgomap. Anutu, imbanĵâ

marinĵâ, zâkkât kukņanĵât op yatâ otzingâmap.

16 Hâmbâņan sot soonjan kârân kulem itâ ziap, “A kutâ sot a zâizâiņ zengât Kembu patâ.”

*Yesu zâk sâuņandâ kâsarâp zâņgobap.*

17 Oi eksandâ sumbem a nâi maayân kiri egâwan. Zâk zoren kin nii sumbemân âim gawe, zen aksik den kâtik sâm dâzâņgoip, “Ganek. Anutuņâ sâi nalem patâ muyagibâmapkât ga mindunek.

18 A topņâ topņâ zengât sunumziņ nimbi. A kutâ sot a sâtņâ kâwaliziņoot, a patâ sot kore mâman a, a zâizâiņ sot giginĵâ ârândâņ mune sunumziņ nimbi. Oi biosiziņ yatâ munetâ sunumziņ nimbi.”

19 Oi zuu kâtik sot hângât a kutâ sot kâwali a gakârâpziņ mindune zingirâwan. Zen Biosi kâu kwâkņan tâmap sot a gakârâpņâ kâsa otzingânam gawe.

20 Oi zuu kâtikņâ sot propete sarâņâ zet kâmbamân loreitâ gâsuzikâwe. (Mârum propete a sarâņâ zuu kâtikņanĵât mâtenjan sen mârât top top tuum a zuugât undip mâteziņan zeip sot a kopigâren pindiņsâwe, zen um gulip kwatziņgip.) Oi zet gâsuzikâm kârâp sem zemap, zoren zâpane geiwet.

21 Oi nâmbutņâ ko biosi kâukâu kwâkņan tâip, zo lâuņan gâbâ sâuņâ gam zâņgom nanņip. Oi nii ziņĵâ

gamņā sunumziņ nemņā  
âkon urâwe.

## 20

*Sataņ tâk namin pambi.*

<sup>1</sup> Oi sumbemân gâbâ  
sumbem a nâinjâ gem gâi  
egâwan. Oi zâk simgât mâtâp  
doonġudoonġunâ sot tâk  
kâtikņâ patâ mem gem gâip.

<sup>2</sup> Oi zâk oâ, mulum  
sânġinjâ, wâke zengât  
patâziņâ, Sataņ, zâk  
gâsumņâ saamņâ kendon  
1 tausen tâġân zimbapkât  
Anutuņâ sâm pindip.

<sup>3</sup> Sâm pindâm simân  
kâbakņei giarip. Giari  
mâtâp kâtikņâ doonġumņâ  
mâtâp sâbâņâ mâtâp tuum  
doonġoip. Oi anâ anâ dum  
um gulip mân kwatziņġâm  
yenâk zem zei kendon  
1 tausen âkâbapkât sâm  
pindip. Âki olaņne gam  
narâk pânġânok ândibap.

*A kândom zaatpi, zengât  
den.*

<sup>4</sup> Oi zorenâk neule tâtatņâ  
tap ari egâwan. Ek-  
sandâ a gamņâ tâtatņâ  
kwâkņan tarâwe. Zen  
a tosaziņġât den sâm  
kwâkâbigât sâm ziņġip. Oi  
a nâmbutņâ mârur Yesugât  
opņâ sot Anutugât den mem  
ândiwe, zorat opņâ gânduziņ  
mânâņġârâwe, zengât um  
dâpziņ egâwan. A zo, zen  
zuu kâtik sot zâkkât lopio  
mân mâpâsiwe. Oi zâkkât  
undip mâteziņan sot bitziņan  
mân mem ândiwe. Zengât  
um dâpziņ ziņġirâwan. Oi  
a zen sâkziņ ġwâlâ utne

ziņġirâwan. Oi zen Kristo  
sot a ambân kembu otziņġâm  
ândine kendon 1 tausen  
âkâbap.

<sup>5</sup> Mumuņâ nâmbutņâ, zen  
ko mân zaatņâ kendon patâ  
1 tausen âkâbapkât mambât  
zimbi. Zaatne ziņġirâwan, zo  
zaatzaat kândom.

<sup>6</sup> Zaatzaat kândom, zoren  
zaatpi, zengât nâņġa  
sâtâreņoot upap. A zo  
târârak ândie. A yatâ  
zo mumuņâ zagâtņâ mân  
tâmbetzâņġobap. Zen Anutu  
sot Kristo kore otzikâm  
ândibi. Oi zâk sot a kutâ nep  
tuum ândine kendon patâ 1  
tausen âkâbap.

*Sataņġâ tâk namin  
gâbâ gam a um gulip  
kwatziņġâbap.*

<sup>7</sup> Oi kendon patâ 1 tausen  
âki Sataņ tâk olaņne tâk  
namin gâbâ kopġâbap.

<sup>8</sup> Kopgamņâ a kâmutņâ  
kâmutņâ hân dâpņâ um gulip  
kwatziņġâbam âibap. Oi a  
kâmutņâ Gogo sot Magogo  
zo minduziņġâm um gulip  
kwatziņġi kâmbam kumbigât  
gabi. Zen a ambân dorġbep,  
mân sâlâp zâņġozâņġon yatâ.  
Teņġâziņ saru sak yatâ.

<sup>9</sup> Zen gamņâ hân gânduņ  
lâņ pitâm zem sipzâņġowe.  
Anutugât a ambân kâmut sot  
kamân umņandâ gâsumap,  
Yerusalem, zo haamgubi.  
Yatâ utne sumbemân gâbâ  
kârâp gei ziņġesibap.

<sup>10</sup> Oi um gulip kwatziņġâm  
ândeip, Sataņ, zâk kârâp patâ  
semap, zoren pane geibap.  
Zoren zuu sot propete sarâņâ

zet mârum kâbakņezikâne gei ândiwet. Zoren ârândân ñâtik sirâm sâknam patâ nânğâm ândim zâimambi.

*Tosagât hâuñâ mimbi.*

<sup>11</sup> Oi nâ neule tâtatñâ patâ, kâukâu egâwan. Oi kwâkñan tâi egâwan, zobâ hân sot sumbem zet âi buñ urâwet.

<sup>12</sup> Oi a muwe, a zâizâiñ sot gigin, zen aksik tâtatñâ zorat topñan kine ziñgirâwan. Kine ekapñâ ekapñâ mem mâbâlakñiwe. Oi ekap ñâi mâbâlakñiwe, zo ândiândi kâtikkât sinği a zeñgât ekap. Oi a muwe, zen ândi mâmanziñangât den ekabân mârum kulemguwe, zo ekñâ zeñgât den sâm kwâkâwe.

<sup>13</sup> Oi saruyân a mumuñâ ziwe, zo Anutuñâ sâi aksik zaat gawe. Oi a mumuñâ zen mumuñâ kamânân ândiwe, zen aksik zaat gawe. Oi mumuñâ zen ândiândiziñangât topñâ sâmñâ hâuñâ melân ziñgip.

<sup>14</sup> Oi mumuñâ sot mumuñ kamân zo lum kârâbân pane giarip. Kârâbân geigeiñ, zo mumuñâ zagâtñâ uap.

<sup>15</sup> A ambân zen kutzinâ ândiândi kâtikkât sinği a zeñgât ekabân kârum mân muyagemñâ kârâbân zâmbane geiwe.

## 21

*Hân sot sumbem uñakñâ muyagibabot.*

<sup>1</sup> Oi nâ hân sot sumbem uñakñâ zikirâwan. Sumbem sot hân sânğinâ, zet buñ

urâwet. Oi saru zâk yatik buñ oip.

<sup>2</sup> Oi tirik kamân, Yerusalem uñakñâ, zo sumbemân Anutugâren gâbâ gem gâi egâwan. Ambân ñâi ayân pânâmem neule okñangâme, yatâ oi egâwan.

<sup>3</sup> Oi neule tâtatñan gâbâ den kâtikñâ ñâi nânğawan, “Ek. Anutuñâ a zen sot ândibap. Zâkñâ a ambân os-etziñan tâtat mâme oi zen a ambân gakârâpñâ op ândibi.

<sup>4</sup> Anutu zikñik zen sot ândim sinziñ toonâ sanğori zagâtñâ mân isebi. Narâk zoren mumuñâ mo âgirâp, sâknam, umbâlâ, zo mân âsagibap. Kut ñâi ñâi sânğinâzo buñ op nanğâbap.”

<sup>5</sup> Oi tâtatñan tâip, Kambu, zâkñâ itâ dâtnogip, “Nânğâ. Nâ sa kut ñâi ñâi uñakñâ muyagiap.” Yatâ sâmñâ sâip, “Gâ kulemgu, ‘Den zi, den bonñâ.’”

<sup>6</sup> Oi itâ dâtnogip, “Hânân tuutuun, zo mârum âkap. Nâ kândom sot bet. Nâ kut ñâi ñâi top kwâkwat sot tuum nanğânangân. Nâi zâk toogât nânği nâ ândiândi too sinñan gâbâ too aam pinda nimbap. Too zo sânğân buñ.

<sup>7</sup> Nâi zâk Satañ sot agom kâtigem walâbap, zâk too zo nimbap. Oi nânğâ zâkkât Anutuñâ ândia zâkñâ nagât nannâ op ândibap.

<sup>8</sup> Ka kenğât upme sot Kembugât den mem birâbirân, kâmbam ku, lañ mâman a ambân, kware sunâ a, lo-

pio hurat kwâkņanġâme, sot den sarâ sâme, a zo, zen sim kârâbân ândim zâimambi. Sim kârâbân geigeiņ, zorâņâ mumuņâ zagâtņâ.”

*Yerusalem kamân unakņâ sumbemân gâbâ gibap.*

<sup>9</sup> Oi sumbem a nâmburân zagât hâkopziņan kut ņâi ņâi sâtņoot piksâi mem kirâwe, zeņġâren gâbâ ņâiņâ nâġâren gam itâ sâm dâtnogip, “Ġâna Râmagât ambân sinġi tirâpgobâ.”

<sup>10</sup> Oi Kaapumņâ diinim um bâbâlanġ kwatnigi Sumbem aņâ diinim bak kârep ņâi tâip, zoren zâim tirik kamân Yerusalem, sumbemân Anutugâren gâbâ geip, zo tirâpnogi egâwan.

<sup>11</sup> Anutugât neule âsakņandâ kamân zo kâpim zeip. Kamân zo kât neule âsakņâ âlipņâ zo yatâ zorâņâ tâip.

<sup>12</sup> Kamân zo poņ patâ saane haamgum kirip. Poņ zo mâtâp kubigâwe, zo kiin zagât. Oi hânġi kiin zagât. Oi mâtâp zorat kwâkņan sumbem a kiin zagât tarâwe. Oi hânġiyân Isirae a kâmut kâmutņâ kiin zagât, zeņġât kutziņ zeip.

<sup>13</sup> Oi mirâsiņ takâtakâņan mâtâp karâmbut zeip. Oi mirâsiņ geigeiņan mâtâp karâmbut zeip. Oi torengen mâtâp karâmbut zeip. Oi torengen mâtâp karâmbut zeip.

<sup>14</sup> Oi poņ topņan kât tandâ kiin zagât kin arip. Oi tandâ kiin zagât zoren Râmagât

Aposolo kiin zagât zeņġât kutziņâ zeip.

*Yerusalem kamân unakņanġât tobatņâ.*

<sup>15</sup> Sumbem a den dâtnogip, zâkņâ tân ņâi goide kâtņâ tuutuunâ mem kirip. Tân zorâņ kamâņġât poņ sot mâtâpņâ zorat dâp mem kirip.

<sup>16</sup> Kamân zo muruk toren toren kimembut. Parâņâ sot binbinņâ sot kârepņâ, zo dâbâk. Sumbem aņâ tân mem kamân haamgum âim dâpkwâip. Tenġâņâ 2 tausen 4 handeret kilometa oip. Parâņâ binbinņâ sot kârepņâ, zo dâbâk oip.

<sup>17</sup> Tân mem ândeip, zorâņ poņân pâi 66 kilometa oip. Aņâ dâp tuumen yatik sumbem aņâ mem ândim kamân zo dâpkwâip.

<sup>18</sup> Poņ zo kât kâukâu neulenġoot, zorâņ tuuwe. Oi kamân zo goide kâtņâ tuutuunġ. Kât tobatņâ belo yatâ oip.

<sup>19</sup> Poņ tandâ kât sâņġân zâizâiņâ kulem ņâi ņâi tuutuunġ. Tandâ kânok, zo kât kâu tobat belo yatâ zorâņ tuutuunġ. Kât zorat kutņâ Yaspa. Tandâ zagât, zo kât gwâlâġwâlâ, zorâņ tuutuunġ. Kât zorat kutņâ Sapaia. Kât tandâ karâmbuņ, zo kât kâuņâ tuutuunġ. Kât zorat kutņâ Agate. Kimembut, zâk kât kulemņâ mâpot tuutuunâ. Kât zorat kutņâ Emerali.

<sup>20</sup> Kât tandâ bâtnâmbuņ, zo kuriņ sot kâuņâ mâpot

tuutuunĵa. Kĵat zorat kutĵa Sadoniki. Tandĵa nĵamburĵan kĵanok, zo kĵat kuriĵandĵa tuuwe. Kĵat zorat kutĵa Konelian. Kĵat nĵamburĵan zagĵat, zo gimbanĵandĵa tuutuunĵ. Kĵat zorat kutĵa Krisolait. Oi tandĵa nĵamburĵan karĵambuĵ, zo kĵat kĵambumĵa tuutuunĵa. Kĵat zorat kutĵa Berili. Tandĵa nĵamburĵan kimembut, zo kĵat gimbanĵoot mĵapot tuutuunĵ. Kĵat zorat kutĵa Topasi. Kĵat bĵazagĵat, zo wĵagĵan sot gimbanĵa mĵapot tuutuunĵa. Kĵat zorat kutĵa Krisoparase. Tandĵa kiin kĵanok, zo kĵat denĵop kuriĵ yatĵa zorĵanĵ tuutuunĵ. Kĵat zorat kutĵa Haiasinti. Tandĵa kiin zagĵat, zo kĵat kuriĵ tobat ĵai zorĵanĵ tuutuunĵa. Kĵat zorat kutĵa Ametisi.

<sup>21</sup> Hĵangi mĵatĵap kiin zagĵat, zo kaiput ĵilip patĵa ĵai zorĵanĵ tuutuunĵa. Hĵangi ĵai ĵaiĵĵa zo yatik ka yatik tuum ĵaiwe. Kamĵangĵat mĵatĵap, zo goide kĵat ĵalipĵĵa belo yatĵa zorĵanĵ tuum ĵaiwe.

<sup>22</sup> Kamĵan zoren tirik namĵa ĵai mĵan tĵai egĵawan. Kembu Anutu, imbanĵa mariĵĵa, zĵakĵa tirik namĵaziĵ uap. Oi Rĵama zĵak ĵarĵandĵanĵ.

<sup>23</sup> Oi kamĵan zoren Rĵama zĵak kĵarĵap ĵsakĵĵa uap. Oi Anutugĵat neule ĵsakĵĵa kamĵan zoren ĵsagemap. Zorĵat kĵarĵap ĵsakĵĵa mo kĵain sot mirĵasiĵ ĵsakĵĵa, zorat mĵan sĵabi.

<sup>24</sup> Hĵan dĵap a kĵamutĵĵa kĵamutĵĵa, zen Rĵamagĵat ĵsakĵĵan zoren ĵndibi. Oi hĵan a kutĵa, zen kut ĵai ĵai neuleĵoot zo kamĵan zoren

mem ĵabi.

<sup>25</sup> Kamĵan zoren mĵan ĵatiksĵabkĵat kamĵan zorat poĵ mĵatĵap zo mĵan dooĵgubi.

<sup>26</sup> Hĵan dĵap a kĵamutĵĵa kĵamutĵĵa, zen kut ĵai hurat kwapme, hikpĵarĵakĵoot, neule ĵkĵaleĵoot, zo mem kamĵan zoren zĵabi.

<sup>27</sup> Oi kut ĵai ĵai sumunĵa zo mĵan mem kamĵan zoren bagibi. A ambĵan bĵalipĵĵa upme mo a ambĵan sarĵa sĵame, zen kamĵan zo mĵan bagibi. A ambĵan mĵarum ĵndiĵandi kĵatikkĵat siĵgi sĵaip, kutziĵĵa Rĵamagĵat ekabĵan ziap, zo zenĵak kamĵan zo bagibi.

## 22

*Āndiĵandi too sot ĵndiĵandi nak zo, zekĵat den.*

<sup>1</sup> Oi sumbem aĵĵa ĵndiĵandi too tirĵapnogi egĵawan. Too zo salek, ĵalipĵĵa. Zo Anutu sot Rĵama zekĵat neule tĵatĵĵĵa gobetĵan gĵabĵa takĵam gemap.

<sup>2</sup> Takĵam gemĵĵa kamĵan tĵanĵmĵan gemap. Oi too nĵambut nĵambut mĵatĵap ziap. Too sĵatĵĵa toren toren zoren ĵndiĵandi nakĵĵa kin ariap. Nak zorat bonĵĵa top topĵĵa kiin zagĵat. Bonĵĵa zorĵanĵ kĵain dĵap muyagem hulu-lunsĵamap. Oi hĵan dĵap a zen nak iinĵĵa zo mem ĵalipziĵ upi.

<sup>3</sup> Kamĵan zoren kut ĵai ĵai bĵalipĵĵa mĵan zimbap. Oi Anutu sot Rĵama, zekĵat a kutĵa tĵatĵĵĵa zoren muyagei arĵapĵĵa zen zoren kore okĵanĵĵam ĵndibi.

4 Oi zâkkât si sângânĵâ ek ândibi. Oi mâteziĵan zâkkât kutĵâ zo zimbap.

5 Kamân zoren mân ĵâtiksâbap. Oi karâp âsakĵâ mo maagât mân sâbi. Kembu Anutuĵâ maa yatâ âsageziĵâbap. Oi kamân mâirâp zen a kutâgât nep tuum ândim zâimambi.

*Sumbem aĵâ Yohane den dukui pindiĵsâm mâpâsibam oip.*

6 Sumbem aĵâ itâ sâm dâtnogip, “Den zi bonĵâ, Kembu Anutuĵâ sâi Kaa-pumĵâ Propete a lâuziĵan den pâi sâwe. Oi Kembuĵâ sumbem aĵâ sângonnogi kore a gakâĵâ zen kut ĵâi ĵâi kek âsagibap, zorât diĵâ nângâbigât kut ĵâi ĵâi zi tirâpĵogon. Kembu zâkĵâ itâ sap, ‘Nâ kek gâbat.’ ”

7 Nâi zâk ekap ziren den sumbuĵâ kulemgoi ziap, zo mulunâk mem ândei zâkkât nânga sâtâreĵoot upap.

8 Oi Yohane, nâ kut ĵâi ĵâi zo ek nângâmĵâ sumbem aĵâ kut ĵâi ĵâi zo tirâpnogip, zâkkât kiĵ topĵan ge pindiĵsâm mâpâsibam orâwan.

9 Yatâ ua ko kwâkânim sâip, “Yatâ mân upan. Nâ kore a bukugâ. Propete a sot bukurâpkâ zengât buku. Oi den ekap ziren ziap, zo mulunâk mem ândibi, zengât buku. Gâ Anutuyâk mâpâse.”

10 Yatâ sâmĵâ itâ dâtnogip, “Ekap zirat den sumbuĵâ zo mân dooĵuban. Den zo bon upapkât narâk wâtâp uap.

11 Zorat bâliĵ mâme a zâk bâliĵ upâ sâm op ândibap. Oi a sumunĵâ ĵâi sumun upâ sâm op ândibap. Oi a târârak ĵâi târârak ândibâ sâm ândibap. Oi um hâlâlu ândimapĵâ um hâlâluyâk ândibâ sâm ândibap.

12 “Nângâ. Kembu nâ kek gâbat. Nep tuume, zorat dâp sângân mimbigât mem gâbat.

13 Nâ kâdom sot bet. Nâ topĵâ sot kwakĵâ. Top kwâkwatĵâ sot tuum kwâkâkwâkâĵâ.”

14 Hâmbâziĵ sanĵon kubikme, zengât nânga sâtâreĵoot uap. Zen sâm ziĵi kamân zoren bagim ândiândi nak bonĵâ nimbi.

15 Kamân âkĵan ândibi, zen ko a wâu ulin yatâ, kware suĵâ a, a ambân laĵ ândiândiĵ sot lopio hurat kwapme, kâmbam kume sot sarâ den mem âkĵâlem ândime.

*Yesuĵâ diiningâmap.*

16 “Yesu nâ sumbem anâ sângongua zâkĵâ kâmut gakârâpnâ den zi sâm muyagem ziĵigip. Nâ Dawidigât kiun sot kâmĵâ. Sângelak patâ âsagei zâkkât haĵsâbâ sâi tâkap sâme, zo nâ.

17 Kaapumĵâ sot nâgât siĵi ândime, zen nâgât itâ sâme, ‘Gâ gâban.’ Oi ĵâi zâk den zo nângâbapĵâ yatik sâbap, ‘Gâ gâban.’ Nâi zâk toogât nângâm ziren gâbap. Nâi zâk zorat okĵanĵap oi ko

ândiândigât too sânġân buŋ pinda nimbap.”

*Yohanerġa girem sâip.*

<sup>18</sup> Ekap ziren den kânġan kulemguan, zo sâlâpkum nânġabi, zen girem dâzânġobâ. A ziŋ umziŋaŋġât op den ŋâi târokwapî, a zo Anutuŋâ kut ŋâi ŋâi sâtŋoot ekap ziren kulemguan, zoren târokwatziŋġâbap.

<sup>19</sup> Oi a ziŋ den sumbuŋâ zi sâm gulipkubi, a zo, zeŋġâren

Anutuŋâ ândiândi nakkât bonġâ sot tirik kamânġât siŋġi den zo yatik sâm gulipkubap.

*Den murukġâ.*

<sup>20</sup> Den zi sâm muyagiwe, zo tânguapġâ itâ sap, “Kembu, nâ kek ġâbat.”

“Perâkġak. Kembu Yesu, ġâ ġâban.”

<sup>21</sup> Kembu Yesuġât um lumbe zeŋġâren zâi zem zimbas. Perâkġak.

Zo yatik.